Philosophi morales xiii

Index eorum, quæ hoc in libro habentur.

Marsilius Ficinus florentinus Reuerẽdissimo in christo patri. D. Ioãni Medici sanctæ romanæ ecclesiæ Cardiali sup pliciter se cõmẽdat.

Cum epistolam ad te scribere statuissem in cardinea dignitate nuper tibi collata gratulaturam, cogitarémq; cui potissimum eam darem tibi reddendã, qui cõgratulationem nostram efficeret ádmodum gratiorem, in academiam me subito contuli sperans in eius saltem penetralibus salutatorem nobis aliquem tibi acceptissimum non defuturum. Illic ergo diuina quadam sorte, primus occurrit Iamblichus inter academicos cognomẽto diuinus, & magnus ibi sacerdos. Cui quidem salue inquam Iamblíche sacerdos magne. In præsẽtia (ut uides) Ioãni medici, nouo christianæ religionis antistiti congratulaturus sum. tu precor, si iusta peto, congratulationem nostram alioquin ieiunam, diuinis uerbis, mysteriísq; tuis efficies pleniorẽ. Annuit ille precibus, atq; hac ad te sententia Ioãnes sacerdos magne uenit Magnus ille sacerdos. Tu igitur salutatorem tantũ lætus excipe atq; post salutatiõem primã, post lectam epistolã, quid diuinus ille loquatur, si placet attẽtius audi. promisit enim, ut sua tuáq; persona pariter digna diceret, se tibi breuibus, quid ægyptii, & assyrii sacerdotes de religione, rebúsq; diuinis senserint, expressurum.

ARGVMENTVM IN LIBRVM IAMBLICHI.

Porphyrius, q̃ iter platonicos propter excellẽtiã phũs appellatur. lõgã in ægyptũ misit epistolã ad Anebonẽ sacerdotẽ uariarũ, & grauium quæstionũ plenã ad oẽs phiæ partes spectãtiũ, præsertim ad deũ, atq; angelos, dæmonésq; & animas. ad prouidentiã. ad fatũ. uaticinia. magicen. miracula. sacrificia. uota. Porphyrii qõnib⁹ respõdit Iamblichus eius auditor. Introducit uero Porphyrio respõdentẽ Abamonẽ ægyptiũ sacerdotẽ pro Anebone discipulo suo, ad quẽ porphyrius misit epistolã. Hui⁹ ergo qõnis totius, atq; respõsionis profecto diuinæ, tanq̃ i Plotino adhuc nimiũ occupatus singula ferme nõ uerba, sed sensa traduxi, ut nõ mirũ putari debeat, sicubi diuulsa uideatur oratio, Præsertĩ inter ipsa disputãdi prĩcipia ubi leuior iactura uerborũ. Iã deinceps uerborũ etiã cõtextus magis perpetuus apparebit. Coactus uero sum interdũ meũ aliquod uerbũ uel cõtinuatiõis, uel intelligentiæ gratia interserere. Velocioris autẽ editionis etiã in causa fuit Pierleonus uir omnium cupidissimus secretorũ. Verum id qd̃ iprimis admiror, hic semper affectare uidetur, quæ iam possidet. Nam diuinitate quadam ingenii philosophorum arcana & græcorum & barbarorum nondum lecta consequitur.

De cognitione diuinorum

Ægyptii scriptores putantes omnia inuéta esse a Mercurio, suos libros mercurio inscribebát. Mercurius p̄est sapiétiæ & eloq̄. Pythagoras. Plato. Democritus. Eudoxus. & multi ad sacerdotes ægyptios accesserút. Dogmata huius libri sút assyriorú, & ægyptiorú & ex colúnis Mercurii. Pythagoras & Plato didicerút philosophiá ex colúnis Mercurii in ægypto. Columnæ Mercurii plenæ doctrinis. Ante omné rationis usum inest naturaliter insita deorum notio. Immo tactus quidá diuinitatis melior, quam notitia, ex quo incitatur naturalis appetitus boni, & ratiocinatio atq; iudicium. Essentialis cognitio diuinorú, quæ anima est perpetua acre uera non est cognitio hæc, qua deo fruimur. Iti cognitione enim est alteritas, sed contactus quidam essentialis & simplex. Non enim possumus attingere unitatem ipsam, nisi unitissimo quodam & unitatementis, quæ super animæ, mentisque proprietatem extat. Vnitas ipsa deorum unit sibi animas ab æterno per unitates earum secundum contiguitatem tam propriam & efficacem, ut esse continuitas uideatur. Intellectus diuinus dat esse animæ per intelligere suum essentiale. Ergo esse animæ est quoddam intelligere scilicet deum unde dependet. Esse nostrum est deum cognoscere. quia præcipuum esse animæ, est intellectus suus, in quo idem est, esse quod intelligere diuina actu perpetuo. Ab illo autem esse præcipuo deriuantur potentiæ animæ discurrentes. Post deos ponimus dæmones. heroes. animas puras, hi tres ordines pedissequi sunt deorum. Non possumus solitis humanæ rationis discursionibus attingere deorum pedissequos dæmones: heroes animos puros. Sed necesse est consurgere ad eéntialem intelligentiam & æthernā.

Sicut dii semper attinguntur notione innata, sic numina deorum pedissequa, tunc primum attinguntur quando anima deposuit modum cognitionis mobilem, qui ad potentiam spectat rationalem, quæ intellectu intelligentiáq; formatur, quem uocant intellectum adeptum. Nā prima notitia in agente intellectu consistit. Cum cognitio per adæquationem fiat, sequitur ut minima sempiterna, & immobilia attingamus, notione sempiterna immobili simplici. Cognitio qua cognoscimus substantias separatas: est in alia specie, q̄ illa. qua cognoscimus alia.

Cognitio diuinorum fuit semper in anima per simplicem intuitum

uel contactum. Aliqui putant se assecuturos separata per quendam oppositionis modum scilicet materialia sunt. mobilia. localia. patibilia. & cæte. Ergo separata sunt immobilia & cæte. Sic utiq; cognoscitur quid non sint. quid uero sint adæquatione cognitionis ad illud quod animo naturaliter per intellectum inest, acquiritur autem in rationali potentia studio quodam, nec tam comparationis & coniecturæ, q̃ separationis, & purificationis officio. Erat & modus disiunctionis, scilicet dii & diuina, uel sunt temporalia, uelætherna. Non temporalia, ergo & cætera. hic etiam modus sua mobilitate non congruit immobilibus.

De proprietatibus unius cuusq; superiorum.

I qua compositio cótra substátiis separatis & separabilibus in-
s é, nó est, ex genere per se ídeterminato, & differétia terminâte.

Illæ enim substantiæ sunt cópletæ species undiq; in actu determinato atq; completo. Si substantiæ separabiles tanq̃ simplices non differunt inter se per differentias speciales sub eodem genere, ergo neque per induiduales sub eadem specie discrepant. quælibet igitur est, quasi unum genus uel species per se existens. differunt uero se ipsis & ordine graduum. & quoniam ad primum, aliter referuntur. Intelligentiæ inter se non conueniunt, uel differunt genere, & differentiis ullis, simplicissima enim sunt, sed quatenus uel eadem uel diuersa ratione referuntur ad primum. & aliæ in prioribus, aliæ insequétibus perfectionis gradibus dispositæ sunt. Differentiæ rerum inter se in actionibus, passionibúsq; resoluédæ ubiq; sũt iniuriũ differétias, atq; hæ in differétias eéntiarum. neq; alicubi quiescendum est in sequentibus, sed ad priora proficiscendum. Neq; in substantiis superioribus anima nostra, neque in hac est motio ulla passiua, sed totum est actus efficax. Motus animæ quo ex se mouetur, non diuiditur in motorem, & motum uel mouere atq; moueri. sed est essentialis actus progrediens temporaliter. Compositis & formis, quæ sunt in subiecto competũt accidentia formis immaterialibus non conueniutit. Quicquid est in formis separabilibus, est esse, & essentiale præcipua quadam, æqualiq; sorte. Neq; aliquid ibi accidens, aut consequens reperitur. Motus & actiones sunt differentes propter differentias naturarum, non éconuerso. Si dicamus unum esse genus separatorum, confundimus theologiam. Substantiæ separabiles non conueniunt uno quodam genere, in quo per differentias distinguantur, sed se ipsis, & ordine graduum distinguntur. Quatenus p alios perfectionis gradus referuntur ad primum, Conueniunt autem

magis in

magis inter se quæ per similioré modum referũtur ad primum atque ul-
timum. Bonum duplex, quod super essentiam. quod secũdum essen-
tiam. Essentia est proprietas deorum omnium. Ipsum uero bonum su
per essentiam: & dicitur causa boni. scilicet essentialis boni principiũ,
proinde secundum gradus essentiæ: gradus deorum inter se distingun
tur. Animabus rationalibus ultimis non inest essentiale bonum sicut
diis, sed participatio boni secundum pulchritudinem intellectualem.
sed hæc immobiliter inest.

De ordine superiorum.

Nimæ nostræ indiuinorum generibus computantur. Hero
a es sunt maiores hominibus, ergo multo grandiores sunt dæmo
nes. Primũ diuinorũ est ipsum bonũ. diiq; sequẽtes. ultimũ
particulares aíæ rationales, horum media duo sunt. s. heroes prope aías
& dæmones prope deos, sicut inter igné ac terrã est aer & aqua. Heroes
& si potẽtia, uirtute, pulchritudine, magnitudíe nobis p̃stant, tamen cũ
aía nostra & uita eius multũ cõgruũt. Dæmones sũt supiores heroib⁹,
& ministri deorum tanq̃ architectorũ in opificio mundano. Quæ sũt
in diis ineffabilia & occulta, dæmões exprimũt atque patefaciũt. Dæ-
mones & heroes accõmodant inferioribus uniuersales. simplices. immo
biles deorũ dotes. & conciliãt oía, atque harmonici consensus & cõpassi
onis omniũ inuicem sunt auctores. Traducunt diuina ad nos, & nostra
æqualiter ad diuina perducunt. præterea gradus in donis superiorũ. & í
præparatione suscipientium æque disponunt. Diuersa diuinorum ge
nera differunt inter se p triplicem modum proprietatum. s. quãtum ad
essentias, & uirtutes & actiones pertinet. Proprietas deorum est unitas
permanentia in seipsis, immobilis motionum causæ prouidentia emi-
nens. nihílque commune habens cum his quibus prouidet, atque hæc
proprietas in eis secundum essentiã, & uirtuté, actionéq; seruatur. Ani
marum proprietas est declinatio ad multitudinem, & motum coniun-
ctionémque cum diis, atque ad accipiendum ab aliis aliquid & ca mo-
tu uitali replenda, & congruendum ubique cum omnibus, partim ma
nentibus, partim uero fluentibus: & ad omnia in se & per seipsam con-
temperanda. hæc uero proprietas in eis secundum essentiam & uirtuté,
actionémque seruatur. Proprietates dæmonum sunt continere in se
dotes deorum, inferiori quidé modo q̃ dii, sed sub idea, rationéque earũ
continere deteriorum conditiones, dum scilicet multiplicatur quidé,
sed unite miscetur quoque, sed impermixte. mouetur denique sed stabi

liter. Heroes contra sub conditione multitudinis & motus permistionisque unitatem. identitatem. statum. excellentiam habēt. Dæmones & heroes sunt proximi extremis. illi quidem diis, hi animabus. Differentiæ dæmonum ad heroes præcipue · quoniam heroes magis aliquādo declinant ad particularia, mobiliaque q̄ dæmones · Duo media. s. dæmones, heroesq; componuntur ex proprietatibus extremorum scilicet deorum atque animarum, sed in dæmonibus plus est diuini, in heroibus plus humani.

Quomodo superiorum actiones inter se distinguantur.

Ii tenent entium summū, animæ infimum. Dii possunt omnia momento uniti. animæ contra, nec omnia, neque momento, neq; unitæ. dii faciunt, curántque omnia nō inclinati. animæ cum inclinatione & conuersione quadam agūt. dii sunt præcipuæ causæ. animæ ex illorum uoluntate perpetuo pendent. dii uigore celerrimo fines suos intimos una cum principiis comprehendunt. animæ ab aliis in alia ab imperfecto ad perfectum pergunt. Dii comprehendi nequeunt aliqua mensura uel forma. animæ inclinatione & habitudine & nutu detinētur, atq; superantur. Et appetitu deteriorum. familiaritatéque tanguntur, & certas inde contrahunt qualitates.

De intellectu & anima.

Intellectus omnium opifex adest semper omnibus diis plenissime per actum unum in seipso manentē. anima est particeps intellectus magis partibilis, multiformisque ad gubernationē accōmodati, ac naturaliter inanimatis prouidet alias aliis figuris affecta. Itē diis adest à causis superioribus ordo, ipsaq; pulchritudo uel causæ utriusq;. animæ uero adest ordo, intellectualisque pulchritudo. Item, in diis est mensura in omnia potens. anima uero mensuram illam determinatur ac per eam agit in aliqua, Dæmones & heroes tanq̄ media inter deos, & animas competenti proportione quo ad extrema & se ipsos pertinet componuntur ex proprietatibus tam animarū q̄ deorum quas inferioribus enarrauimus. Si uis ergo deorum speciem apprehendere. proprietates animæ rationalis ultimæ cogita, & opposita in perfectione dus attribue. Si speciem dæmonis cōponere places, ex utrisq; compone plus interim diuinitatis attribuens. sideniq; species herois uerum ex ambobus plus tamē de animæ cōditionib⁹ inserens. Carpit Porphyrium separata

riũ separata p habitudines ad corpora distinguentem, scilicet deos p habitudinem ad corpora ætherea, dæmones ad aeria, animas ad terrena. quia uidelicet non debeant priora, & causæ per posteriora, effectusq; distingui. In corporeæ substantiæ non sunt in corporibus, sed extrinsecus ea ducunt, dantq; eis aliquid non accipiunt. igitur nec una cum his cõmutantur, neque ad eorum distributionem distribuuntur. Non enĩ sunt habitus corporum uel materiales formæ. sed subsistentes, separabileśque. immo iam separatæ, & ante corpora uiuunt. Substantiæ separatæ, separabileśque non tales euadunt, quia talem sortem, prouinciámque elegerint. uel sortitæ sint ĩmo uicissim. qualem anima ante corporis ingressum, uitam speciémque in actum ĩ se eduxit tale corpus sortitur organicum, talémque consequenté sibi naturam quæ quidẽ uitæ ipsius animæ pfectiori subiicitur. anima rationalis, in corpus iã uiuum uenit, sed imperfectæ uiuum. Diuina progenerãt in se ipsis naturaliter totum opus suum distinctum anteq̃ pariant. Penes illa quæ rationem uniuersalis principii habent, inferiora in superioribus. corporea in corporeis. opificia in opificib⁹ producuntur. in eisq; circulariter cõtinẽtib⁹ dirigũtur. circuitus ergo cœlestes ad circuitũ cœlestiũ aĩarũ redigũtur. animæ uero mundorũ. i. sphærarum siderúmque in intellectũ suum accedentes comprehenduntur ab ipso penitus atque in ipso primum progenerantur. Intellectus particularis in uniuersalem ac ille in superiora similiter. cum ergo semper sequentia conuertantur. in prima & superiora tanq̃ exemplaria ducant inferiora. certe à superiorib⁹ producitur adéstque inferioribus essentia simul, & species, & omnino in melioribus primo sequentia producuntur. Ideóque ab illis ordo, & mensura in sequentibus non è conuerso dependet, non sunt igitur ab his illorum assignandæ proprietates. essentia igitur incorporea per corporea qualia, quibus cum nihil babet commune, distingui non potest.

Principia diuina operibus suis non solum essentiam tribuunt, sed totam distinctionem, ordinémque formalem. Essentia quæ adest corporibus non localiter, locis corporeis non distinguitur, & quæ non cohibetur particularibus circunscriptionibus subiectorum, eadem particulariter à mundi partibus minime continetur. Natura incorporea subito ubicunque uult adest nullo alicubi prohibente.

Omne diuinum & in corporeum ubique.

Vlto magis diuinitas quo minus sit ubiq; nullo limite coercetur.
m Item quæ apud nos sunt fieri, formarique nequeũt, nisi una quæ

dam uirtus opifex, & specierũ participatio per omnia diffundatur. Denique nisi diuina sint, ubique tollitur sacrificii uirtus, quæ in quadam deorum ad homines cõmunione cõsistit. Dii ex hoc maxime omnia continent q̄ nusq̄ continentur. Terrena quoniam facta sunt & constant munere diuinorum quotiens paratiora ad diuina redduntur deos subito sortiuntur existẽtis. hic etiam ante naturas proprias terrenorum. præterea cum in quolibet deo potentia sit infinita, & natura indiuidua incomprehensibilísque, merito certis alicubi locis cohiberi non possunt. Item non esset uera inter deos uniuersalis prouidentiæ unio, nisi omnes pariter essent ubique præsentes. Dicitur etiam deorum alii qui dem aerei, alii uero aquei non quia ibi solum sint, sed quia ibi maxie regnant. Sacerdotes deos terrenos, & subterraneos aduocabant. qui certe dicũtur tales non quia ibi sint solum. (Sunt enim ubique omnes,) sed quoniam alii alibi potissimum operantur. Nam & anima cuiuslibet stellæ est ubique, q̄uis ibi potius agat. Statuis, diuina quædam illustratio capitur.

De prouidentia & quomodo dii sint ubique:

q Vando dii uarias mundi partes, urbes, ædes, statuas proprie sortiri dicuntur, intellige essentiá potentiámque illorú ubiq; in se uigentem, hoc aut illud potissimum illustrare. atque sicut lumen in se manens, sine mixtione diuisionéque sui diuersa passim illuminat ita dii. Sicut lumen solis idem totum cõtinuum est ubique neque potest in partes diuidi, neque alicubi claudi, neque à fonte proprio separari, neque miscetur aeri, licet adsit. Quippe cum nihil relinquat luminis calore tamen à calefaciente relicta, ita cuiusque dei lumen, totum indiuidue, toti mundo penitus adest, licet parti cuidam præcipue uim suã maxime sibi accommodatæ concedat. Interea tamen quodam modo implet omnia, ob potentiam perfectam, & excessum causalem prorsus immensum. Vnde perficit omnia, unitque cum extremis extrema, per media comprehendens in se omnia & se ad sic reflectens sibi prorsus unitum. Quod quidẽ munus imitatur & mundus circulari motu, partiúmque in unum connexione & conciliatione quadam transferente elementa uicissim in elementa atque uirtutem superiorum ad inferiora mittente. Qui manifestam hanc suscipit deorum statuam ubique prorsus unitam uereri debet omnino de diis mundi causis aliena

sis aliena sentire scilicet esse localiter (ut ita dixerim) separatos. Si enim nulla est communio mundi ad numina quoad essentiam, uim, actioné spectat. nulláque condistributio uel consortium nulla nimirũ nec coextensio & condistributio secundum locum atque determinans quantum ad illud pertinet specie uel genere cogitata sunt mutua cóprehésio & permixtio esse potest. Quæ uero se totis omnino differunt reciprocá inter se condistributionem uel mixtionem uel comprehensionem nullam prorsus admittunt. Quando per diuersas mundi plagas fit numinum distributio intellige alias plagas aliter munera deorum pro sua proprietate suscipere. Quod quidem considerans ars sacrorum operũ propriis inuocationibus utitur, quæ eiusmodi distributioni proprietatique numinum consentaneæ uideantur. Quælibet mundi pars accipit aliquid à quolibet deo, quilibet enim deus cuilibet parti mundi totus adest. Sed partes aliæ aliter hinc accipiunt, Ether quidem etherea. Aer autem aeria suscipit ratione. Certis nanque materiis inuocationibúsq; munera deorum naturaliter attrahuntur.

Quod omne diuinum sit à passionibus alienum.

n Vmina nobis superiora nihil habent in se passibile, atque hãc (ut ita dicam) impassibilitatem non habent acquisita uirtute. sed natura neque etiam anima, quæ est ultima diuinorum passibile quicquã habet animam dico à corporibus puram, quæ neque etiam tangitur perturbatione uoluptatis eius, quæ est restitutio in naturam. Cum sit uita super naturalis ĩgenita neque dolore quopiam dissoluente, cum sit extra omne corpus naturámque circa corpus diuisã & harmoniam descendentem in corpus ab harmonia animæ principali. neque etiam passionibus sensum præcedentibus eget. Non enim corpore continetur neque per instrumenta exteriora corpora percipere cogitur. Iam uero cum sit indiuidua & uniformis essentiã secũdum se incorporea permanens cum corpore nihil communicans, nimirum passiones diuisionis uel alterationis, uel mutationis alicuius nullas admittit.

Loquitur de anima seperata à corpore.

a Nima neq; etiam dum adest corpori patitur uel ipsa quicquam uel rationes seminales, quas ipsa corpori tradit. Species enim sũt, simplices uniformésque nullam turbationé uel exitum à se ipsis susci-

pientes. Passiones qualescunq; sint í animali non sunt in aía qualis cunq; sit, sed in corpore quod sub aía certam possider qualitatem, qua & patiatur & agat. Nulla est in anima passio, uel peremptoria uel turbatoria. Atq; hanc impassibilitatem aía nõ solum acquirit electione, sed possidet ipsa natura admodũ supiore corporibus. Dæmones & heroes sunt impassibiles atque sempiterni. Semper enim sequuntur deos in mundi ordine conseruando. ubi uero passio est, ordo perpetuus non seruatur. Porphyrius suspicabatur dæmones mũdi rectores aliquo modo esse passibiles per ea, quæ adhibebãtur illis in sacris. Iamblichus negat quia ubi est ordo perpetu9, non est passio, quam essentia incorporea per sempiterna nequit accipere. Forte uero concederet dæmoẽs infimos malósq; & gubernatione priuatos tangi passionibus effectiuis non quidem in anima, sed in corpore tali per animæ præsentiam constituto. Sicut natura ex occultis rationibus manifesta facit, ita Sacerdos adhibet manifesta, ut occulta significet. Sacerdos operatur sæpe multa quibus aliquid simile propriúmque diuinis efficiat, quaquidẽ cognatione aliquid diuinitus attrahat. Interea operatur & multa per quæ purificet animam ac mala nobis auertat. Dæmones, qui sunt nobis præstantiores, nullam naturalem utilitatem à nobis accipiunt. aut enim non indigent, aut ipsimet sibi abunde ubique suppeditant. Nullam uero ex rebus corporalibus mutationẽ aliquando patiuntur.

In sũt nobis pturbationũ prĩcipia quædã, quæ si uiolẽtius à prĩcipio & subito cohibentur, tandem acriores erũpunt instar flãmæ cõpressæ nisi sẽsim cohibiti sũt, ergo remissius corrigẽda. Heraclitus sacrificia medicamẽta noíat quia purgent aíam à morbis í hac generatiõe cõcretis. Porphyrius suspicabatur nõ mõ dæmones sed ẽt deos aliq̃ passione tangi, quoniã in uocationib9 moueãtur. Voluntas boni in deo diisq; qui sũt bonitates excellẽtior ẽ. ideóq; liberior q̃ uita nostra electiua circa bonum. Itaq; dii nõ quia inuocantur mouentur ad bonum hominibus adhibendum. Sed sponte nos ad bonum prouocant nobísq; inuocando conuersis occurrunt ultro, ostendúntque aliquid atque largiuntur.

Putãt quidẽ homines se esse liberos ad petendũ. Esto, ergo dii liberiores ad dandum. Dii propter liberam uoluntatem boni actionémq; perennem atq; pfectam omnibus benefaciunt cũ primum ad illos sunt inuocando conuersi. Anima in supplicationibus ad contemplationem perueniens diuinorũ, uitã priorem obnoxiã passionibus trãsmutat

in uitam

in uitã paſſionis expertem dum ſubit actionem uitámq; deorum. Quomodo igitur ſupplicationes noſtræ paſſionib⁹ deos tãgunt cum & aĩas ante paſſiuas reddant à paſſionibus liberas. Supplicationes animũ influxui deorum aptum efficiunt, qui & ultro facile peruenit propter diuinam amicitiam omnia connectentem.

De ira deorum.

q Vando à benefica cura deorũ, quaſi à lumine ſolis nos diuertimus, in tenebris ſtatim ſumus, dicitúrq; deus nobis iratus. Placare igitur deorũ iram eſt ad illos ſupplicando redire. Placatio eiuſmodi nõ affert paſſioné deo immo & aĩum à prioribus liberat paſſionibus. Dii, dæmonéſque diuini ſuppliciter adorati cultíq; mala multa repellunt, quæ alioqui naturaliter euenirent.

De neceſſitate & libertate deorum.

n Eceſſe eſt deos ita ſe habere, ut ſũt, non neceſſitate extrinſecus illata, ſed naturali ſibi optimaq; ſibi, ideóq; maxime uolũtaria, quã & nollent unq̃ optione propoſita aliter ſe habere. Porphyrius multiq; philoſophi dicũt deos quidẽ eẽ intellectus puros. dæmones autẽ intellectus uel participationes ĩtellectus aliquos aĩales. ſed Iamblichus non ita recte poni dæmonũ proprietatem obicit. nam & animæ intellectus ſunt aĩales & ĩtellectus ipſius participationes quædã, neque rurſũ deorum proprietatem recte poni. nam puris intellectibus dii præſunt.

De differẽtia deorũ ad dæmonas apud græcos, atq; deuotiſſimos.

d Ii non ſecundũ rationem intellectus ipſius ſed unitatis & bonitatis & intelligibilis obiecti nte definiuntur. Porphyrius ſuſpicatur intellectus puros ſepatóſq; habitudinem ad ſenſibilia nõ habere, neq; preces audire. Principalis cultus, ſepatis ſubſtantiis tamen eſt adhibendus, in hoc utiq; cultu excitatur animæ ſummũ, ſummíſque coniungitur, ſupremi in uno omnia noſtra cõprehendũt atq; cognoſcũt. actionéſq; orationũ religioſarum in ſeipſis comprehẽdũt. neque à ſe diſcedutit, ſed in ſe ſtãtes orantium intentioni prorſus interſunt. ſupplicare uero humillime conuenit. agnoſcere. n. uilitatem noſtram ſi ſuperis conferamur efficit ut maxime ſupplicemus, conuertamúrq; ad illos omnino & aſſidua cõſuetudĩe ſimiles euadamus. Appri

me uero conferunt orationes missæ diuinitter, quibus diuina uis inest, hæc contra Porphyriũ opinantem colendos nobis esse proprie mundanos deos quia sentiant. Item supplicationes diuinarum mentiũ puritati minime cõuenire. Iamblichus conuenire putat propter sensum intimum, qui supplicationibus inest, præsertim quæ sunt datæ diuinit⁹ Intellectus puri sine sensu sensibilia noscunt.

Iterum de supplicationibus.

P Orphyrius ait materialia quædam in supplicationibus adhiberi, ideo adhiberi diis tantum illis, qui sint animalia. Respondit Iamblichus in iis materialibus ultra corporeas qualitates latere etiam rationes & species & mẽsuras incorporeas atque diuinas per quas quæ adhibentur sunt cõgrua diis. Profecto quicquid admouetur quomodocunque consentaneum & simile diis mox dii adsunt coniũguntur exhibẽntq; munera precésque exaudiunt. Parua quædã congruitas rerum nostrarum ad deos nobis sufficit ut aliud ab illis hauriamus. Illi enim ad hoc semper promptissimi sunt propter bonitatẽ naturalem mirabilémq; potentiam. Causa uero præpotens agit in materiam uel exiliter præparatam. Porphyrius ex eo distinguit Dæmones à diis ꝙ illi sunt incorporei, hi uero corporei, Iamblichus ait, ꝑ hæc substantias & proprietates eorum discerni non posse.

De differentia inter deos & dæmones atque de cœlestibus.

D Ii cœlestes dici incorporei possunt. quoniam ad suam excellẽtiorem actionem & uitæ fælicitatem nihil à corporibus impedimenti contingit. Sed quátenus dii ad ipsum unum tendũt corpora sponte contendunt eõdem, neque continent animas, sed excellentissime continẽtur. Cœleste corpus rebus est incorporeis cognatissimum, propter naturam simplicem indiuisam constantem, & actionẽ unam idest circuitum & uitam sibi congenitam atque lucem. Non fit in cœlo compositio ex anima & corpore, in ternam naturam unam sed prorsus ad naturam animæ trahitur atq; est quasi uisibilis quædam anima. forte cœlum est lumen ipsum sine materia & sine dimensione. Dimensio enim ibi propter amplam præsentiam eius apparet. Vnde cœlum est aĩa cœli seipsã acomodans oculis, rebúsq; caducis. atq; circulus ille ẽ circuitus aĩæ. lumẽ est ĩtellectus eiusdẽ. Sicut in ĩfimo corporũ forma fit materialis, sic in sũmo materia fit formalis & corp⁹ aĩale non anima corporalis, si qua mõ est in cœlo materia. Sicut summus aer. fit igneus ita cœlestis ignis fit aĩalis. Anima illa intellectualis euadit in-

tellectus

tellectus boniformis efficitur. Cœlestia aĩalia dici incorporea possũt. Omnes cœlestes boni sunt atq; benefici suspicientes tantũ ipsum bonũ & hoc intuitu agentes ætherno. Virtutes inextimabiles cõpertæ sũt, tũ in aĩalibus cœlestibus, tũ in earum corporib⁹ insitæ, um p defluxus in oĩa sine impedimẽto usq; ad infima descẽdentes, cõmunicatæ tã diui duis q̃ in speciebus. immutabiles ubiq; q̃uis ĩ materia mutabili regẽtes generationẽ ppetuo quodã ordĩe sẽpẽrq; beneficæ. Perĩde fluxũ cœli ĩ materiã discordibus plenã resultat aliqd nobis dissonũ. Tpalia temporaliter ætherna capiunt. Corpora incorporea corporaliter. Materia lia hæc immaterialia cœlorũ uires mutabiliter & inordinatæ suscipiũt. Quæ sũt in mũdo diuino figurata nõ sunt q̃uis ut figurata recipiantur in cœlo, sic cœlestia non sunt mala q̃uis hic suscipiãtur ut mala. Vires cœlestiũ oẽs inde bonæ descẽdunt. in hac aũt cõtrariorũ pmistione mutantur. ideóq; q̃litas, quæ nocet in terris, alia tã est præter illã quæ cœlit⁹ hucusq; puenerat. Primo qđ datur aliud quidẽ ẽ ĩ datore, aliud aũt extra. ẽt si in se ipso pmaneat. præterea ẽ & minus. Secũdo dum ĩ subiecto uiliori suscipitur fit & uilius. Tertio pp naturã suscipiẽtis diuersã suscipitur modo diuerso. Quarto q̃litatibus inter se differentibus, quæ à subiecto eodẽ pariter capiũtur. Quinto patiẽte subiecto patitur. Sexto ex oĩbus subiecto cõprehensis aliud q̃ddã postremo resultat. In fluxus cœlestes ĩmateriales extendũt. Saturni quidẽ uis cõtentiua est. Martis uero motrix. Illa uero paccidẽs frequẽter obest quãdo materia frigidiore suscipitur, hæc aũt quãdo feruẽtiore. Itẽ illa nocet quãdo recipitur p modũ cõgelatiõis accipitur. hæc quãdo p æstũ qđ qdem fit pro dispositiõe materiæ. i. quãdo uidelicet materia illa neq; satis calida ẽ atq; est iterea densior. hæc aũt per se est calidior atq; subtilior. Lux colorq; solis q̃uis offendere lãguidũ uideãtur necessaria tamẽ sũt ad uitã. similiter oẽs cœlestiũ in fluxus uenıũt salutares q̃uis subiecti, uel puersitas puersæ recipiat, uel debilitas facile tolerare nõ possit efficaciã suporũ. Oẽs motus cõferũt & uniuerso, & necessatis partibus uniuersi. q̃uis interim inter particulas minimas sub hoc motu uel alia lædatur ab alia, uel tales particulæ non facile motũ uniuersi substineant. Sicut in chorea dũ singuli harmonice saltãt cõgruũtq; gestibus ĩter se & toti choro digitus & pes præmittur & offenditur. Et si quid debile incederit, pessundatur.

De uicinitate cœlestium corporum ad species incorporeas.

d Ii cœlestes principiũ suũ habentes in mundo intelligibili, dum ideas sui contemplantur in eo mouent cœlos hoc ipso actu in-

telligentiæ, uoluntatísque efficaci admodum & ꝑpetuo. Ideóq; sine la-
bore regunt q̄d ex ordine semper constáte euidéter apparet. ita uero af
fectis diis separatis coniuncti sunt potius q̄ corporibus. Regimé cir
ca cœlos non pōt deos ab intelligentiæ intentione distrahere cú eo po-
tentius faciliúsq; regant, quo illic attentius speculatur. ex hoc. n. proce
dit & illud. idem quoq; nostris accideret animalibus, si cām suā cótem-
plarentur, unde est & uegetandi facultas.

Confirmatio Superiorú.

m Etis diuina per ideas suas deorum cælestium animas procreat
atq; per eas cælestia corpora & utraq; sibi coniuncta perpetuo
retinet. Dii múdani, qui & íntellectuales species nominátur,
inter se uniti sunt, tum quia cuncti idem exemplar, in quo sunt spés
intelligibiles contuentur, tum quia exéplar illud in quolibet deo mú
dano uiget ubiq; totum. Non spatiú, non subiecta diuersa prohibét,
quin quælibet essentiæ incorporeæ ubiq; sibi inuicé insitit. Dii mú
dani in se inuicé sunt, suísq; ideis, tú quia sút ab uno & referunt ad unú,
tú quia diuina unitas ubiq; præualés unit eos, tú quia procedút inter se
& cóuertuntur, mutuóq; accipiút. In cópositis naturalib⁹ unitas ad
uétitia est depédens à supioribus & à multitudine uincitur. In formis se
perabilibus unitas supat multitudiné, & in diis adeo supat, ut illorú esse
sit unitas quædam, dico auté quædam, quia primú principiú est ipsa
simpliciter unitas. Cum igitur unitas in diis intrinsecus ita præualeat
merito à prioribus exuberat insequétes. Ita ut hi í illorum unitate cósi
stát qua unitate quasi oíbus coí cuncti sunt unú actu quodá, sicut cor-
pora inter se potétia quadá materiali sút unú. Dii cœlestes inuisibilib⁹
diis penitus sút uniti, tú qa cœlestes aíæ sút extra corpora, tú qa dii supe
riores. i· ideæ unitaté infinitá hént, prout oés sunt in quolibet, per quá
unitaté sibi & inter se deos sequétes uniút. Cú. n. oés dii definiantur ꝑ
unitaté, una cois unitas dilataī í oés, ꝑ quá sút unú actu cúctorú uno ad
unum prorsus obiectú. & principium atq; finem, in codé oés puncto si
mul atq; momento. De prouidentia, & de diis atque dæmonibus.

Eorum prouidentia uniuersalis est, Dæmonum uero particu
d laris. Deus primus dat omnibus omnia, dii sequentes oíbus
aliqua largiuntur. Dæmones atque animæ aliquibus solum
& aliqua tantum. Sunt dii inuisibiles sunt & in cœlo uisibiles, sunt
& dæmones. dii quidem in cœlo conspicui in ipsa unione ad deos oc-
cultos existút. dæmones auté longe ab illis distát, uelut, à cótéplatorib⁹

purisipsi

purisipsi in agendo propensiusoccupati. Ideo &à diisconspicuis longe distăt. Item essentia utrorúnque deorum & potentia prouidentia- que uniuersalis est pes oía tendens. dæmonũ uero natura prouidentiá particularis circa res quasdam atque prouincias. Item dii corpora sua adeo supereminent, &corpora adeo his obsequūtur, ut à corporibus separati dicantur. Dæmones uero contraria ratione magis affecti sűt & copulati corporibus. Item dii sunt architecti, Dæmones uero ministri. dæmones quod occulti sűt sensibus, Dii rationi quoq; humanæ, quod si forte aliquando dii appareant circa terram adhuc dæmonibus aeris erunt præstantiores. Mutatio enim loci uel officii naturam non mutat diuinam. Denique dii à potentiis fluentibus in generationem liberi sunt, Dæmones uero, nequaquá. Confutat quæ ex hystoria Porphyrius adduxerat. scilicet fieri multa ad deos quasi passibiles eént. Quia lex sacrorum iubet à passionibus esse inter sacrificia liberum. quæ quidem lex est data diuinitus etiam à primo patre mundi à quo & omnia symbola in sacrificiis significátia aliquid occultissimum. Denique quæ in sacris rite fiunt, habent cām diuinam ádeo a passione remotam, ut nec ratio eam possit attingere. Vulgus rationem cerimoniarum diuinitus institutarum attingere nequit. Veruntamen assignare conatur. ex suis igitur passionibus assignando, diis passiones attribuit. Vulgus erga potētes utitur gestibus uenerationis, & donis utitur ad deos eisdé. Sed erga homines id agit, tum passionibus suis tum propter passiones maioris. pűtat aűt & similes passiones diis inesse, quæ hominibus potétibus ísűt. atq; propter similes passiones in subditis adoratoribusq; diis talia exhiberi. Sed reuera cerimoniæ diuinitus institutæ non passióe aguntur ulla, sed admiratione potius & ueneratione & constante prorsus intelligentia gaudióq; persimili.

Quo differant Dæmones. heroes. Animæ.

s Vnt in diis uires generatiuæ opificesq;, sunt & uiuificæ, quæ & in prioribus sublimius cõtinētur. Primæ latius diffundűtur quă secundæ. Secũdæ per primas definiuntur. dæmones post longum earũ processum exordiuntur. ubi iam adpartioné plurimá deriuantur. heroes definiuntur per secūdas. i. uiuificas antequam deueniant ad postremum. Nam in postremo earum exordiuntur aíæ. officium ergo dæmonum est opificium circa naturas mundanas, usq; ad singula transfigere simul atque perficere. et animas ligare corporibus. Heroum uero est uiuificare, ratiocinariq;, & animas custodire, easque à

corporibus soluere. Dæmonum officium latius est quam heroum·
illi circa uniuersum magis.hi circa animas potius operantur. Non di
cimus animas fieri,sed accipere à dæmonibus, heroibúsq; non nihil ,&
ex se multa insuper adhibere,exordiríq; suum officium circa diuinorũ
finem.non quia diuina non ulterius agant ,Sed quoniã aíæ in ultimis
diuinorum officiis adsciscuntur.Item anima ex se tam uarias uiuendi
formas promere põt ut pro earum congruitate singulas habitet mundi
plagas.Potest & cõgredi quibus uult,iterúmq; regredi in se ipsã & tã diis
q̃ inferioribꝰ se coniungere quátenus rationes diuinorũ sicut inferior
promit.& si sæpe per dæmones:heroésq; iungatur diis,põt tã ꝑ sua quæ
dã media ab illis differentia se coniungere diis. Anima nonnunquã
cõciliat se diuinis per alias harmonias eẽntiæ actionúmque suarum,q̃
sint illæ,quas dæmones superis se coniungunt. Et si anima non seruet
uitæ tenorem ádeo similem,tamen sæpe benefica uoluntate deorum il
luminata Dæmones supergreditur ad uitam angelicam potius q̃ ani-
malem Anima q̃uis uideatur omnes rationes,& totas in se species exhi
bere,tamen determinata semper est secũdum aliquid unum.i.unã spe
ciem. Atque interim ex causis præcedentibus alias alius se ipsam coordi
nat,ipsa se mouens.

Quando alia numina aliter appareant atque agant.

OMnes superi inuocati ueniunt in conspectum:sed alii sub ali-
is formis uiribúsq; occurrunt. Animæ quoque stellarum no-
uis quibusdam modis aspectum mouẽt. Deorum uisa occur
runt uniformia simplicissimáq;. arcangelorũ aliquáto minus unifor
mia uel simplicia. Angelorum quoque minus.dæmonum uaria iã prĩ
cipatuum magis uaria,sed ordine uarietatis miro heroum his quasi si-
milia·principatum uaria admodum ordinata patum. Animarum sci-
licet particularũ omniformia. Cum.n.diuersi sint superi naturis actio
nibúsque & modo suo appareãt singulis merito diuersi diuersis modis
occurrunt. Dii in aspectum ueniunt admodum salutares arcangeli
horribiles simul & mansueti. Mitiores angeli. Dæmones metuendi.he-
roes uerendi minus·principatus stupendi·principes noxii & infesti.ani
mæ similes heroibus quamuis inferiores. Deorum imagines appa-
rẽt penitus immutabiles.magnitudine·forma.figura actione arcange
lorum & angelorum gradatim minus immutabiles.sed prope deos.dæ
monum mutabiles quidem magnitudine atque forma.his.n. alias ali-
ter apparent.sed eædẽ agnoscũtur. pricipatuum immutabiles hæroum
ferme

ferme ficut dæmonum principum multiformiter uariantur animarũ mutabiliores longe quam dæmonum. Dii apparent cum quiete quadam & ordine. Arcangeli cum eisdem, sed his adhibent efficaciam. Angeli eisdem scilicet quieti & ordini adhibent motum ordinatum & moderatum. dæmones cum turbatione ordinẽ trãsgrediente. principatus cũ stabilitate constantiáq; in se ipsis. heroes cũ motu atq; festinantia. principes cũ tumultu. animæ ferme sicut heroes, sed minori cũ stabilitate & ordine. Deoꝝ pulchritudo occurrit inæstimabilis, incomparabilis, admiranda. supra modum delectãs. arcangeloꝝ angelorúmq; cõsimilis, sed gradatim inæqualis. Dæmon & heroũ spiritus p se apparẽtes pulchritudinem in speciebus determinatis habent, sed illi secũdum rationes essentiæ, hi secundum fortitudinis actum. principatuum pulchritudo principalis est. & natiua principum ficta. adornata. elaborata. Animatum pulchritudo in rationibus consistit determinatis quidem, sed diuisis magis q̃ in heroũ forma, sub una tamen specie comprehẽsis.

Deorum actiones effectúsq; ueclociores sunt q̃ intelligentia deprehẽdere possit. Sed interea penitus stabiles. arcangelorum celeritas mixta est quodãmodo efficacibus actiotubus. angelorum cum motu, neque pariter habent ut unà cum dicto perficiant, dæmonum actiones celeriores apparẽt quam sint effectu & ueritate. heroes magnifice quidẽ incedunt ad actionem, tardius tamen q̃ dæmones peragunt. principatus cũ auctoritate & imperio ueniunt ad agendum. principum conatus plurimam quidẽ habet emphasim, sed defuit ab effectu. animarum actiones mobiliores sunt q̃ heroum, sed debiliores. Deorum apparentiũ magnitudo totum cœlum occupare uidetur. Quam incedẽtem nec terra putatur substinere posse. Arcangelis apparẽtibꝰ partes mundi quædã commouentur, & lumen præcedit in se diuisum. Ipsi uero pro magnitudine dominationis suæ magnitudinem lucis & figuræ præseferũt. angelica forma & lux & minor est & diuisa magis. dæmonum magnitudo formáque diuisa magis & minor. heroica rursus angustior, aspectúsque magnanimus, principatus prægrandes & uasti principes inflati superbiáq; & insolentes apparent. animarum effigies inæquales, heroibúsq; minores. Denique quilibet pro magnitudine potentiæ suæ & imperii latitudine magnitudinem formæ lucísque præfert. Deorum spectacula prælucida nobis occurrunt, fulgentiáque ad summum & splẽdore dearticulata mirifice & lucidiora quã sint re uera. arcangelorum uera perfectáque. angelorum effigies speciem eandem seruant præterq̃

ꝙ à noticiæ plenitudine agnitionis discretione deficiunt. Dæmonum
exilia & quasi caduca. heroú exiliora. principatuú perspicua. principú
obscura, sed utraq; impiosa. aíarú umbrosa. Deoꝝ imagines q̄ pluri-
mo splendore corruscant. Arcangeloꝝ quoq; præfulgidæ. fulgidæ in-
super angelorum. dæmones turbidus ignis apparent. heroes mistum
lumen ex pluribus habent. principatus quidé purius. principes autem
ex dissimilibus contrariisq; confusum ostendút. aíæ igné reddunt ple-
num ex multis generationis admistionibus atq; diuisum. Deoꝝ ima-
magines occurrút tāq̄ ignis indiuiduus, ineffabilisq; íplens uniuersum
múdi profundú. arcangeloꝝ ignis etiá indiuisus. habens circa se, uel an-
te, uel retro q̄ plurimá multitudinem. angeloꝝ diuisus ignis, sed inde-
is absolutissimis. dæmonum magis quoq; diuisus, sed angustius circum
scriptus facile exprimédus. Et apud illos qui supiora uiderút facile con
ténendus. heroicus ignis habet qd horum consimilia sed nó æq̄lia. prin
cipatuum ignis apprime lucidus principú aliqd habet opaci. aíarum
ualde diuisus & multiformis atque ex multis mundi naturis admistus.
Deoꝝ ignis omnino stabilis est aspectu. arcangeloꝝ stabilitatis parti
ceps. angeloꝝ stabiliter mouetur. Dæmonú instabilis heroú properan
tior. principatuú quietus aduenit. principum uero tumultuosus. ani-
marum ignis multis motibus transmutatur. Dii aías perfectissime
purgant. Arcangeli sursum reuocát. angeli tantú soluunt à materiæ ui
culis. Dæmones ad naturá trahunt. heroes ad curá sensibiliú opum de-
ducút. Principatus quidé præsidentiá múdanoꝝ. principes uero mate
rialiú studiú exibét. Aíæ cum apparent cótendunt. trahúntq; in genera
tioné. Quicquid purú firmúq; est in imagine nobis occurréte supi-
orib⁹ attributo generibus. Iá uero præfulgidú eius, qd uel í seipso firmi
ter pmaneat diis attribue. qd uero fulget atq; pmanet q dé. sed q̄si in alio
arcágelis ꝙ í alio pmanés ágelis ité qd mobile est & uagabúdú & alienis
plenú naturis ubiq; in ferioribus⁹ ordinib⁹ attributo. Dæmóes mixtos í se
hént múdi uapores, ferúturq; instabiliter præter uel iuxta múdi motú.
heroibus generatiuæ spirituú cópositióes admiscétur circa q̄s & ipsi có
mouentur. Principat⁹ eodé mó pmanent mundanú qd hént ostenden
tes. principes materialib⁹ liquoribus pleni sunt. Aíæ supfluis maculis
& alienis spiritibus sút repletæ, quibus cú quotiés apparét unúquódq;
horum generum se ostendit. Dii materiam repente consumunt. ar-
cangeli paulatim. angeli soluunt ab ea & ad sublimia reuocant. dæmo-
nes diligenter exornant eam. heroes coaptant ad eam competentibus

ubiq;

ubiq; mẽsuris eã strenue cõmodeq; curãtes. principat⁹ adstãt ei supere-
minentes, & hoc pacto se ipsos ostendũt. principes impletos se penitus
materia mõstrãt. Aíæ puræ qdẽ seorsũ à materia ueniunt. Impuræ uero
materia íuolutas se nobis ostẽdũt. Exibẽt insup alii nobis alia. dii præ
sẽtes dãt corpori sanitatẽ. uirtutẽ aíæ. mẽti sinceritatẽ. oía nostra in pro
pria prícipia reuocãt. qd̃ í nobis ẽ frigidũ, læthiferũq; delẽt. calorẽ fouẽt,
efficacioreḿq; reddũt ad uitã. faciunt quoq; ut oía aíæ mentiq; cõgruãt
& mensurentur eisdẽ. harmoniáq; intelligibili lumen effundũt. Quod
ue non est corpus, ostẽdunt tanq̃ corpus ipsis animæ oculis ꝑ corporis
oculos. Arcangeli eadem agũt. Sed nõ adeo sufficientia uel ꝑmanẽtia
uel extra proportionẽ nostrã. angeli bona ẽt magis particularia diuise
distribuunt. effectúmque agũt ualde ab intimo eoꝝ uigore deficiẽtem.
dæmones presentia sua corpus grauant. morbis affligũt. aliter puniũt.
aías quoq; ad naturã trahũt & à corporib⁹ cognatóq; eoꝝ sensu nõ di-
scedunt. atq; eosq; ad ignẽ cœlestem diuinũ ue cõtendũt circa locũ infe
riorem detinent, nec a fati uinculis soluunt. heroes alia dæmonib⁹ simi
lia faciunt. propriũ uero id habent q̃ ad opa quædã generosa magnáq;
nos suscitant. principatus apparentes bona largiuntur mũdana, résque
uitæ huius oẽs suppeditant. principes materialia, terrenaq; bona. aíæ cũ
apparent si aíæ sunt puræ in ordine angelico cõstitutæ sursum reuocãt.
salutem aío prebent, spemq; sacrã, sacraq; dona quæ sperãtur. aíæ impu
re ad generationem detorquẽt, spem frustrãtur eius fructus auferentes,
passionibúsque intuentes implent aíam corpori copulantibus. Or-
dinem quoque quẽ unusquisq; optinet in apparẽdo designat. dii osten
dũt deos uel angelos circa se adstantes. arcãgeli angelos præferũt uel præ
currentes uel circunstantes, uel sequentes, siue aliã quãdam turbã ange-
loꝝ quasi stipatoꝝ circũuallantiũ. angeli opa ordini suo cõgrua præfe
rũt. Boni dæmones opificia sua & bona quæ tribuũt in conspectũ ad-
ducũt. dæmones ultores ostendũt supplicioꝝ species. dæmões alii quo
modocũq; praui occurrũt circũdati feris læthiferis, uoracibúsq;. pricipa
tus prouincias mũdi quasdã secũ demõstrant. principes cõditionẽ ma-
teriæ ordine carentẽ errantẽmq; secũ afferunt in cõspectũ. aía qdem to-
ta in nulla particularũ specie detenta ignem ostendit sine certa specie
circa mundũ totum, quo aíæ mundanæ natura significatur indiuisa &
una & nulli addicta speciei. anima purificata igneam ostẽdit figuram,
ignem purum, & lumen micans, simulque stabile & ipsa unà cum du-
ce sublimi sequitur bona uoluntate gaudens. atque ita in operibus suis

ordinem quem obtinet patefaciens. anima uero quæ deorsũ labitur oc
currit trahens secũ signa uinculorum atq; pœnarum materialiũmq; spiritu
um cõpositione se grauatam ostẽdit, turbationibúsq; materiæ dissimili
busoccupatam, séq; subdentem impio dæmonũ generationi fauẽtiũ.

Singuli cũ apparent ostendunt prouincias sortesq;, quas sortiti in
habitant. aerii quidem ignem aereũ, terreni uero terrenũ atq; nigrum.
cœlestes aũt ignem splendidiorem atque in his tribus terminis oẽs di
stributi sunt eorum ordines. Dii demonstrant omniũ ordinũ princi
pia in secum apparent. Angeli declarant se ab arcangelis depẽdere. dæ
mones heroesq; patefaciunt se supioribus ministrare. quis aliter hi q̃
illi. principatus principésq; præfecturá ostendũt. Illi circa mũdũ, hi cir
ca materiá animæ declarát se supiorum postrema tenere unde una cum se
ipsis primi quidem prima loca designãt, secũdi secunda, tertii tertia, cæ
teriq; deinceps eodẽ ordine. Dii tenuitate luminis tanta effulgent, ut
corporis oculi nõ possint capere. atq; pinde afficiãtur, ut pisces ab aqua
turbida pinguiq; tracti in aerem tenuissimũ qui. n. diuinum spectant
ignẽ nõ potentes ignis diuini respirare subtilitatẽ, cum primum specta
re uidentur uirtute deficiunt atq; innato spiritu prorsus intercludũtur.
Arcãgeli quoq; splendorẽ emittũt subtiliorem puriorẽmq; q̃ tolerari
queat, nõ tamen ádeo intolerabilem, sicut dii. Angeli occurrentes tole
rabilẽ pficiũt aeris mistionem, ut sacerdotes eã attigere possint. Dæmo
nes cũ apparent, nihil totus aer cõpatitur, nec eis circunfusus aer fit sub
tilior, neq; præcurrit lumẽ, in qđ eorum species emicat aerẽ anticipãs. Ne
que circa illos circũlucet aer undiq;. heroibus apparentibus plage quæ
dam terræ commouentur. sonitúsq; circunsonãt. totus uero aer non fit
subtilior neq; ádeo ineptus sacerdotibus ut sustinere non possint. sub
principatibus circuncurrit eos uisorum circumuolutio plurimorũ,
difficilis toleratu, & uolumen eiusmodi circa eos est mundanum. circa
principes uero terrenũ, neq; tamen sup mũdana subtilitas neq; sup pre
morum elementorum, animis apparentibus aer apparens magis conatus
est eis, eariũmque descriptionem suscipit coaptatus eis. Affectiones in
uocantium animorum occurrentibus diis excedentem reportant per
fectionem actionẽmque & amorem diuinum incredibilẽmque lætiti
am. arcangelis cõtemplationem intellectualẽ sũmope purá immutabi
lẽmq; potentiã. angelis rationalẽ cognitionẽ uirtutẽmq; in ordine po
sitã ad summũ dæmonibus appetitũ generatiõis atq; heroibus talia quæ
dã, & insup studia ciuilis gubernationis pricipatibus uel pricipibus motus

mundanos

mũdanos uel materiales agũt aío naturæ o pũmq; fataliũ expletionem animis. appetitus generationis. & studia corpoꝶ curãdoꝶ. Deorum apparitio ueritaté. potestatem. actiones ad summũ corroborat & bona præbet amplissima. arcãgeloꝶ similia, sed particularia magis, & cognitioné potẽtiamq; nõ simpliciter, sed ad hoc & ibi & tũc & hoc pacto. angeloꝶ ẽt determinata magis. dæmonũ nõ aíæ bona, sed corporis corporeáq; quãdo mundanus ordo concedit. heroũ dona. r. p. mũdanæ, siue terrenæ. principatuũ mũdana & oía uitæ cõmoda principũ. inferiora idest magis materialiũ copiã. aíaꝶ quæ ad humanã uitã cõferunt familiari prorsus occursu. Porphyrius narrauit opinioné dicentem cõmuné hoc est diis angelis dæmonibus, oíbus deniq; supis, cum apparẽt ostentare se, & iactare mirifice & imaginariã similitudinem ex se producere. Iamblichus utrãq; confutat. Deus. angelus. dæmõ bonus docẽt hominem cũ apparent, quæ qualis ue reuera sit eoꝶ essentia nihil ultra uel citra ueritaté loquentes. Sicut. n. lumen naturaliter, & assidue solem sequtur sic ueritas deũ eiusq; pedissequos præsertim cum pfecti pleniq; sint neq; egent, neq; possunt sibi ultra q̃ sint arrogare. Quãdo in theurgia. i. deiphica & sacerdotia facultate delinquuntur tunc nõ bona q̃dem numina quæ o prantur, sed deteriora, malaq; nobis obcurrũt sub prætestu bonoꝶ. mali enĩ spũs in similitudinem bonoꝶ se sæpe transformãt. iactabũdiq; ueniunt, & supra q̃ sunt sibi arrogant. Nempe ubi initium primũ adulteratum suboritur mẽdacium plurimum ex peruersitate procedit. Oportet sacerdotes apparitiones spirituũ regula ordinis totius examinare: & meminisse arrogãtiã iactabundã nõ esse ullo mõ propriã ueris spiritibus atq; bonis. Et cauere ne ãritu sacrorũ aberretur unq̃. Ac si ierrore apparitiõis q̃dã repente ísolẽtes aduẽtẽt, nõ decet ex eaꝶ cõditiõe cõmuné omnẽq; numinũ naturã cõditionẽq; ppẽdere. Quæ. n. multis seculis, & o poso labore ísacris comprobata sunt, nephasẽ ex nõnullis repẽte ícidẽtib⁹ temere iudicãdo mutare. Et si falsi spũs mẽtiũtur: boni tamẽ circa ignẽ ueridici sũt atq; legitimi. In oí siqdẽ genere principalia primũ ã se ipsis exordiuntur. sibiq; ipsis præbent q đ cæteris exhibẽt: idq; fit íessentia, uita. motu. similiter supi ueritatem oíb⁹ exhibẽtes: prío de se ipsis uera prædicãt ipsãq; eoꝶ essentiã præcipue cõrẽplãtib⁹ patefaciunt. Ideóque ignẽ p se propriaque forma spectãdũ sacerdotib⁹ rite demõstrãt. Nõ. n. est caloris frigefacere. uel luminis obtenebrare, atque occultare: uel ulli⁹ p essentiã aliquid facientis: aliquãdo cõtraria facere. Phantasma. i. simulacrũ missũ ab aliquo sine

natura eius: sed solum p modū idoli specularis uane trahit animū intuentis: fallítq; dū simulat se eē aliqd, de cuius natura nihil habet. Est igitur causa falsitatis. quod nullo modo cōpetit alicui essentiæ uere. Ideo neque dii sed ii eorumque sectatores: non exiles inanesque: sed naturales & ueras sui reuelent imagines. non quidem speculares (ut dixi) uanas cur enim eas mitterentur. non ut demonstrent essentiam suam, atque potentiam. Nam illæ ab hac ex tota natura deficiunt. non etiam ad intuentium utilitatem. Quę.n. utilitas est ex mēdacio simul atque deceptione. Non denique ob hoc mittunt, quia natura eorum sit, ita ex se idolum mittere. nempe essentia firma in se ipsa cōsistens, & ita reliqs essentiæ ueritatísque causa nullo modo ī aliud mitit imitamē sui ullū fallax & deceptorium. quod simul & se esse aliquid: de cuius natura nihil habeat. Neque igitur dii: neque sequaces eorum: uel transformant naturam suam in aliqua simulacra: neque hæc in aliud ex se producunt sed ueras sui formas in ueris animæ moribus illustrāt atque demōstrant Nota huic simile illud: ꝙ in patria mens beata diuinam essentiam uidet non per imaginem ab ea. creatam prorsus deficientem: sed per eandem essentiam: sicut is qui lumen uidet per lumen in lumine. Non sicut qui calorem per lumen. uel qui corpus speculo. Substātiæ separatæ nō habent ullum sibi cōmune genus. Item dii. angeli. Dæmones boni non apparent phantastico mō: sed proprio prorsus, & uero. Spiritus uero mali phantastico fallacíq;. neque decet ex conditione qua hi apparēt nobis reputare modum, quo boni sua præsentia formant animam.

Porphyrius ait cognitionem quidem diuinorum esse rem sacram. ignorantiam uero prophanam. hec Iamblichus comprobat: quia cum dii per intelligentiam agant entia: merito nos per intelligentiam entium placere diis; atque probari. sed operationem religiosam anteponit intelligentiæ. tanꝗ quæ sola sit efficax ad acquirendam aīæ cum deo deificam unitatem. Tanta est uirtus sacrorum rite deo factorum: ut ēt si hæc ignores pie tamen obserues: non minorem habeant efficaciam. Nō .n. intelligentia coniungit sacrificatores deo. alioquin philosophi unionem deificam reportarent.

De uirtute sacramentorum.

O Bseruantia decens præceptorum operumq; diuinorum quæ oēm excedunt intelligentiam, atque symbolorum sacramentorumque potestas mira solis nota numinib⁹ præstat nobis deificam unionem. Quando operamur in sacris non conficimus p intelligētiā

telligentiam sacramento alioquin & actio eorum intellectualis foret: &
daretur a nobis. contra uero & nobis non intelligentibus: hæc propriũ
opus peragunt, & deorũ potestas quo hæc referũtur: ieffabiles ex seipsa
proprias agnoscit imagines non a nostris intelligẽtiis excitata. Vniuer-
sales .n. cãæ a particularib⁹ effectib⁹ nõ mouẽtur: unde nec ab intelligẽ-
tiis nostris diuina principaliter mouentur ad operandum: Sed intelligẽ
tias & affectionẽ optimã puritatẽq; præcedere necessariũ ẽ tãq̃ cõcãs q̃s
dã. Quæ uero prĩcipaliter diuinã prouocãt uolũtatẽ ipsa sũt. sacramẽta
diuĩa: atq; ita diuĩa a seipsis ĩcitãtur, neq; ab ullo subdito prĩcipiũ actio
nis accipiunt. Ne putes igitur totã ĩ nobis auctoritatẽ eẽ efficacis ratio-
nis ĩ sacramẽtis: neq; ĩ ueritate itelligẽtiæ nostræ uerũ corũ opus absolui
uel hæc ex nostra deceptiõe mẽtiri. Nã nec ẽt si nouerim⁹ quæ genus q̃d
libet propriæ cõseqũtur: subito cõseqmur ipsã corũ ĩ ope ueritatem.

Absq; cognitiõe q̃dẽ nũq̃ aduẽit efficax unitas ad diuĩa: neq; tamen
idẽ ẽ oĩno Quapp neq; diuĩa puritas p rectã cogniñõem efficitur; sicut
corporis puritas p sanitatẽ sed sup cognitionẽ unita ẽ & purificata puri
tas .i. p ptãtẽ cogniñõe supiorẽ. Neq; igitur aliud q̃cq̃ ĩ nobis humanum
ad diuĩarũ actionũ finẽ aliq̃d cõfert. Cõclude sñiam Iamblichi ægy
ptio p assyrio p sicut ĩ agricultura medicĩa; arte imaginũ: coitu humão
hõ materiã oportune coaptat. cã uero supior uniuersalisq; adhibet for-
mã sic ĩ sacrificio quãdo fiũt symbola. atq; synthemata .i. signacula: & sa
cramẽta. sacerdos adhibet materialia quædã quo ordĩe decus istituit. De
us ãt uim efficacẽ ĩprimit sacramẽtis.

Vaticiniũ quid & unde.

u Aticiniũ ipsum nec ab arte, nec a natura nec a naturblib⁹ uel a-
nimalibus rõnibus motib⁹ ue efficitur: neq; fit ullo mõ. sed utrĩ
q; sempiternũ ẽ missũ ad nos usq; diuinitus. totaq; ptãs præsa-
ga refertur ad deos, & oĩs hui⁹ auctoritas cõsistit ĩ eis; atq; ĩde traditur diui
nisq; opibus signis ue pficitur. spectacula q̃dẽ habet diuĩa: & cõtẽplatio-
nes uera scientia præditas. Cætera uero cuncta uel ut instrumenta subi-
ciuntur. misso diuinitus præsagii dono. quæcũq; ad animam pertinẽt,
aut corpus. uel in totius natura sunt, siue naturis. loca uero & talia quæ
dam ad uaticinium exiguntur uice materiæ, nõ decet uaticinium dedu
cere sine causa. s. a quibusdam nullã ĩ se hærentibus præscientiam. Sed a
diis continentibus in se terminos totius sciẽtiæ rerum. contemplari de-
cet uaticinium distributum circa totum mundum & circa omnes diui-
sas in mundo naturas, sic utique causa uaticinii præcipua est & cõmu-
nissima: possidensq; in se ipsa quæcũque sui participãtibus exhibet; præ

cipue præbens ueritatem,qua opus é uaticinio & í primis essentiá,cáusasq; eo℞ quæ fiút optinés í se ipsa.a qb⁹ necessario procedit,ꝑpetua præsagii consecutio. Porphyrius ait,quádo dormim⁹ aliquádo præsentire futura,absq; ulla præsentis stat⁹ animaduersione,ét si í extasin minime concitemur. Volens arbitror nó tá externo ífluxu.túc diuinitus influéte q̃ ex ipsa natura aíæ.métisq; præsagire,Iamblichus ait sónia quæ humanis prouenıút causis siue per naturá nostrá,siue ꝑ affect⁹& cogitationes,& actus,taro ad modú & obscure nimiú,& sæpius casu quodá attigere uerú.

De somnıis.

Omnia quádoq; ícitátur í nobis ab í natis ítelligétiis rónibus f ue uel ab imagiátióib⁹ curisq; diurnis, quæ aliquádo uerum assecútur plurimú uero fallútur atq; hæc humáis prícipiis oriuntur,dormiétibusq; cótigút uigiliæ nihil habétib⁹. Somnia uero missa diuinitus nó ita cótigút,sed ueniunt uel íter uigiliá atq; somnum uel íter somnum atq; uigiliá,uel í ipsa uigilia. Túc breues audiútur uoces:qd agédú sit admonentes. et aliquádo spús qdá nó corpulentus nó tractabilis,se iacentib⁹ circúfundit. Qui tamé nó ꝑspicitur:sed alio quodam sensu & animaduersióe quæ in cósensu ꝑcipitur ípetu quodá ígrediés.& se undiq; circúfundés absq; cótactu,atq; mirifice passióes animi corporisq; expellit.aliquádo uero lumé sincerú qetúmq; fulget.í ꝗ quo uisus clauditur aía patés. Sed alii sensus íterí ꝑuigiles sút persentiúntq; quomodo dii in lumine se ostendunt,& quæ illi locuntur aguntque cótinuata animaduersione percipiunt.perfectius uero id totum discernitur,quando uisus quoque perspicit,atque ítellectus corroboratus quæ fiút assequitur,& qui spectant similiter commouentur. Tanta támq; differentia qualia diximus,non sunt humana.contingunt uero quando somnus noster est grauedo quædam capitis,uel inclinatio: & occupatio uisus,uel medium quiddam inter uigiliam atque somnum. ,uel excitatio subita uel ipsa uigilia. Quæ omnia diuina sunt ad deos suscipiendos idonea diuinitúsque mictunt.at qui talia quædam præcedút quasi apparitionis diuinæ partes. Somnia humanis causis procedétia defectus patiuntur duos. Nam & in ipso somno omnino dormiétibus accidunt,& nos tunc non distincte uel plene animaduertim⁹ aut quæ occurrunt,aut statum ibi nostrum. . Quando uero diuinitus mictuntur somnia, neque reuera dormimus,& assequimur animaduertimusq; clarius q̃ cón sueuerimus uigilátes. Ideoq; í eiusmodi sóniis maxíe pónitur uaticiniú. Aía duplicé habet uitá,uná qdé simul cú corpore alteram uero ab oí corpe separabilem.quando uigilamus utimur

plurimum uita quæ communis est cum corpore præter q̃, si quando penitus separamur ab eo, propterea ꝙ uel intelligamus, uel puris rationibus cogitemus, sed indormiendo penitus solui possumus uelut à uinculis adhibitis animo. atq; uita à generatione separata tunc uti. Quando quodammõ dormientibus animus à corpore soluitur, tunc illa uitæ species secundum seipsam permanens separabilis, separataq; siue intellectualis siue etiam sit diuina, protinus expergiscitur in nobis agitq; quemadmodũ sua fert natura. Quoniã, uero & intellectus entiã contẽplatur & anima generabilium rationes in se complectitur merito secundum causam comprehendentem futura in præcedentibus sui rationibus ordinata prænoscit. Dictum est de præsagiis animæ redeũtis in se in statu simili somno. In se inq̃ idest in rationes seminales, & intellectuales, sed hactenus sub forma quadam propria præsenti uitæ, idest sub forma particularis actionis huius & uitæ, sed si mox explicet uniuersam rationum cogitationũq; formam, secundum q̃ uixit aliquando, tunc reportabit præsagia pertinentia magis ad uniuersalem mundanarum rerum conditionẽ, sub qua & particularia passim conspicere poterit. Si rursum per formam uniuersalem eiusmodi suam ipsis deorum mentibus copuletur, uidebit insuper quæ ad mundum spectant superiorem, & quæ ad hunc, item per illa tanq̃ præcipuas causas intelliget absolutius. in quo statu non solum cogitatio erit perfecta, sed imaginatio quoque habebit imaginamenta sincera de rebus corporeis atque diuinis. Quoniam uero sunt in anima rationes generabilium penes potẽtiam eius, tum effectiuam, tum etiam cognitiuam, atque hæ rationes dependent à rationibus quæ sunt in diis. Ideo anima his coniuncta, rationes in se suscitat in actum. Saltem cognitionis amplissimum, & sub diuinæ prouidentiæ modo per quem & per quas reputat præterita futuráq; & tpalia oĩa, eorũq; actiões & passiões, passionũq; remedia & curationes morbo℞ uitiorũq; aĩ, & statuta legũ & artes generi hoĩum necessarias sic in Aesculapii tẽplo accipiũtur sõnia, qb⁹ morbi curãtur, ipsáq; ars medẽdi sõnus ẽ cõparata diuinis. Exercit⁹ alexãdri morbi mox depiturus eua sit discrimẽ remediis adhibitis ĩ sõno à Dioysio deo. Lisander rex aphutim urbẽ obsederat & ĩ sõno iussus ab Amone soluit obsidionẽ. Multa quotidie similia fiũt supra orationem rationẽmque humanam.

De inspiratione diuina quæ fit in uigilia.

P Orphyrius duas diuinas afflatiões tetigit unã quæ coĩter dicitur ĩ sõno fieri, alterã quæ ĩ uigilia ubi afflati & ꝑciti ꝑsagiũt, ita uigilã

tes ut ét utantur sensib⁹. Neq; tamé interim sunt humanæ rationis compotes. Iamblichus ait animos uere præsagientes afflatósq;, & cũ dormire uidentur, nõ dormire. & cũ uigilare non proprie uigilare. neq; more hominũ sensibus uti. Animi diuinitus afflati percitique, subiacerũt uitá suá penitus afflãti deo. Ideo siue ut uehiculũ, siue ut ĩstrumentũ se subiecerint priorẽ uitæ modũ deposuere, atq; uel uitá propriá in uitam diuinam cõmutauere, uel uitam suá penitus ad deũ agũt. Ideo neq; utũ untur sensibus, neq; ita uigilãt, ut qui uigiles babent sensus neq; ipsi præsagiunt, uel mouentur humano quodam impetu atq; more, neq; suum statum animaduertunt, neq; ullam edũt cognitioné, actionéq; propriam. sed totum illic agitur sub forma, actioneq; diuina,

Miracula multa fiunt a prophetis.

q Vod aũt afflati diuinitus nõ uiuant, tũc ipsa aĩalis uira patet. qa multi eo℞ admoto igne non uruntur ignem uidelicet repellente deo intus afflante uel si uruntur non persentiunt, neque pungẽtia percipiunt, uel radentia, uel ulla tormenta. item quod actiones eo℞ non sint humanæ cõstat, quoniá per inuia uadunt, pérque ignem ferruntur intacti & flumina transeunt mirabiliter, quod & ipsa sacerdos agit in cataballis. per hæc patet illos non uiuere uitam humanam nec animalem sensibus impetóq; urẽtem. sed diuinam, quasi aĩa eorum ocietur, & deus ibi sit pro anima moueátq; tanq̃ excellẽtior aĩa:

Variæ sunt diuinitus inspiratorum species tum pro uarietate deorũ, qui alii aliter inspirant. tum pro differennia modorum inspirationib⁹, hi modi sunt tales. Aut enim deus ipse nos occupat, aut nos ei nos addicimus, totiq; illius efficimur, aut cõem agimus ad deum actionem. itẽ uel ultimæ diuinæ potentiæ euadimus compotes, uel mediæ uel supremæ. item aliquando nuda est dei præsentia, aliquando ultra præsentiá fit communio, interdum ultra hanc conficitur unio, rursum inspirationis, uel anima sola fit compos, uel etiam corpus subinde fit quodammodo particeps, uel etiam commune animal ex æquo fit compos secũdum horum diuersitatem differentiam sunt inspiratorum signa, & effectus & opera. Secundum prædictam inspirantium inspirationis uel diuersitatem inspirati alii mouentur uel toto corpore uel quibusdam membris, uel contra quiescunt. Item choreas, cantilenásque concinnas agunt aut cõtra. rursum corpus eorum uel excrescere uidetur in altum uel in amplũ uel per sublimia ferri atque cõtra. item uoces edunt, uel æquales perpetuásue uel inæquales & silentio interruptas. Et tum

remittunt

remittunt tonos tum intendunt.

Inspiratus uacat ab actione propria. ac deum habet pro anima.

m Aximum uero afflationis diuinæ signum est, quod ille qui numen deducit insinuátque prospicit spiritum descendentem, & quantus sit & qualis atque ab eo mystice docetur & regitur.

Quin etiam qui numen suscipitante susceptionem aspicit quandam ignis speciem. Interdum uero hæc conspicitur & à præsentibus, siue adueniente, siue recedente deo. Quo ex signo in his rebus periti uerissime discernũt, quæ sit potestas numinis, quis ordo, & de quibus uera loquatur, & quæ perficiat, sed qui absq; eiusmodi spectaculis clam spiritus introducent, uelut in tenebris, latitantes cõcutiunt. Neque quid agant intelligunt, nisi exigua quædam, idest signa nonnulla in ipso afflati corpore. Cum igitur ignis diuini præstantia & luminis species quædam, ineffabilis extrinsecus incubet occupato. Impleátque ipsum totum & penitus dominetur. Et circum undique in se cõplectatur, adeo ut nec ullam queat actionem peragere propriam. Quisnam sensus per ceptióue & animaduersio propria potest adesse animo diuinum ignẽ suscipienti, uel humana motio, passio, peruersio, phantasiæ, & alienatio qualem aliqui suspicantur. Porphyrius afflationem diuinam definit, ita motio mentis una cũ inspiratione dæmonica. Iamblichus ait, in animo afflato diuinitus, neq; mentem cogitationẽm ue humanam ferri, si reuera continetur a deo. Neque dæmonum. sed deorum fit inspiratio, neque rursum desituri debet exitus & alienatio. Hæc enim lapsum significant in deterius sed potius dici debet reductio restitutioq; in melius. Est igitur afflatio. nihil aliud q̃ totos á deo animos occupari, atque contineri, Hinc uero posterius sequitur extasis, idest exitus uel alienatio quædam, tanq̃ consequens ad afflationem accidens. Plato in phædro dicit antiquos uaticinium nominauisse maniã, idest furorem. Quoniam soli diuino furore correpti, uere uaticinantur. posteriores autem adiuncto. t. nominasse mantiam. Item sacerdotes sibyllas prophetas quãdiu prudentes sunt, uel paulum admodum & obscure præsagire uel nihil quãdo uero rapiuntur deo, uere uaticinari. unde præuidisse apud multas gentes pericula diuinitus imminentia, admonuisse populos & per sacrificia diuinã nemesim placauisse. item ait præsagium arte factũ apellari putationẽ cõiecturalẽ nec ullius eẽ momẽti si cũ diuia ĩspiratiõe & uaticinio cõparetur. Iamblichus ait diuinũ afflatũ uaticiniũq; nõ eẽ in mente uel aĩa, siue ut qualitas in subiecto siue ut actio in agẽte

ſed totum eſſe actum ipſius dei ex deo ſimpliciter dependentem. Actũ dico à deo peractum in mente uel anima ſimpliciter. ut inſtrumẽtis ab omni proprio motu uacantibus. atque ita uera præſagia dari. atſi qs motus ex corpore uel anima, uel qualitas talis interim inſeratur, uel præcedat, confundi uiſa. neque uera uaticinia fore. neque legitimam eſſe ibi diuinam afflationem ubi aliquid miſcetur humanum. Tres generatim opiniones erant de afflatu, uaticinióque diuino. prima causam eiꝰ referebat ad animam. ſecunda ad corpus. tertia ad compoſitum. Prima ponit ipſum in eo ſtatu in quo anima tota eſt redacta in diuinũ ſuum, uel in mentem, aut quando eius actio facta eſt uehemẽtior, ſiue amplior, aut quando cogitatio facta eſt acuta motúque uelociſſima, aut cũ mens incaluerit. Secunda ponit illius cauſam in corpore, quando certam habet complexionem, ſcilicet uel melãcolicham uel temperatam, ſiue qualitatem quandam elementalem, ſiue præterea ſpecialẽ, ſiue certum ſpiritum. Tertia cauſam eius ait certam proportionem qua corpus & anima inuicem ſunt compacta. Iamblichus ait, ipſum non eſſe opus animæ uel corporis. uel compoſiti nec cauſam in eis habere. Nã afflatus ille fatidicus agit, tum in prædicendo, tum in efficiendo. ſuper omnem humanæ naturæ conſuetudinem. Non poteſt autem homo, uel aliquid hominis ultra termíos ſuos ad diuinos progredi terminos. Neque poſſunt præſtantiora à deterioribus generari. cauſa igitur, huius eſt, duntaxat ipſa diuinitas. quando ſcilicet à diis deſcendunt in nos lumina. ſpiritúſque traduntur ab eis. adéſtque nobis dominatio poteſtáſque illinc abſoluta comprehendens omnia quæ ſunt in nobis, & exterminans penitus propriam nobis animaduerſionem & motionem, proferénſque ſermones, per hominem quidem, ſed non cum ipſa cogitatione hominis. immo pronuncians ipſa per os furentis extra ſe poſiti. Dum uidelicet quæcunque ſunt in nobis ſeruiunt tota numini, cedúntque ſoli dominanti actioni diuinæ. Porphyrius ait. Muſicam paſſiones inferre animo, itémque ſedare, & alios ſenos, aliis animis & moribus conuenire. Item complexiones affectionéſque corporis permutare. furorem mouere. cohibere furorem. Iamblichus iſta concedit. Sed negat hæc eſſe cauſas afflatus diuini. Quoniam ſunt humana, partim naturalia, partim artificioſa. Nec quicquam in ſe diuinum habent. Quod uidetur ſuſpicari Porphyrius dicens aliquos afflari, cum audiunt tybias, uel cymbala, aut tympana alios uero cum alias melodias. Variis deorum ordinibus reſpondent

in mundo

in mundo uariæ motionum species,certæ'que certis. ex his uero uariæ profluunt melodiæ. quæ congruunt similiter p suos quæque motus certis ordine diis principiis motionum.hi cum ubiq; sint,& sua potissi mum suis impartiant, melodiis sibi præcipue congruentibus adsunt præcipue nostrisq; spiritibus per eas affectis se insinuantes occupant ho minem, suaq; mox essentia,& potestate penitus implent.cuius afflatio nis causa est, non tam passio hominis excitata per musicam, q̃ ipsa ad de um musicæ congruentia, cui naturaliter deus adest. Quæ ad uisum ue niunt nimis imaginaria sunt,& intelligibilia potius referunt. Quæ ad sensum infra auditum materialia nimis. quæ ad auditum, media & ani mæ congruunt spirituiq; insinuata cum motu, affectu, significatione uehementer afficiunt animam quidem hinc,& inde corpus. unde totus homo secundum proprietates melodiarum, euadit susceptaculum hu ius numinis, aut illius & qui afflati sunt aliter, aliterq; se habent in mo tu,& quiete aliisq; habitibus, pro diuersitate numinum quibus afflan tur principalius q̃ pro differentia musicæ. Cessauit enim iam hic affe ctus soni quando deus agit, Anima in mundo intelligibili audiuit ar moniam diuinam cuius hic reminiscitur quando audit melodias habé tes diuinæ uestigium reminiscens uero ad eam uehementer afficitur. si est e numero animarũ, quæ ipsam harmoniæ ideam præcipue contem platæ sunt in patria. Eiusmodi uero affectu facta familiaris deo, iam af flatur singulari quadam præsentia dei.'unde mirabilia facit, huius ergo afflationis miraculiq; causa est non passio ex sonis illata. nó animæ na tura ex harmonia composita, sed similitudo ad deum, deiq; præsentia. Multo quoq; minus dicendũ est afflationem in eo consistere, quod per musicam & afflationem ipsam superflua quædam in anima, corporeq; concreta purgentur. Vaticinii ius non est ex certa complexióe. deo ꝝ enim dona non uariæ spirantur secundũ corpoream uarietatem. Mu nus enim diuinum impatibile est,& super naturæ uim datur per propri am dei actionem, neq; aqua, neque aer, aut corporeum aliud præbet ua ticinium, sed sacra quæ fiunt circa hæc, immo mentis purificatio una cum purificatione uehiculi intentioq; in deum suscipit uim diuinam, ubique semperque promptissimam. Cum afflatus animus & dicat & agat supra,& contra naturæ morem, causa afflationis eiusmodi non est naturalis, uel ex corpore nostro, uel qualitate loci. uel dispositióe coele sti nascente homine, uel operante, sed ex dei præsentia ista fiunt. Vnde & uariæ afflatorum species non sequuntur naturales uarietates in nobis

ſed differétes ſpecies, tum numinű afflãtium, tű modo℞, quibus diuinæ
præſentiæ participes ſumus. Quod igitur hoíes afflati diuinitus, alii
cóqeſcãt, alii cócitentur, alii mótes & deſerta petãt, alitérq; alii ſe habeãt
non procedit ex differẽtiis naturaliű in nobis cauſarű uel locorum, uel
muſicarű, quas nuper audiuerint, audiántue. Sed ex uariis deorű pro-
prietatibus, quibus afflati reguntur, atq; ex uariis afflãdi modis. Por-
phyrius tria e multis in mediű adducit oracula, unű colophoniű, ubi
aqua bibita uaticiniű ueniebat. alterű delphicű, ubi ſedens ad os antri
uaticinabatur. tertiű brãchidicű, ubi hauriẽtes uaporẽ ex aqua prophe
tabãt. Vnűquodq; ſecundű naturæ ſuæ modű agit circa ſe effectus, &
opera. Ideo ſpiritus ipſi q à diis pendentes ſuſcitant hoíes atq; cócitant,
in hoc ipſo ope excedűt oẽm naturalẽ humanűq; motű. atq; hæc ipſa co
rű actio nulla conditióe ſimilis eſt conſuetis actionibꝰ homini notis.

Erat in colophone ſubterraneus locus, in quo fons erat. Sacerdos igi-
tur ſtatutis noctibus ſacrificabat. poſtea guſtabat aquam. Tandẽ uatici-
nabatur ibi factus præſentibus inuiſibilis. uideri poteſt alicui ſpűs diui-
nus tranſiſſe per aquam in ſacerdotẽ. Neq; tamẽ eſt ita ipſum. nãq; diui-
nű nő ita ſecundű diſtantiã, diuiſionẽq; trãſcurrit p ea quæ participãt.
ſed extrinſecus cóprehẽdit penitúsq; illuſtrat, & ípletaquã uirtute qua-
dam ad uaticiniű conferente. ſ. purgatoria. ita q quãdo ſacerdos bibit
ipſa purificat. luminoſum ſpűm nobis inſitű & accomodat ipſum deo
qua purificatione, accomodatióeq; deű capere poſſumus. ſed extat præ-
terea alia dei præſentia præter uirtutẽ infuſam aquæ, ac prior, & deſuper,
circű, & intus illuſtrans. Quæ à nullo abeſt, modo pp cógruitatẽ cótin-
gere poſſit. Adeſt itaq; ſubito, utitúrq; propheta ut inſtrumẽto. qui in-
terim neque ſui iuris eſt, neq; animaduertit quæ loquitur. ſed & ubi ſit
ignorat, unde & poſt reſponſum uix ſeipſum recipit. quin etiam ante-
potum aquæ diem, noctẽmque cibis, abſtinet, & ad ſacra quædam ſe re-
uocat in acceſſibilia uulgo. Itaque propter ſequeſtrationem à rebus hu-
manis, ſincerum ſe reddit aptúmque ad deum ſuſcipiendum. Ex qui
bus colligitur duobus modis hic ad deum hominem præparari, uno p
purgatoriam aquam factam à deo talem, quæ purificat ſpiritum, alte-
ro per ſobrietatem, ſolitudinem, ſeparationem mentis à corpore, inten
tionẽm que ad deum. Sibylla in delphis duobus modis ſuſcipie-
bat deum, uel per ſpiritum quẽdam tenuem, igneúmq;, qui erumpebat
alicubi ex ore antri cuiuſdã, uel ſedens in adyto ſuper ſedem æneam, ha
bentẽ tres aut quatuor pedes, & deo dicatã & utrobique exponebat ſe
ſpiritui diui

spiritu diuío. unde radio diuini ignis illustrabatur. Itaq; aliquádo ignis
plurimus simul totus ex antro euolás, undiq; circũfunditur ei, replétq;
splendore diuino. Aliquádo dũ inhæret sedi sacratæ deo, per quá accõ-
modatur deo. coaptatur stabili uaticinio dei. utrobiq; uero p hæc sibyl-
la fit tota dei. unde subito deus adest. sed interim separatus. existens alter
præter igné & spũm, sedémq; propriá, & oém eius loci apparatũ, uel ar
tificiosum, uel naturalé. Fœmina qn etiá in brancis fatidica, uel sedet
in axe uel manu tenet uirgá ab aliquo deo datá, uel pedes aut limbũ tin
git in aquá. uel ex aqua quadá uaporé haurit & his modis ípletur splé-
dore diuino. Deũq; nacta uaticinatur. Nam ex his omnibus fit accom
modata deo, quem extrinsecus accipit. Quod aũt e x nulla uirtute cor
porea uel aíali propria, uel locorũ instrumẽtorũm ue uaticiniũ fiat, sed
ex præsentia dei ueniẽtis extrísecus patet ex eo φ ipsa sacerdos, ãteq̃ det
oracula multa rite pagi sacrificia, obseruat sanctimoniá. lauatur. tridu
um prorsus abstinet cibo. habitat in secessu, iámq; incipit paulatí illu-
minari mirificéq; gaudere. Per quæ patet prouocari deũ extrinsecus ut
adueniat & forinsecus aduenire. & prius q̃ sacerdos ad locũ aquæ ueni-
at, quodámodo inspirari & in ipso loco dum spũs qdá ex aqua euolat
fontis, constat aliud quiddã præter hæc eẽ deũ separatum ab his oíbus.
causámq; loci, & fontis eiusmodi totiúsque uaticinii. Virtus, quæ íspi
rat nobis uaticiniũ, est absoluta à locis & téporibus. Alioqn nó posset
oía simul loca téporáq; exprimere. Si eni inseparabiliter inhæreat na-
turæ locorũ materiarúmue, uel procedat secũdũ motũ determinatũ nu
mero, nó poterit, quæ ubiq; sempue sunt, nec ipsá ubiq; & semp æque
prænoscere. sin auté ab his fuerit absoluta. tanq̃ præstátioribus quæ tpe
fiũt. uel cõtinẽtur loco, oíbus ubicunq; sint aquæ adest, & iis quæ tpe fi-
unt undiq; simul adest, atq; í uno simul cóprehédit omniũ ueritaté, pro
pter eéntiá ei⁹ separatá prorsus & oía supanté. Vis diuía uaticinii origo
é ubiq; tota & semp tota. Ea uis nó é à corpe neq; ab aío corpi addicto,
sed absolutis. i. angelis deoq; q sunt ubiq;. uel saltẽ uis ipsa é. ubicũq; est
aliqs ágelo p q fũt ubiq;. Ipsá q; ab oíb⁹, separa corporeis præsens oíbus.
Nó cóprehẽsa loco uel corpore, uel aía, quæ in aliq̃ specie particulariũ.
fit addicta. sed hæc ipsa fatidica deo p ptás, & separata é ab oíbus, & ideo.
tota simul ubiq; adest subito participare potétib⁹. illustrás forinsecus &
oía replés pérq; oía eleméta discurrés, nec relinquens aíal aliqđ, uel natu
rá cui pro capacitate sua nó imprimat ex se aliqd conferens ad præsagiũ
ipsa uero propterea iplere se oíb⁹ æque pót φ pariter é ab oíb⁹ absoluta.

Porphyrius præter uaticinia publice celebrata, cõmemorat aliquod priuatum, eorum scilicet qui profitentur per certos characteres se spiritus attracturos ad uaticinium, quod Iamblichus reprobat. quia cum totã religionem sanctimoniámque negligant soli cõfisi characterib9, nequeunt ipsam alicuius dei, boníque numinis præsentiam adipisci. Qua solent uera uaticinia dari, sed in eo falluntur, quod per characteres quidem diis congruos, & intentionem animi, reportant imaginariam quandam à superis apparitionem exiguam, & obscuram. & quoniam interim sanctimoniam negligunt, ueniunt sub malorum dæmonũ potestatẽ, qui mentiuntur, & fallunt, & quantuluncunq; indiciorũ apparitionũm que à diis contigerit peruertunt, atque confundunt. Sed qui ueram deorum præsentiam sortiuntur, præsagium reportant uerũ & immutabile, quod à malis spiritibus deturbari nõ possit. Sicut enim ueniente sole tenebræ eius præsentiam substinere non possunt sed subito subterfugiunt, nihil solem impedientes. sic undique refulgente potestate deorum, quæ replet omnia bonis, perturbatio omnis quæ solet à spiritibus malis accidere nullum habet locum, sed repẽte disperditur. Bonis enim numinibus omnino præsentibus, mali spiritus euanescũt, neq; mouere se ualent, neq; splendorem obfuscare diuinum. Damnat eos, qui omnem contemplationem sanctimoniámque religiosam negligunt. solis cõfisi characteribus, quibus sperant se inclusuros substantiã ipsam alicuius dei, quo præsente uaticinentur. Horũ quoq; confidẽtiam Porphyrius improbabat. Qui etiã narrat præter hos, esse alios, in quibus phantasia aliquando concitatur. quando certa quædam adhibuerint, & si alioquin in aliis mentes compotes sint, dum sunt phantasia furentes in sacris. Quando scilicet uel in tenebris latuerint, uel certa pocula biberint, uel cãtibus, uel constructionibus quibusdam usi sint. Tunc ergo furentes imaginantur occulta, futuraq;, alii quidem in aqua uidentes, alii in muro, alii sub diuo idest sereno aere, alii in sole, alii ĩ stellis aliis. Lumen hoc diuinum uenit in phantasiam proprie, ac si quid extra uidemus mirabile fit, per uisum phantasiæ pedissequum. Dii uel præsentia tantum sine medio mouent animum quotiens uolũt paratum. s. uel lumen aliquod ex se fundunt in æthereum animæ uehiculum, quo imaginationes mouentur in phantasia quales ipsi uolunt. & utrobique diuinitas nusq̃ includitur. Cum adhibentur prædicta uaticinio congrua, attẽtio quidem animi, & cogitatio animaduertit, quæ fiunt, quando diuinum lumen non attingit proprie ad hæc, scilicet ad

rationales

rationales potentias, sed interim imaginatio furit alienata, quia supra morem humanum desuper incitatur. Tenēt aliquādo ī tenebris hominem diuinandum. Nihil enī in eis obsistit uēturo lumini. Aliquando tenent in lumine quādo eū præparant, ut maior sit ad lumē diuinū similitudo, & tunc accipitur illud in lumine solis, uel lunæ. uel serenæ noctis, uel in aqua pp diaphanon parata, uel in pariete sacris charecteribus præparato. hic.n. propter soliditatē quod diuinitus semel accipitur diutius retinetur. Admouent præterea quædam cognata diis insinuandis, & exhibent diuinaturo potiones, & compositiones quasdam & cantilenas uel excantationes conuenientes ad præparandū susceptaculum & ad cōmodandam præsentiam, apparentiámq; deorum. sed non lumen eorum occultum alicubi pateat sensui, sed semper pro uoluntate deorum siue deducatur ex æthere, siue aere, uel sole, uel luna, uel alia sphæra cœlesti. Quatenus placet diis qui liberi dant, & ut præcipui auctores, & mouent imaginationem, & per eam quādoq; sensum in obiectis accōmodatis, & aliquādo eā per sensum, imagines magicæ factæ ex materia solida diutius uirtutem seruant. Superi dant dona paratis. non solum naturaliter, sed per intellectum & liberam uoluntatem ipsorum deorum. dii dant futurorum ostenta in æstis auibúsq;, & stellarum nouis prodigiis, ex quibus humana sagacitas conicit euentus per proportionem signorum aduentus, ut ex casu auis casum uiri ex defectu membrorum in estis defectioni, exigue cadente deiectionem eorū. Dii imprimunt futurorū signa ī rebus ministerio naturæ uniuersalis & naturarum uel obsequio dæmonum seruientium diis, & dominantium elementis animalibúsq;, similibúsq; cunctis, quæ agunt facile pro uoluntate deorum. Et si symbolice declarant insignis uoluntatem dei, & futuros euētus, ut inquit heraclitus. Repræsentant interim opificii modum. Sicut enim per imagines firmas faciūt res, & euentus præsignant, sic & p noua ostēta, & qualiacunq; signa, & interim acuūt ex eadē causa, & occasione sagacitatem nostram. Viscera in ostētis transmutantur contra naturam in animalibus ab anima eorum, & à dæmone eis præsidente & à motu aeris. motúque cœli, præter naturam & pro uoluntate deorum ad homines admonendos. Quod autem diuinitus fiat, patet, quia sæpe non inueniuntur in animalibus principalia quædam membra ad uitam necessaria. Quæ repente miraculo auferūtur. Cū necesse sit ea pauloante non defuisse. In auguriis captandis aues miraculose mouentur ab anima sua, & dæmone præside motúque aeris, atque cœli. à quo cœlo descendit uirtus per totum aerem conformans, & commouēs illum ad de-

orum ſententiam. pro ſignis efficiendis. Setentiam dico ab initio præ-
ſignatam, atque decretam ſic aues ſæpe ſe ipſas præcipitant, uel alliditt
uel aliter ſe necant dum ad ſignificandum conferunt, quod non ſpon-
te faciunt, ſed tractæ diuinitus. Flammæ quædam ſtellarũ inſtar fa-
ctæ diuinitus, aliquando pro ſignis futurorũ in aere facillimæ fiunt ad
nutum deorũ cœleſtiũ accenſo illic aere ſummo, qui ductu. formatuíq;
facillimus eſt præſertim à dijs, atq; in ignem. deſcendũt interim in hũc
aerẽ corporũ cœleſtiũ influxus quidã, conducentes ad creandas, mouen
dáſque ſtellas eiuſmodi ſimiles cœleſtibus lucæ, uirtute motu. Mun-
danum animal eſt adeo ſecũ unitum, ut membra eius cõpatiantur in ui
cem, commoueantúrq; etiam quæ remota inter ſe uidentur, quaſi ſint
proxima, tanq̃ eiuſdem animalis membra. Atq; hæc unio, & compaſſio
confert dijs ad exhibenda ſigna hominibus, primo per cœlum, ſubin-
de per aerem. Dij non ĩmediate, ſed per media inſtrumẽta. ſ. dæmo-
nes, aĩas, naturas & oĩa hinc dependẽtia faciũt hominibus ſigna exordiẽ
tes ſecundum principium unũ. Et inde diffundentes deinceps motio-
nem ab ipſis deſcendẽtem, quocunq; uolunt ipſi. Ideoq; ſine habitudi
ne & cohordinatione eorum ad generabilia, regunt eiuſmodi ſingula.
& ſicut in opificio, & prouidentia, ita in exhibendis ſignis non deflecti
tur eorum intellectus ad noſtra, ſed dum ille in ſe permanet, ſigna oĩa
uaticiniũmque conuertit ad ſe. eáque animaduertit à ſe ipſo procedere

Vates omnes confitentur, per deos uel dæmones uaticinium nanciſci,
quia nequeãt futura uidere, niſi qui ſint cauſæ & domini futurorũ. Per
quos & alij uideant. Porphyrius admiratur quod dij adeo inſeruiãt
hoib⁹, ut uates aliq ẽt p farinã uaticinẽtur. Reſpõdet Iãblich⁹ deos nõ
obſeqo id p ſtæſtare ſuo, ſed exceſſu põtatis & bonitatis. & cũ oĩa ĩ ſe cõti
nẽte, dũ in ſeipſis manẽt abſq; cõuerſione ad ſubdita, eis pro gradu præ
paratiõis dona & ſigna largiri. ſicut ſol diaphanis, oculíſq; lumẽ. Atq;
hoc calorẽ. Quia uidem⁹ hoĩes ſubiecta curare cõuerſiõe quadã ad opa
& diſtractiõe ad diuerſa, & diſtrahi à ſeipſis, & laborare, ideo ſimiliter ſu
ſpicamur prouidere deos. q̃ cõtra, quaten⁹ ad ſe cõuertũtur, unáq; ſui for
mã, quæ ẽ ĩferiorũ cauſa, eatenus agũt, mouent regũt oĩa, nõ diſtracti p
diuerſa, ſed ab uno prĩcipio nutuq; ſimplici uibrãtes cũcta, ſucceſſiõe q̃
dã inde pẽdentia, neq; ipſi ad ſubiecta flectũtur. ſed ſtatu & pleniſſime
ſua reddũt ſibi cũcta ſimilia. Deus diuerſos ſuppeditat uaticinij mo-
dos nõ q̃dẽ diſtractus ipſe, ſed indiuiduo nutu formaq; ſimplici ſugge
rit oẽs, & diuerſis tpib⁹ ſuggerit diuerſos, nõ ipſe p tẽpa uatius, ſed æterno
eodẽq; mẽtis, & uolũtatis ictu oẽs ĩſpirat q̃uis hi tpibus uarijs explicen-

tur, neq;

tur. neque in ostentis continetur distrahiturue, sed in una sui forma complectens omnia signa ex ea exprimit in se ipso consistens, dum uno uoluntatis actu omnia tradit. Tanta est exuberantia prouidentiæ ad ostendenda nobis signa, ut etiam in calculis, uirgis, lignis, lapidibus, frumento, farina, indicia præbeat futurorum, ubi mirabiliter inanimatis animam immobilibus motum, ratióe carentibus intelligentiã quandam præstare uidetur, quasi hæc cognoscere uideantur, ubi nobis futura portendunt. Et sicut deus sæpe per fatuos homines loquitur sapientiam declarans non hominem ibi loqui, sed deum, sic per uilissima quæque portendit futura, his ipse admodum supereminés, & per omnia nostrum instruens intellectum: Deus per infima quæque cognitione carentia patefacit quædam cognitione superiora ubi testatur se longe superemine naturam. Qui dum diuersa porrigit signa non coercetur in eis, neque per illa distrahitur, sed stans in una indiuiduáque sui forma comprehendit illic omnia signa: & illinc unico simplicique nutu explicat omnia, præbétque nobis argumenta passim præteritorum, præsentium, futurorum.

Non fit in sacris opus alicuius efficacie, nisi per potentiam immo & præsentiam numinis alicuius.

N religione non potest fieri opus ullum alicuius mirabilis efficaciæ, nisi adsit illic superorum aliquis spectator operis, & impletor. Opera quidem absoluta ducunt dii, media angeli, tertia dæmones. Natura quidem humana nec rationem quidem orationémue de diis suscipere potest sine diis nedum diuina opera facere ualeat sine illis. Est enim imbecillis & hebes usque adeo ut nullum nullitatis suæ remedium habeat, nisi quandam diuini luminis, portionem desuper accedentem, sine qua nihil à nobis fit diuinum. Sicut falluntur qui confidunt ex inanimatis animam, & ex à mentibus facere mentem, ita qui ex rebus non diuinis diuina facere, & sine diis propria deorum opera, qualia sunt uaticinia, & miracula, & similia, ut apparitiones, & expiationes.

Numina inuocata, nobis adsunt, non coacta sed uolentia.

c Onfessum est efficacia religióis opa perfici præsentia deo̧, angelorum, dæmonum. Porphyrius quidé suspicatur numina

ad hæc trahi quadam inuocationis necessitate. Iamblichus negat necessitatem inferri uel ab homine, uel à mundo numinibus, quæ cum sint immaterialia non suscipiunt ordinem aduentitium aliunde. Item inuocatio & operatio sacra, admouet quidem sacerdotes ad numina assimilatione, & familiaritate quadam! non uiolentia sacerdotibus illata, ne dum numinibus inferatur. deus omnisque chorus numinum deo coniunctus est supra omnem necessitatem extrinsecus uenientem.

Vaticiniũ perficitur, dum sacerdos operatur sacra, neque tunc passio cadit in sacerdotem uel in indiuinantem quando diuinitus inspirantur, Multo minus in numina, quæ non illabuntur in animos, nisi uacuos passione. Neque dicendum est fatidicum animum esse instrumentum medium, & efficax diuinorum. sacerdotem uero inuocantem esse uelut cãm efficacem operum diuinorum. Immo deus est omnia, põt omnia. implet omnia semetipso · humana uero natura nullam in his efficaciam habet. Est enim ad diuinitatem ludus · deridemus eos, qui dicunt deum forte quadam aliquibus adesse potentia figuræ cœlestis in genesi. Non enim decet ingenitos & uniuersales causas mancipari alicui p generationem, eiusue periodum, & per causas alienas. Quidam cum & nollent curis honerare deum, & non perciperent modum aliquem opificii prouidentiæ'que præter eum, qui sollicitudine fit humana, negauerunt deos facere atque prouidere. similiter negarent deos interesse uaticiniis, & miraculis, qui non uiderent modum excellentem, quo dii adsunt sine labore & mutatione sui. modus autem per hæc omnia diis proprius eisdem duntaxat est notus. Porphyrius ait opera diuina. qualia sunt uancinia & miracula esse aliquando passiones quasdam animæ ex paruis scintillis excitatas & animam sua uirtute posse hæc imaginari · loqui. facere. Iamblichus dicit opus diuinum neque fortuito fieri cum sit ordinatum, neque ab homine longe inferiore. Oportere enim diuinum opus à diuinitate fieri. omnia igitur opera diuinitati similia non ab bumana, sed diuina pululare natura.

Opera miraculorum & prophetiæ non fiunt aliqua uirtute stellarum corporis animæ, sed mera & libera potestate dei.

Nima humana & una specie comprehensa est & à caduco cor-
a pore nimiũ obumbrata. Ideo nullã habet ad diuinũ opus po-
tentiã efficacẽ. si quando uero uidemur tale aliqd quodãmodo posse.

do posse. solum id agimus illustratione diuina desuper influente, p quã & actiõis diuinæ uidemur esse participes. si opera diuina fierent ab aĩa, ipsa natura aĩæ, & uirtute propria anima uirtutis & prudentiæ compos uel etiam oĩs anima talia faceret. Nunc uero nec omnis aĩa facit, & quæ perfecta uidetur anima ad diuina adhuc est imperfecta. Non igitur anima, sed diuinitas ipsa causa est operũ diuinorum. Alioquin non esset nobis ad hæc religio necessaria, sed absq; deorum cultu cõpotes essemus operum diuinorum, si hæc ipsa aĩæ fierent potestate. Deniq; si anima sua potestate diuina pageret, uel oĩs anima faceret, uel quæ haberet uirtutem & perfectionem animæ propriã. s. scientiam, artem, prudentiam, mores, qui per prudentiam acquiruntur. Nunc autẽ non tales hæc faciunt, sed concitati quidam potius & abstracti. Tria proposuerat Porphyrius de diuinis operibus. Primum, ad hæc animam esse causam instrumẽtalẽ, secundum, animam quãdoq; esse causam principalem. Tertium, animam posse ita esse ex æquo concãm, ut ex ea, spirituque diuino. Tertia quædam species substantiæ, uel subsistentiæ fiat. Iamblichus dicit quãdo unum aliquid fit ex pluribus illa plura & esse cognata & mutabilia, ex eo quod sunt in aliud sic commisceri in unum quintum quatuor elemẽta. & animas plures in unam totam, forte uegetalem, sensualem, motiuam, in nobis concedere intellectuali & in eius actum redigi, uel forte ex illis omnibus harmoniam uitalem in corpore resultare, uel forte animas in patria conspirare in unam ideam omnium animarum. diuinitas uero uelut à cunctis exempla non coit in unum. Tertium cum anima præsertim e suo statu iam lapsa, & quia diuinitas uelut longe diuersa non cadit in misturam. Et quoniam immutabilis non commutatur in aliud commune duobus. Prius quidem dictum fuerat scintillis exiguis suscitari in anima species diuinas, esto, sed hæ non traducerentur ad species simpliciter diuinas, si corporales, & naturales essent. nunc denique ubi dicitur animam cum diuinitate in unum tertium congredi, æquatur anima deo, & conceditur, deum ibi ita mutari accipereque ab anima, sicut mutari animam & aliquid à deo suscipere. Quod est absurdum præsertim quia hinc admittitur quod duelementorũm instar coibunt in effectibus suis in unam formam temporaliter factam & ex sempiternis, & in re temporali continebuntur. Quando dicitur ex anima & deo uel ex diis inuicem unum aliquid fieri temporale. Quærimus utrum præter congredientia resultet aliquid nec ne, si non resultat

tunc non fiet uera unio, neq; uere unum sicut neq; in artificio sola arte pendente si resultat res sempiterne e suo statu cadent ut fiat aliquid temporale. Nisi enim mutentur, tertium non resultat, omnino uero absurdum est hoc ipsum quod generatiōe quadam fit temporali ponere sempiternum. neque tamen decet ponere temporale, ne sempiterna seruiāt temporali. Nec decet ponere hoc esse solubile, utrinque factum ex sempiternis. Et tamen per nouam generationem uidetur esse solubile. Illa igitur opinio est absurda. Porphyrius ait, animam quandoque generare potestatem, essentiámque dæmonicam imaginantem futura, per motiones eiusmodi. Generare inquam, dum conducit in unum materias quasdam habentes, in se uires eiusmodi, præcipue uero materias acceptas ex animantibus. Iamblichus negat generari dæmones & corrumpi. Negat enim ab anima ex uiribus corporeis generari dæmones, corporibus animáque superiores. Negat & actiones animæ particularis clausǽque in corpore procedere in essentias, in se extra animam subsistentes. Negat uires corporum, materiæ prorsus addictas, solui ab eis ad dæmones generandos. Præterea quærit quæ nam sit potestas, quæ uires materiales à materiis soluit. rursúmque conflat in unum ad dæmonem generandum. ubi uidetur potestas hæc esse dæmonica, atq; ita existere, dæmon etiam antequam generetur. Non potest ex rebus carentibus anima, uaticitióque generari anima, præsertim fatidica. Nequit ex deteriori præstantius procreari. Nequit essentia ulla, substátiáque constitui, ex motionibus animæ, uiribúsque corporeis, quæ nec substantiæ sunt neque essentiæ. Item nullum eorum quæ per generationem seminantur, maius aliquid habet quam quod ei traditur à causa principaliter generante. Cum ergo, nec corpus, nec anima per se habeat uaticinium. non potest anima ex suis motibus, atque corporibus uaticinantem dæmonem procreare. Dicet forsan aliquis non generari à nobis dæmones sed eos animantibus ordine præsidere, itaque quando materiæ ex animalibus huic dæmoni commēdatis opportune adhibentur huc dæmonem quasi compatientem ad talia ferri. Iamblichus ait, dæmones qui usque adeo compatiantur uera uaticinari non posse. Verum nanque uaticinium non esse naturæ passibilis & aliquo corpore, loco tempore clausæ, sed ab his omnibus absolutæ, ut queat quocunque in loco uel tempore facta, pariter simpliciterque prospicere.

De so

De somniis diuinis & humanis.

P Orphyrius ait præsagia somniorum partim esse ex nobis, partim ab extrinseco. Iamblichus ait solum extrinsecus aduenire. Quia sæpe studemus, agimúsque non nulla ad hoc præsagium aucupandum. Neque tamen datur. & sæpe id non quærentibus datur. Quod si somnialis effectibus esset ex nostra natura, arbitrioq́; humano: nobis ad hoc prouidentibus eueniret. Mittitur autem à diis pro eorum arbitrio, scilicet quando, & quomodo uolunt, benignitate quadam demonstrare futurum. Idem declarat Orphicus hymnus. Porphyrius ait, uaticinii causam, esse quandam animi passionem. Iamblichus negat dicẽs passionem esse suapte natura instabilem inordinatámque, atque perturbatam. Vaticinium uero esse debere stabile prorsus & ordinatũ. Ideóque nõ posse ĩ passione uersari. Item quando anima prudens est, & constans, agitque secundum uires eius præstantiores. scilicet intellectuales, rationalésque, futura nõ prospicit. Quomodo igitur hæc assequetur quando patitur secundum inordinatos motus, atque perturbatos. Item passio nihil habet proprium ad entium ueritatísque cõtemplationẽ, sed affert impedimentũ. Præterea si res ipsæ in mundo essent passionibus constitutæ passio similitudĩe quadã has attigeret. Cũ uero rõnib⁹ speciebúsq; cõstitutæ sint, & agãtur. certe alia quædã prænotio ẽ ab oĩbus passionib⁹ aliena. Rursum passio præsentia tantũ sentit. Cũ igitur uaticinium futurũ, etiam assequatur, non uersatur in passione. Porphyrius ait, uaticinium esse passionẽ quandã phantasiæ subortã, uel ex cogitatiõibus nostris, uel instinctu corporalis in nobis naturæ uel similiter incidentẽ, ut & phreneticis contingit uaticinari. Ad hoc autem adhibet signa, ꝙ in statu uaticinii agit quidẽ imaginatio uehementer. sensus autem interim occupantur, & cohibentur. Item ꝙ suffumigationes adhibentur diuinaturo uidelicet ad phantasiam afficiendã. Item inuocationes, ad eandẽ affectionẽ incitandam. Item ꝙ non omnes sed iuuenes simplicioresq; ad hoc idonei sũt. Iãblich⁹ ait, occupationẽ sensuum esse signum, ꝙ phantasma tunc nullum est humanum. Vapores adhiberi ad efficiendam cum deo cõgruitatem, nõ ad afficiendã spectantis animã. Inuocationes non excitare, uel cogitationes, uel corporeas passiones in nobis. Nam nobis incognitæ sũt, soli deo qui inuocatur cognitæ. solos simpliciores esse expositos diuino spiritui extrinsecus uenienti. Quod Porphyrius ait, uaticinium esse passionem phantasiæ talem, qualis, accidit melancholicis, & desipientibus sæpe fatidicis, abuti

tur diuino uaticinii műere, dű alienationē diuinitus factā inmelius cō parat alienatiōi à morbis ebrietate, rabie ideteri⁹ accidēti. alienatio aī ex passionibus nostris, accidēs īfra hűanű statű deucit aīum, sed à deo facta, attollit hoīem sup hoīem, deoq; cōiungit. Illa reddit instabilē, & ī materiā prorsus īmergit, hæc cōstantē ordinisq; cōpotē & à materia soluit.

Nullo mōdicēdű, afflationē diuinā hēre aliq̃d simile cű alienatiōe facta ab humorib⁹ ebrietate, rabiæ. Nā hæc à deo supra q̃ cogitari possit distāna sűt. tantűdē ergo distat insania eiusmōi ab īspiratiōe diuina, nihil igitur habent simile uel commune. Alienatio à causis facta corporeis, est animi deprauatio ex debilitate contingens. Facta uero diuinitus est salus animæ contingens ex plenitudine potestatis. In illa quidem dű animo suas operationes aggreditur, eas edit peruersas, atque turbulentas In hac autem dum secundum propriam uitam intelligentiámque uacat superiori se exponit utendam. Denique quanto distant diuina ab infimis naturalibus tanto illorum actiones effectúsque ab effectibus naturalium. Alienatio itaq; inducta diuinitus nihil habet simile cum ea quæ fit humanitus. Cum igitur illam cogitas, separa prorsus ab illa omnes huius defectus accidentia omnia. Quin etiam quando sobrietatem uigilantiámque sacram acceptam diuinitus meditaris, noli cum sobrietate hominű comparare. Et utrobique ab imaginationibus diuinitus adhibitis animo remoue quicquid ullo modo simile est imaginationibus ullis, quas humores, similésque causæ suscitant. Item ambiguum hominis statum inter sobrium animum, alienatúmque medium, ne similem putes statui animi sacri, uno intuitu spectantis deum, nec certissimos intuitus diuinorum similes esse credas, imaginationibus arte uenefica suscitatis. Nam quæ fascinati imaginamur præter imaginamenta nullam habent actionis; & essentiæ ueritatem. Eiusmodi nanque magicæ finis est non facere simpliciter aliquid, sed usque ad apparendum imaginamenta porrigere. Non est putandum diuinum uatem incidere in ueritatem casu sicut insani solent aliquando, nec etiam passiōe quadā naturali, sicut & aīalia solēt pati sæpe à partibus uiribúsq; q̃busdā műdi futurű aliquid incohantibus, & iam in aere quodámodo facientibus priusq̃ in terra. Atque ita patiendo nonnuquam futuras præsentiunt terræ concussiones, atque procellas, præsertim animalia quæ uel facile patiuntur, uel acute persentiunt. Prænotio enim uel casu uel eiusmodi passione proueniens, rara fit inordinata, non continuata, prorsus obscura. Vaticinium uero diuinum uniuersi ordinem cōtinuata

& firma

&firma connexa'que conspicit ratione. Si qua nobis innata sit facul
tas ad futurum percipiendum non est propterea uaticinium. hæc eni
nec semper, sed aliquando ueridica est, nec in omnibus, sed quibusdam.
uaticinium uero, & semper, & in omnib⁹ est ueridicum. Item prenotio
arte facta ex signis aucupatur futurum non omnino fidelibus, quia nõ
semper sibi coniunctum babent euentum, sed diuina prouidentia
factum effectus à causis cõspicit, intuitu firmo presentíque & prorsus
cõtinuato cõnectens oĩa mutabilia tẽporaliáq; & inter se distãtia, futura
anticipans ut presentia. Dicet aliquis posse prænũtiari futurũ, ex qua
tuor donis simul iunctis. s. ex certa hoĩs natura, & ex arte huic adhibita,
& ex communi rerum inter se compassione tanquam animalis eiusdẽ
partium, atque ex ea corporũ dispositione, qua alia aliis indicia submi
nistrẽt sed re uera q̃do his cõcurrẽtib⁹ indicia manifeste pcipiuntur, ha
bet & hæc pceptio aliq̃d simile uaticinio. & uniuersũ uestigia uaticinii
habet ubique, sed nõ ubique clara. Tam etsi sicut imago ipsius boni in
omnibus deum præfert, sic in cunctis est uestigium aliquod uaticinii.
Neque tamen uaticinii species una diuina, immista, definienda est per
simulacra eius in generationem demissa & multo minus per imagina
menta delirantium. hæc enim omnia fallacia sunt. Vaticinium
ipsum definiendum est per unam rationem ordinémque unum, & unã
speciem diuinam unámque intelligibilem. & immutabilem ueritatem
contra uero omnis perceptio mutabilis inde segreganda uelut indefini
ta, & deis diuinísque nullo modo conueniens. quando fit à nobis ali
quod opus nobis naturale, certe ad hoc sunt ab initio tributo semina
& præparamenta ab ipsa natura, quæ est operis eiusmdi causa. Nulla er
go sunt data præparamenta semináque à natura, uel communi, uel hu
mana ad uaticinium illud, quod est supra naturam consuetudinẽmq;
humanam. natura enim & intelligentia caret. nec est præcipuus auctor
eorum quæ fiunt, præsertim quatenus in nobis est natura, sed uaticiniũ
plusq̃ intellectuale est, & causas attingit euentuum, & uno subitóque in
tuitu cõplectitur ordinem uniuersi opus eiusmodi, dei proprium est
agẽtis hoc in nobis, nobis tũc à propria actione uacãtibus. Præsagiũ
si quod nobis incidit instictu naturæ uel arte pagitur, põt utiq; ĩ nostra
natura præparationẽ aptitudinẽq; hẽre, sed hoc præsagiũ ualde angustũ
est & obscurũ, & magis minús ue suscipit. uaticinium uero diuinum am
plissimum est, & certũ, & unũ stabilémque idest summũ ubiq; gradum
possidet. Ideo nequit fuisse nobis inditum à natura. Porphyrius

coniectabat affectionem quandam nostræ naturæ uel corporalem, uel
animalem ad uaticinium conferre præcipue, ex eo ꝙ qui aduocabāt in
hominem uaticinium, gestabant lapillos quosdā atq; herbas, ligabātq;
nodos sacros, iterúmque ligata soluebant. mutabant quoque proposita
in eis, qui talia ab illis acceperant, & ex malis meliora reddebant. Sed Iā
blichus obseruationes effectusq; eiusmodi retorquet in cōiecturā. q̄d in
spiratio uaticinii forisecus desupérq; proueniat. Talia n. certis numini
bus cōsentanea cū adhibētur nobis ad eoꝶ inspirationē suscipiendam,
nos accomodāt. Porphyrius ait, nō eē cōtemnēdā artē quæ ex certis ua
porib⁹ ad ignē sub opportunis stellaꝶ influxib⁹ facit deorū idola ī aere
protinus apparentia, similia quodammodo diis, & hētia similem ali-
quā efficaciam. Iamblichus ait, hæc idola paruipendi a` sacerdotibus,
qui ueras deorum species peruiderunt. neque posse excellens aliquod
bonum reperiri in eo quod pululat ex materia formísque in ea. forma
rúmque eiusmodi uiribus, & arte simul humana. Nam quod fit ab ho-
mine est deterius homīe, & quod fit ita, ut idolum est adumbratio quæ
dam apparens potiusquā existens, ac dum fit protinus euanescens, ne-
quæ fit arte opificia, quæ ueras essentias fabricat, sed imitatoria potius
quæ essentiarum reddit imagines. Profecto deus mundi opifex non
per cœlestes motus non particularem materiam non per potentias ita
diuisas fabricat omnia, sed intelligentiis uoluntatibúsque & immate-
rialibus speciebus, ac per animam sempiternam super mundanam, si-
mul atque mundanam mundos efficit. Factor quidem eiusmodi
idolorum dicitur per stellas efficere non tamen eo modo per ipsas efficit
stellas quo forte uidetur. cum n. innumeræ sint in diis cœlestibus uires,
omniū infima est potētia naturalis. In ipsa potentia deoꝶ cœlestiū
naturali sunt rationes, rū seminales i. formarū generatiuæ tum aliæ quæ
dam immobiles seminalib⁹ præcedētes ibidem i. cohordinatiuæ forma
rum. utrarūq; igitur rationū auctoritas generationē uniuersā præcedit,
posteas sunt in corporibus cœlestibus, qualitates, uires, motus, atq; ex eis
defluxus dominantes sub rationibus toti rerū mundanaꝶ exordinatio
ni. infima uero potestas cœlestiū, quas dixi uirū generationē terrenorū
ducit. Multæ artes, ut medicina gymnastica, agricultura, quæcūq; uide
licet in operatiōe sua cōmunicāt cū opatione naturæ utuntur q̄litatib⁹
uiribúsq; per defluxus cœlestes ad inferiora traiectis, atqui & idolo ficus
ipse trahit à cœlestibus defluxibus portionē aliquam genitalē quamuis
exiguam. atque debilem. Non enim utitur ipsis cœlorum motib⁹ aut
uiribus

uiribus ipsis quæ illis insunt, aut uiribus quæ naturaliter fundãtur circa
cœlestes motus, nec potest eas attingere, sed occupatur circa uires quas-
dam quæ ab illorum natura ad ultimum defluxerunt prolapsæ ad in-
fimum mundi locum. Vtitur quidem is arte quadam, sed non pia at-
que deifica. hæ quidem infimæ cœlestium uires conspirantes, circa ma
teriam quandam particularem, possunt eam transmutare, transfigura-
re, transformare alias aliter. Iam uero, & transpositionem ab aliis in alia
suscipiunt potentiarum earum quæ particularibus insunt. Quan
do aliquis eiusmodi fabricat Idola ex multis materiis & sub cœlestibus
influxibus, tunc uarietas illinc quidem cœlestium actionum, hinc ue-
ro potentiarum materialium congregata, facit quidem aliquid, Sed a-
ctio hæc longe degenerat non solum ab opificio diuino. sed ẽt ab effe-
ctione naturali. Natura enim & uno simul tenore & actione simplici
proprium peragit opus. Hæc igitur idolorum fabrica est artificio-
sa commistio circa defluxum cœlestium ultimum, & circa illa quæ ad
postremum à cœlesti natura mouentur atque recedunt. Homo cũ
sit melior, & ex melioribus procreatus non debet idolis fabricandis in-
cumbere. Quæ non sunt animata, sed ostentamento quodam uitæ sunt
inflata. Nec intima ueráque, sed externa fictáque harmonia continen
tur prorsus ad breue mansura, nec habẽt uerum aliquid & legitimum.
cum sint arte solum humana conficta. Solum uero quod simplex &
uniforme est actionis uel compositionis in eis præualet. Ideóque ual-
de deficiunt, quoniam ex qualitatibus longe diuersis contrariisque cõ-
gesta sunt, neque potentiam aliquam perfectam habent. Quoniam
eiusmodi defluxuum multitudo é multis captatur, & in aduentitium
aliquid commiscetur exile penitus, & infirmum, Nec stabilitatem ullã
habent hæc idola, immo uelocius quã quæ apparent in speculis euane-
scunt. Quando enim admouetur subfumigatio uaporibus exalanti-
bus, protinus componuntur, at cum per totum aerem fumus uapór-
que se fundit, subito dissoluuntur. Prodigiorum eiusmodi fabri-
ca idolaris est omnino contemplatore ueritatis indigna. qui enim hæc
machinatur, siue eorum uilitatem agnoscens, delectatur tamen, similis
illis euadit, siue colat ut deos, peccati reus est factu dictuq; nefandi nec
lux ulla in animam diuina subrutilat, circa tenebrosa idolorum phan-
tasmata occupatam. Porphyrius ait idolorum factores in fabrica obser
uare cœlestium cursum dicentes quo potissimum cœlestium curren-

te,& cum quo uel quibus concurrente uaticinia uera prouenient aut falsa. Item quæ ibi fiunt. utrum significatiua sint effectiua ue uel contra significationis efficacie uacua. Quamuis ex materiis electis idola construant obseruatione syderum, nihil tamen hæc í de habent in se diuinum. Nam materiæ quæ hic mouentur cœlitus in generatione sunt postremæ atque ad ultimos e cœlo defluxus compatiuntur. Quæ enim tam facile permutentur eiusmodi phantasmata, ut ad minimum nutum uel inertia sint, uel contra scilicet fatidica siue significatiua, siue effectiua. certe passio tam facilis & mutabilitas adeo uelox declarat, ea diuinæ potentiæ nihil habere, non sunt in materiis ullæ potentiæ quæ sint elementa dæmonum, neque hi possunt ex particularibus corporibus generari, immo ab eis hæc generantur atque custodiuntur. Neque potest homo suis machinis formas ipsas dæmonum procreare ímo nos secundum corpus a dæmonibus formati sumus: Non est putandum ex elementorum coitu cófluere aliquam multitudinem siue compositionem in se propriam dæmonibus uim habentem: Nam ipse dæmon simpliciter uniformitérque & í se consistens, in unum diuersa congregat elementa, atque ex eis composita generat, & quicquid inest perseuerantiæ ipse largitur neque decet idola dæmones apellare. Nam & aliud est idolorum auctor. aliud dæmon magnus dux dæmonum, ipsaque substantia dæmonum diuersa est a' phantasmatis idolorum. quibus & tu Porphyri confiteris, neque deú neque dæmonem aliquem deorsum trahi. Igitur hæc idolorum fabrica. cum dei dæmonisque sit expers, neque uaticinium neque sacrum opus aliquod affert.

Caldæorum misteria de sacerdotio, Deo. dæmonibus bonis & malis.

P Orphyrius commemorat opinionem dicentium omnia uaticinia nobis a` dæmonibus malis infundi. Quorum natura sit subdola omniformisque atq; uersatilis. qui deos & sublimes dæmóes & aías defunctorú simulent, & hac fallacia nobis occurréte, præsagia præbeát, horum opíoné Porphyrius & si nó probat, cómemorat tamé de hac quoq; egyptiú cósulés. Iamblichus boc quoq; dánaríter sacra cómemorare prophana. atq; subinde narrat mysteria q̃ audiuit ægyptius a` prophetis caldæoꝝ talia. Dñi uera bóa dát

bonis

bõis per sacrificia expiatis, q̃bus cũ & uersantur, suoq; cõmercio prauitatẽ passionẽq; ab eis lõge propulsant, suóq; splendore tenebrosos ide spiritus arcẽt. Mali. n. sp̃ũs intrãte deorum lumine uelut sole tãq̃ tenebræ subterfugiũt. neq; turbare ulterius pium sacrificatorem possunt, omni prauitate & peruersitate passioneq; liberum. Qui uero perniciosi sunt & interim contra ritus ordinemq; sacrorum sacra ĩsolenter inuadunt, hi sane pp actionis infirmitatem potentiæq; defectum deos assequi nequeunt. Sed pp inquinamenta quædam, tũ a diis arcentur, tũ dæmonibus malis accõmodantur, quorum flatu prorsus implentur pessimo, pessimique illinc euadunt præfani scilicet atque dissoluti pariter & iniqui, desiderio dissimili diis atque in omnibus simillimi dæmonibus improbis q̃buscum uersantur assidue. Hi igitur passionibus & prauitate pleni per ipsam cognationem malos ad se trahũt spirit⁹ quibus mox occupati, ad omnem iniquitatem inde iterum incitantur, ubi alter alterum ad hoc ipsum uicissim adiuuat & corroborat. sicut circulus aliquis principium cum fine coaptans. reddensque æqualem eodem pacto uicissitudinem hucusque caldei. Quando prophani contra ritus tractant sacra frustratur euentus. nam & pro diis aliis alii celebrantur: & pro bonis spiritibus insinuantur mali. horum ergo errata non debent ubi de legitimis sacris agitur commemorari, neque quæ accidunt illis pro lege pietan: sicut sacrilegium diuino cultui contrarium est, ita malis dæmonib⁹ ĩntemperantiæ auctoribus fallacibusque occupati contrarii sunt legitimis sacerdotibus, a quibus procul abest spiritus omnis iniquus & prauitas atque passio, adest uero bonorum præsentia numinum, atque desuper ab igne diuino ueritate replentur. His ergo mali spiritus impedimenti nihil afferunt ad animæ bona. nec inde suggeritur superbiæ fumus, uel adulatio mollis, neque subfumigatione falluntur neque ui ulla turbantur. Sed hæc omnia mala, tunc boni præsentia numinis, uelut fulguris ictu percussa disperduntur statim & euanescunt. Talibus ergo ueridicum prouenit uaticinium, cum quo nulla ex parte aliud est conferendum, cui rite studendum est: ea qua diximus sanctimonia. Hac enim ratione duntaxat acquiritur. & ĩ uaticinãdo ueritas ĩcõcussa & in anima uirtus penitus absoluta. quibus sane duobus sacerdos ad ignem ascendit intelligibilem. quod tanq̃ finis omni præsagio sacrificióq; debet eẽ propositũ. temere nimiũ o Porphyri, ubi de diuio agitur uaticinio opinionem eorum commemorandam existimasti, qui om-

nę præsagium arbitrantur a malo dæmone tribui. hi nãq; in tenebris ab initio semperq; uersati, nec uerum a falso discernere possunt. neq; prĩcipia qbus hæc aduenitunt intelligere.

Inuocatiões & ĩperia hominum aduersum spiritus.

P Orphyrius dubitat quare spũs tũ suppliciter inuocamus tãq̃ nobis superiores, tũ quasi cogim⁹ ĩperãdo tãq̃ ĩferiores. Iamblichus ita distĩguit. Dii qdẽ: & oẽs nostra natura supiores plenitudine bonitatis: & uolũtate bonoꝝ & benignitate quadã dignis aĩs cõuẽiẽna tribuũt. Deligũt religiosos tãq̃ gẽituras suas & alũnos, atq; discipulos, & laborãtiũ miserẽtur. sũt præterea media quædã genera numinũ, q ephori præsidẽsq; sũt discretõis atq; iudicii cõsulunt quæ facere deceat, quæ declinare. ad iusta quidẽ adiuuant. reuocant ab iniustis, & sæpe in homines iniquos iniurias, quas inferre conantur iuste retorquẽt. ut quæ agere moliebãtur, patiantur ipsi. Est rursũ aliud gen⁹ spirituũ nobis circũstãtiũ ĩdiscretũ & inconsideratũ. qd unã numero potentiam ẽ sortitum pp ipsam a singulis uniuersi partibus distributionem. Vnde unum uni tãtũ operi ẽ addictũ. sicut enim gladius solũ diuidit, nec aliud afficit. sic spũum in mundo distributorũ propter ipsam partibilem naturæ necessitatem. hic quidẽ solum diuidit. Ille uero solum colligit quæ fiunt atq; generãtur. qdã igitur occulti spũs alius aliam sortiti potẽtiam illud tãtum singuli ad qđ ordinati sunt, peragunt. Si qs igitur accipiens illa quæ ordine distributo ad totum cõferunt deflexerit aliorsũ. & aliquid quasi præuaricando transegerit: hoc ipsũ qđ fit sequitur ne ipsius male utẽtis est damnum. sed redeamus ad quæstionem. Vt ad quæstionem respondeam iussa & imperia uiolenta diriguntur ad spũs: nec utentes propria rõne, nec iudicii discretionĩsque principium possidentes. Cum enim cogitatio nostra habeat ratiocinandi naturam. atq; discernendi, qua res conditione se habent multas quoq; in se ultæ potẽtias complectatur. spiritibus imperare solet non utentibus ratione: & ad unam duntaxat actionem determinatis. Inuocat eos igitur tãq̃ superiores. quoniam ab uniuerso mũdo nos continente quæ ad tota conferunt trahere conatur circa quædam quæ in particularibus diuiduĩsq; continentur. Imperat rursum tãq̃ inferioribus quia natura nostra intellectualis præstantior est q̃ intellectu carens & si illa latiorem in mundo

habeat actionem. Item duplex est in sacerdote figura, siue prætesta, una quidem humana, altera uero diuina. quam ex sacramentis induit in quibus latet diuina potestas, sursum ad diuinitatem animum eleuãs deoque coniungens. Ideoque figuram diuinã adhibens animo, quã indutus potest sub prætestu dei: tanq̃ superior eiusmodi spiritibus imperare. tam & si tanq̃ homo rogare solet inuocans eos eatenus superiores quatenus ab uniuerso ĩuocat potestates. Sed ita uerius soluimus quæstionem cõmunio quædam consentientis beneuolentiæ & complexio indissolubilis unitatis omnem sacrorum expeditiõem cõtinet, ut hæc effectio sit diuina & excedens omnem expeditionis humanæ modum. Ideoque hunc omnem illinc auferre debemus. Non igitur sacerdos numerũ accersit uel ut absens, nec mandat aliquid segregato perficiẽdũ: qđ homines inter se solent. Immo una quædã eademq; communiter diuini ignis actio sponte sua per se prompta præsensq; ex se agens refulget agitque. eodem modo per omnia simul, tum quæ deinceps inde tradut aliis: tum quæ possuut accipere ide non nihil. Diuina igitur opera quæ in sacris expleutur, non per contrarietatem huius ad illud ut generabilia non per differentiam uocantis mouẽtisue aduocatur: atq; motum, transfiguntur, sicut humana solent sed identitate unione, consensione: id totum expletur. & sublata discrepantia: hoc ipsum quod agit. & cuius uirtute agitur est commune ubique aliquid atque simplex. Porphyrius quærit, cur nam superi sæpe iubeant suos cultores esse iustos. aliquando tamen obsecrati inferre iniuriam inferant. Respondet Iamblichus non inferre iniurias: sed iusta supplicia. ac si forte iniusta, non esse deos, sed dæmones improbos Dii non partem quandam huius uitæ tantum, sed totã, nec hanc solam. sed uniuersam ab æuo in æuum cõspiciunt animæ uitã atque ita promeritis in antecedente uita contractis sæpe puniunt in sequenti, siue rogati punire: siue non rogati. Interea nos qui nihil uidemus ultra præsens opinamur aduersa non nunq̃ nobis contingere præter meritum: Dum tamen sæpe in hac uita patimur, quæ ĩ alia iam intulimus & quæ nunc facimus aliquando patiemur. Præterea multa nos latent hominum peccata quæ deos minime latent. Item nos iustitiam definimus, ut suum quisque officium faciat secundum præsentes patriæ leges. Dii uero definiunt eam latius ad modum spectantes uidelicet ad totum ordinem uniuersi atque spectantes eam præcipue rationem, qua animæ diis conducant iudicium inde peragunt. Tantáque diuersitas est inter iudicium diuinum

de ipso iure atque nostrum, ut ad illud attingere non possimus. Iam
uero & ipsi dii quid iustum sit aliter perpendunt ad unam spectan-
tes animam, aliter ad totam animarum cognationem, Si enim eiusdem
naturæ communio existens inter animas, tum in corpore uiuentes, tũ
extra corpus positas complexionem quandam eãdem atque commu-
nẽ cunctis efficit ad totam mundi uitã ordinẽmq; mundanum, necessa
rium est expeditionem iudicii à totis exigere. s. ab ordine uniuersali, &
a necessitudine animarũ inter se requireretur. Præsertim ubi scelerum
magnitudo ab una anima commissorum excedit supplicium, conse-
quens ex peccatis. Dii ergo nũq̃ obsecrati ĩferunt supplicia, nisi iusta
Cum enim secundum essentiam bonum habeant, mali iniustiq; causa
esse non possunt. Verum si quis forte cõiiceerit ex imprecationibus
ad superos factis, aduersa quædam aliquibus iniuste contingere, alias q̃s
dam præter deos bonaque numina causas inquirere compellemur. q̃s
si forte non inuenerimus. non tamen ob hoc suspicari aliquid debem⁹
de diis indignum diuina natura. eaque scientia certa quæ de bonitate
deorum nostris intelligentiis est innata. In qua proculdubio græci om-
nes barbarique consentiunt. Proinde cum malorum species diuersæ
sint: atq; dissidentes non in unam sed in diuersas referẽdæ sunt causas.

Si uerum est, quod de idolis dicebamus improbísque dæmonibus,
hinc sane exoritur multiplex origo malorum. Simulant enim deorum
præsentiam dæmonúmq; bonorum. Ideoque cultorem suum iubent
esse iustum, ut ipsi uideantur bõi, sicut & dii, quoniam uero natura sũt
mali. rogati mala inferre, libenter inferunt, atque nobis ad iniusta con-
ducunt. Hi sunt oĩo, qui & in oraculis mentiuntur & fallunt & turpia
consulunt, atque peragunt. Dii uero bonique dæmones neque fallunt
unq̃: neq; conferunt ad iniqua. est ĩsuper malorum natura dæmonum
sibimet inconstans, instabilis secũque dissidens alias alia suadens. supe-
riorum uero natura sibi cõstat assidue eundémque seruat semper in a-
ctione tenorem. Corporeæ mundi partes non sunt uirtute uacuæ.
sed q̃to maiores pulchriores perfectiores sunt q̃ nostra corpora: tãto ui
res actionésque maiores habent. Igitur una quéque earum uires seorsũ
differentes habet, & actiones diuersas edit. Item habitudine quadam ĩ-
uicem multo plura conficere possunt. Quin etiam à totis mundi par-
tibus descendit in particulas quædam actio multiformis. descẽditque
facillime, pp potentiarum similitudinem. Quatenus uidelicet sequen-
tes gradatim potentiæ antecedentibus correspõdent. Præsertim ubi pa-

tiés

tiens insuper ad agens accommodatur. corporis ergo necessitatibus cõtingunt ex totis in particulas quasdam mala & pernitiosa quædam totis quidem salutaria, & harmoniæ uniuersi consona quamuis ĩterea noxia partibus, uel quia totoꝝ actiones substinere non possunt, uel ꝑ cõmistionẽ inferius accedentem, imbecilitatẽq; infimis naturalẽ, uel quia partes, partibus cõmensuratæ non sunt. Proinde præter ipsũ mundi corpus multa põt ipsa mundi natura. Nam & similiũ concordia, & discordia dissimilium nõ pauca facit, quin ẽt multoꝝ coitus in unũ toti⁹ animal & potentiæ uigẽtes in mũdo quotcũq; sint & quales aliud quidem in totis aliud in partibus agunt ob ipsam partium debilitatem ad ultimum distributam atq; diuisam. Amicitia totius & amor atque contentio, & similia in ipsis quidem totis actiones sunt in particulis passiones. Item quæ in intellectu diuino species sunt rationẽsque puræ in uniuersi natura materialẽ quandam participant indigentiam. in singulis tãdem informitatem, & quæ in totis sunt unita in particularibus dissident. corrumpuntur insuper particulæ quædam ut rota secundũ naturam constituta seruentur conteruntur & partes quædã atq; premuntur, totis interea sic ĩdẽ nascẽtibus passionis expertibus. Quãdo ueneficus aliqs ĩprecationibus suis deducit desup in quẽpiã calamitatem utẽdo uidelicet ad hoc naturalib⁹ qbusdã corporeisq; potẽtiis uniuersi traditio quidẽ actionis eiusmodi uenit desup absqne electione, atq; prauitate, tam & si interim maleficus hac ipsa utens, traditionem deflectit ad contraria prorsus atq; mala, & ipsa quidẽ traditio actioq; supne descendens cõpassione quadam pp similitudinem sub contrarioꝝ passionibus cõmouetur. Maleficus aũt electione trahit præter iustum, qđ traditum est ad mala iam uero ipsa traditio, secundũ unã harmoniã mundi cõficit, ut quæ distantissima sunt tamen coopentur. si quis interĩ id deprehendens ducere molitur iniq; partes sortes uẽ. quasdã totius in partes alias ita lædens eiusmodi dãni nõ est causa uniuersũ, sed abusus humanus trãsgrediens ordinẽ uniuersi legitimãq; peruertens. Non igitur dii mala nobis inferũt, sed naturæ corporãq; diuinitus depẽdentia. Atq; & hæc non ut malos sed ut bonos defluxus mundoq; salutares ad ima demittũt, qui uero suscipiunt propria mixtione, peruersitatẽque transformant, adeo ut aliter quidem data recipiatur conditione contraria.

Post hæc interrogas: cur natura superi non exaudiant inuocantem, nisi castum: ipsi uero interim obsecrati illicitos concubitus adiuuent. Neque pudeat cultores suos ad turpes libidines incitare. Quando

causis occultis incitamur ad coitum non legitimum scilicet apud leges humanas, forte legitimum hoc est apud mundanas leges, quando uidelicet inde nascitur hominibus necessari*. Iam uero instinctus ad uenerem in mundo quidem ad amicitiam tendit, & harmoniam. in partibus autem fit uehementior, propterea q̄ hæ ob complexionem suam facile nimium, & mutuo, & toti compatiantur. Denique quod cœlitus descédit ad bonum, hic sæpe transfertur ad malum. Mundus est unum animal in quo partes, quamuis loco distantes, tamen propter naturam unã inuicem ad se feruntur. Atqui uis ipsa conciliatrix mundi & causa communis omnium mistionis, trahit quidem partes ad se inuicem suapte natura. potest eiusmodi tractus & appetitus arte quadam præter ordiné augeri, Vis quidem ipsa concilians infusa cunctis bona est, & causa ubique implectionis communionis, harmoniæ, amoris mutui, unionisq; mundanæ, quæ sunt fiuntque imperio continentis. in partibus autem propter earum distantiam, & inuicé, & à totis atque ob naturam debilé & egenam, compassione mutuum congressum conficit. Vnde acrior appetitus plurimis est ingenitus. Ars itaq; deprehendens hanc uim coaguli passim in natura dispersam contrahit eam undique colligitq; simul deriuatq; in unum. Atque ita appetitum necessariæ unionis naturaliter moderatum, reddit suis machinis effrenatum. dum & materiam admouet genituræ præcipue conferentem, & uires undique naturales inter se differentes, commiscet in unum, quatum commistione pro arbitrio regit & conficit cógressus ad genituram. proínde cum sint in herbis atque lapidibus uires, & dissolutiuæ & tursum congregatiuæ: sintq; multo maiores in rebus naturísque maioribus potest utiq; ad coitum nixus intendi eiusmodi rebus adhibitis, atque ab his ipsis sine artis opera amor accendi tractúsque fieri. Compertum habemus dæmones improbos, in generatione rebúsque terrenis humanísque posse q̄ plurimum. Ideóque nihil mirum uideri debet, ardorem ad illicitũ coitum in nobis frequenter ab eis accendi. possunt & ad idem cóferre uires quædam animæ, tum in hoc corpore uiuentis habentísque uim mirabilem attrahédi, tum etiam hic absolutæ, sed adhuc in spiritu turbido humidoq; inuolutæ & hoc circa loca generationis adhuc oberrantis ideóque talia committentis. Nemo itaq; uel deos, uel dæmones eorũ pedissequos amoris & coitus non legitimi causas esse dicat, Sed uel naturales instinctus apud nos deprauatos, uel ueneficam insuper artem, uel malos dæmones, uel animas nondum puras.

De sacrificiis

De sacrificiis unde uim habeant & quid conferant.

Væritur qua ratione sacrificia & superis conueniant,& homi-
q tibus conferant,& in mundo quid agant. Porphyrius ait non
solum prophetas, sed hypopbetas idest oés sacerdotes, qui ua-
ticinium tradunt ab aliis acceptum debere animalibus abstinere, ne dii
uaporibus illinc exhalantibus contaminentur. Huic uero sententiæ cō-
trarium est commune dictum deos uidelicet animalium nidoribus ma
xime demulceri uelut esca, capiq;. Iamblichus utrunque dānat scilicet
deos nidoribus carnium uel infici uel irretiri, atque inescari. Anima
mundi cœlestésque ex eo quod corporibus suis adsint neque passiones
inde suscipiunt, neque ab intelligentiis distrahuntur. Animæ uero par-
ticulares patiuntur utrunque. aberrare uero nimium qui defectus simi
les animabus superioribus attribueret, non enim est uniuersalium, atq;
particularium uel principiorum atque effectuum æqua conditio uesci
quidem corporibus quondam coniunctis animæ onus proculdubio i
quinamentúmque nobis infert & procliuitatem animæ, per quam uo
luptatibus liquescat, atque subcumbat multósque alios in anima mor-
bos procreat sed uapor exalans ab animalibus & suffumigatio sacra ri-
te peracta diis mundanísque & uniuersalibus causis nihil officit. Non.
enim ipsa continet ordinatque superos ad se ipsam, sed continetur ab
eis, atque ad uniuersum coordinatur pariter atque deos. Ideóque ita po
test illorum imperio superis coaptari harmonicéq; congruere. abstinēt
igitur animalibus religiosi. non tamen quia dii uaporibus animalium
fœdari possint, potestas nanque deorum, priusquam materiale aliquid
eam attingat, ipsa quoque sine tactu discutit, nec solum hæc absque pro
pinquitate sua corporalia, priusquam sibi propinquent disperdit & de
let, sed nec ipsa cœlestia corpora materiale aliquid elementum in se su-
scipiunt. Nec peregrinum aliquid intromittunt, nec amittunt propri
um, quinetiam uapores terrenorum uix ad quinque stadia progressi re
fluunt nec in materiale uolubiléque corpus inficiunt, aut alunt. quod
nullam in se potentiam ad mutationem habet nec in se, neque sibi con
trarium habet quicquam, neque fertur à medio uel ad medium sed uel
quiescere debet, uel reuolui. corpora igitur infra lunam cum sint ex dis-
crepantibus potentiis motibúsque composita & transmutabilia sint
omnino & sursum: deorsum ue ferantur. nihil habent cōmune cum
cœlo, nec naturam nec potestatem, nec actionem, nec ergo uapor ex eis
nec aliud attingit, cœlum ab eis omnino secretum, & merito ingenita.

permutationem ex generabilibus nullam capiunt. Nũn quid ergo natura deorum à uaporibus eiusmodi fœdari potest. quæ uapores materiales, uno (ut ita dicam) ictu propulsat. Talia ergo non superis noxia sũt, sed nobis hæc enim diuidua materialiáque & cognata nobis, aliquid erga similia cõmune habent in passione uel actione: sed a diuersus cœlestia diuináque in alio genere essentiæ posita diuersísque naturis uiribúsque prædita & excedentia prorsus, agere quicquam & communicare non possunt.

Quæ ratio sacrificiorum. quæ utilitas.

p Orphyrius offerri sacrificia dijs hac ratiõe putat ut eos uenere mur eiusmodi donis, ut maiores sæpe solemus, atque etiam ut pró bonis acceptis diuinitus ita gratiam referamus, pro bonis bona reddentes. Iamblichus causam eiusmodi ductam ĩquit ex cõmuni hominum ad homines consuetudine neque conuenire naturæ deorum mores humanos supra modum exsuperanti. Maximam uero sacrificiorum efficaciam tales modi declarationésq; sacrificiorũ nõ omnino demonstrant. Efficaciam inquam, sine qua non liberamur à peste, fame, penuria, nec impetramus opportunos hymbres, immo & p quam purificationem quoque perfectionémque consequimur animorum, & ab hac generationis prouincia libertatem. Itaque aliquis ex assignatione tua non multum approbabit hos modos, quasi tu dignã causam ad effectus eorum assignaueris. Ac si forte probauerit, accipiet profecto secundo eos loco quasi consequentes, & modo secundario coaptatos, primis antiquissimísque operum eiusmodi causis. desideramus itaq; rationem, ob quam sacrificia efficaciam ad res efficiendas habeant. Et unde coaptentur dijs præcipuis eorum quæ fiunt causis, atque principijs.

Dicet aliquis quia mundus sit animal unum, habeátque unam eandemq; ubique uitam, ideo communionem ipsam uirium consimiliũ, uel etiam distantiam dissimilium, aut certe aptitudinem quandam agẽtis ad patiens commouere similia, aptáque eodem modo, dum uidelicet discurrit secundum compassionem unam etiam à remotissimo ad remotissimum, tanquam hæc quoque sint proxima. Ná inter hæc quoque ipsa uitæ communio est æqualis assignatio eiusmodi, uerum quidẽ dicit, & quod ad sacrificia necessario sequitur. Non tamen uerus sacrificiorum modus ita monstratur. Ipsa nanque deorum essentia, nec in natura nec in necessitatibus naturalibus posita est, ob quam obligationem ex passionibus naturalibus coexcitetur, uel per totam naturam ex

tensis potentiis commoueatur. sed extra hæc secundum se ipsam deter-
minata est. nullú ad hæc commune habens, uel in essentia, uel potentia
uel actione: simul & passione. addunt ad superiorem assignationem ali
qui quidam in rebus inferioribus congruentiá supens, ideóque ad sa-
crificiorum efficaciam cóferentiá, uelut in crocodillo hexagonarius
numerus cum sole congruat. In cane rursum & cynocephalo rationes
physicæ quædam & uires rationes cómunes sint ad lunam. Itemq; in ali
is materiales quædam species, sicut in sacris animalibus, colores, figuræ
formæ, cuipiam conueniant superiorum, uel membrorum aliquod aíalis
ut cor galli. Et alia quædam similiter naturalia sacrificiis adhibita ope-
rum sint causæ mirabilium. Ex superiori causarum assignatione, nó
assignatur causa diuina quæ super naturalis est omnino, nec naturalib[9]
motibus cómouetur, sed assignatur naturalis quædam potentia in ma-
teria, & corporibus comprehensa, ideóque corporeis motibus rebusq;
materialibus coexcitatur, rursúmque sedatur, naturaliter inquam atq;
hac simul quæ sunt circa naturam. Si quid uero tale ad sacrificia con-
sequitur id quidé præcedentibus causis coaptatur, uelut concausa sine
qua non eueniat opus. Præstat itaque dicere mirificos sacrificiorum ef-
fectus tanquam à causa procedere ab amicitia quadam & accomodati-
one & habitudine cóciliante, opifices ad opificia, & genitores ad genita.
Quando igitur præcedente atque ducente hoc communi principio ac
cipimus aliquod animal, uel aliter animatum natumq; è terra. quod ef
fectoris uoluntaté propositúmq; sincere & exacte conseruet, tunc p ra-
le quiddá propriæ mouemus cám opificiam huic immistæ præfectam.
cum uero multæ sint causæ tales, & aliæ quidé absq; medio familiariter
præsint. sicut dæmonia aliæ uero his supiores sint ordinatæ. sicut diuinæ
per ordinem causæ atq; his omnibus una quædam antiquissima præsit
causa, certe in sacrificio perfecto, omnes per ordinem causæ cómouen-
tur. Secundum uero ordiné quem unaquæq; sortita sunt, cognata qua
dam conditione sacrificio familiariter accómodantur, & ut ita dicá) ap
propriantur. Sin autem sacrificium sit imperfectum usque ad aliquem
gradum ascendit. sed non transcendit ulterius unde multi existimant
sacrificia fieri dæmonibus bonis. Multi & potentiis deorú ultimis. Alii
mundanis uel terrenis dæmonum potestatibus uel deorum. parté qui-
dem re uera sacrificiorum explicátes, ignorantes tamen totam eorum
potétiam omniáque bona ad omne diuinum se penitus dilatantia nos
autem omnia admittimus simul atque comprehendimus naturalia.

quidem & quæ tanquam in uno animali ſecundum aptitudinem uel compaſſionem uel repaſſioné inuicem commouentur accipim⁹ uelut ſimpliciter ſubiecta & conſequentia ſeruientiáque cauſæ efficaciæ in ſacrificiis apparentis. Dæmonia uero diuináſque circa terrá mundúmque potentias acceptamus, tãquam proximos ordini noſtro præfectos. potiſſimas uero efficacium ſacrificiorum cauſas competere iudicamus. perfectiſſimis, opificiſque poteſtatibus. Quoniam uero ſũmæ illæ opifice poteſtates í ſe omnes ordine cauſas complectuntur, ideo unà cum his commoueri ſimul uno quodam ictu cunctas efficientes cauſas arbitramur. Quoniam in ſacrificio perfecto commouentur unà cum cauſis ſummis opificiíſque cauſæ ordine conſequentes, tunc ex cunctis cõmunis utilitas prouenit in generationé totá. Aliquando quidem per ciuitates populóſq; gentéſque omnigenas, uel maiores his uel minores circũſcriptiones. Aliquãdo uero per domos uel hominé unũquenq; bona contingunt, abunde benefica uoluntate, ſuperis largientibus non paſſione diſtributionem ſuam exhibentibus ſed impaſſibili mente iudicantibus eſſe dandum ſecundum proprietatem familiaritatémq; atque cognationem. Vna quadam interí amicitia quæ continet omnia hanc colligationem per ineffabilem communionem quandam conficiente, hæc utique ueriora ſunt magíſque deorũ eſſentiam potentiáq; participant, quã quæ tu ſuſpicaris ſcilicet nidoribus animalium in ſacrificio ſuperos potiſſimum ineſcari. Si quo enim corpore dæmones inuoluuntur, quod quidã ſacrificiis nutriri putant, illud certe immutabile eſt, & impaſſibile, lucidúmque nec indigum, adeo ut nihil effluat inde nihilque neceſſarium ſit influere. Atqui & ſi forte fuerit neceſſarium quidnam neceſſe eſt per ſacrificia id influere. Cum mundus & aer in ipſo indeficientem ex terrenis exalationem habeat undique circunfuſam Iam uero ſi corpora dæmonum effluant, ſacrificia tamen non æqua portione reſtituent, nec quantitatem inter exceſſum defectúmq; dæmonibus naturalem, proportionémque ſimilem conſeruabunt denique cum mundi faber animalibus omnibus terrenis atq; marinis abundantem paratúmque tribuerit nutrimentum, nunquid ſuperiores homine nutrimento deſeruit? & cum uiuentibus aliis ſtatuerit alimẽta quotidiana eorumdem opera copioſe parari. Cur dæmonibus ſolis aduentitium uoluit alimentum ab hominibus adhiberi. Atqui ſi forte nos nutritionem eiuſmodi negligamus exuritura ſunt & peritura corpora ſuperorum. Proinde ſi nos dæmones nutriremus, etiam generaremus

remus eos,& superiores essemus. Contra uero se res habet. Nam ipsi
nos nutriunt.& superiora passim inferiora sic cœlestia terrestria nutri-
unt. Anima quidem ab intellectu perficitur atque alitur perficitque
naturam. præterea oblatio sacrificiorum per ignem materiam cõsumit.
eámque sibi prorsus assimilat,non se materiæ præstat similem, reducít
que ad diuinum atq; cœlestem immaterialémque ignem,nec ullo mo-
do deorsum ad materiam generationémque declinat. Si enim exalatio
nem uaporum à sacrificiis fore oporteret nutrimentum materiale opor
tebat & materiam integrã remanere. Sic enim abundantior illinc acce-
pturis prouenitet influxus nunc uero materia tota cõburitur atque cõ-
sumitur,& in ipsam ignis puritaté subtilitatemq́; penitus permutatur.
quod quidem cõtrariũ eius quod dicebas ipse significat. Supi nanq; sũs
passionis expertes quandoquidẽ placet eis per ignẽ discuti materiã atq;
consumi nosq́; reddunt à passionibus alienos,& quæcunq; sunt in no-
bis diis similia faciunt queãdmodũ ignis dura oĩa & opaca,corporibus
subtilibus lucidisq́; similia reddit. Nosq́; sursũ eleuat ꝑ sacrificia eorũq́;
ad ignẽ cõsũptionẽ ad deoꝝ ignẽ,sicut & ignis ad ignẽ eleuat reducítq;
grauia simul & dura ad diuina sursũ atq; cœlestia. Vehiculũ corpora
le dæmonibus subministrans,neq; à materia neq; ab elementis,neq; ab
aliquo corpore noto nobis existit Non põt igitur ab elementali eẽntia
tanq̃ alienissima fieri dæmonibus nutrimẽtũ. sed queãdmodũ diuigne
fulmineo materiã diuidũt,ac separant à materia,quæcũq; sũt ĩmaterialia
quidẽ ꝑ eẽntiã. sed alligata materiæ,atq; ex passibilibus ĩpassibilia red-
dunt,sic & noster ignis,actionem diuini ignis imitans, quicquid mate-
riale repit in sacrificio destruit,& admota purificat & à uinculis materiæ
soluit ac pp naturæ puritatẽ ad deoꝝ cõmunionẽ idonea facit. Atq; nos
eodẽ pacto à uinculis generatiõis absoluit, diisq́; assimilat,& facit ad deo
rũ amicitiã aptos,nostrãq́; naturã materialẽ,ad ĩmaterialem attollit na
turã. hæc qdem cõmunis sacrificio ꝝ ratio satis ut arbitror,facit ingenio
sis potẽtibus ex norma cõmuni unicuiq; sacrificio propria sagaciter in
dagare. uerũtamen tardioribus quoq; ingeniis ĩdulgentes,propria quæ
dã his addemus clariora in mediũ adducẽtes. principium uero ad hæc
oĩum optimũ est qđ cõtextũ sacrificio ꝝ declarat,deo ꝝ ordini cõsequẽ
ter annexũ. Deos alios quidẽ materiales,alios ĩmateriales ponimus.
Materiales qui materiã in se cõprehẽdũt,atq; exornãt. Immateriales aũt
oĩno qui à materia penit⁹ segregati sũt secũdũ igitur sacerdotiã artẽ in-
cipere sacrificia decet à diis materialibus nõ. n. aliter ad ĩmateriales deos

pater ascensus. hi igitur cõmunionẽ quandã ad materiã hñt quatenꝰ ei præsidẽt, atq; ĩcubãt. iidẽ quoq; iis quæ fiũt circa materiã dominãtur. ut diuisioni, pcussioni repcutiẽti, mutationi generationi, corruptioni, corporibus materialibꝰ oĩbus. Si quis igitur hos rite uult colere, nimiꝝ pro natura eoꝝ atq; prĩcipatu cultũ adhibere debet materialibus inquã materialẽ. sic. n. ad eos totos, p tota nos toti in familiaritatẽ propriã pducemur cognationẽq; ipsis ĩ cultu cõgruã adhibebimus. corpora igitur uita priuata, & aĩaliũ cædes destructu corpoꝝ mutatioq; multiformis, atq; corruptio & oĩno proiectio materiæ præcedẽtis materialibus diis cõgruit. Nõ qdẽ ipsis pp se ipsos, sed pp materiam cui præsunt. Et si. n. ab hac maxime separati sint, simul tamen huic adsũt. ac si materiam in potestate ĩmateriali cõtinẽt, attamen una cũ hac existunt. Iã uero gubernata gubernatoribus non sũt aliena. similiter exornatoribus exornata. Quinẽt utẽtibus quæ subministrãt, tanq̃ ĩstrumẽta facile proportiõtibꝰ coaptãtur. quapropter ĩmaterialibus quidẽ diis, materiã ĩ sacrificiis adhibere ẽ alienã. materialibus aũt oĩbus est admodũ cõsentaneũ. Opepretiũ est ad hæc insup geminũ uitæ nostræ habitũ cogitare. Aliquãdo quidem aĩmus toti nos efficimur põiti extra corpus & eleuati mẽte, una cũ totis immaterialibus dus p sublimia nos attollimus aliquando uero terreno corpore colligamur, sumusq; corporei, materia uidelicet comprehẽsi similiter duplex erit cultus diuinitatio, una quidẽ erit simplex incorporea ab oĩ generatione sincera. sinceris cõpetens aĩalibus. Altera uero plena corporibus & actione prorsus materiali cõueniens aĩalibus nõdum puris, nec dũ ab oĩ generatione purgatis. sacrificiorum ergo species duæ sũt, purissima quidẽ sacrificia hominũ sũt sũmope purgatorum. Quod quidẽ raro cõuenit uni, uel admodũ paucissimis, ut inquit heraclitus sacrificia uero materialia, & quæ immutatione uersantur animalibus adhuc occupatis corpore competunt. ciuitatibus ergo nondũ purgatis genitali forte contubernióque corporeo nisi eiusmodi sacrificia dederis, ab utrisque pariter aberrabis ab immaterialibus simúlatque materialibus bonis. Illa quidem non possunt accipere. his autem proprium consentaneúmque non offerunt. Accedit ad hæc, ꝙ unusquisque qua ratione est non qua non est agere debet essentiæ curam. Non oportet igitur hanc præuaricari propriam colentis mensuram, atque naturam. complexionem quoque proprie coaptatam inter curãtes homines potentiásque curatas, electuram iudico conuenientem sibi culturæ modum. Nam complexio eiusmodi immaterialiter temperata

imma erialem

immaterialem eligit quatenus ipsa uidelicet potentiis puræ incorpo-
reis ad ipsa pure incorporea copulatur. Complexio illiusmodi corpora
liter coaptata corporibus, eligit culturā similē ad eēntias corporib⁹ præ
sidentes. Sæpe pro necessario corporis usu uouemus, opamurq; aliquid
erga deos gubernatores corporis. dæmonésq; bonos, dū uidelicet stude-
mus purgare corpus à maculis q̄busdam. sordibúsq; ueteribus, uel mor
bis absoluere, sanitatéq; adhibere, uel grauedinē, torporéq; remouere, &
leuitatem, efficaciámque adhibere, uel aliud quiddam bonū corpori cō
parare. Tūc igitur nō intellectuali quadam, & incorporea ratiōe, corp⁹
rite tractabimus. Nō enim ita natū est ut his modis curari queat, sed cū co
gnata sibi nanciscitur, tūc corporib⁹ curatur corp⁹ atq; purgatur, erit igi
tur & sacrificandi ritus ad usum eiusmōi necessario corpalis atq; ita sup
flua corpis expurgabit, supplebitq; prō necessitate quæ desunt, & quæ-
cunq; distributa sunt ad proportionem, ordinémq; reducet. Sacrifica
musq; sæpe poscentes à superis aliqua ad uitam humanā accomodata, sci
licet quæ uel uictui necessaria sunt, uel ad illa ptinent, quæ gratia corpis
affectamus. Quid nam tunc cōtinget nobis à diis ipsis, qui ab omni hu
mana generatione sunt penitus segregati? Quod ad penuriam sterilita-
témue fugandam, uel copiam adducendam nobis cōferat, uel ad alia ne
cessaria uitæ conducat. Nihil sane. Qui.n. sunt ab oībus absoluti eius-
modi dona nō tractant. Siqs uero dicat deos illos īmateriales oīno īma
teriales ī se cōprehēdere deos, horúq; dona secundū unā cām primā ī se
cōplecti dicet, utique copiam, quādam ita diuini muneris illinc inferi-
us descendentem. Verum quod illi hæc tractantes proxime humanam
uitam actiónésque peragant nulli dicere cōcedendum est. Eiusmōi enim
rerum. quæ hic sunt dispensatio diuisa est, atque particularis, & cum
quadam hæc conuersione peragitur, neque omnino est à corporibus
segregata neque puram, sincerámque gubernationem præfecturámq;
admittere potest. Modus igitur sacrificandi prō rebus eiusmodi congru
us est, qui cum corporibus babet & generatione commercium. non qui
est a materia & corpore penitus separatus. Qui enim purus est omnino
talia supergreditur, neque ad hæc proportionem habet. Qui uero cor-
poribus horúmque uiribus utitur, est rebus eiusmodi omnium cogna-
tissimus. Potens prospa quædā uitæ suppeditare, & aduersa nobis īmi
nentia deuitare ac temperiem comparare humano generi moderatam.
Plurima hominum turba naturæ subiicitur uniuersali eáque uiribus
naturalibus gubernatur, atque inferius ad naturæ opera uergit complét

que dispensationem fati, & fatalium operum suscipit ordinem, rationémque practicam circa naturalia solum exercet. Paucissimi supnaturali mẽtis potentia freti à natura discedunt, atq; ad separatũ immistũmq; se cõferũt intellectũ. Vnde naturalibus potentiis superiores euadũt. Nõnulli uero mediũ tenẽt inter purũ intellectũ atq; naturã & boꝝ alii quidẽ uicissim sequuntur utrunq; alii mistam ex illis utrisq; uitã agũt. Alii soluuntur quidẽ a deterioribus & ad potiora se transferũt. Qui ergo natura gubernantur uniuersali, & ipsi uitã degũt naturæ propriæ mancipatã, potẽtiisque naturæ fruuntur, cultũ exercebunt naturæ cõuenientem, corporibusq; natura motis cõgruũ. Eligentes ad hoc loca, qualitates. aeris materiã, materiæ uires. corpora corporũ qualitates & habitus motus conuenientes, mutationesque eorũ quæ in generatione uersantur, atq; similia tum in cæteris cultus diuini partibus, tum in ritu sacrificandi. Qui uero sola mente uiuunt uinculis naturæ soluti, intellectualem corporũmq; expertẽ culturæ normã in oĩ religionis parte meditabuntur. Qui mediã uitam degunt ĩter intellectũ, atq; naturã, mediã quoq; sequentur religionem, atq; pro uitæ mediæ differentiis differentes sectabuntur colendi per media modos. Aut enim tractabunt utrunque uicissim, aut ab altero ad alterum declinabunt, aut deteriora tangẽt ut p ea cõsequãtur, & potiora, existimantes nõ aliter sublimiora, se consequi posse. In genere eẽn naꝝ ptãtũq; diuinarũ, aliæ quidẽ subiectã sibi aĩam hñt atq; naturã, subministrãtẽ uidelicet eorũ opificiis, q̃tenus ipsæ uolunt. aliæ uero ab aĩa & natura sunt penitus separatæ, nõ inq̃ ab aĩa tantũ mũdana prorsus atq; genitali uerũ etiã, ab aĩa diuina eiusq; natura. Aliæ deniq; mediũ tenẽt, cõioneq; inter extrema cõciliãt, uel secundũ unũ indissolubile uinculũ, uel secudũ exuberantẽ maioꝝ traditionẽ uel secundũ minoꝝ susceptionẽ nõ impeditã, uel secũdũ colligaiã amboꝝ cõsensionẽ. Quãdo deos colim⁹ aĩæ naturæq; dominãtes nõ alienũ ẽ & naturales his uires offerre, & corpa, quæ natura regũtur, diis eiusmõi cõsecrare. oĩa.n. oaturæ opa & obtẽperant eis & ad eoꝝ dispẽsationẽ aliqd cõferũt. Sed q̃do deos lõge secretos, & in sua unitate collectos cupim⁹ uenerari honorib⁹ à materia penitus absolutis eos uenerari debemus. Intellectualia.n. his dona debẽtur, ĩcorporea uita, uirtus pfecta, sapiẽtia cõsumata, eorũq; officia. Mediis ãt diis, mediorũq; bonoꝝ ducib⁹, sicut dixĩus media cõpetũt. Ab alio igitur pricipio exordientes .s. à mũdo diis mũdanis distributione, quattuor in mũdo elemẽtorum à cõmuni sortitiõe secundũ mensuras elementoꝝ facta, à cirferentia circa centra.

ea centra in ordine reuoluta, ad ueritatem sacrificiorum facilem habe-
mus accessum. Si enim nos in mundo sumus & ut partes continemur i
eo primúmque generamur ab eo, atque à totis potentiis eius perfici-
mur, & ex quatuor eius componimur elementis, ac portionem quan-
dam uitæ naturæ'que ab eo nacti tenemus. Profecto non debemus in
cultu diuino mundum mundanósque ordines prætermittere. Pona-
mus igitur circa quamlibet mundi partē esse quidem corpus aliquod, ut
uidemus, inesse præterea uires corporibus in corporeas ordine distribu
tas, sacrorū itaq; lex similia similibus rite distribuit, & à summis ad ima
per media tota progreditur. Corpora quidem corporeis adhibens icor-
poreis in corporea, propria uidelicet unicuiq; reddens. Veruntamē
si quis religiosus super mundanū numen assequitur, rarissime uero id
accidit, hic utique solus seorsum à corporibus & materia positus nimi-
rum & talē prosequitur cultū, sup mundana potentia, diis sup munda-
nis unitus. Quod aūrum uix tandem in sacerdotii fine cōtingit nō
expedit pro communi lege omnibus & in principio & in medio religio
nis statuere. hi nanq; corporeum quocunq; mō cultū agunt. Quilibet
igitur pitus in sacerdotio confitebitur, oportere cultum superis nec ex
parte, nec imperfectum, sed conuenientem & integrum adhibere. Quo
niam igitur anteq̄ adsint dii descendántq; ad terram, omnes præsubia-
centes illis potentiæ mouentur, & ut præcursores pompæq; præcedunt
nimirum qui non distribuit omnibus quodcuique congruit, nec unū
quéq; proprio quodam honore prosequitur ipsam deorum præsentiā
non assequitur. Qui uero omnia numina sibi propitia reddit, grata of
ferens unicuique donáque simillima, hunc sane non frustratur euētus
sed diuinū chorū integra, plenaq; præsentia suscipit. Cū igitur hæc ita
se hēant, nō oportet ritū religiōis esse simplicē ex paucísq; cōpositū, sed
multiformē, & ex omni harmōia cōstantē. ex cūctis ubiq; mūdanis (ut
ita diximus) constitutū. Si.n. simplex aliqd, & unius dūtaxat ordinis es
set, id ipsum qđ in sacerdotio aduocatur, & ad nos mouetur simplex uti
que modus sacrificādi sufficeret. At uero nullis notū est, q̄ta uinū multi
tudo suscitari solet, quādo descēdūt dii, atq; mouētur nisi sacerdotib' il
lis, q ope ipso id expti iā fuerint. Soli igitur hi cognoscunt, quæ potissi-
mū sit pfecta plenitudo colēdi, & q̄ paucis prætermissis, q̄tū nos frustre-
tur euētus. Quēadmodū in harmōia si una corda frāgatur. tota subito
dissonat. sic uno prætermisso numīe, sine ritu cōis ipsā religio finē non
hēt optatū. dum hoc uno deficiente sacrum opus structuram suam in-

tegritatémq; non habet. Quãdo diuinæ potestates palàm ad sensum descensuræ sunt manifestum nobis prouenit dãnum, siquẽ ex supis prætermittimus non honoratum. Similiter quando clam ueniunt in opere sacro, periculosum est, si hũc quidem honores, alium uero pro sua dignitate & ordine nõ honores. Qui.n. aliquẽ proprio fraudat honore, totum confundit religionis opus, dũ unam totãq; dispositionẽ dissipat. neq; ut aliquis putaret, tunc opus suscipiẽdi tantũ est imperfectum, sed totius structura perit. Quid uero? Nonne ipsa sanctimoniæ summitas, ad summũ ipsum totius numinũ multitudinis principium unũq; recurrit. Atq; in eo diuinas oẽs simul essentias dominationẽsque colit? Proculdubio. uerũ eiusmodi sũmitas, sero admodũ aduenit, & q̃ paucissimis, atque optime nobiscũ agi putãdum est, si talibus in uitæ calce contigerit. Disputatio uero præsens nõ eiusmodi uiro leges ponit. hic.n. est lege superior, sed lege aliqua indigentibus, has sacrorũ leges in præsentia sancit,, numinum multitudo est quasi mundus aliquis, habens multos ordines in unũ ordinẽ conspirantes. Similiter sacrificia debent habere numerũ ordinem pariter in unum ordinem conspirantem. Ita ut singuli singulis numinibus rite respondeãt. Similiter quæ circa nos sunt, & in nobis multiplicia sunt, neq; debent ex aliqua parte tantum, sed ex cũctis congrue diuinis nostrarũ rerum causis respondere, atq; ita ad supremos ascendere duces. Religiosa igitur obseruantia circa nos, & in nobis agit uaria. Aut enim quasi propagando perficit, aut amputat, aut emundat, aut expertia ordinis ordinat, aut segregat longius ab errore mortali. Cuncta deniq; totis supernis familiaritate conciliat. atqui quãdo utrũque congrediuntur in unum, illinc quidem diuinæ causæ, hinc autem ex æquo præparationes humanæ, tunc absoluta religio peragit omnia. & ingẽtia ex sacrificiis bona reportat. Profecto exuberantia potestatis in causis uniuersi summis, id habet ut quemadmodum in cæteris inferiora superat, ita & in hoc admodum superet uidelicet in ipsa præsentiæ amplitudine, ut maxime oĩum causæ, maxime omniũ omnibus sint præsentes, adeo ut eadem ipsa causæ uniuscuiusque potestas, seorsum ab impedimento ubique tota sempérque sit præsens. hac igitur ratione ipsa omnium prima ultimis quoque subrutilãt. Immaterialiáque principia in materialiter materialibus adsunt. Nemo miretur si quam materiam esse dicimus puram, atq; diuinam. nam ipsa quoq; materia cũ ab opifice patreq; omniũ facta sit, merito perfectionem sui quãdam acquisisse potest aptam ad deos suscipiendos. Quin etiã nihil

prohibet su

prohibet superiora lumen suum ad inferiora diffundere. Neque igitur materiam permittunt expertem fore supiorum. Quapropter q̃tūcunq; materiæ pfectum & purum est, atq; deiforme ad deoꝝ susceptionem nō est ineptum. Nam cum oportuerit etiam terrena nullo modo diuinæ cōmunionis expertia fore, ipsa quoq; terra diuinam quandā portionem ī se sortém ue suscepit ad capiendos deos sufficientem. Hæc igitur sacrorum sapientia contemplata atque ita secundum congruentiam, cōpetétia unicuique deorum susceptacula diligenter inueniens, sæpe componit in unum lapides, herbas, animalia, aromata, aliáque similia, sacra, & perfecta, & deiformia. Atque subinde ab his omnibus susceptaculum purum integrūq; fabricat. Neque enim fas est omnē materiā detestari, sed solam, quæ à diis fuerit aliena. Propriam uero ad illos decet eligere utpoté quæ consentire possit, atque conferre ad deorum ædificia, statuarum fundamenta sacrificiorum opera. Neque enī aliter terrenis locis & hominibus hic habitātibus possessio portioue ulla ex diuinis contingere potest, nisi tale quiddam prius iactum fuerit fundamentum.

Archanis sermonibus credendum est testātibus ex deis per beata spectacula quandam traditā fuisse materiā. hæc igitur illis ipsis tradenti est cognata. Talis ergo materiæ sacrificium deos excitat, ut se demonstrent, atque ad comprehensioné eos protinus aduocat, & præsentes capit, & perfecte demonstrat. Eadem aliquis perdiscere potest etiā ab ipsa quæ secūdum loca distributio diuinitus est effecta, atque ab ipsa præfectura, quæ per res singulas est diuisa. Quæcunq; secundū diuersos ordines, siue maiores, siue minores, passim sortes eiusmodi nacta fuit. Constat enim deis locorum quorundam rectoribus, sacrificium ex eisdem rebus quæ nascuntur ibidem, fore admodum consentaneum, & gubernatoribus gubernata & quæ ad ea ptinét placitura. effectoribus & grata semper sunt opera sua potissimū. Et qui primo aliqua procreant, talia rursus habēt in primis accepta. siue igitur animalia quædam, siue plantæ, siue alia quæ uisa superis dispensantur, simul & præfecturam sub eis nacta sunt. & communionem nobis conciliant cum superis indiuiduam. Horum ergo nonnulla quatenus conseruantur, atque tenentur, augent, tenentiū ad deos familiaré proprietaté quotcunq; uidelicet ex eo q̄ integra maneant, uim cōmunionis inter homines deósque conseruant. Talia sūt quædā apud ægyptios animalia & ubiq; sacer homo, quædā uero mactata cōbustáq; familiaritaté efficiūt clarioré, quotcūq; uidelicet resolutioné ī prioꝝ elemētoꝝ principiū, efficiūt cognatioré, causis supoꝝ,

atq; pro ritu sacratiorẽ. Vbiq;.n. quo magis proprietas, familiaritásq; pficitur, eo perfectiora bona ad nos inde descendunt, Neq; sunt hæc hominum dũtaxat inuẽta, nec humanis moribus auctoritate nacta sunt, sed deus ipse rite inter sacra uocatus auctor est eiusmodi legũ, circa quẽ dii angelíque permulti uersantur, sub quo per quaslibet in terra gentes, numen aliquod sortitum est præfecturam communémque prouinciã. Proprium quoque inde tributum est templo unicuique numen. Item sacrorum quæ operamur ad deos, deus aliquis spectator ẽ, atque gubernator. Quæ ad angelos angelus, quæ ad dæmones dæmon, atque ita aliis eodem pacto secundum proprium genus perfectus cognatam sortitꝰ est præfecturã. Quoniam igitur sub numinibꝰ speculatoribus auctoribúsque sacrorum sacrificia pertractamus uereri debemus diuinæ sanctimoniæ leges, sacrificiáq; legitima, & propterea in his sperare quod sub numinum. deorúmque principatu sacrificamus. Et interea cauere summopere nequid uel indignum superis offeramus, uel alienum. Deniq; sũmatim id admonemus, ut singula quæ in nobis, & circa nos sunt circũspiciamus diligenter & quæ in mundo, itẽ deos angelos dæmões gentibus distributos. Et hac unicuiq; ratiõe amicũ sacrificiũ similiter offeramus. Hac enĩ ratiõe dũtaxat digna uno quoq; numine sanctimonia religioq; seruatur. Votum, siue adoratio, & oratio omne sacrificiorũ opus perficit, & imprimis ad totã confert religionẽ, & sacram, indissolubilẽq; animabus ad deos cõflat communionẽ Huius uero tres sunt species, prima congregat, atq; contactum notitiámque nobis ad diuinitatem præstat., Secunda, communionẽ ad diuinum deuincit consentientem, atque dona nobis prouocat diuinitus quoque demissa, etiam ãteq̃ loquamur intelligamusq; omne nostrum opus perficientia. Tertia cõficit ineffabilem unitatem atq; in diis auctoritatẽ totã collocat animámq; nostram in eis perfecte ponit atq; cõfirmat. Iá uero in tribus his terminis, q̃bus diuina omnia mensurantur amicitiam nobis ad deos harmoniæ cõflat, sacrámque à diis utilitatem triplicem nobis affert. Vna quidem ad illustrationem pertinet, alia ad communem operum executionem, alia ad pfectã ex igne diuino plenitudinẽ. Itẽ adoratio eiusq; uirtus aliquãdo sacrificia ipsa præcedit. aliquando medius inseritur sacrificiis, aliquando finem complet sacrificandi. Opus uero in sacris nullum absque adorationis supplicationibus efficitur unquam. Adoratio denique diutissime frequentata nostrum nutrit & perficit intellectum. Animam ad suscipienda diuina admodum efficit ampliorem diui-

na hoibus

na hominibus patefacit. Ad splendores diuini luminis capiendos assuefacit. Paulatim perficit, quæ nobis insunt ad numina contingenda. Quousque ad summum nos usque perducat. At qui & mores nostræ cogitationis humanos retrahit paulatim, moresque diuinos infert, persuasionem quoque & cõmunionem, & amicitiam procreat procul ab intermissione perpetuam. Diuinum rursus amorem auget, quod ue in anima diuinum est, accendit, & eleuat, expurgat quicquid animo est contrariũ & aduersum. Atque ab ipso spiritu æthereo splendidoq; qui est animæ circunfusus excutit, q̃tuncunque uergit ad genituram. spem quin etiam præstat bonam, & fidem perficit circa lumen. Denique (ut summatim dicam) homines frequenter orantes adorationis uirtus familiares deorum collocutores efficit atque discipulos.

Cum adoratio talis sit, talemque connexionem cum sacrificiis habeat patet sacrificiorum finem opificii contactus esse participem. Quandoquidem per opera diis accomodatur. Itaque & bonum ipsius tantũ est, quantum à causis, opificiis mittitur ad genus humanũ. atq; inde rursus apparet uirtus adoratiõis reductiua, perfectiua, impletiua, & qua ratione sit efficax & unionis effectrix, atq; à diis cõmune uinculum habeat. Et quomodo adoratio, sacrificiumq; mutuo se confirment, potentiamque inuicem conferant admirabiles religionis effectus. hinc rursus apparet sacerdotiam disciplinam operationemq; hére in partibus suis conspirationem non minorem q̃ in mẽbris habeat. animal neq; posse partem eius aliquam absq; cunctis suum opus absoluere.

De sacrificiis animalium.

p Orphyrius ambigit quare oporteat lege sacrorum, eum qui diuina sit inspecturus exanime corp' eo tẽpore nõ attingere. Veruntamen per corpora animalium mortuorum sæpius diuinorum inuocationes, consecutionesque peraganrur. Iamblichus ita soluit. uates iubent diuinorum spectatorem exanime corpus, quod sacrarum non fuerit nõ attingere. Permittunt uero qđ consecratur attingere. Præterea uetãt humana corpora quæ iã deseruit anima. ne intuitu quidem tangere. Vitæ nanque diuinæ uestigium quoddam uel simulacrum uel demonstratio in corpore per mortem extinguitur. Cæterorum uero animalium corpora mortua tangere religio nulla uetat. Quoniam nec in uita diuiniore communicauerunt. Præterea quatenus ad immateriales deos consurgimus expedit tale corpus non attigisse. Quatenus uero ad materiales studemus accedere. tangere fre-

quenter expediet. Nam per animalia deos eiusmodi aduocare sole-
mus. Qui uidelicet talibus præsideant animalibus præsertim qui pro-
xime & quasi cognata quadam conditione gubernent. Item hominib⁹
quidem in materia comprehensis corpora uita priuata, maculam quã
dam inferunt uidelicet non uiuens uiuenti, & sordidum puro & priua-
tum habenti habitum. Et mortuum habenti potentiam moriendi, pro
pter cõmunem quãdam inter hæc habitudinem. sed dæmoni in corpo
reo penitus atque impassibili, talia corpora nihil obsunt. Nam caduca
maxime supereminet.

De uaticiniis per animalia.

q Vando uaticinium agitur per corpora sacrorum animalium
ut à sturum, non est putandum deos ad hæc accedere, uidelicet
uniuersales prouisores ad curam diuisam particularem, mate-
rialem, proportionalem, circa animalia singula. Sed dæmones & hos q
dem ualde diuisos & singulos singulis speciеb⁹ animalium distributos
proximam curam animalium præfecturámq; sortitos. hi nanq; princi
patũ nacti sunt. haud prorsus sufficientem expertémq; materiæ. Ideoq;
congrue instrumenta eiusmodi attingere solent. Ad hoc igitur ut eius-
modi per animalia uaticinium à dæmonibus consequamur parare his,
oportet sedem talem, per quam possint inter homines obuersari, no-
bisq; uti. Sedem uero hanc esse oportet in corpoream, ut incorporei dæ
mones per hanc nobis adsint. Erit igitur hæc anima talium animalium
à corpore iam absoluta. Quaten⁹ enĩ quodãmodo & ipsa sæparata est à
corpore, conuenit cũ dæmonibus conuenit & nobiscum propter quan
dã uitæ cognationem. Igitur tanq̃ media præsidi eius dæmoni submi-
nistrat ad præsagium homini suggerendum & ad mãdata dæmonis de-
claranda & cum dæmone nos conciliat. Anima uero hæc eiusmodi ua-
ticiniis utens, non solum uaticinium audit accipitue. Sed etiam nõ pa
rum ex seipsa confert ad executionem eius ad opera pertinentem. Hæc
enim commouetur & cooperatur, & simul præuidet per quandam cõ-
patientem necessitatem. Sed eiusmodi uaticinium à diuino ueroq; lon
gissime distat. atq; de rebus exiguis breuibúsque habetur. Quæ in natu
ra diuisa positæ sunt, & quotcunque circa generationem iam simul fe-
runtur, atque motiones ex seipsis exibent potẽtibus eas accipere & pas-
siones multifariã inferũt, bis quæ naturaliter ad cõpatiendũ sunt expo
sita, p cõpassionem igitur præsagium eiusmodi prouenit. Nõ potest aũt
p passionẽ præcognitio pfecta contingere. Quod.n. ĩmundæ ĩmuta-
bile, pur

bile purũ est, id præcipue futurũ assequi consueuit. Quod uero cũ materiali passibiliq;, & tenebroso cõmerciũ hẽt obruitur ignorantia. hanc ergo artificiosam præsagii machinã, neq; legitimi uaticinii nomine dignã esse censemus, neq; serio pertractandam, neq; utẽti, quasi sit ueridicus esse credendum.

Quomodo obsecratores dæmonibus minabantur.

Arrãt Porphyri⁹ sacerdotes cõsueuisse uiolẽtis qbusdã minis
n aduersũ supos uti, ueluti nisi uos ita feceritis uel cõtra si feceritis aliqd cælos confringã uel occulta isidis patefaciã, uel archanũ i abysso recõditũ diuulgabo. aut sistã barĩ. i. nauẽ qdã apud ægyptios sacrã, aut mẽbra osiridis typhoni dispgã cæteráq; similia. Iãblichus subdit ex secratores nõ cõsueuisse dirigere minitatões eiusmõi, ut Porphyrius opinatur ad solẽ & lunã cæteráue cælestia. sed esse i mũdo genus aliquod potestatũ ualde diuisum, & indiscretum, inconsideratũq;. quod accipit quidem ab alio rationẽ, siue sermonẽ exauditq;. Sed propria intelligentia nequaq̃. Neq; uerũ à falso, neq; possibile discernit ab impossibili. Hoc itaq; genus minitationibus lacessitum, protinus irritatum, & stupet, utpote quod & ipsum naturaliter dictis uehementioribus agitatur, & alia ducit trahítq; p stupidã quandam & instabilem fantasiã. Præterea sacerdos sæpe nõ humana uirtute sed diuina sacramentorum ineffabiliũ ptãte mundanis numinibus imperat atq; minitatur. ipse tunc ĩ superorum deorũ ordine constitutus, & ideo grandioribus propria natura mandatis utitur atq; minis, neq; tamen tanq̃ facturus quæ tunc asseuerat, sed declarãs quantã nactus fuerit potestatẽ pp ipsam ad deos unionẽ cõparatam uidelicet ex notitia possessioneq; ineffabiliũ symbolorum, siue signaculorum quæ dicimus sacramẽta. Itẽ dæmones p prouincias partésq; diuisi & partes mundi custodientes. singuli cõmẽdatarum sibi partium tantã habent curã, ut nec uerbũ quidẽ illius ordini dispensationíque cõtrarium ualeant tolerare perpetuam, uidelicet ĩmutabiléq; mutidanorum perseuerantiã obnixe custodientes. Ordinẽ uero eiusmodi suum ideo ĩmutabilẽ susceperunt, quoniam ordo deorũ ĩmobilis p manet in eisdem. In quo igitur esse hẽnt dæmones uel ætherei uel circa terrã distributi, hoc ipsum, nec minitatiõibus inuadi unq̃ audire possunt. proinde dæmones ineffabiliũ archanorũq; mysteriorum custodiam studiose procurant. Tanta uidelicet obseruantia, propterea q intelligunt ordinem dispensationémque uniuersi præcipue in eiusmodi mysteriis contineri. Quatenus uidelicet allegorice per hæc uerba numina desi-

gnantur,ordinésque mundani.hanc enim ob causam mundi partes in
ordine permanent,ꝙ benefico potestas osiridis sincero permanet,& in-
tacta, neque contrario tumultu,& errore miscetur. Permanet insuper
ipsa omnium uita pura semper & incorrupta quatenus uiuificæ,formo
sæq; rationes quæ in iside recōditæ sunt,consistūt ibidem,dum inde mū
dus agitur, nec ipsæ in corpus hoc descendūt oculis manifestum. atqui
& oīa permanēt imobilia & simul sempiterna generatiōis uidelicet suc
cessione, quoniam nullum solis cursum unq̄ sistere potest.perseuerant
insuper integra,quoniam quæ in abysso,idest profundo sūt abscōdita,
nunquam aperiuntur,in quibus ergo salutem habent omnia simul &
uniuersum, uidelicet in eo ꝙ & quæ naturaliter sunt occulta, ut sunt oc
culta seruentur,& maneant & secretissima deorum essentia, nunquam
sortem contrariam subeat, nec oppositis misceatur, hoc inquam circū
terranei dæmones, nec ad uocem usq; auditūq; substinēt aliter affici uer
bisq; prophanari. atq; propterea aduersus dæmones eiusmodi uerbo-
rum usus habet aliquam potestatem. De his autem nullus alicubi mini
tatur. Nec ad illos sunt obsecrationes eiusmodi constitutæ.quapropter
caldæi sacerdotes apud quos diiudicatus decretúsque est, purus ipse ad so
los deos sermo, nunq̄ minis utuntur. Aegyptii uero qui cum diuinis sa
cramentis dæmonicos sermones admiscent, ad minas eiusmodi aliquā
do se conuertunt.

Expositio symbolorum ægyptiæ theologiæ.

Mitantes ægyptii ipsam uniuersi naturam.fabricámque deo-
i rum,ipsi quoq; mysticarum reconditarūq; notionum imagi-
nes quasdam in symbolis conficiendis ostendunt. quēadmo-
dum & natura rationes occultas in apparētibus formis quasi symbolis
exprimit,& dii ueritatem idearum per manifestas imagines explicant.
Cum ergo perspiciant superiora omnia inferiorum similitudinem de
lectari,atque insuper optent à superioribus bonitate repleri , quatenus
pro uirib⁹ imitentur,merito & ipsi conuenientē supis modūagendi pro
uiribus offerunt, quando occulta mysteria symbolis inferunt manife-
stis, in quibus interpretandis dimitte uoces, accipe sensus. Quando igi
tur lutum in sacris nominant,ut inducūt,hoc intellige mundi corpus,
atque materiam genitalémque uirtutem huic insertam & quasi pariter
agitatam, atque fluentem,aut etiam causam principalem, & quasi loco
fundamenti præpositam, elementorum elementaliúmque uirtutum.
Cum hoc igitur tale sit deus ipse generationis totiúsque naturæ uirium

omniū quæ

omnium quæ insitæ sunt elementis, causa utpote qui hæc supereminet omnia immaterialis ipsæ indiuisus immobilis, & ingenitus totúsque ex seipso & i seipso totus. hæc oĩa perspicuus antecedit, & ducit i secũcta complectens, atque ex eo ꝙ complectitur omnia ac de suo mũdanis tribuit omnibus ex ipsis eluxit. Quoniam uero supereminet omnia effulget, ut segregatus a mundanis omnibus secum ipse solus ꝑ sublime procedens. Confirmat & hoc, ꝙ subinde seqtur symbolum, ubi deus inducitur sedẽs super loton aquaticam, scilicet arborem ubi significatur deum principatu suo mundanum superexcedere lutũ nec attingere gubernando, sed principatum gerere intellectualem penitus & empireum Oĩa.n.in loto rotunda sunt tũ poma, tũ folia, ex quo significatur circularis actio mentis per eadem uidelicet, & eodem pacto se habens. Deus igitur ipse super hanc insuper actionem in seipso cõsistit, superans eiusmodi principatum sanctus & uenerandus, & in seipso penitus conquiescens, quod quidem ex actu sedendi significatur proinde ubi deum introducunt nauis gubernatorem principatum significant mũdi gubernatorem. sicut enim gubernator à naui & gubernaculo segregatus uno quodam facilíque momento mouet undique & regit, dirigítque nauẽ ita deus ipse mũdum desuper uidelicet à primis naturæ principiis præcipuas motionum causas exhibens. Quoniam uero partes cœli omnes animaliaq; cœlestia, & totus uniuersi motus ipsúmque tempus secundũ ꝙ mundus ipse mouetur, cuncta denique quæ continentur in totis, uires à sole descendentes accipiunt, alias quidem commistas in ipsis, alias autem commistionem exuperantes, ideo has quoque symbolicus significandi modus adducit, uerbis quidem solem designans secundum animalia cœlestia figurari, formasque uicissim commutare per oras. Interea uero demõstrans immutabilem eius simúlque totam per totum mũdum traditionem. sed quoniam quæ suspiciunt. alia quidem alibi circa impartibilem feruntur dei traditionem atque ipsa pro diuersitate naturarum motionúmque suarum. multiformes accipiunt à sole potẽtias propterea symbolica traditio uult per donorum multitudinem unum ingredi deum, atque per potẽtias multiformes unam dei adesse potentiam. Quapropter inquid ipsum unum eundémque consistere uices uero formarum, transfigurationésque in suscipientibus asserit resultare quapropter illum secùndum animalia & ad oras commutari ait, quasi circa deum mutationes eiusmodi uarientur secũdum diuersa susceptacula dei eiusmodi uotis utuntur ægyptii non solum in ipsis deo-

rum propriis uisionibus. sed in precibus etiam leuioribus, quæ eiusmo
di sensum habent, atque per talem symbolicam mysticámque culturá
ad deos supplicandos accedunt.

De nominibus diuinis.

Orphyrius quærit cur sacerdotes utátur nominibus, quibusf
p dam nihil significantibus. Iamblichus respondet omnia eius-
modi nomina significare aliquid apud deos quamuis in qui-
busdam significato nobis sint ignota, esse tamen nota quædam, quorũ
interpretationem diuinitus accepimus. omnino uero modum in eis si
gnificandi ineffabilem esse. Neque secundum imaginationes humanas
sed secundum intellectum, qui in nobis est diuinus, uel potius simplici
ore præstátioreq; modo secũdũ ĩtellectũ diis unitũ. Auferẽdũ igitur à di
uinis noĩbus oẽs excogitationes & ratiõales discursus atq; assimulatiões
naturales uocis ipsius congenitas, ad res positas in natura, & quemadmo
dum caracter symbolicus diuinæ similitudinis in se intellectualis est, at
que diuinus ita hũc ipsum in omnibus supponere accipereq; debem⁹.
quod autem hic nobis sit, hoc ipsum in eo est maxime uenerãdum. præ
stantius enim est, quam ut in nostram notitiam diuidatur. iam uero in
quibus diuinorum nominibus resolutionem suam diuinitus acceperi
mus in his totam habemus essentiæ potentiæq; & ordinis diuini notitiá
ipso nomine comprehensam, atq; etiam mysticam & ineffabilem simul
que totam deorum imaginẽ in anima custodiamus, animámq; per hæc
ad deos attollimus eleuatámque illis pro uiribus copulamus. Proin-
de quæritur cur nam inter nomina diuinorum barbara cæteris antepo
nimus, quia uidelicet sacrarum gentium uelut ægyptiorum assiriorúq;
totũ diis sermonẽ approbauerũt tanq̃ sacris maxĩe cõgruentẽ, propterea
& cões dictiones modósq; loquẽdi arbitramur cognatæ ad deos dictiõi,
oratiõiq; adhibẽdũ p̃ferri q̃a antiq́or primúsq; extitit. modus iste loquẽ
di. atq & quoniã p̃ria noĩa diuinitus accẽpunt dũ ea cũ propria lingua
miscerent tanq̃ cum familiari, consentaneaq; illis uoce contemperan-
tes ita nobis seruanda perpetuo tradiderunt. Nosq; ita ipsam traditiõis
regulam rite deinceps conseruare debemus. Siquid enim aliud diis con
uenit sempiternum ipsum & immutabile diis est præcæteris cognatissi
mum. Inter hæc Porphyrius ait illum qui uocem audit nominum di
uinorum ad significata respicere, ideoq; sufficere notionem ipsam ean-
dem ubique manentem, qualiscunque sit dictio. Respondet Iambli-
chus hunc in modum, nõ est autem id tale, quale tu putas, si enim nomi

na ex ho

na ex hominũ pacto conuentóque posita essent, nihil itereſſet alia pro
aliis cõmutare. Sin aũt naturæ rerum accõmodata fuerũt, quæ huic ma
xime congruunt hæc & diis maxime sunt amica. ex his perspicue patet
sacrarum gentium uocem rationaliter cæteris esse præpositam. Neque
enim prorsus eandem mentem seruant nomina in aliam linguam inter
pretata. sed sunt gentibus singulis propria quædam, quæ gentibus aliis
p uocẽ significari nõ possint. accedit ad hæc, ꝙ si significationũ propri
tates per aliam linguam interpretari possimus, non tamen eandem con
seruant permutata potentiam. habẽt insuper nomina barbara, multam
emphasim, id est insinuationis demõstrationísque efficaciam. habẽt &
cõcisam breuitatẽ. Minimũ uero ambiguitatis & uarietatis multitudi-
nísque uerborum propter hæc omnia superis maxime congruunt. De
pone igitur suspitiones à ueritate cadentes quibus suspicaris ægyptiam
ibi cõferre linguam duntaxat ubi ægyptius est, uel usus ægyptia lingua.
qui tunc inuocatus. Potius autem existimato, quoniam primi omniũ
ægyptii præsentiam, participationémque deorum sortiti sunt, ideo de-
os inuocantẽ potissimũ approbare, quando ægyptio ritu uocantur, ne
que uero dicendũ est barbara hæc obscura, diuinorum nomina eẽ quæ
dam præstigiatorũ fascinatorũq; machinamẽta, quo enĩ pacto quæ ma
xime coniuncta sunt diis, nósquoq; coniungunt, & quasi æquales cũ su
peris uires habent phantastica figmenta erunt, sine quibus nullũ in sa-
cris opus efficitur. Sed neque prætegmina inuolucráque eiusmodi per
nostras passiones efficiuntur, ex fama diuino tributas. Non enim exor-
dientes ab his quæ ipsi patimur, imo uero ab ipsis deorũ propriis cõpe-
tentes illis secundũ naturã attribuimus dictiones. Neque contrarias de
diuino agimus notiones. Contra uidelicet quã ipsum re uera se habeat.
sed prout natura se habet, & quẽadmodũ ueritatẽ de ipso consecuti sunt
primi. qui leges nobis de religiõis sanctimonia tradiderunt, sic perseue-
ramus in eis, siq̃d enĩ aliud ĩ sacris legibus atq; ritib⁹ deo placet, firmitas
ipsa maxĩe placet & præcipue cõgruit. Oportet igitur ritus adoratõis an
tiquos tanq̃ sacros cõseruare semp intactos neq; demere qcq̃, neq; aliude
quid addere, ferme nãq; & hoc causa nuper extitit, ut omnia & noĩa & uo
ta debilitata iam sint propterea ꝙ propter ipsam præuaricationem & in
nouandi cupiditatem permutata sunt semper, & permutari nõ desinũt

Græci tanque natura rerum nouarum studiosi sunt, ac præcipites
usque quaq; feruntur, instar nauis saburra carentis nullam habẽtes sta-
bilitatem, neq; cõseruant quod ab aliis acceperunt. Sed & hoc cito di-

mittunt,& oĩa propter instabilitaté nouæq; inuæntióis elocutioné transformare solent. barbari uero sicut moribus graues firmiq; sunt, sic & in eisdem sermonibus firmiter perseuerant, ob quam sane stabilitatem, & ipsi diis sunt amici & orationes offerunt illis acceptas, quas nulli ulla unquam ratione fas est permutare.

Opinio ægyptiorum de deo atq; diis.

q Værit subinde Porphyrius quidná primam ægyptii causam esse uelint. Vtrum intellectum an super intellectũ. Ité utrum unũ aliquid solum an una cũ alio quodam, siue aliis. Rursus utrũ incorporeum sit, aut forsitan corporale. Præterea nun sit idem cũ opifice mundi an opifice sit superius & nunquid ex uno an ex pluribus cuncta profluxerint. omnémq; nunquid uelint primũ fundamentum esse materiam prorsus informé, an corpora qualia. ipsámq; materiá nũ quid ingenerabilé. aut genitá ad hæc Iamblichus ita respõdit. Ego uero cám in primis tibi dicá ob quá sacri & antiqui ægyptiorũ scriptores de his uaria senserint. Et insuper huius seculi sapientes nõ eadem de his ratióe loquátur. Cum enim multæ in uniuerso sint essentiæ, ac multifariam inter se differant, merito earum & multa earum tradita sunt principia habentia ordines differétes, & ab aliis sacerdotibus alia. principia. quidem tota uniuersaliáue ut narrat Seleucus. Mercurius ipse tradit uiginti milibus uoluminibus, uel sicut Meneteus recenset, tradidit uoluminibus triginta milibus. itémque sex milibus & quingentis atque uigintiquinque, & in eis perfectæ omnia demonstrauit. Propria uero particularium essentiarum principia alii antiquorum, alia passim introduxerint. Oportet igitur de his omnibus ueritatem breuiter declarere atque primum quod primo quæsisti. Primus deus ante ens, & solus, pater est primi dei, quem gignit manens in unitate sua solitaria atque id est super intelligibile. estq; exemplar ipsius, qđ dicitur sui pater, sui filius, uni pater & deus uere bonus. Ille enim maior & primus, & fons omnium, & radix eorum quæ prima intelliguntur & intelligũt scilicet idearum. Ab hoc utique uno deus per se sufficiens seipsum explicauit. Ideoq; dicitur per se sufficiens sui pater, per se princeps. Est enĩ hic principium, deus deorum. unitas ex uno super essentiam, essentiæ principium. Ab eo enĩ essentia. propterea pater essentiæ nominatur. Ipse enĩ é superenter ens intelligibilium principium. hæc sunt principia omniũ antiquissima. Quæ mercurius præponit diis æthereis empireis cœlestibus:

bus: Componens de empireis libros centum, totidémque de æthereis, mille de cœlestibus. Secũdum uero alium ordinem præponit deum emeph diis cœlestibus tanquam ducẽ, quem ait intellectũ esse seipsum intelligentem atque in se intelligentias conuertentem. huic unum impartibile anteponit, quod appellat primum exemplar aut expressionẽ aut effigiem. quod ičtbon appellat. In quo est primum intelligens & intelligibile primum, quod solo silẽtio colitur, præter hos autem rerum apparentium opificio alii duces præsunt. Nam opifex intellectus qui & ueritatis est dominus, atque sapientia, quatenus in generationem progrediens occultam latentium rationum potentiã traducit in lucem amun ægyptiaca lingua uocatur Quatenus autem sine mendacio peragit omnia & artificiose simul cum ueritate phtha nuncupatur græci uero hunc uulcanum nominant artificiosum duntaxat considerantes. Quantũ uero effector est bonorũ appellatur osiris aliásq; denoĩationes hẽt pp potẽtias, actionésq; differentes. Est & principatus alius apud illos sup elementa tota in generatiõe posita, uirtutésq; eorũ quatuor quatuor qdẽ masculinæ quatuor fœmininæ. Quem principatum soli tribuunt. Item alius principatus sup naturã oẽm, quæ in generatiõe uersatur lunæ tributis. Marsilius. Potes in his ordinem consentientem proculo ita disponere. Primum est ipsum unum super ens super intelligibile totum. Secundum unum ens, siue unitas entis in quo unitas sua suo enti præponitur. potest & intellectus intelligibilis appellari & sui pater. Tertiũ est intellectus intelligibilis intellectualísq; simul & unitus intellectus & expressio, prima ičthon. Quartum intellectus intellectualis iam explicatus cœlestium dux deorum emeph. Quintum intellectus opifex proximus dux opificum mundanorum, qui sunt dii cælestes empireíque & ætherei hic forsan intellectus est animæ mundi qui nominatur Amun phtha Vulcanus osiris. Iamblichus diuidentes uero cœlum in partes duas, uel quatuor, uel duodecim, uel sex atque triginta, uel harum duplas, uel aliter quomodocunque principatus his quoque perficiũt aut pauciores aut plures. Rursus ducem unum his anteponunt atque ita ægyptiorum tractatus de principiis desup ad postrema progrediens ab uno descendit in multitudinem. ab uno uidelicet gubernatam à deo ubique indefinita natura sub quodam termino definito sit imperiose comprehensa. Præcipue uero ab excelsa omnium causa unitate. Materiam uero produxit deus materialitate. uidelicet

ab essentialitate sub deriuata quam opifex uitalem assumens, simplices impatibilesque sphæras effecit. Ipsius uero postremum accepit ad generabilia & corruptibilia corpora facienda. His ita discretis facile soluũtur dubia, quæ in libris ægyptiis, quos legisti cõcepisse dicis. Qui enim sub mercurii titulo circunferuntur, opiniones mercuriales continent, & si sæpe philosophorum græcorum stilo loquuntur. Sunt enim ex lĩgua ægyptia in græcam translati à uiris philosophiæ non imperitis.

Optarem uero ut quicunque mundanarum rerum causas primas attingunt, ultima quoque principia declararent. Item quicunque planetas zodiacum decanos horoscopos, stellas potentes duces tractant, ut particulares principiorum distributiones traderent. Proinde dogmata qua in salaminiacis sũt breuissimã partem mercurialium ordinationum continent. item quæ de stellarum apparitionibus uel latebris aut lunæ augumento uel decremento tractantur, in postremis penes ægyptios assignationem causarum, habent. Profecto ægyptii nõ omnia esse naturalia putant, sed uitam & intellectualem, & animalem à natura discernunt. Non in mundo solum. sed etiam in hominibus. atque cum intellectum & rationem secundũ seipsos existẽtes præfecerint Sic quæcunque fiunt fieri arbitrantur, atq; eorum quæ in generatione uersantur, primum præcipuum ue patrem esse opificem asserunt. Cognoscũt quoque uitalem potentiã, & quæ in cœlo est, & quæ super cœlum extat.

Item purum intellectum collocant super mũdum & unum impartibilem in toto mundo, & alterum per omnes circulos distributum.

Iam uero hæc non oratione rationeq; nuda speculari solent, sed admonent insuper atque docent, ad excelsiora cõmunioraq;, & superiora fato naturam nostram progredi ad ipsum deum opificẽm que mundi. Quatenus neque materiam ferat secum, neque aliud quicquam p̄ter oportuni temporis obseruantiam, idque sacrorum opera nos consequi docent, atque simul efficiunt. tradidit hãc quoque uiã nobis ipse mercurius. Sed ĩterp̄tatus ẽ eã prophetabitis Ammoni Regi inuẽta ĩ adytis tẽpli in urbe Sayn, ægypti litteris que sacris insculptã præbuit quoque nobis. Dei nomen discurrens per uniuersum. sunt & alii multi ordĩes de eisdem. Quapropter non recte mihi uideris ægyptiorum omnia ad naturales duntaxat reducere causas. Sunt enim apud illos plura atque essentiis pluribus. sunt & potestates supermundanæ quas & religiosa principia sãctimonia coluerunt.

De libero arbitrio & quomodo soluamur à fato.

Post hæc ait Porphyrius plures ægyptiorum ipsum quoq; arbitrium nostrum motui stellarum supposuisse. Respōdet Iamblich⁹ ex mercurialibus sententiis hunc ī modum duas hōīs aīas hēt ut mercurilales litteræ docēt. una quidē est ab ītelligibili primo, atq; ipsius opificis potentiæ particeps. Altera uero ex circuitu cœlestium nobis īdita. In quā, & aīa speculatrix diuinorum irrepit. Anima igitur a mūdis in nos descendēs mundorum quoq; circuitus sequitur. Quæ uero ab ītelligibili ueniēs ītelligibiliter adest genesicū circuitum supeminet. atq; p eā & a fato soluimur & ad intelligibiles deos ascēdimus. Et religionē habemus ad æterna tendentē. nō igitur putandū est de quo tu dubitabas oīa insolubilibus necessitatis uinculis, qđ fatū nomināt, colligari. habet. n. aīa principiū in se propriū, quo ad intelligibile sese conferat, & discedat quidē ab his quæ gignuntur. ad ipsū uero ens accedat, atq; diuinū. Neq; rursus diis applicuimus fatum, quos tanq̄ soluentes a fato in templis sacrisq;, & statuis ueneramur. Ipsi quidem dii fatum soluunt. Naturæ uero ab eis ultimæ descendētes, atq; generationi corporiq; mundi iam implicitæ fatum peragunt. Merito igitur omnem diis sanctimoniam adhibemus, ut ipsi quidem soli p intellectualē persuasionē dominātes necessitati mala nobis à fato imminentia soluant. Non enī totū in natura fati ligatum est. sed est, & aliud principium aīæ, & natora & generatiōe præstantius, per qđ & diis possumus copulari, & mundanum ordinē superare. atq; sempiternā uitā supcœlestiūmq; deorum actionem participare. per hoc igitur nos ipsos à fato eximere possumus. Quando enī præstantiora eorum quæ nobis insunt agunt & ad præstātiora sui ipsius anima reuocatur. tunc ab illis, quæ eam in generatione deuinciunt penitus segregatur à deterioribusq; descēdit. Atque alterā pro altera uitā cōmutat. seq; ipsam in alium, interserit ordinem dum priorē oīno deserit ordinem. Quid ergo Nunquid possibile est p deos circuncurentes à fato se ipsum soluere. Atque eosdem interim existimare duces auctorésque fatorum uinculísque insolubilibus uitas penitus alligantes. forte uero nihil prohibet ita fieri. Cum enim dii essentias potentiásque multas in se complectantur, quid nam prohibet illis inesse, & alias nobis inæstimabiles differentias, atque contrarietates. Iam uero, & hoc licet dicere, in unoquoque deorum etiam apparentium inesse intelligibilia, quædam essentiæ principia, per quæ animabus à generatione mundorum fuga contingat, atque libertas. Siquis autem duos deorū ordines

non admittat adsolutionis officium.s.mūdanos simul,atq; sup munda
nos,saltē p supmūdanos fiet quādoq; solutio. Ve℞ hæc i tractatu deo
rum diligentius declaratur. Qui nā dii potissimū sint ad supa reducto
res & quō reuocent qbús ue potentiis,& qua ratiōe fatū soluāt,& p quos
precipue redditus sacro℞ opatione pactos.& qs ordo mūdanæ naturæ
& quo pacto intellectualis actio cōsumata huic ordini dominetur. quā
obrē quod tu ex homeri uersibus adduxisti.s.deos eē flexibiles dictu ne
phas eē cēsemus.legibus nāq; sinceris intellectualibúsq; iādiu definita
sunt sancta religionis opera atq; ordīe potentiáq; maiore deteriora sol-
uuntur.& quatenus nos in sortē traducimur meliorē,eatenus à deterio-
ribus fit discessus,nec propterea cōtigit aliquid præter regulā ab initio
cōstitutā,adeo ut dii flectantur pp sacrificium cultúmq; posterius actū
sed à primo descensu deus aīas ea cōditione demisit,ut ad eū iterum re-
uertantur. Neq; inter se repugnāt adscēsus aīa℞,atq; descensus. sicut enī
in uniuerso intellectuali,una cū essentia generatio. immo & hoc totum
recte connectitur,sic & in aīarum dispositione,una cum earum circa
generationem cura solutio quoq; à generatione consentit.

De suo cuique dæmone.

Værebat post hæc multa Porphyrius de suo cuiq; dæmone. re
q spondet ad hæc Iamblichus ita. Duplex est tractatus de dæmo
ne unicuiq; proprio. Alter quidē sacer,siue deificus. Alter arti-
ficiosus,Ille dæmonē à supnis causis inuocat. hic à circuitibus,qui in ge
neratione uersantur. Ille quidē exploratione uniuscuiusq; geniture nō
utitur. hic talia diligēter explorat. Ille uniuersalis sup naturā,hic parti-
cularius secundū naturā dæmonē colit,& curat. Cum igitur hæc ita se
habeant,absurde tu mihi uideris culturam pfectiorem ad humanā ad-
modū trāstulisse,& i hac duntaxat quæstiones tuas exercuisse. Proterea
ubi naturali tātū uia quæris colis ue dæmonē uideris,& eiusmōi uiæ exi
guā quandā particulā accepisse. Consueuerūt.n.qui circa naturā artifi
ciose pquirunt,& opantur,ordinate uocare dæmonē à decanis.i.facieti
bus. Atq; ab influxuū dispensatoribus imaginib⁹ cœli,stellisq;,soleq;,&
luna. Item à polis totisq; elementis atq; mundo, Tu uero non recte bre-
uissimam horum partem seligens scilicet ipsum genitalis figuræ domi-
num,de hoc duntaxat quæstiones inducis,& hac in parte hoc uno sup
posito perscrutaris,quo nam pacto dominus ipse figuræ dæmonem
tribuat. Atque secundum quam,& qualē uirā uel potentiā,uel īfluxuū
ab illo nobis īfluat. ubi prorsus in gēituræ exploratiōe moraris præscru
tans

tans utrũ subsistat dæmon necne & utrũ figuræ dominus inueniri possit aut forte non possit. Asseris denique hunc fore beatum qui inuenta generationis suæ figura fatalia sic effugerit. Ita uidelicet suum dæmonem cõspicatus. mihi uero uidentur hæc inter se dissentire & à ueritate deficere. Si enĩ ab ipsa generationis figura dæmon nobis est attributus atque inde cognouimus eum, quo nam pacto fatalia fugiemus per notitiam dæmonis fato nobis addicti. atque & si necessaria à nobis per dæmonem expellimus, uel affirmas, quando ulterius sunt hæc una cum dæmone nobis destinata per fatum.

De iudiciis astrologorum & dæmone.

P Orphyrius dicit si quis cognosceret figurã natiuitatis dominumque figuræ, inueniret dæmonẽ suum, & per ipsũ solueretur à fato natiuitatis sed subdit impossibile esse scire illã, & hunc inuenire, & regulas astronomiæ, & astrologiæ ẽe incõprehẽsibiles, & incertas teste ẽt cheremõe. Iamblichus dicit dæmonẽ neque cognosci, neque dari ab illa figura & dæmonio eius. Alioquin non solueret nos à fato natiuitatis, sed dari ab antiquiori prĩcipio & altiori. s. à diis superioribus & cum primum anima incliuatur ad sensibilia ante conceptionẽ & solui nos à fato non tam per dæmonem, quam per cultũ superioris numinis Non solũ uero illa porphyrii dicta à se ipsis. sed etiam à ueritate dissentiunt. Non enim ab ipsa propria generationis figura omnino unicuique tributus est dæmon. sed est & antiquius hoc initiũ. Item si hic duntaxat dæmon agnosceretur, non foret propterea fœlix, qui geneficum cognosceret dæmonem. Et quis nam hunc ducem accipiat ad effugienda fatalia. Si ad hæc explenda est ipse tributus, omnino uero præcipuas prætermittis de essentia & de ordine dæmonis quæstiones. ultimas uero tãgis unde descẽdat.

Inquis præterea innumerabiles circunferri astrologiæ regulas, dubitationésque de genesi. Unde appareat scientiã de his haberi nõ posse. Ego uero censeo primum quidẽ haberi posse per diuinũ uaticinium ueritatẽ certissimã circa stellas. Nec nos omnino regularum dinumeratione, nec artificiosis prædicationibus indigere, & insuper addo te non penitus impossibilem inde notitiam demonstrare quantum ad mathematicã scientiã pertinet, quod diuersæ iter illos feruntur opiniões quód ue cheremon, & qui uis alius contradicit. Sic enim & in omni scientia simul & arte propter dissidẽtes opiniões dicere nullã eẽ sciẽtiã cogeremur. sed profecto ubique nõ solum falsa inter se dissident. sed & à ueris falsa dissentiunt ut ubique præter falsa ueritas inueniri possit. Porphyrius dicit regulas

etiam astronomiæ comprehendi nõ posse, nedum astrologiæ, & multas esse illis dissensiones, & à multis impugnari. Respondet Iamblichus diuinum uaticiniũ põt docere naturã, & effectũ astrorũ sine arte. Astronomia & aliæ artes quondã à diis datæ lõgo tpe humanis opinionibus confũdũtur exiguũq; diuinitatis, & ueritatis deniq; retinent. in astronomia est aliquid ueri, q̃uis exiguũ qđ patet per effectus stellarũ iter se ex mẽsura prouenientes in cœlo, sicut prædictũ est de eclipsi solis & lunæ & aspectibus planetarum. Regulæ mensurarũ, magnitudinem, distãtiarum, progressionum, cometarũ, atq; similium diu apud caldæos, & apud nos obseruatæ testantur astronomiæ scientiã esse uerã. Porphyrius dicit dominum figuræ, uel dominos si plures sint deprehẽdi nõ posse ẽt iudicio astronomorũ, & astrologorũ, sed inde proprium dæmonẽ esse quærẽdũ Iãblichus dicit astrologos dare regulas, alios scilicet quinq; alios paucio res alios plures ad inueniendos, uel discernendos dominos figurarum. Non dicit inquã haberi regulas, & inueniri atq; discerni, sed ita putari, & tradi ab illis contra dicta Porphyrii, Quidnam prohibet figuræ dominum atq; dæmonẽ per astrologiã quidem difficile ĩueniri. facillime uero per diuinum uaticinium atque sacrificia. Neque putandum est dæmonem à solo figuræ domino tribui Sunt enim plura hoc eius & antiquiora principia Neque humanis artibus, sed diuinis proprium dæmonem possumus inuenire. proprius cuiq; dæmon nõ à particulari quodam cœli elementorũue dispositione distribuitur, sed à tota mundi dispositione, quando descendit aĩa regnante ipsiq; dæmonem, certum accomodante executorem uitæ quã elegerit anima, hic eam cõciliat corpori, uitam corpori cõmunicatam curat. uitam animæ propriam dirigit, cogitationi assidue principia exhibet, nosq; agimus talia, qualia hic adducit in mentem, eatenusque nos gubernat, quo ad sacris perfecti dominũ pro dæmone cõmutemus. Tunc dæmon deo cedẽs, uel uacat ab opere, uel cõducit ad idem. sors alicuius propria tribuitur animæ dum descendit ex toto mundi corpore, & uita pro ut tunc se habet ad illam, & illa sors certo dæmone ducitur, & ĩpletur. Ergo est impossibile iudicare certos euentus cum omnium causarum concursum comprehendere nequeamus, nisi per inspirationem diuinam id assequamur.

Vnde proprius dæmon ueniat, quidué agat & utrũ sit unicus.

P Roprius dæmon non à parte quadam cœli elemẽtorũue tribuitur, ĩmo uero à toto mũdo, & à multiformi in eo uita, & à multiformib9 corporib9 p quæ trãsit aĩa descẽdẽs ĩ generationem.

né,secernitur propric atq; decernitur,sors i nobis quedã propria nostris
secũdũ præfecturã propriã distributa·hic utiq; dæmõ erat i exéplari an-
tequã in generationem animæ laberentur. Qué cumprimum anima
ducem accepit,adstat ipse dæmon expletor subinde uitarum. hic aíam
ut dixi descendété alligat corpori ·cõmune eius aíal ipse curat. Vitã ani-
mæ propriã dirigit. & quodcũq; ratiocinamur exhibet ratiocinãdi pri-
cipia,agimusq; talia, qualia is adducit in mété, gubernatq; nos quousq;
sacris opibus expiati,deũ subeamus pro dæmone ducé. cui post hac dæ
mon ita cedit,ut uel uacet eo præséte,uel cõducat ad idé. Quærebas de-
índe utrũ plures adsint unicuiq; dæmões,alii alia gubernãtes in homine.
Respõdem⁹ ad hæc dæmoné,nõ alicui parti nostrũ præesse dũtaxat sed
toti simul adée totũ ducere, quéadmodum à totis,quæ í mũdo sũt ordi
nibus,est attributus. Coniectabas plures pro numero nostrarum parti-
um dæmones nobis adesse. Præterea φ etiã in ipso corpore diuersi sint
dæmones alius sanitatem,alius pulchritudinem alii quandam in his ha
bitudinem curent. Vnusque his æque præsit in corpore. Sic & putabas
alium dæmonem corpus,alium animam,alium mentem regere. Præ-
stat uero eiusmodi coniectura ad hoc ipsum uti uidelicet φ corpus &
anima & intellectus eodem dæmone gubernentur. Noli igitur ita diui-
dere,ut alius sit corporis Dæmon,alius animæ,alius intellectus. absur-
dum est enĩ animal quidem esse unum,dæmonium uero animali præ-
fectum multiforme putare. Nam quæ principatum tenent,ubique sim-
pliciora sunt subditis. Est insuper & absurdius,si multi dæmones domi-
nantes uelut dæmonii partes,non conflati in unum sint,sed inter se dis
iuncti. Introducis autem & in ipsis contrarietatem. tanquam do-
minantium dæmonum alteri boni sint,alteri uero mali. Cum tamen
nusquam mali spiritus sortem habeant præfecturæ,nec pari uel auctori
tate,uel numero exaduerso bonorum distributi sint. Post hæc suspi-
caris dæmonem propriũ esse quandã aíæ parté uidelicet ítellectũ, eũq;
hosem esse εὐδαίμονα .i. fœlicem: qui sapientem habeat intellectum qđ
si ita sit,non erit amplius alius ordo præstantior homine præfectus bo-
mini. Sed inter diuisas animæ partes supior inferioribus dñabitur. Vbi
tamen cunctæ cognatæ sũt. nulla uero ut absoluta subditis dominatur.
Inducis post hæc dæmonis cultũ tanq̃ ad plura factũ, parti quidé tãq̃
ad duos dæmones, parti ẽr uelut ad tres. nefas uero est causas nobis præsi
dentes partiri nec ad unum redigere præfecturam. Quippe cum unitas
in omnibus dominetur. Iam uero & qui dæmonium secundum corp⁹

corporíſque diſpenſationem diuiditis principatum eius in partẽ eiuſdem redigit anguſtiſſimam. Quapropter religioſum cultũ circa dæmonium ita diuiſũ cõſiderare non decet, cũ opinio ipſa in qua fũdatur debilitate uacillet. Vnus igitur eſt ſecundũ unũquenq; noſtrum dæmon proprius gubernator. dæmonẽ uero cõmunẽ penit⁹ & eundẽ cunctorũ hoium exiſtimare nõ decet, uidelicet rurſũ cõmunẽ qdem ĩ ſe ipſo. propria uero cõditiõe unicuiq; copulatũ. Ipſa.n. ſecũdũ ſpeciẽ unãquanq; diuiſio materiæq; alteritas ipſã rerum ſecundũ ſe incorporearũ cõmitãtem identitatẽmque non ſuſcipit.

Inuocatio dæmonis.

q Væris deinde quare cõmuni quadã apud oẽs inuocatione aduocare dæmonẽ ſoleamus, quoniã uidelicet p deũ dominum unũ dæmonũ agitur inuocatio, qui & à pricipio ſuũ cuiq; dæmonẽ definiuit, & in ſacrificiis ſecũdũ propriã uoluntatẽ ſuũ cuiq; mõſtrat. Semp.n. in ſacrarũ opationũ ordine p ſupiora numina ĩferiora uocantur. Quare & in dæmonibus unus qdam dux eorũ, qui circa generationẽ optinet pricipatũ dæmonẽ ſuũ ad unũquẽq; demittit. Poſtq̃ igitur adẽ unicuiq; ſuus, tũc & congruũ ſibi cultũ pandit nomẽq; ſuũ modumq; inuocationis ſuæ propriũ patefacit. Atq; hic cõueniẽs ẽ ordo dæmonũ. Alius.n. ordo ĩuocãtibus eſt cognatus. alius ab antiqoribus cauſis procedit alius cõſpirationẽ in eis conficit ad idem cõmuniter conferentem. Noli igitur diuinas inuocationes humanis ſimiles arbitrari, & ineffabiles effabilibus comparare, & eas quæ omnem terminũ oẽmq; indeterminatum modum ſuperat humanis imperiis mandatiſq; conferre, ſiue definita ſint hæc ſiue prorſus indefinita. Quæ enim apud nos ſunt cum toto genere cõmune nihil habent. Atque cum his quæ ſecundum totum ordinem nos excedunt. Totámque eſſentiam noſtram naturámque exſuperant. Iam hinc uero maxime errores hominibus ingẽtes accidunt. Quando ex humana debilitate aliquid de dominationibus dæmonicis ratiocinari ſolẽt & paruis nihilipendendíſque atq; diuiſis ingentia & magnipendenda, & perfecto perpẽdunt.

De fœlicitate.

ſ Vſpicaris ne forte alia quædam ad beatitudinem præter diuinum cultum, uia lateat, & quænam iſta potiſſimum ſit interrogas. Sed profecto ſi in diis bonorũ omniũ eſſẽntia ꝑfectioq; cõtinetur ac prima põtas, primũq; bonorũ illic ẽ pricipiũ merito ſoli nos ſacerdotes, & q̃ ſimiliter ſupis ſe dediderit, atq; legitime unionẽ ad

illos

illos fuerint consecuti bonoꝝ oīum principiũ atque finẽ studiose prosequimur. in hoc utiq; statu & ueritatis cõtemplatio adest, & intellectualis scientiæ cõsumatio. Atq; una cũ deoꝝ cognitione conuersio quoque ad nos ipsos nostriq; agnitio comitatur. Frustra uero suspicaris, ne forte religiosus ex opinionibus humanis fauoribusq; dependeat. Quid nã ocii esse potest animo diis deditio ad humanas laudes auscultandas.

Religionem esse ueram.

ſ Ed neque quod sequitur recte dubitas, ne forte religiosus ipse fallat, ubi ais animam magna sæpe ex contingenti confingere Quodnam in rebus uere existentibus figmentorum initium esse potest. Non ne potentia phãtastica in nobis est illa, quæ idola fingit, atque transformat: atque quando uita intellectualis pfectæ agit, phãtasia nulla subotitur, non ne penes deos ueritas ipsa secundum essentiam una cũ illis existit. Non ne multo magis & illa, quæ secundum cõsonantiam in rebus intelligibilibus est fũdata. Frustra igitur talia & abste, & ab aliis diuulgantur. Quinetiam ubi tu, & alii religiosos calũniamini tanquã præstigiatores atque uanos, & iectabundos longius à ueritate disceditis, sicut enim cæteris artibus, sic & in religione sunt, qui eam falso profiteantur. Quæ professio longius quam aliud quicquam à religione discẽdit. Malum enim bono magis quam non bono contrarium est.

De præsagio naturali artificioso atque de diuino.

ſ Iqua nobis aptitudo naturaliter insit ad futuri præsagiũ. quẽadmodum animalibus terremotuũ, procellarũmq;, & frigorũ naturalis inest præcognitio. Non uidetur eiusmodi prænotio habere aliquid uenerandum. Nam secundum sensus acumen, uel compassionem, uel aliam quandam commotionem uirium naturalium, eiusmodi præsagium naturale consequitur, Neque sursum siquis secũdum rationis discursum, uel obseruationem signorum effectus aliquos præcedentium, sicut à contractione pulsus. Atque rigore medici febrẽ præuidere solent, uidetur eiusmodi præsentia esse admodum bonorandα. humana nanque, & suspecta corporeáque conditione progreditur. Solum igitur diuinitus adueniens uaticinium, reuera nobis diuinam exhibet uitã, dum & præuisionẽ & diuinas intelligẽtias possidet. Nosq; reddit re uera diuinos ac bonũ legitimũ nobis affert. beatissima n. deorum intelligentia bonis omnibus abunde repletur. suspicaberis ne forte prophetæ diuinitus inspirati præuideant quod futura, neque tamen propterea sint fœlices. Nam & præuidere possunt, neq; tamen scire futu

tis uti, sed cõtra dicendum omnem uidelicet prænotionẽ diuinitus ĩspiratam esse bonis & bonitate refertam ordinísque compotem, atq; decori. Atq; utilitatem nobis afferre, dũ namq; una cum præsagio, facultatẽ quoque ad cauenda declinandaq; incõmoda nobis naturaliter ĩminẽtia suggerunt. Et quando uirtutem oporteat exercere, ad idq; conferat ignoratio futurorum: occulunt ipsi futura, ut animus inde sit melior. Quando uero ad hoc nihil interest. expedit autem animus præsentire ad hoc uidelicet ut salui ad sublimia reuertantur, tunc in medus aíarũ essentiis uaticinium penitus inserunt.

Via ad fœlicitatem.

qVærebas deinde quæ sit ad fœlicitatem uia, Qua nẽ ĩ re sit ipsa fœlicitas. hoc igitur audi contemplabilis ipse in se intellectus homo: erat quondam deorum contemplationi coniunctus. Deinde uero alteram ingressus est animam, circa humanam formæ speciem coaptatam, siue contemperatam, Atque propterea in ipso necessitatis, fatiq; uinculo est alligatus. Considerare itaq; decet, qua præcipue ratione ab eiusmodi uinculis solui possit. Est autem solutio nulla præter ipsam deorum cognitionem. Idea nanque fœlicitatis est ipsum cognoscere bonum. Quẽadmodum est, & idea malorum ipsa quidem bonorum obliuio, & fallacia circa malum, notitia quidem illa una cum diuino congreditur. obliuio uero hæc atque deceptio inseparabilis est à caduco. Item illa intelligibilium essentias per sacras sanctimoniæ uias rite metitur. hæc autem à principus cadens, atque repulsa, se ipsam proiicit ad corporalẽ ideam dimetiendã Illa rursum est sui parẽtis agnitio hæc uero discessus unà cum obliuione ab ipso deo patre superfacto; seque ipso sufficiente, longe remotus Illa ueram conseruat uitam reuocans hanc ad patrem. hæc hominem principem geniture usq; ad id deducit, quod permanet qdẽ nunquã, perpetuoq; in fluxu uersatur. hæc utique prima sit tibi ad fœlicitatem uia intellectualem habens unionis diuinæ penes animas plenitudinem. Sacra uero atque deifica fœlicitatis traditio appellatur quidem porta ad ipsum omnium opificem deum, aut locus, aut aula boni. Potestatem uero possidet primam quidem castam & sobriam animæ sanctimoniam, ualde utiliorem, sobria corporis castitate. Deinde cogitationis accõmodationem, ad ipsam participationem, uisionẽmq; boni. Simulq; ad contrariorum expulsionẽ, Tertio rursum unionem exhibet ad deos bonorũ omnium largitores. Postquam uero singulatim, atq; proprie, tum mundi partibus, tum diuinis

uinis potestatibus per partes mundi diffusis, animam copulauerit, tunc opifici toti copulat animam præbetq; undique cum ipso consensum, atque eam extra omnem materiam ponit cum sola iam sempiterna uniuersi ratione coniunctam uerbi gratia in ipsa opificis potestate per se genita, per se mobili, & omnia substinente prorsus, & eleuante, intellectualique: & omnia pariter exornante. Item ad ueritatem intelligibilem reuocate, rursúmque per se perfecta perficientéque, atque effectrice, cæterisque dei uiribus opificis gradatim pro cuiusque proprietate coaptat adeo ut in actionibus earum intelligentiisque, & opificiis facultatibus, expiatus animus atque sacer perfecte firmetur. Atque tum demum in toto opifice deo collocat animam.

Conclusio Religionis fœlicitatísque apud ægyptios.

T que hic apud ægyptios religiosæ sacræq; eleuationis, est finis
a ipsũ uero bonũ aliud quidẽ diuinum putãt ipsum scilicet præ
intellectum deum. Aliud autem humanum unionem uidelicet ad ipsum dominũ. Quẽadmodũ bytis propheta ex libris mercurialib⁹ explicauit. Nõ igitur pars hæc apud ægyptios prætermissa ẽ, ut tu suspicaris, sed quẽadmodũ spectat ad sãctimoniam rite nobis est tradita. Neque rursus de rebus exiguis sacerdotes diuinam intelligentiam interpellant, sed de his quæ ad purgationem, solutionem, salutem animæ ptinent, neque difficilia meditantur, eademq; hominibus inutilia. immo res animæ omnium utilissimas neque sub dolo & seductore quodam dæmone obfuscati sacerdotes allucinantur, qui in omnibus fallacem dæmonicámque naturam prorsus excedunt atque ad itelligibilẽ diuinámque cõscendunt his itaque per tractatis obsecro deos ut mihi tibiq; ueram intelligentiarum custodiam obseruantiámque exhibeant, nullo tempore defuturam, atque in sempiternam æthernitatem æthernorũ præbeant ueritatem. Perfectiorúmque circa deos intelligentiarum cõpotes nos efficiant, in quibus beatissimus bonorum finis nobis est propositus, & amicitiæ concordiæq; inter nos mutuæ, auctoritas omnis atque firmamentum.

FINIS

Excerpta Marsilii ficini ex græcis procli cõmentariis in Alcibiadem Platonis primum.

PRincipium dialogorum Platonicorũ totiúsque philosophiæ præcipuũ atq; firmissimũ. arbitrantur naturæ nostræ cognitioné. hac enim recte cognita bonũ quoq; nobis cõsentaneũ, malúmue dissidens absolutius nosse poterimus. Sic utiq; natura comparatum est, ut quemadmodum inter se rerum essentiæ differunt, sic & propriæ rerum perfectiones. Vt igitur quæ sit naturæ nostræ perfectio, & quomodo cõparetur íueniamus, eẽtiá nanq; nostrã in primis debem⁹ agnoscere. Quod quidé & in alcibiade propositum est. & in tota doctría Platonis est finis.

Quãdo reꝝ cõsideramus eẽtias, pscrutandũ é utꝝ eẽtia rei sit ex eaꝝ nũero, quæ ídiuiduæ sunt, uel eaꝝ genere quæ circa corpora diuidũtur, uel eaꝝ quæ í medio collocãtur. Ité utrũ eẽtia sit æthema. an p oẽ tempus existés, an in aliq̃ téporis parte fiat. Rursũ utrũ sit simplex, & ante cõpositioné existés, aut cõposita q̃dé sit, sed ísolubilibus uiculis sit cõposita, aut possit uicissim in ea ex q̃bus cõponitur, quãdoq; resolui. atq; si ita unũquodq; consideremus, deinde poterimus eius quoq; bonũ quale sit facilius iudicare. Constat. n. essentiæ prorsus indiuisibilis, æthernũ esse bonũ, diuisibilis uero bonũ quoq; in tpe, motuq̃; uersari. mediæ deniq; secũdũ substãtiæ ipsius mensuras pfectio quoq; ppéditur. eiusmõi nãq; pfectio tpe quidé indiget. sed tpe primo, q̃d sané in corporeos circuitus possit apte metiri. Ignoramus quidé nos ipsos. quoniam obliuione genefica occupati sumus atq; in rationaliũ specieꝝ uitæ pturbatiõe perculsi. existimamus aũt íterea cognoscere multa quæ ignoramus, quoriã reꝝ rationes essentiæ nostræ ínatas habem⁹. Tres sũt cõuersionis species: quicq̃d. n. conuertitur, uel ad aliquid uertitur se deterius, dũ à pfectiõe propria labitur, uel cõsurgit ad melius pp propriæ uitæ uigorem, actionémq; naturalé, uel reflectitur ad se ipsum pp cognitioné sibi consorté mediámq; specié motionis. Cõuersio quidé erga deterius, passio quædam est aíæ alas abicientis, & in obliuiõe iam positæ, sui ipsius simul atq; altioꝝ. Cõuersio uero & ad se, & ad melius nõ solis competit animabus sed ipsis quoq; diuinis. Quẽmadmodũ Parmenides ipse nos docet.

Plato significat in proœmio præter cætera animum ueritatis studiosum cognitiones rebus cognoscendis consortes edere. Neq; mutabiliũ immutabilem, neque necessariorum stabiliúmq; ambiguam atque nutanté: Sed queadmodũ Socraté in re. pu. docuit notitia quidé simplici

uniformi

uniformi intellectuali itellectualia oĩa coniugatæ cognoscere. notitia uero scientifica, atq; cogitatiua. specierũ euolutione atq; cõpositione rationes rerũ medias contemplari. Tertia rursum à ueritate potẽtia sensualis p instrumẽta cognobilia propria cõtingente sensibilia iudicare. imaginali tandẽ potẽtia imagies sensibiliũ apprehendere. Iã uero Timæus cognitiones proportione quadã ad cognoscẽda distinguẽs, iubet nos entia quidẽ intelligẽtia rationeq; iudicare, opinione uero, sensuq; illa quæ entia quidẽ non sũt, sed fiunt iugiter, atq; pereunt. atq; eorũ quæ uere sunt rationes, ratas & in cõiunctas existere. rerũ uero in generatione fluẽtium imaginarias atq; contĩgentes. ubiq; n. rationes sermonesq; imitantur illa quæ explicãt. Atqui Socrates in Cratylo ait circa res sempiternas, noia naturã rei magis attingere, circa uero mutabiles noia quoq; sæpe mutari & magis in positiõe uersari. Aliorũ ubiq; deorũ aliæ proprietates existunt, nã aliæ quidẽ sunt opifices uniuersorũ, atq; speciei entiũ ornatusq; substantificæ, aliæ uero propagantes uitã, ac uarios uitæ uigores progenerãtes, aliæ aũt rerũ ordinẽ seruant icõmutabilem, cõnexionẽmq; custodiunt insolubilẽ. Aliæ, deniq; aliã sortitæ potentiã oia sua quadã beneficentia seruant. Similiter & oĩs amatorius ordo causa cõuersionis est rebus oibus ad diuinã pulchritudinẽ, atq; formã, reducens quidem sequentia ad illam oĩa, eiq; coniungens, & coniũcta cõfirmans, atq; mox inde sequentia replens, diuiniq; luminis procedentes inde dotes per oia radians. Hãc igitur ob causam in Symposio traditur, amorem magnũ existere dæmonem, quippe cũ amor primus oium eiusmodi mediũ uim in seipso demonstret, sitq; medius inter ipsum appenbile atq; appetens, & causa conuersionis sequentiũ in priora. uniuersa igitur ãmatoria cohors in uestibulo causæ pulchritudinis cõstituta ad illã oĩa conuocat mediũmq; processum facit inter amabile, atq; illa quæ reuocantur amore. Quapropter totius dæmonici ordinis in se declarat exemplar hanc in diuinis medietatẽ obtinens, quam dæmones inter diuina tenent atq; mortalia. Cũ igitur omnis amatoria cohors hanc ĩter deos proprietatẽ habeat, sumitatem eius quidem unicã & occultã excogitamus primæ & intelligibili pulchritudini copulatam, penes supremos deos, mediũ uero processũ eius penes sup mũdanos deos itellectuali cõditiõe fulgentẽ. Tertiũ uero progressũ eius circa mũdũ multifariã distributum, multósq; ordines, atq; uires ex se producentẽ, atq; eiusmodi munera partibus mundi diuersis distribuentem. Posteni unicum primũq; amoris principium atq; post tripartitã substantiam inde per-

sectā uaria iā turba refulget amorꝝ. Vnde chori angeloꝝ īplentur amore. Turbæ quin ēt dæmonū hoc plenæ deo sectantur deos ad ītelligibilē pulchritudinē reuocatos. Exercitus heroū una cū dæmonibus & angelis circa pulchritudinē debacchantur. Oīa deniq; suscitantur reuiuiscūt, reuirescunt, incalescūt circa pulchritudinis ipsius īfluxū. Iā uero aīæ hoīum inspiratione eiusmodi tactæ, & naturaliter cognatæ deo, circa pulchrū mouentur assidue atq; in generationis prouinciā delabuntur ad beneficiū animis īperfectioribus exhibendū, & ad prouidendū is quæ salute indigere uidentur. Dii quidem ipsi deorūmq; pedisse qui in habitu proprio pmanentes sequentibus benefaciūt, & ad se conuertunt, hominum uero aīæ deorsum lapsæ generationémq; tangētes beneficā deorū prouidentiā pro uiribus præseferūt. Quemadmodum igitur aliæ aīæ secundum alium constitutæ deū, sincere prouinciis caducis præsunt, animabúsque hic oberrantibus, atq; aliæ quidē impfectioribus prosunt p uaticinium, aliæ p expiationes atq; sacrificia, aliæ p opē medendi diuinā, sic & aīæ quæ uitam amatoriam elegerunt mouentur quidē à deo pulchroꝝ præside ad curā aīorum ingeniosoꝝ. à pulchritudine uero sensibus apparente ad diuinā pulchritudinem rediguntur, secúmq; ipsis conuocant & amatos. aīæ uero quæ ob peruersam educationem à superno munere decidūt, alioquin amatoriam nactæ naturam simulachris pulchritudinis incidētes, propter ueræ pulchritudinis ignorantiam corporeas formas admirantur & amāt, passionē propriā ignorantes. Sicut.n. apud Plotinū defluxus mentis facit astutiā atq; sapientiæ portio lapsa creat sophisticam, sic & munus amoris impuersū incidens susceptaculum, uitam efficit intemperatam atque tyrannicam.

Causa superior agit in opere prius posteriúsq; q̄ inferior, & una cū illa atq; est presentior operi.

q Væ pfectiora sūt ubiq;, & quæ rationē exemplaris habēt, actiones prorsus imaginū cōprehendunt. Adeo ut deteriora nulli usquā adsint cui pfectiora quoq; nō multo prius aliquid ex se tradiderit. Qui etiā poēs reꝝ ordines ipsum unum alia comprehendit, atque ante illa, & post illa & una cum illis agit.

Mali dæmones ēt in sacris obcurrunt & fallunt sub prætextu bonoꝝ.

c Omptū habemus in expiationibus atq; sacris, ubiq; ex deterioribus aliqd induere pfectiōis imaginē pquam aīas nondū pfectas alliciat ad se ipsū à supioribusq; diuertat. Quēadmodū igitur in cōtemplatione physica impedimentū est uita sophistica pro diui

tasq; ad illam trahens īfirmiorē ab ipsa entiū cōtemplatiōe ad imaginationem caducis familiarem, sic in amatoria eleuatiōe turba popularium amatorum impedimentum est simulans amatorem uerum, & animam iunioris à bonis cœlestibus in terrena & tenebrosa detorquens. Similiter in sanctissimis quibusque expiationibus atq; sacris, ante q̄ ipse deus adsit palàm occurrunt dæmonum quorundam ípetus terrenorum, aspectus noui quoque eos qui expiantur perficiunturque deturbantes & à sinceris bonis ad materiā deflectentes. Quāobrē dii iubent, ne prius in illos aspicias, q̄ sacro ꝑ ptāte præstrinxeris oculos. sic. n. aiunt diuina eloquia. Nō expedit tibi illos aspicere priusq̄ corpus expiaueris, atq; sacraueris. Quoniā illi mulcētes aīas à sacrificiis ubiq; deflectūt. Sicut igitur in sacris tum primū apparet diuinū quando totū hoc dæmotiū trahēs aīas ī materiā expulerimus. Sic & diuinus amator post repulsam popularium amatoꝝ occurrit amato. Item sicut bonus cuiusq; dæmon unūquēq; custodit à pueritia actiones q; oēs eius explorat & uerba & ante parentes prouidet, & post parentes adest tanq̄ totius uitæ gubernator assiduus, atq; post obitū dux est nobis ad iudices, eodem modo ad alcibiadem se Socrates habet. deniq; sicut bonus dæmō nobis plurimū occultus adest clam nobis prouidens, & silentio consules, & ineffabiliter nos emendans, Ita Socrates Alcibiadi.

Intellectus in nobis semper agit illuminando, neque tamen semper animaduertimus.

i Ntellectus ipse quidem circa nos semper agit semperq; præbet intelligentiæ lumen. Atque etiam priusquam in conditionē labamus irrationalem, Et quando in passionibus uitam degimus, & passionibus quandoque sedatis, non semper animaduertimus, sed quando a q̄plurimo generationis tumultu purgati sumus, atque tranquille uiuimus. Tunc enim intellectus nobis effulget, tunc quasi nobiscū loqtur, tunc suā nobis cōmunicat uocē antea silentio præsens.

De bono dæmōe & de terrenis materialibusq; dæmonibus. Itē quō unusquisq; nostrum consideretur dupliciter. s. & ut simpliciter anima, & ut aīa utens corpore.

s Ocrates quidem ad alcibiadem se habet ut bon⁹ dæmon. amatores cæteri, ut materiales terreníque dæmones. Qui propellēdi sunt ut animus bono dæmoni sit magis expositus. Considerare potest dupliciter alcibiadem, & ut simpliciter animam & ut animam utentem corpore. Non enim idem est utrūq; quemadmodū nec

ipse per se homo, & iam gubernator homo, nec homo simpliciter atque auriga. Omnino autem quod est imparticipabile ab eo quod est participabile differt. Atque id quod secundũ se ipsum existit, ab eo differt, qđ cum alio quopiam simul iam censetur. Et deniq; quod exemptum est ab eo discrepat, quod coordinationem ad aliud est sortitum. Quoniam igitur Alcibiades dupliciter intelligitur, & ut simpliciter aĩa, & ut aĩa utens corpore, qua quidem ratione est simpliciter anima quædam. Socrates ad eum mentis uicem gerit. qua uero ratione est anima utens corpore. Socrates boni dæmõis partes agit. Atq; idem ipse & dæmon est, ut ad hominem, & intellectus ad animam. Iam uero & quando medietatẽ dæmonicam reputamus, inter deos eam & homines collocamus. Quãdo uero intellectum, in sũmo quidem aĩam ex ipso suspendimus, & corpus ex anima. habes profecto diuisionem alteram in symposio, ubi traditur dæmonum inter deos hominésque existere medium, habes alterã in Timæo dicente, animam inter ĩtellectum atque corpus medium obtinere. Idem igitur est & intellectus, & dæmon ad animam quidem intellectus, ad animam uero humanam dæmon esse censcetur.

Quomodo amor deus nec primus est nec ultimus & quomodo in diuinis est bonum, sapiens pulchrum item fides ueritas amor.

Morem domini neque in primis entium, neq; in ultimis col-
a locare debemus, Non in primis, quoniam ipsum amabile superius est amore. non in ultimis, quoniam amans particeps ẽ amoris, oportet igitur amorem inter amabile amantémq; constituere & ipso quidem pulchro posteriorem, cæteris uero quæcunq; amãt priorem asseuerare. Vbi nam igitur extitit ab initio. Quopacto per uniuersa procedit, & quibus cum prodiit unitatibus. Cum igitur tres sint in diis intelligibilibus occultísque substantiæ, & prima quidem obsignata sit bono ipsum uidelicet bonum ex se intelligens, ubi sicut sacra eloquia tradunt unitas est paterna. Secunda uero per sapiẽs designetur ubi prima uiget intelligentia, Tertia per pulchrum definiatur ubi intelligibilium est pulcherrimum, ut Timæ' ait, nimirum & tres secũdum has intelligibiles causas unitates existunt, secũdũ causam quidem uniformiter in intelligibilibus consistens, effulgentes uero primum in ipso ineffabili deorum ordine scilicet fides, ueritas, amor, Fides quidem omnia firmat in bono. Veritas autem omnem in entibus cognitionem explicat. amor denique conuertit omnia, congregátq; in ipsius pulchri naturam. Eiusmodi sanè trinitas hinc per omnes deorum progreditur

ordines omnibusq; ad ipsum intelligibile irradiat, unioné. Aliter aũt ꝑ alios ordines se declarat. Vires ubiq; suas deoꝝ proprietatibus cóplicás. Alibi quidem est ineffabiliter incogniteq; & unice. Alibi cótinentiæ cónexionisq; ratione. Alibi tanq̃ ꝑficiens atq; formans. hic rursum intellectualiter, atq; paterne, Ibi motiue uiuificeq; prorsus & effectiue. Illic tanq̃ impans, & assimilans. ibi absolute penitus atq; sincere. Illic multiplicate iam atq; diuisim. Amor ergo supne ab itelligibilibus usq; ad mũdana, descendit ad diuinam pulchritudiné oía conuocans. Procedit & ꝑ oía ueritas, illustrans cognitionibus oía procedit fides ꝑ uniuersum in bono singulatim oía sistens. Hic diuina eloquia, oía tradũt tribus his gubernari, in eisq; consistere. Quãobrem dii sacrificantes iubent deo ꝑ trinitaté eiusmodi se cóiungere. Ipsa quidé intelligibilia pp inextimabilem unitatem medio non indigent amatorio. Vbi uero & unitas entium est atq; discretoꝝ discretio ibi extat & amor colligator eni est & conciliator eorum quæ sũt post ipsũ & quæ sup ipsũ. Conuersor sequentiũ in priora iperfectoꝝ reductor atq; ꝑfector.

Prouidétia ꝑcurrit ꝑ singula usq; ad minima & interí nullis addicta.

q Vi diligentiores sunt in reꝝ rationibus assignandis, duo hæc elementa potissima diuinæ dæmonicæq; prouidentiæ tradũt. Primum per oía desuper prouidentiam ad ultimum usq; procedere ac ne minimum quidem sui expers alicubi prætermittere secũdum nihil oíno eam ex gubernãtis accipere, nec eo ꝝ natura repleri, nec eis alicubi commisceri. Non eni ex eo φ omnia seruet atq; disponat admiscetur propterea gubernatis. Ná diuinum atq; dæmonum naturá habet passionibus aíarum particularium non subiectam. Neq; tamen dum separatim sequentia supereminet, propterea ex deterioribus aliquid inordinatum incultúmque relinquit. Immo uero ob hanc ipsá causam omnia decenter exornat atq; à dispensatis absoluitur. Est enim benefica pariter, atque sincera, exornatrix omnium, atq; ab excultis interim expedita. Per omnia currés, præsertim quia cohibita nusq̃. Viri quinetiam diuini inferioribus diligentissime prouident simul atq; trãquille. Quid ergo de diis ipsis bonisq; dæmonibus est dicendũ. Non ne præsentes omnibus liberi sunt ab omnibus. Implentes se ipsis oía nullis alicubi permiscentur, discurrentes per uniuersũ nusq̃ uitam propriam addixerunt. Non ne confitebimur deos suas proles amare. Quemadmodum poetæ fingunt Iouem amare puellam, ipsámque Veneré. Néque quoniã amor eiusmodi prouisor est & seruator ꝑfectórq; & conten-

torreꝝ diuinitus amataꝝ. Interea & beneficus & sincerus imixtúsq; habitudine nulla ad res affectus externas. Dic amabo unde nã diuinis iter dum hominum aĩabus amatoriũ eiusmodi priuilegiũ obtigisset, nisi prius diis ipsis inesset. Quicquid.n. bonũ & salutare cõpetit animabus, causã à diis definitã habet. Quãobrem & uirtutũ oĩum corporaliũmq; bonoꝝ uelut sanitatis roboris, iustitiæ, tempetantiæ, exemplaria Plato probat præcedere penes deum. Quanto itaq; magis amatorii muneris causã principalem apud deos esse fatebimur. Quippe cũ amatorius hic affectus ut Socrates ĩ Phædro ait, diuino quodã munere sit tributus. Dii igitur deos amãt antiquiores quidem minores, sed prouidentiæ munere, minorem uicissim maiores diligunt quodam uidelicet conuersionis officio. Perficere quidem deteriora & inferioribus prouidere, aĩab⁹ quoq; qua ratione sunt animæ competit, nã & ob hoc ipsum descendũt, propter rerum generabilium prouidentiã curámq; mortaliũ. Ita uero prouidere, ut prouides gubernatis, nec misceatur, nec uelut addictus afficiatur. Nec inde recipiat quicquã deorum propriũ est dæmonũq; bonoꝝ, & quonens contingit animabus humanis: diuina uel dæmonica largitate cõtingit. Solent sacerdotes in sanctissimis sacrificiis, uel ꝑ uerba, uel per ea quæ oculis ostẽduntur, in admirationẽ stuporémq; presentes adducere. Stupor enim deo animã exponere consueuit. Socrates nunq̃ amatoriã uitam usque adeo rectã peregisset, nisi afflatu quodam dæmonis elegisset eã; & tenuisset electam.

Amor est medius inter amabile & amãtẽ, est magnus dæmon oĩa ligãs & quæcũq; appetunt, ipse medius primo copulat appetibili.

Acra igitur eloquia hunc amorem domini indicunt omnia
s colligantem, omnibus insidentem hic sanè si connectit oĩa, copulat & nos dæmonum præfecturis, Hunc Diotima magnũ dæmonem appellauit, quoniam medium implet ubique inter illa, quæ appetunt, & quæ appetuntur. Ipsum quidem, quod est amandum, gradum sibi uendicat primum. amans autem gradum tertium ab amato. Amor denique usurpat inter utrunque medium congregans, atque colligans inuicem appetens, atq; appetendum, & implens meliore deterius. Iam uero apud intelligibiles deos atque reconditos, primæ secretæq; pulchritudini, intelligibilem intellectum unit per uitam quãdam intelligentia meliorem. Itaque græcorum ipse theologos cecum illum appellat amotem. In illis autem quæ extra intelligibilia sunt non dum illustrat indissolubilem, cunctis ab ipso perfectis. Vinculum enim

unio

unio quædam est, sed una cum discretiõe permulta. Quapropter eloqa sacra huius amoris igné appellare copulatoré solent. ab intelligibili nãque intellectu procedens sequentia cuncta inuicem illique deuincit.

Cóciliat igitur intelligibili quidem pulchritudini deos omnes, diis uero dæmones, nos autẽ dæmonibus, diisque coniungit. In diis quidem subsistit primo. in dæmonibus uero secundo. in animabus auté particularibus per processum quendam tertium à principiis existenté. In diis rursum super essentiam, omne nãque deorũ genus est eiusmodi. In dæmonibus auté per essentiam. In animabus denique per illustrationis effectũ. Atq; uidetur hic trinus ordo, trinæ intellectus potentiæ similis. Etenim intellectus alius quidem imparticipabilis extat ab omnibus particularibus generibus absolutus. Alius uero participatus. Cuius & deorum animæ tanq̃ melioris participes sunt. Alius autem ab hoc infunditur animabus, qui sane est ipsarum perfectio animarum. Hæc ãt tria de intellectu Timæus ipse significat. Intellectui igitur in participabili amorem diis insitum congruum intelligito. absolutus nanq; est, & ille ab oĩbus quæ suscipiunt eũ, & illuminantur ab ipso. Intellectui uero participato amorem dæmonicum comparato. Essentialis enim est & ipse, seq; ipso perfectus tanq̃ præparticipatus intellectus, & proxime insidens animabus. intellectui denique secundum habitũ accepto. Tertiũ amoré illustratiõe aĩabus ĩfusum reddere debes. Nec iniuria uniuersæ ĩtellectuali differétiæ cõiugatũ cõsideramus amoré. Intellectu.n. intelligibili primam habet occultámque substantiam. Si enim prodit inde & ibi per cám est fundatus. atq; mihi uidetur, & plato huc deũ apd Orpheum inuenisse, eundem & amorem & magnum dæmonem illic appellatum atque ipse hoc hymno uidetur fuisse contentus. Merito igitur diotima magnum dæmonem appellat amorem. Et Socrates ubi de amore disputat, disputat etiam de dæmonibus.

Primo de dæmonibus communiter. Secundo de dæmonibus familiaribus, Tertio de dæmone Socratis.

d Icendũ est deinceps primo quidem cõmuniter de dæmõibus, deinde de illis q̃ nos sortiti gubernãt. tertio de dæmõe Socratis. Dæmões igitur à prima uiuifica dea sortiti substantiã, atq; inde uelut ex fonte fluétes ẽntiã nacti sunt animalé, & hanc quidé magis intellectualé illi qui maioré habẽt perfectioréq; substantiã, minus uero intellectualem potius que rationalem, qui media possident. Tertii uero & dæmonici ordinis postrema tenentes uariam magísque rationalé habent ma-

terialéq; naturã. Eiusmodi igitur substantia cõstituti ad diuisionem deorum pariter diuiduntur, utpote qui ad deos ministrorũ uice fungũtur. Aliter.n.respondẽt, seruiũtq; diis penitus absolutis, ante mundũ cũcta exordientibus atq; ducẽtibus. Aliter uero mũdanisq; mũdi partibus proxime præsunt. q & secundum duodecĩ deos super cœlestes distribuũtur. Hi aũt secũdũ oẽs mũdanorum deorum proprietates distributi sũt. omnis enim mundanus deus ordini alicui dæmonũ imperat, cui propinquo suam impartit potentiam. Deus nãq; opifex uim largitur opificem. deus incõuertibilis in cõtaminabilem exhibet facultatem, perfector autẽ similiter perfectoriam. atq; circa unũquẽq; deũ ĩnumerabilis est dæmonũ multitudo, eadẽq; cũ diis ducibus cognomenta reportat, gratulãtur sane quando apollines Mercurii Ioues noĩantur Quippe cũ propriorum deorũ proprietatẽ in seipsis exprimant. Proinde mortalia per hos dæmones diuinos nanciscuntur influxus, atq; ita plantæ & animalia fabricantur, hæc quidem horum, illa uero illorum deorũ imagines præferentia. His quidem e proximo dæmones ducũ suorum munera largiuntur, eminentius uero dii desuper dæmonibus præsidentes.

Quamobrem postrema primis in passione cõsentiunt. Primorum enim notæ sunt in postremis, & postremorũ in primis causæ cõprehenduntur. Media sane dæmonũ genera implent omnia simulq; cõnectũt, cõmunionẽq; ipsi omnium continent, dũ deorũ quidem participes sũt à caducis autẽ participati. Siquis itaque dixerit deũ uniuersi fabrũ contra totius ordinis in dæmõibus firmauisse à ueritate nõ aberrabit. Quãdo quidẽ & Diotima hunc eis attribuit ordinẽ cõnectentẽ uidelicet diuina simul, atque mortalia, deriuantẽ liquores superne fluentes, in deos sequentia omnia referentẽ, denique uniuersa cõplentẽ secundũ medietatis ipsius connexionem.

Confutat opiniones duas dicentem non esse alios dæmonas præter animas nostras à corpore solidiore solutas. Secundam Amelii putantis dæmonas esse deos aliquos oberrantes.

n On igitur admittemus eos, qui dæmones aiunt esse nostras animas, hac ũita iam functas in aliamque translatas. Non enim decet dæmonum per habitudinem quandam consideratum in idem cõferrre atq; ipsum essentia dæmonẽ, neq; medietatẽ mũdanorũ oĩum sempiternã ex uita quadã constituere multifariã, permutante seipsam. Stat enim semper eodem pacto custodia ipsa dæmonica continuans uniuersa. Anima uero non ita suum retinet odinẽ ut ait Socrates ĩ re publica.

publica. aliis nanq; temporibus uitas alias eligit. Nec illos iterum cō probabimus, qui deorum aliquos esse dæmonas arbitrantur, ceu erraticos deos, ut putat Amelius. Sed Platonem ipsum sectabimur deos quidem dicentē dominos uniuersi, greges uero diis dæmonum subigentem, & ubique rationem diotimæ comprobabimus, medium dæmonibus ordinem inter deos mortalésque tribuentem.

De dæmonibus familiaribus. Item numerat quinq; genera dæmonum, diuersaq; eorum officia.

c Vm igitur dæmones in medio sint, ut diximus constituti, primi quidem atque summi inter eos diuini sunt dæmones, diisq; frequenter apparent ob excellentem ad deos similitudinem, Nempe in uno quoque ordine primū, superioris ordinis formam præfert. Etenī intellectus ex se tanq̄ deus occurrit & animarum antiquissima intellectualis existit, ideoq; dæmonum quoque suppremum genus ut potē dii proximū, uniforme est, atq; diuinum, secundi uero post hos sūt dæmones intellectuali proprietate iam præditi ascensionibúsque & descēsionibus præsidentes. atq; omnino deorum effectionem declarātes omnibus atque tradentes. Tertii uero sunt dæmones. qui animarum diuinarum effectiones distribuunt insequentia, complént que uinculum, suscipientium, inde defluxus, ad illas. Quarti uniuersalium naturarū uires efficaces in generabilia transmittunt, particularibúsque naturis īspirant uitam, ordinéq; & rationes, & uniuersam mortalium effecturā. Quinti corporei quodámodo sūt, corporúm que extrema deuinciūt.

Quo enim pacto corpora sempiterna conuenient cum caducis? quo modo efficientia cum effectibus, nisi eiusmodi medio colligante? Natura enim eiusmodi media bonis corporeis dominatur, omnibúsque copiis naturalibus prouidet. Pleriq; uero ex eorum numero uersantur circa materiā, uiresque à cœlesti materia desuper in materiam descendentes continent, atq; contexunt. eamque subinde custodiunt & uarietatē picturámque formarum in hac ipsa conseruant.

Officia dæmonum quinque, dæmones primi animas diis propriis eopulant.

c Vm igitur multi multiforméq; sint, ut ait, Diotima dæmōes. sūmi quidē animas procedentes à patre diis earum ducibus copulāt. Nā unusq́q; deus ducit primo q̄dē dæmōes, deinde uero particulares animas. Sicut enim Timæus ait deus borum opifex, alias quidem aīas in solem, alias autem in lunam, alias in deos alios seminauit hi

utiq; dii sunt dæmones, q̃ secũdum essentiam sortiti sunt aĩas propriis q; eas ducibus copulant. atq unaquæq; aĩa, & si circa suum deum se reuoluit, indiget eiusmodi dæmonis beneficio. Secũdi uero dæmones ascẽsus animarum, descensũs que dispensant. atque ab his electiones animis sunt per multis. Nempe perfectissime animarum quæ sine generabilium commercio in generatione uitam agunt, quemadmodum proprio deo uitam consentaneam elegerunt, sic & secundum dæmonem diuinum uiuunt, qui & manentes quondam apud superos eas deo proprio coaptauerat. Quamobrem ægyptius ille Plotinum est admiratus tanquam diuino quodam dæmõe gubernatum. Itaque circa animas quæ ita hic uitam agunt tanquam mox ad sublimia redituræ, dæmon idem hic est atque superne. Circa uero minus perfectas, alius quidem est ipse secundũ essentiã dæmon, alius autem qui uitã nuper editã comitatur.

Tribus modis dicitur dæmon, aut essentia, aut comparatiõe, aut habitudine quadam.

I hæc recte posita sunt, nemo iam admittet animam nostram
s rationalem dæmonem esse dicentes. dæmon enim aliud est q̃ homo ut diotima tradit, dæmonas inter deos hominẽs que disponens. Quod & hic Socrates ipse significat, ubi contra causam humanam causam dæmonicam diuidit, dicens non humana quidem causa, sed dæmonicum obstaculum me detinuit. homo autẽ est anima utens corpore, non igitut dæmon idem, atque anima rationalis est putandus. Iam uero & hoc manifestum est, ubi Plato in timæo dæmonẽ ait animalis in nobis rationem constitutam esse. Veruntamen hoc usque ad comparationem quandam nobis est admittendum. Alius enim est ipsa eẽntia dæmon, alius comparatione dæmon, alius habitu uel habitudĩe dæmon. Vbique enim quod proxime præest in quodam dæmõis ordine ad inferius sese habens appellare dæmonem consueuerũt. quo usu iuppiter apud Orpheum, Saturnum patrem dæmonem appellauit, & ipse Plato in timæo dæmonas nuncupauit, deos illos qui generationẽ e propinquo disponunt. ubi ait, de aliis uero dæmonibus tractare, eorũm q; generationem in lucem edere, maius est quam ferre bumanum possit ingenium. comparatione utique dæmon est eiusmodi, qui uidelicet proxime unicuique prouidet, etiam si deus sit, ac etiam si deo sit inferior. Habitudine uero quadam dæmon dicitur animus qui similitudine quapiam ad genus dæmonicum mirabiliore, quam secundum hominem actiones edit, totãmque uitam suam suspendit ex dæmone.

Hacarbi

Hac arbitror ratione Socratem in re publica, dæmonas animos appellasse, qui uitam bene transegerint & in meliorem translati sint sortem locũ que augustiora iam colant. Ipse denique secundum essentiam dæmon, neque propter habitudinem ad sequentia neq; ob aliq̃ ad aliud similitudiné appellatus est dæmõ, sed hãc p seipsum proprietaté est sortitus, atq; ĩ existentia q̃dam uiribus q; proprus, modisq; differentibus actionũ est distinctus. oĩno uero aĩa q̃dem rõnalis ĩ Timæo dæmõ aĩalis est appellata. Nos aũt ipsum hoĩs dæmonem pscrutamur, nõ dæmoné aĩalis, atq; eũ q rõnalem dirigat animam, nõ ĩstrumentũ dũtaxat illius. eum rursus, q tandem aĩali solutos animã pducat ad iudices. Quemadmodũ socrates asserit in phædone, quãdo aĩal q̃dem nõ est amplius, dæmõ aũt unũquemq; ducit ad iudicem, dæmon inq̃ ipse q sortitus fuerat & uiuẽtem. Si eni cũ ipsum uiuentem nactus est dæmõ, quẽ & post obitũ iudicio sistit nimi҃ hoĩem uidelicet nõ aĩal solũ nactus erat. Quin etiã desup exordiens atq; ĩperans, constitutionem nostrã gubernat totam.

Contradicentes dæmonem esse, uel partem aĩæ operantem, uel partem ei præpositam.

S Ed neq; etiam probandi sunt, si qui anima rõnali dimissa, dæmoné esse dicãt ipsũ q̃d opatur in aĩa, ceu in uiuentibus q̃dẽ secundũ rõné eẽ dæmoné rõnem, sed ira uiuẽtibus, irascibile. cupiditate, cõcupiscibile, neq; rursum audiendi si q dixerint dæmonem esse q̃d in ipsa uita nostra et quod opatur proxĩe præsidet, ceu iracũdis rõnem, libidinosis iracũdiæ ptãtem. Principio dicere dæmonas esse partes animæ hominũ est humanã uitã nimiũ admirantiũ, neq; probantium Socratem ĩ re pu. post deos & dæmõas disponenté genus heroicũ & humanum, increpantémque poetas, q heroas nihilo meliores hominibus introducant, sed passionibus similibus mancipatos Socrates igitur talia increpans procul admodum ab hac erit opinione, ut dæmonas qui heroibus præstantiores sunt, inter animæ partes uirésque cõstituat. Ex his nanque sequitur ipsa per essentiam meliora intus accipi ad deteriora complenda. Præterea uitarum mutationes, uarias dæmonum mutationem adducent. Auarus nanq; in ambitiosam uitam sæpe mutatur, ambitiosus in habitum recta opinione uiuentem. hic in habitum scientia præditum. Dæmon igitur alias similiter, alius erit. Nam pars ipsa agens in anima alias existit alia. Si igitur uel hæc ipsa pars opans, uel pars huic proximo præsidẽs dæmon fuerit. nimirũ una cum humanæ uitæ mutatiõibus, dæmões pariter mutabuntur. atque in eadem uita plures

idem animus dæmões nan ciſcetur q̄d fieri nullo mō pōt. Nunq̄ enim anima in eodem uitæ curriculo mutat dæmōis præfecturam. ſed idem dæmō eſt ex ipſa genitura uſque ad iudicis uitæ præſentiam nos gubernans. Quemadmodum Socrates aſſerit in Phædone.

Dæmō nō eſt particularis intellectus, ſed ſubſtantia differēs ab intellectu, poſita in latitudine animarum.

P Roinde qui intellectū particularē idem eſſe putāt atq; dæmonē nos ſortitū, nō recte mihi uidentur intellectualem proprietatem cum ſubſtantia dæmonica cōfundere. Omnes enim dæmones in animarum latitudine cōtinentur animiſq; diuinis poſteriores exiſtunt. Intellectualis autē ordo aliud qddā ē q̄ anima. neq; eandem eſſentiam uel potentiam, uel actionē eandem nacta ſunt. Præterea intellectu quidem animæ perfruuntur, tunc demū, quando ad ipſum cōuerſæ fuerint, luménq; inde ſuſceperint, ſuámq; illi cōiunxerint actionem. dæmōis autē præfectura potiuntur p oēm uitam, totúq; uictum, atque per oīa, quæ uel à fato proficiſcuntur uel prouidentia. ipſe náq; dæmō eſt, q oēm uitam noſtrā regit, electionésq; noſtras ante generatiōem factas implet, donáq; fatalia, & munera ducū fati deorū. Quin etiā illuſtrationes à prouidentia ſuggerit atq; dimetitur. Iā uero nos tanq̄ animæ quædā à ſolo intellectu pēdemus, ut autē animæ utētes corpore egemus & dæmōe. Quáobrem Plato intellectum quidē gubernatorē animæ nuncupauit in phædro, dæmonē uero paſſim hominū ſpeculatorem, atq; curatorē. atqui nemo recte cōſiderans, aliam quādam unam, & nobis proximā prouidentiā inueniet. ad noſtra oīa ptinentē præter dæmōicam prouidentiā atq; curam. Intellectus enim ab anima rationali participatur (ut diximus) à corpe uero nequaq̄, natura participatur à corpe, ab intelligētia minime. Aīa rōnalis iracūdiæ qdē & cōcupiſcentiæ dominatur. in rebus uero fortuitis nō hēt īperiū. Dæmō uero ſolus oīa mouet. cūcta gubernat. noſtra oīa excolit atq; diſponit. enīuero rōnē pficit. pturbatiōes tēperat. naturā inſpirat. corp⁹ cōtinet. fortuita ſubminiſtrat, fatalia cōplet. prouidētiæ dona largitur. Vn⁹q; hic exiſtit uniuerſoꝝ, quæ ī nobis & circa nos ſūt, rector toti⁹ uitæ gubernacula tenēs.

Tria de dæmōe Socratis, primū φ ē etiam deus. ſecūdū φ per uocem apparet. tertiū φ reuocat non prouocat.

d E Socratis dæmōe cōſiderāda nobis ſūt tria. Primū φ appellat̄ & de⁹, ut hic & ī apologia patet. Secūdū φp uocē dabat ſocrati ſignū q̄d ī theage apparet & phædro. Tertiū φ reuocabat Socratē, nō prouocabat, q̄d te

bat,q̄d teſtat̄ apologia. Prīcipio aīarū̄ diuinarū̄,quæ intellectualē uitā
elegerū̄t dæmōes ſū̄t diuini ī dæmonū̄ q̄dē genere ſū̄mi.deorū̄ uero par
ticipes ante oēs, ſicut enim in diis eſt dæmō,ſic & in dæmonibus ē, & de
us.ſed ibi quidem ſubſtantia eſt diuina, pro portio uero dæmōica.In dæ
monibus autē proprietas quidem dæmōica,proportio uero diuinam de
clarat eēntiā. Adeo.n. cæteros dæmonas antecellunt, ut dii frequēter ap
pareāt. Merito itaq; Socrates dæmonē ſuū̄ appellat & deū̄,tanq̄ ex dæ
monū̄ ordine ſummū̄.Quapropter pfectus Socrates erat,tali uidelicet
dæmōe gubernatus, & ad eiuſmodi ſui dæmōis normā ſeſe dirigens.pro
īde q̄tum ad illam' dæmōis uocem ſpectat,attende .Socrates ſane primo
quidē p intelligentiā ſcientiáq; rerū̄ ſeparatarum inſpiratiōe dæmonis
fruebatur ad diuinū̄ amorē aſſidue reuocante.Secū̄do uero & ī uitæ ne
gociis dirigebat prouidētiā ſuā erga deteriores,atq; ſecū̄dū̄ ipſā dæmōis
actionē nō ītelligētia ſiue cogitatiōe tantū̄ neq; ſolis uiribꝰ opinātibus,
lumē accepit inde procedēs, ſed ipſo quoq; ſpiritu,dū̄ p totā eius uitam
inſpiratio illa dæmonica repente procederet ipſúmq; ſenſum iam mo-
ueret. Conſtat enim eadem actiōe nobis deſuper imminente , aliter
quidem ratiōem,aliter imaginatiōem, aliter uero ſenſum, dato munere
perfrui, & unī quodq; eorū̄ quæ nobis inſunt propria quadā cōditiōe
à dæmōe moueri atq; pati, nō extrinſecus igitur paſſiue uox in Socratē
incidebat, ſed ex intimis inſpiratio per animam totam procedēs,& uſq;
ad ſenſuum inſtrumenta progrediens, poſtremo uox euadebat, in noti
tiam uidelicet ueniens, nō tam ſenſu quo piam, q̄ cōſenſu. Tales enim
à bōis dæmōibus atq; diis illuſtratiōes cōtingere ſolent.

Dæmōes alii ſub aliis diis ordinati diuerſa inter ſe habēt officia.

q Vod autē de Socratis dæmōe dictum eſt,reuocare uidelicet nō
pro uocare, nō omnibus dæmōibus noſtris eſt cōmune benefi
cium ergo ſocratis ingenium & caritate erga hoīes cōmuniter
plenum, & ultro ad beneficia promptum dæmonica exortatiōe nō in-
digebat. dehortabatur tamen eum dæmō quotiens uel importune uel
īepros ad diſciplinam ſuā aggrederetur. Freno uidelicet potius q̄ calcari
bus indigentem. Præterea dæmonum alii purgatoriam & incōtami-
nabilem poſſident poteſtatem, alii uero genetricem,alii perfectoriam.,
aliī opificem,atque omnino ſecundum deorum proprietates, uiréſque
ſub quibus ordinati ſunt. diuiduntur. Iam uero ſecundū̄ eorū̄ ſubſtan
tiā ſinguli cliētibus ſuis ad beatam uitam patrocinantur, alii quidē ad
deteriorꝫ curā nos mouentes, alii uero ab actiōibus retrahētes externis.

Videtur itaq; Socratis dæmon proprietatẽ huiusmodi nactus purgatoriam inq̃ & incontaminabilis uitæ causam, at sub hanc apollinis potentiam ordinatus præsidentem uniuersæ purgatiõi, uirtute scilicet uniformi. hac ergo uirtute dæmon à cõmercio uulgi nimio segregat, colligitq; ipsum ad animi penetralia, & actionem à deteriorib⁹ segregatam. Nempe sicut apud Orpheum Apollo præest Baccho, reuocans eum à processu in titanicam multitudinẽ. sic & Socratem eius dæmon, qui pedissequ⁹ ẽ apollinis. Intellectus.n. noster ẽ numinis apollinei proles.

Substantias numinum & animorum cognoscere est intellectus pfecte purgati. cõmuniter uero per actiones eorum cognoscim⁹ potentias per has auguramur essentias.

Nter hæc alcibiadi Socrates pollicetur dæmonis non substan
i tiam sed potentiam notam fore. Ait enim diuinus Iãblichus
substantias quidem dæmonum & cõmuniter omnium nobis superiorum, contemplari nobis difficillimum esse, nisi intellectum habuerimus perfecte purgatum. Quandoquidem & animæ essentiam non unicuique facile. Solus ergo Timæus omnẽ eius essentiam declarauit. Qualis enim est omnino diuina longaq; expositione indiget, qua declaretur, ut Socrates ait in phædro. Potentias autem numinũ facile ẽ explicare, nam ab actionibus, quarum proxime matres sunt ipse uires, eas ipsas potentias persentimus. Media nanque inter actionem & essentiam potentia est, producta quidem ab essentia, actionem uero producens. Præterea ipsa potentia maximam cum dæmonibus familiaritatem habet. Vbiq; enim potentia dæmonis instar medium obtinet. Et in rebus quidem intelligibilibus patrem intellectũq; coniungit.

Potentia enim est simul cum patre, Intellectus autem existit à patre. In rebus autem intellectualibus cum essentiis copulat actiões, actio nãque est potentiæ proles. essentia uero potentias ex se parit. Numina igitur inter nos deósque media proprie per nomen potentiæ designantur, ubiq; medium possidentis, Vera enim essentia uerũq; esse penes deos existit. Potentia uero diis rite ministrans in dæmonibus habet locũ. Actio denique & effectio per eorum potentiam progressa foras uersatur in nobis.

Cognitio futurorũ contingentiũ, est apud supos certa atq; necessaria.

d Iuinus Iamblichus atq; dux ille noster ita quærunt, atq; soluunt. Quomodo non est absurdum: ex natura rerum cognoscendarũ differentias cognitionũ determinare atq; non contra, scilicet cognitio-

num de

num siue cognoscennũ differentiis cognoscenda diuidere. Ita ut quod per essentiam æthernum est, atque diuinum, ætherne atque diuine cũcta cognoscat, quod humanum est cognoscat humane quod sane indiuiduum est nimirum & indiuidue, uel quæ diuidua sunt anticipet. q̃d æthernum super tempus etiam tẽporalia. quod rationale in rationalia quoque rationaliter. Ex his itaque patet deos atque dæmonas cognoscere indefinita definite, instabilia stabiliter atq; firmiter. nõne uidem', multa inferioribus nostris incognita nobis interim esse nota? In rationalia enim uniuersalis ipsius naturam apprehendere nequeunt. Nos autem colligere possumus. Quidnam igitur ulterius admiramur, quæ nos ambigua & fallaci cognitione conicimus, hæc superos firmiter cõprehendere. Non enim nostra debilitas, est illorum potẽtiæ iudex. quẽadmodum neque irrationale nobis inferius, babet rationis nostræ iudicium, q̃uis irrationali quod est in nobis, uel extra nos nostram intelligentiam moueat. Cur non absurdum sit coniecturalem quidem futuri præsensionem alicubi reperiri, stabilem uero determinatámque & indubiam, inueniri nusq̃. Ipsa nanque natura rerum non potest ab imperfectis, ab impuris, à rebus cum contrario mistis exordia ducere, si autem futuri coniectio est ignorantiæ particeps, neq; constat, ubi nã ipsa ẽ per se futuri notitia? Vbi purum ipsum à quo quidem & quod posteri' est & illius cupidum, substantiam est sortitum nisi apud superos.

Superi nobis bene consulunt, & si præuideant nos non obtemperaturos eis.

a Pollo Pythius Laio respõdit cõsulẽs ne filium generaret, alioquin dæmonum uiolentiæ subditum. Præuidebat tamen interea Laium oraculo non obtempaturum sed Phœbus tanq̃ bonus proposuit ei uitæ melioris electionem. Et Laius sane illi quidem non errauit, sed propter propriam ignorantiam futuris est periculis circunuentus. Omnes quidem probi uiri actiones ad ipsa sui intima uergunt. Itaque si benefice atque diuine fuerit operatus, finem iam suum habet in actione uidelicet propria constitutũ, etiam si extra nihil fuerit indeperfectum similiter & circa nos sæpe dæmones operantur. Proinde diuina frequenter inferioribus uidentur occurrere, atque præcurrere, interim e suis sedibus non discedentia, sed dum in seipsis permanẽt propter aptitudinem suscipientis, uidentur accedere. Nam & in deorum inuocationibus, & occursibus sponte factis accedere ad nos quodammodo uidetur ipsa diuinitas nobis uidelicet profectis ad ipsam. Mos Py

thagoreis erat per signa in corpore constituta uenientes ad eos iudicare utrum ad meliorem uitam apti forent. nec ne. Natura enĩ ipsa quæ animis confingit corpora, instrumẽta eis congrua suministrat, imaginésq; animarum in corporibus indicat per quas & animarum ingenia in hac arte periti depræhendere possunt.

Regula dialectica de propositionibus necessarĳs atq; cõongentibus.

p Eriti in dialecticis dicere solent, etiã si quis decies mille propositionibus necessariis usus fuerit unicam uero interseruerit contingentem, conclusionem omnino, deteriori similem euasuram, similiter si ipsum quod à nobis cognoscendum est, habeat penes se aliquid materialis, instabilis que naturæ cõmistum, proculdubio efficitur nostra de hoc ipso cognitio indefinita sit & ambigua. Cognitiones enim instabilium rerum non sunt à redargutione securæ, sed per assimilationem quandam uix talia comprehenduntur. Talis autem est & naturalis uirtus quia ubique quod imperfectum est tanquam materiæ cognatum, facillime permutatur. Ipsa per se sufficientia primum est penes deos boni nanq; sunt dii, atq; super essentiales bonitates quædam & entium omnium plenitudines, per quos & cæteris omnibus sufficiẽtia competit intellectibus animis diuinis, dæmonibus nobis & alia quidem participatione quadam sufficientia sunt. dii autem ipsa substantia. Quamobrem communis immutabilis que sententia beatitudinẽ designat sufficientia quibus enim competit habere se bene, eisdem sufficienter habere se conuenit.

Anima rationalis à primo opifice mundi in rationalis à diis iuuenibus. Ideo illa est hac nobilior.

a Nimam in nobis rationalem, anima in rationali nobiliorem esse dicimus, quoniam illam quidem primus mundi opifex procreauit, hanc autem dii iuuenes produxerunt, huius sane generositatis, ipsa familiarum nobilitas est imago, quæ tamen ignobilitatem habet admistam, uicissim que mutatur, stabilis autem & sempiterna generositas animarum à diis ducitur, circa quos olim satæ dicuntur, atque à diuinis potentiis, sub quibus ordinatæ fuerunt, nobiliores enim animæ sunt, quæ sublimiorum deorum pedissequæ sunt, atque à maioribus potentiis dependentes secundum distributionem in uniuerso dispositam. Idem quoque de ciuitatibus assero. Desuper enim secun

dum sortes

dum sortes differentia ad animas usque descendit. Atque dicimus deos quidem alios esse igneos, alios æthereos, alios cœlestes, alios postremo terrenos. Rursum animarum, alias esse ex phæra solari, alias mercuriali, alias uero lunari. Atque est eiusmodi secundum loca distributio animarum talis, ut ea re uera gloriari quis possit. Non autem nobilitas secundum terrenos genitores & urbes.

Perfectiores animæ, sublimioribus diis dæmonibus quæ circa illos accõmodatæ fuerunt, atque uicissim.

s Ocrates inter hæc designat differentiã bonorũ dæmonũ nobis secundum essentiam præsidentium, atque potentias quas sortiti sunt in mundo. Item animarum perfectiores quidem potentioribus subiectas esse dæmonibus, ab eisque seruari, atque ut expedit ubique dirigi. imperfectiores autem inferioribus subesse dæmonibus. sicut enim circa deos animæ pro dignitate sunt satæ, sic etiam sub dæmonibus rite sunt ordinatæ. Et quemadmodum deos duces, sic & dæmonas curatores pater ille fabérq; mundi traditur animis præfecisse. Quapropter Socrates curatorem sui appellat præfectum sibi dæmonem atque deum. Manifeste asserens Alcibiadi hunc duntaxat esse uerum hominis curatorem. Qui sit & beatitudinis auctor propter eius mirabilem potestatem, quod sane nullus hominum nobis efficere ualeat.

Ordo rerum exigit, ut post idealem causam sint res semper ideæ participes, stabilésque omnino, deinde res ordinatæ sempér que mutabiles.

a Mor à corporea pulchritudine pendens mutabilis est. Quoniam est & illa mutabilis. Nefas uero est effectus alicubi conditionem supergredi causarum, atque meliores illis euadere. Nam & ubi causæ sunt ordinatæ, sæpe effectus inordinati nascuntur. ubi stabiles causæ, exitus sæpe mobiles. ubi determinatæ frequenter indefinitæ, contingunt. Igitur multo magis ex causis statu ordiné que carentibus effectus ordinis statús que expertes eueniunt.

Series uniuersi desuper p eiusmodi gradus deuenit ad extrema, quæ tandem talia sunt quæ permutari possint, sibíque ipsis naturalem uendicare mutationem, quemadmodum circa iustum, aliud quidem est primo iustum ipsúm que iustum neque participatione tale, aliud autem illius primo particeps, quod & semper est particeps. Aliud denique aliquando quidem particeps, aliquando uero à participatione cadens.

Nque enim fas erat ipsum iustum sterile permanere, nulli prorsus quicquam suæ proprietatis impartiens nullum sanè primorum est eiusmodi, sed sterilitas ipsa soli materiæ tanquam rerum infimæ competit. Neque rursum fas erat quod primum aliis participandum fuit, participari primo ab eis, quæ solum quandoque participant. Nam ab ipso quod simplex penitus immutabiléque consistit, hoc certe quod compositum est atque mutabile, nimis est alienum, Ideoque medio quodam uinculo indiget ad illius cõtactum. Nec iterum quod participatum est ab eis, quæ inde semper illustrari possunt, oportuit usque ad hæc ipsa duntaxat suum sistere munus, ne in uniuerso sit extremum hoc ipsum, quod principiis semper est suspensum. Oportet igitur triplicem sicut diximus ordinem constituere non solum circa iustum, sed circa pulchrum, æquale, simile, & species denique rerum omnes.

Vemadmodum dii curationes morborum, idest peccatorum,
q animis & fruges opportunis temporibus adhibẽtes, beneficio eas afficiũt, sic & uiri diuini opportunitatem quærunt ad disciplinam, sed dii quidem ĩtellectuali, diuináque forma opportunitatum mensuras ipsi determinant. homines autem eas scientia prosequuntur. Sunt & qui inter homines ex inspiratione dæmonica eas aucupantur. Bonorum nanque dæmonum præsentia familiaritásque præcipuam uim habet in nobis ad opportunitatem infallibiliter ubique captandã, quod & Socrati contingebat. Iam uero quemadmodum locus unicuique corpori ab ipsa natura proprie destinatus est, sic & temporis partes aliæ aliis conueniunt actionibus & quemadmodum totius mundi quidam circuitus, sunt fecunditatis sterilitatísue causæ, animalium, atque plantarum. Ita singulis actionibus aliud conuenit, aliúdque tempus ad actionem hanc aut illam perficiendam. eiusmodi uero tempus est actionis cuiuslibet opportunitas, tanquam bonum atque finem agẽtibus afferens & effectis. Quapropter pythagorici primam quoque causam à qua omnibus bonum adest, oportunitatem ipsam nominauerũt. Quippe cum omnibus ut perfecta sint largiatur. Tali quadam occasione Socrates per dæmonem ad Alcibiadem fretus est, accedens ad eum non nulla dicturus, quando & Alcibiades cogitabat ad eum proficisci eadem rogaturus. Vniuersa enim hunc in modum inuicem coaptãtur, omnibúsque ita communio bonorum ubique perficitur dum uidelicet causæ quidem perfectoriæ ad tradendum promptissimæ sunt.

Susceptura

Susceptura uero ad participationem expergiscuntur. & illæ rursum potentiam porrigunt perfectoriam. hæ autem potentiã aptitudinis à natura susceperunt. Duplex enim potentia est. altera quidem agentis, altera patientis. & illa mater est actionis, hæc uero perfectionis est susceptaculum, atqui oportet tum quod effecturum est exuberans in se esse atq; ad agendum ita promptũ, ut etiã si suscepturum subsit nullũ, ipsum tamen ꝑ se sit perfectum, atque ultro motũ sit ad dandũ, tum etiam quod passurum est ad participationem gliscat, seq; ipsum perfectoriæ admoueat potestati, atque etiã si illa non adsit, tamen per aptitudinẽ summã ad participationẽ fuerit experrectũ. Cum enĩ duæ sint causæ, aliæ q̃dem ĩmobiles & oĩbus ubique præsentes, aliæ uero mobiles, & aliquando præsentes perficiendis, aliquando uero distantes, & intelligibila certe similiter ubique adsint, omnibúsque semper eodem modo sua munera largiantur, sensibilia uero adesse participantibus, uicissimque abesse possint, quemadmodũ sol nunc adest, implétque lumine, deinde discedit, cum in quã ita se res habeant, quando aptitudo quidem inest participaturo ad aliquam immobilium causarum, tunc & hæc adest simul & efficientis causæ munus absoluitur. In talibus enim sola subiectorum ineptitudo solet munera prohibere. Quoniã quæ traditura sunt & semper tradunt, & sunt semper ubique similiter. Quod igitur euasit aptum fit & causæ subito particeps. at quando ad aliquã mobilium causarum aliquid fit paratum, sæpe & si hoc expositum est, quod tamen traditurũ fuerat abest. Oportet enim hoc & nuper adesse quandoquidem locum requirit ad dandum. Omnino uero quẽadmodum diximus necesse est per omnes bonorum cõmuniones hæc duo præcedere, tum datoris perfectoriam potestatem, tum consumatam aptitudinem suscepturi atque largitoris perfectionem cum suscipientis præparatione concurere, & una cum eiusmodi concursu ipsam efficientẽ causam patienti secundum essentiã superri. Concursum q̃n etiam eiusmodi nõ esse fortuitũ neq; ab inordinatis & rebus non coordinatis obtingere solet aliquid ordinatũ quẽadmodum quæ casu in uicẽ cõfluunt. sed necessum est conspirationẽ talẽ alicubi quidẽ per naturã fieri, alicubi uero per ĩtellectũ. Item alibi à causa quadam dæmonica, alibi potius à diuina, hac sane cõditiõe Socrates cum Alcibiade opportune concurrit ad idem, huius autem opportuni cõgressus bonus dæmon causa extitit eo opportunitatẽ Socrati conueniendi determinans. ipsa nanque opportunitas desuper à diuinis exordiens usque ad extrema progreditur, & alia quidem opportu

nitas est à diis determinata. Alia uero dæmonica. fatalis alia. alia uero fortuita. Fortuna enim ut inquit, opportunitásque omnia humana gubernant.

Quæ attentius in patria uideras eorum imagines hic ante alia sequeris.

Nimæ nostræ hic peruagantur circa imagines, eorum quæ in
a prima uiderant, & ad eas imagines magis afficiuntur, quorum
exemplaria illic attentius contemplatæ fuerant. Aliæ nanque animæ alus sũt accõmodatæ spectaculis. Ideo aliæ aliis imaginibus incumbũt. Eorum enim quæ illic inspexerant similitudines amant.

Quæcũq; uero magni Iouis insuper pedissequæ fuerunt, unaq; cũ illo circũuiuere, ordiné habente ducalem inter duodecim principes uniuersi, hæ profecto secundum speciem sui dei etiam huc profectæ imperiosam uitæ speciem appetunt. & quod reuera imperiale est ignorãt, apparentem uero principatum inter imagines prosequuntur. atque si sapientes nactæ sint præceptores, affectus eiusmodi eis peruenit ad saluté per quendam ad cœlestia reditum. Sin autem inter imagines moras traxerint, desinunt in tyránidem. Hinc ait in re. publi. Socrates, animas nuper profectas è cœlis imperiosas potissimum eligere uitas. Cú enim paulo ante una cum diis cœlestibus circumuenerint, inspexerintque uires eorum omnibus dominantes, affectant ipsæ quoq; uitá corú similem cæteris imperantem. Et plurimæ quidem affectu eiusmodi abutuntur rectæ uero utuntur admodum paucæ. Præstantissimam quidem uitam Plato ponit Contemplatiuam. Secundam, ambitiosam. Tertiam, uoluptuosam uel auaram. Contemplatiuam quidem eligunt animæ uenientes cœlitus, educatæ'que rectissime. Ambitiosam quoque ueniétes è cœlo, sed educatæ deterius, reliquas uenientes è terris.

Naturalis in cunctis sententia est, deos animarum occulta cognoscere.

Mnes homines naturaliter intimas cogitationes suas & passio-
o nes & appetitus ad deos loquuntur, persuasi uidelicet per im-
mutabiles anticipanões, ipsam diuinitatem, omnia nosse ipsa etiam animarum occulta momenta Omnis certe copula communióque ratione cõfecta, indiget præsentia dei. Quid enim aliud & multa unit, & congregat segregata, nisi diuinitas?

Deus

Deus prouidentia sua nostrũ confirmat arbitrium.

Ii animabus uitas proponunt, & eisdem postquam elegerint
d quæcunque electæ uitæ conueniunt certa sorte determinant.
atque ita libertas arbitrii in media prouidentia cõtinetur, mo
uetúrque & determinatur inde, & in medio uertitur. hæc manifeste in
re. pu. describuntur, ubi propheta uitas proponit animis ex genibus la-
chesis sortes accipiens. atque clamans inter animas o animæ diurnæ &
cætera. & propositio quidem per mediuro prophetam fit à lachesi. Ele-
ctio uero circa uitas ibi propositas, ipsarum iam est animarum. Iam ue
ro propheta illic animarum electiones in seipso cunctas anticipans, ita
demum sortes proicit. profecto res ipsa quæ instabilis & indefinita ui-
detur semper in superioribus. perfectioribúsque secundum unum ter-
minum, & stabiliter, & ordinate ante comprehenditur.

Tres Platonis sententiæ.

X Platonis uerbis hic tria colligimus, primũ ipsum male esse
e omnino deterius iudicandum quam non esse, secundum se-
parationem animæ à corpore liberare nos à malis quæ uersan
tur in regione caduca, & ab impedimentis quæ hic consecutionem con
uenientis finis impediunt. tertium ipsos animarum appetitus ad ũitæ
formas ualere quamplurimum, neque nos esse tales, ut ab externis dun
taxat formemur, atque moueamur. Ex nobis enim ipsis electiones pro
mimus, per quas uitam agimus.

Superi sententia certa tenent quæ in rebus
sunt incerta.

Ccipies hinc sententiam admirandam, quæ uidelicet præ-
a stantiora sunt uniformiter, ubique anticipare deteriora at
uero deteriora potentiæ superiorum non æquari. Item
cognitiones superiorum in seipsis deteriorum actiones fir
miter comprehendere. Cognitiones autem inferiorum, totam supe-
riorum actionem comprehendere nunquam posse. Quod superius
est nihil à deterioribus in se accipit, quemadmodum neque cœlum, ex
mutatione accipit aliquam sublimanum passionem. Neque immobi
lis causa ex motu mundanorum mundanum aliquid intromittit. nec
omnino quæ suntætherna ex rebus agentibus temporaliter quicquam
in seipsis admittunt, Hæc denique quod necessarium est, dum cun-
cta cognoscit mutationem substinet in eo etiam cognoscendo quod
est contingens.

Argumentatio duplex per negationem & affirmationem illa resol-
uit. ista componit, & utraque cum ipsa natura animæ congruit.

I Alcibiades assignare nequit tempus in quo putauerit se nesci
s re illa de quibus nunc cõsultat, certe nec illa quæ sciuit aliquã
do. nec à præceptoribus didicit unq̃. Quod si neque quæsiuit
neq; accepit ab aliis, profecto nec didicit nec inuenit, si nec didicit, nec
inuenit, merito neq; nouit, si non nouit, non est bonus iudex, in quib⁹
assignare nequit tempus, quãdo se nescire putauerit. Vides profecto
quemadmodum si hoc pacto disputatio producatur, tum quidem cõ-
positione, tum uero resolutione procedimus. Affirmatiua quidem cõ-
positione, negatiua uero resolutione dicentes. Hæc autem scilicet cõpo
sitio atq; resolutio prorsus naturæ animæ conuenit, quæ quidem à per
fectioribus ad deteriora p cõpositionẽ rationũ, & appositionẽ alieno℞
quorũdam indumentorũ labitur. quousque in dẽsum hoc solidũmq;
uinculum includatur. Vicissim uero ad excelsa resurgit, per resolutio-
nẽ, expulsionẽmq; eorũ, quæ ab ipsa eius natura dissentiũt, donec eua-
dens nuda ut sacra tradũt eloquia, speciebus oĩno separans à materia cõ
iungatur. Quamobrem argumentatio per affirmatiua procedens, à per
fectioribus ad ĩperfectiora descẽdit. Procedẽs uero p negatiua uicissim.

Ipsum bonum q̃uis essentiam intellectualem supereminea solum-
tamen ad infimum usque se porrigit.

Psum bonum tanq̃ super naturam intellectualem in se consi-
i stens, si dictu fas est, usque ad postrema descendit, illustrãs oĩa
& conseruans, exornãns q;, & interim ad se conuertens. Primo
quidem ipsis uere existentibus adest. Secũdo diuinis animis. Tertio nu
minibus humano generi præsidentibus. Quarto nostris animis atque
deinceps animalibus & plantis, omnibus q; corporibus. Ipsi deniq; in-
formi materiæ infimæ rerum feci, ipsum profecto bonum clam ineffa
biliterq; ante omnem ordinẽ, proprium munus exhibet omnibus hæc
aũt illud ubique participãt, aliter atq; aliter suo quælibet ordine. & qua
tenus unaquæque naturaliter apta sunt, bonum inde reportant. hæc q-
dem debilius efficacius illa hæc uniformius. Illa magis condinione par
tibili. hæc insuper sempiterne, mutabiliter illa. res nanque diuiniores
quemadmodum indiuiduam habent essentiam, sic & bonum indiui-
sum possident & unitum. Quæ uero a principus longius discesserunt,
in distantia quadam, & diuisione iam posita bonum proprium com-
parant. Quapropter talia cœtu quodam ad idem contendente mutua q;
cõspiratioe

conspiratione penitus indigent. Vt quandoquidé unũquodq; non habet sufficientiam quod est elementum boni, saltem p communionem mutuam suppleat naturæ defectũ. Atq; ita debilitatem suam diuisione factam, cõspiratione corroboret. Hac utiq; ratione hoïes singuli seorsũ debiles ĩ commune ad consiliũ congregantur, diuisam ita mentem inuicem copulantes, & quasi è scintillis multis lumen unũ accendere cõtendentes, Ipsa quidem multitudo nunquã per se ipsum sibi cõmuniter conferens comparet. Nisi circa unũ aliquid, in ea præualens simul ordinaretur, hoc enim circa omnem rerum ordinem contemplari licet. Multitudinem scilicet ubique uni congenitam esse, atq; per cognatum unum reuocandam ad unitaté ipsam penitus absolutã. Ipsum diuinum bonum ideo cunctis sui inseruit appetitum, ut per hunc bona nobis impertire ualeret.

Mercurius est auctor nobis inuentionis & disciplinæ.

m Ercurius ut Iouis nuntius paternam animis explicat uoluntatem, atq; ita nobis exhibet disciplinam, atq; iterũ ut inquisitionis est auctor, inuentionem suis præstat alumnis. Iam uero quando disciplina à superis uenit in animas, est inuentione præstantior Quando uero a b æqualibus ceu hominibus cognitricem in nobis potentiam suscitantibus, est inuentione deterior. Inuentio igitur media é, naturæ aïæ conueniens per se mobili. Per hanc enim uis ipsa in uobis p se uiuens & per se opans potissimum declaratur Disciplina uero utrinq; se habet, atq; secundũ melius implet animam à causis eius superioribus secundum uero deterius ab eis quæ sunt extra nos uitalem in nobis uim suscitat conditione quadam aliunde mobili. Quod autem etiam à superis cognitio quædam rerum nascatur in nobis, ipsi dii manifesta sui præsentia expositionibusque satis sæpe declarant, ostendentes animis ordinem uniuersi, atque præcurrentes uelut duces in ipso itinere ad diuinum atq; faces quasi phanales in signum itineris suspendentes.

Propter notiones rerum nobis innatas, putamus nos omnia nosse.

a Nimæ nostræ premuntur ignorantia duplici, putantes quidem se plurima nosse ob ingenitas sibi rerum ab initio notiones, ignorantes aũt propter obliuioné. Qui igitur hac duplici premitur ignorãtia, nihil ultra pquirit, sicut neq; sapiés ipse quærit Atq; ĩ hoc ipso est quodãmodo similis sapienti. Quéadmodũ & materia deo p dissimilé quandã similitudiné. Vt recte quidã tradit. Sicut.n. materia est informis, sic & deus, & utrunque infinitum est penitus, & ignotum

Tam&si bæc omnia deo quidem secundum melius,conueniunt,secũ
dum uero deterius materiæ competunt.

Anima per acquisitam scientiam fit, menti similis per duplicem
ignorantiam,similis fit materiæ.

Nima per ipsam quidem scientiam euadit intellectui similis
a secundum actum ipsum cognobile comprehendens, quem-
admodum intellectus intelligibile. Secundum uero duplicé
ignorantiam fit materiæ similis,sicut enim materia omnia uidetur ha-
bere,cum nihil re uera possideat. Sic & duplici ignoratione laborans,ui
detur sibi quæ non habet habere. Proinde duplex animarum co-
gnitio est. Vna quidem indistincta perque intelligentiam simplicem
atque nudam. Altera uero dearticulata & scientiæ compos,& ambigui-
tatis expers. Videmur enim ut ipse ait quasi per somnium omnia nosse
eadémque per uigiliam ignorare. ut pote qui per essentiam quidem ra-
tiones habemus,& quasi cognitiones earum hinc expiramus, secundũ
uero actum productionémque non satis habemus. Notionem igitur
specierum per essentiam nobis insitam,atque constantem tempus non
antecedit. ab æuo enim hanc habuimus. Sed notitiam secundum pro-
ductionem distinctionémque rationum effectam præcedit tempus.
Itaque quo tempore primum hanc acceperimus,assignare ualemus. no
ui enim ꝙ quid ipse sit circulus, in hoc tempore didici quid ue iusti-
tiæ species sit in alio,similitérque de aliis, Quorum scientias, etiam se-
cundum actum habemus. Itaque de qua quidem re fuerei de qua remi
niscamur tempus non satis recolimus. Reminiscentiæ uero ipsius, est
tempus aliquod certe determinatum.

Aetates septem, planetis septem congruæ.

Etatum ordo sequitur ordinem uniuersi. Prima quidem ætas
a lunarem sequitur potestatem. Tunc enim secundum nutriti-
uam uegetalémque uiuimus facultatem. Secunda Mercuria-
lem,quando litterarum cytharæq; & luctæ similiúmque ludorum stu-
dium exercemus. Tertia ueneream, quando turgent membra semini-
bus & ad genituram protinus incitamur. Quarta solarem,tunc enim
regnat uigor ætatísque perfectio properat,ætásq; media Quinta mar-
tiam,in qua potentias & uictorias affectamus. Sexta Iouiam, quæ pru-
dentiam & uitam actiuam ciuilémque desiderat. Septima Saturniam,
In qua naturæ consentaneum est à generatione desistere,séque à corpo-
reis segregare,& ad alterã incorporeámq; uitã se trãsferre. Supiora ubiq;
inferiorum

inferiorum cognitiones unice complectuntur, atque præstantius. Quæcunque enim sensus materiali conditione cognoscit, eadem immaterialiꝰ imaginatio percipit. quæ opinio sine causa reputat, eadem per causã scientia comprehendit, atque ita deinceps præstantiora semper per eminentiam absolutam uniuersam cognitionẽ in se continent inferioribꝰ competentẽ, itaq; & dæmonem præfectũ nobis nihil nostro℞ latet, non motus animi, non potentia naturalis, non fortuita permutatio. Sed ille cuncta unice circũspicit, atque gubernat. In hoc uniuerso fines omnes omnium in eo dispositorum ad ipsum finem mundi conducunt. Vt enim mundus perfectus foret, sicut Timæus ait animalia cuncta, tam diuina quã caduca sunt genita Similiter in ciuitate recte disposita partiũ omnium fines, fini ciuilis peritiæ seruiunt. Item sicut unumquodque eorum quæ in generatione uersantur secundum speciem unicam habet esse ideoque non est infinita Ipsum uero intelligibile est omnia, quandoquidem sensibilium habet causas, sic & quilibet priuatus artifex plurimum est ignorans, semel uero peritus, ipse uero ciuilis est absolute prudens, Nouit enim & finem proprium & aliorum fines, atque cæteras artes ad unam dirigit ciuitatis uitam.

Per harmoniam in cœlo regnantem superi reliqua harmonice cũcta contemperát.

OElum concentu motionumque concinnitate plenum est.
c Deinde numina nobis superiora harmoniæ cœlitus præcedentis participia sunt. Post hæc hominum uita recte disposita consonantiam morum & actionum concinnitatem suscipit inde, eorundem quoq; superorum munus usq; ad bruta plantasq; descẽdit Nã hæc quoque harmonicæ naturaliter participia sunt. Superi nanque harmonica ratione mundana omnia continent, atq; perficiũt, & inuicem accómodant & ad mundum. Intellectui quidem corpus per mediam animam harmonica ratione concinant. Circuitui uero identitatis ratione constanti, generationem per medium circuitum alteritati (ue ita dixerim) deputatum. Igni denique terram per uincula media. Præterea quamlibet animam harmonicis rationibus excolunt. Et unũquodque corpus similibus copulant ubique mensuris. Atque motum quẽlibet musicis peragunt ubique mensuris. Habitus igitur in nobis musicus, munus quidem est musarum, quãuis earum imago postrema. Habitus enĩ in nobis artificiosi, atque contemplatiui, deos præsides habent, originẽmque inde deducunt.

Qui ignorat finalem causam, ignorat omnem causam.

Gnorantia finalis causæ circa rem quamlibet efficit ut & cæte-
i ræ causæ ad eandem pertinentes similiter ignorentur. Quoni
am finis est causa℞ prima præcipuaq; atq; potentissima, huius
enim gratia & efficientes causæ faciunt, & quæ fiunt efficiuntur. Qua-
propter Timæus eiusmodi causam apud sapientes optimam arbitratur
habendã, duplicem iti sophista Plato tradit animæ prauitatem. Qua-
rum una quidem ignorantia est in ratiõe cadens, altera uero discordia
irrationalis partis ad rationalem. Eiusmodi quidẽ discordia est aīæ mor
bus. Ignorantia uero deformitas. Cũ enim ratio in uniuersa anima or-
dinem habeat speciei, merito prauitas rationis est animæ turpitudo, si-
cut rationis uirtus est animæ pulchritudo. Fit enim ignorantia qui-
dem propter irrationalis potentiæ dominatum. Cognitio uero propter
rationalis imperium. Deformitas autem aīæ superata ratione contingit
quãdo uidelicet proprias actiones in cõcinnas, & incõgruas edit inefficа
ces & ineptas ad finẽ. Oportet in aīa excolenda, sublatis impedimentis
aīam re℞ contemplationi penitus admouere. Inest nanq; nobis cogni-
tio ueritatis. prohibemur aũt quominus aīaduertamus eã pp passiones
ex generatiõe nobis obstãtes. passiones inquã obliuionẽ opinionẽ unã
imaginationes falsas, appetitus immoderatos, quibus expulsis, in seipsũ
est animus conuertendus, ita ueritate subito fruitur.

Finis belli iustitia. Finis pacis amicitia quæ est optabilior q̃ iustitia.

Elli quidem finis est iustitia. Pacis autem aliud quiddam excel
b lentius bonum, amicitia scilicet atque unio. Finis enim uni-
uersæ uirtutis est ut Pythagorici tradunt. Aristotelésque con-
firmat, ut omnibus iam factis amicis, iustitia non ulterius egeamus, quã
do uidelicet sublatum fuerit meum & non meum. Atqui iusti sint oẽs.
adhuc tamen opus amicitia homines congregante. Esse uero bello-
rum principium iniustitiam declarat ipsum bellum, quod materiales
formæ inter se committunt. Pugnat enim calidum contra frigidũ. Nõ
quando loco disiuncta sunt, sed quando alterum alterius sedem occu-
pare contendit. Cum enim sede illud indigeat merito repugnat extrin-
secus uenienti conantiq; ipsum è sua sede detrudere, quo circa rationes
insitæ in natura inuicem absque seditione concurrunt. Nam una que-
que in seipsa consistit. Formæ uero materiales cum nequeant seorsũ à
materia ꝑmanere merito de cõmuni hospitio īter se decertãt. Quippe cũ
hoc utrasq; formas īter se cõtrarias in se absq; cõfusiõe suscipe nequeat.
Quomodo

Quomodo anima descendendo uarie uestiatur. & rursum purgetur redeátq; uicissim.

Escensus animæ in corpus seiũxit quidem illam, à diuinis ani
d mis, à quibus intelligentia & potestate puritatéque implebatur

Coniunxit uero generationi & naturæ materialibúsque rebus à quibus obliuione & errore & ignorantia est imbuta. Nam animæ descendenti ad natæ sunt ex mundo multiformes uitæ uestésque uariæ trahentes quidem ipsam in compositionem caducam. obstantes autem contemplationi separatorum. Oportet igitur animam hinc ad nanitam illam peruigilem rectam ducendam, amputare secundas tertiásque uires descendenti subortas, sicut marino glauco, herbæ, petræ, conchæ. Cohibere uero impetus extra ferentes. Reminisci rursum rerum separatarum essentiæq; diuinæ unde est facta descensio, & ad quam omnem uitam contendere decet.

Anima per se mobilis est. corpus aliunde mobile, Sed propter mutuum cõmercium alter alterius conditionem subit.

Nima per essentiam est mobilis ex se ipsa, sed coniuncta cor
a pori quodam modo euasit etiam mobilis aliunde, sicut enim
ipsa sua præsentia dedit corpori ultimum ex se mouendi uestigium sic & ipsa propter corporeum contubernium conditionis notam subiit mobilis aliunde. Igitur ob potentiam se mouentem anima fœcunda est, & inuentioni propensior, rationésque parit atque scientias. Sed propter conditionem mobilem aliunde, indiget frequenter ab aliis excitari. Iam uero perfectiores animæ ad inuentionem sunt promptiores, imperfectiores uero magis externis indigent adminiculis. Illæ enĩ magis ex se mobiles sunt, minúsque deterioris naturæ participes. Hæ uero minus ipsæ se mouent, magis sortem corpoream patientes Veruntamen hæ quoq; quando proficiunt, à corpore uidelicet resurgentes, seq; ipsas ex materia colligentes, fœcundiores inuentricésque euadunt prorinus circa illa, in quibus antea erant steriles, & ambiguæ pp ignauiam ineptam uitæ à materia contingentẽ sordidũq; torporem ex generatione contractum. Nos igitur ita mediocritatẽ seruantes rationalis naturæ conditionisq; causas assignamus pertinẽtes præcipue ad habitus ei⁹ imperfectiores. atq; pfectiores, Viasq; eiusmodi arbitramur ad pfectiones eorũ. Quicunq; uero rationes de his assignantes mediocritatem minime seruant, sed uel ad melius surgunt, uel ad deterius deflectuntur, hi à ueritate animæ procul aberrant. Neq; enim probamus eos, qui tra

duntanimam lapsam in corpus humidum eiusque obstaculo impeditam, ab initio esse dementem, humore uero paulatim propter innatum calorem exhalante, magísque temperato, prudentem animi potentiam conualescere. Hic enim perfectionis modus corporeus & materialis est iudicandus, supponítque perfectionem animæ ex contemperatiõe corporis proficisci. Anima uero ante elementa generationémque totam suam habet substantiam, estque uita quædam, neque corpori neque naturæ permixta. neque rursum admittimus eos, qui animam putant esse quandam diuinæ essentiæ partem, partem uero hanc esse toti persimilem, sempérque perfectam. Tumultum uero perturbationésque circa illud uersari quod in nobis est animal. Qui enim hæc aiunt, animam semper perfectam fingunt, sempérque scientem, nec unquam reminiscentia indigentem, sempérque passionis expertem, nec alíquando deprauatam, tam&si Timæus essentiam animæ nostræ non ex primis ac omnino generibus cõstitutam, quemadmodum superiores animas sed ex secundis tertiisue compositã. Et Socrates in Phædro inquit, uires nostras esse boni cõtrario mixtas dissensionisq; mutuæ plenas. Atque hanc ob causã, aliquãdo meliores, aliquãdo deteriores superare solere. Quid plura? nonne ipse inquit, aurigam quoq; nostrum alíquando deprauari, scribens uidelicet prauitate ipsius aurigæ multas animas claudicare. Multas item plures perdere pennas. Sed quidem aurigaria potestate in nobis est antiquius. Hæc utiq; est, quæ reminiscitur diuinorum, utiturq; secundis tertiisq; uiribus ut ministris. Quod planè docemur in phædro Profecto sicut diximus, mẽsuras animæ cõseruare debemus, rationésq; perfectionem & profectum animæ assignantes: neque ex corporeis, neque ex diuinis traducere, ut ita Platonis simus interpretes. neque ad opinionẽ propriam philosophi uerba detorqueamus. Postquã igitur anima aliquando imperfecta est rursúmque perficitur, & obliuionem patitur diuinorum & iterum recordatur, constat & tempus ad pfectionem eius conducere. Quo enim pacto ex imprudentia ad prudentiam transfertur, & in uirtutem à prauitate. nisi per tempus mutationes efficeret. Omnis enim mutatio spatio temporis agitur. Hæc utique dicta sint de perfectione cõmuniter animarum. ex his autem accipiamus, oportere eum qui iustum norit ex ignorantia in cognitionem eius alíquando pertransisse, neq; semper ipsam iusti rationem in promptu prorsus habere. Quemadmodum illi nobis superiores. Imperfecti nanque ab initio nascimur. Neq; rursum propter ipsam mutationem corporis,

cognitionem

cognitionem quoq; iuſti nobis obtingere. Nõ eſt enĩ eſſentia noſtra corporea, nec materialibus conſtituta. Neceſſe eſt omnes aĩæ mutationes tempore menſurari. Vnde & Ariſtoteles in aĩa mutationem ſecũdũ act⁹ & habitus eorumq; oppoſita collocat temporalem. Quod igitur aĩa cõiuncta corpori, & à prauitate ignorantiáq; trãſiens in oppoſita, interuallo temporis indiget, nemini dubium. Quidam uero animam ipſam ſeorſum in ſe manentem arbitrantur ad agendum tempore non egere, ſed contra tempus ex ipſa creari. hoc autem arbitror aliquam rationem deſiderare. Duplex enim tempus eſt, unum quidem unà cum naturali uita corporeorũ uniuerſi motu natum. alterum uero per incorporeã uitam procedens. Hoc igitur animarũ quoq; diuinarum circuitus dimetitur. Rurſumq; animarum noſtrarum actiones perficit etiã ſeparatas, ſecundũ uero tempus una cum naturali uita porrectũ uitã quidem noſtram una cum corpore actam metitur. Vitam autem ipſam animæ ſecũ ipſa uiuentis nullo modo. Eſt tamen aliqua in nobis ſcientia ante omne tempus. Fit & aliqua tempore, Socrates igitur ſcientiam ſecundum actũ expreſſam ſpectans inquirit, quodnam ante hanc tempus extiterit. Alcibiades autem ſcientiam ſaltem poſſidens In eſſentia poſitam, propter quam putat etiam ſcire quæ neſcit, nequit aſſignare tempus, quo primum acceperit eam, ab æuo enim hanc habemus Quapropter ſi alter quidem de alia ſcientia loquitur, alter uero de alia uera ſunt utraque ſcilicet & tempus ſcientiam præceſſiſſe, & non habere in promptu tempus, quod affirmes ſcientiam præceſſiſſe ante enim ſcientiam nondum conſumatam tempus eſt nullum ante uero ſcientiam actu perfectam tẽpus extitit.

Multi gradus p quos à multitudine ad unũ adſcẽdimus cõtẽplando.

Lato & pythagoras iubẽt fugere multitudinem, ut ueritatẽ ſim-p pliciſſimã conſequamur. Multitudinem quidẽ exterioris populi, nos multifariã diſtrahẽtis atque fallentis. Interioris quoque populi multitudinem multo magis. hæc enĩ magis diſtrahit atque fallit. Primam ergo fugito uariam affectuum multitudinem. Secundo ſenſuum. Tertio imaginationum. Quarto opinionum independentium. omnis enim multitudo iam dicta tam in ſe diuerſa eſt, ut alia aliis in qualibet contraria ſint. Vnde præſtat ad ſcientias ſe conferre. In quibus multitudo iam contrarietatem habet nullam. Nam & ſi affectus affectibus contrarii ſint, ſenſus quoq; ſenſibus, imaginationes imaginationibus, opiniones opinionibus nulla tamen ſcientia ſcientiæ contraria.

reperitur. In hac igitur propositionum notionúmque multitudine congregemus in unum scientiarum quoque numerum uno quodam uinculo connectamus. Tanto enim abest quod inuicem contraria sint, ut etiam notio notioni seruiat, scientiǽque inferiores omnes superiori ministrent, habeántque sua ab illis exordia. Oportet, hic insuper à multis scientiis quæ præsupponunt unam, ad ipsam unam se conferre, nullam ulterius supponentem, atque ad hanc primam omnes rite referre. Post uero scientiam eiusq; studium expedit iam deponere compositiones & diuisiones multiformésq; discursus. atq; illinc ad intellectualem uitam simplicésq; intuitus & perceptiones eius ascendere Scientia enim non est summus cognitionum apex. Sed super eam est intellectus, non intellectum inquam dumtaxat ab anima separatum. sed ipsam quoq; illustrationem animæ illinc infusam, de quo & Aristóteles ait, intellectum esse, quo terminos cognoscimus. Atq; Timæus húc ipsum inquit in nullo unquã alio præterq̃ in anima fieri. ad intellectũ igitur hunc ascendentes una cum hoc intelligibilem essentiam contéplemur. perceptionibus uidelicet in diuiduis, atq; simplicibus ídiuisa simpliciáq; entium genera speculantes. At uero post uenerabilé intellectum ipsam deniq; summam animæ (ut ita dixerim) existétiam p quam unum sum[9], & sub qua unitur multitudo nostra suscitare fas est. Quemadmodũ enĩ per intellectum nostrum diuinum tangimus intellectum, Sic & primum unum, à quo omnibus inest unio per unum, & tanq̃ essentiæ nostræ florem attingere licet. Per quod sanè nostræ unum diuino maxime iungimur. Simili nanq; simile ubiq; comprehendi potest. Scibilia quidem scientia, intelligibilia intellectu. Vnitissime entiũ mensuræ animæ unitate. Iam uero hæc unitas pérque ipsam actio, est actionum nostrarum summa diuini per hanc efficimur. Quando uidelicet omnem multitudinem fugientes in ipsam unitatem nostram confugimus unumq; efficimur, & uniformiter agimus. Hactenus fugiendam multitudinem admonuim[9] per gradus cognitionum ordine procedentes Deinceps per gradus cognobilium ad idem cõprobandum similiter procedamus. Sensibilia fuge omnia, congesta enim sunt, & diuidua, ac penitus mutabilia. Ideóq; sincera notitia teneri non possunt. ab his igitur ad essentiam incorpoream te transferto. Omne nanq; sensibile habet aduentitiam unitatem, pérq; se ipsum est dispersum, & infinitate plenũ, propterea & bonum eius est partibile, & aduentitium, & à semetipso distás, atq; discedens atq; in sede residens, aliena. Cũ uero ascenderis

deris illuc & inter incorporea fueris collocatus conspicies animalem illum ordinem super corpora mobilem quidem ex se ipso per se agentem, in se & ex se suam substantiam possidentem. multiplicatum tamé anticipantémque in se ipso apparitionem quandam essentiæ circa corpora diuidendæ. Ibi sane uidebis rationum plurimas habitudines, proportionésque uarias & uincula multa. Item tota quædam; & partes & circulos animales, uarietatem uirium multiformem. Præterea animatum perfectionem non æternam non simul totam penitus consistentem, sed euolutam tempore & in discursionibus se uersantem. Talis ení animæ natura est. Post uero multitudinem animis competentem te confer ad intellectum, & intellectualia regna, ut rerum possideas unitatem. Ibi quidem naturæ illius contemplator esto. Spectato manenté in æuo naturam, uigentem uitam, intelligentiam uigilantem cui nihil deest uitæ, quæ ad pfectionem suam curricula temporis non desiderat. Vbi hæc inspexeris, & quanto interuallo animis sunt meliora. Quære deinceps nũ aliqua ibi sit multitudo &, intellectus cum sit unus nunquid sit etiam uniuersus Item cum sit uniformis, an sit insuper multiformis. Inuenies quidem ita se habere. Cum ergo perspexeris intellectualem illic multitudinem, quamuis indiuiduam penitus, & unitam, ad aliud rursum principiũ te traducito. Atque sup intellectuales essentias, unitates cas ꝯsiderato. Ac deniq; unitatem ab omnibus absolutam. huc usq; profectus, omnem multitudiné dereliqueris & ad ipsius boni fontem iam perueneris. Cũ per hæc pateat perfectionem aĩæ cõparari ex eo proprie quod oẽm & externam & in ternam & ipsã uniuersi multitudinem fugiamus. híc quoq; concludere possumus, aĩas nostras non à sensibilibus cognitiones duntaxat colligere, nec à rebus particularibus atque diuisis, ipsum totum unumq; inuenire, sed ex intimis promere disciplinam, & quod in rebus apparentibus imperfectum est emendare. Non enim decet existimare ea quæ re uera non sunt esse præcipuas causas cognitionis in anima existentis. Et quæ inter se ipsa dissident, indigéntque rationibus & argumentis animæ ambiguáque sunt, scientiam omnino præcedere eodem modo manentem. Neq; etiam quæ uarie pmutantur rationes in uno consistentes progenerare. Neque indeterminata determinatæ intelligentiæ causas esse Non igitur à multis, sempiternorum ueritatem accipere decet. Neque à sensibilibus uniuersalium iudicium atque discrimem. Neque à rebus ratione carentibus iudicium sententiámque bonorum. Sed oportet animam se ipsam ingredi-

entem, ibi uerum bonúmq; ac ueras rationes omnium perscrutari. Plena enim est horum animæ ipsius essentia. Delitescunt uero ex obliuione genesica. Quærit igitur anima uerum exteriora spectans, ipsum interim essentia possidens, bonúmq; foris explorat, se ipsa deserta. Hinc igitur sui ipsius cognitionem exordiri quisq; debet. Si enim in hominum multitudinem intuitum distrahamus, nunquã unam eorum speciẽ discernemus, obscuratam uidelicet multitudine diuisionéq; & discordia mutationéq; multiplici eorum qui speciei participes sunt. Sin autem in nos ipsos aciem conuerterimus, hic utiq; & rationẽ unam & naturã unã hominum speculabimur à disturbatione semotam. Merito itaq; Socrates longe segregat animã à multitudinis conspectu cogniturum, quid reuera sit homo, opinionésq; contemplationis huius impedimenta, redarguit. Multitudo nanq; impedimẽto nobis est ad animi conuersionẽ in se ipsam, atq; ad unius speciei notitiam. Hic enim uarietas obumbrat unum. Alteritas obscurat identitatem. dissimilitudo obfuscat similitudinem. Nam circa materiam species sunt confusæ, & meliora deterioribus sunt commista.

Vita proprie naturalis animæ non est in corpore terreno, sed sublimi, ideo formæ omnes hic ægrotant atque delirant.

n Emo mirari debet si cum dicamus quod est naturale frequentius esse eo quod præter naturam, & hoc quidem contrahi in angustum, naturale uero per uniuersum amplificari, hominũ tamen plurimos ignorantes esse fatẽmur & malos, contrarios autẽ quã paucissimos. Non enim naturale est animis una cum corporibus uitã degere, & in generatione uersari. Sed contra separata immaterialis incorporea uita potius est animis consentanea. Quando igitur in generatione uersantur similes sunt hominibus pestilentem habitantibus regionem. Quando uero extra generationem uiuunt, ut Plato inquit similes sunt prata colentibus. Quemadmodum igitur non est mirandum inter eos, qui pestifera loca incolunt languere quã plurimos, paucissimos uero naturalem ualitudinem cõseruare, sic & animas in generatione positas plurimas quidem obnoxias passionibus, atque prauas esse mirari non debes. Contra uero stupendum foret, si animæ eiusmodi corporibus inuolutæ his nodis adstrictæ, tanta circunfusæ mutatione aliquando sobriæ, puræ, imperturbatæ reperiantur, nonne stupendum est animam immaterialiter in rebus materialibus uiuere, & in caducis incon-

taminatam se alicubi conseruare. Atque cum iam eiusmodi pocula biberit, non esse his pharmacis consopitam. Re enim uera obliuio, error ĩscitia pharmaco cuipiam similis est in locum dissimilitudinis animas deflectenti. Quidnam igitur admiraris, multos quidem secundum uitam esse lupos, multos uero porcos, plurimos autem alia quadam bruti specie circunfusos. Cum terrenus locus circes ipsius sit diuersorium. Animæq; multæ ob immoderatam concupiscentiam uenenosis inescatæ sint poculis. Illud autem Illud potius admirare si qui inter mortales usquam reperiantur eiusmodi potionibus non permulcti non etiam irretiti. Si qui Mercurii munere freti in rationem scientiámque se conferant. Quemadmodum enim mirari non debes si in tartaro prospexeris animas cruciatas. Talium enim ille locus, sic etiam si in generatione uiuentes animæ plurimæ perturbatæ sint ignaræ dementes. Tales enim animas desiderat generatio, sicut igitur in cœlo quidem bonæ sunt oēs, ĩ tartaro autem omnes improbæ. Sic in generatione plures quidem prauæ sunt, pauciores autem probæ, Generatio enim non ad extremorum melius atque diuinius declinat sed deterius.

Malus neq; cum aliis consentit neq; secum.

Mprobus secum ipso consentire non potest. Necesse enim est
i tum propter naturam rationalem uidere quodammodo uerum, tum propter imaginationem perturbatam plurimum ignorare, secúmque dissidere. Declarat hoc penitentia remissis perturbationibus ueniens. Intemperatus igitur propter intelligentiam diuinitati cognatam, diuina quandoque cogitat atque loquitur. Sed propter cōcupiscentiam imaginationémq; perturbatam à temperantia diuina longe discedit. Cumq; semper secum ipso pugnet, nimirum cum aliis consentire non potest.

Quicunq; sciunt aliquid circa illud omnino consentiunt.

Portet eos qui sciunt aliquid circa illud esse concordes, Cuius
n quidem concordiæ causa prima est ipsa rerum determinata natura, secūda φ ipsa cognitionis iudiciaria sīt eadem apud oēs. Tertia, φ in primis principiis, intellectus ad se ipsum est unitus. Ideóq; quicquid est intelligentiæ compos est & particeps unionis. Scientia quidē illustratio quædā est, ex intellectu dependens. concordia uero illustratio est ex unitate procedens. Est enim unio differentium, Necesse est igitur scientiæ eiusdem participes in uicem consentire.

Quiſque noſtrum eſt anima,& hæc in ſe habet ſpecies omnes diui nas atq; naturales

Otum Platonis cōſilium hoc in libro eſt, nos in ipſam noſtri reuocare cognitionem, atque demonſtrare eſſentiam noſtram in ſpeciebus rationíbuſque conſiſtere. Atque ſcientias omnes ex ſeipſa producere,& in ſe ipſa ſpecies omnes diuinas & naturales agno ſcere. Perfecta quidem noſtri cognitio foret ab eſſentia uires, ab his actiones diiudicare. Cognitione uero noſtri communiore potimur, ex actionibus uires ex uiribus eſſentiam animæ cognoſcentes, hæc quidé tria inuicem in anima confluunt. Nam & eſſentia eius eſt actu & actio eſſentialis exiſtit. Hæc enim intellectualis fit ſecundum actum. hæc autem eſſentiæ fit cognata ſecundum ipſius perfectionem.

Anima libero motu ſe ducit. ſibi bonum præbet ſe purgat. ſe erudit, etiam quando aliunde erudiri uidetur.

Nimalia quidem ratione capta, impulſa gubernantur externo,& aliunde curantur, ea uidelicet conditione qua mouet ipſe motor, orbata ſcilicet ea facultate qua aliquid ſe ipſum ducere ualeat, atque ſeruare rationalis autem anima propter ipſam per ſe mobilé,& per ſe operātem proprietaté ſuapte natura pōt circa ſe ipſam agere, ſéque mouere bonúmq; ſibi ipſi præbere. Iam uero purificatio nobis nō accidit ab externis, ſed ex intimis aīæ ducit originem. Omne nāque malum ab externis accidit, atq; eſt aīæ peregrinū. ex intimis uero bonū. Anima enim naturaliter eſt boniformis. Et quāto fit perfectior, tanto uitam ſibi uendicat ex ſe mobilem. Quippe cum fiat aliunde mobilis ob corporale cōmercium & effectum. Quapropter quicquid accipit ab externis, remanet appoſitum extra ipſam, ſicut ſenſibilia & imaginatione percepta. Sola uero illa ſunt in ipſa quæ ab ipſa in ipſā fiunt, ab eaq; producuntur. Purgatur igitur ex ſe ipſa, quando quidem ratio à ſe ipſa, incipiens, deſinit in ſe ipſam. Hac igitur ratione recte intelligitur, quod Socrates ait. ſ. inter diſputantes, dicentem eſſe proprie, qui reſpōdet. Hic ergo ſi redarguitur, redargutus uero purgatur, certe dum purgatur ſe ipſum purgat,& ab ignorantia liberat, redargutioné adhibens ipſe ſibi. Quod quidé naturæ aīæ ſe mouēri cōſentaneū eſt. Quod ſatiē dictū cōfirmat ét illud diſciplinas eſſe reminiſcentias. ꝙ. n. reſpondétes ex ſe ipſis oia dicāt, maximū eſt reminiſcentiæ ſignum, aīas uidelicet rationes ſermóeſq; ex ſe ipſis promere. Atq; ſolo ſuſcitante quopiā indigere. Neq; eé tabellas uacuas litterarum, quæ extrinſecus figuras accipiāt. Sūt

enim

enim semp inscriptæ, & ip se scriptor est intus Neq; tamen omnes inscripta legere possunt, uel quod iscripta sint cognoscere. Quippe cum ob geneficam obliuioné oculus earum sit sordibus circunfusus, atq; ex ipsa obliuione, in passiones inciderint. Solum igitur opus est auferre, quod obstat ap positum. Non autem necessaria est extrinsecus iniecta notitia. habent enim animæ in se ianuas ueritatis, sed terrenis materialibusq; speciebus obclusas. Si quis igitur diligentissime res demonstret. Animæ incitatæ quidem aliunde, promentes auté ex se ipsis scita responsa, ex hoc ipso declarant uerum esse Platonicum illud animam oía nosse, soloq; indigere quodam ad respondendum extrinsecus incitante. Præterea q aliquis cum eruditur, ipse se ipsum purget, dæmonicæ potestatis est op9. Nam dæmones non extrinsecus in nos agunt, sed tanquá ex puppi nos intus dirigunt & gubernant, Neq; nos purgant tanquá corpora quædá aliunde mobilem nacta naturam. Sed curant tanquam mobiles ex se ipsis. Hac enim ratione tamen & bona præbent, & passiones expurgant. Socrates igitur uicem boni dæmonis agens, ostendit adolescentem non tam ab alio quam a' se ipso redargui.

Quare malus & ignorans secum & cum aliis dissideat. quare bonus consentiat, & scientes inter se sint concordes'.

c Ontingit merito plerisq; ad se ipsos discordia frequens. quoniam aliqua quidé a' sensibus intromittunt. Aliqua rursú ab imaginatióe, Aliqua ab opinione frequenter. non nulla ab ira à cócupiscentia multa. Non ení solú ex opinionibus tales quædam passiones mouentur hominibus. sicut stoici tradunt, sed etiam contra propter passiones quasdá, & impetus. opiniones sæpe permutant quandoq; ex optimis pessimas sæpe reportant. Hi ergo à multis principiis atq; potentiis & his quidé deterioribus multiformes in se motiones accipientes, nimirú aíam dissidenté habent, atq; discordem. Scientia uero præditi ab uno quodá supiore principio cognitioné suscipiunt uniuersam. Intellectus. n. eis principia tradit. Iam uero omnes sententiæ ueræ filiæ sunt intellectus. Cum igitur à tali quodam principio simplicitate procedát omnes, merito omnes inuicem sunt concordes.

Qui putát hominé esse ex anima corporeq; compositum cósequenter utile ab iusto se iungút, qui uero hoiem esse aíam coniungunt.

u Trum idem sit iustú atq; utile, cæteri quidem dissentiunt. Platonici uero idem esse censent. Nam Epicurei sané & stoicorú quidam finem nostrum ponentes ipsum secundum naturam

uiuere, atque peripatetici qui bonum nostrum ex necessariis complent. Non facile possunt idem esse iustum atque utile confirmare. Similiter & quicunque hominem aiūt esse corpus animatum, uel ex corpore animáque cōpositum. Vulnera enim cadésque fugiet aliquis uel iniuste, ut animal conseruetur. Quippe cum cuiuslibet animalis bonum sit secūdum naturā se habere. & in hoc habitu conseruari. Hic igitur utile differt à iusto. Quicunque uero finem ipsum in anima collocant corporeis non egentem hominémque ipsum esse putāt animam utentem corpore, hi certe iustum, atque utile facile iudicant esse idem. Vtrunque enim in anima ponunt, & passiones instrumentorum ab ipsis utentibus esse seiūctas intelligunt. Argumentatio uero probans iustum esse utile ita procedit. Omne iustum est pulchrum, omne pulchrum bonum, omne igitur iustum bonum. Atque bonum & utile idem est, omne igitur iustum est utile.

Anima contrahit in se speciem rei cui adhæret, item de uehiculis diuinarum animarum atque nostrarum.

Nimæ, species etiam eorum sibi cōtrahunt quibus ipsæ se con
a iungunt. Nempe quando se assimilant intellectui mox immu
tabilitatem secundum opiniones atque uitam sibi uendicant. Quando uero generationi se copulant nouitatem ubique sectantur, & tum in has, tum in illas feruntur opiniones. Rationésque ipsas animæ semper stabiles minime sentiunt Significat iter hæc Plato generosiores & ingeniosiores animas intelligentiam habentes puritatis deorum inuiolabilis, atque hanc ipsam suo idolo inserentes etiam circa apparentē puritatem quodāmodo occupari solere. Quandoquidem & diuinorum indumentorum inuiolabilis essentia est & imaterialis est puritas, quā sane oportet animas induere sua uidelicet indumenta cognata purgantes, uestésque suas incontaminatas a generatione seruātes, neque totum in externarum uestium puritate ponentes.

Scientia una in se manens implet multos non diminuta, hinc cōiicimus animam esse a corpore separatam.

Iusdem scientiæ minus est uni persuadere, atque multis in qua
e quidem Platonica sentētia quasi quidam hymnus & celebratō
scientiæ continetur hunc in modum quāta & qualis unaquæque scientia sit hinc apparet, quod intellectus ipsius imitatione eadē scientia unūquéque implet cognitione cunctósq; simul. est quidem indiuisibilis, & considens in seipsa, & interim omnia participantia sui pficit

instar

instar mentis, quæ quidem ex se tradit omnibus iterim ab uno quoque seorsum. Hæc utique essentiam nostram iudicant à corpore separatam, & in seipsam manentem. si quidem scientia, quæ perfectio nostra est, talem possidet facultatem, corporeæ nanque potentiæ quãdo se tradunt ipsæ se minuunt. Scientia uero una eadémque permanens indiminuta sufficiens uni multísque pariter seipsam exhibet. & anima igitur similiter est toti corpori præsens omnibúsque membris, quãuis alia aliter mēbra participent.

Propheticus esse aliquis sine scientia potest. propbeta uero certo scit quod pronunciat.

Bi Plato ait uaticinatores, significat illum opinione q̃dé non
u scientia, quod ibi præn̄ũciat præsagire nam uaticinales quidé
non scientia præditi sunt, sed opinione feruntur, qui uero nõ solum uaticinatores, sed etiam uates sũt iam scientia potiuntur, potioré que humanã scientiam habent. Significat etiam generosiorum animarum impetus atque mot⁹ quodámodo a superis suscitari. ppea q̃ ét præter opinionem agant, sæpe etiam si absq; scientia operentur.

Bonum pulchrum iustum super intelligibiliter intelligibile intellectuale essentia uita intellectus.

Nter principia rerum ipsum bonum supereminet pulchritu-
i dinem & pulchritudo iusticiam, bonum nanque super intelli
gibilia extat in loco in accessibili finim. Pulchritudo uero occulte quidem in primis intelligibilibus permanet. Explicatius auté in ipso ordinis illius fine Iusticia denique unite quidem in primo intellectualium ordine permanet. Consequenter uero in calce intellectualis deorum processionis effulget Rursum ipsum quidem bonum regnat in diis, pulchritudo in méobus. Iusticia regnat io animis, quapropter & iustum quidem pulchrum est Non tamen omne pulchtũ est & iustum. sed ipsa pulchrorum causa iusticiam antecedit. item omne pulchrũ bonum, fons auté bonorum omnium præcedit omne pulchrum. Rursum iustum quidem est bonum per mediam pulchritudinem bono cõiunctum. bonum uero superius est ambobus. Sicutique inuenies rerum etiam extrema considerans. Materialis enim causa quamuis bo-

num aliquid sit, turpe tamé est atque deforme, unius particeps quidem est, speciei tamen expers quod uero sensibile est, pulchritudinis quidem uestigia possidet, iusticiæ uero nequaquam. Hinc í phædro Socrates ait, iter caducas imagines nullum esse iusticiæ temperantiæ'que splendoré. pulchritudinem uero solam priuilegium id habere, ut euidentissime pateret ubíque & desiderabilissima foret. Vbi igitur iustum est, ibi pulchrum. ubi pulchrum ibi bonum, siue prima principia spectare uolueris, siue principiorum illustrationes usque ad extrema porrectas. Ipsius quidem boni omnia participia sunt. omnium enim é principium, pulchri uero sola. quæ aliquam habét speciem. iusticiæ denique solæ animæ sunt participes. Iam uero in medio rerum omnium centro quale est anima, hæc omnia inuicem connectuntur. bonum. iustum. pulchrum. & bonum quidem ipsius est pulchrum. atque iustum. Iustum quoq; simul & pulchrum est & bonum pulchrum similiter & bonum est, & iustum. Neque solum in eiusmodi trinitate est hic sermo uerus. uerum etiam in aliis quoque multis. Quemadmodum inter principia ipsum ens præcedit uitam, uita menté. Similiter etiam in effectibus ubi non omne composennis compos est & uitæ, neque uiuens omne statim est mente præditum. Sed uicissim intelligentia omnia uiuunt, atque sunt, uiuentia uero sunt quoque uiuendo. Cum uero talis sit in extremis per trinitatem eiusmodi differentia in anima confluunt. ubi ens quidem & uita & intellectus existit uita uero & intellectus est & essentia. Intellectus autem & essentia similiter est, & uita una enim simplicitas est in anima una substãtia. neq; esse. neq; uiuere. neq; itelligere, ibi é aduétiuú Sed intellectus quidem eius est essennalis & uiués. uita quóq; intellectualis est p essentiam. Essentia denique intellectualis & uiuens. ubíq; ergo est omnia, & ex omnibus unum simili ratióe, & bonum eius pulchritudine & iusticia pollet, & pulchrum est bonum, atque iustum. rursũque iustum est bono pulchróque refertum, subiectum sane unum est, ratiões uero diuersæ ubi nos neque ipsam trium horum identitatem secundũ rationes consideramus, neque alteritatem secundum subiectum existimamus sed rationes quidem eorum differentes inter se conseruamus. unum uero subiectum. quamobrem ubíque per actiones animæ inuicem ista concurrunt, sicut enim rationes quidem uirtutum sunt differétes, unum uero compos est cunctarum, neque fieri potest, ut sis iusticiæ particeps, & tempetantiæ uacuus, uel duo hæc quidem habeas cætera

uero

uero non habeas. Sic & eiusmodi trinitas sibiipsa connectitur, & omne quidem bonum simul & pulchri compos est, & iusti similitérque de cæteris propterea Socrates iustum bonum per pulchritudinem copulauit. Hoc enim est competens eorum medium simul, atque uinculum. Timæus autem ait pulcherrimum esse nodum, qui & seipsum & colligata, quã maxime conficit unum. Memento uero ipsi quidem bono, malũ duntaxat esse cõtrarium. bonum uero nequaquam. ex quo apparet cõcordia inuicem esse bona. Malo aũt, & malum, & bonũ pariter aduuersari.

Probat omne iustum ipsa eius natura pulchrũ esse, atque bonum.

o Mne iustum esse pulchrum sequentibus rationibus cõfirmabimus, cum anima sit multitudo quædam, atque in ea hocq; dem primum sit, illud uero medium, illud autem ultimum. dic age quando iusticiam in ea fieri dicimus, An quando medium aut ultimum superioribus dominari conatur, an potius quando primum medio mediũ ĩperat ultio? At si tũc quãdo deteriora melioribus præualent, non ulterius erunt deteriora natura talia. Illud enim cui competit denominari melius est, honorabiliúsq; natura. si igitur impossibile est, idem naturaliter esse melius atque deterius. oportet iustum tunc in anima reperiri quando quod in ea optimum est, uitæ totius habet imperium. medium uero subditum meliori præualet ultimo. Tunc enim unaquæq; pars animæ, quod sibi conuenit, habet. primum quidem regnãs. secundum uero stipans. ultimum denique meliori ministrans. Ipsum itaque iustum natura distributiuum est eius, quod conuenit parti cuilibet animæ. Et officii proprii conseruandi unicuique causa, propriæ'q; dignitatis distribuendæ, atque ita totius ordinis conseruatio. ordo uero moderatióque huiusmodi naturæ conueniens naturaliter pulchra est. Est igitur iusticia causa pulchritudinis atque pulchra Est autem duplex iustum. Vnum quidem in contractibus, quod arithmeticam conseruat æqualitaté. Alterum uero in distribuendo uersatur in geometrica æqualitate consistens. Tum igitur arithmeticam seruat æqualitatem. ne socium suo in contractibus defraudemus, plus uidelicet quam dederimus ipsi recipiẽtes. Tũ uero iæqualib' distribuit iæqualia pro dignitate cuiq; geometrica proportione seruata, ut quẽadmodũ differũt iter se psonæ. sic & differãt iter se distributa psonis. itaq; oẽ iustũ sicut dixim' ẽ æquale

omne auté æquale pulchrum. nam inæquale incompositum é & turpe. iustum igitur omne pulchrum. Præterea tūc é in corporibus pulchritudo, quando superat forma materiam. ipsa nāque materia deformis est & turpis & quando forma superatur ab ea. Tūc forma in formitate quadam & deformitate repletur & quasi íforme quiddá euadit, facta uideli cer similis subiectæ naturæ. si igitur & in anima quod intellectuale nobis inest, uicem gerit formæ. Inrationale uero materiæ. nam intellectus & ratio in ordine termini computantur. Inrationale uero in genere ídefiniti locatur. natura enim ídeterminatum est expersq; mensuræ necessarium est. in anima quoque tunc pulchritudinem effulgere, quádo ratio quidem regnat, species uero uitæ ratione carentes rationi subdútur. at uero iustum ipsum rationi quidem dat imperium, inrationali deputat seruitutem. utrique enim quod sibi consentaneum est attribuit. principali quidem pricipatum. inferiori uero designat obsequium. Quando quidé in opificio mundi inrationale nobis est subditum, & rationi nobis insitæ inrationale subiicitur ut uehiculum ipsum. itaque iustum naturaliter pulchrum est, & pulchritudinis animæ causa. Item iustū quid perfectum est atque definitum. nam iniustum imperfectum inde finitúmq; censetur atq; ífinitū uagatur, nec usquá sistit gradum præuaricans iusticiæ terminum. ipsum ergo iustum cuicunque adest mensurā terminúmque imponit, atque ita omnia perfecta facit. Cum itaque tale sit merito pulchram efficit animam. Id enim quod perfectum est atq; mensuratum, naturaliter pulchritudo consequitur sicut immensuratū ídeterminatúmque deformitas comitatur. iustum igitur est natura pulchrum. denique ipse mundi faber totum hoc p iusticiá exornauit. pulcherrimo enim nodorum omtuium nodo deuinxit mundum, indissolubilémque effecit, propter proportionis analogicæ potestatem cōtinétem ipsum sibíque amicum undique facientem. quod autem est simile mundo uisibilium omnium formosissimo. nimirum est ipsum quoq; pulchrum. quod igitur iustum est, necessario est & pulchrū.

Omne pulchrum naturaliter est bonum, oé turpe malū atq; uicissim,

o Mne uero pulchrum esse bonum ita probamus. Constat pulchrum esse amabile suapte natura, quandoqdem & extrema pulchritudo diuinæ pulchritudinis imaginé ferés é amabilis

primóq;

primoque aspectu animos ad se mouet. Quod confirmatur in Phædro. Re enim uera καλὸν .i. pulchrum, siue dicitur διὰ τὸ καλεῖν .i. quia prouocat animas, siue διὰ τὸ κηλεῖν .i. quia permulcet intuentes, certe secundum naturam est amabile. Quapropter & amor ad pulchrum dicitur amātē ducere. Quicqd aūtē amabile ē appetibile ē. n. amor appetit⁹ aliqs alicui⁹ robustus atq; uehemens. Et quicquid amat, appetit aliquid, quo & indiget, Omne uero appetibile est & bonum, siue re uera bonum, siue apparens Pleráque enī nō bona expetēda nobis occurrunt. Quoniā appetentibus se offerunt tanquā bona. Demonstratum est autem a Socrate in memnone manifeste fieri nō posse ut qui malum quale sit nouerit ipsum appetant. Appetibile igitur omne bonum est. Ac si quidem appetibile sit principaliter, bonum quoque principaliter erit. Sin autē apparens appetibile. Tale etiam erit bonum, omnino aūt in quolibet terminorum hoc est apponendum. s. aut apparens aut re uera Si enim pulchrum & apparens certe & amabile & appetibile bonūque pulchro eius modi consors. Sin autem natura pulchrum ē & amabile, bonum quoq; similiter. Atqui quidnam erit appetibile, nunquid malum. At impossile est, ubi notum fuerit esse alicui expetendum, omnia enim bonum appetunt, ad malum autem appetitio nulla fertur. sed neq; etiam appetitus fertur ad aliquid quod neq; sit bonum neque malum, quod enim tale ē gratia alterius agitur, nullusque finis existit. omne autem appetibile finis: atque siquid ex malis appetitur, quoniam apparet bonum, desideratur ut bonum, & siquid non pulchrum amatur, quoniam apparet, amatur ut pulchrum. Si igitur omne pulchrum est amabile, omne amabile est appetibile, omne appetibile bonum, consequenter omne pulchrū est bonum atque uicissim, omne bonum appetibile. appetibile est amabile. si quidem amate est uehementer appetere. unde in symposio Socrates ait bonum amabile esse sicut pulchrum. si īquam omne bonum est appetibile, appetibile rursum amabile, amabile uero pulchtum. sequitur ut bonum omne sit pulchrum. Neque nunc nobis obiiciat aliquis ipsum bonū esse superius pulchritudine, neque rursum duplex eē quod amabile dicitur, non enī nunc de primis rerum principiis disputamus, sed de his quæ nobis insunt pulchris, atque bonis quod igitur in nobis est bonum simul est appetibile & amandum. Per amorem igitur id comparamus & possidemus, per amorem inquā, studiūmq; propensum. ac si qs seipsū aīaduerterit plane pspiciet, eiusmodi bonū acriores nobis amores in ferre cognoscet q̄ pulchra sensibus manifesta, qd igitur

est bonū est & pulchrum. Quapropter Diotima præcipit amatoribus ut post occurrentem sensibus pulchritudinem, se ad pulchritudinē trās ferant actionibus officiis scientiis insitam, ibiq; amatoriū aīæ oculū uehementer exerceant. Deinceps uero ad intellectum, ibique præcipuam, diuinámque pulchritudinem dominantem, tanquā ipsum re uera pulchrum in nobis animæ uigeat. Quid enim in nobis est uirtute & scientia pulchrius? Quid contra uitio & ignorantia turpius?

> Homo est anima utens corpore ut instrumento. Mala ergo corporis nō pertinent ad animam hominémq; sicut neque mala instrumentorum ad artificem atque artem.

Also plerique putant uulnera mortémque mala. quid enim
f horum nobis est malum? Si quidem non transit in animam,
quæ nos ipsi sumus, Neque enim passiones instrumentorum
uirtutes utentium mutant, neq; igitur faber obtusa aliquando seca artē
amittit secandi neq; etiam si in arte fabrili consisteret nostra fœlicitas in
fœlicem propterea putarem? fabrum cui seca defuerit. Iam uero quēad
modū aīa īstrūm hēt, sic & corpus īstrumenta quædā hēt, p quæ mouet
externa. quorū uitiū bonā nō ledit corporis hītudinē similiter & cor-
poris passiones in animā non pertranseunt. Quapropter & mors & si
corporis malū est, non tamen est animæ malū. Si igitur pulchrū qui-
dem actionis est in anima, malum uero interim fit in alio, nondum ostē
sum est idem aliquando pulchrum esse simúlque malum. Licet etiā
dialectica ratione distinguere, aliud quidem esse aliquid secundum se
ipsum, aliud autē secundū accidens. Est enim actio fortis, pulchra secun
dum seipsam. Mala uero si quando sit mala, per accidens. quoniam ac-
cidit fortiter agentem mori. esto enim si uis mors ē malorum numero.
Non igitur officium forte secundum hoc ipsum quod est forte, ideóque & pulchrum est etiam malum, sed forte per accidens, illud igitur est pulchrum aliud uero malum. Neque qua ratione pulchrum eadem ostensum est esse aliquando malum sed per accidens propter obitum. Proinde hominis ignorat essentiam qui bonum à pulchro secernit, & hoc quidem in alio illud autem in alio ponit. bonum in corpore. Pulchrum in actionibus animæ. Sed re uera homo ipse est animus ipse essentia à corpore segregatus in quo quicquid est pulchrum est, & bonum

est etiam

est, etiam si inde corporis sequatur incommodum. Corpus enim non pars hominis, sed instrumentum. Instrumenti uero malum non pertinet ad utentem.

Quomodo differant duo hæc scilicet secundũ seipsum & qua ipsum.

d Ictiones eiusmodi scilicet secundum seipsum & qua ipsum. etiam apud Aristotelem distinguuntur. Quod enim secundum seipsum alicui competit, potest ei non competere primo. Quod autem qua ipsum conuenit, præter id quod conuenit, secũdum seipsum etiam primo competit ei atque adæquatur. Pulchrum igitur si commensuratiõis animæ causa est, atque ob hoc ipsum dicitur pulchrum, efficitque ut melius in anima dominetur deteriori, perficitque nos, & animæ deformitatem purgat, hac ipsa ratione bonum est, nõ quidẽ p accidens, sed qua rõne pulchrũ. si.n. q̃ pulchrũ est cõmensuratũ est, & qua commensuratum est & bonum. Bonum enĩ est mensura, certe qua pulcbrum est existit & bonum. Similiter turpe, qua turpe, malum est. Nam qua turpe est, informe est indeterminatum incõpositũ, & hac ipsa ratione malum. Qua igitur est turpe, est utique malum. eadem itaque res & pulchra semper est & bona, Atque contra turpis pariter atque mala hanc tu regulam hic mente teneto, qua & imposterum usus est Aristoteles. Si qua duo cõuertuntur, inuicem eorum quoque opposita cõuertuntur. si igitur pulchrũ, bonũq; cõuertũtur ĩter se eorũ quoq; opposita malum scilicet atque turpe similiter inter se cõuertuntur.

FINIS.

Opus Procli de sacrificio interprete Marsilio Ficino florentino.

q Vemadmodũ amatores ab ipsa pulchritudine. quæ circa sensum apparet ad diuinã paulatim pulchritudinẽ ratione progrediũtur, sic & sacerdotes antiqui cũ cõsiderarẽt in rebus naturalibus cognationẽ quãdam cõpassionẽmque aliorũ ad alia & manifestorũ ad uires occultas, & oĩa in oĩb⁹ inuenirẽt. sacrã eorũ scientiã cõdiderũt. agnouerũt.n. & in infimis suprema & ĩ supremis infima. In cœlo quidem terrena secundum causam modóque cœlesti. In terra uero cœlestia. Sed modo terre-

no. Nam unde putamus plantas illas quas heliotropias nominant, idest soli sequas ad solis motum solém uersus moueri. Sed selinetropias, idest luni sequas ad lunam uerti. Nempe cuncta precantur hymnós que concinunt ad ordinis sui duces. Sed alia quidem intellectuali modo, alia rationali, alia naturali, alia uero sensibili modo. Itaque soli sequa quomócunq; potest mouetur ad solem. ac si quis posset audire, p ulsationem ab ea in aere circuitu factam, profecto illum quendam per eiusmodi sonum erga regem suum compositum animaduerteret, qualécunque potest planta conficere. Quamobrem in terra quidem aspicere licet solem & lunam, sed pro qualitate terrena. In cœlo autem plantas omnes, & lapides, & animalia pro cœlesti natura uitam habentia intellectualem. Quæ quidem ueteres contemplati aliis cœlestium, alia terrenorum adhibuerunt, unde diuinas uirtutes in locum inferiorem ob quandam similitudinem deduxerunt. Nempe similitudo ipsa sufficiens causa est, ad res singulas inuicem uinciendas. Si quis enim canabim, siue papyrum calefaciat, deinde subigat lucernæ proximæ, etiam si non tangat, uidebit subito accensam canabim quamuis non tetigerit ignem, accensioném que desuper ad inferiora descendere. Comparemus igitur canabim calefactam siue papyrum cognationi cuidam inferiorum ad superiora. appropinquationem uero eius ad lucernã opportuno usui rerum pro tempore, loco, materia. Processum ignis in canabim præsentiæ diuini luminis ad id quod potest capere. accessionem denique canabis deificationi mortalium materialiúmque illustrationi. quæ deinde feruntur sursum instar accensæ canabis ob quandam seminis diuini participationem. Quid uero de Loto dicam? Lotus implicat quidem in se folia ante solis exortum. Oriente uero sole explicat paulatim. Et quatenus sol ad mediam cœli ascendit plagam, eatenus pandit folia. Quatenus uero à medio petit occasum gradatim folia contrahit. Videtur hæc non minus dilatatione contractionéque foliorum honorare solem, quam homines genarum gestu motúque labiorum. Non solùm uero in plantis quæ uestigium habent uitæ, sed etiam in lapidibus aspicere licet, imitationem, & participationem quandam luminum supernorum quemadmodum helitis lapis radiis aureis solares radios imitatur. lapis autem qui uocatur cœli oculus uel solis oculus figuram habet similem pupillæ oculi, atque ex media pupilla emicat radius. lapis quoque selenitus, idest lunaris figura lunæ corniculari similis quadam sui mutatione lunarem sequitur mo-

tum

tum. Lapis deinde helioselenus id est solaris lunaris que imitatur quodammodo congressum solis, & lunæ, figurátque colore. Sic diuinorum omnia plena sunt. Terrena quidem cœlestium, cœlestia uero supercœlestium. procedítque quilibet ordo rerum usque ad ultimum. Quæ enim super ordinem rerum colliguntur in uno, hæc deinceps dilatantur in descédédo. Vbi aliæ animæ sub numinibus aliis ordinátur. Deinde & animalia sunt solaria multa, uelut leones, & galli numinis cuiusdam solaris pro sua natura participes, unde mirũ est quátum inferiora in eodem ordine cedant superioribus, q̃uis magnitudine, potentiaq; nõ cedant. hinc ferunt gallum timeri à leone q̃ plurimum & quasi coli. cuius rei causam à materia sensúue assignare non possumus. sed solum ab ordinis superni cõtemplatione. quoniam uidelicet præsentia solaris uirtutis conuenit gallo magis q̃ leoni, quod & inde apparet, quia gallus quasi quibusdam hymnis applaudit surgenti soli & quasi aduocat, quádo ex antipodũ medio cœlo ad nos deflectitur & quádoq; non nulli solares angeli apparuerũt formis eiusmodi præditi atque cũ ipsi in se sine forma essent nobis tamẽ q formati sumus occurrẽte formati. Nõ nunq̃ etiã dæmones uisi sunt solares leonina fronte. Quibus cum gallus obiiceretur repente disparuerunt. Quod quidem inde procedit q semper quæ in eodem ordine cõstituta inferiora sunt reuerẽtur superiora quẽadmodũ pleriq; intuẽtes uiro℞ imagines diuinorũ hoc ipso aspectu uereri solent turpe aliquid perpetrare. Vt autẽ sũmatim dicã alia ad reuolutiones solis cor reuoluũtur sicut plantæ quas diximus. alia figuram solarium radiorum quodãmodo imitantur, ut palma dactylus alia ignea solis naturam ut laurus, alia aliud quiddã. uidere sane licet proprietates quæ colligũtur in sole passim distributas insequẽtibus in solari ordine constitutis scilicet angelis dæmonibus animis animalibus plãtis. atque lapidibus. Quocirca sacerdotii ueteris auctores à rebus apparẽtibus superiorum uirium cultum adinuenerunt dum alia miscerent, alia purificarent. Miscebant autem plura inuicem quia uidebant simplicia nonnullam habere numinis proprietatem non tamen singulatim sufficientem ad numinis illius aduocationem. Quamobrem ipsa multorum commistione attrahebant supernos influxus, atque quod ipsi componendo unum ex multis conficiebant, assimilabãt ipsi uni, quod est super multa constituebánt que statuas ex materiis multis permistas. odores quoq; cõpositos colligentes arte in unũ diuina symbola, reddentésque unum tale quale diuinum existit secundum essentiam, compre

hendens uidelicet uires quam plurimas. Quorum quidem diuisio unãquãq; debilitauit. mistio uero restituit in exemplaris ideam. Nonnunq̃ uero herba una uel lapis unus ad diuinũ sufficit opus. Sufficit enĩ Cnebison idest carduus ad subitã numinis alicuius apparitionem. ad custodiam uero laurus. Raccinum idest genus uirgulti spinosum, cepa squilla, corallus, adamas, Iaspis sed ad præsagium cor talpæ. ad purificanonẽ uero sulphur & aqua marina. Ergo sacerdotes per mutuam rerũ cognationem, compassionémque conducebant in unum, per repugnãtiam expellebant, purificantes cum oportebat sulphure, atque asphalto. idest bitumine aqua aspergentes marina, purificat enim sulphur quidẽ propter odoris acumen. aqua uero marina propter igneam portionem, & aĩalia diis, ĩ deorum cultu congrua adhibebãt, cæteraq; similiter. Quãobrẽ ab iis atq; similibus recipientes primum potẽtias dæmonum cognouerunt uidelicet eas esse proximas rebus, actionibúsque naturalibus, atq; per hæc naturalia, quibus propinquant in præsentiam conuocarunt. Deinde à dæmonibus ad ipsas deorum uires actionésque processerunt, partim quidem docentibus dæmonibus ad discentes, partim uero industria propria interpretantes conuenientia simbola in propriã deorum intelligentiam ascendentes. ac denique post habitis naturalibus rebus, actionibúsque, ac magna ex parte dæmonibus in deorum se consortium receperunt.

FINIS.

Porphyrius de occasionibus, siue causis ad intelligibilia nos ducẽtibus. Interprete Marsilio ficino.

De natura corporeorum, atque incorporeorum.

Mne corpus est in loco. Nullum uero eorum quæ secundum se sunt incorporea, uel aliquid tale est in loco.

o Quæ secudum se sunt incorporea, eo ipso quod præstãtius est omni corpore atq; loco, ubique sunt, non distãti quidẽ, sed indiuidua quadam conditiõe. Quæ secundum se sunt incorporea, non localiter præsentia corporibus, adsũt eis, quotienscunque uolunt, ad illa uergentia, atque declinantia quatenus uidelicet naturaliter ad ea uergunt atque inclinantur. Sed enĩ cum non adsint locali conditione corporibus, habitudine q̃dam eis adsũt.

Quæ

Quæ secundum se sunt incorporea, certe nõ per substantiam & per essentiam corporibus adsunt. Non enim corporibus commiscentur, uerũtamen ex ipsa inclinatione quasi momento uis quædam subsistit in de cõmunicata iam propinqua corporibus. Ipsa nanque inclinatio secũdam quandam uim substituit corporibus iam propinquam.

De natura & alligatione & solutione animæ.

a Nima quidem medium quidam est inter essentiã indiuiduã, atque essentiam uera corpora diuisibilem. Intellectus autem essentia est indiuidua solum. Sed qualitates materialésque formæ, secundum corpora sunt diuisibiles. Non omne quod agit in aliud appropinquatione & tactu facit quod facit. sed etiam quæ propinquando & tangendo faciunt aliquid secundum accidens non utuntur propinquitate. Anima corpori alligatur conuersione quadam ad passiones prouenientes a corpore. Rursúmque soluitur quatenus à corpore nihil patitur. Quod natura ligauit hoc & ipsa natura soluit. Rursus quod conciliauit anima, hoc & anima dirimit. Natura quidem corpus in anima deuincit. Anima uero seipsam in corpore. Quamobrem natura corpus ab anima separat, anima uero seipsam a corpore segregat.

Omnia quodammodo sunt in omnibus, pro conditione eorum quibus insunt.

Non similiter omnia in omnibus intelligimus, sed proprie se habet ad omnia uniuscuiusque essentia in intellectu quidẽ intellectualiter, in anima uero rationaliter. in plantis seminarie. in corporibus imaginarie. in eodemque (quod his omnibus superius est) modo quodã super intellectuali atque super essentiali.

In summis est unitas cũ uirtute. in infimis multitudo cũ debilitate.

In corporeæ substantiæ descendentes quidem diiudicentur. atque in singula potentiæ defectu multiplicantur. adscendentes autem uniuntur atque simul recurrunt in unum copia potestatis.

De speciebus uitæ.

Non solum in corporibus æquiuoca conditio est sed ipsa etiam uita multipliciter prædicatur. Alia est enim uita plantæ, animalis alia. Alia rursus intellectualis essentiæ. alia tandem naturæ superioris. alia animæ. alia intellectualis, uiuunt enim & illa, & si nullum eorum, quæ ab ipsis existũt uitam eis similem sortiatur.

Quæ generant partim cõuertũtur ad genita. partim minime.

Omne quod sua essentia generat aliquid se deterius generat. atque

omne genitum ad genitorem natura conuertitur. eorum uero, quæ generant alia quidem nullo modo conuertuntur ad genita. alia uero partim quidem flectuntur ad illa partim etiam non flectuntur. alia tandem solum deflectuntur ad genituras, neque interim ad se reflectuntur.

Sensus, imaginatio, memoria intelligentia.

Memoria non est imaginationum conseruatio quædam ἀλλὰ τῶν μελετηθέντων προβαλέσθαι ἐκ νέας προβλήματα sed est ipsæ propositiones siue productiones in actum eorum, quæ meditatus est animus in actum nuper educere.

Anima quidem habet omnium rationes. Agit autem secundum eas, uel ab alio ad expeditionem eiusmōi prouocata, uel ipsa seipsam intus conuertens ad ratiōes. & cum ab alio prouocatur tanquam ad externa cōmittit introducere sensus, cum uero ingreditur in seipsam, ad intelligentias peruenit, neque igitur sensus extra imaginationē sunt. neq; ut dixerit aliquis intelligentiæ quatenus competūt animali. neque rursus absque instrumentorum sensualium passione sunt sensus sic & intelligentiæ non absque imaginatione nisi analoga conditio sit, quemadmodum figura consequens quiddam est ad animal sensuale. sic phantasma aliquid consequens ad intelligentiam animæ intelligentis in animali.

Anima est immortalis.

Anima est essentia inextensa īmaterialis immortalis in uita habente a seipsa uiuere atque eē similiter possidente

Passio animæ atque corporis est longe diuersa.

Aliud est pati corpora, aliud in corporea. Passio .n. corporum cū trāsmutatione contingit passio uero animæ est accōmodatio quædam, & affectio ad rem ipsam, & actio quædam, nullo modo similis calefactioni frigefactionique corporum. quamobrem si passio corporum cum transmutatione fit dicendū ē omnia incorporea esse passionis expertia, Quæ enim a materia corporibusque separata sunt actu, eadem permanent, quæ uero materiæ corporibusque propinquant, ipsa quidem non sunt passiua, sed illa in quibus hæc apparent patiuntur. quando enim animal sentit anima quidem similis esse uidetur armoniæ cuidam separatæ ex seipsa cordas mouenti cōtemperatas. Corpus autem simile harmoniæ, quæ inseparabilis inest cordis. sed causa mouendi esse uidetur animal propterea quod sit animatum. quod quidem simile est musico, ex eo quod sit concitiuum. corpora uero quæ per passionem sensualem pulsantur, similia contemperatis cordis apparent. Etenim ibi

non

non harmonica quidem separata patitur. sed corda. & mouet sane musicus per ipsam quæ sibi inest harmoniam, neque tamen corda ratione musica moueretur etiam si uellet musicus nisi harmonia ipsa id diceret.

De differentiis incorporeorum.

Ipsa incorporeorum appellatio non secundum communitatem uniuseiusdémque generis. sic cognominata est quemadmodum corpora. sed secundum nudam ad corpora priuationem. Quamobrem nihil prohibet inter illa, alia quidé eé essentia, alia uero nó essentia, & alia rursus ante corpora, alia uero una cum corporibus. Item alia a corporibus separata, alia uero non separata. Præterea alia secundum se subsisté tia, alia uero aliis ut sint indigentia, alia denique actionibus uitísque ex se mobilibus eadem. sed alia uiris & qualibus actionibus quodammodo permutata nempe secundum negationem eorum quæ ipsa nó sunt non secundú assistentiam eorum quæ sunt appellantur.

Passiones materiæ primæ assignatæ similiter a Plotino.

Materiæ propria apud antiquos hæc sunt incorporea quidem. Diuersa enim est a corporibus. præterea uitæ expers. neque intellectus. neque anima. neque aliquid secundum se uiuens. Item informis permutabilis infinita impotens. Quapropter neque ens. sed uerum non ens, imago mollis apparens. quoniam quod primo est in mole est ipsú impotens. item appetitio subsisté tiæ, & stans non in statu. præterea semper in se apparés, tum paruum, tum magnum, tum minus, tum magis, tum deficiens, tum excedens, quod ue fiat semper, maneat uero núquam, neque tamen aufugere potens. quippe cum totius entis sit defectus. Quá obrem quicquid promittat mentitur. ac si magnum appareat interim euadit paruum. quasi enim ludus quidam est in non ens aufugiens. Fuga enim eius non fit loco. Sed dum ab ente deficit. quamobrem quæ in ea sunt imagines insunt in deteriori rursus imagine. quemadmodum in speculo id quod alibi situm est apparet alibi. & ipsum speculum plenum esse uidetur. nihílque habet dum omnia uidetur habere.

Quid patiatur. quid non.

Passiones circa id sunt omnes, circa quod accidit & interitus. Via enim ad interitum est admissio passionis, atque huius est interire cuius est pati. Interit autem incorporeum nullum. sed quædam inter illa, aut sunt, aut non sunt. quapropter nullum eorum patitur. quod enim patiens est non oportet ita se habere. sed esse tale ut alterari queat atque interim í qualitatibus eorum quæ ingrediútur, sicque inferút passio oem.

Ei nanque quod inest alteratio non à qualibet accidit neque igitur materia patitur. Nam secundum seipsam qualitatis est expers. neque prorsus formæ quæ sunt in ea ingredientes, uicissímque exeuntes. sed passio fit circa compositum & unius esse in compositione consistit, hoc enim in contrariis uiribus & qualitatibus ingredientium íferentiúmque passionem perseuerare in subsistendo uidetur. Quamobrem ea quorũ uiuere est ab externis nec à seipsis nimirum & uiuere & non uiuere pati possunt Sed ea quorum esse in uita consistit passionis ex parte, necessarium est permanere secundum uitam, quemadmodum uitæ uacuitati conuenit & non pati quatenus & uitæ uacuitas. Itaque sicut permutari ac pati composito ex materia formáque contingit idest corpori, neque tamen id materiæ accidit, sic uiuere atque interire patíque secundũ hoc ipsum í composito ex anima corporéq; perspicitur. neque tamé aíæ id contingit. quoniã anima non est aliquid ex uita & non uita conflatum sed uita solum constat quippe cum simplex essentia sit ipsáque animæ ratio sit natura ipsa se mouens.

Omnis intellectus est omniformis.

Intellectualis essentia sic in partibus est consimilis ut & in particulari quolibet intellectu uniuersóque intellectu sint entia. sed in intellectu qdé uniuersali entia etiam particularia uniuersali sint ratione. in particulari autem ítellectu etiam uniuersalia simul atque particularia sint conditione quadam particulari.

Anima quia per essentiam est uita non moritur.

Circa essentiam cuius esse cõsistit in uita, & cuius passiões uita quædam sunt nimirum, & mors in quali aliqua uita uersatur non in priuatione uitæ simul tota Quoniam neque passio seu uita est omnino, illic ad non uiuendum, ipsáque illic accidit orbitas.

Omnis uita incorporea quocũq; mutetur permanet immortalis.

In uitis incorporeis processus manẽtibus prioribus in se firmis efficiuntur dum nihil sui perdunt neque permutant ad substantiam inferioribus exhibendam quapropter neq; quæ inde subsistunt cum aliqua perditione uel transmutatione subsistũt neque hoc quidem efficitur sicut generatio interitus permutationísque particeps. ingenita igitur & incorruptibilia sũt atq; ígenitæ ícorruptæq; secũdũ hoc ipsũ effecta.

Quomodo intelligatur quod est superius intellectu.

De illo quod est mente superius. per intelligentiã quidé multa dicuntur cõsiderãtur autem uacuitate quadã intelligẽtiæ itelligẽtia meliore.

liore quemadmodum de dormiente per uigilantiam multa dicuntur: sed per somnū ipsum cognitio eius peritiáque habetur simili namque simile cognosci solet. quoniam omnis cognitio assimilatio quædam est ad hoc ipsum quod cognoscitur.

Non ens aut est superius ente ut deus, aut inferius cum materia.

Quod nō ens dicitur aut ipsi nos machinamur ab ipso ente, aliquā do separati, aut supītelligimus dum ens possidemus quapropter si separamur ab ente ens ipsū nō super ītelligimus nō ens super ens ipsū, sed iā nō ens uelut falsam concipimus passionē. contingentē uidelicet illi qui digreditur extra seipsum. ipse enim quisque quemadmodū existēter id est uere atque per se ipsum potest reduci ad ipsum nō ens ente superius, sic ab ente seque ipso digrediēs iam traducitur ad nō ens quod entis ipsius est casus atque ruina.

Substantia incorporea est ubicunq; uult.

Natura corporis nihil impedit quin quod secundū se incorporeū est sit ubicūque & quomodocūque. Sicut enī corpori incōprehensibile est quod mollis est expers, nihil q; ad ipsū pertinet, sic incorporeo ipsū quod molle distenditur nō fit obstaculum & quasi nō ens iacet. neq; enī quod incorporeū est locali conditione quo uult discurrit. locus enī cū mole simul existit. neque rursus corporum limitibus cobercetur. quod enim quomodocūque iacet in mole, in angustum cohiberi potest, & cōditione locali trāsmutationē agere quod autē est à mole magnitudinē que prorsus exemptum, hoc ab iis quæ sunt in mole contineri nō potest à motúque locali permanet liberum. Igitur quali quadam certáque dispositiōe reperitur ibi, ubicūque disponitur. Loco interea tū ubique, tum nusqua simul existens. quapropter quali quadam certáq; affectione, uel super cælum uel in parte mūdi quadam apprehenditur, quā do uero in aliqua mundi parte tenetur non oculis quidem aspicitur, sed ex operibus eius præsentia sua fit hominibus manifesta.

Substātia incorporea nullo corpore cohibetur, sed producit escam ī corpore per quā se corpori applicat.

Quod est incorporeum si quando in corpore comprehēdatur nō opus est ut ita cōcludatur queādmodū in parco feræ claudūtur, nullū namque corpus pōt ipsū sic ī se cohibere, neq; sicut uter liquorē aliquē trahit & cohibet aut flatū. sed oportet ipsū substituere uires ab ipsa ī seipsū unione extra manātes, qbus descēdēs corpori applicatur. copula itaq; eius ad corpus p ineffabilē quādā sui ipsius īpletur extēsionē. quāobrē nō aliud

quidé ullú ipsú alligat. sed ipsú certe sei psú. neq; igitur resoluit ipsú corpus quádo frágitur aut interit, sed ipsú potius semetipsú enodat quando a familiari erga subiectú affectione diuertit.

Vniuersales causæ nó conuertuntur ad effectus. sed eos ad se cóuertút.

Nulla substátia℞ quæ uniuersæ sunt, atq; pfectæ ad suá cóuertitur geniturá. Oés aút pfectæ substantiæ ad generátia redigútur & id quidem ad corpus usq; múdanú. Quod quidé cú sit perfectú ad animá est redactum. animá inquá intellectualé, ideoq; circulo uoluitur. anima uero múdi ad ítellectú atollitur. Intellectus aút erigitur ad pricipiú. Omnia itaq; peruenıút ad hoc ipsum ab extremis exordientia quatenus facultas suppetit unicuiq; pueniút in quá eleuatióe ad primú illucusq; pducta Quæ quidé aut ex propinquo aut ex lógin quo effici solet. Hec ita que nó solú appetere deú dici possunt, sed ét pro uiribus assequi. in substantiis uero pricularibus, & ad multa labi potétibus inest procliuitas deflectens ad genituras, ideoq; in his delictú dicitur accidisse in his infidelitas é dánata has igitur cótaminat ipsa materia, propterea quod ad hác deflecti possint. Cum tamé inerrea ad diuinú se ualeant cóuertisse. quare pfectio quidé à prioribus secúda substituit conseruans eadé ad priora cóuersa. defectus aút priora ét ad posteriora deflectit efficitq; ut hæc ipsa diligant à superiore interim diuertentia.

Quomodo differéter est ubiq; deus intellectus anima.

Deus est ubiq; q̄a nusquá ítellectus é ubiq; ét quia nusquá aía deniq; ubiq; é quoniá é & nusquá. sed deꝰ qdé ubiq; & nusqná é eo℞ oíum quæ sunt post ipsú. Sui uero ipsius est solú sicut est atq; uult. Intellectus aút in deo qdé ubiq; é, sed í eis quæ sút post ipsú existit nusquá pariter & ubiq; aía tádé in ítellectu atq; deo, similiter est ubiq;, in corpe uero ubiq; est simul & nusquá. Corpus aút & in aía & in ítellectu, & í deo, oía profecto cú entia, tú nó entia ex deo sút. & ió neq; tamé ipse deus é cú entia tú nó entia, neq; existit í eis. Si ení esset dútaxat ubiq;, ipse qdé oía & í oíbus eét. At quoniá é & nusquá oía sane p ipsú fiút. fiútq; rursus in ipso. quoniá ipse existit ubiq; diuersa rursus ab ipso, quoniá ipse nusqná. Similiter ítellectus ubiq; existés, atq; nusquá cá é aía℞ aíasq; sequétiú, neq; ipse aía é, neq; quæ post aíam, neq; í eis existit. quoniá uidelicet nó solú ubiq; é eorúq; quæ sút post ipsum. Sed & nusquá. Rursus aía neq; corpus é, neq; est í corpe sed cá corpis. quoniá dú ubiq; é p corpus simul é, & in corpe nusquá. processus deniq; uniuersi í illud desinit. qđ neq; ubiq; simul neq; nusq̄ eé ualet. sed alternis qbusdá uicibus utriusq; fit pticeps.

Ex porphyrio

Ex porphyrio đ abstinētia aialiū īterprete Marsilio ficino florētino.
Anima in hoc corpore dormit.

a Bstinere animalibus præcipimus nō quidē oībus sed omni dūtaxat diuina cōtēplaturo. qui sane animaduertit huius habitaculi ueneficia in quo hic habitamus. quin etiam cognoscit ipsum quod in se est naturaliter ꝑpetuo uigilās, atq; somnum quo hic opprimitur deprehēdit. Cui nos sane educationē nutritionēq; trademus cōsentaneā tū huius loci naturæ, tū sui ipsius cognitioni conuenientem.

Beatitudo nō est diuinorum cognitio sed uita diuina.

Beata nobis contēplatio nō est uerborum accumulatio disciplinarumq; multitudo quemadmodū aliquis forte putauerit. neq; eni ita cōponitur. neque pro quātitate rationū ac uerboꝝ accipit incremētū. alioquin nihil prohiberet illos qui oēs cōgregauerit disciplinas esse beatos. hūc uero nedū quælibet disciplina fœlicem cōtemplatiōe īpleat, nec ipse ēt de bis quæ ueræ sunt doctrinæ id unquā efficiunt, nisi eis adsit, & uita in ipsam diuinorum translata naturam. profecto contemplationis finis est ens ipsum, uerūque assequi ádeo scilicet, ut eiusmodi assecutio cōtemplatorē pro naturæ suæ uiribus cum eo ꝙ cōtēplatur cōflet in unū, nō enī in aliud, sed in ipsū uere seipsū fit recursus neq; ad aliud. sed ad seipsū re uera fit cōspiratio. ipse uero re uera est intellectus. Quāobrem & finis est intellectu uiuere, atq; ad hoc ipsum sermones disciplinæq; foris adhibitæ, cōditionē qdē nobis purgatoriā adhibēt, nō tamen rationē ipsam qua nobis fœlicitas cōpleatur. quāobrem si ī sermonum rationūq; cōgerie fœlicitas ipsa cōsisteret liceret hōibus educationē certaq; officia cōtēnentibus fœlicē cōseq finē. at uero quoniā hāc uitā oportet ī aliā cōmutare animū ꝑ uerba & ratiōes operaq; purgātes dic age quinā sermones quæ nā opera sic potissimū nos instituāt. nōne uerba dūtaxat officiaq; quibus a rebus sensū mouētibus sensusq; passiōibus sepemur? Atq; ad uitā intellectualē superq; imaginationē ac pro uiribus passionis expertem deniq; reducamur.

De animæ descensu atq; ascensu.

Oportet nos si mō ad illa quæ re uera nobis propria sūt reuolaturi sumus hæc quæ & ex natura mortali nobis adsūpsimus oīno deponere una cū affectiōe ad hæc declināte ꝑ quā descēsio nobis cōtigit. præterea reminisci beatæ & æternæ substātiæ, ac dū ad īcorporeū studemus adscēdere duo potissimū meditari, tū qua rōne eē materiale caducūq; depōa-

mus tum etiã qua uia præcipue reuertamur cõtraria scilicet uia redeuntes ad illa uiæ per quã ad hæc nostra descẽdimus. Eramus enim, & adhuc sumꝰ intellectuales essentiæ puræ ab omni sensu, naturaq; irrationali uiuẽtes. Copulati uero sumus naturæ sensibili, tũ per impotentiam æternæ ad intelligibile nostrum cõiunctionis, tũ per potentiã ad inferiora uergentẽ. Omnes eni uires cum sensu corporeq; agentes, tũc primũ pullulant ad effectum cũ animus in ipso intelligibili minime pseuerat. similes terræ iam deprauatæ quæ cũ triticũ sæpe susceperit reddit denique lolium. Idque per quandã animæ accidit prauitatẽ quæ sane nõ pdit quidem ipsius essentiã dum irratiõale pululat germen, sed per hoc ipsu anima cõiungitur cũ mortali dum ad alienum ex proprio trahitur. Quã obrem si quãdo ad pristinum statum redire pro uiribus affectamus, necessarium est a sensu & imaginatione omniq; irrationali quæ sequitur inde conditione passionibusq; eiusmodi animũ penitus segregare quatenus permittit naturæ necessitas. Rite uero disponere articulatimq; cõpõere quæ ad mẽtẽ ptinẽt trãquillitatẽ pacẽq; ex hoc circa irrõnale belle cõstituẽtes ut nõ solũ de ipsis ĩtellectus ĩtelligibilibꝰ audiamus, sed etiam quãta potẽtia simus fruẽtes uidelicet cõtẽplanõe mẽtis & ĩ naturã incorporeã restituti. Iãq; per intellectũ uere uiuẽtes nec ultra falso una cũ naturis caduco cognatis. Soluere itaq; multa nobis indumẽta debemꝰ tũ uisibile hoc indumẽtũ, tũ interiores adhuc nobis uestes adhibitas. nõ eni uitiorũ effectus tãtũ deuitare debemus. sed effectus ẽt ipsos radicitus extirpare discessus aũt a corpore fieri quidẽ põt cũ uiolentia fieri quoq; psuasiõe quadã, & profecto rite pagitur p extenuationẽ quãdã, & ut dixerit aliquis p obliuionẽ mortẽq; affectuũ, quæ quidẽ optima discessio ẽ quippe cũ nihil trahat secũ ipsius ex quo animꝰ ipse diuellitur nã ut in rebus sensibus manifestis cõpertũ habemus quicquid euellitur uiolẽtia, aliquid secũ siue ptem seu uestigiũ euulsiõis ipsius eiusq; ex quo eradicatur trahere solet.

De solutione animæ.

Sapiẽtes antiqui diligẽter oĩa deuitabãt quæ aiam corpori affigere possent. sic pythagorici & similes sapiẽtes ptim se ĩ solitudinẽ receperũt, ptĩ uiuẽtes turbæ ĩ tẽplis lucisq; uiuebant. unde procul turba oĩs se moueretur. Plato aũt elegit acadẽiã habitãdã agrũ nõ mõ solitariũ & ab urbe sẽotũ sed ẽt (ut fertur) ĩsalubrẽ. Alii uero oculis ẽt minime pepcerũt quo comtẽplationẽ intimam nullis interpellatam & perpetuã cõseruarent. Philosophus quidẽ animum a corpore per uiolentiã nõ extrudet. nam

det nam si uim intulerit, nihilominus permanebit ibidem, unde si ee exi
re compulerit. neque tamen parum referre putabit si corpore impinguã
do sibi carcerem confirmauerit durioré. Cauebit enim ne sensus eiusq;
uoluptas si inualescat animam profundius in corpus immergat. Pro
fecto si sensuum actiones puram animi actionem non impedirent. qd
nam graue foret esse in corpore dum motiones quæ per corpus fiũt mi
nime patiaris. quo enim modo iudicares. diceresq; quod passus fueris ni
si & patiaris. nisi & præsens his existeres quæ pati ebaris. Intellectus qui-
dé penes seipsum esto, ét si nos penes ipsum minime simus. qui ãt ab in-
tellectu digreditur ibi iam est quo est transgressus discurrensq; sursũ at-
que deorsum attériore pceptiõis cuiusdam studio illic iam adest ubi pce
ptio ipsa peragitur, nedum qui ad experientiã sensibilium descendit, &
per facultaté irrationalé agit. possit interea quæ secũdum mété sunt cõ-
téplari sincere nec illi etiam qui duas nobis attribuunt animas geminas
quoque nobis attétiones simul habere permittũt. Alioquin duo aíali-
um coniugia effecissent. Fieri posset altero ad alia intéto, ut alterum sibi
alterius opera minime uendicaret. Sed quid nam oporteret passiões
corporeas eneruare, ab eisque mori, idque quottidie meditari. si posse-
mus secundum intellectum agere coniuncti mortalibus absque intelle
ctus inspectione ut aliquis declarauit. Intellectus enim uidet. intellectus
audit At si luxuriose comedens uinúmque ingurgitans suauissi-
mum potes interea diuinis incumbere, cur non frequenter es in diui-
nis dum humanis ĩhæres, eaq; congressu perpetras, quæ dictu etiam ho-
nesta non sunt. ubique enim pueri ipsius qui nobis inest perturbatio-
nes sunt. & quia turpes, ideo ad eas contemplator distrahi nequit. & in
terim contemplari. ubi enim sensus animaduersióque eiusmodi illinc
ipsum abest intelligibile & quo magis facultas excitatur ratione ca-
rens, eo longius abest intelligentia. fieri nanque non potest ut aliquis
huc atque illuc delatus hic simul sit atque ibi. non enim parte nostrum.
sed toto attentiones efficimus

De abstinentia.

Ir autem cautus & qui naturæ ueneficia suspicatur, cogno
u scitque naturam corporis quemadmodum uidelicet istru
menti more ad animi uires cõtemperatũ est. intelligit sane
quantum passio sonare parata est uelis nolisue, quotiens

ab externis pulsatur corpus pulsatióque in perceptionem peruenit. perceptio enim ipsa animaduersióque sonus ipse est Fieri uero non potest ut anima sonet quidem, nisi tota conuersa sit ad sonum & oculum præsidentem ad hoc ipsum direxerit.

Quando uero sublata multorũ ĩdigẽtiæ causa fuerit liberatiq; fuerimus eorũ copia quæ intromittũtur in corpus & eorũ pondere iam leuati. Tũc animi oculus à fumo fluctuq; corpeo foras emicat, neq; cõmemoratõe neq; demõstratõe iã indiget ob naturalẽ sui solertiã ocii nesciã.

Præterea usus carniũ ad sanitatem minime cõfert, sed sanitatẽ potius ĩpedit quoniã per quæ recuperatur sanitas, per eadẽ perseuerat. recuperatur aũt per uictũ tenuissimũ & carnibus abstinentẽ, quapeopter & hoc sanitas cõseruatur. Quod si ad milonis robur aĩalium abstinẽtia minus cõfert, certe neque roboris augumẽto opus est philosopho. si mõ cõtẽplaturus est, neque actionibus scipsum & incontinentiæ deditur cõseruare profecto sanitatẽ decet nõ mortis quidẽ metu, sed potius ne à bonis cõtẽplatione proficiscẽtibus arceamur. Cõseruat autẽ maxime sanitatẽ ĩperturbatus animi status cogitationisq; dispositio ad ipsũ quod uere est exposita. Multum enim uigoris ad corpus inde redundat quemadmodum experiẽtia nostri familiares cõprobauerunt. adeo, ut dolores iuncturarum pedum simul manuumq; acerrimos annosq; integros octo uectari ab alio compellentes simul expulerint cum pecuniarum rerumq; in curia externarum studioq; ad diuinitatem prorsus iacto, simul igitur pecunias atque curas morbumq; corporis expulerunt Ex quo apparet plurimum immo totum ad sanitatem cõferre certum quondam animi habitum atque statum cõducit & plurimum tenuis ad idem uictus & parcus. Si autem oportet nos nihil ueritos ueritatem libere confiteri non datur aliter finem consequi nisi quandoque deo si dictu fas est affigamur atque euellamur à corpore oblectamentisq; corporeis quippe cum salus ipsa nobis non per nudum uerborum rationumque auditum, sed per opera comparetur, non aliter ĩquam deo copulari possumus quam per purissimam abstinentiam, neque etiam uidelicet alicui pticulariũ deo nedũ ipsi deo omnibus præsidenti superq; naturam etiam incorpoream simpliciter existenti. qui quanto cæteris simplicior est & purior sufficientiórque & à materia longe semotior tanto puriorem esse oportet animum eo aliquando fruiturum.

Ex secundo libro porphyrii
De sacrificiis & diis atque dæmonibus.

Primi

DE OCCASIONIBVS.

Primi sacrificatores non animalia sed herbas primũ floresq̃, deinde arbores sacrificarũt atq; aromata subsumigarũt. Primi qui aĩalibus uesci cæperũt, penuria, frugũ aĩalia ĩuaserunt prius enĩ terræ fructibus uescebantur. Tribus de causis diis sacrificandum est. ut uenaremur. ut gratiam referamus. ut necessaria ab ipsis petamus malaque propellamus. Ad hæc autem impetranda uotum animi satisfacit, cui addi possũt ex frugibus munuscula quædã. Aĩalia uero mactare nefas ẽ. Sacra profecto diis nos quoq; dicabim⁹ sed diuersa, sicut par ẽ. sacrificia offeremus. sicut differẽtibus quoq; sacrificabimus ptãnbus deo qdẽ ipsi q regnat ĩ oĩbus sicut sapiẽs quidã uir ĩquit, nihil sensibile offeremus. neq; fumigãtes, neq; denoĩantes. Nihil ẽ. n. materiale q ipsi prorsus ĩmateriali subito nõ sit ĩpuꝝ. quapropter neq; sermo huic uocalis eẽ põt accommodatus, neq; ẽt sermo aĩo ĩtimus quãdo passione quadã animæ sit inquinatus sed silẽtio puro purisq; de ipso ĩtelligentiis ipsũ rite colemus. oportet igitur cõiũctos similesq; deo iã effectos nostrã hãc ad deũ eleuationẽ uelut sacrã uictimã dedicare deo. quæ qdẽ & ipsamet diuina laus est salusq; nostra. in ipsa igitur dei huius cõtẽplatiõe passiõis oĩs experte sacrificiũ hoc ĩpletur. Filiis aũt eius qui & ĩtelligibiles dii sũt laudẽ iam ex ipso quoq; sermõe adhibere debemus. Nã unicuiq; numinũ iusta primitiaꝝ fit oblatio ex his quæ largitur & ꝑ quæ nos nutrit atq; ĩ eẽ cõseruat ad sacrificiũ facultatẽ. sicut igitur agricolæ primitias ex his quæ colligũt manipulos uidelicet frugũ atq; fructus arboꝝ ad numina ferũt. ita nos dicabimus eis primitias ĩtelligẽtiaꝝ similiũq; muneꝝ excellẽtium gratias. s. pro his agẽtes quæ nobis largiti sunt ipsam, uidelicet numinũ, numerũq; suoꝝ cõtẽplationẽ. Præcipue cum p ipsam eoꝝ ĩspectionẽ uere nos nutriãt. præsẽtes ubiq; nobis atq; apparẽtes & nostræ saluti fœliciter aspirãtes. Nũc uero multos etiã philosophiæ studiosos id opari piget qui gloriã poti⁹. quam diuinitatẽ colẽtes circa statuas reuoluũtur neq; cõsiderant utrũ & quomodo ad talia sit ueniendũ neq; discere student ab illis, qui diuina sapiẽtia pollẽt quousq;, & quantũ ad hæc sit cõcurrẽdũ. Nos aũt cũ his minime cõtẽdemus, neq; tale aliquid dignoscere studebimus, sed sanctos antiquosq; imitabimur plurimũ, uidelicet uelut primitiaꝝ numinibus ex ipsa cõtemplatione dicantes, quam nobis superi tribuerunt, & cuius nobis usus ad ueram salutem est admodũ necessarius. itaq; Pythagorici circa numeros lineasq; uersati ex his ẽt diis plurimũ dedicabãt, aliũ qdẽ numeꝝ palladẽ noĩantes, aliũ uero dianã. alium apollinẽ rursus alium iusticiã, alium tẽperantiã, ac similiter in si

gutis atq; ita similibus sacrificiis diis à deo placuerūt ut unūquēq; deoꝶ suis oblationibus aduocarēt eorūque beneficio frequēter ad uaticiniū uterētur, & si quo ad examinādū aliquid indigerēt. Diis atq̄ sūt itra cœlū. siue cursu quodāmō perrātib⁹ siue nō errātib⁹ quoꝶ ducē eē solē primo, deinde lunā existimādū est, cōmode sacrare possūus ignē iā quasi cognatū. & quæ mādat theologus seruare debemus. Inquit aūt ille animatum nullū sacrificādū. sed usq; ad farinā & mel terræq; fruct⁹ atq; flores nouit enī uirū pietatis ueræ cultorē. Diis quidē animatū nullū aliquando sacratuꝶ. sed dæmōibus atq; aliis siue bonis, siue malis. sed missa hæc faciamus. mihi quidē quæ pleriq; platonicoꝶ diuulgauerūt in mediū īgeniosis iā afferēda uidētur. Tradūt uero hūc tātū modū, primus quidē deus cū sit incorporeus, imobilis, ipartibilis ī nullo, neq; ēt in seipso cohibitus nullo eget externo, neq; etiā mūdi anima eget externis. Possidet.n. & cōtinet ipsū quod est trina dimēsione porrectū, facultatēmq; naturaliter se mouentē & suapte natura decreuit bene ordinatēq; moueri, mouerēque mūdi corpus secūdū optimas rationes. excepit aūt in seipsa corpusatq; cōplexa est, quāuis incorporea sit atque ab omni libera passione. Diis aūt reliquis, ac mūdo & errātibus & nō errātibus qui ex anima & corpore cōstāt oculis manifesti sacrificādū est sacrificiis inanimatis ea qua diximus ratione.

De speciebus dæmonum bonorum atque malorum.

Reliqua est inuisibiliū multitudo, quos dæmones in distinctos dixit Plato, horū uero alii quidē ab hominibus cognominati apud singulos nacti sūt honores diis æquales reliquūq; cultū. Alii uero plurimū forma noīati nō sūt. sed à q̄busdā p uicos aut urbes nomē & cultū occulte quodāmō sortiuntur. reliqua uero turba, sic q̄dē cōiter appellatur noie dæmonū Rata uero apud oēs fides est eiusmōi. eos certe læsuros genus humanū, si irascātur, propterea q̄d negligātur, neq; cultū legin mū nanciscātur. rursūsq; benefacturos hōibus q̄ eos uotis supplicatiōibusq; & sacrificiis & aliis, quæ cōsequūtur sibi cōciliauerūt. Cū igitur opinio hæc de dæmonibus cōfusa sit, multūq; hēat ī eos calūniæ necessariū ē eorū naturā tōne distinguere. Forte nāq; necessariū aiūt, unde circa illos error hōibus incidit declarare distinguendum igitur hunc īmodum.

Quæcūq; igitur aīæ ex tota aia pululātes magnas sub luna locoꝶ partes gubernāt ἀπὸ πνεύματος innitētes quidē siue adhærētes siue īpositæ spiritui. Sed ipsū secūdum ratione superātes has utiq; bonos dæmones, iudicandū & ad eorū quæ fiūt utilitatem omnia procurare siue quibusdam

præsint

præsint animalibus, siue certis fructibus, siue aliis horum gratia ordina
tis ueluti imbribus & temperatis uentis aerique sereno temperationique
temporum & reliquis ad hæc omnia conferentibus. Apud nos rur-
sum artibus & musicæ disciplinæ & medicinæ & gymnasticæ atq; simi-
libus. Fieri uero non potest, ut hi qui utilitati rerum commoditatique
consulunt rursum inferant detrimenta, inter eos adnumerandi sũt dæ-
mones quos Plato trãsferre nuntiareque dicit. humana quidem diis di
uináue hominibus, dum uota quidem nostra ad deos uelut iudices per
ferunt. illorum uero iussa monitionésque una cum uaticinio ad nos de
ducunt. Quæcunque uero animæ coniuncto spiritui minime deno-
minantur. sed plurimum cædunt, hæ sane per hunc dicuntur nimium
& feruntur quando iræ concupiscẽtiæque spiritus inualescunt. hæ qui
dem animæ ipsæ quoque sunt dæmones sed rite malefici nominantur.
Sunt autem tum hi omnes, tum quos diximus ab his diuersi inuisibiles
nec prorsus humanis sensibus manifesti non enim solido corpore ue-
stiuntur. Præterea nec unam omnes formam habent. sed figuris plu-
rimis insignitas. Et formæ quæ illorum spiritum obsignant, alias qui-
dem apparent, alias uero nequaquam. Aliquando uero & formas mu-
tant illi scilicet qui deteriores sunt. Spiritus autem eorum, qua quidẽ
ratione corporeum quiddam est, passioni obnoxium est, atque dissolu
bile sed qua ab animis ita deiunctum species eius diu perseuerare potest
neque tamen est æternum. Consentaneum est aliquid ab eo semper
effluere atque nutriri. In commensuratione quidem corpus bono-
rum consistit quemadmodum & corpora nobis manifestorum sed ma
leficorum dæmonum in cõcinna sunt. ac affectione passiua locum in-
colunt terre uicinum. Nullum ergo malum est quod non audeant p
petrare. habent enim omnino uiolentum & malesanum morem, deser-
tum uidelicet custodia dæmonum meliorum. idcoque uehementes re-
pentinásque insidias plurimum machinantur & proruunt. Ac dum
agunt incursiones, partim latere conantur, partim inferunt uiolentiam.

Quamobrem acute uelocésque sunt passiones ab eis illatæ. Curatio-
nes aũt emendationésq; à dæmonibus melioribus tardiores esse uidẽtur.
Omne enim bonum gubernatione facile æqualéque est & progredi-
tur ordine neque quod opportũum est transgreditur. Si ergo sic de
dæmonibus senseris nunquam in opinionem de illis incides absurdissi
mam, per quam opineris, uel à bõis mala uel à malis cõtigere bona neq;
sic tãtũ absurdus ẽ sermo. Sed ẽt multi cõcipiẽtes ide pessimas à diis opi

niones in multos homines diuulgarunt. Vnum enim hoc est inter maxima damna, quæ à maleficis dæmonibus inferūtur, quod uidelicet cū ipsi infœlicium passionum terrenis incidentium auctores sint, sicut pestis penuriæ. terremotus. æstus incendii atque similium nobis interea persuadent illos horum effectores esse qui contrariorum potius idest fertilitatis prosperitatisque eiusmodi sunt auctores. sic itaque seipsos ex ipsa calamitatum causa conantur absoluere atque hoc ipsum machinantes. Primum quidem iniusticiam suam latere nos moliuntur. subinde uero nos flectunt ad supplicationes & sacra beneficis conuenientia diis, quasi illi nobis irati sint, hæc autem similiáque faciunt studentes à recta deorum sententia nos abducere. Atque ad seipsos adducere. Omnibus enim rebus sic inique discorditérque factis admodum delectantur.

Et tanquam aliorum deorum facies subeuntes. sicque imprudentia nostra confici sibi turbas in societatem adsumunt & propter eiusmodi concupiscentias hominum incendunt animos à moribus cupiditatibusque diuitiarum & dominationum atque uoluptatum. rursus nouis extraneisque opinionibus nos inuoluunt ex quibus seditiones belláque nascuntur & cætera generis eiusdem. Quod autem omnium grauissimum est persuadent similia à superis effici àdeo, ut etiam deum maximum criminationibus eiusmodi subigant. quem tradunt omnia sursum deorsúmque turbare. Accidit autem hoc non rudibus tantum hominibus, sed multis philosophiæ etiam studiosis. Causa uero erroris mutuo procedit atque confirmatur. Etenim philosophantes qui à communi colluuione nūquam secesserunt, in eosdem cū plebe errores inciderunt, rursúsque turbæ opinionibus suis similes à laudatis scriptoribus audientes in hac de diis sententia sunt magis etiam confirmatæ. Poeticum nanque artificium suspitiones īsuper eiusmodi hominum acrius excitauit propterea quod elocutione utitur ad stuporem & attractum quasi magicum uehementer accomodata. Faciléque potēti mulcere animos & allicere ideoque fidem de rebus prorsus impossibilibus nobis afferre. sed profecto firmiter credendum est, neque bonum unquam lædere neque prodesse malum. Non enim caloris est ut inquit Plato) frigefacere sed oppositi. ita neq; iusti nocere, Iustissimum autem omnium naturaliter est ipsa diuinitas. Alioquin nihil diuinum foret.

Nonne igitur secernenda est hæc potentia sorsque beneficiorum dæmonū q̄ enī própta ē naturaliter ad modū cōtraria est benefice cōtraria uero circa idē nūquā naturaliter accidūt. Cū igitur eiusmōi dæmones in multis

in multis mortalem lædant naturam.& quandoque in magnis, certe boni dæmones interim officia sua nunquam deserunt, sed imminentia passim à malis pericula pro facultate significant, tum in somniis ostendentes, tum per animos diuinitus inspiratos per quæ alia multa. Ac si quis posset significata discernere omnes improborum machinas deprehenderet atque deuitaret, hi nanque significant omnibus. sed non quiuis significata cognoscit, neq; quilibet scripta legere ualet. sed qui litteras antedidicerit. Per contrarios uero dæmones uniuersum efficitur ueneficium. hos tanque maxime borúmque ducem honorare solent, q malaueneficiis inferunt, hi sane dæmones omniformibus figuris imaginibúsque abundant prodigiorúmque machiua strenue fallunt, hoꝝ opera infœlices ἴυγγες amatoriáque maleficia machinantur, omnis enim intemperantia spesque diuitiarum atque gloriæ per hos inualescit. præcipue uero deceptio mendacium enim proprium est eiusmôi dæmonũ. Dii enim uideri uolũt. ac potestas ipsa eis præsidens deus maximus uult haberi. Hi sane sunt duntaxat qui libamine nidoréque carnium oblectantur. bis enim spirituale corpus eorum pinguescere solet uiuit nãque hoc uaporibus fumigationibúsque atq; uarie ad modum (ut par ē) per uaria nidoreque sanguinis, & carnium uires adsũmit. Vir igitur prudens atque temperatus cauebit eiusmodi sacrificiis uti, quibus eiusmodi dæmones attrahat ad seipsum. Studebit autem animum perfectæ purgate, animum nanque purum ob ipsam dissimilitudinem nunquam aggrediuntur. Proinde si ciuitatibus forte necessarium sit hos etiam dæmones sibi conciliare, nihil ad nos usus eiusmodi pertinet. Nã in ciuitate diuitiæ externáque & corporea commoda tãquam bona inter ciues habentur. atque horum contraria mala, neque ferme quicquã pensi habent de animi perfectione atque puritate. Nos autem commodis, quæ dæmones afferant quantum fieri poterit non egebimus. sed tũ ex animo, tum ex externis omni studio contendemus. Deo quidem ipsi sibíque propinquis similes effici, quod sane tranquillitate animi ueritatísque rerum comprehensione distincta ac uita ad hæc prorsus intenta completur. Improbis autem hominibus, atque dæmonibus, omníque prorsus & quod mortali materialíque gaudeat dissimiles effici. Quã obrem secundum ea quæ tradidit Theophrastus, ipsi quoque sacrificabimus, quibus & theologi consenserunt cognoscentes uidelicet quatenus animã a pturbationibus purgare negligimus eatenus potestati ĩprobæ copulari. unde merito cõpellemur hãc insup demulcere ut.n. theolo

gi tradunt qui à rebus pendent externis, neque dum perturbationibus dominantur hac ipsa conditione coguntur potestans eiusmodi impetum à se propellere. alioquin cessare nunquã à laboribus poterunt.

De sacrificiis ad dæmones malos & de abstinẽtia & cautiõe à malis dæmonibus.

Quapropter theologi si quando permittunt dæmonibus improbis uitandorum gratia malorum, quæ illatum sint animalia mactare uetãt, simul talia sacrificia degustare, interea iubent antequam ita sacrifices purgare animum ieiunio, ac præcipue animalium abstinentia. Existimant enim sanctam animi puritatem esse quasi symbolum caracterẽmque diuinum. quo custodiaris adeo ut nihil patiaris ab illis, quibus ipse propinquas, dum eos sacrificando concilias, quando enim contra sis affectus, atque illi quibus sacrificia operaris, sisque purior, ideóque diuinior te, & corpore & animo i demnem perseuerare, pura scilicet sanctimonia uelut arce munitum. Quamobrem fascinatoribus etiam ueneficisque necessaria uisa est eiusmodi cautio, per quam sint à discrimine tutiores. neque tamen penitus tuti eẽ possũt, lasciuiæ nanq; genera cõsueuerũt dæmones improbos compellare. quapropter nõ ueneficorum incantatorúmque propria est puritas atque simonia, sed diuinorum certe uirorum contemplantiúmque diuina. Iam uero castitas abstinẽtiáq; suos passim obseruatores cõtra malos dæmones diuina familiaritate tuetur. itaque si fascinatores hac uti prorsus constituissent, certe fascinare nunquam prorsus auderent, utpote, qui per hanc reuocati essent ab eorum concupiscentia quorum gratia in pietate se polluũt. Itaque perturbationum pleni. atque uix uel paululum cibis abstinentes impuris. ideóque ipsi prorsus impuri supplicia luunt transgressionis contra uniuersum inique. partim quidem sub dæmonibus quos ipsi prouocant, partim etiam sub diuino iudicio cuncta mortalium opera consiliáque prorsus inspiciente.

De uero cultu & sacrificio & cautione a malis dæmonibus.

Diuinus autem uir animum, tum sapientia diuina, tum abstinentia ciborum perturbationes hominibus incitantium tũ ipsa ad deum similitudine muniet, & quasi dei templum in cõtaminatum animum esse putabit. in hoc uidelicet uniuerso dei patris templo. Proinde cũ omne sensibile corpus defluxus quosdam materialium dæmonum nobis afferat certe una cum impuritate nutrimenti ex carnibus & sanguinibus hausti adest nobis potestas dæmonica huic amica faciléque pelle

ĉta propter similitudiné proprietatemq́; ualde familiarem. Qũamob ré recte theologi oés í primis abstinentiæ studuerũt, atq; ægyptius nobis hæc aperuit causam afferens maxime naturalem, quã experiẽtia cõprobauerat. Quoniá uidelicet praua irratiõalisq́; anima quæ corpus uiolẽter sui reliquit, expoliata ad hoc ipsum deinde se admouet, ibiq; moras protrahit. unde hominũ quoq; animæ uiolentia mortuorum ímorantur & circa corpus. Idque ipsũ nos admonet ne ui a corpore animũ excludamus. cum igitur uiolétæ uiuentiũ cædes cõpellát animas corpora relicta diligere, nihil aũt obstet, quo minus aía ibi sit quocũq; cognatũ aliquod allicit eã, unde animæ passim multæ uisæ sunt lamẽtari hominumq́; animæ carẽtium sepultura circa corpora ímorãtur. quibus sane malefici sæpius abutũtur ad ministeriũ suũ efficiẽdũ cõpellẽtes animas appositiõe corporis, uel ptis cuiusdã assumptione. cũ hæc inquã hæc illis historia comperta sint, cõpertáq; habuerint ímprobæ naturã animæ, & cognationé eius ad corpus, uoluptatẽq;, qua afficitur erga corp9, ex quo euulsa est, iure nutrimẽtum ex animalibus fugerũt, atq; damnauerunt, ne extraneas animas auulsas uioléter atq; ípuras quæ ad cognatum sibi trahũtur, ad se sic accersirẽt. né ue prohiberẽtur, quo minus soli purique deo appropinquarẽt, si quãdo uidelicet præsentia turbantiũ dæmonũ propellerentur à deo. Quod natura cagnati corporis incitamentum quoddam sit ad animã attrahendã, experiẽtia in pluribus theologos docuit. Qui enim uaticinantiũ animaliũ insinuare sibi animas optabant, præcipua illorũ mẽbra deglutiẽtes, uelut corda ceruorũm uel talparum, uel asturum accipiebãt subinde præsentẽ animã dei ritu uaticinãtem. quæ sane unã cũ sui corporis ítus assũptiõe in corpus humanũ, se penit9 ígerebat. Iure igitur philosophus deiq́; sacerdos oíbus dominatis, aíalibus oíbus abstinet. solus uidelicet soli deo p seipsũ studés appropíquare, dũ uidelicet nulla comitãtiũ íde turba diuertat, quo quidé cõmertio ipse, deide & naturas rerũ ítelligit & diuinat. deumq́; habet in semetipso. unde æternæ uitæ fiduciã pignusq́; possidet. totus trãslatus ad deũ, atq; natus loco iã iouis familiaris euadit. Proinde si qua necessitas instat, nõ desunt huic diuinitatis familiari passim boni dæmones obcurrentes ei & per somnia, signa, uoces, futura prænũciãtes, unde discatur quid sit necessariũ deuitare. Solum nanq; discedendum est à malo, cognoscendũq; quod in uniuerso sit optimũ ac maxime uenerãdũ. & uniuersum, quod est in toto bonũ amicum atque affabile. Improbitas autem & inscitia diuinorum compellit hominem despicere, quæ nõ nouit eáq;

damnare. uerum apud eos qui audire possunt ipsa natura clamat. quæ cum intellectualis sit per intellectú cultores suos in sacra penitus introducit. Nouit profecto uir sapiés. dæmones quidem malos animaliú uictimis delectari, & in eis futura portédere. Deos auté eiusmodi uictimis nó egere. qui sane adorantiú mores inspiciút maximú sacrificium existimátes rectum de ipsis atq; de rebus iudiciú. nam apud deos optima é oblatio, pura més, & pturbanonú uacuus animus. hinc Plato bono quidem uiro cóuenire ait sacrificia operari, diuinisq; inter esse. Malum uero frustra in sacrificiis laborare.

Ex libro tertio.

Quod animæ sensuales sint & rationales, atque immortales

i N libro tertio dicit se afferre opinioné ueram & pythagoricam, omné scilicet animá sensibus & memoria præditam esse rationalé, habereq; rationé orationéq;. tú interiorem tum exterioré, qua íter se loquátur animalia. quorú uerba nó discerni à nobis nihil mirú fit, cú barbarorú ét multorú sermoné minime discernamus, neq; tá loq quá ídistincte uociferari putemus. Addit si credédú sit antiquis atq; illis, qui patrú nostrorú & nostro tépore extiterút. Sút qui dicát se audire sermoné aíaliú, atq; intelligere sicut apud antiquos Melápus & Tiresias atq; tales. nuper uero Apollonius theaneus qué dicút in amicorú cœtu cú audiret hirúdiné aliis núciare, asinú prope urbé honustú tritico cecidisse, triticúq; humi diffusú

Cótendit deinde animalia rationé habere, tú quia inter se sua significent tú quia diligéti sibi solertia cósulát, usuiq; futuro prouideant. tú qa discát & ad seinuicé, & ab hóibus multa, seipsaq; inuicé doceant. Subiungit Aristotelé. Platoné. Empedoclé. Democritú, aliosq;, quicúq; ueritatem de animalibus pscrutati sút pticipationé rónis orationisq; in animalibus comperisse. Apparere aút in hac diuersitaté. ut Aristotéles quoque dixerit í essentia minime differété. sed p magis minusq́ diuersitaté, quemadmodum pleriq; putent differentiam deorum í hac ad homines esse. non quidem secundum essentiam immo secundum perfectum & imperfectum habitum rationis, sic & rationis naturam nobiscum animalibus, sed per magis & minus existimamus esse communem. Animalia illa Aristotéles ait esse prudétiora. i. astutiora, quæ sensuum acumine pollent. Differétiæ uero corporú facile quidem uel difficile passiuam reddunt animam, atque magis minusq; promptá habere rationem præstant. uerum secundum essentiá, uariare animam nequeút. quando

neq; sensus, neq; passiones reddũt inter se differẽtes, neq; faciũt ut perfectum trãsgrediãtur. Cõcedatur itaq; secundũ magis & minus esse in his differẽtiam rationis, neq; tamen ratione animalia reliqua oĩno priuentur, neque ex eo quod nos magis, quam animalia intelligamus. propterea illa intellectione oĩno priuemus, sicut neq; uolare ꝑdices negamus, quoniam astures uelocius uolẽt. Concedere quidẽ poterit aliquis animã cum corpore compati, patiq; aliquid eo uel bene uel male affecto permutari uero ipsam animæ naturã ex hoc nequaquã Si autẽ cõpatitur tantum, utiturq; eo ut instrumẽto, faciet quidẽ per ipsum multa aliter instrumẽtis dispositũ, quã nos simus. quæ quidẽ nos facere non ualemus Atque cõpatietur per ipsum certo modo dispositũ. nõ tamen naturam propriã cõmutabit. Qui aũt bruta dicit quæ rationaliter agũt natura facere nõ animaduertit se dicere hæc rationalia esse natura. Qua si uero ratio nobis natura nõ insit. Ipsaq; perfectio nõ sicut natura instituti sumus suscipiat incrementũ, uerũtamen quod diuinũ est nõ fit disciplina rationale. nõ enĩ erat quãdo rationale nõ esset, sed simul. & fuit & rationale fuit, neq; prohibetur esse rationale, quoniam rationẽ non acceperit ꝑ disciplinã, quãuis & in cæteris aĩalibus. sicut & in hominibꝰ multa quidem ipsa natura docuerit. alia uero disciplina præbuerat non absurdeq dã conati sũt ostẽdere multa etiã ex locis quæ sortita sũt prudẽtiora eẽ quã nos. ut enĩ habitãtiaætherẽ rõnalia sunt, sic aiũt quæ illis proximæ habitãt idest in aere. Deide quæ in aqua, deide quæ in terra inter se rõnis gradu differre. si enĩ deoꝝ dignitatem quodammodo metimur ẽt ex locis, sic & animaliũ perpẽdimus dignitatem. Socrates & ante illum Rhadamanthus per animalia iurabãt Egyptii uero animalia quædam deos existimabant, siue re uera deos arbitrarentur, siue consulto deorum formas uultu bouino. & auium facie aliorumq; pingerentur non aliter animalibus quã hominibus abstinerent, siue alia secretiori de causa, sic & græci statuæ Iouis cornua arietis imposuerũt. Tauri uero cornua statuæ Dyonisii. at Pana ex homine & capra cõposuerũt. Musas aũt & sirenas alauerũt & amorẽ atq; Mercuriũ & Iouẽ tauri formam induisse ferunt & aquilæ atq; cygni. Per hæc antiqui honorãda esse animalia testabantur. & Socrates ubi ait cignos suos esse cõseruos nõ est iocatus. Tabula uero indicat cõuenire animalia nobiscũ in anima dicens ĩdignatione deorũ. ex hoĩbus animas in animalia ꝑtrãsire, cũ uero ꝑtrãsiuerint deos deniq; misereri ꝑ hæc & similia significatur animalia esse rõnalia ratione quidẽ in plurimis imperfecta, nõ tamen prorsus absente.

Nefas est animalia cædere.

Iniustũ est animalia cædere quãdo quidẽ nõ oĩno à nobis sũt aliena. Nos aũt tanquã lasciui & insolẽtes ludo frequẽter in theatris uenationibusq́; animalia passim plurima interficimus quo factũ est ut uis ipsa in nobis ferina & imitis uehemẽtius inualuerit, humanitas aũt & mãsuetudo cessauerit. Pythagorici uero mansuetudinẽ & clemẽtiã erga feras meditati sunt tanquã humanitatis & misericordiæ specimen.

Omne quod est inanimatũ cum ratione mẽteq́; careat opponitur ei quod una cũ anima rationẽ & intelligẽtiam quandã habet. Oẽ nanq́; animatũ sensuale habet ẽt phãtasiã uelut rationẽ quãdã. natura enĩ quæ alicuius gratia & ad aliquid omnia facit & fecit aĩal sensuale, non quidẽ ut simpliciter sentiret atque pateretur sed ut pciperet, quæ sibi cõmoda forent quæ ue incõmoda, & illa quidẽ sequeretur hæc fugeret sensus igitur utrorũq́; cognitionẽ singulis aĩalibus affert. quæ uero sensum secuntur scilicet utiliũ prosecutiones apprehẽsionesq́;. noxiorũ uero deuitationes, putãdũ est nõ adesse nisi habẽtibus rõcinationẽ quãdã & iudiciũ atq́; memoriã. Et si Strato physicus sensum dicit nõ absq́; intelligentia quicquã agere. si quidẽ præsentia sensibus nõ percipimus dum attẽtius aliud intelligimus, tamẽ esto quidẽ sensum nõ ægere mẽte ad eius actionem. at quãdo ad propriũ & alienũ sensus agendo se cõfert, & inter hæc duo differẽtiã ponit & illud fugit. hoc sequitur mediũq́; sequẽdi effugiendiq́; sagaciter inuenit in esse rationem concere possumus. & hæc quidem rationis propria sunt, omniáque omnibus animalibus adsunt scilicet progressiuis.

Qui paucis cõtentus uiuit & innocens est quasi deus.

Cum animi finis sit deo fieri similem. deus autem nullius indigus sit noceat ue nulli. ille certe fœlicissimus est deoq́; simillimus. qui ita seipsũ cõparat, ut quã mĩme egeat alienis quã mĩme noceat. hic ergo solis uescetur terræ fructibus, ne noceat hõibus, ne noceat aĩalibꝰ, & quãtũ fieri poterit, parcet etiam plantis & herbis nã & hoc ipsum antiqui lamentabantur, quod uel arborum fructibus egeamus. huius autem egestatis cã generatio est, quod ue in ipsa inopia per generationem constituti sumus iam remotiores à copia. inopia uero salutem queritat ab externis. Qui igitur pluribus eget externis magis cum inopia copulatur longiusque adeo disiungitur. qui enim deo similis est, hac ipsa similitudine ueram possidet copiã. Diues autem diuitiisq́; fruens nullis infert iniuriam. nempe quãdiu iniuriam infert, quãuis pecunias oĩs habeat, totáq́;

occupet

occupet terram pauper est habendus quippe cum sit familiaris inopiæ.
Quamobrem uir iniustus profanus est,& omni prauitate pollutus.quod
quidé uinum nobis intulit ruina quædã animæ in materiã discedétis à
bono.omnia igitur nugæ sunt quatenus aliquis à principio deficit om
nium egenusé animus,quãdiu ad ipsam plenitudiné minime suspicit.
Cedit aũt ei quod est naturæ suæ mortale,quatenus ipse nõ nouit re ue-
ra seipsũ·Qui aũt tanquã deo similis iam effectus, quã minimis ad ui-
ctum est cõtentus hic illa seculi aurei prosperitate potitur.

Ratio quædam inest etiam animalibus.

Ratio quidem naturaliter inest.ratio uero recta perfectaq; ex medi
tatione fit atq; doctrina Quapropter rationalis quidem facultatis parti
cipatio quædam omnibus cõpetit animalibus.Rectitudiné uero sapié
tiãq; neq; hominem quidem adeptum reperire licet & quemadmodum
differétia uisus ipsius est ad uisum,uolatusq; ad uolatum.non enim simi
liter cernunt Astures atq; Cicadæ,neque aquilæ similiter uolant atq; per
dices,sic neque rationale quodlibet æque pticeps est acuminis & astutiæ.

Ex quarto libro.

Antiqui animalibus abstinebant.

Icearchus peripateticus antiquos inquit græcos tanquam
proxime deo genitos optimos fuisse natura,ac uitam opti
d mam peregisse adeo ut genus eorum aureum sit iudicatũ.
subdit eos nullum animal occidisse. Illi sane nihil ad sa
nitatem melius probauerũt quã superflua minime cõgre
gare. Itaq; nutrimétũ natura ualentius adsumere noluerũt.sed quo po
tius esset natura ualétior. Antiqui quoq; sacerdotes ægyptiorum sa-
piétiæ studio dediti,de qb[9] Cheremon stoicus diligétissime tractat ani
malibus plurimum abstinebant.Qui etiam multa uelut diuina uene
rebantur quorum alia diis aliis accomodata dicebant sicut soli asturem,
atq; cantharum,& arietem ,atque crocodilum. Comprehenderunt
enim omnis animalis animam esse rationalem quando a corpore fuerit
separata præsagamqué futuri nobisq; diuinantem omniumq; effectri-
cem,quorum & homo solutus à corpore.non ergo temere animalia ho
norabant,& ab eis se quantum fieri poterat continebant.

Sobria uita esseorum.

Narrat subĩde ex historia iosephi esseo℞ uitã religioso℞ apud iudæ
os atq; philosopho℞ oĩa eos habuisse cõmunia.charitaté mutuã & absti

nentiam & patientiã ante oĩa coluisse. diuino cultui semper intentos. adeoq; fortes animo ut necari quã deũ negare maluerint. Atq; i ipsis cruciatibus ridere palam cõsueuerint. qui ob eam causam cruciati alacres animas emittebãt, tãquam iterũ recepturi. hæc enĩ sentẽtia rata est ĩquit apud illos animas ĩmortales existere atq; ab æthere tenuissimo descẽdẽtes corporibus applicari φύμαι impetu & ĩstinctu naturali tractas ad corpora. post quam uero ẽ carcere corporis emigrauerint tanquam à longa seruitute iã liberas exultare, pẽr quẽ sublimia se attollere. Abstinebãt tum aĩalibus multis, tũ omni prorsus incõtinẽtia. Denique ex ipsa uita & temperatissima & ueritatis studiosissima & deuotissima deo inter eos multi futura præsagiebãt. ideóque prophetæ nominabãtur,

Sapientes antiqui præsentẽ uitam contẽnebant spe futuræ.

Sapiẽtes indorum nominati sunt gymnosophistæ inter eos q̃ quadam generis successiõe in studio religionis & sapiẽtiæ procedebant brachmanes nominati sunt qui uero idem electione tantũ profitebãtur samanei quorũ uitã bardesanes babylonius late describit. Samanei huius uitæ tẽpus tanquã necessariã quãdã seruitutẽ naturæ ministrãtem ĩ uiti ferebãt, studebãtq; aĩas ẽ corpe soluere & cũ prospere corpus se hẽre sentirẽt sæpe nihilo ad hoc urgẽte egrediebãtur ẽ uita, hos ergo domestici obitu beatos existimabãt atq; eos q̃ illis superessent deflebãt ut ĩfœlices.

Sobrietas & contemplatio mentẽ deo cõiungit,

Gymnosophistæ præter reliquã temperantiam atq; sanctimoniã animalibus abstinebant.

Sanctimonia quidẽ mortalibus abstinẽs æternã cõtinet uitã. Corpus aũt pinguefactũ animã cogit exurire a fœlici uita cadẽtem. augetq; mortale expellẽs impediẽsq; uitã nobis æternã cõtaminat & animã uidelicet corpoream eam reddens, & ad id quod diuersum est deflectens. Magnes uero lapis quasi quandã animam tradit ferro sibi aliquãdo propinquanti. unde ferrum natura grauissimum euadit leue eleuaturquẽ spiritu magnetis se conferens ad magnetem. Si quis ergo ad deum suspẽsus euaserit in corporeũ intellectualemq; merito nõ debet nutrimentũ quærere, quo pinguefiat corpus, quod iter ad mentem impedit. Sed ad minimum ac penitus necessariũ alimentũ rediget corpus. Ipseq; nutrietur diuinitate naturalius deo coniunctus. quam magneti ferrum. Iam uero si neque minimis quidem alimentis indigeremus, tãto fœliciores essemus quanto magis & immortales. Nunc uero in hoc mortali uiuentes. Adhuc etiam nos (ut ita dicam) mortaliores latenter efficimus

dum

dum corpus adaugemus atque (ut Theophrastus inquit) dum ἐνοίκια φορᾶ. plurimũ necessitudinis animus familiarius habitando cum corpore cõtrahit, atque insuper seipsum adhibet totum. Sed utinam absque cibo penitus atque potu agere uitã potuissemus, ut corporis cohibentes effluxum optimis statim rebus cõiungeremur, in quibus & deus existens ita deus existit. Verũ quid nã frustra ad homines hæc exclamamus atq; deflemus, sic excecatos ut malum quidem suum assidue foueãt, oderint uero seipsos primo, uerumq; genitorem. Deinde eos etiam qui ut quandoq; ab ebrietate expergiscãtur admonẽt & hortantur. Democrates ait uiuere imprudenter, intemperanter, impie, non tam male uiuere est, quam diu mori.

FINIS.

MARSILIVS Ficinus Florẽtinus Magnanimo Laurẽtio medici. Sa. di.

s Ynesius, atque Psellus, & Iamblichus, ac Proclus, porphyriusque Platonici iampridem amplissimas tuas ædes ingressi, ingenuos filios tuos salutauerunt hactenus quidẽ recte admodum fecisse uidẽtur. quod autem insalutatum te reliquerint, nec egisse prudenter, nec euasisse fœlices. imprudentiam ergo suam tandem recognoscẽtes, ut quandoque fœliciores sint, Limina nunc tua reuisunt cognituri patrem, ac rursum una cũ patre filios agnituri. sic protinus uicturi fœlicius. Quippe cum nuper compertum habeant, nec libros quidem de uita nostros, absque tuis auspiciis uiuere uoluisse. Comitãtur præterea hos quinque philosophos Priscianus lydus simul, & Theophrastus. hi enim cum ualorem meum saluere iandiu dixerint, & ardenter optauerint, hodie te alacres adeunt, ita demum magnopere uotum consecuturi, ut imprimis ipsi penes te salui, saluum faciant & ualorem, per te præcipue post deum saluere desiderantem. Salue ante alios optime patrone noster, ac philosophos tantos apud te colloquentes fœliciter audi.

Marsilius Ficinus Florẽtinus Petro Medici uiro magnanimo Sa. dicit.

q Vanquam multa quotidie legitis meliora nostris, nulla tamen ferme magis arbitror uobis placere, quam nostra, si modo sua cuique maxime placere solent, sua uero cuiusque sunt potissimum, quæ omnium antiquissima possidentur. antiquissima certe possidentur à uobis marsiliana, spero igitur hæc uobis semper carissima fore, ut etiam si somnia mittam, hæc quoque quasi pro ueris apud uos primum atq; per uos uera etiam apud alios habeantur. Cum igitur Synesii Platonici librum de somniis, quem nuper interpretati sumus è greco, auctoritatẽ & fidem imprimis apud lectorem primum, & per hunc apud alios habere desiderarem, potissimum ad te misi, quarto iam gradu post magnum Cosmum nostra lecturum, atque hæc statim approbatione tua omnibus probaturum. adiunxi libro de somniis librum Michaelis pselli Platonici de dæmonibus nõ ĩ merito, quoniam à dæmonibus somnia mitti ueteres arbitrantur. Vale xv. aprilis. Mcccclxxxviiii.

L

Synesius de Somniis translatus á Marsilio Ficino
Florentino ad Petrum Medicem.

Etus mos est maximéque Platonicus sub quodam ui-
liori prætestu grauiora occulere philosophiæ mysteria,
u ne forte quæ summo cum labore adiuenta sunt, pereát,
ne ue interea coinquinentur, si uulgo palam exposita
fuerint Hunc itaque morem, nos i hoc opere pro uirib⁹
secuti sumus. utrum uero, & id cósecuti sim⁹, & cætera antiquorum mo-
re abunde tractauerimus, diiudicare poterunt, qui hæc philosophico
ingenio legerint

Vaticinium eorum quibus homines student optimum esse.

I somni sunt propheræ, & quæ in somnis uidentur, homini-
s bus exhibent inuolucra futurorum, sapientes quidem erunt,
certi uero non erunt, quatenus sapientia somniorum in ipsa
consistit in certitudine occultauerunt enim dii uitam hominibus. nam
maxima sine labore cósequi proprium diuinitatis est bonum. apud nos
autem non solum uirtutes, sed cætera quoq; præclara sudore quærun-
tur. Vaticinium uero, maximum uidebitur esse bonorum. ipsa nanq;
notitia, & omnino cognitionis ipsius facultate, tum deus homini, tú
homo bestiæ præstat. Sed deo quidem ad cognitionem sufficit, ipsa natu
ra homini uero uaticinium longe plus affert quam cómunis notitia se-
rat. uulgus enim præsentia tantum nouit, futura uero coniectat. Solus
autem Chalchas in contione græcorum omnium nouit quæ sint,
quæ fuerint, quæ mox uentura trahantur. hanc igitur ob causam apud
Homerum res deorum ex ipsa Iouis senteutia pendent, quoniam prior
extitit, pluráque nouit, eo ipso quod antiquior est. ætatem enim eò ten-
dere in carminibus arbitror, quoniam beneficio temporis plura nosse
contingit, quádo quidem notitia ipsa est sane honoratissimum. Siquis
autem ex aliis carminibus adductus existimet Iouis imperium in ma
nuum potestate cósistere, quod ait hic robore præstantior est, is moleste-
poema interpretatur, nec intelligit, quæ in illo est philosophiam nihil
aliud deos esse dicentem quam mentes. sic rursus ad id quod ait uiribus
excellere, esse etiam generatione prioré adiungit, cú iouē dicat mentem
antiquiorem. Mentis autem ipsius robur, quid nam est aliud quam pru-
dentia? Quisquis igitur deus est, dignúsque qui aliis præsit, censetur, is
cum mens sit, sapientiæ præstantia imperat. Quare quod ait. Robore
hic excellentior cum eo quod est plura nouit, idem nobis significat, Et

propterea

propterea fertur etiam sapiens deo similis, quod tum mente propius esse conetur, tum se circa intelligentiam exerceat, qua diuina constat essentia. His igitur rationibus demonstratum sit, uaticinium eorum, quibus homines student, optimum esse.

In mundo tanq̃ uno quodam animali res aliæ signa aliis exhibent.

I autem per omnia significantur omnia quippe cũ omnia in
s uno animali mũdo sint germana, atque sunt hæ ueluti omniformes litteræ, sicut in libro, sic in uniuerso signatæ, partim quidem phænicię, partim uero ægypriæ, partim assyriæ has autem sapiens ipse legit. Sapiens uero, qui naturam didicit rerum, & alius quidem legit alias, & hic magis, ille minus. Quemadmodum hic quidem paulatim, per syllabas, iste uero dictionem simul totam, ille denique oranonẽ similiter. Ita sane sapientes futura prospiciunt, alii suspicientes astra, alii flãmas, siue manentes, siue currentes, alii in uisceribus futura rimãtes, alii in garritibus auium, obseruantes interim qua uolent, ubí ue insideant. sunt & qui perspicua futurorum signa coniectant ex uocibus. & concursibus, siue casibus accidentibus alteri, Quippe cum omnibus omnia significa sint, quapropter si aues sapientes forent, artem certe uaticinandi ex hominibus collegissent, quemadmodum nos ex illis peritiam cumulauimus. sic enim nos illis, quemadmodum & illæ nobis, occurrimus nuper, & olim, & ad dextram, atque sinistram,

Ea est mundi concordia, ut alia trahantur ab aliis, atque conspirent.

V m enim uniuersum hoc sibimet sit compatiens, atque con-
c spirans, oportet, partes congruenter inter se cõuenire, utpote quæ unius æque totius sint partes. Consideratiõe uero dignũ est, utrum huc tendant illices, uel motacillæ magorum. Mũdana enim sicut ex se uicissim significantur, sic inuicem permulcentur. Iam uero sapiens est, qui mundanarum partium cognationem tenet. trahit enim per aliud, aliud præsentia tenens, uelut pignora quædam procul absentium, uoces uidelicet, & materias, atque figuras. perinde sicut in nobis, dũ interius patitur aliquid, aliud quoque compatitur. malúmque digiti in emunctorium sæpe resultat, dum inter hæc multa minime patiuntur. ambo enim illa, & unius animalis sunt membra, & habent aliquid inter se cognatius, quam cum cæteris. Atqui & alicui deo ex deorum numero mundanorum lapis hic, berbá ue congruit, quibus quasi compatiens naturæ cedit, ac ueluti fascinatur. quemadmodum qui grauem pulsat uocem, cõmouet subito non proximam sexquioctauam, sed sexquitertiã

& acutam nomine netem. hæc enim ptopius sibi inuicem congruunt. Est enim in partibus sicut concordia quædam, sic insuper, & discordia. nam mundus hic non est simpliciter unum, sed ex pluribus unũ. súntq́ in eo partes partibus consentientes interim, atque dissidentes. ita tamen ut earum dissensio ad consensionem uniuersi conducat, sicut lyra constitutio quædam est tonorum dissonantium, atque consonantium Ipsum uero ex oppositis unum ad harmoniã, & lyram pertinet, atq; mundum.

Solum quod mundo connexum est à mundanis trahi potest.

a Rchimedes siculus optabat situm aliquem extra terram, ita sperans se contra totam terram libraturum. Aiebat enim dũ esset in ea, se contra eam non habere potentiam, qui uero sapiens, aliqua in re est circa mundi naturam, si extra ponatur non habebit ulterius, quo pacto sapientia hac utatur, Ipso enim ad se ipsum utitur. Interrupta igitur cõtinuitate, hæc frustra sapit, signáque huic obseruata carent anima. Atqui quantum extra mundum extat diuinum, Id omne fascinari non potest, huic illud simile, qui emissus est, nihil curat, mentis nanque naturam illecebræ nõ attingunt. quod uero passiuum est illecebris demulcetur, & trahitur. Prouinciam quidem & latitudinem uaticiniis expiationibusque præbent eorum, quæ in mundo sunt, multitudo simul, atque cognitio distantium, quidem multitudo, unitorum uero cognatio. Expiationes quidem solemnitatésque, sed nihil in præsentia sermo moueat ciuili tantum legi fidem adhibens, uaticinium uero recipere tutum est, nam & ipsius totum per ea, quæ intus habentur est comprobatum. Quantum uero ad præsens spectat, licet optimum seligere impensiusque in eius consideratione uersari, dum interea propriam uaticiniis omnibus babemus obscuritatem, adeo. ut nulla eius species ex hoc ipso reiicienda sit, quod pariter est in tota integráque natura Iam uero ratio declarauit, id quoque uenerandum esse, ut quemadmodum in sacris est secretum, sic & oracula non omnibus sint aperta. hinc & qui in pythia dat responsa λοξίας. id est obtiquus, & contortus est appellatus, quoniam & ligneum parietem, quem phœbus atheniẽsibus attulit, in salutem frustra uulgus audisset, nisi Themistocles oraculi mentem intellexisset, quãobrẽ neque uaticiniũ somniorũ propterea respuendũ erit, ꝙ sit obscurũ, siquidẽ obscuritatẽ hẽr cũ cæteris oraculísq; cõmunem.

De intellectu, & ratione, & phantasia.

s Tudendum uero huic maxime præ cæteris disciplinis, quoniam ex nobis hæc est, & intrinsecus, & unius cuiusque animæ

propria

propria Intellectus enim entium species habet, quemadmodum antiqua tradit philosophia Nos quoque adiungere possumus, sicut intellectus species habet eorum, quæ sunt, sic animam eorum, que fiunt species possidere. Nempe sic se habet intellectus ad animam, quemadmodũ ens se habet ad generabile. Si igitur permutatim accõmodetur primũ ad tertium, & secundum ad quartum, uicissimque rependatur, nihilominus uera loquemur, sequentes scientiæ terminos, Sic itaque demonstratum fuerit, quod nobis placet, animam uidelicet eorum, quæ fiunt, species possidere, habet igitur omnes, producit uero in actum ĩ primis, quæ & conueniunt maxime, atque phãtasiam illuminat quasi speculi more, per quam animal, quæ manet intus aduertit. sicut igitur neque intellectus ipsius actiones animaduertimus, antequam ipsi cõmuni nuntiet ipsa potentia præsidens, atque quod non peruenit in eam, latet & animal, sic neque, quæ in prima sunt anima, solemus animaduertere prius quam in phantasiam eorum signacula ueniant. Atq uidentur hæc uita quædam existere aliquantum inde sublapsa, & subsidens ĩ ipsa proprietate naturæ, sentiendi utique uires sunt penes ipsam, Et enim colores uidemus, & uoces audimus, & uehementissimum percipimus tactus impulsum, dum ĩstrumẽtales corporis partes nihil agunt. Forte uero nihil prohibere eiusmodi sentiendi genus esse sacratius. Nam & per hoc diis quoque nonnunquam propinquamus monentibus, & prædicentibus, atque simpliciter consulentibus, quapropter sicui thesaurus contigerit somni donum non admodum admirarer, neque siquis cubitum profectus musarum expers interdormiendum in musas incide rit, & partim quidem loquens, partim uero audiens idoneus poeta prodierit, quod & nostrum attulit seculum, neque hoc quidẽ uidetur prorsus inopinabile. Mitto equidem impræsentia diuulgatas somnii dores, quibus sæpe ab insidiis liberantur, & quot hominibus somnus accedẽs medic⁹ aduersam expulit ualitudinem At quando ad absolutissimam æternorum contemplationem uiam patefacit animæ non speranti, neque etiam cogitanti, hoc quidem munus est in ordinem rerum eminentissimum, naturam uidelicet supergredi, atque cum ipso intelligibili illum denique copulare, qui illinc usque adeo aberrauerat, ut neque unde uenit animaduerterit.

De potestate phantasiæ spiritúsque phantastici,

s I quis autem magnum quiddam existimauerit quidem adscẽsum in sempiterna, neque tamen confidat phantasiæ faculta-

tem ad beatum illud cōmercium nobis ſuppetere, audiat eloquia ſacra, quæ uarias ad hoc uias oſtendunt, atque poſt totum narrationis ordinem occaſiones ex intimis noſtris præbentem ad aſcendendū, per quē datur ſemen intimum augere. Tradunt deum alijs quidem dediſſe facultatem ad perdiſcendā luminis notionem, alios autē etiā in ſomnis diuini fructus uigoriſque effeciſſe participes. uidēs ne diſciplinæ facundiam hic è contra diuiſam: dum dicit̃ aliū quidē in uigilia, aliū uero ī ſomno doceri. Sed in uigilia qdē doctor eſt homo, ſōniantē uero deus ipſe fructus uigoriſq; ſui pticipem facit, quaſi non idem ſit diſcere, atq; conſequi, nam paſcere fructibus, plus eſt admodum q̃ docere. uerū hoc quidem nobis adſumptū fuerit ad aſſeuerandam uitæ phātaſticæ dignitatem aduerſus eos, qui de hac uel minima quæq; deſperant. Iam uero nihil mirum eſt, eos ita ſentire ob ſuperuacuam ſapientiam, qui uerſati ſunt in illis, quæ à ſacris eloquiis reprobantur, ubi traditur uictimas, obſeruationeſque extorum uanas eſſe proculque fugiendas. illi uero quaſi uulgo præſtantiores, artes quidem alius alias ad præſagiendum accipiētes, & operationes huiuſmodi cōprobantes, ſola ſomnia negligunt, quaſi rē ultro ante oculos poſitā, cuius paſſim ignarus, & ſapiēs æque pticeps. Quid uero ſi ob hoc ipſum maior hic ſapientia ſit quia cōmunius munus habet̃, nō ne et alia bona præcipue, quæ maxima ſunt omniū cōmuniſſima ſunt? nihil inter omnia, quæ uidentur ſole diuinius, nihil ſole cōmunius. Si autem ipſum per ſe deum inſpicere donum beatum eſt, certe per phantaſiam percipere antiquioris propriéq; inſpectiōis eſt munus. hæc enim ſenſus eſt ſenſuū. quoniam phantaſticus ipſe ſpiritus ſenſoriū ē cōmuniſſimū, primúmque aīæ corpus, & hoc qdē latet, agitq; intus principiúmq; animalis habet uelut ex arce. Nam circa ipſum uniuerſam capitis fabricam natura conſtruxit. Auditus autem, atque uiſus non ſunt quidem ſenſus, ſed inſtrumenta ſenſus, cōmuni ſenſui miniſtrantia, & quaſi quidā animalis ianitores, & hoſtiarij, nūtiantes domino ſenſibilia forinſecus occurrentia, quibus pulſant̃ externa ſenſoria. Intimus interea ſenſus in cunctis ſui ptibus ſenſus eſt integer, toto nāque ſpiritu audit, toto uidet, ſimilitérque reliqua ualet. diſtribuit autem uires alias alijs, quarum quælibet deriuatur ex animali ſeorſum, ſunt quæ uelut rectæ quædam lineæ profluentes è centro, & cōuenientes in centrum, una quidem omnes ex communi radice, multæ rurſum proceſſione iam factæ. Senſus igitur, qui per inſtrumenta fit palam propoſita, maxime eſt animalis, tam & ſi non prius eſt ſenſus, quam recurrat

in primum

in primum. Sensus autem sine medio factus, & animæ propinquior est, & certe diuinior.

Phantasia est perspicacior, quam sensus exterior.

T uero si corporeos quidem sẽsus ob cognitionem honorá-
a tes, quoniam maxime cognoscamus, quæ cernimus, phanta-
siam respuimus tanquam infideliorem sensu, uidemur non satis animaduertere. ne oculum quidem ipsum uere omnia nobis ostẽ-dere, sed aliud nec ostendere, aliquid quoque mentiri, tum per naturam eorum, quæ uidentur, tum per naturam instrumentorum. Sane ex in-teruallis minora, maioráque eadem offeruntur, & quæ uident͛ per aquã grandiora nobis occurrunt, ac remus occurrit fractus, accedit, & debili-tas oculi. Nam & lippus oculus cõfusa indiscretáque obiicit. Quicũq; igitur phantastico languet spiritu, ne exigat perspicua discretáque uisa. qui uero sit eius morbus, & quib⁹ de causis langueat, hebetetúrque, qui-busue purgetur, atque defecetur, & in naturalem restituatur puritatem, à philosophia secreta tibi est perdiscendum, à qua mysteriis purificatus & diuinus euadit. atqui & influxus exteriores effugiunt, antequam deũ spiritus intromittat, et quicunque uictu quodam secundum naturam hunc conseruat purum, hoc utitur admodum præparato à deo, ut hac in super ratione munus eiusmodi sit communissimum. Percipit enim eiusmodi spirit⁹ animæ quoque ipsius affectionem, neque compassio-ne caret ad ipsam. sicut terrenum corpus huic circundatum. hoc enim & oppositas conditiones habet præstantioribus affectionibus animæ. At primum eius propriúmque uehiculum, anima quidem bene se haben-te tenuatur, æthereámque sortitur cõditionem, habente uero se male, he-bescit, euadítque terrenum. Omnino uero hoc est rationis interuallum, irrationalísque naturæ, & incorporei gradus, atque corporei, & terminus utriusque communis, pérque hoc medium diuina coniunguntur ex-tremis, hac utiq; ratiõe arduũ est, naturã eius philosophia cõprehẽdere,

Spiritus phantasticus est primum animæ uehiculum.

Endicat enim sibi spiritus hic aliquid uelut proprium, tanq̃
u ex uicinis quibusdam ab extremis utrisque, & quæ tam lon-
ge disiuncta sunt, occurrunt in una natura. atqui essẽtiæ phã-tasticæ latitudinem natura per multas rerum sortes extendit, Descen-dit utique usque ad animalia, quibus non adest ulterius intellectus, neque tunc est uehiculum diuinioris animæ, sed subiectis præsidet uiribus, atque est animalis ipsius ratio, multáque per phantasticam hãc

essentiam sapit animal, agítque decenter, purgatur & in brutis, adeo ut præstátius aliquid inseratur, tota quinetiá genera dæmonũ ex eiusmodi uita suá sortiunt͂ essentiá illa enĩ ex toto suo esse imaginaria sunt et iis, quæ fiunt int͂ imaginata. Homo quinetiá multa p hanc exercet ẽt solã, aut si p aliud, p hãc utiq; magis. Intelligẽtias nanq; edere non sine phantasia solemus, nisi forte quispiá ad breue ĩmaterialé attigerit specié, phãtasiam uero supergredi, non minus est arduum, quam beatum Hinc Platonicum illud optabile illud est im primis satisque factum, sicui uel in senectute mens, sapientiáque contigerit, significans intelligentiam absque phantasia lucentem quippe cum præcedens communísque uita phantasiæ sit propria, uel saltem phantasia utentis intelligentiæ.

Spiritus phantasticus inter æterna, & temporalia medius est, quo & plurimum uiuimus.

P Roinde spiritus hic animalis, quem beati spiritalem quoque animam uocauerunt, fit deus, & dæmon omniformis, & idolum. In hoc etiam anima pœnas exhibet de hoc consentiunt & oracula, uitá ĩ hoc animæ comparantes imaginatiõibus somniantiũ, Philosophia quinetiam comprobat præcedentes uitas esse præparationes quasdam ad uitas subinde sequentes, dum & optima in animabus affectio, uel habitudo spiritum eiusmodi leuius efficit, abstergítque habitudinis deterioris profunditatem. Tractibus igitur naturalib͂, aut attollitur in sublime ob caliditatem, atque siccitatem. Idque apud Platonem alarum assumptione signatur, & apud heraclitum significat idem splẽdor siccus, anima sapiés, aut crassus humidúsque fit spiritus, unde ĩmergitur terræ secessibus, naturali pondere delitescens, expulsúsque in subterraneam regionem. Hinc enim locus spiritibus humidis maxime cõgruit. Ibíque uita infœlix degitur. & obnoxia pœnis licet autem tempore, & labore, uiisque aliis animam purificatam rursus emergere, cursum enim per geminas agit uitas, uicissimque melioribus deterioribúsque propinquat. eiusmodi spiritum mutuatur à sphæris anima prima descendens, & hanc uelut cimbam adscendens commercium init cum mundo corporeo, atqui certamen agit eiusmodi, ut uel simul ducat, uel non remaneat simul. Nempe uix quidem, fieri tamen potest, ut dimittatur non sequens ulterius, nefas enim est notis non credere sacris. turpis autem accideret ad superos redditus. quando animæ non redderent alienũ. sed circa terrá relinquerẽt, quod desup acceperũt

Atque

Atque hoc quidem uni, & secundo donum dei mysteriorúmque acciderit. natura enim comparatum est, ut anima semel huic insita, uel simul impetum faciat, uel trahat, uel forte trahatur, omnino uero congrediatur donec unde uenerat, rursus ascendat. Quapropter cum ob depreuationem ingrauescit, contrahit secum animam, quæ permiserat id grauari, atque id est in quo eloquia semen in nobis intellectuale perterrent his uerbis, neque declines infra in obscurum mundum, cui profundum est semper infidele substratum, & ífernus ater undique sordidúsque gaudens idolo demés, quo ení pacto menti expedit, stupida uita deménsq;. at idolo, idest simulacro ob talem nunc affectionem spiritus inferior competit locus. Simile nanque gaudet simili.

Phantasticus spiritus potest purior, & impurior fieri leuior, atq; grauior.

P Roinde si per copulam unum conficitur ex ambobus, intellectus quoque propter oblectationem, aliquando se immergit. id autem malorum omnium est extremum, ne præsens quidem malum animaduertere, quo qui premuntur, non conantur emergere. quibus durissimum iam callum morbus obduxit. Ideóque cum nihil doleat amplius, merito neque curare contendunt. quamobrem pœnitentia uim habet Peculiatem ad supera reducentem. Qui n, præsentem statum fert, ægre excogitat fugam. Itaq; maxima purgatiõis pars est uoluntas. huius nanque munere tum facta tum dicta manũ porrigunt. hac uero sublata omnis purgatoria machina caret anima. quippe cum maximum reconciliationis pignus ei desit, hanc ob causam, & hic, & ibi, punitiones ordini rerum maximum afferunt adiuméntum, dum molestiam oblectamentis opponunt, stupidámque expurgant ex anima nostra lætitiam. Tum uero casus, qui præter merita dicũtur incidere, plurimum conferunt ad affectum, quo his afficimur exurpandum fortunis, certe eiusmodi apud eos, qui mentem habent, prouidentia confirmatur, quibus, & qui mente capti sunt diffidere de prouidentia solent. nullus enim relinquitur animæ locus, quo materiam fugiat si in nullum hic malum inciderit. Quapropter existimandum est inferioris prouíciæ præsides uulgares adinuenisse prosperitates tanquã animalibus insidiaturas. Itaque hinc emigrantibus animabus obliuiosum contingere potũ aliꝰ dixerit, ingrediẽti uero hãc uitã, aíæ potũ obliuionis affert, cõditio suauis, & blãda. Cũ.n. ad primã uitã aía descẽderit mercede laboratura libẽter sua euadit, ꝑ mercẽnaria descẽsus qdem hic

tendebat,ut ipsi uniuersi naturæ mysteriũ adimpleret,ita regulis legis ineuitabilis ordinantibus. Fascinata uero materiæ donis perinde afficitur, atque illi,qui cum liberi sint,ad certum tempus mercede conducuntur ad opus,ubi ancillæ cuiusdam pulchritudine capti,moras trahere uolũt, ipsius amatæ domino seruire constituentes, Iam uero nos quando ex profunda sententia,externísque circa corpus bona uidentur,oblectamur,consentire uidemur naturæ materiæ eam esse formosam. hæc autẽ conuentionem nostram pro arcano signat libello,atque si quando inde discedere tanquam liberi statuamus,profugos esse clamat, & reuocare conatur,ac tanquam fugitiuos seruos repetit,libellum ĩ medium introducens,tunc sane fortitudine,auxilióque diuino potissimum opus est animæ.quippe cum non sit leue certamen ,sui ipsius abrogare confessionem, atque pactum. contingit autem, & uim inferri. pœnæ nanque ultrices materiales tunc & iuxta fatum mouentur aduersus eos,qui à legibus fati rebellãt. Atque id ipsum est,quod significant labores herculis & pericula,quæ oportuisse herculem tolerare, sacra testantur eloquia, & si quis alius fortiter pro libertate contendit,quod ad spiritum illucusq; traducat,quo naturæ manus minime porriguntur.at si intra terminos eius saltus acciderit,ĩ angustum anima cohercetur,grauioribúsque opus est certaminibus.tunc enim nobis ipsa non parcit,quasi uideamur iam alieni,& si de ascẽsu desperet,pœnas exigit pro conatu,uitásque promit non ab utrisque iam doliis,quæ Homerus occulte significat tradens, duas esse materiæ portiones ,duplicem distribuens fati cõditionem,a quo bonum quidem nunquam est sincerum. Iam uero & aliquis deteriorem sortem patitur temperatam.

Quam utilis sit pœnitẽtia delictorum,quã pernitiosus mortaliũ amor.

o Mnino uero uitæ omnes in errore uersantur,errore inquam, ubi post primum descensum nõ fit subito reditus. Considera utique quanto interuallo spiritus hic nobiscum negociatur. cum enim deorsum inclinatur anima ,spiritum quoque grauescere immergíque sacrũ tradit eloquiũ ,quousque regionẽ subeat undiq; tenebrosam.cum uero resurgit anima,spiritum etiam comitari, quatenus sequi ualet.ualet autem,quousque in gradum peruenerit omnino distantẽ.audi iam quid hac de re eloquia doceant.neque etiã abiectissimũ hoc materiæ pcipitio derelinques.sed etiã simulacro portio est ĩ regiõe undiq; lucida.Regio uero hæc regioni ũdiq; tenebrosæ prorsus

opponitur

opponitur,tam & si hoc in loco nemo sic acute nimium interpretatus
fuerit.non enim solam in sphæras naturam inde profectã reuocare uide
tur eloquium. uerum etiam si quid ex igni sublimi,uel aere in naturam
simulacralem anima contraxit ex alto descendens prius, quam corticẽ
terrenum indueretur,atque ex hoc ipsum ex aere igneque supremũ in-
quit,una cum parte meliore ad superos reuocari. Quod enĩ dicitur ma-
materie abiectissimum significare diuinum corpus non potest.Iam ue-
ro ratio dictat,quæ nam cõmunicant conferuntque,ad unum nõ posse
mutua quadam habitudine,iuncturaque,& perseuerantia ĩter se carere,
præsertim,quorum uicinæ sunt regiões,quemadmodum ignis est orbi
culari corpori proximus,atque non sicut terra rerum tener extremum.
Quod si meliora deterioribus quandoque cedentia cõmunione fruun
tur,conficiunt in materia corpus indissolubile,tanquam formatum ab
eo,quod in congressu permissum est imperare. forsan & deteriora non
reluctantia aduersus actum actionẽm ue animæ, sed mãsueta, & obediẽ
tia prorsus,atque sequentia,mediã in que naturam indissipabilem exhi
bentia ipsius animæ primæ ductu in sortem simul redigũtur ætheriam,
cõmunique tractu tolluntur ad supera,si non ad uniuersi sũmum, saltẽ
elementorũ, ita transeunt sũmitatem,attinguntque regionem utrinq;
lucentem.habet enim (ut inquit) quandam in se portionem,idest in or
dine quodam corporis orbicularis recipitur.uerum de parte sorteq; ele-
mentorum hæc dicta sufficiant. Quæ credere licet,atque non credere,
essentiam uero corpoream,inde profectam negare non licet naturaliter
anima reuolante attolli simul ex infimo sphærisque coaptari,hoc est in
naturam propriam quasi refundi.

Anima corpus habet cæleste pariter,& aereũ quibuscũ ad supa reuolat.

Aequidẽ duæ extremæ sunt regiones atq; sortes. Altera utrĩq;
h
prorsus obscura,altera undique lucens,quæ,& fœlicitatis,infœ
licitatisque sunt extrema sortitæ. Tu uero quot existimas in
mundi capacitate esse medias regiones,quæ ex altera quidem parte sunt
atræ,ex altera uero lucẽtes.in quibus omnibus anima una cum hoc spi-
ritu uitam degit,species,& mores,& uitas alterne commutans. Cum igi-
tur in propriam generositatem se recipit,ueritatis est penus. pura enim
est perlucidáque,ac prorsus immaculata.est & deus,atque uates si libeat.
cum uero delabitur,obtenebratur,erraticaq; euadit,& mẽdax quod enĩ
caliginosum est ĩ spiritu rerum uerarum perspicuitatem capere nequit.
Cum denique tenet mediũ,partim quidem aberrat, partim uero cõse-

quitur. Posses & hac ratione dæmonicam quoque naturam, eiusque ordinem explorare. In omnibus enim consequi uera, uel paululum aberrare diuinum est, aut prope diuinum. conditio uero aberrans in prædicédo ad eos necessario pertinet, qui ad naturá íclinantur assidue, quorum, & condirio passioni obnoxia est, ac prorsus ambinosa. Hoc enim pacto subterranea subit, dimimítque deum, ãnquiorémque dæmoné. Sed alia ratione hunc recipit, adítque, & assequitur regionem naturæ præstantiori dicatam.

De Regione omnino lucida, & omnino obscura, atq; de media, & quomodo passim spiritus reuoluatur.

p

Roinde ordinem animæ uiuentis in homine hinc deprehendere licet in quocunq; phantasticus spiritus purus est, atq; cõpositus, & uigilans, atque dormiens ueras rerum effigies accipit. Hic sane tunc pignus possidet, quo asseuerare possit ipsam animæ suæ figuram meliori sorte potiri. Neque leuiter insuper uenari possumus. quæ nam potissimum animalis spiritus sit affectio ex imaginationibus, quas præcipue promit & in quibus se uersat. quando à nullo pulsatur extrinsecus. Philosophia huic suppeditante iudiciaria. atq; monente, ut hunc nutriamus diligentissiméque curemus, nequando aberret. Educatio autem optima est secundum intuentem percipientémque potentiam semper agere, & omnino ut intellectualis sit semp actus ipse precipuus animæ. Atque quod fieri potest absurdos temeriaríósque impetus cõceptus phantasiæ semper anticipemus. Hoc autem est, ut íptimis ad optimum conuertamus. neque cum deteriore cõmercium ineamus. nisi quantum summa cogar necessitas. Intellectualis autem intuitus res quedam est, maxime omnium quæ in spiritu sunt concreta secernens Extenuat enim ipsum clam supra quam dici possit, dirigítque, in deum, hic uero factus ad hoc idoneus trahit cognatione quadam diuinum spiritum ad animæ nostræ commercium. quémadmodum condensatione aliqua cohibetur, fitque angustior, quam ut implere possit sedes assignatas ei à prouidentia hominem effingente, quæ in cerebri sunt uentriculis, tunc sane natura uacuum in rebus non tolerante, spiritus malus insinuatur. Tunc uero quid non patiatur anima in exsecrabili malo assidue pressa, sic enĩ natura cõparatũ é, ut spiritus ipsius sedes, ĩ hoc ipso dispositæ uel peiori, quodam, uel meliori sint plenæ, & hoc qdé malú pœna est ip sorum, qui diuinũ eis sibi insitú ingnarút. illud uero bonú, aut finis ipse pietatis é, aut, pculdubio, ppe finé.

Quomodo

Quomodo deprehendat aliquis puritatem sui spiritus, atque impuritatem, & qua ratione purificet.

c Vm uero de uaticinio per somnia facto disserere statuerimus, ne id homines spernerent, immo colerent, tanquam uitæ admodum profuturum, ad hoc sane phátasticam naturam curiose tractauimus, ex hac autem disputatione quod in præsentia confert, minus apparuit. Fructus autem præstantior est sani spirit᷒ ad supernam reductio. Lucrum certe animæ sacrum adeo, ut meditatio quædam religionis sit conari eiusmodi spiritũ reddere uaticiniis aptum. Iam uero quidam hác ob causam auiditate uaticinii capti, mensam sacrã, atq; mitem anteposuerunt turgidæ mẽsæ, amaueruntq; cubile purũ, ac prorsus immaculatũ. Permultũ certe abest, ut qui ĩ pythio tripode, phœbeaq; lectica trahebat moras ad uaticinium, his usuris noctes ibi protraheret ĩ temperantiæ testes, Immo uero & obsecrabat deũ, & uotis impensior incumbebat. Quod uero paulatim accumulatur, euadit denique multũ, & quod per aliud efficitur, in maius denique desinit, dum uidelicet deũ uehementius amare pergimus, atque ad hunc amorem cohortari eos, qui antea non amabant.

Inprimis elaborandum est, ut phantasticum spiritum habeamus purũ, & uaticiniis aptum.

n On igitur spernendum est uaticinium nos ad diuina perducens, habénsque prope assistens, quod est in animæ potentia præstantissimum. Neq; uero ob hoc minor est utilitas animæ sic deo coniunctæ, quod in diuinum est recepta cõmercium. non enim interea deserit animal, nam & ex specula inferiora circunspicit multo plenius, quam sicũ deterioribus sit cómista, quapropter permanens inconcussa, dabit eorum, quæ fiut imagines animali atq; id est, quod dicitur descendẽtem non descendere, quando natura præstantior deteriorẽ curat non detenta. Eiusmodi equidem uaticiniũ, & adesse mihi opto, & affere filiis, cuius comparandi gratia longum iter aggredi non compellimur, nec extra fines enauigamus, quemadmodũ ad Apollinis Pythii, uel Iouis ammonis oraculum, sed sufficit dare se somno lætis manibus, diuinísq; laudibus celebratis, huic illud simile. hæc autem læta prius, & puri coloris amictus induta Mineruæ uouet. Sic itaq; somniũ exoptabimus, quéadmodũ forsan optauit Homerus. Iam uero si paratus fuerit, aderit, qui procul eẽ dicit᷒ e uestigio deus, qñq̃dẽ nobis nihil eiusmõi operatis, sed tantum dormientibus ubique sit præsens, atque hæc quidẽ

est mysteriorum tota tractatio, propter quã nemo unq̃ inopiam accusauit, quasi propterea minusq̃ diuites consequatur. Pleræque res publicæ sacrorũ antistites ex nobilissimis dinssimisq;, sicut Athenienses classis gubernatores eligunt, apudq; illos opus est magnificis sumptibus, & fortuna non parua, ut aduehatur herba cretensis, & ægyptia penna. osq; hibericum ac per iouem siquid prodigiosum ĩ profundo maris nascitur, atq; nutritur, siue occidente sole, siue oriente. Traduntur enim eiusmodi quædam & alia eiusdem generis plurima de illis, qui uaticinium acceptum forinsecus machinantur. quibus suppeditandis nullius sufficit priuati facultas, somnium uero uidet, tam q paruũ, q̃ qui magnũ possidet censum. & qui uictus extremitate laborat. uidet speculator pariter, atque mercennatius, nec ciuis aliter, quam peregrinus, nihilo uero differt apud deum ad uaticinium bubulcus mancipiumque, & insanus à cæteris. Quod sane huiuscondítio uaticinii admodum populisẽ, certe est humanissimum, quod simplex ac perse parassima, est admodum philosophicum, quod non uioléta, proculdubio piũ, quod adest ubiq;, quod ue cogimur adhibere aquam, aut petram, aut hiatum terræ, diuinissimum merito iudicatur. Decebat & íter prima laudare, quod eiusmodi uaticinii gratia ne ab uno quidem negocio uitæ distrahimur, neque tempus conterimus ullum. nemo enim post habitis necessariis præsentibusque negociis cubitum abit domum ad somnium constitutum, sed tempus ipsum duntaxat, quod necessarium est animali conterere naturæ ĩstaurandæ gratia, cum substãtia nobis ad perpetuam uigiliæ actionem sufficere nequeat, tempus inquam hoc nobis, hoc ipsum ultro largitur, quod & dici solet, ociũ negocio maius coniungens nimirũ optabile. necessario, ac benecesse cũ simpliciter esse. Contra uero circa præsagia, illa, quæ instrumenris uariis aduenire solent optime nobiscum actũ existimandum est, si dum plurimam uitæ partem sibi uendicat. Interea concedant aliquid cæteris uitæ usibus, atque actionibus. Quibus siqua in parte prorsus mentem intenderis, difficile admodũ ad hãc ipsã iuuaberis uaticinio. non enim est cuiuslibet temporis, aut loci apparatũ, supellectilémque capere ritibus sacris subministrantẽ. neque facile est secum circunferre instrumenta solemnibus necessaria, Atque ut alia prætermittam. ubi nuper coaceruata supplicia sunt, immins quædam est onerositas cauæ nauis, quibus cum & aliæ sacrorum partes accedũt descripti homines uidelicet atque testes, sic enim dictu ueri⁹ est, quando nostrum hoc seculum multa per legum ministros solet enuntiare. quo-

rum

rum opera iam diuulgati sacrorum ritus in profani uulgi conspectum auditumq; uenerunt. Præter enim id, quod infestum est, atque miserum (ut arbitror) his icumbere Deo proculdubio est iuisum, nam non expectare uolétem aliquem sed in pulsu uectibusque mouere, nihil aliud est q̃ uim inferre, quod quidé nec apud homines factũ conditor ipse legum reliquerit ipunitum, Itaque præter hæc omnia, quæ perardua sunt apud eos, qui futurum ita rimãtur. accedit & actionis ipsius intermissio frequens, & dum uagamur extorres artis ipsius obmissio. non enim leue opus est oberrantes passim sarcinas ad eiusmodi uiaticũ secum ferre. Vaticinii uero somnio uenientis ipse quisq; est instrumentũ, ut neque uolentibus quidé oraculũ eiusmodi dimittere liceat, sed cum manentibus permanet, cũ peregrinantibus æque cõmigrat cõmilitat quoq; simulq; ciu ilia tractat, corrusticatur, atque cõmercatur. Vaticinium hoc nec inuidæ ciuitatis leges uetant, neque uetare possent, etiam si uoluerit. non enim habent, quo uaticinanté eiusmodi reprobét. quid enim dormientes iniuria mur: sed neque tyrãnus insomnia uidere prohibeat, nisi forte somnũ ex urbe procul expulerit, sed & dementis esset impossibilia uelle, & impii, mandare naturæ, Deóque contraria.

Quam utile uaticinium, & optandum, præsertim per somnia.

D hoc igitur uaticinium accedere decet fœminas, atq; uiros,
a antiquos & iuuenes, pauperes, atq; diuites, priuatos, & principes, rusticos, & urbanos, elegantes, atque plebeos. non genus, non ætatem, non fortunam, non artem aliquam respuit. omnibus passim adest propheta paratus, consultor bonus, & tacitus. sacrorum præceptor, atque discipulus. prædicit quidem bonum, ut anticipans usum uoluptatem habeat longiorem. prædicit & malũ, ut caueam⁹ incõmodum, atque propulsemus. & enim quæcũque siue species genus hominum nutrientes optima blandáque porrigunt, siue metus affert prouida, & utilia omnia somnus insunt, atque a nullo prorsus ita sperare persuademur, tam & si sperandi munus adeo in natura plurimũ est, atq; salutare, ut sophistæ prædicent elegantes, nec optaturos fuisse homines uiuere sic affectos quemadmodum sunt ab initio constitun. Respuerent enim sic uiuere difficultatibus uitæ compulsi, nisi Prometheus naturæ spem ipsam inseruisset, tanquam perseuerandi in uita remedium, cui⁹ illecebris irretiti, quod expectant in futurum, præsenti statu fidelius arbitrantur. Habet autem spes ipsa uim tantam, ut uíctis compedibus siquãdo licuerit, incideritque, pro uoto sperare (ut ita dicam) soluitur. mi-

litat, subito duplo proficit. Paulo post regit manipulum, mox ducit exercitum, uincit, mactat, coronatur, conuiuia ponit, mensam parat si placet siculam, si libet, & medicam. Interea oblitus est pedum, donec iam est ducturus exercitum atqui hoc est re uera somniantis, & uigilátis í somnium nam circa idem subiectum uersantur utraque scilicet circa naturam phantasticam, quam quotiens formare statuimus imaginibus, uná hanc in primis affert utilitatem. delinit enim uitam nostram lætitia, animæ'que spe uaga blanditur, atque ita nos á sensu reuocat molestorum.

Exhortatio ad uaticinium somnii comparandum, atque de imaginationis efficacia.

q Vando uero natura phantastica proptio munere nobis præsidens spem nobis excitat, id autem accidit somniátibus. somniale promissum tanquá der pignus habemus, quamobré iam aliquis animum suum alacriter instruens tanquam grandioribus usurus muneribus, quæ in somnium pro posuerat, lucrum reportat geminum, tum quod ante rem ipsam gaudet, tum quod pattis aliquando rebus scienter utitur, propterea quod iandiu de his fuerit meditat⁹ tanquam uitæ admodum competentibus. Iam uero quam Pindarus spem laudauit de uiro scilicet fœlice loquut⁹ dicens, spem huic almá cor dulce nurtite, eúmque comitari, quæ mortalium undique nutabundam mentem maxime regit, eiusmodi spem inquam ab eo decátatam. dixerit aliquis, non esse fallacem hanc, quæ decipit uigilantes, quam ipsi nobis effingimus, sed totum hoc ad somnialem speciem potius attinere, atque Pindaro dictum ad celebrandam partem exiguam somniorum. Vaticinium igirut somniare uná cum arte prosequens, quod appatet, speciem exibet firmiorem, ut non uilioris esse generis nó uideatur. Penelope uero apud Homerum duas somniorũ portas inducit, affirmátq; dimidium esse fallax, quoniam somniorum sapientiam non habebat, si enim arté scitead hæc babuisset, omnia utique per portam corneam traduxisset. Inducitur ergo illic redarguta, inscitiámque confessu ta circa ipsam uisionem, cui nó credidit, cum credere debuisset, Anseres quidem proci. Ego uero Vxiles sum aquila, hic autem erat contubernalis, atque id erga illum de uisione nugabatur. Videor equidem Homerum hic audire dicentem, non decere diffidere somnus, uel utétium debilitatem ad uisorum transferre naturam, apud quem nec Agaménon iuste somnium criminatur, ut fallax, cum male accepisset oraculum de uictoria dicens, iubeo te thoracibus armare galeatos achiuos núc enim

ceperis

ceperis amplissimam urbem. Properat igitur Agamẽnon tanquam repente propriis uiribus urbem expugnaturus, ubi quod omnino dictũ est ab oraculo obaudiuit, neque seruauit. Inquit enim oraculum, superabit sane, si totum omnino exercitum græcorum armauerit. at uero neq; Achilles tũc, neque myrmidonum phalanx processit in prælium, pars nimirum exercitus præstantissima.

Quantam spem nobis uaticinium somnii præbeat.

Vltas utique laudes accumulauim⁹, uerũtamẽ quasi desipui.
m quod enim uaticinium somniale cõnauigat nobis, & cõmoratur, cõmilitat, & cõmercatur, omnibusque omnia cõministrat, pauloante prædiximus. beneficia uero mihi inde collata nondum memoraui, tam & si in nullo magis quam philosophiæ cõmercio cum hominibus cõmunicare solet, multa sane uigiliæ dubia, Postquam dormitum accessimus, partim patefacit omnino, partim nobiscum ambigit, & nunc quidẽ, qui somniat interrogare uidetur, & discere. nunc etiã inuenire. Mihi quidem sæpe libros mecum una, menten enim instruxit, orationem composuit, diem partim quidem describeret, partim etiã cõmutaret, quãdoque uero & totam linguæ dispositionẽ stolidam, atq; tumentem nominũ nouitate ob nimium attheæ linguæ antiquioris, duriorisque amorem uaticinium hoc per deum corrigens, & partim q dem dictans, parti uero, quid sit ostendens tumores quosdam ingenitos linguæ deliniens leuigauit, tumorem expulit. modúmque adhibuit. Atqui, & dum quandoque uenarer uires mihi insidiásque subministrabat aduersum feras arte quadam currentes, atque latentes, quandoq; etiam defatigato castráque dissoluenti istare præcepit, promisitque fortunam in dominam, adeo ut dulce foret uenationibus immorari alacriter confidenti. Diuinatio uero eiusmodi cũ primum deesset, domina aderat, & fortuna. hæc sane monstrabat examina irretitarum captarúmque ferarum. mihi quidem uita libri sunt, atque uenatio. quoniam nunquam legationibus fungi desideraui, existimans non conferre tres annos è uita uidere nefastos. uerum & tunc plurimum boc uaticinio, & maxime sum adiutus. Insidias enim contra me magorum animas citantium reddidit impotentes, tum patefaciens occulta, tũ ex omnibus discriminibus liberans. Itaque & publica mihi disposuit, ut ciuitates optime regerentur. Regi quoque magno maiori me fiducia, quam græcorum aliquem unquam, conciliauit.

Somnium affatim nobis uaticinia præstat.

Aeteris quidé cura est aliorũ, hoc autem adest omnibus. bo-
c nus unicuique dæmon, atque iis, qui uigilantes meditati sunt artificiose aliquid inuenire, præceptor occurrit. Adeo sapiẽs res est anima ocium agens à sensuum colluuione forensium animæ naruras undique inferentium alienas. Anima nãque quotcũque species habet, & quotcũque accipere solet à mente facta, quandoque sola perspicuas exhibet ad interiora conuersis, & quæ ueniunt à diuino traducit. Nã animæ ita se habenti Deus quoque mundanus se prorsus adiungit, propterea quod animæ ipsius natura ex eodem simul, atque ille profluxit. Hæc igitur genera somniorum diuiniora cẽsentur, atque uel omnino, uel quasi penitus integra sunt, atque perspicua, minimẽque artis indigent adminiculo. Sed hæc quidem solis cõtingunt hominibus uirtute uiuentibus, uel per prudentiam, uel per consuetudinem acquisita. sin autem aliquando & aliorum alicui forte contingant, uix quidem. quãuis forte accident. Verum non in exiguo quodam somnium generosum cuilibet accidet, reliquum uero multiplex, atque communissimũ genus, illud est omnino reconditum, cuius gratia artem necesse est adhibere. originem nanque habet absurdam (ut ita dixerim) atque monstrosam. cumque ex talibus quibusdam pululet, progreditur obscurissimum. sic enim somniorum se res habet, ut dicam.

Vaticinium somniorum præsto omnibus adest.

B omnibus, quæ uniuersi natura comprehendũtur, siue sint
a in præsentia, siue facta fuerint in præterito, siue futura dicantur, nam & hi sunt quidam existentiæ modi. idola profluunt, & ab eorum substantia iugiter euibrantur. si enim sensibile quidlibet é ἔνυλα, id est species in materia, cũ materia simul extensa. deprehendimus autem ex composito materiam foras effluere. ratio certe dictat, formarum quoque naturam extrĩsecus per idola deriuari, ut ex utraque parte ea, quæ in generatione uersantur, ab ipsa entis dignitate degenerent. Omnium uero, quæ diximus idolorum à reb⁹ ubique manãtium spiritus ipse phantasticus speculum est certe clarissimum. Alter enim circumeuntia, & à statu labentia, tum ob indefinitatem essendi, tum quia à nullo entium cognoscuntur, cum primum irretiuntur ĩ spiritus animales, qui & ipsi quidem sunt idola, sed ĩ natura habentia sedem, his ptinus innituntur, & tanquam in domiciliis conquiescunt. Eorum igitur, quæ facta sunt, utpote, quæ in essendi actum iam processerunt per-

spicua

ſpicua paſſim Idola demittuntur. donec temporis diuturnitate debilia tãdem exiguáque euadant. Eorum uero quæ in præſentia ſunt, utpote, quæ adhuc in ſe conſiſtunt ualidiora prorſus, & manifeſtiſſima ſimulacra perueniunt, ſed futurorum indefinita ſunt, & ad modum indiſcreta. Sunt enim hæc præuolumina quædam rerum nondum præſentiũ & efflorefcentiæ, quædam adhuc imperfectæ naturæ quaſi proſilientes foráſque ſaltantes, & tanquam delitefcentium ſeminum obſcura ſignacula. Hanc ob cauſam ad res futuras opus eſt arte, ab eis enĩ idola obumbrata imagineſq; obſcuræ ꝓcedunt nimirũ nõ ut à pſẽtibus manifeſtæ.

Ab omnibus profluunt ſimulacra, quorum ſpeculum receptaculúmque eſt ſpecies ipſe phantaſticus.

m

Irabilis quidem natura imaginum ita ſe prorſus habentium, ut à rebus nondum effectis efficiantur. Itaque iam aliquid de hac arte dicendum, qua ratione ualeat comparari. Optimum eſt in primis, ita diuinum ſpiritũ præparaſſe, ut dignus euadat, cui intellectus, & deus innoteſcat, atque præſideat. Imaginum uero indefinitarũ non ſit amplius ſuſceptaculum educatio autem ſpiritus optima eſt, tũ per philoſophiæ ſtudium perturbatos ſedare animi motus, quib⁹ excitatis ſpiritus ipſe quaſi regio quædam penitus occupatur, tum per moderatum temperatúmque uictum, & animal ſic afficere, ut minime incitabũdum ſit, & ita componere corpus ultimum, ut fluctus minime moueat, nam uſque ad primum unda redundat. Oportet autem primum ſemper íconcuſſũ imperturbatúmque ſeruare. Quoniam uero id optare quidem unicuique facile, cõſequi uero præcæteris arduũ. nos autẽ deſideramus ſomnium eſſe nullis inutilem age iam uel in rebus indeterminatis terminum aliquem perquiramus. hoc eſt artem circa idola, ideſt imagines ſtatuamus. habent ſe uero hunc in modum.

Quomodo ſomnia interpretari poſſimus.

q

Vi frequenter maria nauigant, ſi quando ſcopulum aliquem obuium habent, in quem aſcendentes urbem aliquam inde proſpiciant, quoties eundem ſcopulum uiderit, eandem inter ſe ſignificant ciuitatem. quin etiam ſæpe duces exercitus, quos nõdũ uidemus, interim à pcurſoribus ſtatim affore coniectamus, nã & antea ſemp eiſdẽ pcurrẽtibus ſubſeq cõſueuerũt eadẽ ratione p idola res ubiq; futuras pſignare ſolemus. Antecedẽtia. n. ſunt eadẽ rebus eiſdẽ ſimiliáq; ſimilibus. Quemadmodũ igitur gubernatoris ignauia eſt, eadem occurrente ſcopulo non agnoſcere, neq; prædicere quibus littoribus applicat.

talísquegubernator coniecturarum subsidio caret. Sic &qui in idem uisum sæpius incidens, nisi iam designauerit, quem potissimum euentum sibi portenderit, siue passionem, siue fortunam, siue actionem, uita dementer utitur non aliter, quam naui gubernator eiusmodi. Solemus & ioma signa in aere circumfuso notare, sic circa lunam orbicularem aream intuentes procellas fore uaticinamur. quoniam eandem intuitis sæpius consecun sint uenti. huc tendit & poeticum illud, hinc sane tempestas, hinc tranquilitas designatur orbicularis. nãque area fracta uentos, euanescens uero portendit tranquillitatem. duo quidem circuli tempestatem præcedunt. uehementiorem uero portendit procellam circulus triplicatus, magis etiam si niger occurrerit, magis insuper si frangatur. sic in omnibus & Aristoteles, & ratio dictat, sensu quidem memoriam, memoria uero experientiam, atque peritiam, hac artem, denique cõprobari. Similiter & circa somnia debemus incedere.

Non potest communis, eadẽmque regula somniorũ interpretãdorum singulis adhiberi.

P Lerique libros de obseruantia somniorum eiusmodi multos composuerunt. Ego autem hæc omnia rideo, iudicans prodesse perparum. non enim sicut corpus hoc ultimum, idest elementorum inter se conciliatorum, coitus suscipere potest artem uniuersalem, sermonẽmque naturæ pariter subsequentem. nam ut plurimum eadem patitur ab eisdem, cum in rebus conformibus exigua sit inter se discrepantia, quódue in eis præter naturam se habens ægrotat, latere non solet. ideóque nec utimur tali quadam indice regula, non inquam ita se habet spiritus ipse phantasticus, sed & ab origine prima alius discrepauit ab alio. alius enim cum sphæra congruit alia, quatenus in eius contemperatione, illa præualet, aut illa. Hinc poeticum illud, præcipue uero animæ beatissimæ animarum cælitus in terram profluunt, atque illæ præcæteris opulentissimæ, & inextimabilia fila sortitæ, Quæcũque munus sortitæ sunt à splendido Rege, & quæ ab ipso Ioue ueniunt potentis filo necessitatis, hoc insuper erat, quod clam innuit, & timæns, ubi tradidit unicuique animæ collegam stellam siue cõsertã. Animæ uero & à natura sua delapsæ, ex eo ꝙ circa materiã libentiꝰ habitãt, hæc qdẽ minus, illa uero magis, quatenꝰ unaquæq; ipsa quasi lancis íclinatióe usa est, ífœliciter spiritũ íquinauit. Inhabitãt igitˀ corpora sic affectæ, totáque ide uita in delicto morbóque species agitur, certe præ

ter na

ter naturam, quantum ad generositatem species attinet, secundum uero naturam quantum spectat ad animal, nam à spiritu sic affecto ē animatum, nisi & ipsi natura sit ordo, in quem à seipso est, ordinatur, prauitate, uirtutéque utens, nihil enim æque, ac spiritus, facile est, atque uertibile. Quonam igitur pacto in rebus inter se dissimilibus, tum natura, tū lege, tum passionibus resultant, & apparent eadem ab eisdem? certe neq; fit ita, neque fieri potest, Quo enim modo aqua turbida simul, atque per spicua, siue agitata simul, atque quieta sub eadem forma similiter affici potest? sin autem & conditio turbida alia sit in alio secundum colorū differentias, atque ipsi motus in cōfigurationibus uariis, sic utique unū quidem erit genere aberrare à sincera prorsus imagie, specie uero diuersum. Siue igitur Phemonoe, siue Melampus, siue alius quisquam profiteatur cōmunem de rebus eiusmodi regulam definire, ac penitus ordinare, quæremus ab eis, nū quid speculum, tum rectum, tum peruersum, tum ex materiis dissimilibus similem obiecti reddere possit imaginem? Sed illi nec à pricipio quidem de spiritu philosophati sunt quicquam. Proprium uero ipsorum spiritum, ut cūque se habeat, omnium esse regulam existimant, & examen. atque ego quidem non nego per omnia inter se differentia, congruentiam quoque aliquam inueniri. sed enim ipsum quod obscurum est, dispersum, euadit obscurius, erat & ab initio difficile cognitu rei præexistientis idolum. Difficilius quoque in uno quoque modo, morē ue percipere aliquid cōmuni uiso persimile, atq; prorsus accōmodatum.

V nusquisque somnia sua, & suos inde obseruat euentus.

Isde causis nullo modo sperādū est, leges ī sōnio ꝶ statui posse
h cunctis æque cōmunes, debet aūt potius unus qsque se ipsum quasi artis habere materiā, & in memoria scribere pōt qualia uisa, in quales euentus īciderit. non. n. difficile admodū hītus cōgregabit circa rem, quā usu quodam uel indigentia meditatur, usus natique necessitásue meditationē memoriæ suggerit, Præsertim quando ubiq; materia suppetit, In somniis autem nihil est abundantius, nihil iterum quod animos ad se magis adducat. Nam & stultos compellunt ad aliquid de somniis meditandum, atque curandum adeo, ut turpe sit futurum, homines implētes à pubertate decēnium altero uate adhuc indigere, nec iam penes se ipsos multas eiusmodi artis regulas cumulasse. Operæpretium utique foret, uisa, & accidentia sigillatim, tum uigiliæ, tum somni, litteris commendare, nisi consuetudo ciuilis nouitatē huius

excogitationis horreret. hac ipsi uenia iudicamus diurnalibus anno-
tationibus, annotationes quoque nocturnales esse quotidie coniun-
gendas, atque ita utriusque uitæ humanæ status tenere actus commen-
tariis commendatos. uitam nanque aliquam in imaginatione positam
ratio posuit, núc quidem meliorem media uita, núc uero deteriorem.
Quantum uidelicet sanitatis, aut morbi spirit⁹ habet. Sic igitur si sedu-
la quadam opera obseruationem huiusmodi prosequamur, ex qua ars
paulatí accumulatur, dú nihil dilabitur è memoria, & alioquin urba-
na hæc erit oblectatio, & exercitatio animi, dum nostra, tum uigiliæ tú
somni honoramus historia, & ad eloquentiam hæc exercitatio confert.
Quib⁹ enim curæ est exercitatio linguæ nullú (ut arbitror) est inuentú
hoc accommodatius ad dicendi facultatem in omnibus exercendam. si
enim lemnius sophista scripta quotidiana tradit esse optimos præcepto
res ad singula passim apte dicéda, ꝓpterea ꝙ neque minima negligan-
tur, sed oporteat oía tum grauia, tum leuia eloqui, cur non etiá noctur-
nas annotationes interpretationis gratia colere debeamus.

Quam uaria, & fallax, & lasciua sit in somniis phantasia.

Oueritutiq; aliquis quátum opus aggressus fuerit, qui sermo-
n nem uisis adæquare uolucrit, in quibus separantur quidem,
quæ natura cohærét, cóiunguntur autem, q̃ sút natura discre-
ta, atq; & ratione disputationéq; opus est ad hæc, ut uisum, quod non oc-
currit, occutrat, neq; etiam leue opus est motioné prodigiosam, atq; ob-
surdam suborienté animæ í alterum traducere modum Quádo uero
phantasia expelluntur quidé ab essendi munere, q̃ sunt. introducuntur
uero uicissim in eé, quæ nusq̃, & nullo modo uel sút, uel naturaliter ex-
istere possunt, quisnam modus é uisis ítrinsecus ícogitabilibus abstrue-
re naturá prorsus ínominabilem. Hæc aút ista, neq; spés multas, simulq;
oés, neq; cú tépore ferés ostédit, tá & si hæc, ut hét, & porrigit somniú ici-
dút. Putamus. n. q̃cquid uolucrit animis occursuꝝ, in q̃bus sane oíbus
exprimédis lógius ímorari, & id q̃dé absq; íeptitudine pfectissimi orato
ris é opus, exultat quidé hæc í sóníoꝝ iactabúda materia aduersus ipsam
dignoscédi naturá, plus aliq̃d íferés, q̃ simplex existimatio ferat. neq;. n.
absq; passióe circa uisa uersamur, sed uehemétes q̃dé, cóstitutióes affectio
nésq; cótingút, odia quoq; nó minima ueniút, & frequétia circa hæc ue-
neficia dormiétibus íminét. uoluptas sane tunc maxime p̃ualet, atq; hic
uitæ status propensius admodum blandissimis illecebris est obnoxius.
usque adeo, ut subolescant animo amores, & odia in uigiliá duratura.

Quá pro

Quiam prodigiosa in somniis uarietas phantasiæ.

I quis aūt non uana sic locuturus, sed cui⁹ gratia sermo est in-
s stitutus absoluuur⁹, in hac ipsa uidelicet affectione, eiusdémq;
existimationib⁹, perceptionibúsque constituere auditorem,
uerbis utique, quæ moueant egebit. Iam uero & aliquis simul uincit, gla
diatur, uolat, capit .n. omnia phantasia. Oratio uero quō capiet, dormit
aliquis somniū, & in somnia uidet, ac surgit interea dormiens, ut existi-
mat, & iacens excutit somnū. Philosophatur, & aliquid de apparente sō-
nio utrūq; nouit, atque hoc est somniū, illud uero duplex. deinde non
adhibet fidem, putátque quod adest, & seuerū, & quæ apparēt esse uiuē-
tia. Hinc ergo totis uiribus concertatur, & somniat aliquis certamen ad-
uersus seipsum, tū dimittere, tū etiam excitare, Periculúmque sui face-
re, & fallaciam deprehendere. Ferūt sane Aloadas pendere pœnas, quod
thessalicos montes super extruserint contra deos. dormientem uero nul
la ineuitabilis sententiæ lex aliquando uetat seipsum in altū à terris at-
tollere fortunatius Icaro, & aquilas superare uolatu, sūmas quinetiam
sphæras superuolare, ubi & aliquis eminus orbem terræ considerat, &
hunc non inspectū lunæ significat. Licet & disputare cū stellis, atque cū
diis occultis in mundo congredi. Quando enim factu difficillimū ē, fit
ibi facillimū, tunc manifesti palam dii prorsus occurrunt, neque horū
nulla est inuidia Paulo post in terris residet, neq; pcessit quidē, sed ptin⁹
adest, nihil .n. magis est propriū somnioꝝ, q̄ intercipe mediū, nec agere
tēpore, sic utiq; statī loqtur cū ouiculis, atq; balatū putat esse ſmonē, & q̄
locunt itelligit. adeo, itaq; noua, adeo lata ē argumētoꝝ materia, puin-
ciáq; tractādi, siqs ī somnus cōtēderit accōmodare sermōes arbitror eq
dē fabulas quoq; suā ab īsomnus licētiā & copiā accepisse, in quib⁹ pa-
uo loqtur, & uulpes, & mare, tam & si hæc exigua sunt, sicū ī somnioꝝ li-
centia cōferantur. atq fabulæ q̄uis sint pars minima sōniorū, tamē à so-
phistis colūtur, ac dignæ īterpretatiōe cēsentur, deceret uero quib⁹ prīci
pium artis est fabula, eisdē in somniū esse finē. præsertim cū nō frustra ī
his dicendi facultas exerceatur, quemadmodum, nec in fabulis temere,
sed profundioris sententiæ aliquid ibi lateat.

Quod utile sit uitæ simul, & eloquentiæ notare quotidie quæ somnia-
ueris, quæ feceris, quæ tibi contingerint.

Ccingat se igit unusq̄sq;, cui datur ociū, suppetitq; uictus ad
a oīa conscribenda, q̄ uel uigilanti, uel dormienti cōtingūt, ex-
pendat in hoc tēporis aliqd à quo quidē optimū est, qd alibi

ītelligentia cōpatur uaticiniū. ſ. artem quā laudauimus cōgregare. qua quidē re nihil eſſe pōt utilius, quinetiā neq; dicendi ratio, hinc obiecta erit tantaꝝ cōſequentia rerū. Philoſopho ſane tractatus eiuſmōi ludus erit, atq; ſolatiū, dū nimiā mentis remittet intentionē, quēadmodū ſcytæ ſagittarii ſolent arcū. Rhetori uero tanq̄ demoſtrationū ſuaꝝ ſūmā & apicē eiuſmōi ſtatuemus. qm̄ non opportune dicendi facundiā, uehementiāq; exercere uident̄, Milciadi īquā, atq; Cimoni, & quibuſdā etiā ignobilibus, ac opulento, & inopi, ciuilia quoq; habētibus odio. Pro q̄bus equidē antiquos etiā uidi uiros in theatro acriter cōcertātes, quāquā erant philoſophiæ noīe uenerabiles. & uterque (ut uidebatur) produxerat barbæ talentum. Verum non prohibuit eos profeſſionis reuerentia inconuitia, iurgiáque efferri, & immodeſte circumuertere manus in diſponendis ſ̄monibus abunde ꝓ uiribus, ſicut ego tunc arbitrabar, idoneis ut aūt retulerūt, q me poſtea docuere, neq; tūc erāt illi, neq; aliquādo fuerāt, nedum idonei, ſed nec ab initio in natura quo. n. pacto ciuilitas erit eiuſmōi, quæ uictori ꝑmiū dederit īerficiēti ciuē aliter de repu. ſentientē. Iam uero quicūq; nonagenari⁹ figmentū adhuc meditat̄ atq; cōtendit, ī quod nō tēpus uerboꝝ differat ueritatē. Omnino nomē quidē ipſum meditanōis ītelligere mihi uidentur, ubi aiunt pp aliud ſe ſtudere, hi autē apparatū eſſe finē exitimarūt, uiāq; ipſam, qua oporter īcedere pro termino coluerūt. Ipſā nāq; meditationē fecere certamē. Quēadmodū ſiqs tum in palæſtra exercuerit ſtrenue manus Pancratiū in ludis profiteatur olympicis. adeo igitur, & mēns ariditas, & affluentia uerboꝝ homines occupauit, ut eſſe uideantur aliqui in dicēdo quidē potentes. non habentes aūt quid ſit eloquendū. cū tamē oportuerit ita ſe cōpaſſe quēadmodū Archiloc⁹ & Alcæus, quoꝝ uterq; propriæ uitæ gratia elogarūt uocis canore dulcedinē, itaq; poſteritas memoria tenet, quib⁹ oblectabantur, quib⁹ ue dolebāt non n. ī argumētis cōfictis uanos effudere ſermones, quēadmodū recēs hoc ſapientū genus facere ſolet, neq; alius ſuū largiti ſunt bonū ſicut Steſichorus, & Homerus, qui gen⁹ quidē heroicū carminib⁹ ſuis illuſtrius reddiderūt, unde, & nos ad uirtutē ꝓficimus imitandā. Illi uero q̄tū in eis ē neglecti uidentur, de q̄bus nihil amplius hēmus dicere, niſi ꝙ ſtrenui fuere poetæ. Quiſqs igitur apud poſteros exoptat memoriā cōfiditq; mandare poſſe litteris īmortalia ꝑſequatur ſcribendi rationē à nobis ꝑter cōmunē cōſuetudinē in ꝑſentia cōprobatā. Deponat ſe ipſum audacter apud tēpus. Fidus. n. eſt cuſtos, quando ſecundū deum huic aliquid creditur

FINIS

Ex Mi

Ex Michale psello de dæmonibus interpres Marsilius ficinus.

n

Atura dæmonũ nõ est absq; corpore. sed habet corpus, & uersatur circa corpora, quod & ueneradi patres nostri iudicauerũt, sunt & qui asserant dæmones propria cũ corporibus præsentia sibi apparuisse. Atque & Basilius diuinus mysteriorum nobis occultorũ inspector nõ solum dæmonibus. sed puris etiá angelis corpora tribuit, uelut spiritus quosdá tenues & aereos atq; puros, & testẽ affert Dauidẽ dicentẽ. qui facit angelos eius spiritus ac ministros eius flámeos, atq; id quidẽ necessariũ est. oportet .n. ut diuinus asserit Paulus spiritus ministros, q̃ mittũtur corpus habere, quo mouentur gradũq; sistant, palamq; appareant, nouerũt enim hæc ministeria non aliter quá corpus aliud perfici posse. quod sicubi legas in scriptura eos incorporeos appellari respõdeo & nostros & alios solere corpora quidẽ crassiora corporea nominare Corpora uero tenuia, & quæ aspectũ tactumq; effugiunt incorporea frequenter cognominare Nõ est át corpus idẽ cognatũ angelis atq; dæmonibus Angelicũ enim corpus radios quosdá effundẽs alternis oculis substineri nõ potest, eis penitus euanescẽs, dæmonicũ uero si unquam tale fuerit eloqui nescio. uidetur aũt tale aliquádo extitisse. cũ Isaias nominet angelũ qui cecidit luciferũ, nunc uero alioquin obscurũ tenebrosumq; existit ac si cõiugato lumine nudatũ oculis offerratur, molestũ nobis occurrit, & angelicũ quidẽ materiæ penitus expers, quapropter & p̃ uniuersũ solidũ penetrat, atq; pertrásit. minusq; etiá quá solis radius passionibus est obnoxiũ. Solis náq; radium per corpora diaphana atq; tralucida prodeuntẽ siue ingrediẽtẽ obstacula terrena & opaca obstátia detinẽt adeo ut substineat fractionẽ, utpote q̃ ad malũ cognationẽ hẽat. Corpori uero angelico nihil horum obstat, utpote quod nullá à quoquá oppositionẽ patitur. quippe cũ horum nullis in ordine congruat uel natura. corpora uero dæmonica quáuis ob tenuitatẽ iuisibilia sint, attamẽ materialia quodámodo sunt, passioniq; subiecta, præsertim quæcũque loca subterranea subiere Hæc enim adeo cõcreta sunt, ut tactui subiiciantur pulsataq; doleát, & igni propinquátia cõburántur, adeo ut horũ quædam cinerem quoq; relinquát. Quod quidẽ apud tuscos italiæ populos accidisse historia traditur, neq; ego hæc loquor quasi poetica fabulam mõstrãq; in mediũ afferens cretensiũ phœniciũq; more. sed ex ipsis saluatoris uerbis persuasus hæc affirmo. quæ tradũt dæmones igne torqueri, ut

pote quì propterea. qđ corporei sunt pati possint Quo ení modo pati possent si incorporei forent quod ení incorporeũ est pati à corpore ne fingi quidem potest.

Sex dæmonum species, quomodo se transforment, se nobis insinuent. nos moueant.

Ccepi uero multa de his ab eis, qui seipsos dediderunt studio
a eos in aspectũ prouocãdi, tã & si nil tale unquã uiderim, neq; uidere dæmonas optem. Versatus uero sum cũ aliquo qui in cheroneso græciæ cõtermina solitariã uitã egit Marco noĩe hic ĩ mesim fluuium genus suũ referebat ac si quis alius in dæmonũ cultu profecerat inspexeratq; apparitiões dæmonũ, hæc ergo ante tanquã uana falsa que spernebat atque detestabatur. deĩde uero palinodiã cecinit uerisq; dogmatibus & nostris adhæsit. hic ergo multa & mira quidẽ & dæmoni ca nobis aperuit. atq; mihi interdũ interrogãti, utrũ dæmones pati possent, & ualde quidẽ inquit, adeo ut nõnulli dæmonũ semen iaciant, atq; in pusilla quædã aĩalia oriantur. Tum ego incredibile inquã dæmonas excremẽta habere & mẽbra genitalia. habẽt quidẽ inquit ille mẽbra sed nõ talia. Excremẽtũ uero aliquod ex illis emanat. Tũ uero subiũxit. mi hi crede. sed ego inquã graui in discrimine sunt si nostro more nutriantur. Nutriũtur sane inquit marcus. alii quidẽ inspiratione ueluti in arte riis & neruis uiget spũs. alii uero humore. sed nõ ore. ut nos, imo uero sicut spongiæ atq; ostrea, exugẽtes quidẽ humorẽ extrinsecus adiacẽtem. Rursus aũt quod in humore cõcretius est secernẽtes id uero nõ patiũtur oẽs. sed solũ genera dæmonũ materiæ proxima, genũsque dæmonũ, qđ odit lucẽ & aquatilẽ atq; subterraneũ. Ad hæc interrogaui. sũt ne o mar ce multa dæmonũ genera? multa inquit, atq; diuersa, tũ secundũ formas tum secundum corpora adeo ut & aer qui supra nos est, & qui circa nos sit plenus dæmonum. plena & terra mareqúe & loca abdita, atque profunda. nisi moles tum est inquã enumera. Sex generaliter inquit sunt genera dæmonũ, neq; uero noui utrũ locis diuidere oporteat dæmonas in quibus uersantur an potius ex eo, ꝙ uniuersũ dæmonũ genus amo re afficiatur ad corp⁹. Esse uero noui senariũ numeꝝ corporeũ atq; mũ danum. In eo ení circũstãtiæ corporeæ sunt, atq; mũdus per hũc cõpositus est. siue qa hic numerus primus est qui cõponat triãgulũ stalenũ. Esse uero propriũ æquilateri diuinũ atq; cæleste, utpote ꝙ sit sibi ipsi æquale ac difficile moueatur ad malũ. propriũ uero æquicrurii genus humanũ uti. ꝙ uno quodã ab instituto aberret, ex penitentia uero fiat melius.

Scaleni

Scaleni uero propriũ dæmonicũ tanquã inæquale, nec ullo modo propinquans bono. siue igitur hoc siue alio mõ res se hẽat, sex oino ille genera dæmonũ enumerabat. & primũ quidẽ prima lingua barbare nomĩabat leliureon. i. igneũ. quod circa sublimiorẽ aerẽ ꝑuagari dicebat. omne nanq; dæmonicũ ex lunaribus regionibus uelut ex tẽplo ꝓphanum aliquid exterminari. Secũdũ uero genus quod in aere propinquo nobis oberrat. quod & a multis ꝓpriæ aereũ nominatur. Tertiũ terrenũ, qđ plurimũ circa terrã uersatur terrenisq; aduersatur multis rationibus atq; machinis. Quartũ aquatile & marinũ quod humoribus se ĩmergit, ac libenter circa lacus & fluuios habitat, multosq; perdit aquis & in mari fluctus excitat ac tẽpestates, nauigiaq; uiris hoĩ usta fũditus submergit, multosq; obruit undis. Quĩtũ ſbterraneũ qđ hitat q̃dẽ subterra, ĩuadit aũt q̃ puteos effodiũt & metalla. Efficit hiatus terræ, & fũdamẽta cõcutit flãminomos uẽtos suscitat. Sextũ & ultimũ ẽ lucifugũ ĩꝑscrutabile. ac ꝑeĩt' tenebrosũ passiõibusq; frigidis uiolẽter respdẽs. Esse uero dicebat hæc oĩa dæmonum genera sic affecta, ut & deos oderint, & hõibus aduersentur, sed aliud alio peius. Aquatile enĩ & subterraneum, ac etiã lucifugũ summopere malefica atque ꝑniciosa. hæc enim nõ phãtasiis ex cogitationibusq; animas deprauare atque lædere. sed oberrãna ferarũ more siluestrium ad ꝑniciem hominũ festinare. sic aquatile quidẽ errãtes in aquis suffocare, atq; morbo comitiali demẽtiaq; uexare. Aereos aũt atq; terrestres, arte quadã & excogitatione inuadere, sicq; humanos animos fallere, & ad perturbatiões turpissimas & iniquas pernitiosasq; flectere. Tum ego quonã pacto & qđ agẽtes hæc peragũt. utrũ dominantes nobis & quocunque placet uelut mãcipia circũferẽtes. Nõ dominãtur ait. sed nobis clam cõmemorant. spiritui nãque qui nobis inest phãtastico propinquant, utpote qui & ipsi spũs sint uerba perturbationũ & uoluptatũ nobis insonãt. nõ emittẽtes quidẽ uocẽ pulsatione quadã ac sonitu. sed sermones suos absq; sonitu ĩmittẽtes, sed quo nã pacto inquã sine uoce sermones nobis ingerere possũt. Quid mirũ ĩquit si mõ illud animaduertas, quẽadmodũ uidelicet qui loquitur si procul loquatur uehemẽtiore clamore eget. factus uero propinquior in audiẽtis aurẽ susurrãdo subloquitur, qui si posset cũ ipso aĩæ spiritu copulari nullo sono prorsus egeret. sed sermo eius uoluntate cõceptus nullo penitus sono audiẽti illaberetur. quod quidẽ animalibus ẽt egressis corpe cõtingere tradũt. Has. n. sine strepitu inter se uersari. hoc utiq; modo nobiscũ dæmones conuersantur. clam uidelicet ádeo ut nec unde quidẽ nobis inferatur bellũ lice-

at persentire. Neque de hoc dubitabit quisquis quod aeri cõtingit cõ
siderauerit. Sicut enĩ aer præsente lumine colores & formas accipiẽs tra-
ducit in illa quæ naturaliter accipere possunt, sicut apparet in speculis te
busq; quasi specularibus, sic & dæmonica corpora suscipiẽtia ab ea, quæ
intus est essentia phãtastica figuras atq; colores, & quascũq; ipsi uoluerũt
formas in ipsũ animalẽ nostrũq; spiritũ trãsmittũt, multa nobis nego-
cia præbent uolũtates & cõsilia suggerẽtes formas subindicãtes suscitan-
tes memorias. uoluptatũ simulacra passionũ frequẽter concitantes uigi
lantibus atq; dormiẽtibus. nõ nũquã uero fœmora nobis ac inguina titil
lãtibus incitãtes insanos & iniquos amores subiiciũt & subacuũt. præci-
pue uero si hũores calidos humidosq; ad id cõducẽtes nacti fuerint. Sed
hi plutonis galeã subinducentes ꝑturbãt animas arte quadã & sophisti-
ca fraude. Reliqua uero dæmonũ genera nihil excogitãt sapiẽter, nec qc
quid facile astu peragũt, nisi quod molesta tamẽ atq; ualde turpia sũt, &
charonei spũs more lædũt. Sicut enĩ ferunt spiritũ hũc corrũpere quic-
quid propinquauerit siue quadrupes siue homo siue sit auis, sic dæmo-
nes occursu diri quicquid occurrerit subito perdũt agitãtes corpora ani
mosq; naturalesq; habitus peruertentes. Sæpe etiam igne. aqua. præcipi-
tio perdũt nõ solũ homines uerũ etiam bruta nõnulla. Ad hæc ego cur.
nam hi dæmones bruta rursus inuadũt. iam uero circa gergesam tale ali
quid accidisse porcis sacra testantur eloquia. Ad hæc ille, cum dæmones
hominum hostes sint nihil mi℞ uideri debet eos lædere. insultãt quinẽt
aduersus bruta nõnulla, nõ tam uoluntate nocendi. quã uiuifici caloris
auiditate. Cum enim in locis habitent profundissimis, ad summũ qui-
dem frigidis, sed humore carentibus frigiditatem plurimam contrahũt
humoris expertẽ. quã quidem obstrusi in angustũq; coacti calorẽ humi
dum appetũt & uitalem, utq; hunc assequãtur in animalia irruũt & ra-
tione carentia & ad balnea foueasq; aduolãt. Nam calorem ignis solisq;
uelut comburentem & exsiccãtem fugiunt. Calorem uero animalium
quasi moderatum suauiq; humore permixtũ diligũt, præsertim huma-
num quia sit temperatior. quamobrem hominibus se insinuãtes, nõ me
diocriter eos perturbãt oppletis uidelicet meatibꝰ, & ĩpletis ĩ quibꝰ spiritꝰ
insidet animalis, ipsoq; spiritu dæmonico tum corporum crassitudine
coacto intusq; concusso, ex quo accidit ut uibrentur concutianturq;
corpora uiresq; principales male in actionibus se habeant, ac motiones
stupidæ erraticæq; proueniãt. Atq; si dæmon qui irruit subterraneus sit
concutit ac destruit occupatum, clamátque per ipsum utens patientis

spiritu

spiritu uelut proprio instrumento Sin autem lucifugorum aliquis hominu seclam ingesserit segniciē adducit, cohibetq; uocem hominēq; obsessum quasi mortuum reddit. hoc enim genus tanquam inter dæmones ultimum terrestrius est summoperéque frigidū, atq; aridum, & cuicunque latenter irrepserit uim omnem animalem obtundit & hebetat obfuscat & delet Cum uero ratione captum sit omnino, omníque intellectuali speculatione prorsus orbatum & ductum inratiōali quadam phantasia more brutorum præcæteris indocilium nullis rationibus auscultat, nec redargutiões metuit. quo circa recte apud multos mutum surdumq; uocatur, neq; nedisceditab occupatis nisi diuina potestate propulsum oratione uidelicet ieiunióq; accedentis. Sed ego o Marce inquam retentiora quædam sapere nos medicorum sectatores adducūt asserentes passiones eiusmodi non esse effectus dæmonum sed humorū uaporúmque & uenti male sese habentium, Itaq; pharmacis & dieta nō carminibus incantantium expiationibúsque curare hæc aggredi solét. Tum ille nihil mirum est hæc medicos dicere, qui nihil nouerint præter sensum. sed corporibus tantum incubuerint cognoscendis. Illa fortasse decebat malorum humorum putare incommoda capitis somnife ram grauitatem, atræ bilis angustias, phrēesis deliramenta. quæ lauacris. potionibusq; uel euacuationibus, uel emplastis sedare consuerunt. Inspirationes autem occupationesq; quibus qui obsessus est agere nihil potest, non intellectu, non ratione, non phantasia, non sensu. Aliud uero ē quod mouet atque ducit, dicítque insuper quæ non nouerit occupatus & futura nonnunquam prædicit. quo inquam pacto dicemus, hæc esse erraticas materiæ motiones.

Quomodo dæmones occupent hominem. loquantur. moueant. se transforment.

Ego igitur Marco fidem adhibeo. præsertim cum memoria téeam quæ de dæmonibus diuina nobis euangelia tradunt. quód ue uiro corinthio cōtingit iubēte Paulo & deniq; quotcunq; patrum nostrorum scriptis leguntur de dæmonibus multa penitusq; miranda. Reliquum uero est ea referre, quorum ego inspector, & quibus uelut auctor interfui. Profectus sum in elasoniam ubi uir quidam actus dæmone multa multis oracula fudit. Quem ego conueniens interrogaui unde nam sibi facultas uaticinandi contigerit. cum uero ille aperire nollet, archanū tandem laconicam passus necessitatem. tandem confessus est uerum. retulit ergo se initiatum fuisse in operibus dæmonum a quodam Aleto

Liuio qui eum nocte adduxisset in montem iussissetq; herbam quan-
dam assumere, deinde in os expuisset & quibusdam unguentis oculos
illinisset, unde sibi dæmunum turbas uidere contigerit. ex quibus sense
rit quasi coruum quendam inuolantem osq; suum ingredientem ex eo
tempore, atq; hactenus sibi uaticinium adesse de quibuscunq; & quan-
docunque hoc ipsum uult. quod cum mouet. in diebus enī crucifixio-
nis & in die uenerandæ apud nos resurrectiōis mihi ait, nihil etiam si stu
diose contenderim insonat. Hec ille nunciauit. cum uero quidam meo
rum comitum irrideret eum. percuteretq; ceruicem ait. Tu quidem pau
lo post pro una plaga multas utique reportabis, & aliis multa prædixit
quæ prouenerunt. Quidam ergo eum fatidicum conspicatus tanquā
musicum instrumentum insonantibus dæmonibus euasisse sic obiecit
omnes insaniæ species passiones sunt deprauatæ materiæ, potiusquam
tragicæ dæmonum passiones. Adhūc ille nihil mirum uideri debet in-
quit, si ita medicorum sectatores iudicant. qui nihil unquam eiusmodi
uiderint. Nam & ego ita putabā quousq; cōtigit prodigiosum aliquid
prouidere. quod nō importunum erit in præsentia recensere. & profe-
cto nihil mentiar. Senex quidam qui hoc idem pallium īduebatur fra-
ter meus natu maior habebat uxorem alioquin modestam morbisq; ue
xatā frequentibus, hæc aliquādo puerpera uehementer iam laborabat
uestemque confringens barbare loquebatur sermone presentibus inco-
gnito itaq; ambigebant omnes quid in re ardua faciendum foret, fœmi-
næ uero quædam adducunt peregrinum quendam nomine Anapha-
langiam ualde senem rugosumq; & exustum, atq; nigrum qui nudato
ense prope lectum adstans ira quadam apprehendit ægrotam linguaq;
sibi patria idest harmenica acriter conuiciatus est. illa huic uicissim re-
spondit harmenice ac primo quidem audax electo prorupit cū eo pro
tinus certatura. At barbarus ille, tum maxime admirationibus utebatur
& quasi furens minabatur illam se percussurum. Tum fœmina se rece-
pit compressit contremuitq;, & humilius iam locuta in somnum mox
incidit. Nos autem obstupuimus ambigentes quo nam pacto illa locu-
ta sit harmenice fœmina, quæ harmenios nec uidit quidem unquam
neque domesticis laribus egressa est. cū ergo resipuisset interrogauimus
eam quid passa fuisset, & nunquid acta animaduertisset uel mente te-
neret. tum illa respondit se uidisse dæmonum uisum tēebrosum & si-
mile mulieri passos habenti crines in se irruere. unde antequam ipsa le-
ctum ingrederetur extimuisse. Quod uero deinceps secutum est mini-

me

me persensisse, quamobrem ego post hæc ita dubitare cepi. quonã pacto dæmon mulierem perturbãs mulier appareret, nec iniuria dubitabatur utrũ dæmonum alii quidem mares alii uero sint fœminæ more aialium caducorũ. Præterea quomodo dæmõ lingua harmenica uteretur. nam ualde dubitandũ est num dæmones alii græce, alii caldaice. alii persice. alii syriace loquãtur. Deinde quomodo ad magi illius minas seipsũ dæmon cõpresserit strictumq; timuerit ensem. quid enĩ patiatur ab ense dæmon indiuiduus atq; immortalis: Tum Marcus dubitationem meã animaduertẽs ait. nullus dæmon suapte natura mas est uel fœmina. Cõpositorum enĩ sunt huiusmodi passiones, corpora uero dæmonũ simplicia sunt ductu flexuq; facilia, ad omnemq; configurationem naturaliter apta. sicut enĩ nubes suspicimus nunc hominũ, nũc ursorum, nũc draconum aliorũue præferre figuras, sic & corpora dæmonum. sed hoc interest. quod nubes externis agitatæ uẽtis figuras uarias agunt. Dæmones autem proprio cõsilio prout ipsi uolũt corporũ formas in se uariãt. & modo in breuiorem molem cõtrahuntur. modo rursus in longiorẽ se extendunt. Quemadmodum lumbricis uidetur accidere ob substantiam meliorem ductuq; facillimã, neque solum magnitudine in eis diuersitas accidit uerum etiam figuras coloresq; uariant multiformes, corpus enim dæmonis ad utrũq; est natura paratum. qua enim ratione ẽ natura facile cedens, sic in uarias figurarum species transformatur. qua uero aereum est diuersos aeris instar colores subit. Sed aer quidẽ ab extrinseco coloratur. corpus uero dæmonis ab intima phantasiæ actione species colorum accipit. quemadmodũ nobis expauescentibus genæ pallescunt, uerecũdia uero affectis rubescunt. Anima uero prout sic aut sic afficitur. passiones eiusmodi in corpus, similiter traducente eadem ratione de dæmonibus est putandum. Nam & hi ab ĩtrinseco in corpora sua colorũ spẽs transferũt. quapropter unũquodq; dæmonũ corpus proprium in quam elegerit figuram tranformans, speciẽq; coloris certam ad extremum usq; corporis educens, sic & tanquã uir apparet, & mox occurrit ut fœmina, leõis more fremit, saltat ut pardalis, latrat ut canis. atq; ad utris uasisq; formam se aliquando transfert. Ac dum omnes eiusmodi uicissim formas mutat, nullam earum stabilem retinet Non enim solidum est corpus dæmonum, quo possit acceptas retinere figuras. Sed sicut in aere & aqua contingere consueuit, uidelicet siue colorem infundas, siue figurã imprimas, mox diffunditur atq; dissoluitur. simile qddam dæmonibus accidit. Nam & in his figura, colorq;, & species rerum

quatumlibet cito dilabitur. Docuit itaq; Marcus has maris & fœminæ differentias nõ inesse dæmonibus. sed apparere nullamq; eiusmodi formam in eis stabilem permanere. Sin autem é multis audiueris dæmoné sub fœmineæ specie omnibus puerperis apparere, nullamq; eiusmõi formam scito, non omnes dæmones eandem uim uolũtatemq; habere. sed in hoc etiam illos ualde differre. Nempe in proportione quadam simili qua etiam composita caducaq; animalia se habere. sicut enim inter hæc homo quidem intellectualis prudentisq; potentiæ particeps phantasticam insuper uim cõmuniorem habet ad omnia ferme sensibilia explicabilem atq; diffusam. tum ad cælestia cum ad illa quæ circa terram sunt, atq; in ipsa terra. Equus autem atq; bos & reliqua ordinis eiusdem uim eam magis particularem, atq; ad nonnulla imaginabilia cognominã operantem. quæ præsepe possessoresq; suos cognoscit. Culices autem & mures atq; similia angustiorem hanc habẽt, atq; indistinctam, neq; foramen cognoscunt, ex quo emerserunt, neq; locũ quo processere & quo quid est adducendum. sed unicam tantũ imaginationem habent. s alimenti, sic & multa diuersaq; dæmonum genera inter se similiter differũt Nempe in his quoq; ignei quidem aereiq; phantasiam habent uarie admodum distinctam atq; discretam quancũque imaginabilem speciem elegerint. nam ad hanc ipsam seipsos formant. Contra uero lucifugum dæmonum genus se habet, eius enim imaginatio ualde angusta est. itaq; formas uarias non cõmutat, utpote ꝙ plures imaginabilium rerum nõ habeat species. neq; corpora possideat ad motum agilia ad flexũq; accomodata. Aquatiles uero atq; terrestres medium inter hos dæmones obtinentes possunt quidem plures formas mutare. sed quibus maxime delectantur in eis diutius immorantur. Quicunque enim in humidis uiuũt molliorémque uitæ ductum tenent se auibus mulieribúsque similes reddunt. Quapropter naiadas nereidas, & dryadas fœminino sexu hos cognominant. quicunque uero in locis habitant siccioribus corporáq; habent subarida quales ὀροσκέλους esse ferunt in uiros se transformant. Nonnunquam etiam canibus & leonibus aliísque animalibus similes se ostendunt. In quibus uidelicet mos inest masculinus. Nihil itaque mirum si dæmoniũ inuadés puerperas fœmineam præfert formam. quippe cum sit adulterum humiditatibúsq; se oblectetur impuris formam enim subit uitæ sibi gratæ conuenientem.

Dæmones singulorum gentium quibus loquuntur linguam imitantur.

Qua uero ratione harmenice loquerentur Marcus quidem nõ explicauit, neque etiam à nobis est quæsitum. Arbitror autẽ hinc fore hoc manifestum. quoniam non possit lingua dæmonum propria inueniri. tam & si hebraicam quis seruare linguam dixerit, siue græcam, aut syriã, aliámue barbaram. quid enim opus est uoce dæmonibus: qui inter se absque uoce conuiuunt. Cum uero sicut angeli posteriores posterioribus, alii aliis gentibus præsunt, sic dæmones, alii aliis assistunt. sane singuli singularum gentium linguas exercent. quamobrem dæmones qui inter græcos habitant heroico stilo oracula ediderunt apud caldæos uero caldaica utebantur lingua quemadmodũ apud ægyptios ægyptia uo ce colloquia faciebant quin etiam dæmones incolẽtes harmeniã si alio forte se conferant indigenarũ uoce utuntur.

Cur dæmones timeant minas atq; patiantur.

Sed quæritur cur dæmonia minas ensésque timeant. profecto omnia dæmonum genera audacia rursusq; timiditate plena sũt, præsertim cõiunctiora materiæ. Aerea enĩ circunspectæ cogitationis participia, si quis obiurgauit discernere nouerunt obiurgantem uel honorantem. neq; aliter ab obsessis discedunt nisi obtestator erga deum sanctimonia polleat. nomẽnque dei sermonemq; horribilem incantet potestate diuina. hæc profecto sunt dæmonia materiæ proxima formidantia, ne ĩ loca profundiora abyssũmque demittãtur. Item angelos timẽt. qui illuc eos præcipitant quotiens uidelicet quispiam eis præcipitium minitatur adducitq; inuocatiões angelorum ad hoc institutorũ. ualde enim timent. Nam ob ignorantiam non discernunt minitantem. Iam uero si anicula quædam uel superbior seneciũ aliquis minas eiusmodi rustice intentauerit sæpe discedunt, quia discernere nequeũt. Ideo superfluis etiam quibusdam facile mancipantur. s unguibus & capillis à polluto magorum genere. Item plumbo & cera tenuiq; filo deo iunciũtur, atq; nefariis adiuratõibus cõturbantur uenefici ergo & nefandi dæmonia hæc subterranea mãsuefaciunt. Qui uero nefariis ministeriis abstinẽt aerea maxime colunt cauẽtes ne dæmonium subterraneum interueniat. nam si quid tale ĩteruenerit præter id, ꝙ terrores icutit ẽt saxa iacere cõsueuit. propriũ enĩ subterrãeo ꝑ est lapides ĩ occurrẽtes iacere. sed ictibus irritis. Aerea uero dæmonia ratio dictat intrepida esse. neq; tamen boni quicquam afferunt, quoniã & supba sũt & iactabũda & deceptõis phãtasiæq; ianis plẽa. ab eis. n ĩcultores ueniũt ignei qdã radii, quos furiati hoĩes diuina spectacula putãt. nihil tamẽ ueri cõstãtisq; possidẽt. quid. nã obscu

ris dæmonibus poteſt lucis ineſſe. ſed hæc omnia fallaciæ ſunt occul-
torum atq; præſtigiæ, Sunt pleriq; qui cõmuniter appellantur Euche
tæ quorum fraudulentum dogma ab inſano quodã manente manauit.
Tradunt ergo principia plura & profecto ab ipſo manente duo rerum
principia ſuppoſita ſũt. ita ut deo bonorum opifici deus malorum arti-
fexq; ponatur, deoq; cæleſtium domio deus dominus ſubcæleſtiũ. hinc
Euchetæ miſeri tertium his principium adhibuerunt. Nempe apud eos
unus quidem pater eſt. filii uero duo antiquior uidelicet atq; iunior. pri
cipia tria. ſed patri quidẽ ſupermundana tantũ. iuniori aũt filio cæleſti.
ſeniori uero ſubcæleſtia uelut dominis tribuũtur. Quod quidem do-
gma nihilo à græcis fabulis differre uidetur iuxta poeticũ illud ternario
diſtributa ſunt, præmia numero. Sed inter Euchetas alii utrũq; filiũ co-
lunt nam & ſi diſſidere eos nunc inter ſe dicant. utrũq; tamen exiſtimãt
adorandum. Quoniam ambo ex eodem patre naſcantur atq; imposte-
rum cõciliandi mutuo ſint Alii uero alterum duntaxat i. iuniorem co
lunt. utpote qui meliori præſtantioriq; prouinciæ dominetur. ſeniorem
uero nõ ſpernunt quidem, ſed obſeruant ipſum cauentes, uidelicet ne
malefaciat Deterimi uero inter illos à cæleſti quidem numie diſiungũ
tur omnino. ſolum uero terreſtrem ſathanã finibus ſuis excipiũt, ipſum
que nominibus apud eos potioribus extollunt appellãtes primo geni-
tum & à patre ſeiunctũ, Item arborũ animaliumq; & reliquorum com-
poſitorũ opificem, peſtifeɋ uero atq; hoſtilem. Sed qui hæc dogmata in
troducũt & oculis & auribus mentis capti ſunt. neq; enim uident ex ipſa
rerum cognatiõe munia, unũ eſſe omnium auctorem, neq; ſcripturam
ſanctam id docentem audiunt, neq; ratione ſecum ipſi reputant. ꝙ ui-
delicet ſi duo inter ſe diſſidẽtes rerum opifices eſſent, non eſſet una quæ-
dam conſpiratio unioq; omnia ligans. Et ſi dæmonia diuitias nobis &
gloriam promittunt. nihil tamen ex ſe tradere poſſunt. quippe cum
imperium nullum babeant, ſed uiſu tantum quædam inania ſuis cul
toribus afferunt, uaria prorſus & inſtabilia, quæ tamen impii diuina eſſe
pectacula putant,

Euchete & gnoſci ut dæmonia toto concipiant pectore nefanda
ſacrificia perpetrant. Conueniunt die quo paſſus eſt ſaluator ueſpere ſta
tutum in locum una cũ puellis ſibi nons. & poſt quædã ſacra extinctis
luminibus miſtim coeũt ſiue cũ ſorore, ſiue cũ filia, ſiue cũ qualibet. no
no rurſus mẽſe reuertũtur. puellasq; acceŕſũt, & ĩfãtes iã natos ab his euel
lunt, perq; totum corpus pueros circuncidunt & circunfuſo ſanguine

phialas

phialas implent.corpora cremant.cinerem cum sanguine miscent.hoc condimento epulas & pocula cōdiũt,rum sua inter se,tum aliorum clá quoruncúque possũt. Existimant enim hoc sacrificiu & alimenti genere tanquam maxime profanos caracterem diuinum nobis impressum, & dæmonia procul arcēté penitus aboleri.itaq; dæmonia liberiꝰ igredi.

Quomodo magi excantent trahantq; dæmonas.

Veneficia atq; magia nõ uanum nomen sortita sunt sed uim quã dam possident. Veneficium enim ars quædam est circa materiales dæmones & terrestres.Simulachra dæmonum prouocans in aspectũ & alios quidem uelut ab inferis excitat,alios autem ex alto deducit Disciplina enim nostra omnem dæmonem existimat malum, propter supbiæ & uanitatis excessum ab angelico statu ordineq; delapsum.Opinio uero græca paruam dæmonum partem iudicat malam.& hanc quidé nõ tanquã electione talem sed ex prima rerum diuisione sic affectam torto rsuicem gerentem aduersus animas delinqnentes,talem itaq; dæmonũ portionem ueneficiis præstigiator in aspectum imaginarium prouocat.uisaq; imaginalia spectatoribus obiicit,& aliis quidem fluenta quædam illinc exundantia adducunt in medium Aliis autem uinculorum solutiones & delitias gratiamq; promictũt.Adducunt uero tales dæmonum potestates nodis cantibusq; quibusdam & in plurimis quidem mẽtitur in quibusdam uera loquitur Magia uero facultas quædam græcis uisa ẽ potestatis plurimæ compos Tradunt enim hanc esse extremã sacerdotii portionem.Affert autem uisa quædam sæpius in aspectum falso diuinitatem aliquam præferẽtia.Hæc enim facultas perscrutatur uniuscuiusq; rei sub luna genitæ,naturam,potentiam,qualitatem elementorum in quã eorumq; partium animalium omnium plantarum & seminum & pomorum,item lapidum herbarũq; ac sũmatim uniuscuiusque rei substantiam & uirtutem.hinc ergo effectus suos agit & statuas sanitatem adducentes.uidelicet omnigenis figuris instructas ,& alia rursũ artificia inferentia morbos caller.& quæ inter se differunt & quæ conueniunt.multarum nanq; materiarum commistio unionem illi arti affert,distantia uero ab uno discrenonem infert.Iam uero aquilæ & dracones apud illos ad sanitatem conferre dicuntur,feles autem & canes. & coruii cõferũt ad uigiliã Cera ité atq; lutũ ab illis ad q̃sdã ptiũ cõformatões assumi solét.q̃ppe cũ proprietates quasdã suis uiribꝰ hẽant.Appet frequẽter cælestis ignis hucusq; traductio.tũc uero statuæ subridere uidẽtur & lãpades spõte ignibꝰ accẽdũtur ĩstructa ẽ magia multũ astronomi

ca facultate plurimaq; p ipsã pagit Est & quædã ĩ pelui uaticinatio p quã & rustici sæpe uaticinatur profecto queãdmodũ prædictio quædã fit ꝯ paceréat q; p folia sic prædictõ q̃dã fit ĩ pelui apud assyrios frequẽtata atq; nõinata quæ profecto congruitaté quandã habet cũ dæmonibus materiæ ualde coniunctis. Accipiũt ergo peluĩ aqua plenã uaticinantes dæmonibus congruentem in profunda repentibus. Apparet autem peluis illa aqua plena quodãmodo & spirare, propter sonitũ, ipsaq; aqua ĩ peluim infusa secundum substantiam quidem ab externis aquis minime differt. sed uirtute infusa carminibus ualde præcellit atq; ita facta est aptior ad suscipiendum spiritum deinde fatidicum. Id uero dæmonum particulare est atque terrenum compositionibusq; attractum, & cũ primum illabitur aquæ sonum mox quendam exiguum & significatiõis expertem edit remissionem eius præsentibus significantem. Deinde uero in aqua iam inundãte exiles quidã soni susurrãt quadã prædictione futuri. Est autem eiusmodi spiritus passim perras, quoniã solaré ordiné est sortitus, idque genus dæmonum dedita opera tenuem uocem edit, ut propter indistinctam uocis obscuritaté eius mendacia minus depreh é di possunt sed nunquid corpora dæmonum pulsari possunt? possunt sane atque dolere solido quodã percussa corpore. uerum quonã pacto. cũ sint spiritus, neq; solida. neq; composita natura, & compositorum est sensus. Sed profecto ĩ iis quæ sentiũt. nõ neruus ipse est qui sentit. sed qui eis spiritus inest. Quapropter si atteratur neruus si frigefiat. si quid aliter patiatur spiritu uidelicet in spiritum misso fit dolor. Nempe cõpositũ nunquã per se doleret sed quando participat spiritum, quo quidem priuatum priuatur & sensu. Dæmonicum itaq; corpus per totum se naturaliter sensuale secundũ partes singulas absq; medio uidet audit, tangit, patiturq; tangẽdo & diuisum dolet sicut & corpora solida. Sed hoc interest ꝙ corpora quidé solida diuisa cum sunt, aut uix. aut nunquã restituuntur. Corpus uero dæmonũ ubi secatur mox ĩ se iterum recreatur & coalescit, sicut aquæ aerisq; partes quando aliquid intercidit solidum. sed & dictu uelocius dæmonicus spiritus in se reuertitur. Dolet tamen interea. dum diuiditur, quãobrem aciem ferri metuit, idque animaduertẽtes qui fugare dæmones moliuntur tela & enses in rectum ibi constituunt, quo nolunt dæmones aduentare. atque alia machinantur tum oppositis passinnibns propulsantes, tum congrua quadam affectione mulcentes.

Marsilius

DE DAEMONIBVS

MARSILIVS ficinus florétinus Philippo ualori uiro nobili atq; magnanimo. P. S. D.

Qui præcipit cognosce teipsum nos admonere uidetur ut animã cognoscamus, quæ quoniã est medicina rerũ, nimirum est & omnia. hac itaq; cognita facile sumus oĩa cognituri. Ego igitur ut animã in primis assequerer per quã consecuturus oĩa forem ad philosophos nõ plebeos illos quidẽ, sed egregios iã diu studiose me cõtuli. Cum uero hinc quidẽ Platonicos inde uero peripateticos anxius percõtarer, eorũmq; responsa dissidere inuicem uiderentur diffidebã ab initio me uoti compotem unquam fore. Verum nõ multo post Themistius spem mihi præbuit optimam affirmans tantos inter se philosophos non sententia quidẽ dissidere, sed uerbis eãdẽq; de anima Platonis Aristotelis Theophrasti sub diuersis uerbis esse sentẽtiã Incidi deniq; diuina quadã sorte in librum Theophrasti de anima à Prisciano quodã lydo breuiter quidẽ, sed tamẽ diligẽter expositũ ea potissimũ ratione, qua Plutarchus, & Iamblichus Platonici Peripateticiq; ĩsignes aristotelicam de anima sententiã explicauerãt. Cum igitur in his legendis Platonicos Peripatheticosq; esse concordes animaduerterẽ, habui ferme tota quod mẽte petebam. Atq; ut & cæteri quã primũ habeant librũ hunc ẽ græca lingua trãstulimus in latinã. Adiũximus præterea expositiões quasdã breues à nobis inter legendũ atq; trãferendũ excogitatas Neque tamen hac in re duxi in præsentia mihi nimis elaborãdum, uel latius euagandũ. Ioãnes enĩ picus mirãdulanus uir certe mirãdus iã hoc agit ad sũmũ ubi philosophorum omniũ de quauis materia mẽtes diligẽtissime discutit. Ac Platonem Aristotelẽq; de anima mirabiliter monstrat esse cõcordes. Librũ uero tibi potissimũ mi Valor censui dedicãdũ. Tu enĩ una mecũ iamdiu cõcordiã philosophorũ hac de re uehemẽter affectas. Medices uero nostri quibus tanquã patronis dare omnia, ĩmo reddere cõsueuimus cõsentient, proculdubio munusculum hoc unũ ẽ multis meo dedicari ualori, & medicæ domus præ cæteris amicissimo & prõprissimo semper Platonicorũ operũ adiutori. quãuis autem græcum exẽplar unicũ inuenerimus, & id quidẽ mendosum atq; mutilatũ, attamẽ lege securus, & ita cæteris præbe legendũ. nã emendare hoc atq; resarcire diligẽtissime studui. & Angelus politianus noster acerrimo uir iudicio plurimaq; doctrina, nostram hanc diligẽtiam approbauit.

Valeatque lege fœliciter & cæteris præbe legendum. Vale.

Interpretatio Prisciani Lydi in Theophrastũ de sensu traductã & exposita a Marsilio ficino florentino. quomodo instrumentum sensus fiat simile sensibilibus.

Caput primum. MARSILII.

a D hoc ut fiat sensus oportet instrumẽtũ eius euadere simile sentiẽdis. Nõ in forma eorũ materiali atq; naturali, sed in specie quadã & ratione ĩmateriali ac solum repre sentatiua. Forma rei sensibilis. quæ est extensa, nõ sufficit ad sensum. quoniam actus sentiẽdi fit subito simul totus circa totum. quod tunc comprehendi potest. PRISCIANI.

Theophrasti deinceps institutum est de sensu differere quoniã uero Aristoteles instrumẽta sensuũ à sensibilibus mota assimilari sensibibus passiõe quadã existimat merito Theophrastus quæ natura similitudo fiat inquirit. Absurdũ enĩ esse uidetur in sensuũ instrumẽtis, multoq́ue magis in ipsa aĩa ullã coloribus liquoribus siue sapori bus sonis formis siue figuris assimilationẽ fieri. Ait igitur ipse quoque secũdũ spẽs ratiõesq; absq; materia eiusmodi similitudinẽ cõparari. Tractãdũ est igitur utrũ extrinsecus spẽs ĩcidat, qualisue sit, & ubi prorsus appareat, & nunqd spẽs circa corpus extẽsa diuisibilisq; satis ad cognitionẽ faciat. siquidẽ eiusmodi spẽs ĩcidit nõ cõgregata. Oĩs aũt cognitio cõstat secundum quandam in unum congregationem, atque secundum impartibilem cognobilis totius comprehensionem.

Caput.ii. qd sentit iam habet in materialem spẽm rei quam sentit repræsentatiuã. sed antequam habeat eam oportet instrummentum sensus à sensibili moueri atque pati. MARSILII.

q Vatenus sũbã aĩæ quasi ĩclinatõe qdã se accõmodat spũi. qd ẽ ĩstrũm sẽsus explicatur ĩ actũ potẽtia sẽtiẽdi. q̃ latebat ĩ aĩa quæ potẽtia sic explicata cõcurrit tãq̃ ps una cũ corpe tali ad cõplẽdũ aĩal. sũbã igitur aĩæ sepata ẽ magis Potentia uero hæc magis cõiũcta corpi. Nec agit sine corpe. Phãtasia. i. imaginatio acriorib⁹ motib⁹ suis uariæ afficit spũm, p quæ hũc reliquũ corpus. quoniã hæc ĩtuitũ suũ dirigit ĩtro circa imagĩamẽta sua. sensus aũt dirigitur ad externa, neq; pcipit passionẽ ĩstrumẽti. uel spẽm, q̃ ad sensũ cõferũt. sed p hæc duo pcipit, q̃ sũt extra ĩõ actibus suis nõ alterat spũm nõ. n. termĩatur actus eius ad intima, sed externa. PRISCIANI.

Necesse ẽ igitur qd cognoscit scdm spẽm cognoscibilis agere. & illius prætulisse charactere. atq; id noĩatur assimilatio. Passio uero ĩ ĩstrumẽto

fit sentiendi

fit sentiendi, atq; hanc necesse est præcedere sensum sentiẽdi nanq; pote/
stas non est omnino à corporibus separata, sed in ipsa animæ inclinatio
ne, siue nutu ad sensuum instrumẽta suam sortitur essentiã, atq; ad ani/
malis exigitur cõplementũ neq; absq; instrumẽtis agere potest. Neque
tamẽ hæc sicut imaginatio principaliter excitata simul cõmouet instru
mentũ. propterea ꝙ ualde extẽsa est atq; omnino ad externa protẽditur
sensibiliumq; semper præsẽtia ĩdiget. Imaginabilia igitur haud extrin/
secus sunt quãuis sint quædam (ut ita dixerim) externoꝝ assimilamẽ/
ta sensibilia uero sunt externa Circa hæc enim fit sensus nõ circa passio
nes instrumẽtoꝝ. tam & si una cũ eiusmodi passionibus ipse sensus spe/
cies, quæ sunt in corporibus percipit.

Caput. iii. ℭRes sentiẽda mouet quodãmõ ĩstrumẽtũ sensus
id est spiritum quodãmodo uiuũ, hæc motio tũ passio dicitur, quia spũs
est corpus. tũ actio quia spiritus est uiuẽs, & efficacia uitæ illatæ passioni
continuam ex se adhibet actionem. Marsilii

Iusmodi motio similis est obiectis, tũ quia ab illis est illata, tũ
e quia actio huic motui cõtinua quando adhibetur à uita spũs,
ipse spũs erga obiecta iã est excitatus motio talis, quia ẽ passio
magis quã actio, & tpe locoq; diuisibilis, nec habet naturã spẽi, sed motõ
nis ideo nõ est sensus qui ĩdiuidue & subito & pspẽm agẽs toti cõprehẽ/
dit obiectũ. Motionẽ eiusmodi nõ esse sensũ apparet, quoniã alioqn
quotiẽs mouemur, etiã sentiremus & motio uehemẽtior non offenderet
sensum. Oportet post motionẽ & passionẽ peruenire ad aliquã speci
em, per quã fiat sensus, qui & spẽm attingit, & iõ per aliquã spẽm pcipit.
quæ spẽs nõ est in ĩstrumẽto. alioqn motio quædã esset & passio potius
quã spẽs atq; esset ĩstrumẽto pariter coextẽsa. oportet aũt ab hoc ipso qđ
est pariter coextẽsũ peruenire ad spẽm, quæ ad minimã redacta sit quãtita
tẽ & p hãc ad rõnẽ insitã aiæ, quæ nullã hẽat quãtitatẽ. Rursũ species
ipsa nõ in uestigio uitæ. qđ aĩa ĩprimit ĩstrumẽto, oĩs eni huius actio cũ
passione miscetur idemq; motus, & hoc uestigiũ & ĩstrumẽtũ pariter agi
tat. Spẽs aũt passiõis est expers & motiõis. Est enĩ terminus motõis. Non
est ergo ĩ uestigio uitæ qđ ueræ est accidẽs sed in uita quæ est quasi substã/
tia quædã nõ in uita separata à corpore sed in uita aĩmali a procedẽte ab
aĩa supiore, quæ aĩa superior separata est uel sepabilis, & substãtia uera &
cõpleta in se, atq; subsistẽs, uita uero ab hac diffusa p corpus, quãuis qua
si substãtia, quædã sit est tamẽ p saĩalis, atq; ẽ quoddã uitale applicamẽtũ
animæ ad corpus diuisum cũ corpore. & quasi quædã aĩæ propagatio.

PRISCIANI

P Atiuntur aũt a sensibilibus ipsa sensuum instruméta, non tanquã inanimata sed corporis uiuẽtis est passio. quapropter neq; totum est ibi passio, neq; extrinsecus contingunt omnia. sed etiam secũdũ propriam actioné neq; mouetur quidem prius, agit autem postea. Immo neq; mouetur omnino, quin simul & agat, neq; tamẽ agit nisi & moueatur. Talis itaq; in instrumẽtis motio similis fit speciebus. quæ sentiũtur, utpote quæ simul & ab illis & secundum quandam ad illa excitationem uitalis apparitionis siue impressionis instrumento insitæ illata fuit. Sed nondum hoc sensus est, ipsa uidelicet ad sentiẽda in sensiuum instrumentum ĩducta similitudo. quippe cum hæc passio potius quã actio sit, atq; corporeum quiddam & diuiduum temporeq; extensum ad speciem quidem adnitens, non tamen in specie positum. sed adhuc in motu. Sensus autem principium mediáque & finem sentiendæ rei indiuiduæ comprædendit, & actio ẽ iudiciumq; perfectum, & in præsenti momento simul totus existit. ac secundum speciem sensibilis iã constitisse uidetur. Quã obrem non absque passione aliqua instrumenti sensus efficitur. neque tamen est hæc passio sensus. quo fit ut aliquãdo patiamur quidem, & uigilantes, & dormientes, neque tamen persentiamus. oportet igitur post passionem in speciem perfici tandem, atque desinere. speciem inquam rei similem sentiendæ nam secundum perfectam speciẽ sensus efficitur. quandoquidem iudicat Hæc autem rei sentiẽdæ species in instrumento non ponitur. In hoc enim passio motioq; fieri solet. Quod uẽ hic est in diuisione uersatur. & species non existit neque rursum colligata est in ipso uitæ uestigio, quod instrumento ab anima est tributum. Actio nãque uitalis etiam huius uestigii cum passione peragitur. Fitque ibi motio ĩstrumẽto simul & uitæ. ĩ eo collatæ cõis. Sed spẽs ipsa secũdũ quã fit sensus, in uita q̃dẽ ponitur. in uita inquam secundum actum se habẽte, neque tamen separata sed in ĩaĩali uita aĩal complente, atque in uitali ipsius applicamento, quod circa corpora iam est diuisum.

Marsilii Caput. iiii. Spẽs effecta in uita aĩalis addicta corpi, quoniã ẽ coexrẽsa simul cũ hac uita nõ sufficit ad actũ sensus. q̃ ĩdiuiduus ẽ. i. ĩdiuiduo momẽto totũ quoddã sensibile ictu quodã unico cõprehendit.

f Itergo actus sentiendi per formam aliquam indiuiduam, & quia est actus intus permanens. fit per formam intimam, quæ appellatur ratio exemplaris ad sensibilia repræsentanda. atq; est essẽtialis

est essentialis animæ & una cum anima etiam per se uiuit, neq; solũ ẽ cõ
positi.i. quáuis quodámodo cõmunicet cũ corpore. potest tamẽ à cor-
pore separari, imo & separata est. alioquin indiuidue nõ posset agere. Pro
qualibet specie sensibilium est una ratio sensualis in anima omniũ indi
uiduoꝝ representatiua, representat autem nobis. tũ hoc. tũ illud quare
nus excitatur per speciẽ hanc uel illã effectã in uita propria corpori atq;
animali. Hoc est propriẽ sẽtire proferre ĩ actũ ipsã rei sensibilis ratio-
nem ad præsentiam speciei factæ ĩ uita. quãdo res mouet sẽsibili suuũ
instrumentũ sensus. Nota rationẽ talem & actũ sensus imaginatiõis
que impartibilẽ esse, & ideo substantiã animæ in qua est esse indiuisiblẽ,
& ideo à corpore separatã uel separabilem.

PRISCIANVS.

u Erũtamen neq; hæc species sufficiẽs est ad sensũ. species enĩ cir
ca instrumentũ secundũ actũ pfecta, quia est circa corpus di-
uisa, nec in unũ impartibile conuersa est, non est cognitiua.
Sed profecto est in anima quædam sensibilium rõ ante sentiendi actum
& ante speciẽ cõprehẽsa quæ & secũdum seipsam uiuit, neq; solũ est cõ-
positi. quapropter agit etiã indiuidue, atq; est potestas quædã particula-
rium, neq; fit quãdoq; in anima, tanquã una quædã particularis diuisã
que species. Est enĩ ratio cognitiua sensibiliũ in anima ipsa cõsistẽs non
in corpore iacens. Est quidẽ una sed nõ ut singularia, imo habẽs unum
ipsum in se multa cõplectẽs. & unicuiq; eoꝝ accõmodatũ. una enĩ a illa
ratiõe anima singula sentit alba. Oportet igitur rationẽ eiusmodi eẽ
propositã, atq; editam si futurus est sensus. Profertur aũt excitata ad uita
lẽ speciẽ ut ad propriã, atq; familiarẽ, atq; huic speciei accõmodata tan-
quã speciei exterioris similitudini & una cũ hac agẽs. quod enĩ iudicat
ratio est, & cogitatio secundũ animã sensualem. atq; ipsa in unum imp-
tibile collectio in substantia est à corporibus separata.

Caput quintũ. nõ imprimũtur nouæ à sensibilibus formæ ĩ ani-
ma. & quãdo dicitur aĩa speciẽ à rebus accipere ĩ telligitur eã ad rerum
præsentiã proferre in actum species eaꝝ in ipsa latentes. MARSILII.

q Voniam cognitionis actus est intimus & uitalis. apparet hũc
edi ab ĩtima forma, sicut lucere à luce, & à calore calere. hæc in
tima forma.i. ratio sensibiliũ exẽplaris ad ipsam animæ spe-
ctat essentiã à qua quidẽ essentia uera rationes essentiales habẽte depen-
det quædã animalis uita nõ uera essẽtia, nec aĩma uera. sed quasi accidẽs,
uel quasi substãtia & uiuificatio quædã pendẽs à prima sicut lumen à lu

ce,sub qua pendente fit uitæ uestigiũ quasi calor. Eiusmodi uita est pars animalis producta ab aĩa,quatenus uergit ad corpus producta in quam ab anima ꝑ rationes suas,tum uegetales tum ẽt sensuales. Et ideo uidetur ipsa quoq; quodãmodo rationes habere sensũq; & officiũ uegetandi. Nõ tamẽ dicẽdũ est duas esse potẽtias sentiẽdi circa eundẽ sentiẽdi actũ. Sed potẽtiã ipsam in anima implicatam explicari ꝑ uitam. similiter rationẽ latentẽ in anima explicari per speciẽ aliquãdo in uita ꝑfectã. hæc aũt uita est illa, quæ dicitur terminus & actus et ꝑfectio organici corporis potẽtia uitam habẽtis, Deniq; io instrumẽto sensus similitudo ad sensibile fit impfecta. ꝑfecta uero in uita. sensus ãt ꝑ rõnis productionẽ.

PRISCIANI.

a Nima igitur propterea dicitur rei sentiẽdæ speciem possidere. quia illius proferat rationẽ. nec ullo modo tanquã ab illa formam aliquã uel figurationẽ uelut à sigillo suscipiens. Iudiciũ enĩ & actio existit intrinsecus atq; uitalis. Ratio itaq; permanet intus et essentialis est animæ, Vita uero quæ cõplet animal, à rationibus quidẽ depẽdet essentialibus in suspensa Secũdum uero extensionẽ quandam ad corpus ipsa subsistit. Et hæc quoq; sensualis est,& terminus ꝑfectioq; aĩalis. Quo circa in hac rei sentiẽdæ similitudo ꝑficitur. in instrumẽto aũt est impfecta, atq; cum a passione, miscetur & actiõe & passio quidẽ incidit ab externis, Actio uero procedit à uita. Itẽ species quidẽ in uita est aĩalis. iudiciũ uero cogitatioq; in ipso rõnis actu cõsistit.

Res externæ suo modo instrumentum sensus afficiunt materiali quadam affectione. Sed uita præsens affectionem hanc in speciem immaterialem transfert per quam excitatur anima ad rationem proferendam congruam speciei.

MARSILII. Caput. vi.

p Er prolationẽ eiusmodi aĩa rei sentiendæ se similẽ præstat. potest aũt cõtrariis simul se facere similẽ per diuersaꝝ rõnũ prolationem. nõ posset aũt cõtrariis fieri similis si talis fieret patiẽdo. Rursũ si anima una sui parte tãgeret calorẽ altera frigus. nõ posset hæc duo ĩuicẽ cõparare, q̃uo cõuenĩãt q̃uo differant. oportet enĩ iudicẽ eũdẽ prorsus opposita cõparatuꝝ ãbo cõprehẽdere. Aĩa igitur ĩdiuiduo quodã sui plura simul cõtrariaq; cõtingit, ẽ igitur ĩdiuidua. Nã hoc ipsũ indiuiduũ ad cognitionem sufficit. igitur & ad uitam.

PRISCIANI.

q Vo igitur modo anima fit similis sentiẽdis. nõ quidem ex eo ꝙ quicquam ab illis accipiat. sed quia secũdum rationẽ illoꝝ

agat

agat,uidelicet per impressionem apparitionémue quãdam specierum externorum.quo rursum pacto anima pluribus simul atq; contrariis fit aliquando similis,profecto cõtraria simul pati non potest. Agere uero ualet.sensus autem secundum actionem est atq; iudicium. Non autem secundum aliquam passioné. nam secundũ rationem sensus efficitur. passio uero in instrumento locatur. Cum autem instrumentum sit corpus atq; partibile,nihil prohibet ipsum quoq; per differentes eius partes plura simul contrariaq; habere. Iam uero ratio in quodam indiuiduo differentia simul atq; contraria, quotcunq; sint comprehendens similiter agit. Quapropter & eorum diuersitatem recte diiudicat. quippe cum indiuiduo quodam plura contingat.

Caput septimum. species sensualis quæ fit in prima animalis uita, fit à ratione innata animæ tanquam à causa principali, fit & à uita, in qua est tanquam ab ĩstrumẽto ad huius uero effectum occasionem præbet passio quædam à sensibili instrumentũ sensus illatus.

MARSILII.

Ipsa uis sentiendi non est in potentia formabili ad externa. sed ad suos actus circa externa edendos. Anima fit similis sentiendis, quatenus rationes eorum ex se promit in actũ. Instrumentum uero sensus fit illis simile quatenus, & ut corpus ab eis afficitur. & ut uiuum agit aliquid eis congruum.

PRISCIANI.

Quando igitur etiam Theophrastus ait sensum fieri similẽ sentiẽdis secundũ species atq; rõnes absq; materia sic admittemus ut nõ simpliciter ab externis species inferantur, sed à rõnibus intimis in uita secũdum actũ sensualem constituãtur. Iam uero sensus quoniã ad externa porrigitur, illisq; fit similis, merito potentia quædam cognominatur tanquam actus actionẽue ferens in anima quidẽ secundum rõnis actum assimilatio fit. sed in instrumento, tum secundũ passionem illatam à re sensibili, tum simul secundum uitalem actum, siue uiuificam actionem.

Caput octauum. instrumentum sensus quoniam est extensum potest alia quidem parte pati contrarium istud. Alia uero illud. sed hæc inter se conferre nequit. anima uero tanquam indiuidua si simul à contrariis patiatur, patietur omnino per idem, quod est impossibile. Quando igitur contraria simul percipit non patitur ab eis, sed agit potius circa illa.

MARSILII.

n

Am ex generali ratione saporum promit rationem dulcis, similiter & amari, quando amarum & dulce linguam simul attingit & ligua tūc per diuersas partes patitur ab utroq;. sensus interim per rationes differentes cōmuni ratione contentas circa utrunq; pariter agit.

PRISCIANI.

q

Vonam igitur pacto instrumentum sensus ab amaro simul atq; dulci patitur. Non enim parte alia linguæ, hoc forsan percipit. alia uero illud. Sed eadem & in auditu similiter accidit. si ergo distinguere licet auditum, atq; etiam instrumentum gustus, siue lingua id sit. siue quidam in lingua spiritus. Certe cum eiusmodi instrumentum diuisibile sit, quia corpus est, fieri potest ut altera quidem parte hoc, altera uero illud similiter patiatur. quod perspicue patet in tactu. q alia parte calefieri, alia frigefieri simul potest. Similiter & spiritus sensualis auditus quandoquidem est diuiduus. Ratio uero ut iam dictum est, tanquam induiidua contraria simul agere minime prohibetur. Pati .n. secundum idem contraria est impossibile.

Caput nonum. omnia sensibilia agunt aliquid in instrumentum sensus. sed calor, & frigus, & similes qualitates, Itē sapores, & similes, quæ ualde materiales sunt passionem inferunt acriorem. forma uero, & figura & numerus, atque motus, tanquam res magis formales passionem afferunt leniorem.

MARSILII.

p

Ræterea propria unuscuiusque sensus sensibilia manifestiora sensibus offeruntur ut color uisui. uox auditui. calor tactui atq; similia. cōmunia uero occultius subrepūt atq; consequēter ut figura. motusque &c. Sunt qui putent numerum atq; motum esse tam formales & à materia procul ut sensibus minime congruāt ideóq; sola rationali cogitatione deprehendi. quando congrue ad hæc excitatur per sensum sicut & essentiam sensibilium cogitatione deprehendi, non sensu, sed cōmunis opinio est numerum atque motum non solum ad cogitationem, sed ad sensum etiam quodāmodo pertinere.

PRISCIANI.

c

Alor quidem tanquam potentia naturalis agere potest aliq̄d in sensuum instrumētum. sed forma, figura, motus, numerus, quomodo possunt actione quadam sensum sibi similem reddere? dicemus profecto hæc quoq; habere in se aliquid efficax. Agere uero formalius, sed calorē cognatasq; huic qualitates agere (ut ita dixerim) corporalius. ideóq; acrius & passione quadam uehementiore. Dicere

quoque licet sensibilia uniuscuiusque sensus propria actionem inferre uehementiorem. communia uero remissiorem, hæc quidem ut proxima tanquam familiaria. Illa uero remotiora. Ac forsan communia tanquam præstantiora, non eodem modo commensurata sunt sensui, sed enim simul sensibilia sunt etiam ipsa communia, neque solum rationali cogitatione nascuntur. At qui cogitatio hæc ad quædam ex sensibilibus reuocata ipsa secundum se cogitat, non dum ullo sensu comprehensa ceu quando sensibilium essentiam, substantiámue excogitat. Si nautem tempus quoque & numerum sensus minime percipit hæc quoq; cogitatio rationalis agnoscetá sensibilibus rebus admonita.

Caput decimum res externæ non reddunt sibi similem sensum. ac multo minus rationalem cogitationem. sed potentia sentiendi se facit similem per rationum suarum productionem. multoq; magis id ita cogitatio facit.

MARSILII.

f Icut ratio innata sensui excitatur ad præsentiam sensualium specierum sic ipsa túc excitat potentiam cogitandi ad producendam rationem essentiæ sensibilium propter cognationē qualitatum ad eam. quando qualitates eiusmodi percipiuntur à sensu.

PRISCIANI.

c Aeterum si secundum assimilationem quandam fit cognitio. quonam modo cogitatio a rebus non patiens sentiendis similis illis euadit? Si autē patitur qualis huius est passio? sed profecto non secundum passionem (ut diximus) uel sensuale fit iudicium, nedum rationalis excogitatio. immo secundum actionem rationúmque partum. Ratio quidem sensibilium promitur quando instrumenti passio in speciem iam perficitur siue desinit sensibili similem. Atque ita ratio talis sensibili coaptatur. Quod si ad conueniens aliquid proportione aliqua excitatur, nimirum ratio iudex sensibilium qualitatum uim animæ suscitat sensibilium essentiæ cognitricem familiariter sane propter familiaritatem quandam eiusmodi qualitatū ad essentiam ipsam à qua procedunt.

Caput undecimum. sensibilia communia non solum cogitatione, sed sensu etiam apprehenduntur. & id quidem consequenter. prima enim magísque propria cognoscuntur. quia propter maiorem cogna-

tionem efficacius mouent.

MARSILII.

D eundem sensum ptiner de oppositis iudicare ut auditum,
a de uoce atq; silẽtio, si purum silentium sit, non sensus exteri-
or percipit sed interior per memoriam uocis, aduertens se in
uocis oppositum incidisse, ut plurimum uero silentium nõ
est purum. & tum quidem conatur auditus circa obiectum debilissimũ & uix percipiens quicquam silẽtium dicitur deprehẽdere, quasi deprehendens quod ibi de uoce reliquum deest. Sensus rem congruam & amicam atque suauem iudicat, quando non innata cum aliquo cõgruit Alienam uero cum dissidet dum interea instrumentũ puerse mouetur.

PRISCIANI.

Roinde quoniam à propriis quidem sensibilibus primo ma
p gisque instrumentum pulsari solet. à communibus uero con
sequentem, atq; remissius, merito eadem conditione sensus
quilibet sua percipere solet. Aspectus sane primo colorem
percipit, consequentem uero magnitudinem atque motum. Quam obrem uideri possunt communia spectare magis ad animam, & quasi secundum accidens à sensu cognosci. sed certe sicut dictum est commune hoc sensibile consequenter fit sensui notum, neque sola cogitatione cõprehenditur. Queri præterea solet quomodo & oculus tenebrosa & auditus silentium deprehendat. Respondendum est non tam sentire, quam consentire. neque inniti figique talibus aliquando sensum, sed ex eo ꝙ in his actio inhibetur in ipso conatu sensum iudicare, quod deficit ipsis. Atque quod distans alienumq; est, deprehendere ex eo, quod ratio sibi innata huic minime congruat. Interea uero instrumentum sensus quodãmodo peruerse mouetur pp passionẽ à sensibili quodã illatã.

Caput duodecimũ. cum anima sit domina corporis, ideoque substantia longe præstãtior merito corpus huius gratia factũ atq; dispositũ.

N ordine igitur prouidentiæ anima & prior est & prius distin
i cta quam corpus. nam corpus tot accipit instrumenta, quot
seruiãt animæ iam tot uires habenti. quam uires formales sũt
& formaliter secundum speciem distinguuntur, qualis distinctio à materia nõ procedit. Vnus ergo sensus intimus unitatis suæ fœcunditatem in sensus se quinque deriuat. Quibus posterius quinque in corpore accõmodata sunt instrumenta.

PRISCIANI.

Hactenus

Actenus de sensu cõmuniter sit tractatũ. de singulis uero sen
h sibus, ut de uisu, & auditu, cæterisq; illud in primis nobis ẽ di-
stinguendum. Non unum uidelicet (ut quidam putant) solũ
esse sensum, qui à participantibus instrumentis in differentes
quodammodo species distinguatur. Non enim ipsa diuersitas instru-
mentorum præcedit uirium animæ differentias, nec ad uires diuiden-
das auctoritatem habet. sed ipse sensus, & unus quidem est in seipso, & ex
se in quinque discernitur ad sensibilia singula discernenda. Iam uero &
ipsam sensuum discretionem instrumentorum quoque subsecuta dif-
ferentia est congrue accommodata singulis. nam materialem instrumẽ
talémque partitionem antecedit formalis ipsa, specialisue partitio, di-
uersitásque in utentibus tanquam auctoritate freta maiore.

Caput decimumtertium. actus sentiendi non ita efficitur quasi, uel sensus naturaliter tangat sensibile, uel sensibile naturaliter formet sensũ. sed ratione quadam ad modum spiritali. MARSILII

Eque uisus emittit ex se naturale aliquid, & quasi corporeum
n quo uelut proboscide colorem tangat, neque ex colore efflu
it aliquid naturale quod imprimatur in uisu, neque rursum
color rei ipsa colorat aerem, aerque uisum. Species à materia separatæ. quia à loco penitus absolutæ sunt, & à materiæ limitibus sunt exclusæ, ideo aliquid in omnia possunt agere, & ad quãtumlibet spatium æqualiter agere. species autẽ ĩ materia & loco determinatæ pro modo naturæ suæ, & ad aliquid tamẽ agunt, & usque ad certum spatium, similitérque patiendo suscipiunt. Sunt autem actiones naturalium plurimæ ipsius cõpositi, ut calefacere similésque & odore saporéque naturaliter nõ nihil afficere. Sunt tamen præter has actiones quædam eiusmodi specierum, non tam compositis attributæ, quam speciebus, speciei uidelicet ipsius præstantiam proprietatémque peculiariter consequentes, quæ q dem actiones quasi spiritales sunt, & longius protenduntur, quam actiones, quæ propriæ sunt compositi, & fiunt quandoque subito, usque tamen ad certum spatium, quia species in materia sunt, locóque continẽtur. Actiones eiusmodi non solum in anima sunt circa res agenre. sed in speciebus quoque rerum ad animam quodammodo se porrigentibus in tali utiq; actione & passione fit sensus. Anima quidem cum sit forma uiuens & sensualis, agit circa illa, quæ sibi offeruntur uitaliter atq; sensualiter. & quia est in corpore usq; ad certum spatium operatur

Species quoque rerum qua ratione sunt formæ formarum imagines di
uinarum formaliter & quasi spiritaliter agunt in rem uidelicet forma-
lem potissimum atque spiritalem, scilicet in instrumentum sensus. idest
in ipsum uiuentem. Atque actio talis proprie & proxime conducit
ad sensum, sed addita huic actione animæ, quam pauloante dicebam.
Actio uero cõpositi propria & materialis atque naturalis uel impedit,
uel non conducit. uel non sufficit ad sensus effectum. Anima cæli,
quoniam in corpore suo omnia sensibilia per causas habet, ideo sensu
quodam intimo per hoc quasi per instrumentum simul & causam cun
cta introspicit sensibilia, Contra uero, quoniam in corpore nostro non
sunt principia sensibilium, sensus cogitur extra prospicere. Per hæc
apparet Priscianum hunc esse platonicum, Nam quod de sensu cæle-
lestis animæ tangit, Plotini est iamblichique. & proculi. Immo & per su-
periora & per sequentia ubique constat hunc esse platonicum & sedu-
lum iamblichi sectatorem.

PRISCIANI.

Erum quid nam est uidere uel audire uel olfacere? Et nũquid
u per medium quoddam sensus omnes efficiuntur? Sicut ui-
sus per diaphanum idest perspicuum oculisque peruium. an
potius sensus quidam tangunt absque medio sentienda? Item
quidnam est diaphanum. Arbitror equidem uisionem perfici, nec
per susceptionem aliquam ab externis quasi formetur á sentiendis, per-
quendam ab eis effluxum, nec secundum emissionem ab oculis aliquá
ita factam quasi corpus aliquod emittatur, tangátque sentienda, neque
colores quidem mouere diaphanum, quasi forment ipsum, Diapha-
num uero uisum mouere similiter. Sed species ipsas efficacem habere
potentiam, per quam una quæque agat in illud potissimum, quod pas-
sioni eiusmodi est expositum, non tangendo duntaxat, sed in illa quo
que, quæ distant, quatenus cõmensurata quædá distantia sit. his quidem
ad faciendum, illis uicissim ad patiendum. Cum enim species natu-
ralis corporea sit, & contineatur in aliquo, & loco quodam circumscriba
tur, non in quodlibet positum ubilibet agit. Sed in illud tantum, quod
distat, inde ratione quadam cõmensurata tum efficaci agentium potesta
ti, tum aptæ et expositæ ad hoc potentiæ patientium Atque rursum ad
passionis ipsius mensuram. Agit quidem uisibile in instrumentum
uisus ab interuallo quodam, quod & cõmensuratum sit, tum uidenti,

tum uisibili

tum uisibili,illi quidem ad agendum huic autem ad patiendũ. Quoniam uero non simpliciter ipsa uisualis naturæ ab obiecto uisibili passio facit sensum,passio enim uehementior impedit.quia in cõmensurabilis est ad.passionis mensuram secundum quam fit sensus.nimirum opus etiam est iteruallo.Quo fit ut ualde lucentia si propinquiora fiant quam exigat ipsa mensura impediant uisionem,& denique omnino prohibeant. Quoniam uero non solum in passione instrumenti.sed etiam in actione quadam sicut iam est dictum sensus efficitur,aget quoque id quod uidet circa illud,quod uidetur ab eo,non quidem illud alterans aut aliquam inferens passionem. Sed iudiciarie circa illud agens Non enim tanquam corpus sed tanquam uitale aliquid atque uisiuum agit. At quoniam uitalis,& hæc ipsa cognitiua potentia est in corpore, neque in eo secundum causam sensibilia comprehendit sicut uita illa potentiáque cognoscendi cælestis.sed secundum quandam ad sensibilia distantiam protensionémque perficitur,merito hæc quoque commensuratio quodam hæc coaptante indiget interuallo.

Caput.xiiii.Quomodo inter alios sensus maxime cælestis solus utatur lumine re ualde cælesti & necessario hoc utatur.

MARSILII.

Vb lumine sunt luminosa,atque luminalia. Primum luminosum est cæleste secundum est igneum. Tertium inter com
s posita quod quasi fulget ut ignis Primum luminale est oculus præcipue radiosus in animalibus, quæ nocte uident Sed alii quoque oculi quamuis minus sunt attamen luminales Secundum luminale est color factus uidelicet ex dominatu quodam luminis i corporibus natura cõpositis. Tertium luminale est diaphanum,quod trãspicuum possumus appellare.uidetur enim perspicuitas hæc aduenienti lumini tam facile peruia esse quædam luminis inchoatio,& aptitudo summa ad capiendam in super reliqui luminis plenitudinem. Quoniam igitur & uisus,& color,& diaphanum naturaliter in se habent luminis aliquid & quidem exiguum,merito uidentur ad plenius lumen admiti Quo ex luminalibus euadant iam luminosa, & perfectum in eo genere gradũ adepta inuicẽ copulentur.scilicet color cũ oculo p diaphanũ.Mediũ uero necessariũ iter oculũ & colorẽ nõ ẽ aer,qua rõe aer aliquid p aquã,& similia nõ uideret sed ẽ qua rõe diaphanũ.i.trãspicuũ & radiis undiq; puium,& amicũ quasi facilis hospes & aliqd naturaliter

luminale quod sane exigitur. plurimum quidem ut ipsum lumie iam imbutum illuminet oculum atque colores. semper autem ut debitū sit inter hos interuallum, nã ubi uel oculus, uel obiectum apud nos ualde luminosum est, non est necessarium alio quodam tertio præter hæc lumine ad perficiendum medium, quo hæc deinde perficiantur. Dicitur uero color extremitas diaphani in corpore terminato duobus præcipue modis primo ratione diaphani: secũdo ratione obiecti. Albã aspicis niuem, hunc ergo colorem candidum esse terminum diaphani scito tum uidelicet aeris mediũ, nam in eius extremitate tangente niuem ẽ candor, tum diaphani cuiusdam. quod niui insitum intelligimus. Apparet aũt hic actu candor non in qualibet parte diaphani huius, sed extremitate tantum. i. semper in superficie niuis, quotiens cunque niuem incideris Per hæc confirmatur colorem esse aliquid luminale.

PRISCIANI.

h Aec quidem cõmunia sunt auditui simul. atque uisui, & aliorum insuper, si quis alius sensus sensibile propriũ non cogatur attingere. sed in uisu præcipuus est, & proprius luminis usus utrinque perficientis, tum uisurum ad uidendum, tũ uisibile ut uideatur. neque enim uel ipsum uisibile aget aliquid in uisurum absque lumine uel uisurus aget aliquid circa uisibile. Quod eni in nobis est uisuale est quodammodo naturaliter luminale. quod quidem euidentem declarãt animalia quædã quæ res sibi uidendas prius il luminant. Quapropter possũt etiam nocte uidere. colores similiter sũt quodammodo luminales, utpote qui circa terminos diaphani corporũ terminatorum considerantur. His ergo de causis merito perficiuntur utraque lumine quippe cũ suapte natura exiguum habeant luminale quantum spectat ad perfectam inuicem actionem. quapropter exter no insuper lumine indigẽt. tum uisiuum ipsum tanquam aliquid luminale, tum colores, ceu lumina quædam. quod sane eorum indicat sic sceptaculum. colores enim termini sunt diaphani. diaphanum uero est quædam (ut ita dixerim) aptitudo ad lumen accipiendum, uel forsan ẽ uestigium quoddam luminis exile adeo, ut non dum medium interual lum perficere possit ad uisionem. Atqui & hoc ipsum interuallum ad uisionem accommodatum est, non tãquam aer, aut aqua aut aliquid aliud. sed tanquam diaphanum aptu iam perfectum ab illustrante atque utrunque perficiens, tum quod uidet, tum etiam quod uidetur.

Atsi

At si uisibile ipsum sit adeo luminosum, ut ipsum possit perficere uisum quemadmodum ignis & similia, etiam nocte lucentia non ulterius medium exigitur ut perficiat. sed ad tantum ut commensuratum praebeat interuallum. Res nanque per fulgida oculis nostris imposita non uidetur quoniam hinc nequaquam illuminantur.

Caput decimumquintum utrum uisio fiat per emissionem radii ab oculo, an per acceptionem speciei cuiusdam ab obiecto. Item de tribus regulis ad sensum communiter pertinentibus.

MARSILII.

u Visio est actio sic in uidente manens, sicut lucere atque calere manet in igne, si ergo uisio quodammodo fit in obiecto externo erit & ibi quemadmodum uisus ipse uidens radii cuiusdam uisualis emissi praesentia, uidetur etiam uisio fieri circa uisibile extra positum. tum quia alioquin de interuallo non facile iudicaretur. Tum quia non aliquid naturale de re uidenda uenit ad oculum, sicut ab aliis obiectis ad alios sensus peruenire uidetur. sunt & qui uicissim putent uenire ad oculum aliquid ab obiecto. Nam aliquid inde patitur, sic utique uisus congregatur nigro, disgregatur albo. nunc splendore caligat. qualis quidem passio oculo quoque percipitur, sed de his alias. Tres sunt praecipue regulae ab iamblicho traditae firmiter in omni sensu tenendae. Prima aliquid fieri a sensibili in instrumentum sensus. quod necesse est quodammodo illinc affici, que affectio, tum passio est ab externis illata. quia instrumentum hoc est corpus, tum actio in instrumento resultat. quia uiuum eiusmodi quidem affectio quodammodo rei sentiendae fit similis.

Secunda regula post hanc affectionem instrumenti quoquomodo uiuentis fit species quaedam admodum spiritalior in ipsa animalis uita, accomodatior iam ad sensum, etiam sensibili similis. Tertia ad speciei huius praesentiam expergiscitur ratio quaedam rei sentiendae prius in anima latens, quae experrecta congruit speciei, & per hanc affectioni, & per affectionem sensibili foris posito. Haec quidem expergefactio atque congruitas communiter est sentire.

PRISCIANI.

m Vita igitur in uisu uarietas accidit, uidetur enim extra prodire. Propterea quod circa sensibile agit extra locatum, quin etiam aliquid a re uidenda suscipere, quia uidelicet illinc aliquid patiatur. Iam uero diaphanum atque medium trahicere uidetur utrique tanquam

& perficiens lumine, & commensurationem exhibens interuallo. Cõferamus ad hæc etiam quotcũque communiter de omni sensu cõtemplati sumus ipsam, uidelicet rei sensibilis apparitionem siue notam instrumento sensus impressam. secundum passionem simul & actionem iam constitutam in ipsa ad rem sentiendam similitudine quadam Præterea apparitionem uel impressionem eiusmodi accipiamus pfectam. iam desinentémque in speciem in ipsa uidelicet communi compositi uita. Consideremus etiam insitam animæ rationem à sensuali anima pullulantem, atq; speciebus eiusmodi congruentem. per quam fit iudicium quodlibet atque cogitatio. Talis utique modus est circa singulos sensus contemplatiõis, quem potissimum accipere debemus ab iamblicho, ubi de anima philosophatur. ex quibus in præsentia nos hæc compendiose conscripsimus desiderantes uidelicet formulam quãdam præscribere circa singulos sensus contemplationis exactæ. Nempe non id quidem nunc nobis propositum est discussionem eorum distinctissime persequi, sed Theophrasti sensa rimari & si quid insuper ad Aristoteleam traditionem adiunxit summatim inter se connectere, si quid rursum dubitando proponit pro uiribus pertractare.

Caput decimum sextum. quomodo inter sensibile atque sensum opus est medio & de colore diaphani.

MARSILII.

Es ipsa sensibilis nimium materialis est, sensus autem admo-
r dum spiritalis. Itaque per se non coeunt ad sentiendi actum perficiendum. sed opus est medio quodam quodámodo spiritali. quod inuicem ipsa conciliet, hoc quidem circa omnẽ sensum species quædam est qualem Paulo ante diximus Circa uisum uero tanquam excellentissimum ultra speciem opus est diaphano insuper atq; lumine. quibus materiale spiritali prorsus accõmodetur. Vbi Aristotéles ait diaphanum non per se, sed per alienũ colorem aspici ambigit Theophrastus utrum recte dicatur aliquid per alienum colorẽ uisibile fieri & per alienum saporem gustabile. Respondetur Aristotelem appellauisse lũen colorem corporis per se luminosi quo lumine sibi cõmunicato diaphanum uideatur. Sunt qui existimẽt diaphanũ suũ quẽdam habere colorẽ, sed exiguum. Alioqui nõ foret alienis tã facile peruium atq; formabile, hũc ergo imperfectũ colorẽ aiunt pfici à lumine corporis lumĩosi colore pfecto, q uero diaphanũ negãt propriũ colorẽ

babere

habere dicent à lumine quodammodo colorari.

PRISCIANI.

f Ed iam redeamus ad Theophrastum. uidetur & ipse putare nullum sensum seipso sensibile tangere à ratione. inquit, alienum est, cum sensus omnis inter se generis sint eiusdem conditioné inuicem cómuné & similé nó habere. Adducit insuper hoc de diaphano. quod uidelicet nó nullos pp nouitaté turbare possit. quoná pacto dicatur hoc uisibile, non per se esse, sed propter alienum colorem fiat oculis manifestum. Perinde ac si diceretur & gustabile aliquid per saporem fieri alienum. Facile uero sic dubitatio soluitur nempe alienus ille color lumen dicitur tanquam aliunde. i. ab illuminante procedens A deo nanq; familiare lumen rebus est uidendis, ut perficiat eas, & educat in actum, quapropter diaphanum ipsum siue colorem habeat proprium. perficitur tamen à lumine sicut & aliorum colores solent. Lumé enim non aufert alicui propria. sed contra perducit ad actum, siue quod dixi diaphanum per se est luminis expers. certe à lumine quasi coloratum ita perficitur, euadítque uidendum..

Caput decimumseptimum de diaphano atque lumine.

MARSILII.

d Iaphanitas siue perspicuitas non est corpus. Alioquin nó eét sine dissipatione infusa corporibus, nec est dispositio aliqua per quédam passionis modum à quodam corpore cæteris illata corporibus, sed est species quædam & forma per se, sicut lux & color, atq; calor, species uero formarum nó fluunt prícipaliter à materia corporali corporibúsue tanquam per suam materiam inefficacibus, sed fiunt, & formaliter distinguuntur à prima forma uniformi simul, & omniformi. i. à mente diuina. Ponit autem Priscianus ex mente iamblichi. sicut & iulianus in libro de sole ex eiusdem mente asserit Diaphanum non solum in æthere, igne, aere, aqua, uitris, sed in ipsa terra, compositisq; corporibus omnibus. Profecto intellectualis quædam anima his omnibus est infusa. Ab hac igitur quatenus est uita quædam per omnia procedit calor, licet occultus quatenus intellectualis est, per omnia diffunditur lumen. quamuis alicubi sit occultum, atque cum lumine diaphanum exhibetur tanquam proprium luminis susceptaculum. Ait autem Iulianus ex mente iamblichi atque phænicum lumen esse purú actum ab actu diuinæ intelligentiæ per cuncta porrectum. Diaphanum uero actus eiusmodi esse uehiculum, & id quidem incorpo-

reum, neque permixtum corporum qualitatibus, quamuis per hæc om
nia sit diffusum. Eadem quoque significat extensum per omnia lumen
à Platone in decimo de Re.P. positum. idem confirmat & i Timæo. sed
de his latius loquimur in cõmento Plotini. Cum ubique in compo
sitis atque sub terra sit color, atque color sit quædam portio. uel partici-
patio luminis est, & lumen ubique. Igitur & diaphanum necessarium lu
minis susceptaculum. Si quis astrologorum regula fretus consideret
quantam uim habeant innumerabiles radii immensæ cælorum ma-
chinæ ad penetrandum terram mundi punctum cognoscet per hanc
péręq; composita passim diffundi cæleste lumen atq; diaphanum. quá-
uis nobis hæc in terra non pateant. pateant autem forte quibusdam il-
lic degentibus animalibus. Aiunt etiam sicut se habet frigus ad calo-
rem & nigredo ad albedinem, sic tenebras ad lumen. ut tenebra non sit
priuatio pura. sed lux minima, uel opaca, tam enim potenti cælestium
lumine fieri ut puris tenebris locus nusquam pateat.

PRISCIANI.

q Væ nam igitur est natura diaphani. i. perspicui oculisque per-
uii Non enim sufficit dicere i esse hoc aeri, & aquæ, ætheriq;, so
lidisq; nõnullis. necesse autem est inquit uel passionem quan-
dam, uel dispositionem esse diaphanum. hoc enim penitus est in corpo
re. corpus autem sic in corpore esse non potest. Sin autem passio est,
uel dispositio quædam à quo nã fiat inuestigabimus. aut enim ab uno
aut à pluribus simplicium corporum forsan prouenire uidetur. ta-
men si hoc fieri nequit. hæc enim simplicia scilicet aer, & aqua sunt dia-
phana. Terra quoque diaphana est per ignem, immo uero & composi
ta corpora omnia quatenus omnia colorata sunt. color autem est dia-
phani terminus. Assero igitur diaphanum non esse passionem dispo
sitionem uícab aliquo corporibus illatam. sed esse speciem quandam cõ
ciliatricem eorum, quæ in generatine sunt corporum ad luminis per-
fectionẽ accipiendam. Itémque præbẽtem eis aptitudinem quandam.
ad suscipiendum lumen & ad tenebras subeundas, siue hæc alterutrum
participans per essentiam, siue per uices utrunque, siue simul ambo per
aliquam mistionem. Diaphanum quidem quod est in igne lumen.
habet essentiale. Diaphanum uero quod est in terra tenebras habet
essentiales. QVamobrem sicut ignis est lumificus, sic est tenebrifica.
terra, ipsa enim (ut ita dixerimus) tenebra non est priuatio luminis, sed
ipsa quoque est actus. Sed nunquid errauimus modo. in terra quoq;

ponẽtes diaphanum .si modo luminis susceptaculum est ipsum diaphanum.sed non errauimus,hoc enim (ut diximus) nõ solum luminis. sed tenebrarum etiam susceptaculum est. Præterea terra quoque colorata est. Color autem est ipsius in corporibus terminatis diaphani terminus. Quapropter & in terra diaphanum est,ibique non solum tenebrarum secũdum essentiam susceptaculum,sed & quodãmodo luminis.nam tenebras quidẽ suscipit in profundo.in terminu uero lumẽ si modo colores sũt lumina quædã.atq; si ipsa quoq; terra supficie suscipit lumẽ. Diaphanũ autem aeris atq; aquæ uicissim amittit utrunq;. quod sane ratione magis propria diaphanũ appellare solemus. Diaphanum uero quod corporibus inest compositis,ambo capit cõmistione.

Nõ debemus igitur percõtari à quonã simpliciũ corpo℞ diaphanũ oriatur. Species enĩ nec ab elemẽtis nec omnino à corporibus ullis efficiuntur. Sed ipsa corpora participãt species,atq; secũdum eas caracteres proprios sortiũtur. Quapropter quæ nõ secũdum essentiã speciẽ sibi uendicant luminosam,hæc lumine indigent,quo uideãtur. Ignis aũt lucentiáq; similiter nequaquã indigent. quippe cũ per essentiã speciei luminosæ ad hoc ipsum sufficientis participia sint.

Caput.xviii lumen cuius sit actus, MARSILII,

I Vmen ubicunq; sit,est actus diaphani.sed in corpore naturaliter luminoso est actus,tanquã forma,& qualitas quædam eius propria.in diaphano autem non naturaliter luminoso lumẽ intromittitur,non tanquam huius forma uel qualitas. uel passio uera. sed quasi passio.

PRISCIANI.

i Nter hæc interrogat Theophrastus quomodo diaphani actus sit lumen ipsum quod per corpus illuminans protenditur. huius enim potius actus uideri potest. Postquã uero dubitauit, quæstionẽ soluit hũc ĩ modum id dicẽs similiter se habere sicut & ĩ aliis accidit patientibus,his forte uerbis ostendens quemadmodũ calor ignis quidem tanquam agentis est actus,calefacti uero ut patientis,sic & lumẽ suscipientis quidem actum dici tanquam passionem quandam. Nec principaliter actum cognominari. quo circa subiungit non esse nomina perquirenda. sed satis nobis factum fore si naturam eius intellexerimus. Primum quidem illud arbitror distinguendum. Alterum esse lumẽ qđ aliũde est effectum. Alte℞ uero qđ efficit illud,quẽadmodũ lumen ĩ sole & igne se habet. Iã uero nõ bẽtur sermo de causa,ubi proprie

quæritur quid sit lumē.sed de eo potius.quod procedit à causa.quod sane actus dicitur esse diaphani in aere atque aqua cæterisue quæ tenebras uicissim lumenq; suscipiunt.

Caput decimūnonum.quō lumen nō insit diaphano ceu qualitas eius.sed adsit potius tāquā ipsius illuminātis actus. MARSILII.

Pycurei putant lumē esse corpus.pleriq; uero peripateticorum nō quidē corpus esse,alioquin non tā facile penetraturum
e corpora.sed esse uolunt lumen in diaphanis ipsum quādoq; fusci pietibus tāquā passionem eorū,atq; qualitatem.id reprobat Priscianus tāquā à platonicis alienum.quos ipse præ cæteris ueneratur. adducit igitur ad hæc iamblici rationes,quas & ille acceperat à Plotino. Qualitas quæ in aliquod corpus adueniēs ab eo proprie capitur.formaq; fit ipsius.sex conditiones habet.Primā q̄ accedit p ptes corporis paulatim Secundam q̄ passionem infert subiecto mutatq; in eo dispositionē eius naturalem & primo quidē accidentalē ac postremo substantialē.Tertiā quia usq; ad certū spacium propagatur.Quartam quoniā abeunte formatore aliquādiu remanet in subiecto ut calor in aqua igne semoto. Quintam q̄ & ipsa mouetur,quādo corpus loco mouetur.Sextā q̄ infici potest in eo ipsius inquinamēto atq; ibi cōfundi & cū cæteris qualitatibus cōmisceri in unum,atq; componi. Lumē aūt cōtra subito uenit,nō mutat.i subiecto naturā occurrit propagabile per imensū,quatenus subsit quod accipere ualeat.recedēte eo q̄ illuminat nihil sui relinquit in eo,quod uidebatur hēre.Nō mouetur aere moto uel aqua.nō inficitur infecto diaphano.sed uel permanet in se sincerum uel protinus abit,semper illuminanti continuū.Quin etiā plurima lumina nō componūtur in unū.quod inde apparet quod si ad lucernas duas deambulaueris umbræ geminæ resultabunt.si ad plures similiter plures & umbræ.Item si tribus lucernis opponatur ingens tabula.in cuius medio sit foramen transmittēt per hoc tria lumina in oppositum. Deniq; lumē ita separabiliter adest diaphano sicut intellectualis anima corpori.

PRISCIANI.

Roinde iamblichū sequens,neq; corpus esse lumē existimo,
P neq; sicut peripatetici putāt corporis alicuius passionē,uel qualitatem.lumē enī esse suum nō habet in aere.Nā aere moto lumē permanet,ex aere multifariā permutato lumē suo in se impetu inde discedit seruatq; interea indissolubilem cū causa sua connexionē. Ipsa quin etiā huius simul tota præsentia per omnia accipere id ualētia

subito

ſubito facta, præſente uidelicet eo, quod illuminat. & iterum abeunte, re
pentina defectio luminis nullum ibi ſui ueſtigium relinquentis argu-
mento nobis eſſe poteſt, lumen non eſſe aeris paſſionem. Paſſiões enim
uelut calor nec accedunt ſubito, & igne ſubmoto, calor eius exiguam ſal
tem ſui ſpeciem i patiente relinquit. Conſtat præterea ipſum lumi-
nis actum eſſe á corporibus ſeparatum, quia neque ſucceſſione gradatim
progrediente, neque permutatione ſubiecti uſq̃ accedit, neque ad certũ
uſque terminum cohibetur. Sed diffũdit ſeipſum, quouſque offendit
aliquid, quod poſſit accipere neque unquã lumina inuicem cõfundun
tur, atque componuntur. Quo igitur modo lumen actus diaphani
nominatus. Profecto non ut paſſio quædam, nec ut perfectio eius in eo
uelut ſubiecto facta, ſed tanquam ſeparabiliter ipſum perficiens, neq;
luminoſus hic actus aliquãdo fit diaphani, ſed efficit potius, ut diapha-
num ſit ipſius permanens, ipſe interim illuminanti continuus. Atque
cum illo undique circunductus. Hoc igitur ita ſummatim comme
moratum ſit, ne forſan, ſicut in aliis patientibus aliquid effici ſolet. ſimi
liter lumen in aliquo fieri, uel ſuſcipi ſuſpicemur.

Caput. xx. De lumine iterum & diaphano.

MARSILII.

Voniam per ſuperiora cõſtat, lumen eſſe aliquid incorpore-
q um corporeis non permixtum tria hinc poſſumus coniecta
re. Primum quidem cæleſte corpus primum luminis ſuſce-
ptaculũ i corporea uita, & intelligentia regi, á qua & lumen ha
beat cæteriſque tradat. Quod tanquã incorporeum nequit á corpore
procreari, ſecundũ cæleſte corpus non habere materiam talem, qua cũ
cæteris miſceatur. Tertium lumen eſſe cauſam potentiſſimam in agen-
do. Si enim patientibus non miſcetur, tanquam non impeditum expe-
ditius agit, & ſuapte natura potiſſimum. Ideo mirabiles inde proueniũt
actiones. Non effluit autem lumen à luminoſo per reſolutionem quan
dam, ſicut odor á pomo, nec ſicut calor ab igne, qui proprius ſuſcipien-
tis euadit, neque ſemper eſt continuus largienti, Sed ſicut radius uiſualis
ab oculo. ſi modo per emiſſionem uiſio fiat. Qui forſan non eſt aliud q̃
uiſus quaſi ad exteriora porrectus, ſiue uiſus ipſius actus eminus agens
non relinquens agentem, ſed ſemper agenti cõtinuus, & exterioribus
non permixtus, Potens & malefacere, quod apparet in regulo, Potens &
benefacere, quod cõſtat inſtructio. Si lumen eẽ dicamus radios uiſua
les cæleſtium oculorum in ſe uiuentiũ, pque eiuſmodi radios cũcta ui-

dentium, agentiumq; uidendo siue prosperi, siue aduersi intuitus inde fiant à platonicis non errabimus. Est ergo tam excellens in luminoso forma & actus ut longissime se se porrigat, non disiunctus ab agente, nõ pmixtus in patiente. ciusmodi porrectio est hoc ipsum de luce lumen.

PRISCIANI.

p Ost hæc Theophrastus ita quærit, si lumen est incorporeum cur nam ignis, uel omnino alterius corporis præsentia fit Sic enim uideri poterit defluxus quidam esse corpóreus, atq; corpus, Id subinde soluens, non hunc inquit in modum, hoc accipiendum est. sed ea ratione duntaxat, qua se naturaliter habet. ubi certe declarat ipsum luminis actum specialem, formalem ue existere. quandoquidem & calor est à specie. Ideoq; nõ est corpus. Nõ enĩ per diuisionẽ, siue decisionẽ nec p defluxũ cõstat lumẽ, sed tanq̃ hoc ipsũ actus lucide speciei. siue quo alio nomine ap pellare libet speciẽ ipsã luminis causã. Cæterum si tenebræ uidentur absq; lumine, nõ erit lumen causa omnibus ut uideantur. sed profecto sicut Theophrastus ait, tenebræ non sunt uisibiles. Non enim sentimus eas quopiam intuitus firmamento. sed priuatione cernendi atq; eo q minime uideamus. Tum uero ignis & si quod simile uidetur in tenebris, tanq̃ ipsum perfecti quoq; diaphani causa. Et propterea illo non penitus indigens, ut uideatur. Ignis igitur ad hoc ut cernatur, non eget quodam iam actu diaphano. idest iam illuminato. Quoniam uero necesse est aliquid esse medium (uisio enim non fit contactu) ideo medium hoc oportet esse diaphanũ, ne si forte solidũ sit, atque resistẽs, impediat opaca proprietate atque tenebrifica mutuã inter se rerũ luminaliũ actionem, ignis inquã, ac sensuũ istrumẽti.

Caput. xxi Alii sensus non egent medio perfecto sicut uisus.

MARSILII.

u Isum esse sensuum præstantissimum apparet, quoniam citius, longius amplius distinctius q̃ cæteri sentit, Item motus apprehẽsionis atq; progressionis est pfectior, q̃ descẽsus. Sicut ergo ad exercendum motum hunc perfectiorem opus est anima et pluribus instrumẽtis, ad in pfectiorẽ uero nequaquã, sic ad actũ sentiendi pfectiorem opus est medio quodã longe pfectiore Quamobrẽ ad actum audiendi reliquorũq; satis est ĩter materiale, sensibile, atq; sensum interuallum, mediũq; congruũ interesse. Ad uidendũ uero requiritur nõ solum eiusmõi mediũ perfectũ, perfectũ inq̃ lumine quasi quadam uirtute cælesti. quod sane lumen dici potest color quidam corporis luminosi

atq; ita

atque ita per primum colorem, colores cæteri sentiuntur.

PRISCIANI.

Ontingit autẽ (ut Theophrastus ait) ipsam uidendorum colorum causam esse colorem atque simpliciter ut quælibet uisibilia sint, causam esse uisibile. siquidẽ lumẽ color existẽs causa est diaphani, atq; uisibilis. Subiungit rursum non esse hoc absurdum, sed in aliis quoq; comptum, nam & gustum fieri per saporem. Forsan uero dicet aliquis saporem, quod pro priũ eẽ sensibile gustus. ac sonum auditus esse sensibile propriũ, atq; duo hæc nullo prorsus exteriore, quo instrumentũ moueatur egere. nisi forsan sonante quis dixerit indigere, sicut diaphano color. sed profecto sonus quidem est repente sensibilis, cum primũ cõmensuratus est medius aer. colorem scimus illuminatorem externũ desiderare, si modo uisibilis sit futurus. Hoc forsan proprium est aspectus, lumine uidelicet indigere, non quia minus sit pfectus q̃ cæteri sensus, qui nullo alio externo idigent pfectore, sed quia præstantiorem sublimioremq; actionem habet, cui potentia nõ suppetit sensualis sed diuiniorem insuper quandam desiderat speciem. sicut enim corpus nostrum ad hoc quidẽ ut graue sit, atq; descendat non indiget anima, sed ad ipsũ progressionis apprehensionisq; motũ, propter excellentiam motionis naturalem corporis motũ exuperãtis, nec iccirco deterior est motus hic imaginationis impetu factus, q̃ naturalis, sed melior sic & uisus cæteris excellentior, propterea ꝙ excellentius operetur, alio quodam utitur perfectore.

Caput. xxii. Visus tanq̃ sensuũ pfectissimus & uisibile tanq̃ perfectissimum sensibilium habent ordinem à multitudine ad unum, quem cæteri sensus & reliqua sentienda non habent.

MARSILII.

Eque gustus oẽs rediguntur ad unũ gustum, per quem gustẽt neq; gustabilia ad unũ gustabile, per quod gustentur. Similitérq; de similibus. uisibilia uero per primum uisibile idest lumen uisibilia fiunt, ideoq; & uisus omnes per primũ uisum. Quoniam uero quæ apud inferiora sunt disiũcta apud superiora sunt unita. Ideo coniectare possumus idem esse primũ uisibile, primũque uisum. idest præcipue solis lumen. hinc orpheus oculũ mundi solem uocat. similiter intellectus oẽs ad intellectum primũ. Et intelligibilia omnia ad primũ itelligibile referuntur. Idẽ uero est intellectus primus & intelligibile primũ. Pro ide sicut ab ipso cælestiũ medio, ut pleriq; cõfirmãt a sole

uniuersalis uita per cuncta diffunditur, absq; ulla ipsius uitæ resolutione, uel rarefactione, uel mixtione. similiter p cuncta diffunditur inde lumen quod quidé ex ipsa omnium uita omniũ fit uiuificũ atq; hic est mirabilis ordo ĩ ipso uisualiũ, uisibiliumq; genere, & a multitudine redigantur in unum, a quo & ante processerant. Est & mirabilis copia ipsius primi uisibilis, ut eius uirtute omnia uideantur. Est deniq; singularis efficacia uisus, ut p unũ ĩnumerabilia sentiat. quoniã uero cæteri sensus & reliqua sentienda ordine quopiã omnino carere nõ debét, uerisimile est, & sensus reliquos & cætera sẽsibilia in ipsa uirtute primi uisus, & primi uisibilis cõtineri, ut si p se minus saltẽ p illius ordinem ordinentur.

PRISCIANI.

d Ixerit forte quispiã, cõsideratione dignũ esse, nunquid quod est lucidum, ipsumq; lumen sit uisibile principale, quod per se ipsum moueat oculum & circa quod agat uisus nullo extrinsecus alio egens perficiente. Colores aũt tanq̃ exigua quædã lumina per se uideri nequeát. sed uisibile ipsum exigant pricipale eos euestigio perfecturũ. Sed dicet insup aliquis si ita sit non oportebat lumen ad hoc conferre coloribus ut cernantur. Sed contra cõfunderet illos. Quẽ admodũ maius lumen minus obruere solet, atq; ĩ ipsis rebus, quod magis fulget, occupat quod fulget minus. Sic sub sole lychni lumen minime cernitur. Non est autem eadẽ cõparatio maioris ad minus, atque præcedentis adsequens. non. n. tanq̃ simpliciter uisibile confertur cum lumine coloris, neq; . n. conspicuus oĩo est absque lumine. quaqropter cõparatur ad lumẽ quasi uisibile cõsequenter quatenus ab ipso pficitur uisibileq; fit p ipsum, Ipsum uero lumen suapte natura ad hoc sufficiẽs ut cernatur. Quod si ĩ cæteris sensibus nõ ĩuenitur proportio similis per quã aliud quidẽ præcedenter, aliud uero cõsequẽter sit audibile, uel gustabile. hæc certe opulentia quædã est, tum uisibilis omnium primi, quod lumen esse dicimus Cætera uidelicet uidenda pficere, tum ipsius uidendi potentiæ. sentientis scilicet non solum lumen, sed etiam alia quædam ipsius luminis beneficio.

Caput. xxiii. Quomodo mediũ conferat ĩ uidẽdo. MARSILII.

q Vontã nõ quælibet actio passióq; iter sensũ, atq; sensibile cõfert ad sentiẽdũ. sed certa quædã, & moderata. ideo iter uisũ, atq; colorẽ quodã opus ẽ medio, quod & spatio moderetur actionẽ atq; passionẽ, & proprietate quadã agens accomodet patienti. Mediũ eiusmodi nõ põt esse uacuũ In uacuo. n. neq; spatiũ est, neq; proprietas ulla. hæc. n.

sunt

sunt corporis passiones, Præterea, ut oculus quod est corpus accõmodetur uisibili, quod & corpus est, uel in corpore exigitur cõtinuitas quædã facta p corpus, quæ non fit p priuationem corporis, quod est uacuum. Esto igitur medium eiusmodi corpus, non quidẽ opacũ. Visus.n. & color luminales sunt quodãmodo, ac plenius insuper lumen desiderãt quod ergo tenebriferũ est, non medium, sed impedimentũ est ad uidendum. Medium igitur sit diaphanum, quod inter oculum & colorem non luminosum confert, tum spatio ad actionis, & passionis modum, tum perspicuitate ad uberius lumen accipiendum, atq; insuper exhibẽdum ubi uero uel oculus uel color est admodum luminosus, interuallo saltem conducit ad actionem, passionẽmq; temperandam. confert quin etiam ad duo hæc inter se deuincienda proprietate quadam, Nam pspicuitate, & luce cõgruit cum colore luminoso, & oculo perspicuo simul atque lucẽte. Memento interim diaphanũ per se esse aliquid luminale.

PRISCIANI.

q Voniam uero uidetur moueri diaphanũ a coloribus, hos aũt optamus quæstionem hanc. scilicet quomõ moueatur, utrũ defluxu quodam, uel ex eo, q hi quidẽ agãt, hoc aũt patiatur extendere insup & ad illos, qui uisionẽ sine diaphano fieri putant, a coloribus duntaxat pductis ad oculũ, atq; etiã ad illos, q ex ipso sensuũ instrumẽto emitti aliquid arbitrantur, ideo opæpretiũ ẽ pquirere, quãdo qdem re uera mouetur diaphanũ, quomõ moueatur. Videntur utiq; colores p mediũ diaphanũ uideri quidẽ, ap positi uero oculis nõ uideri Ad hoc aũt diximus diaphanũ reqrere medium, ut uidendæ res illustrẽtur. Sed quando spectaculum ipsum p se lucet nunqd diaphão quodam opus ẽ medio. Immo & tunc est opus, ut diximus, ut sit cõgruũ ĩteruallũ. Oportere quin ẽt mediũ nõ esse solidũ, & opacũ, ne tenebrifica proprietate ĩpediat actionẽ. Sed nunqd diaphanũ ad id tantũ confert ut nihil impediat? Perinde ac si foret uacuũ ĩteruallum. Non est aũt consentaneũ rationi, sed conferre aliquid, & hoc oportet, non enĩ uel temere medium corpus est. Iam uero & in coloribus manifeste conducit, quos nisi illuminatum esset medium cernere non possemus. consequens est igitur in rebus quoque fulgentibus ad aliquid id conducere.

Caput. xxiiii, Quod medium diaphanum inter colorem & uisum quodammodo moueatur atque patiatur.

MARSILII.

c Irca omnem sensum compertum est iter externum sensibile

atque ſenſum,eſſe medium aliquod aereum aut aqueum, & id quidem a principali ſenſibili moueri patique non nihil prius quam ſenſibile ad ſenſum uſque peruenerit. Ergo ſimiliter & circa uiſum color ipſe uidendus lumine iam conſpicuus, & ipſe lumen, quod color eſt cœleſtis mouent quodãmodo diaphanum medium, & in ipſum nõ nihil agūt atque ita moderatius, congruentiuſque ad oculum uſque procedunt.

Quod enim luminoſum eſt agit euidentius in diaphanum. color igitur & ſi non per ſe luminoſus, quia tamen luminalis eſt ex ſe aliquid agit & ſi nõ illuminet. illuminatos uero colores agere in diaphanū nõ negabis. Ac dum tanquam illuminati agunt plurimum iterim tanquã colores agere quoque non nihil.

PRISCIANI.

Præterea ſi in audiendo & in odorando quodãmodo moueturaer, atque etiam in tangendo, quando ſit medius intercalefacientem, atque calefactum, & in guſtando ſimiliter. ſiquis liquor medius interuenerit, tametſi in his medium ſit eiuſmodi permixtione quadam potius quam actione ſi inquã in his ſenſibus res ita ſe habeat, conſequens eſt ut in uidendo medium etiã moueatur, Rurſum omne illuminans euidẽter in diaphanum agit, Tale autẽ eſt quod ualde fulgens. Quapropter quod etiam minus fulget, aliquid agit, quãuis non adeo ut illuſtret colores igitur ab illuminante perfecti illuſtratique, ipſi quoque diaphanum cõmouent.

Caput xxv. Quomodo color moueat agátque in diaphanum, atque oculum.

MARSILII.

Ignis thermarum agit in aerem, aer in hominem. hic duo ſūt agentia, & geminæ actiones, Nam ignis calorem largitur aeri factum iam in eo aeris qualitatem. Aer ita feruens etiam igne ſubtracto hominem calefacit. Tactus feruentem aerem, uel ſaltem tepẽtem ſentire poteſt, quãuis non perſentiat ignem. Non ita color illuminatus uel luminoſus, qualis eſt cœleſtis, & igneus, non ita format diaphanum lumine quodam ſic per diaphanum mixto, factóque iam diaphani qualitate adeo, ut diaphanum iam formatum ſit proprium agẽs formans oculum actione propria, preter ipſum coloris actum. Alioquin diaphanum coloratum, ſentiremus non colorem. Nunc autẽ colorem perſpicue cernimus quoniam lucidus eius actus ad nos uſque peruenit, & quidem momento, & totus in qualibet aeris portióe. Totũ enim repente, & ubique uidemus, ex quo patet non eſſe hunc aeri miſtũ nec factũ

nec factum aeris qualitatem sed aeri potius (ut ita dicam) insidere sicut eques equo, non sicut in equo figura. Atque sic separatum adesse diaphano, sicut intellectualis anima corpori,

PRISCIANI.

Vnquid igitur colores quidem diaphanum mouent, hoc au-
n tem mouet aspectum, quasi ipsum a coloribus sit formatum
nequequam Alioquin diaphanum quidem ita passum per-
sentiremus, colorem uero minime. Sin autem colorem ipsum sentimus, is certe mouet aspectum. Veruntamen diaphanum quoque sentimus hoc autem etiam per se ipsum mouet intuitum, quando uidelicet iam, est illustratum, nec iam per aliud, atque tanquam a coloribus motum. Quis nam igitur hic motus est, ut etiam cognoscamus quomodo res ipsæ uidendæ usum per medium moueāt. Assero igitur, quemadmodum res illuminans perficit diaphanum, dum uidelicet rei illuminantis actus diaphano separabiliter adest atque oculo per diaphanū, non quia diaphanum aliquid inde proprie passum fuerit, sed quoniā ipsum quoque per actum luminis separatim sit perfectum, ita colorem illustratum agere in diaphanum, actionem uidelicet separatim diaphano insidente, siue potius superuectam, quæ quidem propterea non succedente quadam per partes distributione, sed semel tota simulque toti ubique fit indiuidue præsens, & quasi format diaphanum separatī, atq; cum hoc ita formato nostrum quoque simul mouet aspectum Adeo ut ipse color etiam agat in uisum, sed ita ut interim utatur diaphano tanq̄ propriæ actioni subiecto, non quidem ut patiente, sed ut formato per actionem eiusmodi separatim. Quamobrem ipse coloris actus non mistus fit oculo præsens, quāquam non aliter præsens quā diaphano utēs uelut curru, quandoquidem aduehit se imistum.

Caput xxvi. Diaphanum non est subiectum luminis. tanquam qualitatis suæ, sed est uehiculum luminis tanquam separabilis ab eo, & continuus semper corpori luminoso.

MARSILII.

Icut cæleste lumen hucusque porrectum est uehiculum mira-
s bilium quarundam uirtutum ab eo separabilium, sic dia-
phanum est uehiculum luminis ab eo interim segregati nec a diaphano, sed ab illuminante continue dependētis. Similiter actus illuminati coloris per diaphanū sese porrigit diaphano, non permixtꝰ & tamen a diaphano uelut curru traiectus ad oculum, & quia non per-

mistus, ideo totus ubique, & idcirco ubique totus apparet. Quod in uoce materiale est. idest aer fractus. non est ubique totum, sed quod spiritale est in ea. idest significatiuum uel saltem speciale quiddam. impressum uoci tū extra nos a uita mundi, tum intra nos in instrumento sensus ab instrumenti uita, hoc autem dicitur nec per se cum aere pati, nec aeri permisceri, & totum simul audientibus cunctis adesse.

PRISCIANI

q Vid ergo diaphanum ad uidendum confert? si coloris actus in ipsum incidit non permixtus, hoc ipso prodest, quod traiicit, atque perducit. Peruenit enim coloris actus ad uisum uectus diaphano separabiliter (ut diximus) atque indiuidue toti præsens. Itaque quicunque in theatro spectant, quotcunque sint, spectaculum idem ubique totúmque conspiciunt, sicut & uocem ibidem omnes totam pariter audiunt. Vocis etenim actus est impartibilis, ubique totus se partibiliter, idemque præsens, ut pote qui nec perfertur una cum aere nec similiter alteratur, Argumentum enim est absolute præsentiæ, cunctis & unicuique audientium inesse totum atque sub unius formæ ratione similiter omnes implere.

Caput xxvii. Quod ad sentiendum proxime confert, non materiale aliquid est, Sed quiddam potius spiritale.

MARSILII.

m Emento quod ímateriale est, atque indiuiduum, & solutum a subiecto, & ideo ubique totum circa sentientes non posse a materiali procedere. Ideóque constat non solum in sensibus nostris. sed in uniuerso spiritale aliquid, & uitale uigore. Cuius uirtute spiritales actus, & species, & imagines procreantur, quotiens materialis passio fit in aere, uel a sonante, uel a colorante, uel ab aliis obiectis sensuū & tamé interea resultat immateriale quiddam in instrumento sentiendi, uel etiam in ipso aere. Quod necessario ad actum sentiendi requiritur, qui sane actus non proprie fit ex passione materiali aeris uel instrumenti, sed ex quadam specie spiritali, quæ interim quadam uitæ uirtute resultat in eis, neque tamen species eiusmodi sufficit ad sensum atque iudicium, nisi ad eius incitamentum anima statim rerum sensibilium rationes sibi ínatas educat in actum.

PRISCIANI.

d Ic ergo non ne pulsatur passiuéque mutatur a sonante aer, instrumentúmque auditus. Profecto passio quidem, & motus

præcedit

præcedit circa corpora, Sed hæc non sunt uox ipsa, nec auditio, hæc autem est secundum actum perfectio quædam, quæ secundum speciem consistit circa motum. Verum hic quidem passio aeris antecedit. Si quidem pulsatione quadam fit aliquid audiendum. Quod uero spectādum est, non per diaphani passionem fit conspicuum. sed iam ī se ipso spectabile est, color ipse uidelicet illustratus. Si quis autem hic quoque dixerit fieri quandam passiuam sub coloribus in aere affectionem. non tamen per hanc color spectandus euadit, Immo per actum aliquē speciei, perfectum simulque totum, ubique præsentem, & expedite diaphano absistentem. qui passiua quadam conditione afficit instrumentum. Non tamen uisus in passione consistit sed in speciali, siue specifica uitæ perfectione, atque in partu quodam rationis innatæ.

Caput. xxviii. Circa uisum passio materialis minime apparet, Plurimū uero species spiritalis, circa auditum uero quasi pariter apparet utrūque Circa tres autem reliquos passio quidem maxime patet. species uero minime.

MARSILII.

o Mne sensibile genus afficit medium, & instrumentum per suam naturam naturali quadam & materiali quodammodo passione. Nam lumē hæc subtiliat, atque souet eo ipso, quod lumen est. Albedo disgregat, nigredo congregat, uiredo contemperat, sonans frangit, & rarefacit, atque condensat. odoriferum similem sibi imprimit qualitatem naturaliter hæc afficientem. similem gustabile, similem quoque tactile. Quoniam uero passio hæc tanquam materialis longe distat ab animo penitus spiritali, ideóque si creuerit, sensum minuit, & denique perdit, necesse est præter eam interesse speciem quādam quodammodo spiritalem, & quasi iam indiuiduam, siue hæc in instrumento tantum resultet, ut in tactu atq; gustu, siue etiam extra ceperit, ut uisu ī audiui, olfatu alioquin non possent hi tres adeo distantia persentire. Naturalis utiq; species instrumenti uisualis minime materialis est, similis ferme est naturalis species auditus atq; soni, Ideo in minima passione materiali facillime resultat species spiritalis. q̇ necessaria est ad sensum. In tribus autem reliquis, species tum instrumenti, tum obiecti materialiter iudicatur, Idcirco materiali, magis passione resultat species illa, quæ cōfert ad sensum, ut pote quæ & ipsa sit quasi materialis. Possunt tamē hæc obiecta sine effluxu materiæ suæ mouere sensum, multo itaq; magis & colores possunt.

PRISCIANI.

i N odore autē atq; odoratiōe manifestiorē passio quæ cōtigit

in medio. Ideóque absente re odoranda permanet odor non solum propter effluxas inde particulas.sed quoniam aer aliquid est perpexus quemadmodum & calefactus euadit,quotiens inter calefacientem,calefactúmque medius incidit aer,quin etiá medius inter mella atq; linguam dulcedinis qualitate perfunditur. Iam uero & hic tum sensus,tũ sensibile,secundum speciem se se habet,Sed quoniam in his species tam instrumenti sensus,quam sensibilis magis ad materiale declinat,ideo in his uehementior,& icciirco manifestior tum instrumentis,tum aeri occurrit passio,ut sensibilem participent speciem. Neque tantum hæc secundum effluxus sentire solemus,multoque minus aliquid a coloribus effluit,quod efficiat uisionem.sed uidentur ex eo ꝙ agant.

Caput xxix.Sensibile confert ad sensum non effluxu,sed actione.

MARSILII.

e Ffluxus trahens secum aliquid de materia, naturáq; rei, similiter afficit medium,atque instrumentum Et ideo huc tendit ut naturam mutet.Qua mutatione crescente adducitur sensualis natura desinere.Itaque nõ effluxus a re naturalis proprie cõducit ad sensum,sed ipsa simpliciter actio,non tam materiam rei sentiendæ sequens,q̃ speciem,speciem inq̃ non tam quia sit in materia q̃ quia sit species ab idea,quare actio eiusmodi ad instrumentum profecta desinit in eo saltem.si non prius in speciem quodámodo spiritalem sensibus necessariam. Lumen hoc ipsum,quod simpliciter sit uisibile nõ habet ex uirtute diaphani,immo hoc ex illo id euidenter habet.sed diaphano tanquam uehiculo ad nos usq; traducitur Est ergo nobis uisibile in diaphano potius quam per diaphanum. Dici uero potest nihil nobis esse uisibile præter colorem.Item nihil præter lumen,nam & lumen color quidam est,tum naturalis syderibus, atque igni, tum diaphanus peregrinus,& color est lumen,tum instrumentum in compositis,& opacis,tum sincerum in cælestibus,atque diaphanis.

PRISCIANI.

s Ed estne adeo fortis ipsa coloris potestas,ut absque effluxu moueat,atque continue. Constat enim continue actum suum edere, nisi forte quemadmodum ignis materia indiget ad agendum,sic & luminosum,sed certe non color tantum, sed(ut dictum est) esse sensibile,sensus mouet eo ipso ꝙ agit, Color autem nec semper,sed quádo iam est illustratus,& quádo(sicut Theophrastus ait)

diaphanum

diaphanum ei tanquam materia subest, quod quidem simul & lumine colores perficit, & quodammodo formatur ab illis, separato uidelicet actu huc inde manante. Lumen autem non per diaphanum, sed in diaphano potius, & secundum seipsum nobis fit conspicuum ipsum quoque diaphanū fit lumine manifestum. Forte uero non est diuidendum (ut Theophrastus ait & recte ait) neq; enim lumē absq; diaphano, neq; hoc absq; lumine sensu percipitur, atqui si lumen est diaphani color, certe hoc ipsum, quod uisibile dicitur, nihil præter colores erit.

Caput. xxx. Aer medius cōfert ad uisum, auditū, olfatum, nō ex eo proprieq ́ a re sentienda formā accipiat, Sed actum ab illius forma manantem traducat ad sensum.

MARSILII.

Es uidenda nō imprimit aeri formā aliquā uel figuram, sed
r ab ea iam illuminata procedit ab eius specie lucidus quidam
actus, & specialis, atq; specificus nō mixtus aeri, & ideo aerem non figurans, sed cum primū attingit lucidum in nobis spiritū, rursus euadit in speciē speciei unde uenerat congruentem. Ab obiecto sonante atq; olente tanq̄ magis materiali, q̄ sit obiectū uisus euidentius patitur aer atq; spiritus, q̄ a colore, Verūtamē nō ī eiusmodi passiōe sensus efficitur, sed in actu quodam speciali atq; specifico qui a specie rei procedens sub passione latet, & in spiritu redit ī speciē uirtute uidelicet uitæ nostræ quæ est admodum specialis. Ac si forte & prius q̄ nos attigerit in speciē, euaserit spiritalē. fit utiq; talis mundanæ uitæ uirtute. Vna. n. mundi animalis unius uita, nanq; singulis insita inuicē cōnectit singula, præcipue quæ aliter sunt conformia, efficitq;, ut etiā quæ procul distare uidentur agant in se inuicem facile, atq; compatiantur, quod magi testantur.

PRISCIANI.

Vid ergo diaphanum patiens efficit uisionem? Quidam enī
q figurari formarīue proprie putant, uerum non ita putandum
sed quemadmodum diximus, efficere uidelicet uisionem tanquam ipsum accipiens absolute actum a uisibilibus emanantem, eūq; copulans instrumento. uisibiles uero non solum colores sunt, sed etiam magnitudines atque figuræ, quamuis secūdo quodam gradu sicut iam distinximus. Olfatus autem (ut ait) fit per aerem tanquam cōmixtum ut apparet, atque patientem. auditio uero per aerem figuratū. Dictū est autem sensum non secundum passionem fieri, & uocem non esse figuram in aere factam, sed perfectam quandā speciē actionis, siue actus.

Tū uero odorabile nō passio quædā ē, sed spēs. patitur aūt magis aer

ab istis tanq̃ a speciebus magis ad corpus, materiámq; declinantibus.

Caput.xxxi. Quod minus materiale est potentius uenit in sensum im materialé, atq; sensus remotior à materia obiectũ imateriale potentius excipit.

MARSILII.

q Vatuor sunt causæ, quibus sensibile ad sensum magis peruenit, magísq; sentitur. Prima quando obiectũ ad hoc est efficacius. Secunda quãdo sensus ẽ purior. Tertia quãdo medii qualitas est utriq; conformior, adeo ut aptius ab obiecto in sensum traiiciat actũ. Quarta si accesserit distantia minor. Visus, atq; uisibile propter naturã spiritalem longius inter se agunt. Cæteri sensus gradatim descẽdentes in actum, quia paulatim natura materialis in instrumẽto crescit atq; obiecto, paulatim ineptius inter se pigriúsq; agunt sensus. atq; sensibilia. neq; tam procul q̃ uisus in sentiendo procedunt.

PRISCIANI.

p Ost hæc interrogat Theophrastus utrum quodlibet sentiendum ad sensum æque perueniat, an poti⁹ hoc magis, illud minus. Arbitror equidẽ proculdubio nõ similiter peruenire. sed quatenus, quod est sentiendũ uim habet ad agendum maiorem siue minorem. Rursum quatenus instrumentũ sensus puritatẽ habet magis minúsue sincerã. Præterea quantum ipsum quoq;, quod mediũ est, magis minúsue est aptũ ad actũ inter obiectũ sensúmq; trahiciendũ. Denique secundum interuallum longius, aut breuius, quo sensibile sit eminus, aut cominus perueniendi differentia quædam accidit.

Caput.xxxii. Inter sensibile quia materiale nimium, atq; sensum ímaterialem, semper est opus medio quodam quodãmodo spiritali.

MARSILII.

q Vando ad longissimũ spatiũ scintillã uides, exiguum locustæ sonum audis, & animalia quædam minima quæq; Item apes & formicæ mellica olfaciunt remotissima, conchæ quin etiã distantia gustant, & tot pedo per longam sæpe uirgam stupefacit te quasi tangens, putas ne præsertim in superioribus a minimo quoque obiecto longissimum spatium frangi, & materialiter affici? nequaquam. sed intercidit, nescio quid quodammodo spiritale, quod per tam longum spatium agat in sensum. idest actus quidam specialis, atque specificus a specie rei sentiendæ proueniẽs, siue hic intra nos fiat, ut in tactu atque gustu. siue ẽt extra nos, ut ĩ uisu, auditu, olfatu, qui & uirtute fit uitæ cõis cuius beneficio cũcta ligãte tã facile a rebus distãtib⁹, & mouetur sẽsus &

corpus

corpus conforme patitur a conformi, quod per magicen est cōpertum. Quamuis autem ab obiecto magis materiali medium & instrumentum uehementius patiantur, ut in tactu, gustu, olfatu, & sæpe auditu, tamen ab eo, quod minus materiale uenit, sensus tutior expeditiorq; resultat. Circa uisum statim ab obiecto actus prouenit spiritalis ipsius, ut arbitror luminis beneficio itaq; momento eodem uidemus quo procesfit, sed sonus prope sonantem materialis quædam passio est aeris. atq; fractio tépore facta, eiq; mox succedit specialis, & quodāmodo spiritalis actus simul totus attingens auditum qui in aere ita fracto resultat uirtutis occultioris officio. Itaq; non eodem momento pulsantem audis quo & uides. Procedit autem specialis actus ī uoces, quatenus & passio aeris non passio in q̄ frangens, sed afficiés nam ultra frangenté lōge procedit.

PRISCIANI.

Eterum ꝙ in omnibus quoq; sensibus, īter sēsibile, sensumq;
c mediū aliquod īcidat, quāuis exteriorū obiectorū mediū appareat euidentius eorum uero quæ quodammodo sunt in nobis, minime, satis & ab Aristotele definitū est, & á Theophrasto nihil est dubitatum, & si instandum hic studiosius iudicauit. At illud in primis quispiam indagauerit, si præsentia uocis (ut diximus (repente aduenit simul tota, quo ná pacto qui sono propinquiores sūt, magis audiát, atq; uelocius. aut quomodo, quádo quis quercū incidit prius cædenté cernimus, q̄ sonitū audiamus Constat enim non simul percussionis aspectū fieri sonitusq; auditū. Dicendum est autem hoc ita contingere, quoniam necesse est aerem pati prius aliquid, atq; moueri Quo quidem ita moto, ipsa uocis species mox tota fit simul. Passio quidé motusque in tempore fiunt. Species autem posterius sane, sed ei, quod iam factum est tota simul accedit. circa uocem igitur posterius, in passione actus ipsius species accidit, eatenús que peruenit, quatenus per continuitaté aeris procedit & passio. Quamobrem qui sunt propinquiores obiecto, citius magisq; audiunt. Quippe cum uelocius, magisq; patiantur, qui sonanti primo propinquiores existunt. Quod uero uidendū est, non per passionem, in diaphanum agit. quando nec ipsum quidem quod illuminat. Itaq; sine tempore agit, simulq; occurrit omnibus, quibus cernitur. Tametsi non similiter omnibus, sed propinquioribus se expressius patefacit. Quoniam in ea, quæ paratiora sunt uehementius agit. hæc autem sunt, quæ secundum locum sunt uicina, propterea ꝙ, & quæ uidentur, & quæ quodammodo uident, corpora sunt.

Caput.xxxiii. De reuerberatiõe lũinis,& imaginibus. MARSILII.

l Vmen incidens in corpus quodammodo densum leneq; & nitidum sistit se ipsum, colligitq;, & pronnus conualescit in corpore uidelicet tum firmiore, tum ei præceteris cõgruo, Congregatũ ideoq; & ualidum agit hinc iterum in oppositum, quãdo scilicet est corporibus quoquo modo specularibus resultat in oppositũ parietem, ibiq; splendorem procreat. Resultat item in alia & in oculos. Nunq̃ itaque frangitur sed explicat primo se ipsum, deinde replicat, atque applicat. Et utrobique unus continuusq; uidetur luminis actus, Radius similiter uisualis corpus attingens quomodo libet speculare firmatur, cõgregatur. corroboratur, & replicatur Relapsusque in oppositum ex speculo, res speculo uidet obiectas. Sunt, & qui uelint formas rerum illuminatas ad speculũ producere radios qui inde reflectantur in uisum res ita uidentem, Addit Theophrastus & plato á figuris rerum illuminatis imagines quasdã progredi, quæ nominãtur Idola. Idos enim species est ab hac per diminutionem idolum appellatur, quasi specimen siue exilis quædam species á specie perfectiore proueniens. hæc igitur idola quasi ualde debilia, uisum non plus mouẽt q̃ in speculare corpus inciderint, quo stabilita redintegrata corroborata se oculis offerant. siue ipsa ad uisum inde procedãt, siue radius uisualis ad eas ipse prosiliat. Quo autem modo idola nõ solum spiritalia sed etiam materialia e rebus effluãt tum p lumen, tum sine lumine, tum ad uisum, tũ ad alios quandoq; sensus, & præcipue in spiritu nostro imaginali tanq̃ in speculo quodam conualescant, seq; nobis ostendant, & in nos mirabiliter agant in plotini cõmentariis pertractamus.

PRISCIANI.

t Heophrastus inquit deinceps de refractionibus siue reuerberationibus esse tractandũ, dici nãque solitũ esse expressioné quandã obiectæ formæ quasi repercussæ in aere fieri. Forte & ipse Plato idẽ sentit, ubi ait apparitioné quandã corporaliũ specierũ idolarem siue imaginalé fieri in lumine. lẽni cuidã corpori circunfuso. Nos igitur fractiones, seu uerberationes non debemus corporeas hic admittere. Nam tale quiddã passio est ab ea, quæ naturaliter est actio, dissidẽs Præsertim ubi de solis lumíe agitur, sed uerberatiões quoq; actiuas & efficaces debemus accipere, dũ uidelicet, & ipsum, quod illũinat. & ille q uidet circa corpus densum, tersum, lene, lucidum, efficacius agit, adeo ut & ipsum illuminans per hoc insuper illuminet alia, & ipse uidens,

per idem

per idem respiciat aliud. huius enim secundus est actus. Quippe cũ subiectũ eiusmodi lene, atq; subrutilans, simul in actione conducat. Qua ratione cum lumine cognationem habet. Tum uero & quia quod illuminat utrobiq; agit, merito secundus actus fit primo cõnnuus, & quia corpus lene tersũmq; in actu secundo, siue actione secũda, simul ad agẽdum cõfert, ideo diuisio quædam utrorũque contingit, siue concurrit, Quod quidem uerberatio, siue fractio nominatur, Quando uero per specula spectantur uultus fit ibi uisionis ipsius reuerberatio quædam in formam primam non secundum passionem. sed secundum actionem sicut diximus Plato autem effici uult etiam apparitionem quandã corporalium specierum imaginalem in ipso uisionis prodeuntis actu, circa lene quoddam nitidũmq; corpus, non quidem per effluxũ quendam corporeum a corporibus. sed per specierum umbratilem quandã figurationem in apparendo, atq; uidẽdo. Quod forsan & Theophrastus indicat. ubi ait per reuerberationes formæ expressionem quandam, siue figurationem in aere. fieri

Caput. xxxiiii. Inter agens & paciens oportet esse communionem.

MARSILII.

Bi futura est actio peremptoria, cõmunio inter agens, & pati-
u ens sufficit in materia, ut inter ignem atque aquam. Quod si accessent cõmunio in qualitate non nulla facilior proueniet actio, qualis inter ignem aerẽmque contingit. Vbi uero iminet actio perfectiori necessaria est cõmunio in quadam proprietate naturæ, sic rationale docet rationale. sic luminosum illuminat luminale, hoc enĩ perficit præceteris illud, quoniam ad huius formam in illo est quædã proprietas incohata. Proportio itaq; in proprietate quadam est sensus huius ad hoc ipsum sensibile, illius ad illud, oculus diaphanũ quiddam est & luminale atq; in eo, quod naturaliter cepit habere ad summũ perficitur a lumine per diaphanũ. Similiter spiritus auditui seruiens habet aereã proprietatem iam quodammodo in se sonantem uel facile resonabilẽ accedente uidelicet aere fracto perfectius sonante, in spiritu similiter olfatur uapor, inest expeditissimus ad uapores odorum, & quasi iam odorus. In gustu naturalis quædam saliua expositissima est quasi similibus ĩ sapore liquoribus ĩ tactu natura solidior, & primis elemẽtorũ qualitatibus accõmodatior inest. Et ubiq; patitur hoc ab illo, nõ qa hoc illi ĩ similitudĩe sit æq̃le, sed qa quodãmõ simile & p hoc ad reliquã similitudinẽ facilĩe properãs & obediẽs tãq̃ formabile formatori. ĩstrumẽta sen

suum conueniunt cũ sensibilibus in proprietate. quam diximus. Sensus autem in rationibus insins sensibilium. Intellectus cum intelligibili multo magis. Penetrat enim intelligibile resoluendo, quod sensus efficere nequeunt.

PRISCIANI.

s Vbdit uero post hæc, in quibusdam uideri sensus instrumentum rebus sentiendis esse cognatum lingua enim per humorem quendam gustat saporis humorem. Auditus quoq; aereã audit uocem per motum aeris intus inclusi. Quærit igitur quam ob causam non in aliis quoque sensibus similiter res se habeat. Item quomodo simile á simili patiatur. scilicet ab externo aere intimus aer. Et humor infimus ab humore. Immo & í cæteris ratio est cõsimilis. Nempe in quolibet sensu tale istrumentũ est, quale est eius obiectũ Quippe cum instrumentum obiectorum actionibus sit subiectum. sic ergo diaphanum quidem est in uisu, resonabile uero aliquid in auditu. Non eni qua ratione est aer, sed qua resonabile quiddam sonum haurit. olfabile similiter in olfatu quiddam latet. Qua propter hic quoque est aliquid aqueum, uel aerium, uel potius medium. Nam humor aqueus est in gustu. In tactu deniq; facultas quædam est potens congrue tangibiles excipere qualitates. Nec ita simile a simili patitur, sed quod est in potentia ab eo, quod existit in actu, neque rursum, tãquam aer ab aere patitur, Sed tanquam aliquid in potentia resonabile ab eo, quod actu resonat.

Caput. xxxv. Dubia de uisu, auditu. olfatu.

MARSILII.

m Edium necessariũ ad uidendũ nõ est aer, aut aqua, sed ipsum simpliciter ubicunque sit diaphanum. uerum tamen diaphanum aqueum ad hoc positũ est in oculo ut aqueus humor te nuem ipsius uisus coerceat spiritum, alioquin prorsus euolaturum. obiectum auditus est ipse simpliciter sonus siue in aere fiat puro, siue aqua. uerum tamen aer potissimum inclusus naturaliter est in auditu, Quoniam facilius q̃ aqua mouetur, Necessarium est autem ad audiendum instrumentum auditus moueri, Quoniam igitur spiritus aereus est instrumentum auditus, Ideo nullo modo potest audiri quicquam, nisi eiusmodi aer moueatur inclusus, & forsan aliquis propterea opinabitur non audiri externum aliquid, nisi ei sit aer infusus, aut etiam circunfusus. Potest tamen aliquid adorari absque aere respirato. scilicet ab animalibus olfatum habentibus expeditum ab hominibusque similibus

Animantes uero & homines habentes meatus ad olfatum oppletos reſpiratione duo præcipue conſequuntur, nam & uberiorẽ odorem attrahunt, & tracto uiolenter aere meatus protinus patefaciunt.

PRISCIANI.

Vr nam igitur humor quodãmõ aqueus poſitus eſt in oculo.
c Ac nõ potius humor quidã aquæ aeriq; cõmunis? quãdo quidem & diaphanũ eſt utriſq; cõmune. Rurſum, cur nõ & in auditu cõmune quiddam ponitur aeri, atq; aquæ. Siquidem & in aqua fit ſonus. Similis de olfatu accidit dubitatio, ſed profecto ſufficit alterũ, nã & in externis non eſt opus cõmiſſione, ſed ſiue aqua ſiue aer ſit, quod eſt medium, ſimili ratione uidemus. Cur ergo in aqua pupilla locatur? quoniã uidelicet aqua magis q̃ aer cohibet atq; cõſeruat. Quã rurſus ob cauſam auditus eſt in aere poſitus. nempe quoniam aer eſt mobilior. Confert uero motus ad ſonũ pcipiendũ Verũ ſi abſq; reſpiratiõe olfatus fieri poteſt quid prohibet (Theophraſtus ait) quominus ſine aere aliquid audiatur? hoc certe, quia non poteſt intus fieri ſonus abſq; pulſatione aeris auribus intimi. Inſtrumentũ nanq; auditus eſt aer, olfatus autẽ ipſius inſttumentum non eſt ſpiritus ille reſpiratiõe tractus, ſed ille quidem utilis eſt ad meatus aperiendos, qui ad olfatũ ducunt, In illis uidelicet, quæ obſtruſos meatus habent. In quibus uero patent hæc, etiam non reſpirantia prorſus olfaciunt.

Caput. xxxvi. De ſono & motu, qui fit in auditu perpetuus.

MARSILII.

Vtant peripatetici ſonum ipſum audibilem. ideſt qui ab ex
p ternis uenit ad aures fieri uiolẽta quadã colliſione, atq; fractione, ubi corpus minus craſſum in craſſius quoddã ĩcidens uiolenter retunditur atq; cõfringitur. In eſſe inſup auditui cognatũ ſibi aerem, qui ppetuo moueatur & ſonet ſed motũ eius ab omni uiolentia naturaliter eẽ remotũ, atq; eſſe actum quendã uitæ uegetalis in aere illo ſe perpetuo exercentis, atq; inde motũ procreantis quoquo modo localem actũ uidelicet circulo quodã. qui ſane motus aer craſſiores capitis partes circum attingens cõtinuũ ſonum efficit mira facilitate tam exiguum ut nõ ſuſcitet ĩ nobis ſenſum, præcipue quoniã huic ſemp eſt aſſuetus. Quotiẽs aũt obſtruimus aures ſõus ille prius diffuſus, atq; exhalabilis cogitur, conualeſcit, reuerberatur, auditur Ante uero quãdo nõ audietur, cæteros ſonos minime confundebat neq; motus ille motiones extrinſecus uenĩẽtes. nã & lenis eſt & in alia ſpecie q̃ motus externi.

PRISCIANI.

i Nter hæc interrogat Theophrastus nũquid sonus solido quopiam prorsus idigeat, an etiã sine solido fieri possit, qualis uentorũ sonitus eẽ uidetur. sed re uera hi quoq; terrã ꝑcutientes resonãt. immo & ipsi tonitrus tum demũ fiunt, quãdo spiritus circa nubẽ quasi solidũ aliqd frãgitur. Cæterũ si aer cõgenitus ẽ auditui, auditur aũt aliqd, quãdo aer externus hũc pulsatione cõtingit, atq; hic quoq; semper est in motu sonãtq; semp, sequitur, ut motus motũ sentiat, nõ sonus ipse sonum, tam & si quod inest siue agitatũ siue resonans sensum prohibet, quẽadmodũ in cæteris accidere solet. uerũ nõ simpliciter sensibilis est intimus ille sonus, Vnde fit, ut neq; sonantẽ ꝑcipiamus nisi aures obstruamus. Tũ uero & motus eius uitalis ẽ, nec qualis pulsati aeris atq; ꝑcussi. Quãdo uero aer q nobis est intimus paritur a percusso, ipsamq; soni speciẽ iam accepit, tunc sane fit auditus in actu. Prior itaq; sonus, quoniã nõ est sensibilis nõ confundit auditũ. Quin etiã motus ipse uitalis nõ solũ nõ impedit quidẽ, sed etiã confert ad pulsatũ fractũq; aerẽ sentiendum.

Caput xxxvii. Quomõ in uidẽdo, audiẽdo, odorando sit mediũ inter sensibile atq; sensum.

MARSILII.

s Atis quidẽ cõptum est inter rem coloratã uel ad modũ luminosam, atq; uisum mediũ aliqd esse, i. diaphanũ & actum quẽdam uel speciem spiritalẽ. sine quo medio offendatur uisus & obruatur. quin etiã quãdo remotissima quædã audimus uel olfacimus, patet p mediũ tempatũ illa sentiri. At quãdo a sonante propinquiore in nos fractus aer irrũpit uel a thure propinquo proueniẽs influit uapore nõ ne natura ipsa sensibilis, deniq; sine medio tangit sensum. Responde, quãtũ de materiali natura sensibilis, si instrumentum sẽsus illabitur, uel ĩpedire sensum, si acrius illabatur, uel omnino nõ esse sensui necessariũ, etiã si lenius ĩfluat. Quod aũt & tutũ, & necessariũ ẽ ad sensum non esse materiale qcq̃, sed specialẽ potius actũ quẽdã, siue spẽm actiõis ad modũ spiritalẽ ex re sentiẽda ad ĩstrumentũ sensus ꝑuenientẽ. Sensum uero ita sentire sicut & mouetur, moueri aũt nõ a medio hoc eiusmõi actu, sed p eiusmõi, mediũ a sensibili, Sẽtire igitur nõ hoc qdẽ mediũ nõ hũc uidelicet actũ nõ hãc. s. speciẽ, sed p hæc ipsum sentire sensibiliter. Quod proprie sensum moueat, q̃uis p mediũ eiusmõi moueat.

PRISCIANI.

a T si sonus ꝑueniẽs ab externis ad auditũ usq; penetrat, qũo cõpertũ ẽ nobis nullũ fieri sensum, quãdo sẽsibile tãgit sensũ Nã & ĩ olfato odorẽ attrahimus respirãdo, quoad. s. ipsũ prĩcipale ĩ

nobis

nobis attingit.sed profecto ipsum sensibile illic est,ubi percussio, & ubi aromata suauiter redolétia, sicut & ubi é ipse color. quæ sensibus admoueri nó possunt,si mó sunt sensibus cognoscéda. quæ aút ab illis in medio fit species actionis,adesse oportet ét sensuum ístrumentú Nam sicut & ille subiungit,nisi ab ipso sensibili in nos pueniat aliqd,nunq̃ sensus í nobis mouebitur ullus.Iam uero color p diaphanú mouet uisum,dum uidelicet mediú quoq; hoc efficit aliquid atq; cófert,& ipsum ét motú é quodámó ab eo,quod nobis est uidendú.Quo aút modo ita sit affectú ísupioribus, pro uiribus é distinctú Atqui nó mediú quidé,sed ipsum, quod facit re uera sentimus.nó.n.est idé effectio atq; efficiens, neq; actio atq; agens,efficit aút ipsum efficiés secúdú effectioné,atq; patiés ab efficiente quidé patitur, Verú secundú ipsam ab illo procedété effectioné,neque ab affectione proprie patitur.Séntimus igitur nó ipsam quidé actionem a sensibili ueniенté,sed ipsum sensibile,secundú tamé actioné ab eo profectá. quáobrem nó mediú psentimus,sed p quandá spém actionis í medio editam, ipsum quod hanc edit obiectum.

Caput.xxxviii. Natura luminis est excellentior natura soni.

MARSILII.

Onus ipse tanq̃ genus nó proprie dicitur distare ab acumine
f & grauitate,quæ differétiæ eius sunt,uel a graui & acuto sono, quæ sunt species eius,ná una cú eiusmói differentiis ipsum in speciebus icluditur,neq; re ipsa,& si ratione quadá talia supeminét. Lumen aút distare proprie dicitur a coloribus.qui neq; differétiæ,neq; spés sunt illius,sed participationes quædá,& imagines,& effectus,atq; ipsum re ipsa talia supeminet. Atq; pp excellétiá causalé nó minus necessariú é lumen ipsum coloribus in natura cóstituendis atq; declarádis,q̃ sonus & quodlibet genus differécüs spébusq; suis.

PRISCIANI.

Nquit aút Aristotéles differétias sonorum,sicut graue & acutú
i est declarari í ipso secundú actú sono,Adducit præterea, sicut colores absq; lumine nó uidétur,ita nec absq; sono graue acutúq; designari,quasi dicat similiter se habere lumé quidé ad colores. Sonú aút ad acutú,atq; graue. Vbi forsan Aristoteli aliquis cótradixerit. non.n.lumé sed color similiter se hét ad albú,atq; nigrú,sicut sonus ad acutú atq; graue. Respóderi pót pro Aristotele.Si hæc duo quantum spectat ad genus cósiderentur.certe color ipse tanq̃ genus in præsenti cóparatióe cú sono cóferri pót tanq̃ genere,nó aút lumé.Verútamé quoniam colores absq; lumie nó cernútur,quéadmodú neq; acutú,atq; graue

absq; sono discerni possunt, hac merito rõne cõparatio ab Aristotele introducta, solũ est quantum ad hoc ipsum pertinet, quod est.

Caput trigesimũ nonum qualis sentiri sit natura gustus.

MARSILII.

a Limentũ aridum liquefieri oportet in ore, ut nec offendat, & facilius illabatur, iõ istrumẽtũ gustus oportuit nõ esse aridũ, & humectatõi prorsus ieptũ, sed facilíme humectabile líguáq; hẽre spõgiosã, q̃ stõachi pulmonũ cerebri stillicidiis irrigetur, & alimẽto ꝑ cõbibat liquores neq; tñ oportuit hũorẽ ĩse uiscosũ hẽre, uel multũ. Alioqn & hebetaret sẽsũ & liquorẽ uenĩẽtẽ esse hũidũ nõ pciperet. siqdẽ hũidũ nõ alterat humidũ, necesse tñ est & hic hũidũ pstiri. hũidũ n. ad tactũ ptinet gustus aũt est quasi quidã tactus uel tactui proximus. Proinde certũ huic saporẽ manifestũq; natura nõ dedit, ne hoc uno discrimẽ iudiciũq; saporũ cõfũderetur, dedit tamẽ humorẽ quendã sic affectũ & temperatũ, ut propemodũ sit oĩs sapor, facillimẽq; saporibus ĩfluentibus conformetur.

PRISCIANI.

f Ed cur nã existimat Aristoteles istrumentũ gustus nec humidũ ẽe debere, nec tale ut humescere nequeat, quippe cũ (ut ait) hũidũ sit futuꝝ, qđ est gustãdũ. Respondebit forsitã aliquis hoc ipsũ, qđ est gustabile non esse hũorem simpliciter. sed hũorem proprie sapidũ. Oportuit igitur istrumentũ gustus humorem ĩ se dũtaxat sapidũ non habere. Vel potius quoniã gustus sensibile ꝑ tuprium quodã tactu degustat, nec esse ipsũ pati uel ut a quodã non gustabili solum, sed tãgibili quapropter & uelut ab humido. quãobrem oportet instrumentum eius propria humiditate prius non esse submersum.

Caput xxxx. de istrumento gustus & tactus

MARSILII.

a Nima fons uitæ atq; sensus hæc duo prius uberiúsq; spiritui tradit tãquã propinquiori p spiritum uero neruis carníque coĩcat est itaq; spiritus præcipuũ istrumentũ aĩæ, tũ ad uitã sensũq; membris ĩptiendũ. tũ ad sentienda, quæ ueniũt ab externis Oportet át istrũm hoc si patiatur a sentiendis lenissime pati. Vehementior. n. passio & dissoluit spũm & occupat aĩam iudiciũq; disturbat. tẽpatur uero passio spũs circa uisũ, auditũ, olfatũ, p ĩteruallũ aerẽq; medium. Circa uero gustũ atq; tactũ, ubi nõ est eiusmodi mediũ, quo nã tẽpatur lígua s. carnẽq; neruosa, quæ duo quasi media quædã hic existunt inter sensibile, atq; spiritum, qđ præcipuum est istrũm ad sentiendum. Possunt tamen duo hæc etiã istrumenta dici quatenus uitæ sensúsq; pticipia sunt.

fiunt quatenus aũt temperãt passionẽ a sensibili uenientẽ media noĩantur. memẽto in his quoque duobus sẽsibus nõ ex materiali naturæ sensibilis ĩfluẽte, sed ex speciali quodã actu eius atq; insup ex specie sensuali ꝑuitã intrinsecus resultãte actũ pagi sentiẽdi. **PRISCIANI.**

P Roinde Aristoteles, sicut & postea Theophrastus existimat, neq; linguã eẽ ueꝝ ĩstrũm gustus, neq; carnẽ ueꝝ instrũm tactus, sed duo hæc proportionẽ siue cõparationẽ quãdã hẽre cũ iis, quæ in uidẽdo uel audiẽdo nobis media fiũt. Etenĩ in tactu atq; gustu oportet quidẽ aliquid & mediũ, siquidẽ sensibile sensui prorsus ĩpositũ sensũ nunquã mouet, mediũ aũt in his nõ est externũ. Nã & quãdo mediũ aliqđ foris ĩteruenit, nõ ꝑ hoc tamẽ. sed una cũ hoc gustus, aut tactus efficitur, uelut si clypeus sibi medius opponatur, nõ ita ꝑ clypeum lapis ꝑcutit, sicut color ꝑ aerẽ mouet uisũ. sed una cũ clypeo manũ uerberat adeo, ut ambo simul ꝑcutiãtur. Quoniã igitur mediũ tactui gustuiq; seruiẽs nõ est externũ, cõsequẽs est, ut sit ĩternũ. hoc aũt quodãmõ caro ẽ atq; lingua. Carnẽ quidẽ pati patet. Patet ĩsup eã nõ similiter, pati atq; ea quæ aĩa carẽt, Patitur ergo uitaliter. & quoniã uita carnis ẽ sẽsualis, patitur ẽt sensualiter. quo igitur mõ ita patitur. nisi & in ea aliqd sit, quod iudicet, nã & si aliud quiddã est ĩstrũm tactus principalius atq; ꝑfectius, qualis est ipse spũs. Caro tamẽ ipsa quoq; est sensualis, quæ sane similiter quidẽ hic se hẽat, atq; aer circa uisũ, quatenus mediũ est penes principalius instrumentũ. Ex eo aũt quod caro nõ extrinsecus accidit, sed nobis adnata merito ꝑticeps est & sensus. Cur nã igitur, si caro sensitiua est aliud insup oportet ĩstrũm tactus prius inducere quoniã uidelicet caro uehemẽtius patiẽs sub sẽsibili eproximo huic ĩcidẽte passiõis acerbitate actũ sentiendi disꝑdit. quãobrẽ Aristoteles etiã iudicat aliqđ esse mediũ in tactu ẽt atq; gustu. quod quidẽ cũ ponat ingenitũ animalibus, merito mediũ in his eiusmodi uitale ponit atq; sensuale.

Caput. xli. ĩstrũm sensus debet esse mediũ inter sensibilia sua cõtraria, ita ut nec alterutrũ hẽat, nec sit ex utroq; cõmixtum.

MARSILII.

S I spũs gustui seruitur⁹ naturaliter dulcis fuerit, nõ alterabitur a dulci. Iõq; neq; đprehẽdet, iudiciũq; cõfũdet amari. Sin amarus fuerit similiter neq; discernet amaꝝ, & dulce cõfundet. sin ex utroq; cõmixtus, neq; similiter cõmixta discernet, & extrema cõfũdet utrinq;. Spiritus nõ est ĩstrumẽtũ sensus proprie, quia sit corpus. sed tũ quia talĩ quadã proprietate est affectus ad tale quiddã sẽsibile spectãte potissimũ

tũ etiã quia ꝑticeps est & uitæ habẽtis ĩ se sensibiliũ rõtes, ꝑ quas sensibilium fit iudiciũ in corpore sũt accidẽtia, eius qualitates, uidelicet atq; quãtitates, quibus & substãtia subest. sensus quidẽ exterior accidẽtia tantum ꝑcipit substantiam uero opinio .i. ratio utens imaginatiõe uel imaginatio ratione freta.

PRISCIANI.

e Xistimat id quoq; recte, oportere uidelicet instrumentũ sensus in medio quodã cõsistere inter cõtrarietatẽ illã, quæ rebus inest sentiendis in medio in quã nõ ex extremis cõmixto alioquin iam fuisset passũ uerũ oportet nõ esse passũ sed iudex potius passionũ. quod eñi ex extremis est admixtum nõ est mediorum iudex. nã similea simili pati nõ solet. Addit præterea quod instrumentum sensus corpꝰ qdẽ ẽ atq; magnitudo. Nõ tamẽ q̃ rõne magnitudo ẽ, sẽsuale putãdũ est sed per rationem quãdã atq; potentiã. hoc etenĩ instrumentũ in ratione quadam ad sensibilia spectante consistit, atq; specie quadam uitæ iudicatiua corporum designatur. Proinde quoniã omnia sensibilia sunt passiones uel differentiæ corporum, qualitates enim sunt, atque quantitates per quæ autem unumquodque totum cognobile est, in eisdem quoque consistit. uideri quidem potest alicui in passionibus differentiisque corpus uniuersum consistere. Sed re uera non solo sensu, immo ratione quoque opinatrice corpus cognosci solet Opinione nanq; una cum sensu cognoscitur apud Platonem corpus. essentiã itaq; corporalem opinio percipit.

Caput. xlii. de numero & qualitate sensuũ. MARSILII.

c Vm animal sensu definiatur, consequens est apud Aristotelẽ hominem tanquã animal ꝑfectissimũ tot sensus habere, quot in genere animaliũ reperiri possunt. Nõ sunt ergo in toto aĩalium genere plures quã quinq; sensus quos possidet hõ. forsan etiã probabile est esse quĩq; genera sensibiliũ siquidẽ ad corpus proprie spectat esse sensibile. sunt aũt naturæ corpoꝝ quinq; elemẽta. s. quatuor atq; cælum Existimat insup Aristotẽles parum quidem ignis, minimũ uero terræ inesse sensuũ instrumẽtis. Aeris aũt & aquæ quãplurimum, ut dici possint instrumenta hæc aeria esse simul & aquea Itẽ si per linguã gustetur, atq; tãgatur. quæcũq; animalia linguã habẽt ultra tactum hẽre præterea gustum. Rursus si motus per uisum cognoscitur & a uditũ atq; tactum, quodcunque animal aliquod horum habuerit cognoscere quodammodo motũ Theophrastus addit, ubi dicitur aeream naturam ad plures sensus conferre, non esse accipiendam ibi naturam simpliciter

aeream

aereā. Immo eā cū tali quadā proprietate formali cōferre ad auditū. Cū alia uero potius ad olfatū.

PRISCIANI.

p

Ersuasisse sibi uidetur Aristoteles nō eē plures quā qnq; sensus, inde potissimū q oīa nobis sensibilia sūt Tāgibilia qdem tactu, quæ uero p media sentiuntur, ex eo deprehēdi qd hēamus illa, p quæ mediū cognoscitur. Cognoscitur qdē hoc p sola simplicium corpo℞ duo, p aerē. s. atq; aquā. ex duobus aūt his solis simplicibus īstrumēta sensuū nobis insūt. Nā ignis qdē aut nullus est, aut cōis oīum. neq; uero terra. sed si quid tactu deprehenditur quoquomō miscetur.

Vult insup si p unū īstrūm sensus plura patuerint sensibilia, eū qui hoc habet ad plura sentiēda sufficere. Sin autē p īstrumēta plura pcipiatur idē, censet & qui alterutrū hēat idē sentire posse. Cū igitur hæc ita dixerit Aristoteles, hinc cōsequēter Theophrastus īquirit. Primo qdē unde id cōfirmetur. ut p sola hæc duo aerem satq; aquā sēsus pficiatur, nū quid nobis cōueniat p hæc sola, propterea q īstrumenta nobis ex his cōponātur. Visus quidē attribuatur aquæ, auditus aūt aeri. sed olfatus ptineat ad alterutrū. Deinde quærit si p idē plura noscātur, an forte non oīno qui hoc habet, propterea plura cognoscat, uelut si p aerē odorāda & audiēda pcipiātur, nō tamē necessario p hūc cognoscūtur ābo, nō eni quæcūq; animalia olfaciūt, statim & audiūt. Neq; enī tanquā simpliciter aer mox olfaciēdi & audiēdi fit cōpos. nam aer in gutture eius ut fistula neutrū habet. sed p rōnē poti⁹, quā p materiā sentiēdi fit cōpos atq; oportet ad utrūq; sentiendū rōnem qnandā in se possidere. qui ergo ad utrūq; non possidet, non sentiet ambo.

Caput xliii qualia sint sensuum instrumenta.

MARSILII.

e

T si in cæteris præter tactū sensibus oportet nō inesse qualitatem obiectis formaliter similē, neq; enim in gustu sapor, nec odor est in olfatu, tamē in tactu necesse est esse tactiles qualitates inesse ex his enī corpus necessario cōstituitur. Sat uero erit si in neruo tactus nō fuerit qualitas elemētalis excellēs adeo, ut discernere probibeat qualitatē sensibilis occurrētē. Erit igitur cōpositū īstūm ex quatuor elemētis. sed aqua excedet terrā, aer excedet ignē, deniq; supabit & aquā, ut hoc dici possit quodāmō aqueū & prorsus aereū. Nemo uero dixerit simplicem aerē esse īstrumētum sensus ob hoc ipsū, quoniā sit simplex

aer Alioquin portio quælibet aeris extimi, quia intimu nobis aere simpliciot est, composerit maxime sentiēdi. Item instrumentū ex eo potissimum conducit ad sensum, quod sit ratione quadam harmonica tēperatum qua proportione dissoluta sensus quoque disperditur hæc autem in compositione consistit. Denique sensus uitam exigit, uita calorem igneum. Instrumentum igitur præter aerem atque aquam habet & ignem.

PRISCIANI.

i Nstat præterea Theophrastus dubitans ne forte minus uerū sit Aristotelicum illud, instrumenta uidelicet sensuum ita simpliciter esse media, ut ex externis commixta non sint. sed potius ita se habeant ut secundum qualitatem in eis præualentem sint nobis determinanda. Iam uero calorem omnibus dicimus esse communem, humorem quoque non nullis. Præterea si instrumentum omnino desideramus immixtum, sequetur protinus, ut quod maxime immixtum est, sit & maxime sensitiuum, itaque quod separatum est ab animali sensitiuum erit. Accedit ad hæc, quod si ratio quædam est causa sensus, sensus enim perditur ubi ratio soluitur. Ratio uero in ipsa plurium commixtione consistit, nimirum ex pluribus erit compositum quodlibet instrumentum. Denique curnam ex duobus solis sensus existunt. Viuere nanque magis in calore consistit, sensus autem ad uitam pertinet.

Caput quadragesimumquartum de spiritu, uita, sensu.

MARSILII.

s Piritus si est uapor quidam sanguinis sicut sanguis, sic ipse ex quatuor componitur elementis, quāquam longe subtilioribus. Spiritus in corde uitalis euidenter est igneus ex perpetuo cordis motu, efficaciáque, & ira talis apparens. spiritus naturalis in iecore plurimum est aerius ita concoctioni generationíque prorsus accōmodatus. spiritus animalis in cerebro igne & aqua est quasi pariter temperatus sensibus sic expositus. Instrumentum nanque sensus oportet facillime moueri atque formari. Terra quidem renititur formatori. ignis autem format ipse potius, quam formetur. ex aere igitur & aqua temperamentum præ cæteris ad instrumentum pertinet sentiendi. Et si pythagorici uisum appellant igneum & solarem, non tamen

præuales

prævalet calor in oculo. sed natura potius luminalis. quod apparet ex
eius diaphano & nitore & radio. Lumē autem species quædam est inter
omnes species sensibiles præcæteris intellectualem speciem repræsen-
tans & in intellectu quidem est per causam, in cœlo per formæ plenitu-
dinem, in igne per plenitudinem participationis, hinc deriuatur in por
tiones. Temperies illa quidem ex aere, atque aqua, ad omnes scilicet sen-
sus accōmodatissima est. Non tamen ubicunque est ibidem sensus om-
nes existunt nisi & in hac temperie sint formales omnes proprietates ad
omnia sentienda, & in corpore sint omnia sensuum instrumenta. Pro-
babile uero est, & omnes proprietates eiusmodi, & omnia instrumenta
in esse animali omnium perfectissimo, hoc autem est, quod præter sen-
sum habet & intellectum cuius generis est & homo. Vita quidem
ipsa cum sit generationis corporeæ motionísque domina, eminénsq;
que forma, nō ex mistione corporea pululat, sed ex incorporea substan
tia pendet mundanæ igitur sphæræ omnes. tum cælestes, tum elementa
les, tanquam inter corpora simplicissimæ & prima mundi membra.
ideóque uiuificæ substantiæ proxima, primo uiuunt íde & exuberátia
uitæ sortiuntur & sensum. Portiones uero elementorum ab uniuersita-
tibus suis segregatæ miscentur iam alienis, neque proprie uiuunt, nisi in
corpore quodam animato contem pérentur. Est igitur sensus in corpo-
re simplici. non quia corpus. sed quia uitæ uicinum est & immixto, non
quia mixtum sed quoniam ad harmoniam uitæ uicinam ē redactum.
Non est sensus in portionibus segregatis ab elementis, quia nec simpli-
citatem habet, nec armoniam. Quandiu uero permanent ī uniuersita-
tibus suis simplicitatem sortiuntur, & uitam, atque sensum.

PRISCIANI.

r Espondeamus igitur ab initio ad quæstiones eiusmodi.
Rationi profecto consentaneum est media ad sensum ne-
cessaria in duobus duntaxat constitui, non quantum spe
ctat ad id, quod apparet. sed quemadmodum natura re-
quirit. nam inter illa, quæ simplicia sunt. terra quidem propter so-
lidam proprietatem atque resistentem, neque facile patitur, neque ter
minos suscipit alienos, Ignis autem alia ratione ob efficaciam sci-
licet suam, potestatémque formandi similiter, ut terra passionis facilita

tem refugit, ac terminos exterminat alienos. Aer contra & aqua, quoniam aliunde facile terminãtur, merito facile quodlibet intromittunt. leuiq; de causa patiuntur, faciléque formantur, quo efficitur ut instrumenta sensuũ ex his duobus nobis insint. Quomõ igitur instũm uisus apud pythagoreos & igneũ & solare censetur, quoniã uidelicet est luminis susceptaculũ, tũ propter pelliculas eius tenues & nitidissimas atq; purissimas, tũ propter humores ad sũmũ pspicuos, q eiusmodi pãniculis includũtur. Lumẽ enĩ est spẽs ignea, nõ tanquã corpus igneũ, sed tanquã spẽs quædã ab igne participata. in duobus igitur tãtũ mediũ collocatur ad sensũ, propter eoꝝ naturã formatu terminatuq; facillimã. proinde si p idẽ plura noscãtur aĩal, q ipsũ possidẽs cognoscet & plura aĩali eo quã qd nec mutilatũ fuerit, nec ipfectũ. recte igitur Theophrastus existimat, p aliqd idẽ effici plura secundũ rõnes, atq; secũdũ differẽtes rõnes ad plura. quod aũt reuera pfectũ est, necesse ẽ oẽs ĩ se rõnes hẽre si mõ debet esse pfectũ. perfectũ est aũt aĩal quod præter sensũ particeps quoq; ẽ uirium sensu supioꝝ quẽadmodũ se habet hõ intellectus quoq; pticeps

At aĩalia quæ olfaciũt quidẽ, neq; tamẽ audiunt ĩpfecta censentur at si calor oĩbus est cõis, & nõnullis humor, nõ propterea ĩstrumẽta sensuũ iudicãda sũt mixta, nã neq; externus aer, aut aqua ob hoc mixta dicenda sunt, quod pticipia sunt caloris. Nã donec nõ mutãt essentiã, simplicia pmanẽt. Sin autẽ cõuincãtur esse pmixta dominatus ipse tamẽ p illa duo quæ dicta sũt hẽtur. Atqui ẽt si sint simplicia. nõ tamẽ ob hoc qd separatũ est, sensitiuũ est dicẽdũ. quãdoquidẽ non tanquã simplicia. sed tanquã tali quadã uita sunt ĩsignita sensitiua sũt, qua quidẽ uita si orbata sint, capta quoq; sunt sensu, nisi forte magis Platonicæ sentire uelim' scilicet quæ re uera simplicia sunt, sensum habere potissimum. uere autem simplicia esse, quæ in ipsis, propriisq; totis pmanent. siue (ut ita dixerim) uniuersitatibus suis ne totalitatibus dicere cogar.

Caput quadragesimũ quintum. de ratione, uita, sensu.

MARSILII.

Atio nunc significat proportionẽ quãdã, uel habitudinem,
r uel respectum alicuius ad aliquid. Est aũt in præsentia triplex
Vna in cõmistione elementoꝝ inter se, ex quibus cõponitur instrumẽtũ. Alia in ipsa tãdẽ ĩstrumẽti forma suũ spectãte sensibile. alia his eminẽtior ẽ ĩ aĩa spectãte naturaliter, ita sẽsibile hoc, & ita illud. a qua quidẽ rõne duæ illæ ĩ ĩstrumẽto rõnes fiunt. oẽs q; dẽ hæ tres necesse sunt

ad sentiendum

ad sentiendum. prima sicut & aĩa permanet ĩsolubilis. reliquæ dissoluũtur duobus uidelicet modis aut ĩ morbo quodã, aut acerbiore rei sensibilis impetu. Ratio denique sensibilium iudex semper in anima uiget. nec disperditur unquam sed aliquando propter instrumentorũ ineptitudinem uacat a b actu. quod in mũdo intelligibili est intellectus, ĩ mũdo corporeo resultat lumen. quod ibi uita, hic calor, quod ibi motus, hic humor. Præsẽtia igitur motuq; intellectualis uitæ fit calor, atq; humor, & lumen in spiritu, quod sensus est instrumentum. pertinet uero ad uitam in corpore calor, nõ tam igneus quam aereus, similiter & ad sẽsum uitæ comitem.

PRISCIANI.

q Vo igitur modo ratio est causa sensui. ratio enim in quadam plurium cõmistione, & in mutua eorum habitudĩe siue proportione uidetur cõsistere, sed & ipse Theophrastus id soluit. ubi rationem ipsam determinat, nõ ĩ habitudine elemẽtorum mutua. sed in proportione sensualium instrumentorũ ad sentienda consistere. ego uero probabilius arbitror, Theophrastũ nõ in habitudine uel proportione quapiam rationẽ sensualem pricipaliter collocare, sed in eẽntia uitali, & iudice sensibilium. Solutionẽq; rationis ita ponere quatenus instrumentũ rationem suscepturum euadit ineptum. Ineptitudinẽ uero censere, etiã quando res sentienda incongrue incidens hac ipsa incongruitate dissoluit aptitudinem quam ad rationem suscipiẽdam exigit instrumentũ. Proinde si sensui quidem ad uitam pertinet. uiuere autem potius in calore uersatur, erit & calor in rebus, quæ nobis insunt simplicibus secundum uitæ ipsius participationem, adueniẽntia quadam conditione. sin autem mixta esse instrumenta sensuum deprehendantur, dominatus tamen ut diximus per duo dũtaxat habetur.

Caput. xlvi. sensibile proprium commune per accidens.

MARSILII.

ſ Ensibile proprium est quod unico sensu cognoscitur. Color uisu, uox auditu, odor olfatu, sapor gustu, calor tactu. Sensibile commune quod pluribus, magnitudo quidem uisu atq; tactu. Motus autem, uisu, auditu, tactu. Proprium propter maiorem, saltem cum sensu congruitatem primo mouet atque sentitur, commune secundo. Itaque mel prius flauum uides mox magnum. Unde longinquitate minus fallit color, quã magnitudo, dulce uero non uides nisi forte dulce dicaris uidere per accidens. Non enim oculus mouetur a dulci. mouetur autem a qualitate coloris, & quantitate rei.

ſed a quantitate per qualitatem uelut efficaciorem. In uia generationis non fit acceſſus a motu ad formam, ſed a forma agentis per motum ad formam in patientem. Ideo in uia cognitionis non per noticiam motus formam ſed econuerſo ſentimus. Qualitas rei naturalis maiorem ſentienti paſſioné, quam quantitas infert, quoniã eſt efficacior & utraq; ſcilicet qualitas & quantitas paſſione aliqua ſentientis maiore noſcuntur, quam forma.i. ſpecies ſpecimen indoles .i. aliquid in proportione colorum lineamentorum reſultans. quod neq; corpus compoſitum eſt, nec compoſitio ipſa ſed compoſitionis harmoniæ donatũ tanquã ſpeciale munus aliquod & cæleſte, & quia poſtremũ aduenit, longe putatur a materiæ ruditate diſtare, reſpõdetq; ſublioribus formis ĩ mũdo ſuperiore cõprehẽſis. nã poſtremum materiæ datur quod eſt informatore primum. Cum uero uiolentia ad materiales res ptineat. atq; eiuſmodi forma longiſſime iter has a materia diſtet ſẽſus & ĩſtrumentũ huius præſentia efficacius ſe exercet, potiuſquã uehementi⁹ patiatur, tã quam ſimile a ſimili roboratum. PRISCIANI.

Vrſus Ariſtoteles oſtendit circa cõia ſenſibilia ſenſum nobis proprium nõ ineſſe, ſed cõmunia ſenſibilia nos motu ſentire atq; ob hoc ipſum pluribus ſenſibus hæc agnoſcere ceu magnitudine uiſu pariter atq; tactu. Theophraſtus aũt uideri dicit abſurdum, ſi motu in notioné formæ pueniatur, id ut arbitror dicens non, quomodo id accipiendũ ſit diſtinguatur. Oportet igitur nõ ita nos motu dicere cõia noſſe ut principaliter quidẽ motum, reliqua uero cõtingenter, cõſequenteſue ſentiamus. ſed cõmunia quidem omnia ſimiliter nos ſentire dicendũ omnino uero hæc omnia motu. quodã .i. ĩ eo quod aliquo mõ pmutemur inde ſentire. Quod ſi uiſus mouetur a magnitudine nõ p accidens eã ſentit ut dulce, nõ enĩ patitur uel aliquo modo alteratur aſpectus a dulci, Sin autem & magnitudo ad ſenſũ quẽdam proprium pertineret, per accidens ab aliis ſentiretur ut dulce, nunc autem non ita ſe habet ſed mouendo ſenſũ ſe exhibet ſentiendam. Non eſt igitur ſenſus ullus pcipiendæ magnitudinis proprius ſimiliter aliis quæcunque ſenſibilia ſunt cõmunia figura quoq; formáue mouet. ſed minus apparet paſſio hinc illata, Immo magis emicat actio quædã ipſius ſẽſus propter naturam formæ ſiue figuræ præcæteris ſpecialem. Ideó que ſenſum in nobis ſpecialius magíſue ſecundum actum ſtabiliúſque mouentem.

Caput. xlvii. de ſenſu communi eiuſq; actione & excelentia.

Marſilii.

MARSILII.

o Portere quinq; sensus ad unũ cõem redigi sensũ, atq; hũc indiuisibilẽ eẽ satis ĩ theologia nostra una cũ plotino probamus. cõis sensus obiecta qnq; sensuum sentit & actiones eo℞, atq; uacatiões, & ad hunc proprie spectat aĩaduersio .s. quãdo aĩaduertimus nos uidere aliquid, uel audire, unde fit ut sæpe & uideamus & audiamus aliqua, nõ tãtum pcipiamus nos ea sentire, quoniã sensus cõis imaginatióq; iterea uertitur aliorsum. In hoc sensu est uisus. & auditus & cæteri. Sed hic una forma sunt, atq; ptãs. hic uero uelut à centro ad circunferentiã lineæ .s. deriuãtur ad quinq; ĩstrumenta .s. formæ proprio℞ sensuum, atq; ptãtes, quæ tãquã lineæ .s. ĩ circunferentia ĩter se differunt, in centro sũt unum. Cõis itaq; sensus formaliter aliud est, q̃ quinq; ĩde profecti. Sed ptãte hos ĩ unum colligente est idem, & q̃tenus hic aĩaduertit, & uisum uidere & auditum audire dici quodammodo põt, & uisus tũc id & auditus aĩaduertere, quia cõis ipse sensus in se uisus est & auditus. quatenus ãt uisus & auditus ĩde segregati sũt, & hic quidẽ in oculo, ille uero uiget in aure, neq; hic uidet se uidere, neq; ille audit se audire. nã sic ĩ se conuerti; actõésq; geminare nõ ad ĩures ptinet adeo à fõte lõginquas, atq; iõ debiles, præterea si auditus suã pciperet actionẽ, uacationẽ quoq; deprehẽderet. Id circo ĩ silẽtio positus se nõ sentire sentiret. Ageret ergo simul, atq; nõ ageret. hæc uero diuersitas ĩ eodẽ tpe circa idẽ nõ ptinet ad sensũ iã ad postremũ diuisũ, atq; prorsus extenuatũ. sed ad cõem formã positus atq; facultatẽ, quæ quoniã ĩ se cõuertitur, & agit ĩstrumento ẽt nõ patiẽte, eẽ iure à corpore separabilis.

PRISCIANI.

i N quibus aũt quodãmõ sentimus nos sentire, eadẽ qua & Aristoteles ĩcedit uia, cõem uidelicet sensũ existimãs ibi eẽ qui ita diiudicat. qui uniuscuiusq; sensus negociũ ociumq; psentit. Eadem nãq; potẽtia opposita pcipit. cõis uero sensus neq; singuli sensus neq; rursũ oĩno diuersus. nã cũcto℞ secũdũ sensuũ collectionẽ oĩumq; in unũ iptibile sublimitatem uelut oĩum apex eẽ uidetur. qua quidẽ de cã unusquisq; etiã sensus quodãmõ se sentire psentiet, nõ qua rõne iam est diuisus. sed qua uni sensui coaptatur. Iã uero sepatæ à corpibus ptãtis est in se cõuerti, seq; ipsam agnoscere. Vnusquisq; uero sensus magis est corporeus quatẽus est diuisus. Progreditur autem in eã potius facultatem qua aliquid seipsum segregat secundum quandam ad alios sensus indiuiduam uisionem. Hæc etenim indiuisibilis unio speciebus competit à corpore separatis. Sin autem ut ipse recte putat

eiusdẽ potestatis est cõtraria iudicare, atq; idcirco præter negociũ deprehendere. ĩsup ociũ erit utiq; & unusquisq; sensus ab ĩstruméto eius quodãmõ segregatus, alioquí uisus tenebras nõ deprehéderet, quádo quidẽ ibi nõ patitur ĩstrumẽtũ idq; uidetur agere ĩstruméto ẽt minime patiẽte. Multo uero magis sensus ipse cõis qui & ipso℞ sensuũ ocia pcipit.

Caput. xlviii. Confirmatio superio℞. MARSILII.

n V menius Plotinus, Porphyrius, Iamblichus animã sẽsualem existimát a corpore sepabilẽ ꝙ & hic attigit Priscian⁹ pp hãc ad præsens cõiecturã, ꝙ uná & indiuiduá hẽat facultatẽ diuersissima simul agentẽ mitto uegetationis officiũ, dico imagioatioẽ uná tam diuersa sim ul imaginantẽ, Perquá aĩa ẽt in se cõuertitur, ubi p eam actiões ĩ sensuũ aĩaduertit, p quá agit quodámõ absq; corpis ĩstruméto quoniá pcipit tenebras & silentiũ uacationẽq; sẽtiendi. Tũc. n nõ mouetur ĩstrumẽto sensus itaq; tunc neq; mouet imaginationẽ, itaq; imaginatio tũc agit tanq̃ ab instruméto quodámõ separata. Hic ergo cõis sensus secundũ formá potestatẽq; suá uiget in aĩa sempiternus, & quando adhibẽtur illi. s. corporis ĩstrumẽta uires, in ea. s. producit quæ & ante in se uigebát formali ẽt iter se rõe distinctæ, sed nõ situ uel propriis actionibus segregatæ. Desinẽte itaq; corpore nõ omnino desinũt. s. sẽsus esse sed desinunt explicari, hæc a nobis secundum platonicos narrata memento.

PRISCIANI.

n On igitur unusq̃sq; sensus re uera, sed ipse cõmunis se ipsum actionẽq; suá aĩaduertet. si. n. sensus qlibet actionẽ agnouerit ẽt actiõis uacuitatẽ aĩaduerteret. Si uacationẽ recolet simul uacabit, & aget, quasi se sentiẽs. Nõ ne igitur uacat quidẽ tanq̃ diuisus atq; singularis, & quantũ in se est, Agit aũt iterea quatenus a propria actione uacationẽq; pmanet absolutus. Quapropter secundũ cõmunẽ tũc agit sensum, secundũ quẽ sic agit & unusquisq;, non qua ratiõe singuli sunt atq; diuisi sed qua p uná oium unitatẽ sunt uniti. Cuius quidẽ officium ĩ oium sensuũ sensibilia cõprebendere in codẽ sine diuisione dum p rationes agit iter se differẽtes, quáobrẽ ipse iudex numero quidẽ unus ĩdiuiduusq; consistit, censetur aũt & diuisibilis esse quatenus ratiões differentes exercet.

Caput. xlviiii. Proportio inter sensum atque sensibile. MARSILII.

u Na, quædá uox simplex quantũ ĩ se ẽ nõ dicitur cõsonátia. dicitur tamẽ auditui cõsonare si cõgruit, Cõsideramus ĩ iostrumẽto sẽsus efficaciá eius & qualitatẽ, quádo igitur res sentienda

efficaciæ

efficaciæ se adæquat, ut neq; superet, neq; deficiat. sincere & expedite séti mus, quádo iterú cógruit qualitati sensus propria qualitate, túc sentiẽdo uoluptate pfundimur. Ná in re sic ut diximus utrinq; conformi libétis sime conquiescimus eam auidissime cóplectentem. Id autem éaffici uoluptate. Est auté instruméto proportio duplex. Tum in actu sentiendi facta p congruentiá aduenientis obiecti, tum antiquior aliqua i. affectio quædá huic ístrumento naturaliter insita ad hoc sensibile potius q̃ ad illud conformis ut ita dixerim atq; propensa.

PRISCIANI.

P Ost hæc ubi Aristoteles ait uocé esse cósonantiá Intelligendú est, ubi actu iam est sensibilis, uel in actu sensibili posita, dú. s. iam auditur Auditur aút quádo & uox & auditus inter se có cordes unú conficiuntur, dum inter se prorsus cótemperátur. Nimius. n. rei sentiendæ excessus soluit, aut pdit sésuú actioné in quadá uero cómensuratione sésus ipse consistit, eaq; obiecta dicimus esse blanda, q̂ contéperata sunt sensibus Dic ergo, quádo sensus nihil agit, nunq̃d in commensuratione secúdú se ipsum, nulla sit positus. Profecto quádo quidé sensus nó secundú se ipsum agere solet, sed in extésione quadam ad externa, & in habitudine quadá ad sentienda constat, quádo uacat nó habitutú secúdum se ipsum cómensurationé actiuá uel efficacé. Cōmésurationé tantú secundú potentiá habiturum. Præextitit. n. ipsa potentia, atq; secundú se ipsam cósideratur, Sed pgamus ad ea deiceps, quæ sequútur, ab alio iam principio, reliqua ad librú pertinentia tractaturi,

FINIS PRIMI LIBRI.

Prisciani philosophi Lydi interpretatio libri Theophrasti de phantasia & intellectu translata a Marsilio ficino platonico & ab eodem capitulatim exposita. Caput primum.

I N sensu & imaginatione sunt innatæ rationes sensibiliú assimilatiuæ, hæ in sensu prouocantur ad actum ex passionibus instrumenti. In imaginatione uero ex actionibus sensuum phantasia inter sensum rationémq; media. in sensu est actio quædam. Iamblichus de phantasia. phátasia est adnata omnibus animæ uiribus, omnia conformat in se, ac formas a uiribus aliis traducit in alias, & omnium uirium actus æmulatur, phantasia non accipit formas ab externis, sed ex se ipsa promit,

PRISCIANI.

P Hantasiam, de qua Theophrastus deinceps Aristotelem secutus agit, esse uim alteram præter sensum ex eius libris est confitendum. rursum ab opinione omníque rationali perceptione differre. Præterea quemadmodum sensus a sensibilibus speciebus mouetur uitaliter excitatus, atq; secũdum propriarũ rationum productionem circa illas agit, sic & phantasiam a speciebus sensualibus agitari, his uidelicet uelut subiectis utenté proxime, & circa eas agenté, quapropter hæc quoque corporea uita est, nec absq; corporeis instrumentis agit. quandoquidé & species sensuales, quibus mouetur ex impressionibus illis perficiuntur, quæ in sensuũ instrumétis apparent. Addéda uero sũt his dogmata Iamblichi talia, Phantasia omnibus animæ uiribus est adnata omnésq; figurat, atq; effingit similitudines specierum & apparitiones uisáq;, seu impressiones uirium aliarũ transmittit in alias. quæ quidé a sensu micant, in opinioné excitat. quæ uero ab intellectu secundo loco offert opinioni, sed in seipsa ab omnibus imagíes suscipit, atq; per suam proprietatem secũdum assimilationem propriedesignatur, tum in agendo, tum in suscipiendo, quæ assimilantur atq; apparent in intellectualibus uel geneficis operationibus, aut mediis utrarũque. Hæc utiq; omnes actiones animæ fingit, & exprimit atq; externas accõmodat intimis, & uitis per corpus extensis descendentes ab intellectu impressionis imponit. Cum igitur phantasia secundum seipsam sit potentia assimilandi cætera ad seipsam, hinc merito cæteris potentiis coaptatur ipsa præcedens & actionibus earum initia præbens. Neq; passio est uel motus. sed actio imptibilis, atque definita. neq; suscipiendo forinsecus figuratur ut cæra, Sed ab intimis atq; secundum assimilatiuarũ rationum productionem ad phantasmatum indicium suscitatur hæc Iamblichus,

Caput secundum. MARSILII.

I Maginatio actiones rationis effingit sub rerum sensibilium conditione, ac potest ultra sensuum actus latius phantasmata promere. Imaginatio conuenit cum sensu, quia particularia pcipit. Superat sensum, quia etiam nullo mouente imagines edit. Imaginatio est tanq̃ Protheus, uel cameleon.

PRISCIANI.

V Erum si alias uitas exprimit, ut est apud iamblichum, ipsásq; intellectuales rationalésque actiones effingit, quonam pacto ulterius uerum erit illud Aristotelicum, Phantasiã uidelicet a speciebus sensualibus agitari Forte uero & si præstãtiores omnes actiones effingit

nes effingit, simul tamẽ secũdũ species sensuales imaginatur, assimilatq; formatiua quadã cõditiõe, atq; ptibili ac secũdũ relationẽ quadã ad sensibilia frãgitur atq; fingit. quãobrẽ præstãtiores actiões effingit, qua rõne a spẽbus sensualibus agitatur. Quo igitur pacto etiã nõ præsentibus sensibilibus phãtasia mouetur. Etenĩ & si a sensualibus ipsa mouetur, uerũ tamẽ hæc quoq; præsentibus sensibilibus producũtur in actũ absentibus'ue deficiũt. forte nõ queãdmodũ sẽsus præsẽtibus dũtaxat sensibilibus moueri solet. ita semp & phãtasia, Sed postquã semel mota fuerit ex seipsa expergisci iã põt, & phãtasmata promere secũdũ relationẽ quandã ad spẽs, quæ mouerũt. Interdũ uero nõ semel tãtũ, aut bis, sed sæpius insup moueri hãc oportet ad hoc ipsũ, ut ea quæ in seipsa sũt similia mouẽtibus offerat. Iã uero hæc, uel formatiua formabili diuiduaq; forte cũ sensu cõicat. facultate uero qua etiã a seipsa phãtasmata promit, quãuis si mouẽtia nulla ulterius adsint supeminet sensũ. Rursũ qua cõditione sua semp in alia refert, atq; ad differẽtes aĩæ actões assimilatur, ita nimirũ ad oẽs aĩæ potẽtias est adnata, & secũdũ assimilatiua uel assimilabilẽ animæ proprietatem definitiua censetur.

Caput tertium. MARSILII.

s Icut in eadẽ aĩæ substãtia sensus & imaginatio sũt formaliter differẽtes, sic eadẽ substãtia spũs secũdũ diuersas qualitates est istrũm imaginatiõis atq; sensus. Itẽ ex actionibus sensus imaginatiõisq; ĩprimũtur in spũ notæ quædã eas representantes. imaginatio sensuales spẽs pro obiectis hẽt, ad quas ĩnatas referat rõnes, si motus rõnis & imaginatõis faciũt manifesta signa ĩ humoribus atq; corpore solido, multo magis in spũ. per hæc nota qũo demones cogitatões hoĩum deprehẽdũt. põt circa idẽ sensus esse ueridicus & imaginatio mẽdax, atq; uicissim imaginatio semel experrecta longius progredi potest quiescente sensu.

PRISCIANI.

qVærit interea Theophrastus in quo potissimũ collocanda sit phantasia. Nõ enĩ in ipsa potẽtia sensitiua ponẽda est, quoniam quãdo ẽt ueridicus sensus est phantasia interdũ ipsa mentitur. neq; rursũ in ipso sensuũ ĩstrumẽto. Passio. n. in ĩstrumẽto facta sẽsibili re dũtaxat præsẽte cõtingit. phãtasmata uero siue imaginamẽta (nã & phãtasiã licet imaginationẽ ĩterpretari) phãtasmata ĩquã etiã absẽte sensibili fiũt. Assero igitur phãtasiã eẽ nim aliã præter sensũ, sed sensui proximã, atq; ppea quodãmõ a sẽsu moueri, & quoquomõ sẽsualibus spẽbus uelut subiectis uti Ex qb' expgiscitur, & ad quas phãtas-

mata refert. Atqui phátasmata multifariam uaria ex eo, q̃d supat sensú, atq; ex seipsa postquá semel mota fuerit ad formationé, ut cúq; cepit, ex pgiscitur. Arbitror præterea indicia siue ĩpressiones spẽq; & phantasiæ finibus emergétiú ab instruméto ét sentiédi suscipi posse. quéadmodú formales pnibilesq; figuræ testátur separatú a corporibus nó idicátes. Sæpe profecto dú corpus cómouetur ad phátasias atq; secundú eas afficitur apparere arbitror in ipso quoq; instruméto phátasmata. sed nó táquá sensĩ nuo. quoniá nó ab externis incidút, neq; rursú tanquá si nos a corporibus quibusdá agétibus mutaremur immo tanquá in quodam spés suscipiéte phátasticas. neq; id quidé mirú uideri debet. quoniá rónalis quoq; actióis nostræ quædá in corpus indicia notæq; descédunt. quod plane perspicitur quando & oculi supercilia in acrioribus indagationibus contrahuntur. iam uero si solida hæc menbra corporis secundum animæ motus afficiuntur, multo prius sensuú ĩstrúm tanquá uitalius necessum est uestigia quædá uitæ suscipe. In quibus sane uita tátú est sensitiua, instrúm quoq; tátú est sensitiuú. in quibus aút uita insup phátastica & appetitiua, uel ét rónalis existit ĩstrúm similiter iest ad uitá eiusmodi suscipiédá accómodatú. accipiet igitur notas quoq; phátasticas táquá phátasticú, atq; falsas si mó falsæ sút phátasiæ. Et quéadmodú simul uera sentimus aliquádo possumus tamé iterea falsas ꝺ his imaginatióes edere. ita cósequéter spús ipse ut sentimus é, ueras a sensitiuis accipit notas, ut aút phátastic⁹ est a sensitiuis quidé falsas, ueras aút a phátasia. Ceu quádo solé uidétes pedalem interim terra multo maiorem imaginamur geometrica demóstratóe cópulsi. Neq; tamen phátasmatis ipsius ullus in nobis é sensus, quáuis & phátasma in ĩstruméto sensus existat, sed ad sensibilia proprie sensus ptinet ab eisq; depédet. phátasmata uero emergút ex phátasia. Proinde nec est ĩpossibile subiectú spúm, ueras simul atq; falsas de eisdé apparitióes accipe, sicut apparet nobis ut diximus circa solé. quádoq; dé a uiribus differétibus accipit, atq; scdm uitæ spés differétes, neq; quicq̃ prohibet in eodé phantasma simul & opus sentiendi cócurrere, tam & si opposita sint, utpote quæ nó eiusdé ordinis cóiugationis ut sunt, neq; eiusdé potétiæ opera. siquidé & opinio in eodé sensuísq; de magnitudine solis iter se opponútur. Ad hoc itaq; ita sit róne respósú, dictú é isup nó sép opus eé præsétia sensibiliú ad hæc ut phátasia. i. imaginatio moueatur. sed postquá semel expreсta é, atq; in talis formæ partu iá enititur sibiipsi sufficere. Pergamus ad reliqua.

Caput quartum. MARSILII.

Intellectus

I Ntellectus noſter eſt aliquid animæ propriũ,& ſpẽs quædã,& actu intellectus,ac p eſſentiã ſuam cõtinet in ſe oẽs intelligibilium ſpẽs,ſed quoniã degenerauit a primo,ideo ipſe ĩdiget primi fométo ad tria.Primo ut ipſe ſit pſpicaciſſimus.Secũdo ut ſpẽs eius ſint luciſſimæ.Tertio ut bic illis ſit unitiſſim⁹.ſenſus quoq; ẽ ſpẽs quædã,& ſecũdũ eſſentiã cõtinet ſenſibiliũ rõnes,quas edit quando ſenſibilia mouẽt ĩſtrumẽtũ eius intellectus aĩalis propter naturã animæ declinãtẽ ad diuiſibilia mobiliáq; longe diſtat ab unitate ſtatúq; ĩtellect⁹ primi primorúq; ĩtelligibiliũ.nota bic ubiq; ĩtellectũ agentẽ in noſtrũ eſſe ĩtellectũ primũ.Hæc ſimilia ſunt illis,quæ ſũt in republica platonis q̃uo ipſi⁹ boni lumẽ copulat ſpẽs ĩtelligibiles cũ ĩtellectib⁹.Sũt q chartæ ĩſcribãt litteras ſucco cepæ,ſed hæ nõ uidẽtur niſi caleſiat charta. Tales habet rerũ formas qui dicitur poſſibilis ĩtellectus.quæ ĩ cõſpectũ ueni unt ignis diuini præſentia.ſicut & colores lumine ſolis,ĩtellectus noſter nõ eſt in potẽtia ad hoc,ut fiat ĩtellectus atq; ĩtelligibilia.ſed ad ultimam intelligentiæ intelligibiliúmq; perfectionem.

THEOPHRASTVS ubi poſt hæc agitur de intellectu ait,non ita prorſus nobis accipiẽdũ eſt,neq; eodẽ pacto.cõtẽtioſum náq; foret ſimpliciter hæc accipe adeo.ſ.ut ĩtellect⁹ ſit potẽtia quædã oĩno ita ſub iecta,ſicut materiales potẽtiæ ſolẽt & Paulũ progreſſus adiũgit.Forſitan hoc apparebit abſurdũ ſi ĩtellectus ſic materiæ naturã hẽat, ut ſit nihil, ſed potẽtia oĩa.Nõ igitur ſic eſt exponẽdũ,neq; ẽt de oĩ intellectu ſimiliter hoc accipiẽdum.ſed utendũ diſtinctiõe,qualis igitur eſt,& quæ nam diſtinctio.Materia q̃dẽ nõ eſt hoc aliq̃d,at ſi intellectus nõ ſit hoc aliq̃d. q̃dnã ulterius hoc aliq̃d erit. Hactenus uerba Theophraſti.

Q Vando igitur ĩtellectus cũ natura cõparatur ſecũdũ cõparationem proportõis quãdã id eſt aſſumẽdũ & quatenus in potẽtia quadã eſt ĩtellectus alter ad alterũ ſic enĩ ĩtellectus aĩalis ad ipſũ q actu ſemp eſt ĩtellectus atq; ſeparatus merito oĩa eſſe in potẽtia dicitur. Senſus q̃ ẽtiã nõ proprie,ſed trãſlatõe quadã materia eẽ,uel ſicut materia dicitur.Materia.n.cogitatur ut ultima rerũ nõ tamẽ ſenſus ſicut materia oĩum ẽ poſtrem⁹.Eſt n.ſenſus ſpẽs q̃dã,atq; dicitur & ſcd̃m eẽntia ſẽſibiliũ cõtinet rõnes alia præterea rõne ſẽſus ſenſibilia ĩ potẽtia eẽ dicitur,q̃tenus ab illis ĩcitatur ad ptũ,ĩdigẽtq; illis tũ præſẽtibus,tũ agẽtibus ĩ ĩſtrũm eius ad propriã actionẽ.ĩtellectus ãt aĩalis nec ẽ ut materia, necut ſẽſus,eſt.n ſpẽs oĩũmq; ſpẽrũ ſcd̃m ipſius eẽntiã cõprehẽſor.Agit q̃n.ẽt a ſeipſo,& ĩ ſeipſo q̃dẽ ĩtelligibilia cõtinet q̃uis pp cognatõem ipſi

us cũ aĩa, atq; ob essentialem ad animá habitudinem, & deniq; pp ĩclina
tionem quandam eius ad diuisibile. tum ipse ab intellectuali essentia
simul & actiõe eo ĩno impͥbili prorsusq; unita quodámõ cecidit, tũ in-
telligibilia, quæ sunt ĩ eo ab ipsa super fulgida & seipsa lucente primo ꝝ
in telligibiliũ substãtia degenerauisse uidetur, similiter & ipsa inter ĩtelle
ctum aĩalé & intelligibilia eius cõtinuatio quodámõ relaxata est. nec in
tegra prorsus, ut unitas illa, quæ inseparato ĩtellectu assidue uiget, atq; ob
hãc cãm tũ ipse ad cognitioné penitus ĩpͥtibilé, intellectu q̃ semp actué
indiget pfectore, tũ intelligibilia quæ sũt in eo illustratõe ĩdigent ea quæ
ab intelligibilibus sepatis effulget, ad hoc ut hæc quoq; pfecta intelligibi
lia fiãt, hinc Aristoteles intelligibilia hæc coloribus inq̃t eẽ similia splé-
dori solis egẽtibus. Ipse q̃nẽt ĩtellectus huius ĩtellectibiliũq; suorũ iter
se cõtactus ad ĩdiuisibile copulatur ab exactissima superioris ĩtellectus
& ĩteligibiliũ unitate. Hac igitur rõne aĩalis intellectus eẽ dicitur in
potẽtia, quatenus uidelicet ad ĩtellectũ ptinet separatũ. quoniã ille pror
sus est ĩp artibilis sincereq; unitus ad ĩtelligibilia præclarissima & prima
pfectaq; lumina. Dicitur etiã in potẽtia quatenus ab eiusmodi pficitur
ĩtellectu. Proinde ubi ĩtellectus dicitur quasi tabella litteraꝝ exps, se-
cũdũ quandã proportiõis cõparatõem accipi debet. Non enim hoc ita
dicitur, quasi ĩtellectus, nullo mõ spẽs babeat. Sed queádmodũ ipse ĩtel-
lectus est in potẽtia, nõ ita quidé ut oĩno nõ sit ĩtellectus. sed ut ĩtellectus
sane, talis autem ĩtellectus, qui ab ĩtellectu primo pfici debeat, sic & quæ
in eo ĩtelligibilia collocãtur, ĩtelligibilia quidé sunt, sed talia, qualia sint
a separatis ĩtelligibilibꝰ illustráda, ut sincere prorsus ĩtelligibilia sĩt, qua
propter coloribus cõparantur, & hæc ipsa tabella quãtũ spectat ad pfe-
ctas eiusmodi spẽs capiẽdas litteraꝝ uacua dicitur. Recte igitur Theo
phrastus absurdũ eẽ clamat materialé ĩtellectui naturã dare, atq; pͥtare
materiæ modo nihil esse actu, sed potẽtia omnia prohibet in primis sic
exponere dicta. Iubet insuper indagare, quonam pacto ĩtellectus alia-
quadam ratione in potentia esse dicatur. sed profecto quo pacto dica-
tur in potentia esse iam quantum ad præsentia pertinet, sufficienter est
dictum. atq; etiam non omnem ĩtellectum in potentia esse. sed qualis
ita se habeat est distinctum.

Caput quintum. MARSILII.

Ntellectꝰ noster, q̃ possibilis dicitur. i. ab ĩtellectu prĩo forma-
i bilis, habet innatũ actũ propriũ atq; liberum, per qué ex se cõ
uertitur prĩo ad se, spẽsq; ĩnatas, deĩde q̃tenus ad se, spẽsq; suas

cõuertitur,eatenus ad intellectũ primũ ſpẽsq; illius. Quo & quib⁹ formatur ipſe ſpecieſq; ſuæ.i.ipſe fit perſpicacior & illæ lucidiores.& hic eis quã unitiſſimus intellectus noſter eſt cõſubſtãtiale aliquid animæ. ſimile dicunt de actu libero,quo angeli cõuertũtur ad ſe,& per ſe ad deum,ſignũ quod ſpecies ſunt innatæ,& quod intellectus hic noſtri eſt naturaliter diuino cõiũctus,quoniã conuerſus ad ſe inuenit oĩa & perficitur a diuino Nota hic & infra intellectũ noſtrũ ſemp copulatũ eſſe diuino Res externæ nõ formant ſenſũ,ſed ſpiritũ. Senſus aũt ad formationes eiuſmodi educit in actũ ex ſe ſpecies uel actiones cõformes illis.quãdo dicimus intellectũ poſſibilẽ ab agẽte formari,nõ intelligimus accipere formas,ſed illo præſente formis ſuis efficacius & copulan⁹ uti ĩtellectu poſſibili nullus ẽ motus,nulla paſſio proprie dicta. PRISCIANI.

p Oſt hæc aũt Theophraſtus ambigit quomodo uel ĩtellectus noſter ĩtelligibilia fiat,uel ipſa ĩtelligibilia fiãt,q̃ due ſit ibi pan.Oportet enĩ ipſũ quodãmõ & intelligibilia fieri,& quãdam ibi cadere paſſionẽ.ſi mõ queadmodũ ſenſus ſic ĩtellectus procedat in actũ. Verũtamẽ ambiguũ eſt,quæ nã paſſio a corporea natura in rẽ incorporeã inferatur.uel quæ ĩter hæc accidat pmutatio,atq; utrũ ab illo principiũ detur,an potius a ſeipſo. Pati quidem hoc uidetur ab illo. Eorũ enĩ quæ patiũtur nullũ patitur a ſeipſo.Iã uero & huic principium omniũ eſſe cõpetit & a ſeipſo cõuenit ĩtelligere.neque ſicut ſenſibus huic attribuitur a ſeipſo cognoſcere.ſed mõ quodã præſtantiore.

Hactenus uerba Theophraſti.

f It tamen hic interim ĩtelligibilia.neq; eſt res ipſe ſicut intellectus penitus ſeparatus,propterea ꝙ unitas eius quodãmõ relaxata eſt ut diximus.Atq; intelligibilibus plenius coaptatur. Hac utiq; ratione quodãmodo patitur,quãdo degeneratus a pura,& prorſus ĩdiuiſibili ſeparatoꝝ intelligibiliũ unione,& tãquã inde digreſſus propterea ꝙ cũ aĩa cõgenitus eſt nimirũ tãquã alter ab alteris.tã ab ipſo ſecũdũ actũ intellectu,quã ab intelligibilibus,quæ ſũt in illo pficitur. Verũtamẽ ipſe quoq; pficit ſemetipſũ,quãtũ expergiſcitur a ſeipſo,ſeq; ad illũ actũ intellectũ accõmodat,perfectionẽq; ab illo actiõe propria ſuſcipit Præſertim quia non omnino ab illo ſecundum actum intellectu ſeceſſit ſed quamuis illi ſuccumbens ſimul.tamen eſt ei coniunctus,utpote qui ipſe quoque eſt intellectus. Atque idcirco non ad exteriora diſtractus,ſed ſeipſum ingreſſus & conuerſus ad ſemetipſum ſibique maxime pro uiribus copulatus. Ita demum ab ipſo ſecundum actum

intellectu perficitur. Quáobrē alio quodá pacto præter sensus patitur. neq; id quidē proprie, sed æquiuoce, ac potius agit quá patiatur, ꝙ ꝑpecú per actionem suá a supioribus pfectiones accipiat, nec extrinsecus susci piat, quæ intelligit. Est eni & hic res ipse secúdo gradu, quatenus ipse per ficitur, dú & suis itelligibilib⁹ copulatur, & simul supioribus coaptatur. propterea quod sua a supioribus nó sút diuulsa. Proinde itelligibilia sic agunt in intellectú, quéadmodú sensibilia in sensú agút, hoc tamé ex cepto, quod itelligibilia nó extrinsecus ueniút ad agédú. quádoqdé se parata ab itellectu nó sunt, quapropter una quædá ambobus é actio in tellectui quidé circa intelligibilia, intelligibilibus ité ad intellectú. quatenus hæc iter se seiúcta nó sunt. sed intellectus est illa ipsa, quæ offerútur intelligéda. Quin etiá & circa sensú passio istruméto contingit. quádoqdé sensitiuú primú secúdú propriá pficitur actioné, atq; motú a sensibilibus nó passiue suscipit, sed actiue multo igitur magis itellectus ex seipso agit, atq; a rebus itelligédis pfectioné nó passione accipit, sed actione, si mó dicédus est accipe, ac nó potius ex se producere. a seipso eni exordiés pficitur. iá uero passio illis accidit proprie, quæ mouétur ab alio, utpote, quæ extrisecus icitátur, i rebus aút, quæ oía intrinsecus operátur, totæq; p totú sút actiuæ, passioné aliquá suspicari nó possumus, nisi forte æquiuoce passioné accipiamus. Intellectus.n. etiá qui potétia dicitur intellectus, secúdú essentiá act⁹ quidá est, quáuis secundo quodá gradu. hic igitur actus opponitur passiói, nec unquá affici passiue pót. Omnino uero rebus incorporeis a corpe sepatis uel sepabilibus Theophrastus ait nec passioné, nec mutationé accidere posse. Et passióes quidé solere ab externis incidere, Intellectú auté esse principiú, atq; isup a seipso. quo circa ad similitudiné patiétis hére se posse, quáuis reuera minime patiatur. si eni oém excluserit passioné ait nihil itellectuꝝ. Vbi sane pfectioné a rebus itelligédis collatá noiat passioné, quoniá itellectú oino puꝝ cóseruare necessariú arbitratur. iterea uero quoniá ab intelligédis secúdú propriá pficitur actioné, idcirco nó propria, sed cómuiori quadá appellatióe hic passioné dictá accipiéus. Intellectus eni (ut Theophrastus ait) passionis est expers, nisi forte aliter quá dici soleat dicatur eé passiuus. Nó quidé ut mobilis. motus nanq; est iperfectus, sed potius uelut actio, hæc aút inter se differunt, tam & si necessum est iterdú eisdem noibus uti. hæc Theophrastus. Vides igitur nó secúdú defectú uel trásmutationé aliquá, aut motú quédá, uel étab externis, imo secúdú actionem quandá penes intellectum accipi passioné. Ignoscendum rursus

existimat

existimat, siquádo nominibus abutamur. Quippe cú ex rebus ad sensú spectátibus ad res ipsas ptinétes ad intellectú sæpe nomina transferam⁹. Iubet aút Theophrastus definiri quid in méte sit passio. Atq; ex eius sententia dictum est hic, pati esse psectioné quandam a superiore suscipe re, dum uidelicet quod íferius est, sua quadá illinc actione pficitur. Atq; ita itelligibile ab itelligibili quodámodo patitur, siquidé tanquá intel ligibile secundú, & efficax loco secúdo, atq; ut incipiés, & aliqué optinés príncipatú, sua q; actione ab eo quod præstátius definitú. Atqui quodá modo intellectus hic perficit semetipsum. Quoniam sicut est dictú, superioris munera per suá quandam suscipit actionem.

Caput sextum. MARSILII.

Vplex in anima est intellectus, & uterq; possibilis appellatur.
d Primus essentia indiuidua pticipata ab anima. Secúdus poté tia ratione discurrés, quæ proprie nominatur anima Ille actu semper intelligit diuina méte formatus hic intelligit quando cóuertitur ad illú. Cessat aút quádo diuertitur illíc ad sensú, & in utroq; est proprius actus, & liber. Phantasia nominatur aliquando intellectus. hæc ení est ultimú uestigiú intelligétiæ. Anima rationalis, quia pticularis uita est, per uices agit diuersa. Et alias ad diuina, alias ad caduca cóuertitur Liberú arbitriú est in intellectu, tum intellectuali, tum rationali. Intellectus siue intellectualis, siue rationalis, qui & uterq; est in nobis, exorditur actú suum ex seipso, nec quicquá habet se prius. s. secundum tempus, si quid nuper mouerit itellectú nostrum alioquin p se torpentem. duo sequerétur absurda. primum aliquid feret prius hoc secundum tépus. Deinde nó haberet propriá actionem. PRISCIANI.

Væritur post hæc quare intellectus noster ab intellectu supio
q re nó semp accipiat, nec semp ítelligere uideatur. sed profecto semp intellectus agit Aía uero nó semp utitur ítellectu semp ei præsente. quoniá uidelicet ad corpa uertitur. Vidétur sane Aristotéles & Theophrast⁹ (qđ & iá dictú est) ítellectú aliquádo totá uitá rónalé cognominare ubi étusq; ad phátasiá ítellectus nomé extédút. Atq; ita nó absq; róne circa aíam quærat. cur ná nó semp intelligat. Népe nó ítermittitur unquá ítelligétia, quia potétiá ítelligédi nó héat. sed quoniá ad sequétia, corpeáq;, & oíno extra seipsá aía distrahatur, pp códitioné pticularis uitæ ad utrúq; uices agété. In pspicua. n. ad seipsá reuersióe, & ad ítellectú cóuersióe aíæ psectio tota cósistit. Cótra uero inclinatione ad corpa casus ab ítellectu cótigit. Nó solú uero ítellectus

ut diximus,ſed inſuper anima perficitur a ſeipſa,quatenus a ſe actum,
aliquem exorditur,ſeque ipſam adhibet intellectui,atq; ſua quadã actio
ne perfectionem apprehendit ab intellectu. Quoniam Theophra-
ſtus ait dicere actionem intellectus ipſius mouente alio incitari.Alio-
quin abſurdum eſt.& nihil aliud eſt quam aliquid aliud introducere in
tellectu prius.Item nõ erit ſic in ipſo actus uel facultas intelligendi,ni-
ſi ſit aliquis alius,qui moueat intellectus,atq; hæc quidem uera ſunt,ſi-
ue intellectum appellet eſſentiam indiuiduam,quæ participatur ab ani
ma,ſiue animam ipſam rationalem.

Caput ſeptimum. MARSILII.

N noſtro intellectu ſunt intelligibilia in ratione ſcibilia,no-
i bis innata.ſed ille agit circa illa actu quodã æterno .hæc circa
ſua agit actione temporali per eãdem intellectus actionem.ſ.
per intelligentiam.tum ipſe maxime eſt intellectus,tum in-
telligibilia maxime ſunt intelligibilia,atq; uiciſſim.ergo intellectus eſt
ipſæ res intellectæ.Intellectus etiam noſter ſecundũ eſſentiã eſt actus.
Ideo in eo idem eſt eſſe quod agere.iccirco ſemper intelligit.ſed in ani-
ma,i.in potentia rationali,aliud eſt eſſentia aliud actio.ideo nõ ſemper
intelligit,non ſcit ſemper.ſicut intellectus noſter eſt intelligibilia,ſic ra-
tionalis potentia eſt ſcibilia,quamuis non habeat hæc ſemper in actu,ſi
cut ille Ratio educit in actum ſcibilia per actionem propriam,quando
in ſe reuertitur eſſentia animæ.ubi maxime indiuidua eſt,eſt intellectus,
& eſſe ibi eſt intelligere,ubi nõ minus indiuidua habet annexam actio-
nem ratiocinandi diſtinctam ab eſſentia ſimul,atq; potentia diſcurren-
di.Eſſentia animæ eſt & ſtabilis & mobilis,ſimiliter actio. Actio ſtabilis
comitatur eſſentiam ſtabilem,mobilis mobilem Anima tota ſimul per
manet & mouetur .item potentia mobilis circa ſtabilem uerſatur.Item
in eſſentia animæ permanente latet actio quædam æterna .Attẽtio ani
mæ plurimum uertitur ad imaginabilia ſenſibiliáq;.ſed quando reddit
in ſe inuenit ſcibilia im potentia rationali,per quæ tandem ĩtelligibili-
bus copulatur,quæ ſemper in intellectu uigent etiam animali.Rationa
lis potentia reuerſa ad intellectum non circa omnia ſimul agit,ſed ſuc-
ceſſione quadam propter naturã diuiſibilẽ. PRISCIANI.

Aeterum quærẽdum ẽ quid natura ſibi uelit,ꝙ deinceps hũc
c in modum Theophraſtus adducit.ſi enim inquit ĩtellectus
in agendo ipſe res euadit.hoc autem maxime eſt utrũq;, cete
res ipſe intellectus erit.Non ſolum enim intellecta,ſed etiam

intellectus

intellectus, tunc maxime ſunt quando intellectus ĩtelligit. Quapropter modo utrũq; ait. ſi igitur quando res ipſe eſt, tunc & intellectus exiſtit certe intellectus res ipſe quæ intelliguntur erit. Num igitur quando nihil intelligit, cum ibi res ipſe non ſit, ſimiliter nec intellectus erit, ſed profecto ille, qui reuera eſt intellectus, atq; etiam qui potẽtia dicitur intellectus uidelicet participatus ab anima intelligit ſane, utpote qui & ipſe eſſentia ſua eſt actus, quamuis gradu ſecundo. In ipſa uero anima particulari habet dubitatio locum, hæc enim non ſemper ĩtelligit.

Sed nũquid anima nihil eſt omnino, anima quam intelligatur, an aliquid ẽ qdem, ſed ceu materia quædam, formatur autem quando cognoſcit rebus extrinſecus incidẽtibus. ſed profecto anima ĩpſa & eſt aliquid antequam ſciat, & nõ ab externis. ſed a ſeipſa potius incipit. & quæ ſunt cognoſcenda producit, res quæ ipſas inuenit quatenus ingreditur ſemet ipſam Anima igitur res ipſe in ſe eſt anima quam cognoſcat. Quoniam uero & hac ratione quodãmodo anima diuiſa eſt, quia uidelicet nõ eſt actus ſecundum eſſentiam, ſed ſcientiæ actum habet ab eſſentia procedentem, nimirum quemadmodum eſt etiam quãdo non ſcit aliquid actu, ſic etiam ipſe res exiſtit, uidelicet non ſecundum actum & actionẽ ſed potius per eſſentiam. oportet enim res ipſas in anima, eodem ordine quo & animam proríus accipere. non quidem ex eo quod hæc ſemper ĩtellecta ſint. ſed quia cognobiliter animus agat, atq; hæc cognobilia ſĩt effecta ſecundũ ſequentem & producentem ab eſſentia actionem. Si quidem in anima nec eſſe, nec agere ſimplex eſt, atq; uniforme. ſed hoc quidem permanens, hoc autem mobile, dum circa potentiam permanentem procedit potentia mobilis, & tota interim anima ſecundũ utrãque perpenditur, atq; idcirco ſimul anima permanet atq; mouetur. Simul etiam & agit ſemper ſecundum actionem occultam & eſſentiæ permanenti congenitam, & ſecundum uitam extra progredientem atque mutabilem, quando ipſa circa ſequentia diuiduaq; tota conuertitur ad eadem operatur utens tunc opinione cum ſenſu, neque conuerſa ad illa quæ (ut ita dixerim) ſcibilia nominantur. quæ quidẽ res ipſæ ſũt ĩ anima, multóq; minus conuerſa tunc ad illa, quæ intelligibilia nũcupantur. quibus p ipſa ſcibilia uelut ſecundum unum continuum uel coniugium copulatur. Iam uero quando ad illa, quæ in ipſa manent uitã actionẽmq; productam & aliquando progreſſam deniq; reuocat, non circa omnia ſimul agit, ſed nũc quidem, hæc tũc autem illam ob naturam uidelicet diuiſibilem.

Caputoctauuum. MARSILII.

p

Otentia rationalis dicitur a potentia in actum procedere, nõ quia nouas formas accipiat, habet .n. semper omnes, sed quia exercet nunc, quas non exercebat ante. Theophrastus ait, si intellectus sit ut materia simpliciter in potentia, quando accipiens nouas formas intelliget, essentialem quandam subibit mutationem. quod est absurdum. quod Theophrastus ait de intellectu nostro intellectuali Id Priscianus trahit etiam ad itellectum rationalé quodammodo, ille igitur neq; formas accipit nouas, neq; mouetur hic, non nouas q; dem accipit, sed mouetur circa suas.

PRISCIANI.

q

Vando igitur in anima dicimus im potentia esse atq; actu, secundum permutationem id accipimus, aut certe quando nõ adest actio illa progrediens, secundum quam habetur, dicitur que scientia, tunc sane illam essentiam permanentem actionis eiusmodi productricem esse in potentia dicimus, quæ & res ipse tũc existit, neq; tamen agit secundum actionem progredientem. Quamuis igitur non omnia simul cognoscat, sed alias alia, non tamen propterea est etiam alias alia. nec unquã eadem, quoniam non undiq; permutatur, sed est & aliquid in anima interea permanens, atq; secundum hoc ipsum res ipsæ semper in anima permanserunt. Ait Theophrastus absurdum fore, si intellectus in potentia quidem ita sit, ut actu nihil existat sed in actu quidem positus alter quidam sit. & alter iterum, quando seipsum non intelligit, sic enim ex eo quod intelligat aliud atq; aliud, nũquã erit idem. At uero natura eiusmodi indiscreta, & ordinis expers sic euadens manifeste refellet eos, qui intellectum eẽ quidem omnia in potentia. Nihil autem in actu putauerit. Primum quidem quando non intelliget, nihil erit. deinde & si intelliget quando alia, neq; seipsum intellexerit. aliud quiddam erit neque prorsus idem, sed alias alter, atq; ita perpetuo permutabitur. Quapropter ait, non sic accipiendum esse in intellectu potẽtiam, atq; actum, sed (ut prius est dictum) ubi censuit secũdũ quandã proportionis comparationem, duo hæc esse ponenda Nec ullo modo sicut in materia, sic in intellectu hæc affirmanda.

Caput nonnm. MARSILII.

i

Ntellectus animalis non est mixtus corpori, ideo non formatur a sensibus. Potentia quoq; rationalis huic adnata formas non accipit nouas, sed uicissitudine quadam suas exercet. Rationalis

tionalis natura informali suæ essentiæ ratione scibilium omnium formas īcludit. Anima quāuis ex potentia in actum migret, tamen non fit alia, quia nouam non induit formam, sed nouam præfert actionem.

PRISCIANI.

p

Roinde quando intellectum ait esse hoc aliquid addit, nō tamen in hoc ei sensum æquari. Sensus enim ut & nunc adducit non absq; corpore, intellectus autem a corpore separatus. propterea ad pfectionem suam iis, quæ procedunt extra nō indiget. itaq; anima etiam quando cognoscit nihil actu interim existit: omnia secundum perfectionem essentialem atq; permanentem, quamuis īterea ipsa secundum productionem & appositionem actio, actúsq; deficiat itaque quantum ad hanc spectat, esse tunc in potentia iudicatur. Tum uero quoniam rebus scibilibus est congenita, quando aliquid sciuerit, sic in actu existens idipsum, quod est & scibile, tunc nō est a seipsa iam altera. Quippe cum ipsa secundum scibilia omnia suam sibi decernat essentiam. Verūtamen uidetur & quodāmodo fieri, quādo enim ita fit singula quemadmodum sciens actu dicitur. hoc autem contingere dicimus. quando secundum se agere potest, nimirum est & tunc quodammodo ī potentia, neq; tamen similiter, atq; tunc, quando nec didicerat, nec inuenerat.

Caput decimum. MARSILII.

i

N intellectu nihil noui nascitur, in anima nascitur saltem nouus actus habitúsque per actum. natura enim intellectualis est uniformis & stabilis. natura animalis præter hæc duo habet & horum opposita. Est enim multiformis insuper atq; mobilis, motus pertinet ad animæ definitionem atque naturā. Anima rationalis, quia ē & media rerum, & per se mobilis, ideo uices agit ad extrema, præsertim quia ē uita particularis potentia rationalis, aliquando ad intellectum, aliquādo ad sensum se conuertit.

PRISCIANI.

i

Nter hæc Theophrastus ait a quonam generatio fit in anima, & quo pacto, siue generatio ipsius habitus atq; potentiæ, siue essentiæ ipsius introducatur. Videtur autem potius habitus, atq; hic habitus eiúsq; generatio ad naturam accedit perficiendam. Fit igitur quodammodo anima, quoniam nō ita uniformis est & simplex, sicut intellectualia esse censemus, neq; penitus stabilis sicut illa, sed permanet simul, atq; mutationem habet innatam. & ad

utraq; uicesagit,quoniam eſt & media rerum,& uitam babet definitam motu,quamobrem tum fertur ad ignorantiam quatenus ad deterius inclinatur,tum ſcientiæ dono perficitur,quatenus conuertitur ad ſuperius itaq; imperfecta fit quādoq; uiciſſimq; perfecta.quoniens enim ignorat imperfecta cenſetur atq; propterea eſſe dicitur ī potentia,quia & tūc habet cognoſcendi potentiam.quotiens uero ſcit iudicatur eſſe perfecta

Tum uero quatenus agit quidem ex ipſo actu ſibi perfectionem uēdicat.ſed quatenus etiam quando ſcit aliquid interea non agit omnino etiam tunc eſſe impotentia iudicatur.Non eadem tamen conditōe qua priuſquā diſceret,uel inueniret,utpote quæ iam poſſideat habitum,ſuāmq; illam perfecerit poteſtatem,quæ ſcientiæ actus edere conſueuit. Quando igitur Theophraſtus interrogat a quonam fiat in anima generatio uel habitus atq; potentiæ uel eſſentiæ.ſic interrogare putandus eſt,utrū uidelicet ſecundum habitum tantum atq; potentiam,an etiam ſecundum eſſentiam in anima permutatio fiat.

Caput undecimum. MARSILII.

a Nima noſtra eſt mutabilis etiam quodammodo ſecundum eſſentiam.Alioquin ſi eſſentia eius eſſet penitus immutabilis nō ederet actiones adeo diuerſas atq; mutabiles ut inter ſe tenderent in oppoſitū item una in nobis eſt anima eſſentia.quæ eſt in ſe penitus immutabilis non edit actiones aliquando rectas, aliquādo peruerſas.ſi duæ ſint in nobis eſſentiæ animarum inter ſe diſiunctæ, nec altera dependeat ab altera non erit animal unum.anima ītellectualis non erit princeps uitæ corporeæ niſi hæc ab ipſa dependeat. Vnica eſſentia eſt,in qua eſt potētia intellectualis atq; rationalis,& potētia quomodocūq; diſcurrens.uidetur hic in eadem animæ eſſentia ponere ītellectum rationem imaginationem,propter quam unionē,& hoc ē unū animal,& uires inferiores ad unum in anima principem referuntur.unica in uno quoq; noſtrum eſt animæ eſſentia,atq; hæc immutabilis eſt ſimul atq; mutabilis,in quacūq; mutatione animæ permanet ipſa uita ſibi propria.ſ.rationalis.

PRISCIANI.

q Voniam igitur ab eſſentia ſunt habitus atq; actus impoſſibile eſt eſſentiam quandam ponere,permanentem penitus.& a mutatione ſecretam,& eodem modo ſe ſemper habentem, quæ tamen interea aliquando quidē perfectas bonáſq; actiones edat.Aliquando,uero imperfectas atq; peruerſas,eſſentiæ nāq; actionum cauſæ ſunt,ideoq; quales ſūt actiones talem quoq; potentiæ ſimul

atq;

atq; essenetiæ speciem eē īdē merito coniectamus. Siquis autem geminam essentiā in nobis excogitet, atq; geminas potētias simul, & actiones, & alias quidem semper in se perfectas, alias autem modo īperfectas, modo uero perfectas existimet, hic si eas disiunctas intelligat, unum animal multa faciet animalia, atq; omnino præstantiorem deponet essentiam tanquam neq; dominantem uitæ, neq; cōmune quicquā habētem. si quidem per secundā efficitur ipsa inter imperfectum uicissitudo, atq; perfectum qua quidem in re potissimum uita definitur humana. Sin autem qui excogitauit talia in nobis duplicia, is habitudines dicens duas, aut rationes duplices, aut uitas geminas, sic duorum nō dirimat unionem, ne forsā hoc pacto nostra natura choro cuidam, uel alteri cuipiam multitudini fiat similis, sed in unum cuncta cōgrediantur, atq; ad unū conflata principium ita conspirent. nos ita de hoc uno protinus percōtabimur, utrum uniforme sit atq; immutabile semper & integrum. qđ si protinus admittatur, inde sequeretur, ut nulla sit unquā in animalibus uel secundum essentiam uel secundum actionem imperfectio, aut prauitas ulla, uel passio. Actiones enim sequūtur essentiam. Verūtamen neq; penitus permutabile illud unum esse concedendum. permanet enim in mutationibus ipsa uita

Caput duodecimum. MARSILII.

a Nima nostra quia est media inter omnino stabilia atq; mobilia, ideo habet essentiam stabilē, atq; mobilem. perq; uices agit uitas omnium in mundo gerentium. Iamblichus de compositiōe animæ uitarūq; uicissitudine in anima ē mutatio quædam non solum secundum habitudines, sed quodāmodo etiam secundum essentiam. quatenus ignem intellectuali siue rationali species uariat, nunc uiuens ut homo terrenus, tunc ut aereus, alias ut æthereus Mihi uero Marsilio nō uidetur Theophrastus mutationem ullam, quæ tāgat essentiā in anima ponere. Iamblichus uero quā minimam.

PRISCIANI.

p Articularis igitur anima ut est apud Iamblichum ambo pariter comprehendit, tum permanēs, tum mutabile, ut & hac ratione medietas ipsa seruetur. Superiora enim stabilia tantum in se consistunt. Caduca uero mutabilia prorsus. At particularis anima tanquam media rerum atq; una cum omnibus circum mūdanorum generib⁹ diuisa, paritet atq; multiplicata non permanet solū, sed etiam permutatur totidem ita particulares diuisásue uitas agens, neq;

ſolum ſecundum habitus, ſed etiam ſecundum eſſentiam quodámodo permutatur. Quod quidem Theophraſtus quoq; (ut arbitror) ſignificare uolens ait. Videtur quidem magis in anima fieri ſecundum habitum generatio. Mutatio enim ſecúdum habitus atq; perfectio eſt admodum manifeſta. propterea magis ĩquit. Atq; dicẽdo hoc ipſum magis clã ſignificat perfectionem quodámodo ad eſſentiam pertinentẽ & ob hãc cauſam ſubdit ita, hæc autem naturam perficit, naturam ſcilicet operãtis, quaſi prius perfecta non fuerit. ſi enim eſſentia eſſet omnino perfecta, certe habitus atq; actio imperfecta nõ foret ab eſſentia ſola procedẽs.

Caput decimum tertium. MARSILII.

r Es immateriales nihil in ſe habent niſi neceſſario pertinẽs ad eſſentiam. Res materiales præter eſſentialia ſubeunt accidentalia multa. intellectus noſter cognoſcit utraſq; per formas ĩnatas, quæ formæ repreſentant, immaterialia quidem tanquam eis cognatæ, materialia uero tanquã cauſæ. Ariſtoteles & Theophraſtus de rebus a materia ſeparatis & de coniunctis. Iamblichus & Plutarchus cõmẽtatores Ariſtotelis. intellectus poſſibilis ĩ nobis eſt duplex. alter primus ſemper in actu, alter ſecundus tranſiens de potentia in actum. i. ratio Ratio quãdo nõ uagatur per imaginationem & ſenſus conuerſa ad ſe inuenit rationes rerum innatas. Rationes innatæ ſunt germanæ ſubſtantiarum ſeparatarum, & ſunt uel cauſæ materialium, uel conſimiles cauſis. Intellectus agens ſe uidens cõſpicit omnia ſecũdum cauſam.

PRISCIANI.

d Eincepsuero Theophraſtus quẽadmodum Ariſtoteles duo ponit genera ſpecierum, alias quidem immateriales, alias uero materiales, atq; in ſpeciebus a materia ſeparatis ait idem eẽ ipſum unũquodq; & ipſum eius eſſe, quando uero dicit ipſũ eius eſſe rationem formalem ſpeciẽmq; deſignat, at quando dicit ipſum unũquodq; ſubſtantiam ſignificat totam & in ſpeciebus quidem ſine materia exiſtentibus ſecundũ ſolam rationẽ, atq; ſpeciem totã putat eſſe ſubſtantiam. in ſpeciebus autem materialibus aliud eſſe uult ipſũ unũquodq;, aliud ipſũ eius eſſe, horũ nanq; primum ſecundum utrũq; concretum q; accipitur alterũ uero ſecundũ ſpeciẽ ĩtelligitur. Quoniã igitur intellectus qui dicitur in potẽtia utraſq; ſpecies cõtẽplatur, inquirit Theophraſtus, una cum Ariſtotele quomodo ſpeculatur utraſq; & quomodo ſpecies in materia exiſtentes etiam quadam abſtractione cognoſcit. Materiales nanq; ſpecies, uel ſecundum ſolam ſpeciem contemplatur.

tur. Hæc igitur planius discreuerunt legitimi interpretes Aristotelis, Iāblichus & Plutarch' nestorio gēitus, nos quoq; aliqd cōmentare debemus breuiter quæsita diiudicātes. Assero igitur ipsum potentia intellectum tum eum qui participatur ab anima, tum potentiam ipsam rationalē, quando sincere utitur ratione, neq; unacum sensu & phantasia ad exteriora protenditur, tunc species rationésq; immateriales sibi insitas contemplantem secundum has ipsas excogitare species, tum a materia segregatas, tum materiæ distinctas. Illas quidem secūdum quandam (ut ita loquar) identitatem, atq; communem inter immateriales species unionem. has autem ueluta causa ea, quæ sunt similia causæ. Sicut n. ille actu intellectus dum intelligit semetipsum sequentia sub se cuncta cognoscit. utpote qui ipse res ipse sit per causæ modum atq; ab eiusmodi causis, effectus quoq; præstantiore modo quā ipsi in se sint apprehendat. Ita & qui est in potentia intellectus sequenti gradu ab eis, quæ in se ipso sunt proximis causis materialia pcipit. Immaterialia quidem in se insita materialium principia contemplatus.

Caput decimūquartum. MARSILII.

s Ensus cognoscit accidentia tantum atq; particularia. Intellectus etiam uniuersaliter, atq; per rationes essentiales accidentia inde sequentia. item cognoscit omnia per insitas rationes. in materialia quidem tanquam his rationibus coniugata. materialia uero tanquam hinc effecta. Rationes in anima insitæ respiciunt materialia tāquam causæ immaterialia, uel tanquam germanæ, uel tanquam effectus. Species naturales quāuis non sint extra indiuidua. uere tamen cogitantur indiuidualibus accidentibus non cogitatis. Item si figuras mathematicas ratio excogitat absq; certa materia, quāuis cognoscat eas sine materia existere nunquā posse.

PRISCIANI.

c Ognoscit uero intellectus materialia non sicut sensus. Sensus enim tanquam particularia secundum qualitates attingit, uelut tanquam calida, uel frigida, uel alba, uel aliquid aliud generis eiusdem. Intellectus autem uitáq; rationalis cognoscit essentias secundum cōmunes materialium species. Num igitur intellectus ignē esse calidum non cognoscet? Sed profecto qualitates & accidētia omnia ab unaquaq; progrediuntur essentia. quo circa intellectus, q cognouit essentiam, accidentia quoq; per ipsas essentiæ rationes præstātius etiam quam sensus cognoscit. Sed ut ad propositū reuertamur. quo

modo anima utraq; percipit formarum genera. tum materialia inquã tum a materiis absoluta. Certe (quéadmodum dictum est) utraq; secundum insitas animæ rationes, sed immaterialia quidem tanquam rationibus sibi insins coniugata, uel tanquam præstantiora, materialia uero uelut effecta, tum uero, quæ abstractióe cognoscútur auferédo. sũt quodámodo speciebus materialibus eadem, secundum uero seipsa a nobis excogitantur, id autem est, non una cum materia cogitantur, quandoquidem neq; modo separato subsistunt, neq; intelliguntur tanquam in modo quodam separato essentiam sibi suam uendicent, sed quando ea una cum materia cogitamus, tunc tanquam materialia dicimus. Quando uero tanquam solas species cognoscentes agnoscimus, tamen interea in materia eas existere, nec aliter subsistere posse, tunc abstractióe pcipimus.

Caput decimũquintum. MARSILII.

Adem uis in nobis intellectualis cognoscit immaterialia, atq;
e materialia, & hæc rursũ uel uniuersaliter uel singulariter. idq;
totum agit per rationes innatas, quibus utitur ad immaterialia quidem tanquam germanis, uel tanquam effectibus eorum, ad materialia uero tanquam causis. PRISCIANI.

Vnquid igitur anima potentia quadam altera, uel per alterũ
n modum se habéte materialia & immaterialia iudicat, rursũq;
& illa, quæ prorsus in materia depreheduntur, & quæ percipi
untur abstractione. An potius eadem potentia & similiter se habente. Forsan uero est utrunq; uerum. Idem nanq; differétium iudex esse potest. Nempe ipsum intellectuale idem & eodem modo se habens id efficit. nam secundum proprias rationes & interea id efficit quodammodo altera facultate, & quoquomodo aliter se habente. quoniam rationes proprias, uel tanquam causas contemplatur, quando ab eis materialia cogitat, uel tanquam immaterialibus coniugatas uel quasi ab ĩtellectualibus speciebus effectas. Atq; hoc pacto suis ratioibus contemplatur adeo, ut quasi alteræ interea factæ sint, aliterue se habeát.

Caput decimumsextum. quia materia est subiectum priuationis atq; diuisionis, ideo formæ expertes materiæ sunt plenæ uita, & intellectu, indiuisibilésque.

MARSILII.

Vnt igitur intellect⁹ formarũ pleni, quia nulla é ibi priuatio,
f sunt & idé cum formis quia nulla diuisio, quoniã formæ sũt,
sũt ue intelligibiles propter separationem a materia, ideo intellectus sunt separati. necesse est super species materiales, quia

imperfectæ

imperfectæ sunt immateriales esse. Quod a materia separatur statim eua dit intelligibile pariter atque intellectus. Intellectus apparet indiuiduus, quia conuertitur in seipsum. item plenus formarum, quia in se conuersus inuenit omnia. Tres ordines substantiarum separatarum, tres intellectuum. sunt intellectus supermundani tantum contemplatores. Sunt deinde intellectus supermundani quidem. sed rectores cælestium animarum. sunt tertio intellectus mundani idest cælestes animæ. similiter est intellectus agens est & possibilis in anima rationali. Est tertio potentia ipsa rationalis, quæ etiam dicitur intellectus. Anima rationalis per rationis officium testatur se etiam separatam plenámque formarum, quatenus libere suum actum incohat, colligítque se ad se, & sic inuenit omnia.

PRISCIANI.

Omnino uero quemadmodum res ipsæ sũt a materia separatæ, sic Aristoteles atque Theophrastus, quæ sunt circa intellectum habere se putant. Forsan igitur hæc eorum sententia sic exponenda uidetur: quemadmodum materiales species cogitatione sola a materia separantur. Atque ita altera facultate. & altero modo se habente diiudicantur, tanquam per solam cogitationem apprehensa sint, atque discreta, sic & ipsius in potentia intellectus species insitæ ab eo per solam intelligentiam segregantur. Quandoquidem secundum essentiam semper unà cum speciebus existit. adeo ut & quomodo intellectus in potentia dicitur, actúque nihil animaduertamus, quia uidelicet per solam intelligentiam, aut igitur illa Aristotelis & Theophrasti uerba id significant. sic enim Plutarchus exponit, uel potius ita ut mox subiiciam Quemadmodum quæ dicuntur a materia separata, alia quidem re uera separata sunt, ut in materia prorsus alia uero per intelligentiam, sicut quæ abstractione percipiuntur, sic & intelliguntur utraque. Alia quidem, ut re uera seiuncta, alia uero & si cogitatione aliqua seiunguntur, non tamen aliter quam (ut ita dicam) materialiter subsistentia. Forte uero sic melius exponemus, quemadmodum separata penitus a materia disponimus, sic & quæ sunt circa intellectum disponere decet. ne forsan hæc secundum cogitationẽ solam, sed propriè præcipuéq; sepata ponam⁹. Nẽpe quẽadmodũ immateriales illæ spẽs re uera seiũctæ sũt a materia, sic & ĩtellectus est penitus a materia segregatus

ſane ante & ſupra materiales ſpecies, neceſſum eſt immateriales exiſtere atque intelligibiliter (ut ita dixeri) in ſe ſubſiſtere. Quippe quæ idiuiſibiles ſunt, totæque per totas uita cognitionéque unita plenæ, uitæ námque uacuitas, & inſcitia ſecundum priuationem ſe habere dicuntur, priuatio uero in commiſtione ad materiam accidere conſueuit. quoniam igitur expertes materiæ species, confeſtim intellectuales ſunt. conſtat eas eſſe in intellectu, ipſúmque intellectum eſſe materiæ prorſus expertem, atq; una cum immaterialibus ſpeciebus eſſentiam ſuam eſſe ſortitum. ſiquidem uita cognitióque, quæ iſe ipſam conuertitur eſt indiuidua. præſertim quoniam ipſa ſe ingrediens entia inuenit. atque uera. At quoniam in rebus re uera ſeparatis expertibúſque materiæ differétia quædam eſt ſub deſcenſu quodam. aliæ enim ſunt penitus indiuiduæ aliæ cum explicatione quadam, aliæ denique inter hæc mediæ ſunt tanquam indiuiduæ quidem determinatiuæ tantum explicatorum, ſic & intellectus ipſe ſe habet, primo quidem gradu ſeparatus eſt, ille qui ſecundum actũ dicitur intellectus. Secundo uero intellectus ſecundum potentiam deſignatus & participatus ab anima, atque ipſa rationalis anima. Hæc enim quamuis cum explicatione ſe habeat, tamen ad indiuiduum ipſum & ſe & alia colligit. Hæc a ſe ipſa ſuum opus orditur. hæc in ſe ipſa res inuenit, atque uera, hæc igitur ſeparata eſt, rationúmque ſeparatarum plena.

Caput decimum ſeptimum. omnis intellectus eſt omniformis, ſed intellectus agens eſt omnino ip ſe ſuæ formæ.

MARSILII.

P Oſſibilis eſt quodammodo diſtinctus a formis ſuis, atque hæ inter ſe diſtinctæ, potentia rationalis magis etiam a formis ſuis diſtincta eſt, & in ea formæ diſcretæ magis. Senſus profert rationes ſuas conſequenter quatenus ab externis paſſiones incidunt in inſtrumento. Intellectus non ſicut ſenſus externa proſpicit. ſed inſpicit ſua, & alia conditione quam externa requirant. Nota per hæc & ſequentia intellectũ agentẽ eſſe deum, ſi modo eſt omnia indiſtinctæ ex ſe & termíus omniũ atq; pfectio, ĩtellectus poſſibilis dicitur ĩ potẽtia, tũ ad ſuas formas, qa quodãmodo diſtinctus ẽ ab eis, tũ ad agẽtẽ, quoniã

illuminatus

illuminatus est inde, & inde suis formis unitus intellectus possibilis simplici stabilíque intuitu uidet, potentia rationalis actione mobili atque composita. ideo minus unita est rebus percipiendis, sed unitur ab intellectu, ad quem est in potentia. Ratio etiam colligit se ad unum, & in se inuenit omnia. intellectus possibilis semper, & ubique est unitus agenti, & formatus ab eo. sed quoniam per propriam & liberam actionem suam est inde formatus, iure formare se ipsum intellectus possibilis ita est omnia secundo gradu, sicut agens omnia primo gradu.

PRISCIANI.

Heophrastus iterũ philosophice admodum commemorat, quemadmodum hoc ipsũ, quod dicitur ĩ tellectum res ipsas existere rã ĩ intellectu secundũ potentiã, quã ĩ intellectu secũdum actum se habente proprie debemus accipere, ne forte uel quod dicitur in potentia secundum priuationem accipiamus, sicut in materia consueuimus. uel quod dicitur actu secundum perfectionem passiuam, & ab externis illatam fieri suspicemur. neque rursum sicut in sensu fieri consueuit, ubi per motionem instrumentorum accidit productio rationum. ipséque sensus extra posita percipit. immo in ipso intellectu intellectualiter capiendum esse ait, tum in potentia, tum in actu res esse. nam secundum impartibilem unitatem terminúmque sincerum & per fectionem prorsus unitam hoc ipsum, quod actu dicitur iudicandum. Est enim ipse in actu ĩtellectus re uera res ipsæ, non secundum participationem, non diuisim, non ut alius, non ut ab eis determinatus, uel inde perfectus. immo ut ipsæ res existens, & ut terminus omnium atque perfectio. Secundum uero contactum unà cum alteritate factum. Ac per descensum quendam quodammodo ad determinatum, atque aliunde perfectum accipere hoc ipsum, quod in potentia nominatur, ipsa interim alteritate in anima rationali manifestius apparente. Quod quidẽ & eius speculatio patefacit una cum explicatione quadam, & euolutione rebus cognoscendis unita. Neque tamen ipsa omnino diuisa à rebus, atque distans, alioquin ad ipsum impartibile collecta non esset, nec ex seipsa atque in se cognobilia unquam contemplata fuisset. Sed quasi remissam habens ad res unionem & idcirco ab eo, quod est prorsus unitum assidue pendens, ob hoc ipsum dicitur in potentia. Iam uero remissio hæc apertius apparet in anima, atque inde iam in intelle-

ctu ab anima participato propter subiectionem quandam. qui sane intellectus ab intellectu unito prorsus & impartibili termino dependet, manetque ibi suspensus, & ab eo secundum essentiam est perfectus, atque ideo secundum se dicitur ī potentia, sed quoniam hic quoque est impartibilis, neque secundum distantiam, neque per integram alteritatem intellectui primo succubuit, idcirco neque tanquam aliunde mobilis, neque tanquam ab alio, quandoque perficitur, sed seipsum perficit, quamuis illius termino se perficiat, & secundo quodam gradu est hoc ipsum, quod ille primo, atque secundum proxime sequentem, ad illúmque respicientē unionem est unitus. sic igitur proprie ut intellectui competit, quod impotentia nominatur, est in intellectu censendum.

Caput decimum octauum.

MARSILII.

i Ntellectus possibilis cum primum existit, est species ipse omnes secundum essentiam, ideo non accipit eas ab agente. Sed perfectam sui ad eas earúmque inter se unionem Quam illic habet ab euo. Ratio uero ab itellectu accipit tēporaliter unionem. Intellectus possibilis dicitur quasi uacuus formarum, quia nisi ab agente uniatur formis suis, perinde se habet, ac si non haberet. non enim uidet eas nisi perfecte unitus eis. Nota hic & infra intellectum possibilē per suum liberúmque actum assumere perfectionem ab agente, & ita seipsum perficere, intellectus possibilis semper copulatus agēti, semperq; formatus ī actu. Ratio non semper intellectui copulata, ratio similiter per actum proprium et liberum intellectui copulatur perficitque inde seipsam.

PRISCIANI.

a T qui mihi uidetur Theophrastus hic quoq; significare, id qd ī potentia ī intellectu dicitur oportere proprie, ut intellectui consentaneum est accipere. exemplum enim de tabella nondum scripta ad significandum quomodo intellectus in potentia sit introductum ab Aristotele, ita sub intelligit atque notat, ut litterarum uacuitatem admittimus in intellectu, quatenus est intellectui consentaneum. habenti uidelicet species secundum essentiam perfectásque possidēti, Sed ita prorsus ut a primo intellectu sit perfect' actúq; conscriptus. Ipsum nanque indiuiduum & unitum perfectionis hic

nis hic

nis hi habet inde, & intellectus hic, qui dicitur in potentia eſſe, eſt intellectualia ſecundum potentiam, utpote qui ſecundum quandam gradus ſubmiſſionem & cum quadam alteritate ſiue diuerſitate hæc habeat. Sed interim excitatus a ſemetipſo ad indiuiduam perfectionem ab intellectu primo ſuſcipiendam tale enim eſt intellectuale, quando dicitur in potentia eſſe. ſed actu nihil a natura quam intelligat. ideſt non indiuidue nec unite intelligibilia eſt priuſ, quam perficiatur a primo. Dictionem uero hanc ſcilicet prius, quamuis in anima, non tamen in intellectu participato ſecundum condicionem temporis debemus exponere. Immo uero ſecundum ſubmiſſionem & ſeparationem quandam excogitatam, & ſimul ſecundum ipſius proprietatem. Intellectus enim hic in potentia nominatus quatenus eſt inferior, atque ipſemet in ſe dũtaxat excogitatur, nondum eſt actus. ſed quatenus copulatur primo, ſic ab illo perfectus, immo ſecundum illum perficiens inde ſe ipſum.

Caput decimumnonum. omnis forma a materia ſegregata eſt procul a priuatione & motu atque diuiſione.

MARSILII.

P Ropter primum ineſt omniformis uitæ, que & intelligentiæ compos, propter ſecundum intelligit in ſe pmanens, ideoq; ſe omniformen intelligendo intelligit omnia propter tertium, ſunt ibi ſimul in ſe inuicem omnes formæ atque quod intelligit, quódue intelligitur eſt penitus idem. Cum ait res corporeas plurimum nõ ſentire ſe ipſas, quaſdam uidetur excipere Sunt enim qui uelint cæleſtia ſuo lumine ſentire ſeipſa Forma a materia ſeparata cum ſit forma perfecta ſiue dicatur intelligibilis eſt intelligibile perfectum, tale uero eſt quod intellectui eſt unitũ, ſiue dicatur intellectus ſimuliter in intellectus eſt perfectus. Talis autem eſt qui intelligibili eſt unitus. intellectus noſter ſimplicem ſtabilémque ſemper habet intuitum, ratio uero diſcurſum, in ratione ſcientia eſt, quæ eſt acquiſita cognitio per diſcurſum Ratio ſcitura aliquid diſcurſum reuocat ad iſtas rationes, per quas dum res cognoſcit habere res ſcitas dicitur in ſeipſa. immo Plotinus ait rationem per rationes innatas ſecundum potentiam eſſe omnia. Quando uero aliquam in actum exerit rationem, tunc animam ipſam actu euadere rationem, atque hoc ipſum eſſe ſcire. Ratio per formas innatas

uelut per causas cognoscit materialia ut effectus. Immaterialia uero per easdé tanquam eisdem rationibus coniugata. uisus actu uidens una cũ uisibili concurrit in unum. Veruntamen sensibile uenit extrinsecus. Multo magis scientia cum scito uenit in unum. siquidem non prospicit extra. magis insuper intellectus atque intelligibile sunt penitus unũ, motu nanque non distrahuntur.

PRISCIANI.

p

Ost hæc ubi Theophrastus exponit Aristotelem dicentem, separata & immaterialia una cum intellectu eadem esse, in rebus autem materialibus unumquodque intelligibilium in quadam esse potentia. Atque his non inesse mentem distinguit articulatim eiusmodi dicta, dirigítque, & interea quædam dubitat. Vt igitur hæc quoque planius apprehendamus, Aristotelis uerba ĩ primis articulatim & breuissime pro uiribus disponemus. quoniam ĩquit alia quidem sunt in materia, alia uero sine materia, quales sunt incorporeæ separatæ'que substantiæ, ĩ rebus quidem separatis idem est intelligẽs atque intellectum. Intellectus enim non ad externa porrectus, sed in se manens res ipsas intelligit. Quapropter cum rebus intelligendis est idẽ. quin etiam immaterialia omnia cum indiuisibilia sint, & uitæ cognitionísque plena, nimirum intellectualia esse censentur. nam sensibilia quidem propter materialem diuulsionem, sunt aliis sentiẽda, sibi uero ipsis pleraque nullo modo sed res materiæ prorsus expertes, cum intelligibiles sint, hac quoque ratione a rebus differunt sentiendis, quod non sunt ab intelligente diuulsæ, neque ab externis perficiuntur. sed perfecta ratione sunt ex se ipsis intelligibiles. Quocirca & intelligentes, & cum sint impartibiles, impartibiliter uniuntur intelligenti. Cumque insuper totæ sint per totas intelligibiles, merito totæ per totas intellectui sunt unitæ. Neque secundum accidens, sed secũdum essentiam ĩtelligibiles sũt. & secundũ essentiam sunt perfectæ atque ob hanc causã perfectæ secundũ propriam essentiã existentes, nimirũ ĩtelligibiles eædem sunt. atque simul intelligentes, ut secundũ seipsas & intelligibiles sint, & ĩtelligibiles perfectissimæ. Proinde Aristotéles ab ipsa quoque scientia nos admonuit in rebus separatis idem esse, quod intelligit, & quod intelligitur. Scientia enim inquit speculatiua, atque quod est ita scibile inter se sunt idem. id est scientia haud prorsus ad exteriora porrecta. sed permanens

in seipsa

in seipsa,& intrinsecus agens,simul & rerum speculatrix existit. & quod est ita scibile,est illi idem. Cum enim scibilia dicamus,& materialia,& quæ abstractione quadam percipiuntur a uferendo,non ita scibilia hæc appellamus,ut scientia hæc coniugato secum pariq; ordine speculetur, sed ut a rationibus in anima insitis,ueluti a causis apprehendat. Ad hæc igitur ille respiciens,& ex aduerso distinguens quod sic est scibile ĩquit. i.quod pari coniugatáq; sorte scibile,tale uero est, quod æternum , atq; in ipsa anima constitutum. Id autem idem,atque scientia est.iam uero ẽ & de sensu dictum, non aliter cognitionem ibi perfici,nisi in idem cognitio secundum actum,cum re secundum actum nota concurrat.quapropter & ipsa secundum actum scientia eadem est cum scibili secundũ actum.sed hoc interest,qui neque uenit extrinsecus,neq; extra positum est,quod principaliter est cognoscibile,sicut in sensu contingit. Si igitur scientia simul & scibile idem est,magis autem intelligens intellectumq; unitur.certe & intellectus esse idem quod intellecta censetur.

Caput uigesimum. MARSILII.

q Vod est materiale nõ ẽ ex se intelligibile,sed quatenus a materialibus conditionibus per intellectum absoluitur. neque igitur sibi,sed intellectui abstrahenti intelligibile fit. Contra uero res per sea materia separata,& ex se intelligibilis est,& intelligibili sibiipsi. In rebus igitur separatis intellectus, atque intellectum in eadem forma concurrunt. intellectus cognoscit materialia,non per illa, sed per rationes eorum innatas intelligentiæ quasi per causas intellect⁹. secundum Theophrastum,& Aristotelem est immaterialis,& tamen est potentia quædam materialium. id tribus modis exponitur,duobus actiue,uno quasi passiue. Primo intellectus est potentia productiua actuum suorum uel actionum circa materialia,secundo non æqualitate naturæ,sed supereminẽti potestate per formas suas quasi per causas materialia noscit. Tertio materialia quoque cognoscit,quatenus lumine intellectus agentis est formatus immaterialia sunt præsentia semper intellectui naturaliter materialia uero præsentia fiunt,quatenus per intellectum a materia resoluũtur,scientiã in actu fit idem cum re in actu scita in ipso etiam rationis discursu. Multo magis in ipso intelligentiæ statu intelligens , intellectúmque est idem Siquidem intellectus ipse secundum essentiam est illæ ipsæ formæ,quæ intelliguntur ab eo. intel-

lectus cognoscit immaterialia uelut si coniugata. Materialia uero tanquam inferiora prout innatas sibi formarum tanquam materialium causas animaduertit. Intellectus agẽs nullo modo factus est. intellectus possibilis in nobis primus nunquã fit, sed semper est factus. i. formatus agente. intellectus possibilis in nobis secundus. i. ratio fit semper. i. quottidie per intellectũ superiorem & discursionem suam ad illum actu formatur, uel saltem innatas formas in actum ex ocio profert. Sentẽtia hæc de intellectu triplici, & æterno quodam in nobis intelligẽtiæ actu a Plotino & Iamblicho sæpius approbatur.

PRISCIANI.

C Vum hæc igitur ita se habeãt, merito ille in opportuno disputationis medio idem his uerbis significauit. Cur nam igitur inquit non semper intelligimus. siquidem in nobis est & intelligens, & intellectum. eadem nanq; sunt ambo. hoc igitur quã primum pro uiribus considerare debemus, in illis igitur quæ sepata sũt a materia, idem est intelligens, atq; intellectum, quemadmodum supra diximus. in his autem, quæ cum materia sunt unũquodq; intelligibiliũ est in potentia. Materialia enim neq; secundum seipsa, neq; secundum essentiam intelligibilia sunt, neq; eundem ordinem sortiuntur cum intellectu, neq; tanquam illi coniugata noscuntur. quomodo igitur dicũtur secundum potentiam intelligibilia: si enim in potentia sunt talia, etiam ĩ actu quandoq; intelligibilia erunt. erunt profecto quandoq; talia, sed non coniugata forte, immo secundum eorum causas intellectu positas cognoscetur, at qui & quoniam eadem cum causis proprietatẽ habẽt, ipsa quoq; intelligibilia nominantur, sed potentia quadam intelligibilia, quoniam, qui ea intelligit, eadem supereminet, atq; secundum supereminentem causam intelliguntur ab eo, non autem se uel sibi ipsis intelligibilia sunt. non enim se intelligunt. Quamobrem deinceps hæc adducit. illis igitur non inest itellectus, materialibus uidelicet rebus. Propterea non sunt intelligibilia sibi uel seipsis quoniam hæc quidem materialia sunt, intellectus autem immaterialis existit. Absque enim materia est (ut ait) intellectus talium ipse potentia. Quorum sane quod absq; materia dicitur, naturam ĩtellectus ostendit materiæ prorsus expertem. intellectus autem materialium potentia est. uel tanquam actionum causa, sic enim Plutarchus exponit, uel tanquam non coniugata, sed eminẽtiore quadam conditione hæc intelligens. quoniam hæc a causa contẽplatur, uel ipse in potentia intellectus, talium quoque potentia est, tanquam hæc etiam secundum perfectionem intelligens a superiori tribu

tam. Materialibus igitur non inest intellectus, in intellectu autem intelligibile inest, hoc uero articulatum distribuẽs. Theophrastus ita subdit. sed quando fiunt, intelliguntúrq;, tunc uidelicet hæc habebit. ipsa uero intelligibilia semper, siquidem scientia speculatiua eadem est, atq; scita. hæc aũt ipsa, quæ uidelicet secundum actum. talis enim præcipua ẽ, intellectui sane inquit intelligibilia .i. immaterialia semper ut eadem adsunt, quando quidẽ secundum essentiam ipse simul cum eis existit. atq; est idipsum quod intelligibilia esse dicuntur, materialia uero tunc demum quando intelliguntur, intellectui præsentia sunt, non tãquam pari forte ordinisue eiusdem ab eo intelligenda, nunquam enim materialia cum intellectu immateriali, ex quo coniugium sortiuntur. At quando intellectus, quæ sunt in ipso, non tanquam ipsa solum, sed ẽt tanquã causas materialium animaduertit, tunc materialia quoq; intellectui secundum causam præsentia sunt. Hæc autẽ de intellectu quidem secũdum actum accepto dicta fuisse non affirmarem. Ille enim non est potẽtia, nec unquam fieri potest.

FINIS.

prohemium Marsilii ficini florentini in alcinoi & speusippi, & Pythagoræ opuscula ab eo ẽ græca lingua in latinam traducta. Ad Ioannẽ caualcatem florentinum ciuem amicum unicum.

Eram Platonici philosophi amiciciam optime mi Ioannes stabilem uitæ duorum unionem diffinierũt. Vitam uero nos unã in illis esse duntaxat hominibus arbitramur, qui opere uno ad unum finem tãquam eodem calle ad eundem itineris terminum gradiuntur. Stabilem quoq; eorum ita demum fore societatem existimamus cum non unum solum, uerum etiam stabile, firmũmq; id fuerit, quod sibi communi quodam inter se officio sectandum proposuerint. Verum cum omne hominum studium, atq; commercium ad id, quod bonum putatur semper contendere soleat, bona uero tria esse mortalibus uideantur bona inquam animi, corporis, & externa, aut uirtus animi ab illis, aut uoluptas corporis, aut diuitiarum copia quæritur. Horum profecto primum illud certum est, & perpetuum, duo reliqua caduca sunt, atq; mortalia. quamobrem inter illos solum stabilis uitæ unio, quæ uera est amicitia esse potest, qui neq; ad diuitias cumulandas, neq; ad explen-

das libidines corporis, quæ omnia fluxa & caduca sunt, sed ad unam stabilémq; uirtutem animi capescendam atq; colendam cómuni quodá inter se studio, & toto mentis ardore proficiscuntur. Animi uirtutem philosophorum ille omnium magister & dux Plato noster sapientiam uoluit nuncupari. sapientiam uero esse rerum diuinarum cognitionem existimauit. res autem diuinas idem in libris de repu. non aliter menti nostræ innotescere posse, quá deo nos illustrante demonstrat, quemadmodum & corporum formas oculis, non aliter quam sole oculos illuminante uideri. idem igitur deus est, quem uidere desideramus. qui aciē mentis ut intueri possimus illuminat, qui lucidæ menti se deniq; monstrat. monstrando delectat, idem uia nobis est deus, & ueritas ē, & uita. Via quidem, quoniam suis nos radiis ad se conuertit, & ducit, & rapit. Veritas autem quia uerum se nobis ad ipsum conuersis ostendit. uita deniq; quoniam animum nostrum ipsius contemplatorem beata illa uisione pascit perpetuo, & oblectat. Hunc ergo sapientiæ omnis perennem fontem sitiant oportet omnes, quicunq; sapientiæ gustare liquores suauissimos cupiunt. Sapientiam uero sectentur necesse est omnes, qui uirtutem animi adipisci desiderant, quo efficitur, ut quicunq; animum suum colere instituunt, Deum colere compellantur. amicos autem inuicem eos in superioribus definiuimus, qui simili & pari studio ad uirtutem cótenderét, mutuóq; fauore suos animos colerét. Cultus animi sola uirtute constat. uirtus sapientia est, sapientia cognitio diuinorum. cognitióem huiusmodi lux nobis diuina largitur. Cultus itaq; animi dei ipsius est cultus. Amicicia igitur cum duorum consensu ad animum uirtute colendum nitatur, nihil utiq; aliud esse uidetur, quam duorum animorum summa in deo colendo concordia. Amantur autem a deo quicunq; deum pia mente colunt. Ideo non duo quidem sóli, sed tres necessario amici sunt semper. duo uidelicet homines, unusq; deus. Deus quá Iupiter hospitalis. Iupiter amicabilis. Iupiter húanæ úitæ seruator, qué coluit Plato semper. Semper Socrates bonorauit. Hic uitæ dux hominum. hic nos in unum conciliat. hic indissolubilis est amicitiæ nodus, custósq; perpetuus. hoc deo quondam conciliatore prisci illi theologi quorum memoriam ueneramur, sanctam inter se amicitiæ copulam. iniuisse traduntur, apud persas Zoroaster in ipsis religiosæ philosophiæ mysteriis assiduum sibi comitem Arimaspé aspirante numine dicitur asciuisse. Mercurius trismegistus apud ægyptios similiter esculapium. Musæum in thracia Orpheus. illic etiá Aglaophemus pythagorá. Athe-

nienfis

nienfis Plato dionem primo fyracufanum Dione deide defuncto. Xenocratem. ufque adeo fapiétes uiri ad cœlefte iter tuto & placide peragé dum, & ducem deum, & comitem hominem neceffarium fore arbitrabantur. Horum ego ueftigia fuperne per cœli plagas impreffa. & fi mi nime fequi poffe confido. Hoc tamen unum mihi iam abunde uideor confequutus, ut ad facræ philofophiæ ftudia exercendam uirtutem, ueritatem inueftigandam optimi uiri commoda & iocunda focietate non. careá. Reor eni Ioánis caualcantis, & Marfilii ficini familiaritaté in earum numero, quas Paulo ante commemorauimus ponendá, ac duce deo, qui nobis fœliciter hanc copulam inftituit & conflauit, utrique noftrum ad res agendas ad uitæ tranquillitatem, ad diuinorum indagationem plurimum conducturam. Huius fingularis beniuolentiæ monumenta pofteritati mádare alias quidé maiora conftitui, & nunc opufcula quædam a me nuper é græca lingua in latiná traducta, quæ ad noftram illam platonicam fectam, cuius facris initiatus es, collatura maxime uidebatur. Accipe igitur amice unice librum alcinoi platonici de huius fectæ conclufionibus. Præterea librum de platonis definitionibus ab eius nepote fpeufippo compofitum. Poftremo Pythagoræ, qué præcipue fecutus eft Plato, leges & fymbola. His legendis ad arcana diuinæ philofophiæ myfteria eruditus inania umbratilis huius uitæ fomnia, quibus anxium uulgus inhiat afpernaberis, mentémque ad cœleftia erigens, quorum contemplatione in præfenti uita tranquillitatem, in futura beatitudinem nancifceris.

Alcinoi Platonici philofophi liber, de doctrina Platonis.

Caput primum quid philofophia, quale ingenium philofophicú.

P Ræcipuarum Platonis inftitutionum doctrina hæc traditur. philofophia eft appetitio fapientiæ. Vel folutio animæ a corpore, & conuerfio quædam ad ea, quæ uera funt, atque diuina Sapientia eft diuinarum humanarúmque rerum fciétia. philofophus autem eft, qui a philofophia cognomen accipit, quemadmodum a mufica muficus. Et qui philofophus futurus eft, ab ipfa natura fic inftitutus effe debet, ut primo quidem ad omnia difciplinarum genera facilis ac pró-

ptus existat. Deinde ut non iis, quæ in fluxu uersantur, sed illis, quæ semper eodem modo consistunt mentem adhibeat. Tertio loco ut natura sit uerax ab omni mẽdacio penitus alienus. præterea temperatum hunc quodammodo nasci oportet, easque animæ partes, quæ affectibus efferri solent, domitas a natura suscipere. Quisquis enim ueritatis auidus ad diuinorum contemplationẽ mentem cõuertit. uoluptates corporis paruipendit. Oportet præterea liberali animo philosophum esse. Etenim rerum uilium extimatio homini ueritatem rerum contemplaturo aduersa est. Huius insuper uoluntas iusticiam diliget, quippe cum ueritatis temperantiæ liberalitatis studiosus existat. Adde quod ingenii acumine atque memoria illi opus est. Hæc nanque philosophum uirum perficiunt. Atqui eæ quidem naturæ dotes cum disciplina atque educatio decens adhibita est, perfectum uirtute uirum efficiunt uerum si neglectæ sint, maximorum scelerum causæ sunt. Vtque has Plato cõmuniori quodam nomine tẽperãtiæ fortitudinis & iusticiæ significare solet.

Caput secundum. philosophus contẽplationẽ actioni præponit.

Vm uero duæ sint uitæ, contemplatiua uidelicet, & actiua, & contemplatiuæ officium in ueritatis cognitione consistat, actiuæ autem ĩ actione eorum, quæ ratio dictat, honoranda quidem est uita contemplatiua. pedissequa uero necessariatũq; rerum ministra uita illa, quæ in agendo uersatur. Quod autem ita sit, ex iis declarabitur. Contemplatio est operatio mentis diuina ĩtelligentis; Actio uero operatio animæ rationalis p corpus expleta. Animus nanque diuinum intelligentiamque diuinam contemplans quamoptime affici dicitur. Atque hæc eius affectio sapiẽtia nuncupata est, quam quidem nihil aliud quam dei similitudinem apellari oportet. Quamobrẽ huiusmodi operatio præcipua ac ueneranda est, & maxime omnium expetenda, nec non hominis quammaxime propria, cui nulla obsistunt impedimenta, quo minus in nostra potestate consistat atque etiam propositi finis nobis est causa. Actiua autem uita eiusq; actio cum corporis ministerio plurimum utantur, impediuntur sæpenumero, & quæ contemplatiua uita speculatur ad officia morum transferre desiderant. Etenim studiosus disciplinæ uir tunc demum ad ciuilium administrationem se confert, cum illa male a cæteris hominibus tractari senserit, adminicula quædam quasi externa existimans militiam, legationes, executionesq; iudiciorum, præcipua uero & maxima omnium agendorum officia, leges condere reipu. præscribere ordinem, disciplinam educandorum

dorum iuuenum instituere. Quapropter oportet philosophum nunquam ueritatis indagationem obmittere, sed eam nutrire semper, & agere, humanas auté actiones tanquã inferiora quædam nõnũquã attigere.

Caput tertium philosophus uersatur in tribus, scilicet in contemplatione rerum, & in actione morali, & artificio differendi.

f Tudium profecto philosophi in tribus potissimum Plato uersari uoluit. in rerum speculatione, in actione uirtutum, in sermonis cõsideratiõe. Vocatq; rerũ cognitio contéplatiua morũ, studiũ actiuũ, sermõis cura dialectica. dialectica uero ĩ multas species distribuitur, ĩ diuisionem, definitioné, inductioné, ratiocinationem. hæc autem in demonstrationem, quæ est ratiocinatio necessaria, & ĩ ostensionem, quæ ratiocinatio probabilis appellatur, & in rhetoricum enthymema idest sententiam cautam, quæ ratiocinatio imperfecta uocatur. ac denique in sophismata, quibus legitimus philosophus operam dabit, non quod ea ut præcipua probet. uerum quod interdum necessaria fore censeat. Eius præterea philosophiæ, quæ in agendo uersatur, prima pars mores ipsius hominis curat. Altera domum gubernat, postrema tuetur rempu. & prima quidem moralis, secunda domestica, tertia ciuilis dicitur. atque eius philosophiæ, quæ contemplationi studet, prima immobilia, & diuina, primásque rerum causas iuestigat, quam theologiam uocamus. altera motus syderum suspicit, circuitúsque & restitutiones cælestiũ, ac serié mũdi, quæ naturalis cognitio nũcupatur. Sequitur mathematica, quæ geometriã & arithmeticã cõtinet. Cum uero philosophia in tres potissimum species distributa sit, contemplatiuam, actiuam, & dialecticã, de ipsa in primis dialectica tractandum est, quid Plato de illa sentiat, & primo quidem de iudiciario.

Caput quartum de iudiciario, & uiribus aĩæ pertinétibus ad iudiciũ.

q Voniam est quiddam quod iudicat, quiddam quod iudicatur, necesse est aliquid etiam ex utrisque fieri, quod quidem iudicium uocare possumus proprie, itaque ipsum iudicium iudiciarium nominatur. cõmunius autem ipsũ quoq;, quod iudicat. iudicans præterea duplex esse uidetur, unum a quo, alterum per quod iudicatur, illud intellectus noster, hoc organum naturale, idq; primo uera, secundo loco falsa diiudicat. neq; hoc aliud quicquam est, quã ratio naturalis. quod si liquidius etiam explicare uelimus iudex appellãdus erit philosophus, a quo res ipsæ diiudicantur. iudex item ratio, per quam uerum etiam iudicatur, quod quidem organum appellauimus

Duplex autem ratio eſt,una penitus incomprehenſibilis ac uera, altera
ſecundum rerum cognitionem infallibilis.prima deo conuenit.homi
ni nequaquam,ſecunda homini cōgruit Sed hæc quoq; duplex eſt.una
ad intelligibilia.altera ad ſenſibilia ſpectat. prima quidem ſcientia eſt,
ſecunda uero opinio.& illa ſtabilitatem habet,quippe cum circa ſtabi-
lia uerſetur,hæc ueriſimilitudinem & imaginationem, utpote quæ ad
mutabilia tendat.Scientiæ uero circa ītelligibilia,& opinionis circa ſen
ſibilia intellectio ac ſenſus principia ſunt.Senſus profecto eſt paſſio ani
mæ per corpus primo nuncians potentiam patientem,poſtquam uero
in anima per organa ſenſuum ſpecies rerum ſecundum ſenſum impreſ
ſa ē adeo ut firma īdelebiliſque permaneat.huius itaque cōſeruatio me-
moria nuncupatur.Opinio autem eſt memoriæ ſenſuſque complexio.
Quando enim ſenſibile quodam primo nobis occurrit, ab eoq; ſenſus
in nobis efficitur,& a ſenſu memoria. Ac deinde rurſus idē nobis obii-
citur,memoriam præcedentem cum ſequente ſenſu componimus,& in
iis iam dicimus Socrates equus ignis cæteráque huiuſmodi. Atque hæc
opinio nuncupatur componentibus nobis præcedentem memoriam
cum recente ſenſu. Et quotiens hæc quæ colligantur inuicem conſonāt,
opinio uera exiſtit,ſi diſſonant,opinio falſa.Nam ſi quis dum Socratis
ſpeciem in memoria ſeruat,Platonem ipſum offendat, putétque ſe ob
quandam ſimilitudinem Socrati rurſus occurrere, poſtmodum Plato
nis ſenſum ueluti a Socrate hauriens memoriæ, Socratis ipſum adcōmo-
det,opinio falſa reſultat Id autem in quo ſenſus atque memoria fiunt
ceræ effigiei Plato comparat. At uero cum opinione concepta per ſen-
ſum atque memoriam anima cogitatione refingens,ita ī hæc reſpicit ue-
lut in illa,a quibus iſta manarunt.picturam quandam,ac etiam phanta-
ſiam Plato nominat. Cogitationem uero uocat diſcurſum & ratiocini-
um animi ipſius ad ſeipſum, ſermonem autem effluxum a cogita-
tione per os una cum litterata uoce.Intellectio uero eſt operatio intelle-
ctus prima intelligibilia ſpeculantis.Atque hæc quoq; duplex eſſe uide-
tur.Vna antequam anima deſcēdat in corpus.nam tunc ipſa intelligi
bilia contuetur.Altera poſtquam in corpus hoc merſa eſt.Ex iis itaque
prima ipſa intellectio proprie dicta eſt, ſecunda uero pro intellectione
iam naturalis intelligentia nuncupatur intellectio quædam in anima
ſubiecta conſiſtens.Quotiens ergo intellectionem ſcientiæ pricipium
dicimus,non eam quam modo propoſuimus intelligi uolumus.ſed eā
potius quæ animo a corpore ſoluto conuenit,quæ quidem ut diximus

tunc

tunc intellectio, nunc naturalis intelligentia nuncupatur. Atque hanc ipsam Plato intelligentiam, cum scientiam simplicem, tum animæ alã, tum etiá reminiscentiam nominat. Ex iis denique simplicibus scientiis naturali scientiæ ratio natura inhærens animo conflata est. cum itaq; sit, & sciens, & opinans ratio, intellectióque, & sensus, necesse est & iis subiecta quædam existere, uelut intelligibilia atque sensibilia. & quoniam intelligibilium quædam prima sũt, ut ideæ, quædam secunda, ut inhærentes materiæ species, quæ ab illa separari nequeunt, intellectio quoque duplex erit primorum una, altera secundorum. Rursúsque in ipsis etiam sensibilibus quædam prima sunt, ceu qualitates, ut color, albedo alia secundum accidens, ut album, coloratum post hæc quod ex his cõcretum, ut ignis eodémque modo sensus primus primorum est, secundorum uero secundus. prima intelligibilia intellectio iudicat non sine scientifica ratione per comprehensionem quandam atque discursum. Secũdã uero scientifica ratio non sine ratione opinatiua. Concretum autem opinatiua ratio non sine sensu cũ que intelligibilis mundus primum intelligibile sit, sensibilis uero concretum quoddam illud intellectio cũ ratione. i non sine ratione iudicat, hunc opinatiua ratio non sine sensu. & cum contemplatio sit, nec non & actio recta ratio, haud eodem modo discernit, quæ cõtemplationi, & quæ actioni subiciuntur. Cæterum in contemplatione quid uerum, quid falsum considerat, in actione quid proprium, quid alienum, quid agendum quid non. Ex eo enim, quod naturalem pulchri & boni habemus intelligentiam. ratione utentes referentésq; ad naturales intelligentias ueluti ad præfinitas normas, bonane, an mala sint singula diiudicamus.

Caput quintum. elementum, & officia dialecticæ.

d Ialecticæ facultatis elemẽtum primum Plato esse uult in primis rei cuiúsq; essentiam considerare, postea quæ contingũt aduertere Quid autem unũquodq; sit considerat, uel ex superioribus diuidẽdo, atq; definiẽdo, uel ordine conuerso composita resoluendo. At contingentia, & essentiis adiacentia uel ex iis, quæ continentur per inductionem, uel ex iis quæ contioent per ratiocinationem, ut merito dialecticæ membra sint, diuisio, definitio, resolutio, inductio, ratiocinatio. Diuisionum præterea quædam est generis in species distributio, quædam totius in partes, utpote cum animam in partem rationalem, & ratione carentem diuidimus, atq; hanc in appetendi & irascendi uim distribuimus, Est insuper uocis insignificata diuisio, quoti-

ens nomen idem res plures significat. Accedit quoq; accidentium in subiecta diuisio. ueluti cum dicimus bonorum quædam circa animá, alia circa corpus, nonnulla circa res externas. Nec deest i accidentia subiectorum partitio. Ceu cum dicimus hominum quosdam bonos, nonnullos malos, medios alios. Diuisióe igitur generis in species primo utédum est, quotiens quid ununquodq; sit dignoscere uolumus. Id autem absq; definitione fieri nequit. definitióq; ex diuisione hoc pacto cóficitur. Rei definiendæ genus capere in primis oportet, ueluti genus hominis, animal. id deinceps secundum proximas differentias partiri, usque ad species descendendo. ut in ipsum rationale, & irrationale, mortale, & immortale. Quapropter si proximæ differentiæ generi adiiciantur, hominis definitio constituetur. Resolutionis tres sunt species, Vna est a sensibilibus adscensus ad intelligibilia prima. Altera accessus per demostrata & subdemostrata ad indemostrabiles, & sine medio propositiones. Postrema ex suppositione ad principia, quæ minime supponuntur. Et prima quidem huiusmodi est. ac si a pulchritudine corporum ad animi pulchritudinem transcendamus, ab hac ad officiorum pulchritudinem, ab ea deinde ad pulchritudinem, quæ in legibus inest, demú ad ipsum pulchritudinis fontem. ut per hunc modum gradatim adscédentes ipsum per se pulchrum intueamur. Secunda resolutionis species ita fit. Supponendum est id, quod quæritur, & quæ supra sunt consideranda, eáq; demonstranda a posterioribus ad superiora progrediendo, donec ad primum & plane concessum perueniamus, a quo rursus incipientes ad quæsitum compositionis modo regrediamur. Ceu si q̃s quærens, an immortalis sit animus, idipsum primo supponat inquirés, utrú semper mobilis, atq; id inde demonstret, quærens ulterius utrum, quod semper mouetur per se moueatur, idque rursus ostendat cósiderans. nú quod per se ipsum mouetur, motus principium sit, rursúsq; demonstret inquirens deniq; utrum principium ĩgenitum sit, quod quidem ut perspicuum, a cunctis admittitur. Ingenitum quippe incorruptibile est. a quo ueluti a manifesto demonstrationem eiuscemodi colligat principium, ingenitum & incorruptibile principium motus, quod per se mobile, per se mobile animus. Incorruptibilis ergo, & ingenitus animus.

Resolutio ex suppositione huiusmodi est. quisquis aliquid inuestigat, illud primo supponat, deinde quid ex supposito sequatur aduertat. post hac si oportuerit suppositionis rationem reddere, aliam suppositionem adsúmens quærat, utrum quod prius suppositum fuerat, rursus

ad secundam

ad secundam suppositionem sequatur. Idemq; semper obseruet, donec ad principiũ, quod non supponatur, adscendat. Inductio autem est omnis per rationes processus, qui uel a simili transit in simile, uel a singulis i cõmunia. Atq; hæc argumentatio ad excitandas naturales intelligentias summopere confert.

Caput. vi. Species propositionis, & argumentationis.

Rationis eius, quã propositionem uocamus, species duæ sũt, affirmatio, & negatio. Affirmatio hæc est. Socrates uadit. Negatio hæc. Socrates non uadit. Ex affirmationibus aũt & negationibus, quædam uniuersalis est, quædã particularis. Particularis affirmatiua hæc, Quædam uoluptas bonum. Negatiua. quædam uoluptas non bonum. Vniuersalis affirmatiua, omne turpe malũ. Negatiua uniuersalis, nullum turpe bonum. Ex propositionibus quædam prædicatiuæ sũt, quædam suppositiuæ, prædicatiuæ, quæ simplices, ut omne iustũ, bonum. Suppositiuæ, quæ cõsequentiam uel repugnantiam inferunt. Vtitur autem ratiocinationibus plato tum redarguẽdo, tum etiam demostrando, redarguens per quæstionem, quæ falsa sunt, demostrans p doctrinam, quæ uera. Ratiocinatio est oratio quædam, in qua quibusdam positis, ex necessitate conclusio sequitur. Ratiocinationum quædam prædicatiuæ sunt, non nullæ suppositiuæ. Reliquæ ex us utrisq; cõmistæ. prædicatiuæ, quarum tam assumptiones, q̃ conclusiones simplices propositiones sunt. Suppositiuæ, quæ ex suppositiuis propositionibus fiũt. mixtæ, quæ ex utrisq; Vtitur autem plato demonstratiuis argumentationibus in dialogis, qui ad expositionem pertinẽt. probabilibus uero & apparentibus aduersus sophistas, atq; iuuenes contentiosis aduersus illos, qui proprie litigiosi uocantur, ut ad Euthydemum & hippiam. Cum uero prædicatiuæ figuræ tres sint, prima est in qua cõmunis terminus ad hoc prædicatum, ad illud subiectum est. secunda in qua cõmunis terminus de utrisq; prædicatur. tertia i qua communis terminus utrisq; subiicitur. Terminos dico partes propositionum, ut homo est animal, hominem & animal terminos appellamus. Et secundum primam figuram ut plurimum Plato disputat, nec non secundum figuram secundam, ac tertiam. Atqui admodum primæ sic in alcibiade argumentatur. Iusta pulchra sunt, pulchra bona. Iusta ergo sunt bona ad modũ secũdæ. sic in parmenide. Quod ptes nullas habet. nec rectũ est, nec rotundũ. At

quicquid figuræ est particeps, aut rectum, aut rotundum est. quod ergo partes non habet, figuræ nullius est particeps ad modum tertiæ sic eodem in libro. Quod figura participat, quale est, quod figura participat, finitum est, quod ergo est quale, finitum est. Argumentationes præterea, quæ per suppositiones contextæ sunt, crebras apud platonem reperire licet. præcipue uero in parmenide rationes huiusmodi. Si non habet partes ipsum unum, nec principium, nec finem, neq; mediũ habet. Quod si principium, medium, finemque non habet, nec habebit terminum. si non habet terminum, figura nulla participat. ergo si non habet partes ipsum unum, nullius figuræ particeps est. secundum uero figuram secũdam argumentationis suppositiuæ, quam plurimi tertiam nominant. in qua cõmunis terminus extrema utraq; sequitur, in hunc modum raciocinatur. Si non habet partes ipsum unum, neq; rectum ẽ, neq; rotundum. Si figura participat, aut rectum aut rotundum est. Iccirco si partes non habet, nec figuræ quidem particeps erit. Quinetiam secundum tertiam figuram, quam non nulli secundam esse uolunt, in qua cõmunis terminus utraq; antecedit, in phædone sic quoddãmodo argumẽtatur. Si scientiam ipsius æqualis adepti, nunq̃ obliuioni tradidimus profecto scimus. Sin autem obliti sumus, reminiscimur. Mixtis item argumentationibus, quæ per consequentiam procedunt sic utitur. Si unum totum est, & finitum, hoc principium media finem habens, figura quoque participat. Verum antecedens, uerum igitur consequens. Eorum autem quæ per consequentiam fiunt, sic quodãmodo differentiæ considerantur. Quando quis igitur diligenter animi uires, uariásque naturas hominum, nec non diuersas argumẽtationum species animaduerterit, deinde temporis occasione considerata certis affectibus hominũ proprias, quibus moueri possint ratiocinationes adcõmodarit. perfect⁹ erit orator, eiúsque rhetorica scientia benedicendi merito nuncupabitur. Sophismatum quoque captionúmque laqueos modo perspicacius inspiciamus in euthydemo a Platone subinsinuatos percipiemus. Illic enim, & quæ secundum uoces, & quæ secundum res ipsas sophismata fiunt, & eorum præterea solutiones reperiuntur. Atque etiam decem prædicamenta tum ĩ ipso parmenide, tum in aliis dialogis tradidit. Locos autem ab etymologia omnes in cratylo complexus est. & proculdubio uir præcæteris admirandus in diuidendo, definiendóq;, quæ duo dialecticæ uim maxĩe testantur Plato noster extitit. Quæ uero ĩ cratylo tradita sunt, hoc ĩtendũt. Discutit utrũ natura, an positiõe nomina uim

suam

suam habeant,placétq; illi positione quadam constare nominum rectitudinem,neq; tamen id temere,& ut fors obtulit,uerum pnsitioné ipsam rerum naturam secutam fuisse censet,neq; aliud esse nominum rectitudinem,q̃ impositionem rei ipsius naturæ consonam. Neq; enim quamlibet impositionem nominis ad rectitudinem sufficientem esse, neque rursus naturam,ac primam uocis emissionem,sed quod ex utrisq; compositum ut omnis nominis rectitudo sit secundum impositionem rerum naturæ conuenientem. Nõ enim si quodlibet nomen temere cuilibet adhibeatur rectum significat,uelun si equus homini nomen iposuerimus. Et enim loqui una quædam operationum est. Quamobrem non quomodocũq; quis loquatur, recte loquitur, uerũ si ita loquatu ut rerum ipsarum natura requirit. Quoniã uero ipsius locutionis pars quædam nominatio est,ut orationis pars nomen, recte uel nõ recte nominare,haud sane per quamlibet positionem fieret,sed per naturalé nominis ad rem ipsam cognationem. Isq; rectus erit nominum conditor, qui per nomen rei naturam significabit. Nam rei organum nomen est. non quodcũq; fors obtulit,sed quod naturæ congruum. Ac per istud uessiun nobis res indicamus,naturamq; discernimus. Quo fit,ut nomen sit instrumentum quoddam indicans,atque distribuens uniuscuiusq; substãtiam,quemadmodum telam textoris pecten. Ad dialecticum igitur hoc etiam pertinebit nominibus recte uti, ut pectine textor utitur. proprium illius opus agnoscens,cum illum faber effecerit. haud secus dialecticus nomine,quod nominum conditor effinxit,ut decet utetur. Enimuero temonem cõstituere fabri,uti autem recte gubernatoris officium. Eodem pacto ipse quoq; nominum ĩstitutor recte nomina statuet si tãquam præsente dialectico instituerit,quippe cũ dialecticus naturas eorum,quæ sub nominibus latent intelligat. Atque hæc de dialectica dicta sufficiant.

Caput vii. Distinctio scientiæ speculatiuæ.

d Einceps de speculatiua philosophia dicendũ. Huius mébra dicimus theologiam,physicen,mathematicam. Theologi finis supernarum causarum cognitio. physici quæ sit mũdi natura perdiscere,quale animal homo, quam sit prouinciam in mundo sortitus,utrum deus prouideat omnibus,& nũ cæteri huic subiecti mini stri,atq; etiam quomodo ad deos sese homines habeant. Mathematici finis planã,& in tres porrectã dimésiões naturã cognoscere,motũq; ac cælestiũ progressus suspicere. Atq; ita ĩ sũma q̃dã mathematici speculatio

proponatur. hæc utiq; ad cogitatiõis acumẽ a Platone suscepta ẽ attingens animum, & ad rerum diuinarum intuitum aciem mentis exacuẽs. Pars autẽ mathematicæ facultatis, quæ ad numeros spectat, nõ mediocrem ad diuina percipienda uim præstat, uerum ab errore atq; ignorantia, quæ circa sensibilia ista uersatur, nos liberat, opem ferens ad essentiæ cognitionem, promptúmq; ad certamen, propter consequentium rerũ ordinisq; peritiam hominem reddit. Geometria quoque plurimum ad ipsum bonum intelligendum conferre uidetur. cum quis non mechanicæ dimensionis gratia ipsam sectatur, sed ita utitur, ut eius adminiculis ad superna conscendat, nec in rebus, quæ oriuntur, & occidunt, dimetiendis insistat. Quin etiam stereometria idest solidorũ dimensio quã maxime utilis est. Nam post secũdam augmentationem sequitur eius consideratio tercium suscipiens augmẽtum. Vtilis præterea ceu quarta quædam disciplina astronomia est, per quam cæli syderúmq; motus, auctorémq; diei ac noctis & mensium & annorum inspicimus. ex quibus quasi proxima quadam regione horum omnium auctorem inuestigamus, & ab iis disciplinis uelut a quibusdam subsellis, & elemẽtis, & gradibus ad altiora progredimur. Musicã quoque discere nos oportet, ad eam adhibentes auditum. Nam quemadmodum ad astronomiam oculi conditi sunt, sic aures ad harmoniam. utiq; astronomiæ incumbentes ab iis, quæ oculis percipiuntur, ad inuisibilem essentiam ducimur, sic & auribus harmoniam uocum haurientes, ab iis, que audiuntur, ad intelligibilia gradatim accedimus. Quamobrem nisi finis istius gratia mathematica prosequamur, horum profecto curiositas manca, & amens, nulliusq; æstimanda censetur. Decet enim cõfestim ex iis, quæ oculis & hauribus percipiuntur, ad illa, quæ sola cernit ratio pertransire. Nam mathematicorum cõsideratio præludium quoddam est ad diuinorum contemplationem. Arithmetica quippe, & geometria, & qui eas colunt, essentiam ipsam uidere desiderant. Verũtamen circa illã quodãmodo somniant, nec eam re uera cernere possunt, ignorántq; principia, & quæ ex principiis constituuntur. Verum nihilominus ad ea, quæ diximus conferunt. Ideóq; nec scientias disciplinas huiusmodi Plato appellandas esse cẽsuit. Cæterum dialectica facultas a geometricis suppositionibus ad prima principia, quæ minime supponuntur, adsurgit. Quapp dialecticã iure scientiã apellauit. Disciplinã uero mathematico℞ nõ opinionẽ, qa clariora sint q̃ sensibilia, neq; rursus sciam, qa obscuriora sint q̃ intelligibilia prima. sed opinionem corporum, scientiã

diuinorum

diuinorum,cogitationem mathematicorum. fidem præterea & conie/ cturam imaginationémq; imaginibus,idolisq; attribuit. Quoniam ue/ ro dialectica efficacior é,q̃ mathematica,ex eo q circa diuina æternáque uersatur,iccirco mathematicis uniuersis præponitur uelut arx quædam, & custodia reliquorum.

Caput.viii.De materia prima.

p Ost hæc de principiis,& iis,quæ ad theologiam spectant,breui ter disseramus,a prioribúsq; ordiamur descendentes inde ad ipsius mundi generationem,ac demum usq; ad hominũ ge/ nituram. In primis igitur de materia tractandum est. Hanc sane effigiẽ omnium receptaculum,nutricem,matrẽ,locum,subiectúmq; nomi/ nat,eámq; asserit sine sensu tangi,& adulterina raciocinatione compre hendi. Materiæ proprium esse uult omnes generationes suscipere,ac nu tricis instar eas fouere omnes item formas capere,cum ipsa suapte natu/ ra omnis formæ qualitatis & speciei sit expers. Cõspersam præterea illã, & figuratam formis uelut effigiem asserit,nullius per se figuræ qualita/ tísue participem. Neq; uero subiectum esset ad uarias formarum ĩpres/ siones cõmode præparatum,nisi qualitate omni quam suscepturum ẽ, penitus careat. Videmus enim eos,qui unguenta ex oleo odore suauia conficere student,oleum nullo prorsus odore infectum quærere,eósq;, qui formas impressuri sunt uel ceræ,uel luto, primum materiã ipsam polire penitus,atque lenire,donec figuræ pristinæ deleantur. Conuenit nãq; uniuersali materiæ,si modo formas omnes susceptura sit,nullam il larum habere naturã, sed abq; qualitate omni atq; specie subiici specie/ bus,Et eum huiusmodi sit,neq; corpus erit,neq; etiam incorporea,sed potentia corpus,quem admodum æs potentia statua,quoniam speciẽ suscipiens,statua fiet.

Caput viiii. De ideis,& de causa efficiente.

c Vm uero materia principii cuiusdam rationem habeat, alia quoq; principia Plato præter materiã introducit,principiũ uidelicet exemplare,ad quod ideæ ipsæ reducuntur. & princi pium paternum,quod ad deum rerum omnium causam pertinet. Est autem idea ad deum quidem intellectio dei. Ad mundum uero sen/ sibilem exemplar,ad se ipsam essentia. Quicquid enim intelligentia fit, ad aliquid referri necesse est, quod quidem operis exemplar erit. quemadmodum si aliquid ab aliquo fiat,ut a me mei ipsius imago, Et si

exemplar haud omnino sit ab agēte seorsum, ut quisq; artifex in se ipso artificiorum exempla concipiens, horum deinde formas in materiam explicat. Definiūt autem Ideam exemplar æternum eorum, quæ secundum naturam fiunt. nam pluribus ex iis, qui platonem secuti sunt, minime placuit artificiorum ideā existere ut clypei atq; lyræ. neq; rursus eorum, quæ præter naturam, ut febris ac bilis intemperatæ. neq; particularium, ceu Socratis & Platonis, neq; etiam alicuius eorum, quæ imperfecta sunt, ueluti sordium, atq; festucæ. neq; relationū, ut maioris & excedentis. esse nāq; ideas ītellectiones dei æternas ac seipsis perfectas. Quod uero sint ideæ, sic probant. Siue ītellectus deus ipse sit, siue intellectuale quiddā, notiones illi adsunt æternæ atq; īmobiles. Quod si boc ita se habet, ideæ sunt. & enim si mensura per se ipsam materia caret, ab aliquo superiori, & a materia penitus absoluto mensuras suscipiat necesse est. Verum quidem est antecedens. uerum igitur consequens, & si hoc, ideæ sūt mensuræ quædam sine materiæ mixtione existētes. Accedit ꝙ si mundus non temerario quodam casu talis est, non solum ex aliquo. uerum etiam ab aliquo factus est, neq; id solum, sed ad aliquid etiā fabricatus. Id uero, ad quod effectus est, quid nam aliud præter ideam existit? Quo sequitur, ut ideæ ipsæ sint. Item si ītellectus a uera opinione differt, intelligibile quoque ab opinabili discrepabit. Hoc si uerum est, extabunt intelligibilia ab opinabilibus differentia, ut sint prima quoq; intelligibilia, queādmodum & sensibilia prima. ex quo ideas esse concluditur.

Caput. x. Quomodo describatur Deus, & qbus rationibus īuestigetur.

d Einceps de tertio principio dicendum est, quod pene ineffabile plato autumat. Ipsum tamen hoc modo conemur ostendere. Si intelligibilia sunt, eaq; nec sensibilia, neq; cū illis cohærentia, sed intelligibilibus primis extant prima intelligibilia simplicia, queādmodum sensibilia prima. Antecedens uerum. uerū ergo, quod sequitur. homines sane utpote pertubatione sensuum occupati, quotiens intelligibile quiddam contemplari statuunt, in phantasiam mox alicuius sensibilis recidunt, adeo ut sæpenumero ei, quod intelligendum est, uel magnitudinem, uel figuram applicent, uel colorem. quo fit ut illud sincere intelligere nequeant. Dii autem sine corporalium mixtiōe purenimium atque sincere intelligunt. Quoniam uero intellectus anima melior est. intellectu autem eo, qui in potentia melior. ītellectus ille, qui actu semper omnia' que simul intelligit, hoc denique pulchrius

quod

quod eius est causa, quodq; omnibus superextat, is utiq; deus ipse primus existit, isq; causa est, ut mundi mens semper agat, inquam immobilis ipse semper haud secus, q̄ in oculum obiectum sol agit, Atq; ea ratione mouet, qua id, quod appetitur imobile ipsum appetẽtem agitat. hoc inq̄ pacto mens ipsa suprema totius cæli mentem ducit. Et cũ primus hic intellectus pulcherrimus sit, pulcherrimum quoq; intelligibile illi subici necesse est. Nihil autem ipso pulchrius. seipsum igitur ac notiones suas semper intelligit. Atq; hæc eius operatio idea est Quin etiam deus ipse supremus. æternus, ineffabilis, seipso perfectus Nullius egenus semperq; & undiq; absolute perfectus. Diuinitas essentiæ ratio. Veritas harmonia. bonũ existit, Neq; uero hæc ita dinumero, ut abinuicẽ ipsa secernam, imo ut uunm potius cuncta contemplor. Bonum profecto ob eam causam dicitur, q̄ omnia pro capacitate cuiusq; beneficiis replet, omniumq; bonorum causa est. pulchrum uero ex eo q̄ ipsum natura plenitudo ipsa & harmonia omnis existit. Veritas item obid uocatur, quoniam omnis ueritatis ita principium est, ut sol quoq; luminis uniuersi est & pater, quia omnium causa, cæliq; totius mentem, & mundi animam ad sui ipsius exemplar exornat. Nam suæ uoluntatis munere omnia seipso compleuit, mundi animam excitans & ad se conuertẽs. Quippe cum mentis eius causa sit. Atqui mens ista beneficio patris ornata naturam omnem huius mundi perornat. Ineffabilis præterea & sola mente percipiẽdus deus ideo dicitur, quia nec genus circa illum, neq; species, neq; differentia ulla, neq; accidit illi quicquam. nam nec malum. nefas enim dictu id esset. Neque etiam bonum siquidem participatione cuiusq̄ bonitatis præsertim talis existeret. Neque differentia illi accidit ulla Non enim id secundum ipsius notionem fieri potest. Neque qualitas. non enim qualis effectus est. neque tamen informis. non enim qualitate ulla ad se pertinente priuatus est, nec est pars cuiusquã. nec totum, ut partibus constitutum. neq; idem est cuiq̄, nec alterum. quippe nihil illi contingit, quo ab aliis secerni queat, neque mouet neque mouetur. Vnde, prima huius intelligentia est secundum horum omnium ablationem, quẽadmodum punctum quoque cogitamus secundum ablationem. primo superficiem. deinde lineam postremo punctum cõsiderantes. Secunda eius intelligentia est secundum proportionis rationem hoc pacto. Quam rationem sol habet ad uisũ & ad ea quæ uidẽtur non existens ipse uisus præbẽs uero huic q̄dẽ ut uideat, his aũt ut uideantur eandẽ profecto ratiõẽ habet ĩtellectus prim⁹ ad ĩtelligentiã q̄ animæ

in est,& illa quæ intelliguntur,neq; enim ipse idem quod intelligẽtia est porrigit tamen intelligendi uigorem animæ quidem ut ĩtelligat,intelligibilibus autẽ ut intelligantur ueritatẽ que illis inest illuminans. Tertius intelligendi modus huiusmodi est Aduertens quispiã pulchritudinem quæ corporibus adest.ad animi pulchritudinẽ sese confert,deinde ad eam,quæ in officiis ac legibus,postremo ad ipsũ pulchritudinis fontem,supra quem ipsum bonũ amandum & expetendum intelligit.uelut splendorem in animam,quæ illuc euolauit subito refulgentẽ.Huiusmodi uero lumen deum ipsum esse ob excellentiã recognoscit.Eumque in primis sine magnitudine quantitatis agnoscit. Nam pars atq; id,ex quo aliquid constituitur illud,semper cuius pars est antecedit.planũ nãq; prius est,q̃ corpus,& linea priusq̃ planũ.Cũ uero partes nullas habeat,neque secundum locum,neque secundum alterationem mouebitur.Et n.si mutationẽ patitur,uel a se ipso,uel ab alio quodã pmutari necesse est.Si ab alio,illud utiq; ualidius erit.Sin a se ipso,aut in deterius,aut in melius transmigrabit.Verũ utraq; in possibilia sunt.Quibus omnibus pspicuum est ipsum incorporalẽ esse.Verũtamen ex iis,q̃ adiciẽtur,idem quoq; patebit. Si corpus deus esset,ex materia,specieq; constaret,ex eo ꝙ omne corpus compositũ quoddã est ex materia simul,& specie quod quidẽ ideaꝝ simile redditur,dum illis ĩeffabili quadam ratione participat Absurdũ autẽ est deũ ex materia specieq; constitui.Neque enim simplex.neq; principium esset.Quãobrem incorporeus deus est,præterea si corpus est,ex materia constat Ideoq; uel ignis est,uel aer,uel terra,uel aqua,aut aliquid ex iis conflatũ At quomodocũque se habeat principium minime erit,eritque materia ipsa posterior,si quidẽ ex materia conficiatur.Quæ quoniã nepharia sunt,incorporeũ esse deum necesse est.Etenim si corpus est,corrumpi potest,genitusq; est,& trãsmutationi subiectus.Atqui hoꝝ nihil in deum cadit.

Caput xi.qualitates sunt incorporeæ.

Valitates insuper in hunc modũ ĩcorporeas esse monstrabi-
q mus Omne cotpus subiectũ est.qualitas uero minime subiectum,sed accidens,non ergo corpus est qualitas.Nullum corpus in subiecto,omnis qualitas in subiecto.non ergo corpus est qualitas.Item qualitas contraria qualitati.nullum uero corpus,qua corpus cõtrarium corpori.non ergo corpora sunt qualitates.Quinetiam rationi maxime consentaneum est,ut quẽadmodũ materia qualitatis ẽ expers.ita & qualitas materiæ expers sit.Et si materia careat,corpus esse non poterit

terit Enim uero si corpora qualitates sunt, duo ac tria corpora eundē in locū concurrent. quod a ratione procul aberrat. Quod si qualitates incorporeæ sūt, opifex quoq; illaꝝ incorporeus est præterea agentia nulla esse præter incorporalia possunt. siquidē corpora passibilia sunt atq; fluentia, neque semper eodē se modo habentia, neq; i eodē statu perseuerátia, & in quibus aliquid efficere alicui forsitan uidebuntur, multo magis illic pati reperientur. Vnde queadmodū est aliquid quod omnino patitur, ita necesse est aliquid, quod omnino agat existere. Id uero nihil esse aliud q̄ incorporeum inueniemus. Sermo itaq; de rerum principiis qui theologicus appellatur, hic iam finem suum accipiat. Nam deinceps in eam disputationem quæ physica nūcupatur, descendendū eē uidetur.

Caput. xii De causis & generatione & elementis, & ordine mundi.

c Orporalium omniū quæ secundū naturam distincta inuicē efficiuntur præfinita quædam exemplaria ideas esse oportet, ad easq; sciētias & definitiōes referri. Nā præter singulos hoīes, hominem ipsum intelligere decet, & præter equos singulos, ipsum equū ac generatim præter animalia. cuncta immortale animal & ingenitum. queadmodū ab uno sigillo plurimæ exprimuntur imagines, & unius hominis imagines multæ, quibus omnibus idea ipsa causa est, ut huiusmodi sint cuiusmodi & ipsa est. Quapropter mundū hunc uniuersum pulcherrimū opificium dei necesse est ab ipso deo ita fabricatū fuisse, ut, ad ideam quādam mundi huius exemplar in ipsa fabricatione respexerit, dum mira quadam prouidentia atq; optima norma, hoc est propria bonitate ad huius machinæ constructionē sese deus accingeret. Ex tota ergo ipsum materia genuit. quam quidem sine ordine ullo ante cæli generationē tumultuantem deus ex confusione deformi in pulchrum ordinem reuocauit, numerisq; decentibus & figuris eius partes undiq; decorauit, ut ea mundus sit proportione contextus, quam etiā nunc ignis atque terra ad aerem & aquam seruant hoꝝ tunc uestigia solum absque ratione atq; mensura in ipso elementorum receptaculo cōfuso iacebāt, quatiebántque materiam, & a materia uicissim quatiebantur. Ex integris enim quatuor elementis eum compegit, ex toto scilicet igni aeréq; & aqua, simul ac terra, nullam alicuius partem potentiám ue reliquens. prædicebat enim quod corporeus futurus esset, tactuq; ac uisu percipiendus. Absque uero ignis & terræ præsentia nihil tangendi uidendíque sensum mouere potest. Quamobrem secundum congruam rationem ex igne ipsum terráq; cōstruxit. quoniam uero uinculo quodā utrorūq;

medio ad extrema uincienda opus erat. diuitum autem uinculum est, quod secundũ proportionem fit, quod & seipsum & ea quæ uinciuntur unum efficit, planusq; mundus nequaquã futurus erat, alioquin unicũ mediũ suffecisset, sphæricus autẽ esse debebat, ideóq; geminis illi mediis opus erat, ob hanc causam in quã inter ignem, ac terram, aer & aqua secũdum proportionis consonantiam interiecta sunt. ut quẽadmodum se habet ignis ad aerem, sic aer ad aquam, utq; aer ad aquam, sic & aqua ad terram. Ac rursus ut terra ad aquam, sic aqua ad aerem, utq; aqua ad aerẽ, sic aer ad ignem. Ex eo insuper q̃ nihil extra mundũ reliquit, unicum, illum fecit, & ideæ suæ, quæ unica est numero quoque parem. Inquẽ præterea nec morbus unq̃ neq; senectus incurreret, quippe cũ nihil extra superfit, quod uim inferat. Verũ se ipso sufficiens nulliusq; indigus atq; incolumis perseueraret. Figurãq; illi dedit sphæricam, utpote omnium pulcherrimã figurarum, capacissimamq; & ad motum facillimam. Et quoniã nec auditu nec uisu neq; cæteris sensibus indigebat, ideo sensuũ instrumenta ad obsequium sentiendi nulla prorsus adiecit. Cæteras itẽ motus species procul esse iussit, solumq; circuitũ concessit illi tanq̃ mẽtis & sapientiæ proprium.

Caput xiii. De cõueniẽtia figurarum cum elementis mũdi atq; mũdo.

e T cum duo sitit, ex quibus constructus est mundus, corpus scilicet atque anima, quorum illud uisibile corruptioniq; obnoxium, hæc inuisibilis atq; intangibilis utriusq; uis cõstitutioq; differens extitit. Corpus siquidem mundi, ex igni terra aqua & aere cõpactum est. Quatuor enim hæc artifex ipse mundi comprehẽdens, nullum prius elementorum ordinem obseruantia figurauit ea pyramide atq; cubo, & octaedro id est figura octo facierum, atq; icosaedro id est figura facierum uiginti. Cunctis autem impressit duodecaedrum id est figuram facierũ xii. Quatenus ergo materia pyramidẽ figuram induit, ignis emicuit. Ea quippe figura tenuis & ad scissionem præ cæteris apta, ex paucioribusq; triangulis constituta, ideoq; omnium figurarum leuissima. Quatenus autem octaedrum, aeris subinduit qualitatem. At uero cum primum icosaedram figuram cepit, aquæ naturã sortita est. figurã deniq; cubicam terræ largitus est, solidissimæ quidem atq; elementorum omnium stabilissimæ. figura deniq; duodecaedra ad uniuersi fabricam usus est. his omnibus antiquior natura planorum. Plana enim solida præcedunt. planæ uero naturæ duæ quædam origines rectis angulis figuræ sunt scalinus & isoceles. Et scalinus quidem est triangulus unum

rectum

rectum angulum babens, alterum duarum tertiarum, alium unius tertiæ. Scalin⁹ ergo triangulus pyramidis, & octaedri, atq; Icosaedri elementum fit. Cum pyramis ex triangulis quatuor æquilateris constituatur, quorum quilibet in sex triangulos scalinos distribuitur Octaedra uero figura ex octo similibus, quorum quisq; in sex triágulos scalinos diuiditur. Icosaedra figura ex uiginti similiter. Isoceles autem triangulus figuræ cubicæ elementum est. Nam quatuor isoschieles trianguli cócurrentes quadrangulú complent. Ex huiusmodi aút quadrangulis sex cubus conficitur. Duodecaedram uero figuram ad uniuersi constructioné ipse deus assumpsit. unde & animaliú formæ duodecí í zodiaco circulo cóspiciuntur. quorú quodlibet í partes triginta secatur. Similiter quoq; í ipsa duodecaedra figura ítueri licet pétagonos duodecim í trinágulos quiq; ita, ut unusqsq; p sex triágulos diuisos existat. & í oí duodecaedro trecéti sexagíta triáguli reperiátur, quot etiá í zodiaco portiones existút. hæc ab ipso deo formata materia agitari cœpit. primo qdé uestigiis absq; ordine, deíde à deo í ordiné redacta est, singulis secundum proportioné íuicem temperatis. neq; tamen loco discreta bæc permanent, indesinétemq; concussionem & ipsa habent, & in materiam íferút, A circunferentia enim mundi constricta seruantur, atq; inuicem alternis pulsibus coagitata feruntur, tenuia quidem in prouiciam solidorú Quadecausa nihil omnino uacuú restat et in æqualitas iugiter perseuerans pulsatiõis causá præbet. Ab iis ení materia, & ista uicissim à materia q̃tiútur.

Caput. xiiii. De aía mundi, & sphæris, atq; stellis.

X corporibus itaq; animæ uires inuestigare cócessit. Nam cú e res singulas anima discernamus, rerum omnium pricipia merito huic indidit, ut quicquid unq̃ occurreret, ex cognatione quadam recognoscentes rebus cósonam illius essentiam adhiberemus. Ergo cum diceret esse intelligibilem quádam, indiuisibilémq; substantiam. alteram quoq; circa corpora dispersam tradidit, ínuens animam p intelligentiam utráq; substantiam percipere posse. Et quia in rebus iis. quæ ad intelligétiam attinent, & in iis etiá, quæ ad sensum ipsum idem, atq; ipsum alterum esse cognouit, ex iis omnibus animam iure constituit. Aut ení simili simile (ut pythagoreis placet) agnoscitur, aut quemadmodum heraclito physico dissimile sem per dissimili. Cum uero mú dum Plato genitum inquit, haud quaq̃ sic eum sensisse credendum est, ut aliquod olim tempus ante mundum præcesserit. ue℞ quia semper í generatione perdurat, indicátq; substantiæ suæ causam præstátiorem.

Animam prætera mũdi, quæ ſemp extitit, haud efficit deus, ſed ornat
eáq; ratione illam facere nõnunq̃ aſſeritur, ꝙ excitat eam, & ad ſe ipſum
eius mentem uelut ex profundo quodam ſõno conuertit, ut ad ea, quæ
intelliguntur a deo reſpiciens, diuinaſq; notiones affectans, ſpecies inde
formáſq; recipiat. perſpicuum eſt præterea, ꝙ mundus anima, ſimul &
mente ab ipſo deo donatus eſt Nam cum optimũ opus fore id uellet, me
rito & animatum mũdum, & intellectualem effecit. Etenim opificium
uiuens non uiuente omnino præſtantius eſt, & mẽtis compos eo, quod
mentis eſt expers. Nec forte ſine anima accedere mundo mens poterat.
Cúmq; anima a mundi medio ad extrema uſq; ſe funderet, mundi cor-
pus totum circulo complexa eſt, uniuerſum quippe circũtegens ſingu
lis eius cõmunicata particulis, eóq; pacto inſolubili cõnectit uinculo,
incolumẽq; conſeruat. Atq; ea uis animæ, quæ extra reſtitit, partes eius
intimas antecedit. Illa ſiquidem in diuiſa permanſit. interior autem por
tio in ſeptem diuiſa circulos eſt, ab ipſo principio duplis ac triplis inter
uallis undiq; diſtributa. Et illa quidem, quæ ab ĩdiuidua ſphæra cõpre-
henditur, ei quod ipſum idem eſt, cognata permanet, quæ autem diſper-
ſa eſt ei contra quod ipſum alterũ appellatur. Motus enim cæli ſingula
comprehendẽtis cum minime peruagetur, unus eſt, ordinẽmq; præci-
puum ſeruat At uero ſubiectorum progreſſus uarius ortibuſq;, & occa-
ſibus permutatur. Vnde peruagatio quædam, atq; oberratio nũcupatur.
Extimus quidem circulus ad dexterã ab ortu in occaſum uſq; tranſcur-
rit. Interior autem contra, in ſiniſtram ab occidente in oriẽtem ſuperio-
ri reſiſtens. Stellas præterea, & aſtra deus ipſe molitus eſt, & quæ ex iis ne-
quaq̃ uagantur, ad cæli noctíſq; ornatum. Atq; huiuſmodi ſtellarũ mul
titudo innumera eſt. Quæ uero uagantur, numero ſeptem, ad numeri
temporíſq; originem, & ad rerum omniũ illuſtrationem. Tempus pla-
ne mundani motus interuallum fecit, ueluti quãdam æternitatis imagi-
nem. æternitas quippe æterni mundi ſtatus menſura eſt. Vagantiũ quo-
que ſyderũ haud ſane omnium uis eadem eſt. Sol enim dux eſt, omniũ
reliquorũ, & illuminans, & oculis pateſaciens uniuerſa. Luna dei de po-
teſtatis gratia ſecundũ obtinet ordinem. Cæteri uero planetæ ſecundũ
proportionem pro ſorte propria ſinguli. Luna ſiquidem menſis termi-
num indicat, in eo ſpatio circulum ſuũ excurrens ſolẽmq; comprehen
dens. Sol aũt anni menſura, tranſcurrens nãq; zodiacũ circulũ anni tẽ
pora complet. Cæterorũ quoq; ſyderꝝ quodlibet proprio circuitu fer-
tur. Atq; ii quidem circuitus non quibuſcũq; hominibus, ſed eruditis
noti ſunt

tioti sunt. Ex omnibus demũ reuolutionibus absolutus numerus tempusq; complebitur, cum ad idem pũctum omnes planetæ peruenientes eiusmodi accipient ordinem, ut linea quadam recta a supremo circulo usq; ad terram secundum perpendiculum considerata omnium centra in ipsa conspiciantur. Cum igitur septem sphæræ in orbe circũuago constructæ fuissent, in iis corpora septem conspicua mundi conditor maxima ex parte ignea fabricauit, eaq; sphæris ex altero uagóq; circulo constitutis adnexuit. lunam profecto circulo supra terram primo dicauit. Solem uero secundo. Luciferum deinde, & sacrum mercurii sydus in circulo pari ac sol uelocitate currente disposuit Supra uero reliqua secundum propriam sphæram gradatim disposita Tardiorem sane omnibus saturni stellam in proxima sub non errante circulo sede locauit. Qui uero huic aliquid in tarditate cædit Iupiter, continuo sequebatur huic mars deinde successit. Octaua demum potestas hæc omnia circumplexa est. horum singula uiuentia sunt, & intelligẽtia, nec nõ dii cognominantur. eorumq; figuræ rotundæ sunt.

Caput xv De dæmonibus, atq; elementis.

S Vnt & alii, qui uocantur dæmones in singulis elementis, quos intelligibiles deos nũcupare possumus partim quidem uisibiles, partim autem uisus aciem fugientes in æthere, atq; igni, aereq;, & aqua, ne pars ulla mundi expers animæ, animantisue natura præstantis relinqueretur. his autem terrena, & quæ sub luna sunt cuncta subiiciuntur. Etenim deus mũdi toti⁹, deorumq;, & dæmonum auctor est, atq; id uniuersum uoluntatis diuinæ munere nunq̃ imposterũ dissoluetur, Cæteris autem operibus eius filii præsunt, secundum patris præceptum imitationémq; singula transfigentes. A quibus furentiũ cõcitatio, atq; raptus, & somnia, & oracula, & quæcũq; per uaticiniũ mortalibus accidunt. Terra uero omnium media sita est, circa discordiam agitatinnémue, quæ per totũ porrigitur coarctata, diei noctisq; custos, deorũ omniũ, qui intra cælũ sũt antiquissima. Ac post ipsã mũdi toti⁹ animam dulcia nobis alimenta ministrat. circa quam cælum uoluitur, nec non astrum ipsa quoddam est, ob eamq; rationem imota permanet, quæ æquilibrata est in medio similis continentium. æther autem exteriorem prouinciam sortitus est, in sphæras uagantium & non uagantium distributus. quibus aer successit. In medio uero terra una cum eius humore resedit.

Caput.xvi.Dii iuniores sunt opifices hominis. De trãsmigratiõe aĩæ.

c Vm hæc omnia fabricata essent, restabant mortaliũ animantium genera tria, uolatilium, natantium, atq; gradientiũ, quorum generationem filiis suis Faber mundi mandauit. Nam si ipse hæc etiam genuisset, ĩmortalia nata fuissẽt. Illi igitur a prima materia particulas, quas ex actis certis temporum curriculis redderent mutuantes, mortalia finxerũt animantium genera. Quoniam uero de hominum genere utpote diis cognatiori tum patri deo, tum etiam natis cura erat, demisit huius generis animas in terram ipse omnium artifex stellarum numero pares. Verum cum quamlibet, antea cognato astro tãquã uehiculo imposuisset, instar legum conditoris fatales illis leges explicauit, ut ipse extra culpam delictorum existeret. Docuit igitur perturbationes a corpore mortales exorituras primo quidem sensum, postea uoluptatem, atq; dolorem, metumq;, & iram, quas quæ superarẽt, neq; se trahi permitterent, iuste uicturas, & in cognatum astrum deniq; redituras. quæ uero ab iniustitia superarẽtur, secunda generatione in uitam fœminæ migraturas. Et quæ nõdum ab improbitate cessarent, in brutorum deniq; naturam degeneraturas. finem uero laborum tunc demum futurum, cum innatos corporis affectus expulerint, & in proprium habitum iam redierint.

Caput.xvii. De corpore, membrisq; hominis, & uiribus animæ.

d Ii autem ĩ primis hominem ex terra, & igni, aereq;, & aqua, finxerunt, portiones quasdam, quas quandoq; redderent a materia mutuãtes, ligantesq; inuicem latentibus nexibus corpus unum ex omnibus confecerunt. Ac partem deinde animæ præstantiorem in capite locauerũt, cum cerebrum prius ceu cultum agrum præparauissent. Circa uultum organa administeria sensuum disposuerũt. Composuerunt quoq; medullam ex lenibus ac sine flexura triangulis, quibus elementa genita fuerant, genitalis seminis futuram originẽ. Os autem ex medulla atq; terra coegerunt, postq̃ hæc duo igni & aqua crebrius irrigarant. Neruos, item ex osse atq; carne. Caro uero ex salsa & acuta quadam quasi fermentatione compacta est. Circũdederunt autẽ ossa medullis, & ossibus iuncturarum gratia neruos. Vnde neruorum obsequio flexiones articulorũmq; nodi prouenerunt. per carnem postremo tegmentum illis adiectum ẽ, quæ tum alba tum plurima & ad decorem & adusum uiuentis est tradita. Ex iis præterea interna sunt implicita uiscera, uenterq;, & circa ipsum ĩtestina undiq; reuoluta. Superne uero ab

ore

ore arteria & fistula faucium,una quidem ĩ stomachum,altera autem in pulmones protensa. Cibi profecto ĩ uentre digeruntur spiritu simul & calore attriti,atq; molliti,atq; ĩde ĩ totum corpus manãt permutationibus propriis. Duæ autem uenæ circa spinam erectæ caput cõtrario modo implicant inuicem obuiantes,hinc in multa se scindunt. Postquam dii hominem fabricarunt,animámq; illius dominam corpori coniunxerunt,animæ ipsius pricipem rationem caput habitare iussere. A quo medullæ neruorumq; origo deducitur,cuiusue uariis passionibus mentis alienatio sequitur. Qua propter circumpositis capiti sensibus ipsam corporis arcem quasi quibusdam satellitibus munierũt. In ea siquidem ea uis habitat quæ ratiocinatur,iudicat,& contemplatur. At uero partes animæ,quæ mouentur affectibus,humilioribus sedibus addixerũt. Irascendi uim cordi,concupiscendi utero atq; iis,quæ circa umbilicũ sunt partibus,de quibus in posterioribus differemus.

Caput.xviii.De uisu,lumine,specularibus imaginibus.

Erum posteaq̃ inuultu luciferos oculos insculpserunt,lumẽ
u illis igneum accendere. Quod quum lene & quodammodo crassum esset existere diuini luminis germanum existimarunt,Id utiq; passim p oculos emanat,uerum per pupillas purius,uberiusq; transcurrit. Quod quidem externo fulgori simile cõmixtum similiac corroboratum uidendi sensum præstat. Ideoq; noctu abeunte uel obumbrato lumine haud amplius radius hic noster aeri se propinquo permiscet,Quo fit ut se sead interiora recipiens demulceat,atq; resoluat internos motus,somnóq; membra deliniat unde & palpebras quum iá retractum est claudit. Et si plurimum quietis induxerit,somnꝰ ferme sine insõniis surrepit. Quod si quædam adhuc agitationes restiterint frequentia confestĩ phantasmata nobis occurrũt. Atq; hoc pacto phãtasiæ seu ueræ,siue falsæ tramite quodam directo nascuntur. Post istas autem secuntur imagines,quæ in speculis uel aliis corporibus translucentibus lenibusq; uidentur,quæ quidem haud aliter q̃ secũdum reuerberationẽ resultant. Quatenus enim uel concauũ,uel conuexum ,uel oblongum speculum erit,eatenus uisa diuersa ĩtuentibus apparebunt. Nam lumina ad partes alteras reflectentur à conuexo quidem repulsa atq; dispersa in concauum uero conuenientia. Quam ob causam in quibusdam dextra atq; sinistra contrauersa uidentur,in aliis pari modo,in nõnullis autem supera ad infera,ac uice uersa ad superna infera conuertuntur.

Caput.xviiii. De cæteris sensibus, & obiectis eorum.

a Vditus uero ad uocis perceptionem procreatus est exoriens à motu, qui circa caput efficitur adiecur usq; deueniens. Vox autem per aures cerebrumq; & sanguinem ad animam penetrat. acuta quæ mouetur uelocius, grauis quæ tardius, magna quæ plurima, parua quæ pauca. Post hæc narium uis sequitur ad odorum perceptionem progenita. odor autem est passio quædam à narium uenis usq; ad ũbilici regiones trãsfluẽs, huius species præter duas cõmuniores nomina nequaq̃ habent. Atq; hæ quidem non aliter q̃ bonus odor, & malus odor, quæ suauitatis & nauseæ nomina sunt, cognominantur. Odor certe omnis aere crassior est, aqua subtilior. proprie autem in iis odoris genus accidit, quæ non dum transmutationem integram susceperunt. sed cõmunione quadam aeris & aquæ constant, cuiusmodi sunt, quæ ex fumo & caligine conficiuntur. his enim inuicẽ alternatis odorandi sensus efficitur. Gustum deinde uariorum admodum succorũ iudicem dii formarunt, uenas porrigentes ab illo ad cordis sedem, quibus diuersi liquores examinarentur. hæ siquidem dum dilatantur uarie, atq; contrahuntur, secundum succorum ĩcidentias eorum uarietatem discernunt. Sũt autem saporum differentiæ septem dulcis, acer, ponticus, austerus, salsus, acutus, amarus. Et dulcis quidem natura reliquorum omniũ contraria, etenim humorem linguæ ĩbibitum perfundit atq; delinit. acer turbat atq; dispergit. acutus inflãmat, & ad supera euolat. qui uehementer abstergit, & liquefacit, amarus dicitur. sed qui lenius purgat, atq; permollit, salsus. Ex iis autem saporibus, qui obstruunt linguæ meatus, & cõtrahũt, qui id asperius agunt pontici. qui uero lenius austeri dicuntur. Tangendi postremo sensus à diis genitus est, ut calida dinoscat, & frigida, mollia, & dura, læuia atq; grauia, leniaq; & aspera. Cedentia quidem corpora dicimus, quæ tactũ recipiunt. Resistentia, quæ minime cedunt. hoc autem propter corporum ipsorum fundamẽta contingit. Quæ enim ampla, habent stabilia ac solida, quæ contra exiguo fundamento utuntur, cedẽtia, mollia lubrica sunt. Asperum sane est, quod ĩæquale ac durum. lene, quod planum simul & pĩgue. cum uero calida & frigida passio admodum oppositæ sint, diuersis causis inferuntur. Nam quod acumine ac uelocitate partium scindit calidam passionem gignit, frigidã uero, quod ingressu pigrius, dum tenuia quidem expelluntur, & in illorum sedes crassiora penetrare coguntur. Tunc sane concussio tremorq; prouenit, & quæ hinc passio in corporibus nascitur. Rigor existit.

Caput.xx.

Caput.xx.De graui,& leui.

Raue,& leue per superiorem & īferiorem locum definire nō g decet.nihil enim aut sursum est,aut deorsum. Nam cum cælum omnino rotundum sit,& in conuexa superficie æqualiter leuigatum,haud decet aliquid superius,aliquid inferius prædicare. Cæterum graue quidem dicendum id est,quod difficile in locum extra naturam suam trahitur,leue uero, quod facile.Itē graue,quod ex pluri-mis,leue quod ex paucissimis partibus est compositum.

Caput.xxi.De respiratione.

Espiramus autem hoc pacto. Aer amplus circunstans undiq; r per os,ac nares,cæterósque latentes meatus corporis influit. Calefactus inde ad externum cognatúmq; aerem refluere nititur,Qua uero ex parte effluxit,extimum aerem ad interna repercutit. & huiusmodi circulo nunquam cessante inspiratio,& expiratio seqtur.

Caput.xxii.De causis morborum.

Orborum causas Plato multas esse docuit.Primam quidem m elementorum excessum,atq; defectum,mutationésq; locorū in prouincias naturæ minime congruas.Secūdam uero mutuam cognatorum regenerationem.Veluti si ex carne sanguis,aut bilis, aut pituita fiat,hæc enim omnia nihil aliud,quam colliquationem,& putrefactionem esse.pituitam enim esse recentis carnis liquefactionē. Sudores autem & lachrymas effluxum quendam,reliquiásq; pituitæ.Ex tra quoque missa pituita albas infectiones inducit.At intus atræ bili cō-mixta morbū comitialē,q sacer apellatus ē,procreat.Acuta uero & salsa pituita passionū,quæ p fluxū accidunt causa est.Omnes enim,qui pituita simul & bili grauantur.id pati necesse ē.Nam innumeros uariósq; morbos bilis cū pituita gignit,febrem continuā ignis excessu contingere putat,diurnā,aeris.tertianam,aquæ.quartanā deniq;,terræ.deīceps de aīa hinc sumentes exordium dicendū est.et si in idē redire uidemur.

Caput.xxiii.De tribus principalibus animæ uiribus

Nimam hominis immortalē à primo deo suscipiētes dii mor a talium generum conditores partes illi duas mortales(ut diximus)adiunxerunt.Verum ne uis animæ immortalis,atq; diuina deliramentis mortalibus inficeretur,in ipsa corporis arce sedem eius utpote principis omnium statuerunt.,Etenim habitaculum eius caput esse uoluerunt,ea figura,qua mundus elaboratus. Reliquum uero corpus huic ad ministerium quasi uehiculū subiecerunt,Ipsis uero

mortalibus portionibus proprias singulis prouícias assignarũt. Iracundiæ quippe præcordia. cupidini uero locum medium inter ũbilicum atq; diafragma ibiq; uim eam ueluti furiosum & agreste animal ligauerunt. Pulmones machinati sunt gratia cordis molles atq; uentosos, & instar fistulæ cauos, & spongiæ similes, ut cor iræ ardore nõunquam exæstuans aliqua saltem refrigeratione mitigaretur. Iecur autem ad excitãdam concupiscentiam animæ, rursúsq; sedandam dulcedinem simul, & amaritudinem nactum est. Quinetiam ita est institutum, ut diuinationes, quæ per somnia fiunt in ipso reluceant. ideo siquidem propter lenitatem, soliditatem, atque nitorem uim àmente manantem refulgere putauit. Splenem uero iecoris ipsius gratia, ut & purget ipsũ, & splendidum reddat, utq; putredines corrodentes, quæ quibusdam morbis circa iecur affluunt in splenem continuo delabantur.

Caput. xxiiii. de distinctione partium animæ.

q Vod autem illæ tres animæ partes locis propriis seiũctæ sunt, hinc discere licet. In primis enim, quæ natura segregata sunt, altera existunt. natura uero segregatur, quod rationem habet, & quod rationi subiicitur. Si quidem illud circa intelligibilia uersatur, hoc autem circa molesta uel læta. Quinetiam ratio hominibus duntaxat, pars autem perturbationibus obsequens, cæteris quoque uiuentibus competit. Ratio itaq; & irrationalis animæ portio, cum natura distinctæ sint, locis quoque seiunctæ esse debent. Inueniũtur enĩ hæc duo sæpe inuicem repugnare. Nihil autem secum pugnare potest. neq; etiã quæ inter se contraria sunt. circa idem secũdum idem eodem ĩ tempore adesse ullo modo possunt. Videtur autem in medea ira cum ratione pugnare. intelligo inquit quæ factura sum esse mala, ira tamen consilium superat. in ipso etiam Laio dum chrysippum raperet, concupiscẽtia rationi nimium repugnabat. sic enim inquit. Heu heu diuinũ hoc hominibus malum, quando quis bonum nouit, sed minime utitur. item aliud quiddam esse uim rationalem, ex hoc planè patebit, quod diuersa utrorunq; curatio est. Illa quippe disciplina, hæc autem consuetudine, & exercitatione curatur.

Caput, xxv. De immortalitate animæ.

a Nimam his rationibus immortalem esse Plato demonstrat. Anima cuicũque adest, uitam affert, utpote illi naturaliter insitam. quod uero uitá præstat, mortẽ minime suscipit.

quod

Quod autem huiusmodi est, immortale existit. ꝙ si immortalis est, est anima, incorruptibilis quoq; erit. essentia enim incorporalis secundum substantiam immutabilis, intelligibilis, inuisibilis, & uniformis est. non ne igitur, & simplex, & indissolubilis erit? Corpus uero contra habet sensibile, uisibile, dissipabile, compositum, multiforme. Præterea anima cum per corporis sensus ad illa, quæ sensibilia sunt descendit, angitur, atque turbatur. neq; similis esse potest illius, cuius præsẽtia perturbatur. Quare itelligibilis pon⁹, quã sensibilis similis est, Intelligibile uero ipsa sui natura semper incorruptibile. Accedit ad hæc, ꝙ anima ipsa natura corpori dominatur. quod autem natura sua regit, & imperat, diuinitati cognatum. quapropter anima deo proxima immortalis erit. Item quæcunq; sine medio contraria sunt, neq; secundum se ipsa, uerum secundũ accidens quoddam, sic à natura sunt instituta, ut ex seinuicem mutuo fieri ualeant. ipsum uero quod homines uiuere uocant, ipsius quod mori dicitur contrarium est. Quemadmodum igitur mors est animæ a corpore separatio, sic uita animæ cum corpore congressio est, animæ inquã, quæ ante corpus extiterat. quod si & fuit ante, & post mortem erit, cõsentaneum uidetur, ut sempiterna sit, neque enim ultra quicq̃, quod illam perdat excogitare potest. adde ꝙ si disciplina reminiscentia quædam est, immortalem esse animam necesse est. esse uero reminiscentiã sic adstruimus. neq; enim aliter discere quicq̃ possumus, quã per recordationem eorum, quæ quondam nouimus. nam si à singulis uniuersalia intelleximus, quonam pacto singula ipsa uniuersa cũ ĩfinita sint percurrimus? atquomodo ex paucis in diuiduis cõmunia ipsa percepimus? deciperemur enim atq; mentiremur perinde ac si iudicaremus omne, quod respiratione utitur solum animal esse, uel quomodo ipsæ intelligentiæ in nobis principales essent. reminiscendo igitur intelleximus ex paruis acceptionibus à quibusdam secundum partem incidentibus reminiscentes eorum, quæ iandudum cognoueramus. quorumue obliuionem tũc primum perpessi sumus, cum primum animæ in corpora descenderũt. præterea si anima a proprio malo nequaquam corrumpitur, nunquam alterius malo. neque simpliciter a quocũq; malo destruetur. cũmq; huiusmodi sit, incorrupta perseuerabit. Itẽ quod se ipso mouetur utpote motus pricipiũ, semp mouetur, & qđ huiusmõi ĩmortale ẽ aĩa uero se ipsa mouetur, & qđ se ipso mouetur motõis oĩs generationisq; pricipiũ. Pricipiũ aũt ĩgenitũ, & ĩcorruptibile pmanet. Quapp & hominũ & re-

liquorum animantium animæ forte tales existunt atq; eiusdem mistio-
nis particeps per se mobilem facie animam uocat. Quoniam innatam
habet uitam semper secundum se ipsam operantem. Quod igitur ani-
mæ rationales immortales sint, ex Platonis sententia quisque asseuerare
potest. utrum uero & irrationales, ambiguum esse uidetur, probabile
tamen est irrationalium animas cum sola phantasia ducantur ratioci-
nationis, iudiciiq; expertes, nec intelligentiis, earumue collectione, aut
boni, maliue discrectione utantur, aut sane eiusdem, cuius et aiæ nostræ
naturæ participes esse, sed mortales potius, corruptioniq; obnoxias. ex-
co autem quod rationales sint, sequitur ut extrinsecus ingrediantur in-
corpora formatis iam fœtibus adhærentes & in corpora plura tum hu-
mana, tum etiam alia eundem semper seruantes numerum transfigu-
rare ualeant atq; id uoluntate deorum, siue i cõtinentia uitæ, corporisq;
amore quippe corp⁹ & anima cognationem inter se quandam habent,
qualem ignis atque bitumen. quinetiã deorum animæ uim discerné-
di, quæ etiam dignoscendi facultas dici potest, nactæ sunt. Præterea &
aggrediendi naturam, quem assistendi uigorem possumus nuncupa-
re. Post hæc uim quandam, qua conciliant, & gubernant. quæ quidem
naturæ cum in hominum animis insint, postquam in corpora uene-
rint permutantur. Conciliandi nanq; & gubernandi facultas inconcu-
piscentiam, aggrediendi autem uigor in iracundiam trasmutatur.

Caput. xxvi. De uirtutibus, & uitiis, atque bonoꝝ distinctionibus.

q

Voniam uero secundum uires rationales & irrationales ani-
ma trifariam diuisa est, id homini cõtingere plato existimat.
ut nunquam prudens esse queat, dum aut timidus, aut intem
peratus existit. Ideoque absolutæ uirtutes inuicem inseparabiles sunt.
dicuntur & alio quodã modo uirtutes naturæ dotes, & íclinationes bo-
næ, ob quandam similitudiné, idem quod & perfectæ uirtutes nomen
adeptæ. Quamobrem milites fortes quandoque dicimus, nec non im-
prudentes ac temerarios, quosdam fortes aliquando prædicamus. haud
sane de perfectis uirtutibus, sed de dotibus naturæ loquentes. Absolutæ
profecto uirtutes nec crescunt unquam nec decrescunt. Vitia uero
intenduntur, atq; etiam remittuntur. unus siquidé altero imprudétior,
& iniustior, Neq; tamen se inuicé uitia cuncta secuntur sunt enim con-

traria

traria quædam, quæ in idem congredi nequeunt. Sic se habet ferocitas aduersus timiditatem, & aduersus auaritiam prodigalitas. Neq; inueniri quisq̃ potest omnium uitiorum maculis inquinatus, quemadmodum nec corpus cunctis morborum corruptionibus simul afflictum. Accipienda est insuper media quædam affectio, quæ nec ad uitium, neq; ad uirtutẽ pertineat. Neq; enim homines uniuersos probos uel improbos esse necesse est. nam huiusmodi sunt, qui iam ad integrum prouenerũt. haud quippe facile est e uestigio à uitio ad uirtutem progredi. Lõgo enĩ interuallo extrema inter se distant. Virtutũ præterea quædam pricipes, quædam uero pedissequæ. Principes, quæ in parte animæ rationali, quibus & cæteræ uirtutes perficiuntur. Pedissequæ uero, quæ circa partem rationis expertem uersantur. Hæ siquidem honesta operantur haud sane secundum rationem, quæ ipsis insit (Neq; enĩ habent) Verum secũdum normam à prudentia ex consuetudine, & exercitatione illis impositam. & cum neque sciẽtia, neq; ars ĩ alia parte animæ q̃ irrationali cõsistat, uirtutes, quæ circa partes irrationales uersantur doceri nequeunt, quia nec artes, nec scientiæ sunt. Neq; enim propriam intelligentiá possident. Prudentia tamen, quæ & sciẽtia est propria unicuiq; tribuit, quẽadmodum gubernator nautis quædam ab illis minime inspecta interdum indicat. Illi uero secuntur. eadem quoq; ratio iti milite, & exercitus duce. cum uero mala & ĩtendantur, & remittantur, delicta paria nequaquá erunt, sed quædam maiora, minora nõnulla. Quamobcausam cõditores legum quædá lenius, quædam asperius puniunt. Et quáuis ipsæ uirtutes summitates quedá sint, ex eo ꝙ pfectæ sunt, ac recto cõparãtur alio tamẽ mõ mediocritates dicuntur, eo q̃d circa singulas, uel saltẽ plurimas, duo uitia utrinq; conspiciuntur, quorum unum excessu, alterum defectu prouenit. Velut circa liberalitatem, hinc auaricia, ĩde prodigalitas cernitur. nam in affectibus intemperãtia sequitur, aut ex eo, quod ultra decens transitur, aut ex eo, quod nequaq̃ attingitur. Neq; uero, qui parentibus suis furentibus nihil mouetur, neq; etiam qui ex quibuscunq; minimis effertur moderatus est. Item qui parentibus uita functis nihil dolet, insensatus est. qui uero mœrore se ipsum perdit, effrenis. At qui mediocriter tristatur, moderatus dicitur. Et qui ĩ omnibus trepidat, formidolosus, quĩ nihil omnino metuit ferox, fortis autem qui ad timẽdũ, atq; audendũ mediocritatẽ seruat. Eadẽq; de cæteris omnibus ratio ẽ. Quoniam uero mediocritas in affectibus optima est, nec aliud est mediocritas q̃ mediũ inter excessum atq; defectũ, ob id. uirtutes huiusmo-

di mediocritates dictæ sunt, quod nos mediocriter affectos circa perturbationes humanas reddunt.

Caput.xxvii. Quomõ uirtus qdẽ uoluntaria, prauitas autẽ iuolũtaria.

p Ostquam uero si quid aliud in nostra potestate consistit, nec est coactum, eiuscemodi præcipue uirtus est, neq; enim laude digna existimaretur, si uel natura, uel diuina sorte contingeret, sequitur ut uoluntaria uirtus existat, atq; id per affectionem quandam flagrantem, generosam, atq; perpetuam. Ex hoc tandẽ quod uirtus uolũtaria est, prauitatem inuoluntariam esse concluditur. Quis enim in parte eius præstantiori, extremum esse malum sponte unq̃ eligat? Quod si quis in uitium labitur, primum quidem non ut in malum, sed uelut in bonum potius inclinatur. Et si in malum irruit, omnino deceptus ẽ, ut per minus malum maius quoddam malum deuitet. atq; ex hoc iuoluntarius agitur. Neq; enim fieri potest, ut quis eo animo ad mala declinet, quasi mala exoptet, neq; spe aliqua boni, aut metu maioris mali feratur. Quamobrem omnia quæ improbus agit, inuoluntaria sunt. Nam cũ iniusticia inuoluntaria sit, multo magis iniuste agere inuoluntariũ erit. quo deterior est operatio ipsa uitii, q̃ eius habitus ociosus. Et q̃uis inuoluntaria sint scelera, scelerati tamen homines puniendi. Ac etiam diuersa pœnarum genera esse debent, quẽadmodum illata per iniuriam dãna differentia sunt. Inuolũtarium præterea in ignorantia quadam uel perturbatione consistit. Quæ profecto excutere licet ratione, consuetudinẽque ciuili, atq; diligentia.

Caput.xxviii. De iniustiria, & de affectuum distinctione.

t Antum uero malum iniustitia est, ut iiuriam pari præstet admodum, quam inferre. Etenim iniuria quenquam afficere improbi hominis opus est. Affici uero iniuria, imbecillis est passio. Turpe quidem utrũq;. Attamen inferre iniuriam eo deterius est, quo turpius. Atqui operæpretium est iniusto se iudici ultro subicere, quemadmodum ægrotanti medico se cõmittere. Omnis enim castigatio medicina quædam est delinquentis animæ. Quoniam uero uirtutes q̃ plurimæ circa affectus perturbationésq; uersantur, affectus ipsi iam distinguendi uidentur. Est autem affectus motus animæ sine ratione, gratia boni cuiusdam, aut mali. Irrationalis motus ideo dictus est, quia nec iudicia, nec opiniões affectus sunt, sed irrationaliũ ptiũ aiæ motus. In parte enim animæ rationis expertæ motiones sunt, quæ & si nostra sunt opera, nihilo tamen magis in nostra potestate cõstitutæ. Sæpe igitur

tur

tur inuoluntarii motus huiusmodi nobis exoriuntur, uoluntatique repugnant. Quandoq; enim accidit, ut dignoscẽtes nec aspera esse, quæ incidunt, neque dulcia, nec expetenda, nec etiam metuenda, nihilominus ab iis trahamur. Quod sane nunquam pateremur, si perturbationes idem essent, atq; iudicia. hæc enim tunc reiicimus, cum ipsa per consilium confutamus, siue ut decet, seu non, id agamus. Adiectum præterea in definitione est boni cuiusdam, aut mali gratia. Nam ex ĩdifferenti occursu affectus minime concitatur. ex eo enim, ꝙ aliquid aut bonũ, aut malum apparet, perturbationes omnes nascuntur. Et si bonũ adesse uideatur, uoluptate perfundimur, si fore cupimus. malũ contra cũ præsens apparet dolemus, futurũ metuimus. Simplices præcipuiq; affectus duo sunt, uoluptas silicet, atq; dolor. Cæteri autem ex iis uelut elementis quibusdam conficiuntur. Neq; enim cum iis timorem & concupiscentiam quasi simplices principalesq; sint, annumerare debemus. Nam qui metuit, non omnino uoluptate priuatus est, quippe si malorum repulsionem uel leuationẽ penitus desperarit, haud ultra metueret, imo acriori inde passione afflictus, doleret iam potius q̃ timeret. Qui uero cupit quandoquidem consecutionem eius quod appetit, sperat, quodãmodo delectatur. Et cum haud certam spem habeat, angitur. Quod si cupido ac metus minime simplices sunt, sine controuersia concedetur, nullum quoq; reliquorum affectuum simplicẽ esse. uelut iram inq̃ desyderiũ, emulationem, cæteraq; huiusmodi. In iis enim uoluptas & dolor tanq̃ ex iis compositis inspiciuntur. perturbationum præterea quædam agrestes, nonullæ domesticæ sũt. Domesticæ quidẽ quæcũq; secũdũ naturã hominibus ĩsunt. Atq; hæ sane dum modũ tenent, necessariæ ac propriæ sunt. At cũ supra modũ efferũtur, profecto delinquũt. Eiuscemodi sũt uoluptas, dolor, ira, misericordia, uerecũdia. Cõueniens q̃ppe hoĩbus est iis, quæ secundũ naturã accidũt delectari, cõtrariis uero dolere, & ira q̃dẽ ad repellendã ulciscendãq; iniuriã necessaria est, Misericordia hũanitatis atq; caritans ẽ propria. Verecũdia uero ut ab aduersis declinemus, nos prouocat. Agrestes aũt & ferinæ p̃turbatiões præter naturã hominũ ex p̃uersione uitæ, ac deterrima consuetudine procreantur. huiusmodi sunt risus effusior, & in malis contingentibus exultatio, & humani generis odium. quæ siue uehementes atq; intensæ seu remissæ sint aut quomodocunq; se habeant, semper aberrant mediocritatẽmq; quæ laudabilem nullam prorsus amittunt. De uoluptate aũt & dolore sic inq̃t Plato. has uidelicet p̃turbatiões in nobis ab ipsa origie naturaliter excitari. dolorẽ

quidem iis, qui præter naturam mouétur accidere, uoluptaté uero illis, qui in naturam suam restituuntur. Existimat enim naturalem hominis statum esse medium inter uoluptatem atq; dolorem, dum neutro mouetur, quo in statu plurimum tempus uiuimus. Tradit item plures species uoluptatum, quasdam per corpus, nõ nullas uero per animam, nec non ex uoluptatibus alias dolori cõmixtas, alias puras esse, aliquas item per memoriam fieri secundum spem, alias excitari, non nullas quoque turpes, honestas alias, & illas quidem ex incõtinentia, & ex iniustitia suscipi. has autem ex temperantia, aut alio quodam bono contingere, ueluti gaudium illud, quod ex uirtutum operatione percipitur. Cum igitur uoluptatum plurimarum natura obscæna sit. nequaq̃ disputandum esse censet. utrum uoluptas simpliciter & absolute bonú esse possit, exilis enim & inanis esse uidetur, cuius natura pedissequa est, alteriq; succedens, neq; substantiæ propriæ principalis particeps Cõtrario quoq; suo congreditur dolori semper ímixta, quæ sane nunq̃ contingerent. si uoluptas absolutum bonum, dolor autem absolutum malum esse posset.

Caput xxviii. De fato, & libero arbitrio.

d E fato autem huiusmodi quædam Platoni uisa sunt. Omnia íquit í fato sűt. nó tamé omnia fato decreta. fatű ení legis ístar nequaquá dicit. hic talia faciet, hic talia patietur. In infinití nanq; progressio foret. cum infiniti sint, qui nascuntur, & innumera, q̃ illis deinde contingunt, libertas quoque nulla restaret, & laudes uituperationésq; penitus tollerentur. Verum sic fatum pronunciat. Quæcũq; anima talem uitam elegerit, & huiusmodi quædam cõmiserit, cõsequéter talia patietur. Libera ergo est anima, & í eius arbitrio, uel agere, uel nõ agere ponitur, neq; boc ab aliquo cogitur. Quod autem sequitur actionem, ab ipso fato perficietur. Veluti ex eo. ꝙ paris helenam rapiet, quod quidem in eius erit arbitrio, sequetur, ut græci de helena decertent. Sic quoque Apollo ipsi laio prædixit, Si genuens filiű, nat⁹ ipse te perimet. In lege quidem, & laius, & generatio filii simul comprehenditur. Fato uero institutum est, quod ex generatione filii sequitur. ipsiusauté, quod possibile est. natura inter falsum & uerum media cadit. eíq; suapte natura in definito. libera animæ rationalis potestas undiq; supfertur. Quod uero eligentibus nobis efficitur, confestim aut uerum est, aut falsum. Ab eo autem quod in potentia, idest quod habitu quandoq; actúq; erit, admodű discreptat. Quod enim potentia facultatem quádam & aptitudinem ad aliqua, quæ nondum ordinem suum sortita sunt, significat

quéadmodű

quemadmodum puer potentia quadam grãmaticus, tibicen, ac faber dicitur, eritq; tunc in unius aut duorum habitu constitutus, cum didicerit, habitúmq; istorum aliquem nactus fuerit. In actu uero tunc demum esse dicetur, cum secundum acquisitum habitum operabitur. At quod possibile uocabamus, horum neutrum est. Indeterminatum enim atq; indifferens natura sua, libertate nostra in utram placuerit stateræ lancem quodãmodo declinante, mox aut uerum, aut falsum ex possibili fit.

Caput. xxx. De bonis, & summo bono, atq; uirtutibus.

d Einceps quæ Platoni de moribus placuerunt, breuiter perstrĩgamus. Venerandissimum profecto & supremum bonum nec facile iueniri, nec postquã inueneris tuto cuilibet reuelari posse putauit. Ideoq; cum paucis admodum, atq; his quidem familiarissimis, ac probe electis cõtemplationem ipsius summi boni cõmunicauit. Nostrum tamen bonum siquis diligenter eius libros examinauerit in ipsa primi boni contemplatione posuisse reperiet. Quod quidẽ bonum, & deũ, & primam mentem nuncupare licet. Omnia enim, quæ ab hominibus bona dicuntur, ea ratione bona nominari uoluit, quod aliquo modo ipso primo bono participant. Quemadmodum & dulcia omnia, atque calida participatione quadã primi dulcis & calidi appellationem huiusmodi sortiuntur. Ex iis uero, quæ nobis insunt, mentem, atq; rationem duntaxat ipsius boni similitudinem consequi. Quãobrem bonum, nostrum pulchrum quiddam, uenerãdum, diuinum, amandum, cõmensuratum, ac beatitudo apud illum uocatur. Eorum autem, quæ uulgo dicuntur bona, cuiusmodi sanitas est, formáq;, & robur, necnon diuitiæ, atq; dignitates, nullum prorsus esse bonum, nisi in usum uirtutis inciderit. Seperata enim hæc ab ipsa uirtute, materiæ sortẽ solũmodo tenent, atq; iis qui male utuntur, mala proculdubio sunt. Nõ nunq̃ tamen ipsa mortalia bona plato nominat. Beatitudinem uero haudquaq̃ in bonis hominibus, sed in diuinis, ac sanctis iesse. Ideoq; ingentibus quibusdam admirandisq; bonis, legitimorum philosophorũ animos refertos esse prædicat. Ac post corporis mortalis interitum, diuinis epulis uesci, ueritatísq; campum cum diis una circũlustrare. Idq; ex eo potissimum promereri, q in omni uita desyderio scientiæ diuinæ flagranerint, atq; eam præcæteris omnibus ueluti præciosissimũ quiddam coluerit. Cuius munere mentis illorum expergefactus oculus, atq; reuiuiscens antea obcæcatus, in numeris tamen corporeis oculis prætiosior, eos uniuersæ naturæ rationalis compotes efficit. Etenim igno

rantes homines iis comparat, qui uitam omnem in subterranea quadã
spelunca transegerint, ubi fulgidum solis lumen nunq̃ inspexerint, sed
exiguas & inanes umbras corporum eorum, quæ nos supra terram ispi-
cimus. Quas dum intuerentur, uera se corpora uidere putauerint. Vt n.
hos, siquando è tenebris ad lumen emerserint, cõsentaneum est omnia,
quæ antea uisa fuerant, ac seipsos multo magis tanquam omnino dece-
ptos uituperare, sic & eos, qui ex huius uitæ tenebris ad diuina se cõferũt,
rationabile est, quæ quondam maximi fecerant aspernari, diuinorũmq;
beatam speculationem duntaxat amare, Ex quibus consequens est di-
cere, ipsum solum bonum in scientia primi, quod & pulchrum est cõsi-
stere quod per omnes platonis libros ostensum est, semper tamen secun-
dum ipsam participationem id assertum. In primo igitur libro de legi-
bus hoc modo. Duo quidem bona sũt, humana uidelicet, atq; diuina,
& quæ secuntur, Si quid autem absq; uirtute possidetur, & essentiæ pri-
mi est expers, id præterea ab ignorantibus bonum est appellatum. quod
tamen in euthydemo Plato ingens habenti malum esse testatur. Quod
uero uirtutes per seipsas eligendas existimat, ex eo patet, q̃ solum pul-
chrum honestũmq; bonum esse censet. quod cum in multis eius dialo-
gis demonstretur, tum maxime in iis, quos de re. p. edidit. Quapropter
hominem dei scientiam cõsecutum, fælicissimum, beatissimũmq; exi-
stimat, neq; tamen honorum causa, qui huiusmodi uirum secuntur, ne-
que alicuius alterius præmii gratia beatum uocat, sed licet homines uni
uersos lateat, eáq; etiam, quæ uulgo mala putantur, infamiæ, exilia, atq;
mors illi contingant, nihilominus beatum fore. Atqui hominem absq;
dei scientia, cuncta, quæ uulgus bona prædicat possidentem. diuitias, re-
gna, sanitatem, robur, & formã, nihilo magis beatũ putat. Quibus om-
nibus consequentem atq; consonum finem induxit. hoc est dei similẽ
fieri, quoad humanum genus assequi potest. Variis autẽ modis id astru-
ere tentat. Interdum quippe similitudinem dei dicit, prudentem, iustũ,
sanctũmq; esse, quemadmodum in theæteto declarat. Vnde adniten-
dum monet ocyus hinc ad diuina cõfugere. fuga uero similitudo dei, si-
militudine dei, prudentem, iustum, sanctũmq; fieri. Nõnunq̃ etiã p̃ so-
lam iusticiam, quemadmodum in ultimo de re. p. libro, dei similes fieri
nos posse demonstrat. Neq; enim à deo inquit unq̃ despicitur, quisquis
conatur, ut iustus euadat, & ipsius uirtutis officio sese quantũ licet dei si-
milem reddat. In phædone uero dei similitudinem per temperantiam,
iustitiámq; acquiri sic asserit, Non ne beati, sanctíq; sunt, & in optimum
locum

locum migrant, qui popularem ciuiléq; uirtutem, quam, temperantiam & iustitiam uocant exercuerunt. Interdũ igitur uitæ finem esse dicit dei similem fieri, alias autem sequi deum ceu cũ inquit, Deus profecto ut antiquus sermo testatur, principium, medium, finémq; rerũ omniũ continés, rectitudine perficit singula secundum naturam undiq; circũcurrens. hunc semper iudicium sequitur iudex eorum, qui à diuina lege discesserint. Cui qui beatus futurus est se sponte subiiciens, mitis & modestus obtemperat. Nónunq̃ utraq;, ui cũ inquit. Animam uero deum sequenté atq; illi consimilé, & cætera quæ sequũtur. Etenĩ utilitatis principiũ bonũ ipsum existit hoc autem ex deo dictũ est Cõsonus ergo principio finis erit, dei similé effici, dei scilicet cælestis uel proculdubio supcælestis. qui uirtuté quidé nõ habet, é tamé uirtute præstátior; Quáobré recte quispiam dixerit κακοδαιμονίαν i. miseriam, dæmonis deprauationé esse. εὐδαιμονίαν uero idest beatitudinem bonũ dæmonis habitum. Tandem uero ad ipsam dei similitudinem accedemus, si conuenienti, natura utamur, moribúsq;, & uictu, ac sensu secundum legem, rationéq; præsertim atq; doctrina ut ab humanis negociis longe admodũ alieni diuinísq; contemplationibus dediti semper uiuamus. præpurgationes autem, & quasi purificationes quædá interioris dæmonis, si maioribus expiationibus opus fuerit, ipsæ mathematicæ disciplinæ erunt, p musicam, arithmetricam, astronomiam, atq; geometriam. Corporis quoque cura per gymnasticam habenda est, qua promptius ad opera tum pacis, tum belli reddatur.

Caput. xxxi. Definitio uirtutis, atq; distinctio.

c Vm uero uirtus diuinus quidam thesaurus sit, ipsa quidé est affectio quædam animæ perfecta & optima, ornatum, concordem, & stabilem efficiens hominem, tum ad agédum, tum etiá ad loquendum, & ad se ipsum pariter, & ad alios. Ex uirtutib⁹ auté quædam circa partem rationalem sunt, quædam circa rationis experté, Ná cum alia sit natura rationalis partis, alia irascédi potentiæ, alia etiam cõcupiscendi, diuersæ quoq; harum perfectiones esse debebunt. Vnde ad primam prudentia, ad alteram fortitudo, ad postremam temperátia ptinebit. Et prudentia quidem bonorum & malorum indifferentiũm ue scientia est. Temperantia ordo circa uoluptates atq; libidines, eas obediétes rationi efficiens. Cum autem ordinem & obedientiam tribuimus téperantiæ, id sane intelligi uolumus, ꝙ uis quædam est, qua cupidines pedisse quæ naturalis domini fiunt. fortitudo est legitimæ institutionis, seu

arduæ,siue facilis seruatio.idest conseruatrix & executrix facultas legiti-
mi rationis propositi.Iusticia est consensio quædam omniũ animæ par
tium.quippe uis quædam est,per quam tres animæ uires sibi inuicem cõ
sonant,& unaquæq; secũdum dignitatem proprio munere fungitur. ut
iusticia cõmunis quædam & ĩtegra harum trium uirtutum.ꝓtũdentiæ,
fortitudinis,temperantiæ perfectio sit,dum ratio ducit & imperat,reli-
quæ uero partes quæq; pro naturæ suæ officio superiori subiectæ,obediẽ
tesq; permanent.Quãobrem uirtutes coniugatione quadam se inuicẽ
consequi putandum est.Fortitudo enim cum sit institutionis legitimæ
conseruatio,rationis rectæ cõseruatrix erit.Recta autem ratio a prudẽ-
tia proficiscitur.Quin etiam prudentia cum fortitudine constat,bono
rum nempe scientia est.nemo autem bonum discernere potest,dum ti-
miditate perturbationibusq; illam sequentibus obcæcatur.Atq; eodem
modo neq; cum intemperantia prudens uir ullum habet cõmercium.
Ac generatim quisquis perturbatione cõcitus quicq̃ præter rationẽ effi-
cit,propter inscitiam semper aberrat.prudentia uero rem propriam &
rem familiarem,& rem p.administrat.Et ut rem p.gubernat ciuilis sciẽ-
tia nuncupatur.cuius sunt officia duo,leges cõdere,& conditas exequi.
prima νομοθετική idest legum positiua,secunda δικαστική idest iudiciaria
nominatur.Cõsiderat denique ciuilis peritia ea,quæ ad pacem & quæ
ad bellum pertinent,& in eo cum alia plurima,tum hoc præcipue ,bel-
lum ne ineundũ sit,an potius renuendum

Caput.xxxii de amicitia.

Micitia proprie nihil aliud est,q̃ beniuolentia mutua.hæc ue
a ro tunc existit,quando uterq; bonum alteri æque ac sibi esse
desyderat,quæ quidẽ æqualitas haud aliter q̃ per similitudi-
nem morum seruatur.Simile enim simili ac moderato amicum est.In-
tẽperata uero neq; ĩuicẽ neq; moderatis cõgruere possũt.Dicũtur & aliæ
quædam,nec tamẽ sũt amicitiæ à uirtute quodãmodo coloratæ.Cuius
modi est naturalis parentum ad filios,cognatorũmq; ad inuicẽ beniuo-
lentia.nec non ea,quæ ciuilis ac rhetorica nuncupatur.hæ siquidem nõ
semper beniuolentiæ uicissitudinem habent.Species præterea quædã
amicitiæ,amatorius affectus est.Amor honestus est animi generosi.tur-
pis abiecti,medius deniq; medii.Enimuero quẽadmodũ tres dispositio
nes sunt rationalis animi.bona uidelicet,maláq;,& media.Ita tres amato
rii sunt effectus inuicem specie differentes.Quod autem tres sint amo-
res,fines illorum diuersi declarant.Turpis quidem sola corporis uolu-

ptatem

ptatem sequitur. Ideo'q; brutorum passio est. Generosus uero nudum respicit animum ad uirtutis officia promptũ. Medius utranq; diligit tũ corporis, tum animi pulchritudinem. Atq; ille etiam, qui sumatur, neq; probus est, nec improbus. Quapropter amorem ad corpus ex parte aliqua declinantem dæmoné potius, q̃ deum appellare decet, nunq̃ in terrena corpora mersum, diuina ad homines, humana rursus ad deos traiicienté. Cum uero amatorius motus in tres ideas sit, quas diximus distributus, boni quidem uiri amor passionis expers artificiosus quodammodo est. unde & irrationali animæ parte sedet, eiúsq; cogitationes huiusmodi sunt discernere, qui ab animi dotes sit beniuolentia dignus, atq; eũ sibi conciliare. deinde eius, quem amat cogitationes, appetitioné'sq;, si generosæ sint, & ad bonum feruore quodam animi perferantur, laudat, & approbat. sin contra se habeant, nec assentabitur illi, neq; suauibus uerbis, obsequiísq; deliniet, sed absterrebit potius, atq; docebit nequaquam illi, donec talis sit, esse uiuendum. promittet autem semper, ac porriget ea, quibus exercitatus is, quem amat, ad optimam frugem euadat. finis tandem is etiam, ut ex amore amicitia fiat.

Caput. xxxiii. De speciebus rei publicæ

r Erum publicarum quasdam præsupponendas esse dicit, quas in libris de rep. tradidit. In bis enim priorem quidem concordem. secundam uero dissidentem descripsit inquirens, quænam istarũ præstatiores essent, & quo pacto constituerentur. est & apud eum instar diuisionis animæ respu. quoq; in tria membra diuisa, in custodes, adiutores, artifices. primis autem consultationem principatúmq; tradit. secundis propugnationem, si quando opus fuerit, quos iracundiæ comparat. quasi opem rationi ferentes, Postremis uero artes, ac cætera ministeria. principes existimat philosophos. & contemplationi ipsius boni deditos esse debere boc enim modo duntaxat ipsos omnia recte gubernaturos. quippe nunq̃ humanum genus a malis cessaturum, nisi aut philosophi regnent, aut dominãtes diuina quadam sorte philosophentur. Optime enim & cum iustitia tũc administrari remp. cum unaquæq; ciuitatis portio suo munere fungitur. principes populi consultant, atq; decernunt. militares his obsecuntur, atq; tutantur. reliqui uero superioribus libenter obediunt, qui neq; reip. species induxit. primam optimatum gubernationem, quando uiri optimi præsunt. Secundam ambitiosam, in qua fastu iflati homines dominãtur. tertia popularem.

quartam paucorum potentiam. Postremam tyrannicam cunctarum deterrimam. describit quoq; alias ex suppositione resp. cuiusmodi est, quæ libris de legibus instituitur, & quæ ex emendatione in epistolis extat. qua utitur aduersus eas ciuitates, quæ ægrotantes in libro de legibus relatæ sunt. quæ iam distinctam regionem nactæ sunt. & homines ex omni ætate electos, ita ut secundum diuersitates naturarum & regionum disciplina propria importatione, & exportatione, & armatura indigere monstrentur. qui enim mari finitimi sunt, nauigationi studebunt, & naualia prælia tractabunt. qui autem continentem habitant ad pedestrem pugnam aptiores erunt, & armaturam leuiorem qui montes colũt, grauiorem, qui littora. non nulli uero ex iis equestrem pugnam exercebunt. In hac uniq; ciuitate mulieres cões nequaq̃ ĩstituit. ẽ igitur ciuilis facultas uirt⁹ cõtẽplatiua simul atq; actiua, quæ eligit, atq; propõit bonã ciuitatẽ beatámq; efficere & secũ maxĩe cõsentientẽ. eiusq; propriũ etiã ĩperare. unde & militares artes oẽs subiectas hẽt. Caput. xxxiiii. De sophista.

h Actenus cuiusmodi sit philosophus, dictum fuit. Sophista uero a philosopho tam modo q̃ materia discrepat. modo quidẽ ꝙ sequitur mercedes Iuuenum, bonúsq; & clarus uideri q̃ esse mauult. Materia autẽ ꝙ philosophus circa illa, quæ semper eadem sunt, & eodem modo se habent, uersatur. Sophista circa id quod minime est, contendit, atq; laborat, in proninciam profecto, quæ ob tenebras difficile cerni potest refugiens. Ipsi nãq; quod est id quod nõ est, haud quaquã ut contrarium opponitur. hoc enim nec existit, nec substantiæ ullius est particeps, nec etiam intelligi potest. Quod quidem siquis proferre uel cogitare cogatur, oberrabit, atq; tergiuersabitur, ex eo ꝙ secum ipse pugnet atq; dissideat. Ipsum uero quod non est quatenus pronuntiatum auditur, haud sane nuda est ipsius esse negatio, sed cum suspitione quadam & sub insinuatiõe alterius, quod quidẽ modo aliquo ipsum, quod est comitatur. Quod nisi ipsa quoq; eo, qđ nõ est participassent, nequaq̃ ab aliis distĩguerẽtur. Nũc autẽ quot sunt, q̃ sunt totidẽ modis, quod nõ est profertur. Quod. n. non est, unũ aliquid eoꝝ, q̃ sunt profecto nõ est.

Caput ultimum. de Epilogiis,

h Aec ad ĩtroductionẽ quandã in platonicã disciplinã dicta sufficiant. quoꝝ quædã ordine suo tractata sunt. non nulla sine ordine certo, sparsim ĩducta. Verũtamẽ sic tradita sũt, ut hoꝝ uestigiis reliqua etiã Platonis sensa uenari liceat.

FINIS ALCINOI.

Speusipi

¶Speusippi Platonis discipuli Liber, de Platonis definitionibus.

Empiternũ, qđ per omne tempus, & prius extitit, & nũc
est, nulli corruptioni obnoxiũ. ¶Deus, uiuẽs imor
s tale per se ipsum ad beatitudinem sufficiens essentia sem-
piterna, ipsius boni causa. ¶Generatio, motus ad es-
sentiam, acceptio essentiæ, processus in esse, ¶Sol, cæ
lestis ignis, qui solũ ab ortu ad occasum ab eisdem aspici potest, animal
sempiternum, astrum animatum, diurnum, ac maximum. ¶Tem
pus, solis motus, progressionis mensura. ¶Dies, solis iter, ab ortu ad
occasũ, lumẽ nocti contrariũ. ¶Aurora, diei principiũ primũ à so
le lumen. ¶Meridies, tempus, in quo umbræ corporum q̃ bræuis-
simæ sunt. ¶Occasus, diei finis. ¶Nox, umbra diei contraria
solis priuatio. ¶Fortuna, motus ab occulto in occultum casu quo
dam fœlicis actionis causa. ¶Senectus, decrementum uitæ tempo-
re factum. ¶Ventus, agitatio aeris circa terram. ¶Aer, elemẽ-
tum cuius omnes loci mutationes secundum naturam sunt. ¶Cæ
lum, corpus omnia complectens corpora præter ipsum supremũ aerẽ.
¶Anima, quod se ipsum mouet, uitalis mot⁹, animantibus causa.
¶Potẽtia, quod est per se ipsum efficax. ¶Visus, habitus, quo
corpora discernũtur. ¶Os, medulla calore consolidata. ¶Ele
mentum, ex quo componuntur, & in quod composita dissoluuntur.
¶Virtus, dispositio uel habitus optimus mortalis animantis per se
laudabilis, habitus secundũ quẽ, quod habet bonũ uocatur. ¶Cõ-
munio, legum iusta institutio, qua quod præditum est probum dicitur,
habitus concordiam præstans. ¶Prudentia, uis, quæ per se ipsam
ad beatitudinem humanam ducit, scientia bonorum & malorũ, dispo-
sitionem fœlicem præstans, qua quid agendum sit, & quid non, diiudica
mus. ¶Iustitia, consensio animæ ad seipsam, eiusq; partium ordo
adinnicem mutuus, habitus unicuiq; pro dignitate distribuens, habitus,
quo qui præditus est semper, quæ iusta uidentur eligit, habitus uitæ legi
bus obedientis, æqualitas cõmunicatiua, habitus, qui legibus rectis semp
obtemperat. ¶Temperantia, moderatio animæ circa naturales cõ
cupiscentias, atq; uoluptates, compositio, ordoq; animæ ad naturaler uo
luptates, atq; dolores. consonantia animæ ad imperandum & obedien-
dum. uoluntaria eorum, quæ secundum naturam sunt, actio. rationa-
lis animæ conuersatio quo ad honesta, & turpia habitus, quo decẽtia eli-

gimus&seruamus. ℭFortitudo, habitus animæ intrepidus. mili-
taris audaucia, peritia illorum, quæ ad bellum spectant. constantia ani-
mi aduersus illa, quæ terrere solent. Audacia prudentiæ pedissequa. In-
trepiditas in mortis expectatione. Affectio seruans in periculis rationa-
le propositum, Robur contra periculum obsistens, Vigor tolerans om
nia uirtutis gratia perseueratio animi in iis, quæ rectæ rationi audenda
uel metuẽda uidentur. Obseruatio eorũ, quæ ratio dictat in rebus pauẽ-
dis Rei militaris peritia, habitus in lege ĩmobiliter pseuerãs. ℭCõ
stãtia potestas perferẽdæ molestiæ sequentis ex iis, quæ recta ratio iussit,
potestas, quæ nunq̃ deiicitur è rationis proposito. ℭSufficientia, p
fecta bonorum possessio, habitus quo uniusquisq; sui ipsius dominus
fit. ℭAequitas, Iustorum conducentiũmq; remissio. Moderatio in
cõmerciis, Ordo ratiõalis animæ, quo ad honesta &turpia. ℭTole
rantia, perpessio molestiæ, honesti gratia, perpessio laborum, honesti gra
tia. ℭAudacia, Securitas, qua quis malum neq; futurum expectat,
neq; præsens horrescit. ℭIndolentia, habitus, quo in dolores nunq̃
incidimus ℭPerseuerantia, Affectio, quæ perficit quodcũq; elege-
rit. tollerãtia uoluntaria Aduersus labores inconcussus habitus.
ℭPudor, Audaciæ remissio, eius quod optimum apparet, spontanea &
libẽs acceptio, formido uituperationis ueræ, Libertas, uitæ domi-
nium, Dominatio in omnibus absoluta, licẽtia propria uitæ, Affectio ĩ
possessione &usu rerum minime parca. ℭLiberalitas, habitus, qui
in quærẽdis erogandísq; pecuniis decorum seruat, decens acquisitio ac-
cumulatíoq; pecuniæ. ℭMansuetudo, Constitutio animæ aduer-
sus iræ impetũ ĩmobilis, Moderata temperies animæ. ℭModestia,
uoluntaria ad id, quod optimum iudicatur concessio, In gestu corporis
compositio. ℭBeatitudo, bonum ex bonis omnibus accumulatũ,
potestas ad bene uiuendum seipsa sufficiens, perfectio secundum uirtu-
tem, sufficiẽtis uitæ cõmoditas. ℭMagnificentia, æstimatio secun-
dum rationẽ rectam & honorandam, ℭIndustria, Ingenium ani-
mæ, quo quisquis munitus est, in singulis quod decet, facile coniicit, mẽ
tis acumen. ℭFrugalitas, Rationalis uitæ simplicitas, morũmq; bo
norum studium. ℭBonitas, Affectio, qua eligimus optima.
ℭMagnanimitas, Moderatus contingentium usus, Vrbana cum homi
nibus conuersatio. Magnificentia animi cũ ratione. ℭφιλανθρω-
πία idest humanitas, Affectio amicitiæ hominum conciliatrix, habitus
hominibus beneficus, gratiarum redditio. Gratitudo benefica,

Pietas

¶Pietas, iustitia erga deum, affectio colens deũ, uoluntaria ueneratio
dei recta honoris diuini scientia. ¶ Bonum, quod sui ipsius gartia
expetendum, ¶ Intrepiditas, habitus, per quem timoribus nullis
mouemur. ¶Sanitas animæ, habitus affectibus non succumbens.
¶Pax, quies, qua ab inimicitiis belli cessamus. ¶Humilitas, facilitas
animæ omnis expers iracundiæ. ¶Astutia, affectio, qua finem pro-
prium coniectamus. ¶Amicitia, consensio in rebus honestis & iustis
eiusdem uitæ electio, consensus in deliberando atq; agendo, concordia
in cõmunione uitæ cum beniuolentia, commutio in dandis accipien-
disq; beneficiis. ¶Generositas. uirtus ingenui moris, facilitas animi
ad dicenda pariter atq; agenda. ¶Electio approbatio recta. ¶ Be-
niuolentia, electio, hominis ad hominem grata, atq; accepta. ¶ Pro-
pinquitas, communio in eodem genere. ¶ Consensio, cõmunica-
tio rerum omnium cogitationũ suspicionũmq; concordia. ¶Cha-
ritas, integra animi declaratio, ciuilis scienna honestorum atq; utiliũ, Sci
entia iustitiam inducens in rem p. ¶ Societas, amicitia ex diuturna
æqualium consuetudine conflata. ¶ Sagacitas, innata ratiocinandi
uirtus. ¶Fides, recta præsumptio ꝙ sic se res habeat, ut sibi uidetur,
morum stabilitas. ¶Veracitas, habitus in affirmando atq; negando
rectus, scientia ueri. ¶Voluntas, appetitus secũdum rationem rectam
affectus rationalis, affectus cum ratione secundum naturam tendens,
¶ Consilium, admonitio alterius de agendarum rerum ratione,
¶Opportunitas, imminentia temporis, in quo uel agere uel pati quicq̃
oporteat, ¶Cautio, declinatio mali, diligentia custodendi, ¶Or
do, concentus operationum ad inuicem, cõmunionis proportio, ui-
cissitudinis in omnibus causa, contemperatio ad percipiendum ido-
nea, ¶ Attentio, intensio animi ad discendum. ¶Ingenium, di-
scendi uelocitas, genitura bona naturæ, uirtus insita in natura.
¶ Docilitas, ingenium animæ ad uelociter percipiendum. ¶Iu-
dicium, rata pronunciatio de eo, quod in disceptationem uenit.
¶Lex, norma ad quam quæritur, an quis iniuriam intulerit, nec ne.
¶Legitima ciuilitas, bonis legibus obedientia. ¶Gaudium, lætitia in
operibus temperantiæ. ¶Honor, bonorum largitio propter uirtutis
officium, æstimatio ac dignitas uirtute acquisita, figura uenerationis, cõ-
seruatio dignitatis. ¶Promptitudo, patens expeditio propositi ad
res agendas, ¶Gratia, uoluntaria beneficẽtia, redditio boni obsequii
in tẽpore oportuno. ¶Concordia, consensus ĩperantiũ & subditorũ

ĩn imperandi obediendíue ratione, ¶ Res p. cætus multorum homi-
num ad fœlicitatem per se sufficiens, legitima multitudinis cõspiratio.
¶ Prouidẽtia, ꝓparatio ad futura. ¶ Consultatio, cõsyderatio futuroꝝ
quonã pacto conferãt. ¶ Victoria, uis ĩ certamie supans. ¶ Facũdia, ꝑspi-
catia & facultas obtinendi qd̃ ꝓpositũ ẽ ¶ Donũ, mutua gratiaꝝ relatio.
¶ Occasio, fios ipse tẽporis rebus agẽdis cõferẽs. Tẽpus bonã quandã fe-
rens opẽ ¶ Memoria, dispositio aĩæ, ĩhærẽtẽ illi ueritatẽ custodiẽs. ¶ In-
telligẽtia, cogitatiõis ĩtensio. ¶ Intellectio, sciẽtiæ ꝓncipiũ ¶ Sanctimo-
nia, cautio declinãs a pctĩs, q̃ aduersus deũ cõmittũt, diligẽs obseruatio
diuini cultus scd̃m naturã. ¶ Diuinatio, sciẽtia reꝝ absq; demostratiõe ꝑ
saga. ¶ Vaticiniũ, sciẽtia, q̃ dinoscit̃ qd adsit, qd ue futuꝝ sit mortali ui-
uẽti. ¶ Sapiẽtia, sciẽtia, q̃ nihil penitus ꝑsuppõit, sciẽtia eoꝝ q̃ semp sũt,
scientia, q̃ rerum oĩum causã cõtẽplat̃. ¶ Philosophia, appetit⁹ sapiẽtiæ,
cõtẽplatio ueritatis, ut ueritas ẽ, cura aĩæ scd̃m rectã rationẽ. ¶ Sciẽtia, cõ
prehẽsio aĩæ ĩmutabilis ratiõe, uis cõprehẽsiua alicuius ul' quorũdã ra
tione ĩmutabilis. ratio uera ĩ cogitatiõe ĩmutabilis. ¶ Opinio, ꝑceptio
cũ fide p ratiocinationẽ ratiõis discursus, cogitatio ĩcidẽs ĩ uerũ & falsũ
p ratiocinationẽ. ¶ Sẽsus, aĩæ ꝓgressus, mẽtis motus, nuntiatio aĩæ p cor
pus ĩformas hominũ à qua fit irrationalis aĩæ uis p corpus noscẽs. ¶ Ha-
bitus, affectio aĩæ, scd̃m quã q̃les dicimur. ¶ Vox, ꝓlatio ex ore scd̃m co
gitationẽ. ¶ Oratio, uox q̃ scribi põt, ꝓnunciatiua cuiusq; rei, cõpositio
ex uerbo ac noĩe, sine harmonia cãtus. ¶ Nomẽ, dictio simplex significa
tiua eius, qd̃ scd̃m essentiã ꝓdicat̃, & oĩs qd̃ scd̃m seipm minime dicitur.
¶ Dictio, uox hoĩs q̃ scribi põt, & signũ quoddã cõmune absq; cantus
harmõia significãs. ¶ Syllaba, articulus hũanæ uocis, q scribi põt. ¶ Defi
nitio, oratio ex gñe differẽtiáq; cõposita ¶ Coniectura, rei latẽtis ĩditiũ.
¶ Demõstratio, ratiocinatio uera, oratio ostẽdẽs aliqd p ꝑcognita. ¶ Ele
mẽtũ uocis, uox simplex, causáq; ꝙ cætere uoces uoces sint. ¶ Vtile, cã
ꝙ unũquodq; bene afficiat̃, causa cuiusdã boni. ¶ Cõferẽs, quod ĩ bo
nũ fert. ¶ Pulchrũ, quod bonũ. ¶ Bonũ, quod ĩ oĩbus q̃ sunt salutis ẽ cã.
causa oĩs, qd̃ ad ipm tẽdit id, à quo ueniunt quæcũq; sunt eligẽda. ¶ Tẽ-
peramentũ, ornamentũ animi. ¶ Ius, legis ĩstitutũ, à quo iustitia ꝓuenit.
¶ Volũtarium, quod seipsum ducit. quod p se ipsum eligendum. quod
cogitationem perficit. ¶ Liberum, quod sibi ipsi dominatur. ¶ Modera-
tum, medium inter excessum atq; defectum, secundum artem sufficiens.
¶ Mensura, mediũ excessus, atq; defectus. ¶ Palma, uirtutis præmiũ sui
ip sius gr̃a exoptãdũ. ¶ Immortalitas, essẽtia uiuẽs, & sẽpiterna ꝑseueratio

¶ Sanctum

¶Sanctū,dei cultus,qđ deo gratū.¶ Celebritas,tēpus scđm leges sacrū.
¶Homo,aīal sine pēnis,bipes,latis unguib⁹,qđ solū ex aīmātib⁹ sciētiæ
re℞ p rationes sit pticeps.¶Sacrificiū,hostiæ donū deo exhibitū.¶ Vo-
tū,precatio hōinū ad deū,qua uel bona,uel quæ bona uidētur efflagitāt
¶Rex,īperās scđm leges,nulli subiect⁹,īreprehēsibilis ciuilis ordinis īsti
tutor.¶Prīcipat⁹,puidētia uniuersi.¶Licētia,legis cōcessio.¶ Legisla-
tor,auctor legū,q̄bus gubernari ciuitas debet.¶Lex,ciuilis īstitutio mul
titudinis,absq; certi tēporis termino.¶Suppositio,prīcipū īdemostrabi
le,sermōis sūmula.¶Decretū,īstitutū ciuile ad certū tēp⁹ respiciēs.¶Ci
uilis homo,pitus eo℞,q̄ ad admīstrationē rei p.ptinēt ¶Ciuitas. habita
tio multo℞ hōinū cōib⁹ utētiū legib⁹,cæt⁹ hōinū iisdē legib⁹ subiecto℞.
¶Ciuitatis uirtus,recta rei p.cōstitutio.¶Militaris uirtus. expetiētia in
bello.¶Salus,mūitio ab oī dāno secura,¶Tyrānus,īperās ciuitati scđm
sentētiā propriā.¶Sophista,iuuenū nobiliū atq; diuitū mercēnarius ue
nator.¶Opulētia,possessio re℞ sic moderata,ut ad fœlicitatē ɔferat, abū
dātia re℞ ad beatitudinē cōferētiū.¶Depositū,tributio cū fide.¶ Pur-
gatio,deterio℞ à melioribus segregatio.¶Vitīcere,aduersariū superare.
¶Homo bonus,q̄ huiusmōi ē.ut homini bona reddat.¶Tēperās,q̄ me
diocres cōcupiscētias hēt.¶Cōtinēs,q̄ ptes aīæ ratiōi repugnātes cohibet
¶Probus,qui pfecte bonus,q̄ propriā sui uirtutē hēt.¶Cōsciētia, cogi-
tatio tristis absq; raciocinatione. ¶Indocilitas, tarditas ad discendum.
¶Domīatio,prīcipatus iustus,nulli subditus, ¶A philosophia, habitus
quo q̄s rationes odit.¶Metus,cōcussio aīæ ī expectatiōe mali.¶Animo
sitas,īpetus uiolētus irrationalis aīæ absq; ratiōe & ordie mētis.¶Pauor
trepiditas ī expectatiōe mali.¶Adulatio.cōuersatio ad uoluptatē absq;
ratiōe boni,habitus ad oblectationē cōsuetudinis tēdēs,mediocritatēq;
trāsgrediēs.¶Ira prouocatio irascibilis aīæ ptis ad ulciscēdū.¶Cōtume
lia,iniuria q̄ p cōtēptū īfertur.¶Incōtinētia,affectio trahēs ad ea,q̄ iocū
da uidētur præter rectæ ratiōis iudiciū.¶Pigritia,fuga labo℞,q̄ ex guber
nando proueniūt.¶Timiditas,pría cā subcurrētis impetus,¶Calūnia
dissensio amico℞ uerbis facta¶Opportunitas,tēpus ī quo unūquodq;
aptū ē uel pati,uel agere.¶Iniqtas,habitus,q̄ leges despicit.¶ Indigētia,
bono℞ diminutio.¶Verecūdia,formido ī expectatiōe īfamiæ.¶Ostē
tatio,affectio,q̄ sibi uēdicat ea bona,que minime adsūt.¶Peccatū.actio
præter rectā rationē.¶Inuidia,tristitia ex amico℞ bonis seu præsētibus
siue præteritis.¶Inpudētia,habitus aīæ īfamiā lucri cā subiēs.¶ Feroci
tas,excessus audaciæ,haud metuēs,q̄ metuēda sūt.¶Ambitio, habi⁹ aīæ
oēs honoris gratia sūptus admittēs præter ratiōis normā.¶Degeneratio

prauitas i natura declinatio ab eo q̄ scdm naturā. Morb⁹ eius, qd scdm naturā. ℭSpes, Expectatio boi. ℭFuror, Corruptio æstimatiōis ueræ ℭLoq̄citas, Resoluta loquēdi, sine ratiōe itēperantia ℭCōtrarietas, distātia maxima illorū, q̄ sub eodē genere p q̄sdā differētias cōtinētur. ℭInuolūtariū, qd præter sētētiā factū. ℭDisciplia, facultas animā curās ℭEruditio disciplinæ traditio, ℭLegū istitutio, sciētia ciuitatē tumultu uacuā reddēs ℭMonitio, sermo ex sentētia castigās, sermo ab errorib⁹ absterrēs. ℭAuxiliū, expulsio mali, uel adulti, uel ēt iminēns, ℭCastigatio, curatio aiæ ob cōmissa scelera. ℭPotestas, excellētia i agēdis, seu dicēdis habitus, quo potētes efficimur, ℭRobur, uis unūqdq; in natura sua seruās eo, q̄ detrimenta deuitat. Finis Definitionum.

Pythagoræ philosophi aurea uerba.

i Mmortales primū deos, ut leges iubēt, honora, Iusiurādū cole, deīde beatos heroes. Terrestres postea dæmones. Quæ lege istituta sunt, serua. Honora parētes, atq; propinquos. Ex aliis hominibus illū tibi amicū facias, q sit uirtute præstātior. Cede mitib⁹ uerbis, opibusq; utilibus. Ne amicū tuū erroris exigui causa aduersum tibi reddas, feras quoad possis. Potestas aūt iuxta necessitatē habitat. Hæc ita cōsidera. ab iis aūt abstine, a uētre primū, sōno deīde, luxuriaq;, & ira. Nihil turpe cōmittas, neq; corā aliis, neq; tecū. Maxīe oīum uerere te ipsū. Iustitiā exerce, uerbo simul, & opere Cōsuesce nihil sine ratiōe facere Scito mortē fato esse oībus istitutā. Pecuniā i tempe cumulare, & rursus cū res postulat, erogare discito. Eorū, quæ fortuitis casib⁹ aduersa cōtingunt hōibus, quācūq; sortē habueris, sine pturbatiōe feras. Mederi oportet quoad possis. Scito nō multa ex iis fortunā hōibus bonis afferre. Multi uariiq; sermones, partim boni, ptim mali uulgo circūferūtur, qbus ne mouearis, neq; te coherceri pmittas. Si qd uero falsum dicatur, moderate feras Quod tibi nūc dico oio pficito. Nemo te, aut agēdo, aut dicēdo ad id iducat, quod tibi nō sit melius. Cōsule ante opus, ne quid temere agas. Miseri quippe hominis ē, aliqd dicere, uel agere temere. Ne facias ea, quæ quādoq; te possit afficere pœnitētia Quæ ignoraueris ne facias, sed quātum necesse ē disce. Atq; ita uitā iocundissimā transiges. Sanitatē corpis ne neglexeris, sed mēsurā cibo, potuiq;, & exercitationib⁹ adhibe, mensuram uero illā dico, quæ nullis te molestiis afficiet. Puro & sine delitiis uictui consuesce. Illa deuita, quæ inuidiam concitant, Ne fortunæ bona præter opportunitatē effundas, neq; sis illiberalis. mediocritas. n. in omnibus optima Ne feceris, quæ te lædere possint. Ante opus cōnsydera. Ne te prius molli sōno tradideris, q̄ diurna opera ter mente reuolueris,

Qua

Qua transiui: qd egi: qd quod agendũ fuerit, prætermisi: à primo incipiens, discurras ad reliqua. Cũ turpe qd feceris, te ipsum crucia. Cum uero bona pfeceris, tibi cõgratulare. Hæc exercere, hæc meditari, hæc te amare oportet. hæc te ĩ diuinæ uirtutis uestigiis collocabũt p eũ. q animo nrõ quadruplicẽ fontẽ ppetuo fluẽtis naturæ tradidit. Exi ad opus, cũ diis uouens. Nã ista si tenebis, cognosces ĩmortaliũ deo℞, mortaliũue hominũ cõditionẽ, qua procedunt, & cõtinentur oĩa. Cognosces quãtũ fas ẽ, naturã circa oĩa similẽ. ne te sperare cõtingat, quæ sperãda non sũt. neq; te qcq̃ lateat. Cognosces hoĩes, cũ suo℞ sint malo℞ cã miseros esse. Qui bona, q̃ prope sunt, nec uidẽt, nec audiũt. Solutionẽ uero malo℞ pauci admodũ ĩtelligunt. Tale fatũ lædit mẽtes hõiũ, q reuolutiõibus qbusdam ex aliis ad alia ferũtur, ĩfinitis malis obnoxii lætifera discordia ĩsita latẽter obest, eam tu cedẽdo deuita, & postq̃ uenerit, ne exaugeas. O Iupiter pater, uel a malis hoĩes libera, uel ostẽde illis, quo dæmone utantur. At tu cõfide, quoniã diuinũ genus hõibus ĩest his. n. sacra natura proferẽs uniuersa demõstrat. Quo℞ siqd tibi fuerit reuelatũ, abstinebis ab iis, à qbus abstinẽdũ iubeo. Quod si medicinã adhibueris, aĩam ab his laborib⁹ liberabis. Ve℞ abstine à mortalibus, q̃ supra diximus ĩ purgatiõe solutiõeq; animæ. Recto iudicio consydera singula. Optimã deinde sententiam tibi uelut aurigam præpone.

¶ Corpore deposito cum liber ad æthera perges,
¶ Euades hominem, factus deus ætheris almi.

¶ Symbola, pythagore phylosophi.

¶ Cum ueneris in templum adora, neq; aliquid interim, quod ad uictũ pertineat, aut dicas, aut agas. Ex itinere præter propositũ nõ ẽ ĩgrediendũ ĩ templũ, neq; orãdũ, neq; etiã si prope uestibulũ ipsum trãsiueris. ¶ Nudis pedibus sacrifica, & adora. ¶ Populares uias fuge, p diuerticula uade. ¶ Abeo, quod nigram caudam habet abstĩe, terrestrium enim deorum est. ¶ Linguã in primis coherce deum imitans. ¶ Flantibus uentis echon adora. ¶ Ignem gladio ne scalpas ¶ Omne acutum abste dimoue. ¶ Viro, qui põdus eleuat auxiliare. nõ tamẽ cũ eo deponas, q deponit. ¶ In calceos dextrũ præmitte pedẽ, ĩ lauacrũ uero sinistrũ. ¶ De reb⁹ diuinis absq; lumine ne loquaris. ¶ Iugum ne transilias. ¶ Stateram ne transilias. ¶ Cum domo discesseris, ne reuertaris, furiæ enim congredientur. ¶ Ad solem uersus ne mingas. ¶ Ad solem uersus ne loquaris. ¶ Oleo sedem ne abstergas. ¶ Gallum nutrias quidem, ne tamẽ sa-

erifices, soli enim, & lunæ dicatus est. ¶Super modium ne sedeas. ¶Animalia recuruis unguibus ne nutrias. ¶In uia ne scindas. ¶Anulú ne feras. ¶Dei figuram ne insculpas anulo. ¶Ad lucernæ lumen ne te speculo contempleris. ¶De diis, rebúsq; diuinis nihil tam mirabile dicitur, quod non debeas credere. ¶Risu effuso abstine. ¶Iuxta sacrificium ne incidas ungues. ¶Dextram ne ad omnia facile inucias. ¶Stramentis surgens collige ipsa, figuráq; confunde. ¶Cor ne uores. ¶Cerebrum ne edas. ¶Capillorum & unguium superfluitates, posq̃ absciderís pessunda. ¶Rubrum aliquid ne suscipias. ¶Ollæ uestigium in cinere confunde. ¶Aurum habenti ne hæreas ĩ filiorum generatione. ¶Honora in primis figuram, & aram, figuram ac pretium denariorum trium. ¶Fabis abstine. ¶Herbam molochinam sere, ne tamen edas. ¶Hirundinem domi ne recipias. ¶Ab animalibus abstine. ¶Fugare decet omni studio uniuersísq; machinamentis, ferróq; ac igne abscidere à corpore, morbum, à uictu, luxum, ab animo, ignorantiã, domo, discordiam, ciuitate, seditionem, ab omnibus deniq; intẽperantiã

Finis.

¶Præfatio Marsilii Ficini Florentini ĩ traductionem libri Xenocratis platonici de morte ad clarissimum uirum petrum medicem.

c

Osmus Italiæ decus Petre Medices, cũ rebus gestis, tũ ẽt te tãto filio fœlix, nõ mõrẽ hũanarẽ prudẽtia, uerẽ ẽt sapiẽtia diuinarẽ mirã sibi gloriã cõparauit. Qui cũ nullũ uitæ tẽpus, uel in sũmis negociis absq; cõsortio musarẽ transegerit, ĩ senectute præcipue phiæ studiis, sacrísq; litteris totũ se tradidit. Vtq; in primis philosophiæ sacris initiaretur, nõ nullos Aristotelis libros conuerti ab Ioãne Argyropylo uiro doctissimo uoluit, eósq; diligẽtissime legit. Deĩde ne ĩtima sapiẽtiæ ipsius archana sibi deessent, Diui Platõis libros decẽ, & unũ mercurii è græca lĩgua in latinã à nobis trãsferri iussit, qbus oĩa uitæ præcepta, oĩa naturæ prĩcipia, oĩa diuinarẽ rerẽ mysteria sancta pandũtur. Hæc omnia Cosmus & accurate legit, & absolute cõprehẽdit. Cũq; Platonis librũ de uno rerẽ oĩum prĩcipio, & de sũmo bono iã pegisset, duodecima deĩde die, quasi ad id prĩcipiũ, bonũq; fruẽdũ rediturus, ex hac uitæ umbra ad supnam lucẽ reuocatus accessit. Cuius decessu grauiter & patria, & accademia gemeret, nisi petrus parẽti q̃ simillimus superesset, ĩ cuius prudẽtia atq; pietate patria spẽ suã firmet, & accademia cõqescat. Die aũt. xx. ante q̃ corporis uĩculis purus ei⁹ spũs solueret, sole iã occidente

occidente cœpit huius uitæ miseriam deplorare. Atq; ita in errores mortalium inuehi, ut lucrum quoddam diceret esse mortem. Vbi permulta & acute, & copiose de huius uitæ contemptu disseruit, utpote qui iam ad supernam beatitudinem adspiraret. Cum ille finem dicēdi fecisset, hæc eadem. Cosme inq̄ Xenocrates uir Sanctus atq; dilectus platonis nostri discipulus in libro de morte tractauit. Tum ille referas inquit latine, Marsili, quæ græce Xenocrates disputat. Retuli. probauit. Trāsferri iussit. Transtuli. tuo nomini dedicaui. Vt cum breue quidem hoc, sed præciosissimum opusculum legeris, quantum in hac uita sperandum sit cogites, quantum sua cuiq; mors, uel parentum, uel filiorum lugenda. Hæc igitur lege fœliciter. Acadamiæ columen. Ac diu uiue, ne Cosmo carere nos aliquādo sentiamus.

Xenocratis philosophi platonici liber de morte, translatus è græca līgua ī latinam a Marsilio Ficino Florētino ad clarissimū uirū, Petrū medicē.

Socrates. clinias, Axiochus.

c Vm in cynosargem proficiscerer, & ilisso iam applicarem, uocem cuiusdam nomine me uocantis audiui. Conuersus autē cliniam uidi Axiochi filium, uersus fontem calliroem currētem, unáq; cum eo Damonem musicum, charmidémq;, filium Glauconis. Quorum ille quidem musicæ præceptor. hic autem mutua quadā beniuolentia coniunctus erat. Visum igitur mihi est, ut retrocederē, illísque obuius fierē ut ocyus & facilius congrederemur. Lachrymás uero clinias Socrates inquit, præsens tempus exigit, ut illam, quam semper prædicas sapientiam nobis ostendas. Pater enim meus repētino quodā, & intolerabili morbo pressus est, & morti proximus esse, eámq; moleste ferre uidetur, quamuis olim eos, qui mortem expauescerent, quasi larua tum uultus horrerent irriserit. Veni obsecro, eumq; ut soles, corripe, ut facile ferat necessitatem. Congredere ergo nobiscum, unáq; cum alus, pium opus exequere, So, Honesti. o, clinia uoti quantum ī me est, compos efficieris præsertim cum sanctū opus sit, quod iubes. properemus itaq;. Si enim sic se habet, properandum est. ℭ Clinias. Cum primum te o Socrates uiderit, conualescet. Et enim sæpe contigit, ut quodāmodo resipisceret. Ergo secus muros peritonios agros ad eum perreximus. Prope enim portas, uersus columnam amazonidem babitabat. Inuenimúsque illū iuncturis ualidum & robustum corpore, sed animo in becillum, & consolatione admodum indigentem, respirantem sæpe, trahentémque suspiria, multis cum lachrymis & percussione palmarum

Quæ cum uidissem, quid hoc o Axioche inquam? Vbi nam pristina illa tua & iactabunda constantia? ubi perpetuæ uirtutum laudes? Vbi mira tui animi magnitudo, atq; audacia? Veluti luctator ignauus in Gymnasiis generosus apparens, in certaminibus subcubuisti. cur naturæ ipsius ordinē non consyderas: cum sis uir tantus, & tot insuper disciplinis imbutus, & si nihil aliud, atheniensis tamen. An non tenes uulgatam illam tritámq; sententiam, qua dicitur peregrinationem quandam uitam hanc esse, & oportere nos recte, & æquo animo peregrinantes, haud ægra sane, sed læta mēte ad id, quod debitum, & necessarium est accedere. Mollities autem hæc non ætati maturæ, sed infanti conueniens. Axiochus, Hæc o Socrates recte dici uidentur. Verum nescio quomodo īminente discrimine sermones ipsi de tolerantia copiosi clanculum euanescunt, & negliguntur. Suboritur autem repugnans quidam pauor animū undiq; circuncutiens. Heu hac luce iisq; bonis priuabor. Iacebo obscurus, gustu uisúq; captus putrescam In uermes ferásq; conuertar. So. Cōiūgis o Axioche absq; rationis examine, cum sensus priuatione sēsum, ac tibi ipsi, & loquendo, & angēdo repugnas. nec aduertis ꝙ simul de sensus priuatione cōquereris, & mœres ob putredinem, amissionémq; bonorum, tanq̄ in aliam uitam transiturus, potiusq̄ in sensus omnis priuationem aliquando migraturus, priuationem inq̄ talem, qualis ortum præcessit. Vt enim in re p. Draconis uel Clistenis nihil tibi contigit mali, tu enim non eras, circa quem esset malum, sic post mortem nullum tibi aduersū. tu náq; non eris, circa quem futurum sit malum. Omnes igitur huiuscemodi nugas abste pelle. Idq; consydera ꝙ dissoluto eo, quod compositum fuit, & anima ī locum proprium abeunte, hoc quod restat, terrenū, & irrationale corpus homo nullo modo est. Nos enī sumus anima immortale animal, in habitaculo mortali clausum. Idq; umbraculum nobis ad malum natura construxit. Cui quæ dulcia sunt, adulterina fluxa, & plurimis permixta molestiis, quæ uero molesta integra, diuturna, suauiúmq; expertia. Accedunt tumores bilis, atq; pituitæ, ac sēsuum morbi, nec non corruptiones uiscerum. Quibus anima necessario condolet, p singulos diffusa meatus, ut singula uinciat Quo fit ut cælestem cognatúmq; ætherem iā desyderet, sitiátq; uitam chorúmq; supernum. Nam uitæ huius amissio a malo in bonum est transitus. Axiochus, cū malam iudices hanc uitam o socrates quid in ea permanes? præsertim cum ista potissimum mediteris, aliorúmq; curator existas, & mente cæteros antecellas? So Axioche. haud satis mihi uerus es testis. Existimas enī quemadmodum

admodum atheniensis populus, postquam rerum perscrutator sum, me aliquid scire. Ego autem optarem quidem cõmunia ista cognoscere, nedum superuacua calleam. Quæ uero diximus, Prodici sapientis declamationes sunt, partim quidem duabus tertiis, partim duabus dragmis, partim quatuor empta gratis sane is nullum erudit. Ac semper habet in ore Epicharmi illud. Manus manũ lauat. Dãs aliqđ aliqđ accipe. Superioribus autem diebus tot contra uitam intulit, ut parum abfuerit, quin ego uitam finirem. & ex illo tempore, cõtinue animus meus. o. Axioche moritur. Axioch⁹. quæ sunt igitur ea, quæ dixit. So. Referã omnia, quorum apud me memoria restat. Inquit enim, quæ pars uitæ nõ plena malis? Annon uix nat⁹ infans e uestigio luget? uitámq; inchoat à mœrore? Nec ullus abest dolor. Sed uel propter indigentiam uel frigus uel calorẽ uel percussionem plorat. non dum potest uerbis, quæ patitur explicare flet autem, atq; uociferat, unámq; hanc habet uocem molestiæ signũ. cũ uero septimum ætatis annum impleuerit, plurimis laboribus oneratur. Surgunt nimirum, pedagogi, grãmatici, gymnastici pedotriuæ. illíq; nõ secus dominantur, ac tyranni. Cum paulisper adoleuerit censores arithmetræ, geometræ distributores, & ĩnumeri præter istos domini præsunt. ephæbum uero metus circumuenit, atq; mancipat, lycium & academia gymnasii principatus, sceptra, malorũmq; ĩmoderatio prorsus occurrũt omnis'q; adolescentis angustia sub morum censoribus, consilióq; ariopagitarum electis consistit cum istorum dictione solutus fuerit, curæ cõsultationésq; surrepunt, dum quem uitæ callẽ ingredi deceat, disceptatur, adeo ut sequenrium comparatione laborum præcedentia illa leuia uideãtur, & solis infantibus metuẽda. Expeditiones belli ac uulnera, frequentiáq; certamina surgunt. Demum senectus ipsa clam serpit, in quã omne naturæ sordidum, & insanabile malum confluit, & nisi quis statĩ ut debitum reddat uitam, natura tanquam quæstuaria instat, atq; pignora exigit. ab hoc uisum ab isto auditum, ab illo utrunq;. quod si resistat quis, dissoluit, inficit, mutilat, atq; obtruncat, non nulli ad extremũ usq; seniũ uiuunt, sed mente bis pueri decrepiti fiunt. Quapropter deus rebus hominũ prouidens, quos amat, breui ad se ex hac reuocat uita. Itaq; Agamedes atq; Trophonius, cũ moliri essent deo pythio templũ quód ue optimum foret præcarentur, confestim sõno pressi nunquam postea surrexerunt. Idem quoq; argiuæ Iunonis sacerdotibus contigit, cum mater illorum ab Iunone pietatis filiorum munus aliquod postularet. Nam tardante iugo, subeuntes ipsi matrem in templum trasporta-

uere. Cumq; deo uouissent noctu è uita migrarunt. prolixum esset poetarum referre sententias, qui diuinis poematibus calamitates humanæ uitæ deplorant. Vnum referam poetam clarissimum ita dicentem. Statuerunt dii, ut mortales miseri ĩ mœrore perpetuo uiuerent. Nec est in terra quicquam homine miserabilius. Itaq; aiunt Amphiaraum ab Ioue atq; Apolline summo quodam affectu fuisse dilectum, neq; tamen senium attigisse. Quid autem tibi de illo uidetur? qui nascẽtem iubet miseriam suæ uitæ lugere. Verum iam desinam, ne præter id, quod propositum est, peruagari longius uidear. Quis est autem, qui non de studio, atq; arte quam elegit, sũmopere conqueratur. mercenarios mechanicósq; artifices discurramus, ex nocte in noctem laborantes, & uix ea, quæ ad uictum necessaria sunt acquirentes, Queruli porro uiuunt, nocturnásq; uigilias fletu ac lachrymis complent. Quid dicam de nautis? Quot periculis subiiciũtur? Recte siquidem Bias, nautam nec ĩ defunctorum, nec in uiuentium numero computat. homo nãq; terrenus tãquam utriusq; ac dubiæ uitæ particeps, sese mergit in aquam, totus fortunæ subiectus. At suauis est agricultura. Esto sed non ne ut aiunt tanq̃ ulcus occasionẽ tristitiæ semper inuenit. Nunc sane ariditatem accusat, & gemit. nunc imbres. nunc æstum exustionémq;, nunc uermiculos, nunc calorẽ, nũc frigus intempestiuum. Honorandum uero rei p. studium, ut multa pertranseam, quot malis erumnísq; torquetur. Lætitiam quidem habet pituitæ, uel bilis æstuãtis instar mobilem, tumidam, fallacem &, turbulentam Iacturã uero tristem, & mortibus mille deteriorem. Quis autẽ, põt esse fœlix, dum ad turbæ nutũ uiuit, irridetur, atq; exploditur; quasi ludus quidam, & fabula uulgi, concussus, exsibilatus, mulctatus, miserabilis, atq; perditus. Vbi nã o ciuilis Axioche milciades obiit? Vbi Themistocles? Vbi ephialtes? Vbi duces reliqui. His equidẽ rebus inhiaui nũq̃, Neq; enim honorandum mihi uidetur, dementi in populo magistratibus fungi. Qui autem circa theramenem, & calixenum postridie præsides insidiatores subigentes in discreta homines morte damnarũt. Quibus tu una cun eriptolemo tribus milibus contionantibus repugnasti. Axiochus, Vera narras o Socrates. Atqui ex eo tempore ĩ hunc usq; diẽ uitaui tribunal, neq; difficilius ac durius quicquã rei p. gubernatione uisum est. Perspicuum hoc est iis, qui ipsi ciuilia tractant. Tu uero de his ita loqueris, tanq̃ eminus è specula quadam hæc intuitus. Nos profecto perspicacius ista callemus, qui in opere ipso uersamur. populus nẽpe o amice Socrates, ingratus, irritator, infensus, crudelis, inuidus, Rudis, ex con-

fluente

fluente turba, atq; nugis coaceruatus & quisquis huic familiariter se accómodat, lóge est illo miserior. So. postq̃ o Axioche disciplinã præ cæteris liberalẽ maxime omniũ iudicas deuitãdã, q̃d de reliquis exstimãdũ: nõne sũmopere fugiendas? Audiui præterea Prodicũ quãdoq; dicentẽ mortẽ nec ad uiuos, nec ad mortuos ptinere. Axioch⁹ qua ratiõe o Socrates? So. quoniam circa uiuentes mors non est, defuncti uero non sunt. Quamobrem, neq; circa te nunc est, non dum enim es mortuus. Neq; ẽt si decesseris, circa te erit. Tu nãq; nõ eris. Inanis igitur dolor esset, si Axiochus id lugeret, quod nec est circa Axiochum, neq; erit ĩ posterum. Nam perinde faceres, ac si scyllam centaurúmq; horrores. Quandoquidẽ hæc monstra, neq; circa te sunt, neq; erunt aliquando. Quod enim metuendum, atq; horribile, iis qui sunt, accidit, at iis qui nõ sunt, nichil expauescendum. Axiochus. Tu quidem ista ex leui illa, quæ iam passim uulgata est loquacitate colligis. inde enim est hæc inanium uerborum copia, gratia adolescentulorum composita. Ego autem, ꝙ huius uitæ bonis priuor, lugeo, etiã si ualidiores superioribus ratiões adduxeris. Mens quippe fluctuans ornatum uerborum non intelligit, neq; colores orationis attingit. Pompam splendorémq; sermonis, & si audit, negligit, & à ueritate procul abest, Sophismatum quoq; captiunculas minime substinet. So. hæc attendit, quæ pulsare oĩo, & penetrare animum possunt, So. Absq; ratione Axioche malorum sensum cum bonorum priuatione coniungis, latéq; te mortuum esse. Eum plane, qui bonis orbatus est, contraria passio malorum affligit. Qui uero nõ est, nec ipsam quidem orbitatem aduertit. Quo pacto igitur, ubi affligentium abest notitia, ibi esse potest afflictio? principio enim nisi sensum quendam per inscitiam poneres, mortem non expauesceres. Nunc autem peruertis te ipsum, metuens ne amittas animam. Amissioni uero animam addicis. Formidas ne sensu priueris, putásq; non existentem sensum sensu cõprehẽdi, exeo ꝙ multi atq; præclari sunt de animi ĩmortalitate sermones. Neq; enim natura mortalis in tantam excellentiam surrexisset, ut uiolentiam immanium brutorum contemneret. mare transiret. conderet urbes, rei p. præscriberet ordinem, in cælum suspiceret, astrorúmq; circuitus metiretur, solísq; & lunæ progressus animaduerteret, ortus, atq; occasus, defectus insuper, celerésq; restitutiones meridianas, duplicésq; conuersiões pliadas, & hyemem pariter & æstatem. Ventorum flamina, & impetus Imbrium. iactũ præsteris fulgurísq; coruscum, & mundi deniq; passiones in æternitate mirifice sisteret, nisi diuinus spiritus aliquis inesset in animo, per quem

tantarum rerum esset intelligentiam consecutus. Quamobrem non in mortem o mi Axioche, sed in ipsam imortalitatem migras. Neq; bonis priuaberis, sed integra bonorum possessióe frueris Nec uoluptates mortali corpori mixtas percipies amplius, sed omni prorsus tristitia uacuas. Illuc inquam proficisceris ab hoc carcere liber, ubi quieta omnia, & a tristitia senectuteq; semota, Vbi exultatio sancta, uitaq; malorum nescia, & tranquilla pace nutrita, naturam rerũ speculás, & archana philosophiæ cétemplans, haud sane ad turbæ theatri ue gratiam, sed ad perspicuæ ueritatis obiectum, Axiochus. In contrarium ne affectum oratio tua deduxit. Neq; enim mortem formido iam, sed opto. Vt autem rhetorũ more, ego quoq; exuberans aliquid exprimam, iam iam o socrates euehor in sublime, diuinúmq; circuitum thronúmq; percurro. Ex hac í becillitate me eximens renatus sum. So. Referam præterea tibi si placet, quæ Gobrias magus mihi tradidit. Inquit enim eo tempore quo Xerxes trãsiit, Auum suum Gobriam nomine missum fuisse í delum ad custodiendam insulam, in qua dii extabant duo. Vbi ait ex quibusdam tabulis æneis, quas opis & hecaergos ex hyperboreis attulerũt, se didicisse, in corporis solutione, animam in occultum sub terram migrare locũ, in quo Iunonis est regia, haud Iouis Angustior aula. Quippe cum terra mundi medium teneat. Cælum uero sphæricum sit, cuius hemisphæriũ unum dii cælites sortiti sunt. Alterum inferiores, partim cælicolarum fratres, partim filii fratrum, Vestibula uero plutonis prouiciæ claustris æneísq; cathenis undiq; uinciũtur. Illum qui ista reserat, fluuius acheron primo, deinde cocytus excipit. Quibus transcursis oportet ad minoem & rhadamantum duci, in eam uidelicet regionem, qui ueritatis campus cognominatur. Vbi sedent iudices examinantes uenientis cuiusq; uitam. Hic mendaciis tutari se nemo potest Quibuscũq; igitur in uita bonus adspirauit dæmon, in locum isti piorum pertranseunt. Vbi uer æternũ omnigenis exuberat fructibus, fontesq; nitentium aquarum scaturiũt. prata isuper amœna uariis depicta coloribus. Nec desunt philosophantiũ cœtus, poetarumq; theatra. Circulares ibi chori, & musicæ cantilenæ, suauésq; concentus. Iocunda conuiuia, sanctiq; & uberes conuentus bibétium. inuiolabile gaudium, dulcísq; conuictus. Non frigoris illic, aut caloris excessus, sed aeris natura salubris, lenibus solis radiis temperata. hic purgatorum sunt animorũ sedes. ubi diuina mysteria celebrant. Quid igitur obstat quin tibi primo honor præmiúmq; illic detur, cum originem à deo ducas. Eos quoq; qui circa herculem & dionysium, cum illuc

descendunt

descẽdunt, purgatos ire ratio dictat, spémq; fœlicis itineris ex cereris cultu suscipere. Contra, qui uitam sceleribus inquinarunt, repente per tartarum à furiis i erebum chaósq; raptantur. Vbi patet impiorum prouincia, danaidúmq; puellarum labor irritus aquis cribra implere frustra nitentium. Vbi tantali sitis, Titii uiscera. Sisyphi saxum perpetuo reuolubile. Vbi feræ mordaces iseparabiliter corporibus se circumplicant. Vbi faces inextinguibiles carnes exurunt. Vbi homines impii, omniformibus suppliciis cruciati perpetua punitione uexátur, Hæc equidẽ à Gobria percepi. Tu uero de his iudices o Axioche Ego enĩ ratione coactus hoc solum plane firmitérq; cognosco, animam omnem immortalem existere, & eã, quæ pura ex iis locis abierit, sine tristitia uiuere. Quãobrẽ siue sursum, seu deorsum tendas Axioche, beatum fore te oportet, si modo pie sanctéq; uixeris. Axiochus, Erubesco mi socrates, & ulterius loqui uereor. Tantum à me formido mortis abest, ut iam mori uehemẽter exoptem, Adeo mihi sermo superior, quasi cœleste oraculũ persuasit, Nũc igitur hanc uitam sperno, utpote in potiorem locum fœliciter transiturus. Quapropter in præsentia, quæ dicta sunt, mecum ipse tacitus animaduertam. Tu uero post meridiem o Socrates ad me redibis. So, faciam, ut dicis, Sed interim in Cynosargẽ reuertar deambulationis gratia, unde huc ad te deductus sum.

Finis Xenocratis de Morte.

¶Marſilii Ficini Florentini adhuc adoleſcentis, Liber de uoluptate, ad Antonium, caniſianum. ciuem Florentinum. Prohemium.

TRIA DISSERENDI GENERA.

m

Emini cun ad eſſem una tecum in campolitano ueſtro, & cum regionis illius præcipua amœnitate tum uariorũ pomo℞ quibus ea uilla imprimis abundat ſuauitate duceremur, nos in uoluptatis diſputationem incidiſſe, quam ipſe a me requiſiſti, & cũ primũ daretur ociũ litteris traderẽ. Hoc ergo ad te de uoluptate opuſculum ut primum Figinũ redii, ſũma ipſe cũ uoluptate cõſcripſi. ¶Tria uero ſunt ut hinc potiſſimum exordiamur apud philoſophos differendi genera, unum quo certam aliquam quæſtionis partem diſputãdo defendimus, atq; approbamus, ut peripatenci. ac ſtoici effecere, Alterum quo quæſtione propoſita diuerſas ad id, quod quæritur ſententias, rationéſq; referimus, ut propoſitis pluribus, inuicémq; collatis, quid ex iis probabilius, ueriſimiliuſq; appareat eligamus, quo academici, ac ſocratici pene omnes utebantur. Tertium uero genus ſcepticorum maxime propriũ eſt, qui cum omnia indifferentia eſſe putent, nec certum, aut probabile habeant quicq̃ quod ſequantur, ea enim, quæ naturæ ordine ſeiuncta diſtinctáq; ſunt confundunt atq; permiſcent ab excellentioribus, quibuſq; philoſophis reiiciuntur. ¶Ego igitur ex iis omnibus academicorum, ſocraticorúmq; indifferendo rationem hoc tempore proponendam mihi decreui. Etenim Plato, quem tãq̃ philoſophorum deum ſequimur, atq; ueneramur, uetat eos, qui adhuc in tenera ætate conſtituti ſunt, ſuam aliqua de re ſententiam afferre, ne ut in iunioribus ſæpe accidit, quod primis annis maxime probauerimus, Id maturiori deinde ætate, & grauiori iudicio reuocandum & in contrariam ſententiam conuertendum ſit. Satius igitur eſſe cenſui cæterorum philoſophorum de uoluptate ſententias breui ſermone percurrere, q̃ meam exprimere ne contra id, quod a Platone noſtro docemur aliquid impudenter aſſeuerarem, & ut tuæ, quam noui in philoſophiæ ſtudiis ardentiſſimam ſatiſfacerem uoluntati. Sed hæc hactenus. ad philoſophorum iam opiniones deueniamus.

Caput

¶ Caput primũ. De partibus animæ.

¶ Item de lætitia, gaudio, & uoluptate, secundum Platonem.

P LATO igitur (ut ab eorum principe initium faciam) cũ
animum in duas partes distribuisset, menté scilicet, ac sen-
sum, menti lætitiam, & gaudium attribuit, sensibus uolu-
ptatem. Verum prima duo hæc iter se differre putat, quod
omne gaudium laude sit dignũ, lætitia uero partim lau
danda, partim uituperanda sit. Esse enim lætitiam ĩ bonis alicuius pos-
sessione quandam mentis elationem, quæ tamen modestiam excede-
re pariter, atq; seruare queat. gaudium uero illam ipsam, quæ ex conté-
platione, aut alio quopiam uirtutum usu suscipitur, iocunditatem. Itaq;
& ipse idem in phædro, cum de prima illa, ac uera uita, qua in cælorum
sedibus animus fruitur loqueretur ait, ueritatis contéplatione nutritur,
& gaudet. unde sæpenumero gaudium mentis alimoniam uocitat. nã
ipsam agro similem uult esse ueritatem, frugibus uero ueritatis ipsius cõ
templationem. Alimoniæ deinde, quæ ex iis duobus capitur gaudium,
quo mens ueritatis contemplatione perfruitur. Quapropter & idem in
eodem phædro cum de iis tenebris, in quas animus è summa, ac uera lu-
ce depressus, ac demersus est disputaret. ubi inquit multus inest conatus
ueritatis campus, quonam sit intueri, nam conueniens animæ cibus ex
illo extitit, & alarum natura, qua anima eleuatur hac alitur. Alas plato uo
cat, quibus animus ad supera. unde ob terrenarum rerum cogitationé
descenderat reuolat. id autem cum duabus uirtutibus, contemplatiua uĩ
delicet, atq; morali consequi possit. easdem plato, ut ego interpretor uir
tutes animæ ipsius alas intelligit, quas ueritatis diuinarumq; rerum con
templatione recuperet. quemadmodum borum appetitione terrenorũ
amiserat. Cum uero per utriusq; philosophiæ naturalis pariter & mora
lis exercitationem recuperatis alis ad superos reuolauerit. tum redeuntĩ
animo duo putat præmia reddi, & unum quidem esse diuinitatis conté-
plationem. Alterum perfectum quoddam, atq; absolutum gaudiũ, quo
in ea ipsa dei cognitione animus perfruatur. Illud quidem ambrosiam
hoc nectar Plato in phædro appellat his uerbis, quæ uere é speculata anĩ
ma, atq; iis enutrita subiens rursus ĩtra cælum domum reuertitur, Cum
autem redierit auriga ad præsepe sistens equos obiicit ambrosiam, & su-
per ipsam nectar potandum. Aurigam more pythagoræ rationem uo-
cat, equos uero cæteras animi partes, atq; naturas, ꝙ illa ducat. reliqua

uero ducantur omnino atq; regantur, atq; idẽ arbitror à non nullis præ
stantionbus uatibus, cum aut ambrosiam, aut nectar, aut aurigam circa
animum nominant plerunq; significari. Hæc igitur est diuina plato-
nis nostri de ipsius gaudii natura sententia, quod idẽ uidetur intellexisse
Mercurius trismegistus, cum de summo deo hæc diceret. Condonas nos
ratione, sensu. intelligentia. Ratione, ut te suspitionibus indagemus. sen
su, ut te cognouerimus cognitione, ut te cognoscentes gaudeamus. ꝙ te
ostenderis nobis totum. Sed de gaudio hæc hactenus.

¶ Caput. ii. Quid sit uoluptas, & ꝙ non sit per se bonum, multis ratio-
nibus, secundum Platonem.

u Oluptatem uero esse Plato uult suauem quandam motionẽ
in sensibus, quæ ex indigentiæ repletione proficiscatur. Esse
enim indigentiam eiusq; repletionem inuicem quodam mo
do pugnantia, & ex illa cupiditatem, ac dolorem, ex hac uoluptatem sen
sibus nostris accidere. Neq; hanc ipsam de qua nunc loquimur uolupta
tem in bonis cõnumerandam putat, quod cum plurimis uerissimisq; ra
tionibus demonstrauerit, hæc tamen ex omnibus prima est, atq; potissi-
ma. ¶ Quod quẽadmodũ caloris præsentia ea, ad quæ calor aduene
rit callida efficiuntur. ita & eo, quod bonũ est absistente bona fiunt om-
nia, quibus ipsa bonitas adsit. Neminem autem uoluptatis possessione
meliorem fieri. cum & bestiis insit uoluptas maior etiam, ꝗ hominibus,
quæ tamen nedum his meliores, sed nec omnino bonæ quidem sunt.
Mulieres præterea & pueri stulti deniq;, atq; ignaui omnes uoluptatem
sectentur, totisq; complectantur uiribus multo etiam magis ꝗ uiri boni
atq; præstantes igenio. Atqui absurdum foret, si quod bonum sit magis
improbis, atq; ignauis, ꝗ probis & præstantibus hominibus competat.
¶ Neq; possunt ut ille putat contraria inuicem cõmisceri. uoluptatem
uero etiam, ubi mala sunt proculdubio reperiri, cum improbis atq; in-
iustis non desit. Nullo igitur pacto bonum esse, Etenim cum eo, quod
malum est cõgredi, Bonum uero cũ malo. quia repugnantia sunt, coire
nullo mõ posse. ¶ Adde illud, quod ĩ Gorgia a Socrate dicitur. bonũ
ac malum nunquam simul in eodem homine reperiri. Eundem tamen
eodẽmq; tẽpore sæpenumero affici dolore pariter atq; uoluptate. Om-
nem quippe indigentiam dolorosam esse, omnẽmq; eius repletionem
sensibus uoluptariam. Sitire autem indigentiam uocat naturæ, potare
uero repletionem. Illud ergo molestum, hoc contra iocundum bibere

porro

porro ac sitire simul contingit, ex quo effici uult, ut dolorem simul, atque uoluptatem habere quis possit. Immo cupiditatem, sollicitudinem, suspitionem, inuidiam, & misericordiam. quæ omnia dolorem in se contineant, uoluptatis comites esse. Vnde nimæns cupidinem inquit dolori simul, & uoluptati permistam à sensibus proficisci, quo fit, ut uoluptas cum dolore copulala confusáque sit. Cúmque bonum malo non sit commistum. negat ille dolorem, malum, uoluptatémq; bonum esse posse. ¶ Præterea cum omne bonum stabile, ac permanens esse debeat, quis dixerit uoluptatem, quæ nullam stabilitatem habet, bonum esse? Atqui negari non potest. Siquis eius definitionem consideret, instabilem, atque incertam esse uoluptatem, motio nanque in definiendo (ut supra retulimus) appellata est. Nihil autem contrarium stabilitati magis est, quam motus, neque quisquam est, qui modo uoluptatem corporis ullam gustauerit, qui nesciat quam fragilis sit, quam breuis, quanta celeritate labatur, ac defluat, quámque cito in contrarium conuertatur. Insuper quod bonum est, bono contrarium esse nunquam poterit. Voluptatem uero cum plurima, ac maxima bona impediat, bono contrariam esse quis dubitet? Impediunt enim prudentiam uoluptates, menti infundunt tenebras, deprauant iudicium, suísque blanritus, ac lenocinijs, quasi meretriculæ quædam mentes ad se alliciunt hominum, atque illaqueant, omnémque naturam hominis in uitiorum atque scelerum luto cœnóque prosternunt. Diuine enim Plato in epistola ad Dionisium, uoluptas inquit hominibus detrimentum affert. Inscitiam, inquietudinem, stultitiam, & petulantiam pariens. ¶ Præterea nullum bonum est, quod non aut laude, aut ueneratione dignum sit. Voluptatem uero nemo sane mentis laudat, neque quisquam eo, quod maximis fruatur uoluptatibus honore iudicatur esse dignus, & gloria. Sed potius, qui talis est, ut eas alto, atque inuicto animo aspernetur & negligat. ¶ Accedit ad hæc, quod nullum bonum merito nostrum dici posse uidetur, nisi quod aut in ipsa cuiúsque natura insit, aut à nobis ipsis profectum fuerit. Neque nos aliud quic quam sumus præter mentem & rationem. Corpus autem carcer, & sepulchrum est nobis. Sensus uero uelut satellites quidam, atque insidiatores, qui id potissimum curare. atque contendere uidentur, ut nos in huius carceris tenebris altius mergant, atque astringant, ut nec ad locum suum patriámque cælestem animi reuolent

nec auras respiciant clausi tenebris,& carcere cæco, quo efficitur, ut ea duntaxat nostra, atque in nobis existere uideantur quæ ab animo, & ratione profecta sint. cætera uero a fortuna, uel ab inimico nobis carcere oriuntur, neque tam nostra sunt, quam corporis,& fortunæ. Rectéque inquit Varro. nemo suum dicat, quod extra ipsum est. Voluptas igitur cum in corpore, ac sensibus ingenita,& insita sit, qui eam in bonis nostris cónumerauerit, absque dubio uidebitur isanire. His adde si placet, quod ait apud Platonem Socrates in Gorgia. omnia animi bona ab arte, rectitudine, ordinéque,& electione proficisci. atque in hoc omnis etiam moralium philosophorum disciplina consentit, omnem uirtutis, bonorúmque animi uim in electione consistere. uoluptatem uero quis dixerit ab electione proficisci? non ne quæ i electionem cadunt, in iis prius oportet consilium, deliberationémque locum habuisse? nihil enim eligitur, nisi quod ante consultum, iudicatúmque fuerit. uoluptatem uero ut habeat in se nemo deliberat. ea nanque nobis ingenita est. quapropter Socrates duas in uno quoque nostrum ideas esse putat, quas sequamur, quocunque ducant. unam opinionem optimi affectatricem alteram uoluptatum cupiditatem,& illam quidem ideam acquisitam hanc autem innatam uocitat. Nec igitur artem, neque rationem, neque ordinem prorsus ullum uoluptas sequitur. sed potius naturæ, ac sensuum repentiuo,& temerario quodam impetu, quam aut certo aliquo iudicio, aut consilio excitatur in nobis, blanditur sensibus, corpus suauitate quadá perniciosa delinit, atque titillat, effœminat animum, atque è suo statu mentem, rationémq; dimouet. ¶ Insuper ea est bonorum natura omnium, ut futura dum sint spem hominis erigant. cum uero adsint, tranquillum efficiant animum possidentis, ac quietum,& eo, quod adest, contentum reddant, suáque expleant possessione, ut nullo ulterius egeat, nihil requirat, nil appetat, quasi id unum possideat, quod sua sit natura sufficiens, atque perfectum. quod si quid ultra desideret, qui boni alicuius possessione fruitur, sollicitudine tamen, ac molestia penitus uacare uidetur futuræ autem uoluptates intollerabili quodam cupiditatis ardore sensus afficiunt. cura accendunt, animum onerant solicitudine,&(ut breui complectar) in furorem quendam rabiémq; compellunt. cum uero quis eas, quarú cupiditate exarserat, uoluptates præsentes amplectitur, cótinuo metú una secú, suspitionémque ducunt occæcántque nos, dum fruimur,& ad ferarum redigunt immanitatem. nec dum haustæ, imo (ut ueri9 loquar) nec

adhuc

adhuc primis labris degustatæ incredibili quadam animũ pœnitentia, uerecundia, tedio, stomacho, langore prorsus afficiunt ut uerissimum sit illud Socratis in phædone dolorem, ac uoluptatẽ ex eodem capite ambo esse connexa, naturámque in unum eorum apices coniũxisse. Eáq; de causa fieri, ut cuicunque eorum alterum adsit, eundem postea sequatur & alterum, inde rursus cupidinis ignes exoriuntur, & quo auidius uoluptates haustæ sunt, eo plura, atq; uberiora libidinum germina, semináq; repullulant Hinc (ut opinor) poetæ apud inferos tityon inducunt, cui tota nouem per iugera corpus

Porrigitur, rostróque immanis uultur adunco
Immortale iecur tondens fœcundáque pœnis
Viscera rimatur epulis, habitatq; sub alto
Pectore, nec fibris requies datur ulla renatis.

Quapropter diuine Archytas Tarentinus, ac Plato eiusmodi animum perforato uasi similem esse uoluerunt. ob insatiabilem, atque infinitam uoraginem appetendi, ꝙ quæ nullis uoluptatibus expleatur. Epicarmus pythagoricus, ac Socrates non modo perfracto uasi, uerum etiam euripo libidinosum animum comparauerunt. ꝙ quemadmodum in euripo aqua fluit, ac refluit, & sursum deorsúmque iactatur. Ita & in huiusmodi animo, nunc cupiditas, seu uoluptas insit, nunc cesset, ac fluat, & iterum renascatur, ac refluat modo lætetur, ac speret, & quasi sursum erigatur libidinosus animus, modo doleat, diffidat, metuat, sollicitetur, deorsúmque cadat, tum id uelit, tum nollit, immo eodem quoque in tempore, aliud quidem ratio uelit, aliud sensus affectent, atq; ita fit, ut eiusmodi animus nommodo, tum ad hoc se, tum ad illud intendat. Verum etiam uno in tempore in contrarios affectus, diuersásq; sentẽtias distrahatur Itaque Socrates malle dicebat, ut lyra sibi dissona foret, chorúsq; quem duceret, & multos alios homines sibi contradicere, quam ut ipse unus sibi ipsi contrarius ac dissonus esset, unde rationabiliter pythagoras armoniam quandam uirtutem nuncupat. ℭ Sequuntur deinde reliquæ tres contra uoluptatem Platonis argumentationes Etenim cõtrariam ille boni, ac mali naturam esse censet, ut illud difficile consequamur. In hoc autem ueluti per lubricam uiam quandam facile dilabamur, igitur fore, ut mala quæ sunt, ita excrescant, ut omnem bonorum naturam deleri penitus, atque extirpari necesse sit, nisi huic tam perniciosæ pesti aptissimũ quoddã natura remediũ adhibuisset, ita enĩ statutũ esse, ut singula bona ob maximã naturæ cognationẽ sese inuicem

appetant. In unumq; tendant, nec ullo pacto abinuicem discernantur. sed quadam quasi confusione coeant, et cui unum aliquod ex iis adsit, nullum sibi bonorum deesse queat. uirtutésq; tanta se connexione consequantur, ut qui unam adeptus sit, omnium iam uirtutum possessione fruatur. Quapropter laboribus difficultatibusq; bonorum consequendorum, eorundem quoque coniunctionem, copulationémq; deus opposuisse uidetur. At uero mala inter se dissident, atq; dissentiũt, nec ullo modo inuicem coire, confundi ue possunt. Rectéq; Aristoteles malum inquit se ipsum corrumpit, quod si integrum undequaq; fit intolerabile est. Nec unquam in eodem prodigalitas, atq; auaritia, aut audacia, timiditásq; conueniunt, eodémque modo nec alia ulla uitiorum extrema, cum penitus opposita sint, inuicem connectũtur. Quapropter optimum id aduersum delinquendi procliuitatem à natura remedium adhibitum esse uidetur, ut qui ad lapsum est pronior, in omnem tamen præcipiti partem labi nequeat, qui uero summa difficultate adscendit, totum atque integrum deinde cacumen necessario consequatur. Cum igitur malorum, bonorúmq; huiusmodi conditio sit, necessaria ratione concluditur, ea, quæ sese minime consequuntur bona esse non posse, uoluptates autem nedum inuicem congrediũtur, sed sibi quodámmodo repugnare, sæpiúsque impedimentum afferre uidentur. Nam dum aliquis corporis sensus maxima suauitate mouetur, reliqui eorum, quæ sibi tum offeruntur, uix iocunditatem percipiunt. illud quoque accidit, ut alter altero, plures, maioréq; ad modum uoluptates persentiat nec omnes animantes pariter delectentur, uirtutes autem, & omnino quæcunque bona sunt, ob eam, quam pauloante retulimus rationem, sic inuicem copulantur, ut cuncta simul eidem adsint, nec plura ex his uni, quam alteri adesse queant. Cum ergo bonorum atque uoluptatũ dissimilem inter se naturam esse perspicuum sit, nemo profecto corporis uoluptatem, nisi qui nimium eius amicus existat, bonam dixerit. ¶ Altera deinde platonis argumentatio eam esse probat bonorum proprietatem, ut ad cõmunem humani generis utilitatem salutémque tendat. uoluptatem uero propriam dicit libidinem, amorémque gignere, & qui huic obnoxius est propriæ duntaxat cupiditati semper intendere, nec ullam sibi alterius curam esse, modo propriæ uoragini uigilantius obsequatur, Omniáque, quæ agit ad eam, quæ sensibus percipitur suauitatem iocunditatémque referre. ¶ Postrema platonicorum ratio illa est, qua bonum, ac finem idem omnino

esse

esse dicunt, finem uero id, ad quod quasi quiddam extremum appetitio referatur, Quapropter cum naturalis homini appetitio uoluptatem alterius cuiusdam gratia solummodo concupiscat, nec sane finem, nec omnino bonum, hanc esse quis sanæ mẽtis existimet: Etenim ob eam causam suauem eiusmodi perceptionem uiuentibus à natura datá existimant, ut quæ ad uiuendũ necessaria sint, acquirant, & parent quod enim uiuit duobus potissimum indiget, ut quæ nocere possunt, reiiciat, atque repellat, quæ uero prodesse, capiat, atque asciscat. Cum uero illa à se propellere, hæc autem consequi laboriosum, atq; difficile sit, ne ob hanc ipsam difficultatem uiuentia ad ea, quibus indigent comparanda tardiora forent, in omni huiusmodi actione quandam natura uoluptatem implicuit. quo fit, ut hac dulcedine, uelut esca delinita, ac penitus capta, nec pericula ulla, laborémque fugiant, nec parandi uictus difficultatémq; percipiant, sintq; ad paranda uitæ necessaria promptiora, q̃d autem horum gratia uoluptas nobis à natura data sit, hoc uelut signo demonstrant, ꝙ omnes animantes, cum quidẽ corpore, quod superfluum sit expellunt, siue quod necessarium capiunt, hac, quam sæpe iam commemorauimus suauitate mouentur, quæ que magis id agunt, maiorem quoque delectationem percipiunt. Cum uero naturæ indigentiam prorsus expleuerint, nullam ulterius uoluptatem persentiunt. sed ea, quandiu indigentiam replent, moueri uidemus, quasi ad uitæ necessaria consequenda explendámque indigentiam sensuum uoluptatem natura retulerit. uitæ igitur tum seruandæ, tum etiam generis propagandi gratia uoluptas tradita est, nec propter se expetenda, neq; finis, proptereáq; ne bonum quidem, ut sæpius demonstrauimus appellari debet. ¶Architas quoque pythagoricus, hac aduersus corporis uoluptatem argumentatione utebatur, quod causæ semper eáq;, quæ causas consequuntur cognata esse debeãt. Ideóq; nemini dubium esse putat, quin illud ex quo mala plurima consequuntur, bonum esse non possit, uoluptatis autem graria pestiferas omnes animi perturbationes, adulteria, stupra, homicidia, furta, dissensiones, scelera denique omnia nasci perspicuum esse Ex quibus efficitur (ut ille putat) non modo non bonum, sed maximum quoddã malũ, ac detestandum uideri, eadémq; ratione Antistenes Socraticus extremum, summúmque malorum corporis uoluptatem esse probat. quia quod omnium malorum causa, & origo sit, cæterorum quoq; pessimũ merito iudicari possit, cumq; delicta oĩa ab ignorantia proficiscantur, nihilq; eẽ possit, quod æque, ac

uoluptas iudicium, consiliúmque corrumpat, necesse est (ut ille cõcludit) ab hac & ignorantiam, & mala omnia proficisci. Unde insania dicere solebat potius, q̃ uoluptate corripiar. ¶ Praeterea Mercurius Trismegistus ægyptiorũ omnium sapientissimus, duabus potissimum rationibus hanc nefariam labem ex animis hominum extirpare conatur. Id enim cuiq; bonum esse censet, quod aut rem ipsam, cui quidem adsit in propria natura contineat, aut ad meliorem frugem perducat. primi generis esse uirtutes eas, quæ in actione positæ sunt uidemus. earum náq; proprium est animum ab omni perturbationum tumultu liberum, tranquillúmq; reddere. Perturbationum uero detractio, & quasi quædam mentis serenitas sua cuiusq; animi, ac naturalis proprietas existit. Secũdi generis eas uirtutes, quæ in contemplatione uersantur esse cõstat. Quippe cum animum rerum diuinarum studio, intelligentiáq; supra humanam quodammodo naturam erigãt atq; extollant, ut ad dei uitam, quæ duntaxat in contemplatione cõsistit, q̃ proxime uideatur accedere. uoluptatis uero conditionem utriq; contrariam esse patet. Ardentissimis enim innumerísq; affectib⁹ animum quasi quibusdam furiis agitat. ut longe absit ab illa, quam magnopere natura requirit, trãquillitate. Cũq; humanum genus inter deum, ac bestias medium teneat, ob eámque causam utrorunq; participes esse merito uideatur. in alterum quoque migrare, & quasi conuerti posse Trismegistus existimat. Etenĩ qui mente præcipue utitur, eum profecto beatissimam deorum immortalium uitam agere, qui uero corpore, ac sensibus bestiarum. Quapropter cum uoluptatis usus in corpore sensibúsque existat, qui maxime huic deditus est, non modo non adscendit ad ea, quæ meliora, diuinioráq; sunt, sed ne propriæ quidem naturæ statutum, dignitatémque retinet, ac uelut ex animo ad corpus, ex mente ad sensus, ex homine ad bestias labitur. Diuine apud platonem Socrates in phædone. uoluptas inquit quasi clauum tenens animum corpori affigit, atque coniungit, efficítq;, ut infectus corporea specie ea putet esse uera, quæ suadeat corpus. Nam cum eisdem rebus commoueatur, atque eadem sentiat cum corpore, cogitur (ut puto) eorundem morum, atque eiusdem alimoniæ fieri. ¶ Ex iis altera quædã argumentatio à Trismegisto cõtexitur. In omnibus quippe rerum generibus unũ aliqd maximũ, atq; summũ esse uult, cuius participatione reliqua in eodẽ genere reponant̃, ut omnia, quæ calida sunt, ignis natura, cui summa caliditas adsit calida fieri. eodẽq; modo & bona quæcunque sunt. quod summum, primumq; bonum sequantur,

atq;

atq; imitentur bona dici debere. Summum uero bonum esse deum, qui dubitet, is nihil omnino intelligit. Quæcunq; igitur bona dicuntur, quia deum quodammodo imitentur, eiusmodi appellatione digna esse putat. unde uirtutes omnes, q deo cognatissimæ sunt, non immerito perfectæ atq; optimæ iudicantur. Primi nanq; (ut supra diximus) uirtutum generis opus est tranquillitatem afferre. Alterius autem ad ueritatis cognitioné perducere. Tranquillitas uero, ueritatísq; scientia (ut Plato quoq; disputat) diuinitatis maxime propria sunt. Quapropter nemini dubium esse potest, quin utraq; uirtutum genera homines immortali deo cognatos efficiant. at uero uoluptati quæ potest esse cum diuinitate cognatio? Deus quippe ab omni corporis concretione solutus, ac liber existit, uoluptas autem corpus mouet sensibúsq; blanditur, efficítq;, ut in corporis luto sensibúsq; demersi, non modo ab immortalium deorum præstantia sed ab hominum quoq; natura degenerare uideamur, omnémq; humanam rationem exuti porcorum spurcissimas sordes induere. Quapropter non immerito inquit Plato, uoluptas à deorum natura sequestrata est, sed quid uerius aptiúsq; aduersus hanc pestem dici potest ꝗ̃ quod ab hippocrate diuino profecto uiro dictum ferunt. Is enim cum de ueneris uoluptate loqueretur, partem esse dixit illam morbi teterrimi, quem nostri comitialem uocant.

Caput. iii. Obiectiones peripateticorum contra platonicam uoluptatis definitionem.

h Aec igitur est diuina Platonis de uoluptate sententia, in qua Mercurius Trismegistus, & pythagorici omnes, ac socratici quiq; excellentiores absq; ulla dubitatione cósentiunt. At uero peripatetici acuti sane uiri. sed hac in re contentionis forte studiosiores, q̃ ueritatis tam optimam, támq; diuinam Platonis sentétiam suis quibusdam argutiis peruertere, atq; deprauare contendunt. ¶ Tria uero sunt, in quibus nituntur platonicos carpere. Primum quod Plato uoluptatem motum in definiendo uocauerit, motum nanq; omnem uelocem aiunt esse, uel tardum, uoluptatem uero nullam uelocem, aut tardam dici posse. Sed aut breuem dici, aut diuturnam oportere, neq; motum ullum simul totum posse consistere. sed alteram semper alteri motionis parti succedere partem. ita ut una deficiéte, nascatur & altera, neq; possint duæ quædam motionis partes se inuicem expectare. uoluptatem contra simul fieri totam, omnesq; eius partes inuicem (ut ita

dixerim)cõmanere. Nam cum animus boni alicuius possessione frui se nouerit, hunc statim putant uoluptatem percipere. Itaq; fieri, ut uoluptas animi cognitionẽ pceptionẽmq; sequatur, & ut perceptio eo, quod bonum uidetur, extrĩsecus obiecto puncto temporis tota conficitur, sic uoluptatem, quæ apprehensionem eiusmodi sequitur, puncto quoq; temporis perfici. Quæ uero sic fiunt, tota simul ac pariter fieri, atq; indiuidua quadam simplicíq; natura consistere. Ex quibus concludi uolũt uoluptatem sensibus simplici quodam puncto prorsus innasci, ac statim primo sui exordio totam perfectámq; existere, nec partem alteram ut absolutior sit, desyderare, quo fit ut motus esse nõ possit. ℭ Deinde Platonem reprobant, φ repletionem indigentiæ uocauerit uoluptatem, idq; ob hoc falsum esse putant, quoniam in animo uoluptas insit, repletio autem existat in corpore, nec omnem uoluptatem consentiũt talem esse, ut cum indigentiæ repletione conueniat. Si quidẽ quæ oculis, auribus, ac narib⁹, ex formis, sonis, odoribúsq; percipiuntur uoluptates, nullam priorem expleant indigentiam. Esse præterea in contemplatione quãdam ineffabilem uoluptatem, quæ nihil indigens impleat, eã quippe mentis propriam esse, mentem uero nec aliquo substẽtaculo indigere, nec aliqua ratione repleri posse, impleri enim contráq; exhauriri corporibus conuenire, quæ & plena esse possunt, & uacua. Animo autẽ cum simplex atq; incorporeus sit, illa nullo pacto posse contingere.

ℭ Tertio uero loco id arguunt, quod uoluptates nullas Plato bonas esse dixerit, pleráq; malas. At illi plurimas arbitrantur optimas, & laude dignissimas, talésq; esse illas, quæ ex honestis actionib⁹ suscipiantur, uideri nanq; actiones huiusmodi iocũdissimas, eánq; uoluptatem, quæ in illis uisit, optimam purissimámq; existere.

Caput. iiii. Responsiones ad obiecta.

h Ae sunt peripateticorum argumentationes, quibus ego respõdere me posse diffiderem, nisi idem ipse, contra quem pugnãt suo (ut dicitur) se marte desẽderet. ℭ Prima igitur argumẽtatio, qua uoluptatem nequaq̃ motum esse posse concludunt, & si forte uera sit, nihil tamen in Platonicos ualet. Nam & ipse Plato docuit duo esse motuum genera alterum quidem corporum, alterum animorum, motúnq; corporum eorum, in quibus est naturam sequi corpus, siquidem indiuiduo, ac simplici statu collectum esse non potest. Sed alteram eius extra alteram partem iacere necesse est, alioquin diuisione careat

oportet

oportet,quod uero in diuisum remanet,id iam naturā corporis exuit, quapropter cum omne corpus extensum atq; diuiduum sit,necesse est si quando agat patiatúr ue quippiam,aut ex loco in locum alterum trāsferatur,propinquiores,anterioréſq; partes prius cæteris,uel pati,uel agere,uel conuerti.Itaq; omnis corporum motus temporis spatium exigit. & ſucceſſione quadam ab eo,quod prius eſt in poſteriora diſtēditur Animus autem indiuiduus eſt,ac simplex nullam penitus diſcretionem,diſtantiámq; partium habens .igitur animi motio īdiuidua eſt,& ſimplex atq; uno temporī pūcto ſimul tota conficitur. Vnde Tales mileſius nihil animo inquit eſſe uelocius.Cum ergo uoluptas apud Platonem,nō corporis,uerum animi motio diffinita fuerit,nihil ſane prohibet eam motionem eſſe,ac etiā ſimul totam conſiſtere. præſertim cum ī Platonicis libris motio non modo fluxum ,ſucceſſionémq; (ut peripatetici uolunt) uerum omnem quoq; operationē actúmq; ſignificet. ℭ Deinde quod aiunt Platonem uoluptatem indigentiæ repletionem,indigentiam uero dolorem appellauiſſe,fortaſſe minus uerum uideri poteſt. Nā & ipſe ī Gorgia uult uoluptatem in repletione cōſiſtere . uoluptatem uero in uoluptate,aut aliud quippiam eorum,quæ natura fiunt in ſe ipſo conſiſtere,præter eos qui Platoni diſſimillimi ſūt,nemo diceret. Præterea in eodem libro inquit,repletionem eſſe uoluptariam ,indigentiam uero plurimum doloroſam. At quis adeo inepte loquitur,ut uoluptatē uoluptariam,dolorem doloroſum uocitet? Quis item dixerit pulchrā pulchritudinem ,iuſtitiam iuſtam? eodem quoq; modo nec Plato uoluptariam uoluptatem,nec dolorem doloroſum appellauiſſet.Non igitur dolorem indigentiam,nec repletionem uoluptatem eſſe uoluit.Inſuper uoluptatem inquit à repletione fieri,dolorem ab egeſtate.Ipſe uero idem nihil exiſtimat à ſe ipſo fieri poſſe.Quonam igitur pacto uoluptas,ſi ſit repletio ab ipſa fiet repletione? aut dolor,ſi ſit egeſtas ab egeſtate naſcetur? Quin etiam idem ipſe ī Timæo uoluptatem in ſenſu ponit,eámq; motum affectúmq; nominat . affectum uero ſenſúſq; motū repletionem eſſe uir tantus nunquam diceret . Quod ſi quis in Gorgia legerit uoluptatem eſſe corporis repletionem,is attentius eum locum cōſideret ,ac demum reperiet Platonem non id ipſum ſentire, ſed eam eſſe Calliclis uoluptuoſiſſimi hominis ſentētiam aduerſus quē Socrates acerrime diſputat. ℭ Verum dant hæc nobis peripatetici. nō nulli negant tamen omnem uoluptatem ab ipſa repletione indigentiæ fieri,quippe cum illa,quam nobis affert contemplatio,quæq; in mente

consistit, ex nulla fiat indigentiæ repletione, ego uero & si luce clarius ostendere id possim, illam quoq; mentis, quæ ex contemplatiõe capitur iocunditatem ab ipsa repletione originem sumere, demus tamen hoc illis, ne uideamur nimis forsan contentiosi. sit ita sane, ut uolunt. quid tum? Non ne Plato (ut superius quoq; diximus) uoluptatem in sensibus, gaudium in mente locauit? Si ergo peripatetici eam etiam in mente ponant quid ad nos? Non enim hoc sentit Plato. Quod ergo in cõtemplãdo percipitur, non uoluptatem, sed gaudiũ nuncupamus. Quod si minus à repletione nascatur. nihil contra platonem qui non gaudium, qđ in mente est. sed uoluptatem, quæ in sensibus insidet, inquit à repletione creari, Sed instat acrius Aristoteles in eo, qui de moribus liber est decimus, probans illam quoq;, quæ fit in sensibus uoluptatem, non semper ab ipsius repletione indigentiæ proficisci. id enim in tactu, ac gustu uerum esse uult. At uero in his, quas ex odoribus, formis, sonisq; capimus uoluptatibus nullo pacto contingere. Neq; enim illum qui lætatur sonis, aut formis, his ipsis, in quibus oblectatur rebus ulla ratione repleri, neq; his antea eguisse, nec uero, & si uerisimilia forsan uideantur, nõ tamen talia suntur. Platoni aliqua ex parte detrahere possint Nam uerba illa platonis, quibus inquit uoluptatem ab indigentiæ repletione gigni duobus (ut uidetur) modis possumus interpretari. Hæc enĩ duo, egestas. atq; appetitio, ita inuicem sunt connexa, ut alterum nequeat ab altero separari. Ea nanq; quibus egemus appetimus, neq; appetimus quicquã, quo non ante concupiscentiam eguerimus, neq; quisq̃ est egens, quin appetat, neq; appetit unq̃, qui non eget, Quo fit, ut utraq; sic inuicem uideantur esse coniuncta. ut alterum semper alterum comitetur. Quapropter apud excellentiores quosq; philosophos hæc est consuetudo, ut sæpenumero egestatis nomine appetitum significent, eodẽmq; modo & appetitionis nomine egestatem uelint intelligi Vnde recte Cicero, non caret inquit is, qui non desiderat. Socrates quoq; opibus delitiisq; nostris, quibus cæteri ardentissime student egere se negabat, quod eas nequaq̃ apperetet. Epicurus autem, non qui parum haberet, sed qui plus cuperet egere dicebat, Itaq; si quis uelit egestatem pellere, non pecuniæ adiiciendum, sed cupidini potius detrahendum. Eodẽmq; modo. cum Plato inquit repletionem indigentiæ, appetitionis repletionem intelligi uoluit. Repletur autem concupiscentia cum id, quod cupiebat assequitur, Repletio autem appetitionis nihil aliud est, nisi consecutio quædam eius, quod in concupiscẽtiam uenerat. Ex his ergo, quæ diximus

mus.sic platonem interpretamur. Repletio indigentiæ causa uoluptatis existit. hoc est cum appetitio, quæ eget, quámq; indigentiam appellamus, id, quod exoptauit, adepta est, eiusq; præsentia fruitur, & quasi repletur. sensibus statim ille motus innascitur, quam suauitatem, delectationem, uoluptatémq; dicimus. Vnde epigramma deliacum. iocundissimum esse inquit, re amata potiri. Hæc autem interpretatio cunctis in sensibus, ac etiam ĩ mente (si quis uelit) locum habet. Quippe cum omnes sensus rem ipsam cuius cupiditas antecessit adepti, ineffabili quadã uoluptate deliniantur. Atq; primus est hic respõdendi modus, quo platonici peripateticorum laqueos possint effugere, & si cui forsan uideatur hæc interpretatio durior, age tentemus aliam, ne nostri uideantur illorum iaculis succubuisse. Explere igitur ĩdigentiam quid aliud est nisi id, quo indigeas assequi. egemus autem quibus? nisi his, quæ uel salutẽ dum adsit nostram tueri, si amissa sit, reddere possint, uel alio quopiam modo nobis sint utilitatem aliquã allatura. Nos uero homines sumus. Est autem homo, ut peripatetici, ac stoici arbitrãtur id, quod ex anima rationali cõstat, & corpore. Pythagorici ac platonici paulisp à cæteris discrepantes, hominem esse putant diuinam quandam mentem terrenis uinculis alligatam, quo fit ut apud cæteros philosophos animus naturã ac nomen cuiusdam partis hominis habeat, apud platonicos animus noster homo totus existat. Quapropter. Socrates à Critone interrogatus, quemadmodum se sepeliri iuberet, ut libet inquit. Si modo cõprehenderitis me, nec ego uos effugero. Atq; idem apud Platonem cum Alcibiade disputans pluribus rationibus hominẽ probat nihil aliud præter animum esse. Corpus autem non esse hominem, sed hominis. Externa uero non hominis, sed fortunæ. Nec tamen animum nostrum semper & ubiq; existentem hominem uocitat. uerum q̃diu in cælestibus sedibus uitam agit, tum deus, tum etiã dæmon à platonicis nuncupatur. Cũ uero habitaculis terrenis ĩcluditur, ab ipsa humi natura ĩ qua mersus ẽ humanitatis nomen accipit. Itaq; Origenes platonicus nobilissimꝰ hominẽ ĩ dæmonẽ, ac deũ conuerti posse, & ĩ bestias quoq; migrare nõnunq̃ asseuerat. Seneca item Platonis plurimũ studiosus animum nostrũ appellauit deũ ĩ humão corpore hospitatũ. Sed ii omnes, & ipse etiã Plato, Heraclitum. Empedoclem. Pythagoram imitati sunt. Nam pythagoras animũ nostrũ ex homine ĩ deũ trãsferri his uersibus asserit.

Corpore deposito cum liber ad æthera perges,
Euades hominem factus deus ætheris almi.

¶ Cum igitur (ut ad propositum reuertamur) homo sit aristotelicorũ sẽtentia, quod ex anima rationali constat, & corpore ut uero Plato uult, diuinus quidã animus, qui terreni corporis ministerio utitur, Sequitur ut duarum profecto rerum animi scilicet & corporis cura nobis suscipienda sit. Animi quidẽ (ut ille iubet) sui tantum gratia. corporis autẽ cura omnis ad animum, quasi seruus ad dominum referri debeat. Eorũ ergo quibus egemus duo sunt genera. Indigemus enim his quæ sint animo, & his, quæ sint corpori profutura, Prosunt uero corpori, quæ uitam, quæ ualitudinem, quæ uires, quæ formam, quæ naturam propriã aut reficiunt, aut seruant. Animo autem ea conueniunt omnia, quæ ad mores optimos, quæq; ad rerum cognitionem aliquid conferãt. His adde illa præcæteris, & animo prodesse, & corpori, quæ alterutri similia, & cognata uideantur. Similia nãq; (ut dicitur) similibus conseruantur, & singula salutem propriam expetunt Hæc ergo sunt, quibus homines indigent. Quapropter, quando hæc adsunt, uel ea saltem, quæ horum speciem quandam & similitudinem habeant, uoluptate afficimur. Si quidem quæ bona nobis esse uidentur, si præsentia sint, uoluptatem afferunt. Quo fit, ut uoluptatem præcedat opinio, ut enim placet stoicis, nulli quicquam potest esse iocundum, nisi quod quisque sibi cognatũ ac bonum existimauerit ¶ Cum uero uoluptas corporis sensibus percipiatur horum uero species quinq; sint, erunt similiter quinq; genera uoluptatum, una quidem tangendo. altera gustando percipitur, odores aliam præstant, aures, atque oculi reliquas suggerunt. Atq; ii sensus ita se inuicem habent, ut ordinem quendam, & loci pariter, & naturæ contineant. Oculi enim purissimi sunt, & ut timæus platonicus disputat, ac probat. Ignis lucisq; naturæ cognati. Aures secũdum ordinem puritatis optinent, atq; aeri comparantur. Nares tertium deinde tenuitatis gradum possident, & crassiori quadam natura concretæ, medium inter aerem, aquámq; continent. Deinceps uero gustandi organum crassius est, & aquæ naturæ simillimum. Postremo tenuitatis gradu hæ, quibus tangimus, partes distribuuntur. hæ nãq; ad corporis naturam accedunt propinquius, ac terræ crassitudini deputantur. Cernis hos quinque sensus gradatim dispositos sic inuicem sese habere ut qui eminentiori parte corporis collocantur, potiorem quoque ordinem puritatis obtineãt, & aliis alii diuersisq; rebus cognati existant. Quod quia in his, quos in platonis timæum edidimus, cõmentariis latius disputauimus. sufficiat hoc loco breuiter attigisse. Cum ergo tangendi sensui solida quædam & crassiora

crassiora corpora admouentur,eadē prædita humoris calorisq; natura, qua ipse quoque sensus affectus est,horum tunc præsentia corporum, quia sibi cognata sunt,quia eandem naturam habent,quia propriam eius concretionem,qualitatémq; tuentur,exultat quodammodo,ac gestit,totusq; suauitate perfunditur. Gustus uero liquidioribus(ut patet) corporib⁹ recreatur.delectatur enim saporib⁹ his,qui humoris decocti, maturisq; naturam habēt Quippe cum & ipse(ut Platonici putant)eadē proportione concretus sit quo fit,ut simili,& quasi suo quodam familiari accedente,cum eo suauissime conquiescat. Odorandi præterea uis odoribus iis reficitur maxime,qui inter aquæ aerisq; naturam commisti sunt,quod in pomis,floribusq; percipitur,si quidem,& ipsa eandem naturam ab origine sortita sit. Aures insuper eiusmodi delectantur sonis,qui ex purissimo aere confecti sunt,atq; ex eadem,qua & ipsæ armoniæ consistant,itaq; uidemus ob naturæ diuersitatem hos remissioribus, illos uehementioribus,alios grauioribus,alios item liquidiorib⁹ concētibus delectari. Oculis autem,quod luci familiarissimi sint,ea uidentur esse gratissima,quorū natura quā simillima luce temperata est.eiusmodi uero ea sunt omnia,quæ ex colorum,qui omnes à luce proficiscuntur pulcherrima temperatione resultant. Nec solum rebus his,quas sensibus haurimus ad uitam augendam reparandámq; naturam indigemus,uerum etiam ad mentis peritiam consequendam.quo efficitur, ut sensus duabus de causis,optimis quibusdam rebus,quæ extrinsecus offeruntur indigeat.tum quia sibi cognata ac similia sint.singula uero similibus conseruari perficiq; necesse est.tum quod ad rerum atq; artiū cognitionem,quæ res maxime à nobis expetitur,istruere possint. Quoniensigitur ea,de quibus diximus,sensibus offeruntur,admittuntúrq; intro penit⁹ ad fruendum,sensuum indigentia illa,quæ antea cupiditinem peperit expletur. Eáq; ,quam quærimus,uoluptas ex hac indigentiæ repletione contingit. Hæc est igitur secunda platonicæ definitionis interpretatio,quam neminem arbitror, modo sanæ mentis sit, uituperaturum.quapropter de his hactenus,pergamus ad reliqua. ¶ Tres sunt aristotelicorum aduersus Platonem propositæ quæstiones,prima ꝙ falso uoluptatem uocauerit motionē. Alia,ꝙ nec repletio,nec à repletione uoluptas omnis esse possit. His omnibus non meo quidē ingeniolo necenim tantum mihi arrogo.sed his,quæ ab ipso Platone latissime disputata sunt,satis iam responsum arbitror, Postrema uero Aristotelis obiectio fuerat,ꝙ plurimæ uoluptates,contra Platonem,qui id negasset

bonæ honestæq; forent. cuiusmodi sunt, quæ ex actione, atq; usu uirtutum, & contemplatione proueniant. Ego uero dixerim superius à principe ac præceptore nostro propositũ esse, quid huic obiectioni respõdendum sit. Quæ enim in mente consistunt, uirtutésq; sequũtur, Plato noster (ut supra retulimus) non uoluptatis, sed gaudii nomine nũcupauit, quapropter ꝙ uirtuti mistum sit, bonum esse, Aristoteli dabimus, nec tamen uoluptatem dabimus bonam esse, sed gaudium. utitur enim pro arbitrio suis quisq; uocabulis, & nomine quidem discrepat Aristotéles à Platone, re congruit. Pythagorici uero, stoici, ac cynici cum nostris re pariter, ac nomine congruunt.

Caput v Opiniones uariæ quid sit uoluptas. Prima opinio Aristotelis.

Aristotéles autem, ut ad eius sententiam deueniam, uoluptatis nomine utitur latius, eóq; uult nonmodo illam, quæ sensi-
a
bus inhæreat iocunditatem, sed illam, quoque, quæ in mente cõsistat significari. quid uero ipsa uoluptas sit, magis annuere, quam exprimere uidetur. Veruntamen quæ de hac í septimo, ac decimo de moribus disputat, hoc quo dicam modo interpretari possumus. Tres sunt (ut Aristotelis uerbis utar) animi potestates, quarũ una nobiscum plantis cõmunis est, quam uegetandi uim nominant. cuius officia tria sunt, alere proprium corpus, atq; augere, ac demum aliud extra se gignere simile. alteram deinde naturam animæ sentiendi uim uocitat, quæ nobiscum cæteris quoq; animalibus cõmunis existit. Sensuum uero, alios intimos, alios externos esse. externi autem, qui etiam ad propositum magis pertinent, quinq; sunt, uulgari propemodum diuisione notissimi. tertia uero animi uis, solis ex omni animantium mortalium genere hominibus conuenit, eúmq; intellectum mentemq́; nuncupat. His addit mouendi potestatem. sed eam, ꝙ ad propositum nil ualeat, dimittamus, de prima uero animæ natura, quæ plantis conuenit philosophi ueteres diuersa senserunt. si quidem plato arborum herbarúmq; animas tacitam quãdam appetitionem, quem naturæ nixum uocat, habere putat. Empedocles non modo naturalem íclinationem, uerum sensum etiam plantis inesse uoluit. Anaxagoras autẽ, ac Democritus uoluptate doloreq; eas affici. nec sentiendi modo, sed & cogitandi, & intelligendi uim habere censent. At uero Aristotéles, nec ratione, nec omnino sensu præditas, nec uoluptatis alicuius parocipes arbitratur, quo fit, ut nutriendi augendíq; illa potestas nihil ad Aristotelis de uoluptate

sententiam

sententiam conferat. Reliquæ igitur animæ uires, quibus uoluptatem
attribuit, duæ sunt ex quibus unam (ut eius uerbis utar) intellectum, al-
teram sensum nominat, hisque suas actiones, quas cognitiones uocat,
assignat. Intellect⁹ igitur siue (ut latine loquar) mẽtis, atque rationis ope-
rationem, intelligentiam, cogitationem, cõtemplationẽmque dici uult.
Visus uero uisionem, auditus auditionem, odoratus, odorationem, gu-
stus, gustationem, tactus denique tactionem. ut uisus quidem ipsa sit
animæ uis, ac natura, qua uidere quis potest. uisio uero actio ipsa, hoc est
uidere, eodẽmque modo in sensibus cæteris, uisionem autem (ut unum
pro singulis prosequamur) duo potissimum habere principia, à quibus
ueluti quibusdam causis oriatur, uisum scilicet ipsum, in quo sit, & isu-
per rem externam, quæ cernitur, à qua uisus excitatur, ut uideat, & uisum
quidem animi uim, ac potestatem nominat Aristoteles. Quod autẽ ui
su cernitur obiectum, uisionem uero perfectam esse dicendam. cum
& animi uis optime affecta sit, & illud quoque, quod cernendum est, ob-
iectum suapte natura sit optimum, & naturæ insuper animæ consenta-
neum. quod si alterutrum defecerit, uisionẽ imperfectam fore, utrisq;
uero concurrentibus in unum, perfectam. quæ uero perfecta sit uisio,
eandem quoq; iocundam esse, quæ perfectior, iocundiorem, quæ perfe-
ctissima iocũdissimam, Visionem igitur (ut idem sæpius repetam) quia
perfecta sit, iocundam esse, perfectionem igitur uisionis iocunditatem
quandã uideri. Qua propter & uiceuersa iocunditatem uisionis perfe-
ctionem esse. Cum uero iocunditas, ac uoluptas, ut ad propositum spe-
ctat, idem ualeant, effici uult, uisionis pfectionem esse uoluptatẽ, quodq;
de uisu dictum est, idem etiam de sensibus cæteris, déque ipsa mente
intelligi uolumus. in cunctis enim est operatio propria. in auditu qui-
dem, auditio, odoratu, odoratio, de cæterisq; similiter. Voluptas igitur cõ
muni definitione apud Aristotelem nihil aliud est, nisi perfectio quæ-
dam operationis animi, idem autem cognitionis. Cumq; omnibus sen-
sibus uoluptas inhæreat, uoluptas uisus erit uisionis perfectio. auditus
auditionis. gustus gustationis, ac de reliquis eodem modo, ut cuiusque
uoluptas sit propriæ operationis perfectio. Est autem apud Aristotelem
perfectio duplex. altera quidem prima, annexa altera. prima uero illa ẽ,
quæ pars eius naturæ, cui⁹ perfectio uocatur, existit, uelut anima homi-
nis. hæc enim hominis perfectio est, & pars quædam humanæ substan-
tiæ annexam uero perfectionem illam dicimus, quæ cum nulla sub-
stantiæ pars existat, substantiam tamen ipsam consequitur, ac ueluti co-

mes rei ipsius, quam perficit, naturæ annectitur, atque adiungitur. cuiusmodi est in iuuentutis flore pulchritudo. nec enim pulchritudo iuuentus ipsa est, neque pars aliqua iuuentutis, sed ipsam sequitur iuuentutem, atque ornat, perfectámque reddit. uoluptas igitur cum sit operationis illius, q̃ in sensibus, aut mente consistit perfectio, q̃ tandem perfectio hæc erit? prima ne: at hoc Aristotéles utiq; negabit, Voluptas enim, quæ uisu efficitur, nec ipsa uisio est, nec pars aliqua uisionis. Erit igitur uoluptas in uisu uisioni quædam annexa, atq; adiuncta perfectio. Nam & si in ipsa uisione im placita sit, neq; tamen uisionis pars est ulla, neq; uisio tota Alioquin absq; uoluptate uisio, quam sæpe iam commemoro fieri nullo modo posset. uerum ab ipsa oritur uisione, & quasi comes cõ sequitur, miscetur illi, hæret, ornat, perfectámq; efficit. nam & diligentius, & perfectius quisq; id agit, quod delectat. quod profecto notius est, quam ut probatione aliqua indigere uideatur. Quamobrem nõ absque ratione uoluptas operationis illius, cui competit, ut cõtemplationis, uisionis, auditionis, cæterarúmq; omnium adiuncta quædam perfectio definitur. quod si honestæ actionis fuerit, ipsa quoque uoluptas honesta ab Aristotele nuncupatur. sin turpis, & ipsa turpis mediæ uero, uoluptas quidem est media qua quidem in re à plerisq; ueterum philosoforum discrepat Aristotéles. ¶ Alii nanq; uoluptatem esse putauerunt rei cuiusdam, q̃ nobis conueniat, naturam impositam sensibus, ueluti suauem mellis linguæ saporem imbibitum. Alii uero uoluptatem rei conuenientis perceptionem definire. ueluti cum gustui dulcedo liquoris apponitur, nec dulcedinem ipsam, neq; liquorem, neq; gustum uoluptatem appellauerunt, sed ipsam potius gustationem, hoc est dulcedinis perceptionem, quorum sẽtentiam Auicenna probare uidetur. Nõnulli uero nec ipsam etiam suauis liquoris perceptionem uoluptatem esse uoluerunt, sed illud potius animi iudicium, quod primam sensuũ apprehensionem, quam pleriq; phantasiá uocant, sequatur. Primo nãq; sensum, ꝙ sapor dulcis sit, nosse. postmodum ꝙ potius asciscendúsque sit iudicare. id pleriq; iudicium uoluptatis nomine significari putant. Nec defuerũt, qui neq; suauem sensibus impositam qualitaté, nec eiusdem qualitatis perceptionem, neque iudicium uoluptaté uocauerint. uerum commotionem quandam corporis, ac sẽsus, quæ quidem perceptionem ipsam iudiciúmque consequitur, ueluti liquefactionem, effusionem, elationem, exultationem, petulantiam, atque his similia. At uero alii quidam ipsam membrorum suauem, & gratam, q̃ ante iudiciũ

fit

sit concitationem, titillationémque, uoluptatem esse iudicauerunt.

Caput.vi. Opiniones peripateticorum de uoluptate.

Ristoteles autem horum nihil uoluptatem nuncupare uide-
a tur. Cæterum apprehensionis ipsius quandam perfectioné, ut prior quidé dulcedinis perceptio sit, ex hac aliud quiddá nascatur eius quasi comes, & annexa pfectio, eadémq; uoluptas existat. Quid uero sit huiusmodi perfectio, quam uoluptatem nominat, nunq̃ satis (ut uidetur) explicuit. Peripatetici autem, qui fluxerunt ab Aristotele, dum id, quod ab eorum principe obscure dictum fuerat, explicare, & in lucem edere uellent, in diuersas sunt sententias distributi. Nam alii quidem in sensibus. alii uero in eo, qui sensus sequitur appetitu uoluptatem collocauere. Et qui in sensibus, diuersis quoque modis Aristotelem interpretantur. Etenim non nulli duas in sensibus esse putant perceptiones, quarum prima ab iis, quæ extrinsecus offeruntur in animum quodámodo proficisci, ac fluere uidetur. altera uero ab animo magis profecta, ad ea, quæ extra sunt porrigi. Primo nanq; animus exempli gratia dulcedinem percipit, quæ prima perceptio ex ipsius rei, quæ obiecta est suauitate oriri uidetur. Deinde considerat se dulcedinem consecutum fuisse, illam percipere, habere, eáque perfrui. atque hanc illi secundam animi perceptionem, seu cogitationé, siue meditationem, seu animaduersionem, uoluptatem appellatá esse ab Aristotele censuerút, ut uoluptas sit illa ipsa cósideratio, qua bonorum præsentia se frui quis cogitat. ¶ Non nulli non sensum, cum sese dulcedinem cósecutum animaduertit offerri, & quasi erigi, & quãdam uelut hilaritatem concipere, ac per se ferre, eámque uoluptatem ab Aristotele dictá arbitrantur. Itaque uoluptatem esse eleuationem, siue hilaritatem animi adepti iam illud, quod cupietat bonum. ¶ At uero qui uoluptatem in ea parte animi. qua appetimus posuerunt, duas appetitus proprietates esse putát, Vna quidem moueri nos, ad eáque inclinari, quæ procul a nobis sunt bona, nec dú illa fuerimus consecuti. Altera uero in eo, quod adepti iam consecutíq; sumus consistere. primam, cupiditatem. alteram, quieté nuncupant, & illam quidem molestia, sollicitudine, cura, anxietate, plenam esse uolunt. hanc uero ineffabili quadam suauitate perfusam, eámq; uoluptatem à peripateticorum principe nuncupari, ut nihil aliud uoluptas esse dicatur, nisi terminus quidá, siue quies, appetitus in bono, quod iam fuerit consecutus. Vnde Lucretius. requies inquit hominú diuúq; uoluptas. ¶ Cæterum quid ipsa quies sit, non eodem omnes modo

expofuerunt. Alii nanque ceſſationem ipſam, ac ueluti finem aliquem appetendi quietem definiunt. Appetitum & enim cum id, quod cupierat bonum adeptus fuerit, ab appetendo deſiſtere. Itaque ſollicitudine & anxietate uacare, quæ uacatio quies ipſa ſit, eadémque uoluptas ab Ariſtotele nuncupata. Ideóque uoluptas eſt, ut iſti definiũt, acquiſito, quod cupitum fuerat bono, ab omni appetendi ſollicitudine & anxietate uacatio. ¶Non nulli uero peripatetici aliquid huic uacationi aliud addiderunt. Carere quippe omni moleſtia non dum plenam, ac perfectã uoluptatis naturam poſſidere. Fieri uero integram, atque abſolutam. ſi in eo ipſo ſtatu ſic omnis appetitio conquieſcat, ut non modo non ulterius appetat quippiam, ſed huic, quo fruitur bono totis neruis, ac uiribus hæreat, aſſentiatur ſibi eſſe ſatis, atque ĩ id penitus diffundatur. Eſt ergo, ut cenſent iſti, uoluptas aſſenſio, atque diffuſio appetitus in id, quod poſſideat bonum, quo fit ut medus in uoluptatibus liqueſcere corpus totum, ac diffluere uideatur. cum omnis animi, corporiſq; uis, ac motus in id, quod extrinſecus obiicitur, inclinetur, ac penitus rapiatur. Eiuſcemodi uero diffuſio non modo in corporis membris partibúſque. uerũ etiam in appetitu naturáque animi eſſe debet. neque enim ĩ rem aliquã corpus niſi appetitus ĩ pulſu animíque poteſtate diffunditur. Quapropter & ipſum quoque appetitum animúmque diffundi neceſſe eſt, atq; auidiſſime affigi, & hærere illi, quod propriæ uideatur naturæ cõgruere. Omnis igitur huiuſmodi animi, appetitúſque nixus, copulandi, hærẽdi, affigendi ei, quod iam poſſidetur bono uoluptatem continet, nec aliud quicquam, ut iſtis placet, uoluptas eſſe uidetur, niſi aſſentiri, hærere, affigi præſenti bono, in ĩd que diffluere, penituſque diffundi. modo hæc intelligas in animo, in eáque animi parte, quæ appetendi uis nominata eſt fieri. Nam huiuſmodi motus in calore quoque ſanguine, ſpiritibus, totóque corpore reperitur, qui nec tamen uoluptas eſt, nec pars aliqua uoluptatis. uerum ab ea, quæ in animo eſt diffuſione, aſſenſionéque, quam uoluptatem dicunt. illa quoque corporis liquefactio, effuſióque ueluti ueſtigia quædam intimæ uoluptatis proficiſcunt͛. Nã qualia hæc in corpore ſunt, talis & in animo uoluptas exiſtit.

Caput. vii. Quæ platonicorum cum ariſtotelicis concordia, & quid Plato de ſenſibus, & affectibus,

h Aec eſt igitur peripateticorum de uoluptatis definitiõe ſententia, quam ipſe arbitror, ne minima quidem in parte a Platonis

tonis nostri sententia discrepare, nisi quod Aristoteles latius loquitur eodem nomine uoluptatis, & eam, quæ in mente est, iocunditatem, & eam quæ in sensibus nominans. Plato uero uoluptatem uocat eam, quæ sensibus accidit. quod uero in mente est, id gaudium nuncupat. Quinetiam interdum & ipse Plato uoluptatis & gaudii nomina confundit, utroque uocabulo utens ad utrunque significandum. Nomine igitur uel nullo modo, uel uix, ac minimo discrepant, ex uero re congruant testes esse possunt non nulli Platonis libri, nec non Platonici pleriq; haudquaquam philosophi contemnendi. Nam Apuleius. Calcidius, Contius, Ptholemæus platonici nobiles eo, quem breuiter referam, modo Platonis sententiam obscurissimis in Timæo uerbis positam, interpretantur. sensum profecto aiunt à Platone primam animi perceptionem, quæ ab ipsa corporis passione nascatur, intelligi. Et enim rerum omnium, quæ noscendæ sunt, species quasdam ad nos fluere, sensuum foraminibus hauriri in eo, qui in cerebri uentriculis est, spiritu imprimi, atque consignari. eiusmodi rerum species in spiritu, quod quidem corpus est tenuissimum, atque perlucidum figuratas pulsare animum, atque efficere, ut illa ipsa obiecta externa, quorum hæ sunt imagines intueatur, atque percipiat. hanc animi perceptionem ab ipsa corporis passione impulsúque nasci uidemus. spiritus siquidem ab externis motus corporibus, ipse animum consimili pulsat, formátque imagine. Cum igitur eiusmodi perceptio à spiritus impulsione nascatur, consequens est eam à corporis passione, idest pulsu motionéque proficisci, quod imitatus Aurelius Augustinus Platonicus bonus in eo libro, qui de animi quantitate inscribitur. Sensus est, inquit, passio corporis per seipsam nō latens animam. idest per ipsam corporis speciem sensibus haustam eiusdem quoque passionem corporis, prima quadam, & propria imagine percipi. Ex quibus fit, ut gemina corporis passione sentiamus. Nam cerebri spiritusque impulsu externorum corporum passiones apprehendimus. Passionem uero illam, quam corpus proprium extrinsecus accipit, Platonici bifariam diuidunt, quarum una leniat corpus, ac mulceat, nec tam membra, uiscerá que pulset, quam palpet, atque titillet. altera uero asperius, ac durius agitet Cum uero animus primæ illi corporis motioni, cuius mulcere proprium est, consentiat, uoluptatem fieri. cum ab altera, quam asperam dicimus, abhorreat, atque desciscat, dolorem afferunt. Assentitur autem animus corporis motioni, cum ei libenter adhæret, affigitúrq;. copulatur, perfunditur, atque in ea suauissime con-

quiescit. Quapropter Aurelius Augustinus uoluptatem definit appetionis ipsius cum eo, quod amauerit unionem. Non ne & hoc idem peripatetici uoluptatem superius definiere, requiescere animum, perfundi, ac penitus copulari? Quid ergo restat, cur non dicantur Platonici, peripateticique unum, atque idem de uoluptate, & dicere pariter, & sentire? Quo alio discrepant? nisi φ illi consentire animum, isti quiescere, ac sistere dicunt. immo & ob hoc nihilo discrepant nec enim quiescit animus unquam, nisi consentiat, nec consentit quidem, nisi pariter & quiescat.

Caput. viii Quomõ peripatetici diuidant uoluptatẽ, & de uiribus aĩæ.

q Vid ergo Platonici, ac peripatetici de uoluptatis definitione tradiderint, & quemadmodum in idem utrorunque disputationes conueniant, satis iam arbitror declaratum. Quod uero de uoluptatis diuisione peripatetici senserint exequamur. Omnem peripatetici naturam hominis ex anima constare putant, & corpore. animam uero in duas partes, ut ad propositam quæstionem pertinet, mentem uidelicet, sensúmque distribui. rursúsque mentem uim pariter geminam, naturámque habere. Earum profecto unam in ueritatis indagatione, alteram in consultatione, & actione uersari, atque illum (ut eorum uerbis utar) contemplatiuum itellectum, hunc actiuum nominant. illius proprium esse rerum earum, quæ naturæ ordine continentur, causas, proprietates, progressúsque perquirere. soláque ueritatis contemplatione contentum esse. huius autem opus dici uolunt, quæ agenda, fugiendá ue sint, consultando discernere. Sensuum uero alios quidẽ intimos, externos alios uocãt. Intimos (ut uult Auerois peripateticorum interpretum acutissimus) quatuor in species diuidunt, quorum primus omnes, quæ per externos quinque sensus hauriuntur imagines colligat, atque percipiat, obídque cõmunem sẽsum appellant. Altera deinde uis imaginandi ab iis nuncupata est, cuius officium sit, cum ipsa nihil persentiat imagines, quæ à prioribus sensibus acceptæ sunt, retinere, eásque tertiæ sentiendi naturæ, quã illi phantasiam, existimandíque, ac cogitandi uim dicunt, afferre. cuius opus esse arbitrantur, ut iis acceptis imaginibus, quid, aut quale sit id, cuius illæ imagines sint, iudicet, atque percipiat, eáque ipsa, quæ discreuerit, siue coniunxerit, seu conceperit iudicando, postremæ cerebri ipsius, sensúsque particulæ, quam memoriam dicunt, seruanda commendet. Sensus uero illos externos

ternos

ternos qui ad id, quod quærimus magis ualent, quinque in species, quæ cunctis notæ sunt, diuidunt, eósque sic inuicem sese habere putent, ut qui eminentiorem corporis locum possident, puriores simplicioréſque sint. Reliqui crassiores. Ideóque uisum auditu, hunc odoratu. odorandi uero uim gustu, hunc denique tactu puriorem uideri. Nam ad uisum lux, atque colores, Ad aures soni Ad nares odores. Sapores ad gustum. soliditas uero, ac mollicies, calórque, & frigus ad tangendi uim pertinent, Quapropter quo lux, colórque sono, sonus odoribus, hi uero sapore. Sapores autem iis, quæ tactui subiiciuntur puriores existunt, eo uisus auditui. hic narium sensui. Sensus hic gustui, gustus denique tactui, puritate, dignitatéque præstant, His autem quinque uiribus sentiendi, quinque pariter in corpore (ut illi uocant) organa atque subiecta, & quasi fundamenta quædam attribuuntur. Nec aliud quicquam hæc esse uidentur, nisi corporis quædam affectiones, quas alii dispositiones, alii qualitates, non nulli complexiones nominant, quæ elementorum uaria commixtione diuersis in partibus corporis diuersæ nascuntur, ac sunt diuersorum quoq; sensuum fundamenta. Alia nanque corporis affectio est, qua uidendi potestas sustinetur, ac uiget. Alia uero qua audiendi, idémque est de reliquis omnibus iudicandum præter has quinque seu affectiones, siue subiecta, quinque pariter instrumenta, solidioráque corporis mēbra, quibus tum sensui, tum etiam affectiones ipse inhæreant, uelut receptacula quædam adinuenta, constitutáque sunt. oculi nanque uasculorum instar affectionem uímque uidendi recipiunt. cæteráque, ut perspicuum est, corporis membra certo quodam ordine cæteris qualitatibus, ac sensibus assignantur. His præterea membris, instrumentísque proprii quidam motus, qui cuiusque affectum intimum demonstrare uidentur, innati sunt, Itaque in ipsis animi perturbationibus, modo rubescere, modo pallescere, & alias quidem contrahi, ac rigere, alias uero diffluere, & quasi liquescere cernimus. ¶ Ad hæc omnia, quæ longo iam ordine dinumerauimus uoluptatem, ita pertinere Aristoteles arbitratur, ut in ea mente, quam contemplatiuam appellat, perfecta quædam atque absoluta uoluptas insit. In cæteris deinde hominis partibus gradatim degeneret. Nam septem (ut putat) de causis, prima illa uoluptas, altera, quæ in actiua mente ponitur, uoluptate perfectior esse uidetur. ¶ Omnis enim, quæ ex ueritatis inda

gatione contemplationéque suscipitur uoluptas honesta est, ac laude dignissima. Cum uero mens altera de rebus agendis fugiendísque deliberat, gaudétque eiusmodi rerum electione, non omnis tamen uoluptas illa laudari solet, Quæ ex his consiliis actionibúsque, quæ legibus optimis aduersantur, prouenit, merito uituperatur. ueluti si mens consilio contra patriæ, parentúmque salutem. contráque ius suscepto gaudeat. cum honestis actionibus delectatur, uoluptas honesta est. cum uero mediis, illa quoque est media, quo fit, ut prima in mēte. unum duntaxat gaudii genus. ídque laude dignum existat. In altera uero tria (ut diximus) genera. honestum, turpe ac medium reperiantur. ℂIlla quoque ratio, qua ille in decimo de moribus utitur, non parum ad id, quo deagimus ualet. diutius enim contemplari nos inquit, quam aliud quid uis agere posse. cúmque ueritatis inquisitio firmior, stabiliórque, quam quodlibet agendi officium sit, necesse est eam quoque, quæ ex illa prouenit uoluptatem stabiliorem, ac perfectiorem existere. ℂAdde quod sapientis uita contemplatióque pauciorum quam ciuilis indiget. quapropter illius uoluptas. cum ipsa quoque paucis minimísque contenta sit, proculdubio magis ex se ipsa sufficiet, ac perfectior iudicabitur. ℂEst prætera pars ea mentis, cui naturæ contemplationem tribuimus, altera, ut nemo, utique negaret, perfectior, proptereaque præstantiorem cæteris omnibus uoluptatem affert. ℂCumque actiuæ mentis motus agitatióq; ad aliud quoddam, aut eligendum, aut reiiciendum feratur. primæ uero mentis contemplatio se ipsa contenta sit, nec aliud omnino quicquam præter seipsa desideret, necessaria ratione conficitur. uoluptatem, quæ contemplationi propria est, sui duntaxat gratia desiderari. Alteram uero aliud præter se quiddam uelut finem expetere, atque iccirco primam illam admodum præstantiorem iudicandam esse. ℂAccedit ad hæc, quod prima cuiusque pars atque perfectior, totius quasi uicem appellationémque gerit, ex quo sequitur, ut cum hominum quisque pluribus ex partibus constitutus sit, ea tamen, quæ contemplationi deputata est, quia cæteris dignitate præstet integram pene naturam hominis complectatur. eáque maxime homo, ut Aristotéles inquit, existat, quamobrem, & illius actio nobis præcipue congruit, atque ineffabilem continet uoluptatem, quæ enim natura cognatiora sunt, maiorem utique uoluptatem afferre solent.

ℂPostrema

¶Postrema uero Aristotelis argumētatio probat, propriam immortalium deorum operationem in sola contemplatione consistere. ideóque neque quicquam in nobis præter primam (ut dixim⁹) mentem contemplationémque, atque eam, quæ ex illa oritur, uoluptatem, quod deo cognatum sit, inesse uidetur, q̄d si uoluptas huiusmodi, quia sola diis immortalibus conuenit, maxime diuina est, reliquis omnibus uoluptatibus præstantior merito iudicabitur. ¶His igitur argumentationibus, ut contemplādi uoluptatem illi, quæ agendo percipitur, anteponeret, Aristotéles utebatur. uerum ad eas iam, quæ quasi titillant sensus, & ad eos suauitate quadam affluunt, atque illabuntur, deueniamus. Has in duas ab Aristotele species diuisas comperimus, è quibus aliæ quidem naturales, aliæ contra naturam esse uidentur. atque naturales eas uocat, quæ cum naturam reficiant, ab omnibus, aut pluribus appetuntur. eásque pari quoque numero bifariam diuidit, quarum aliæ cunctis animantibus æque cōmunes sunt. aliæ uero singulis pro diuersitate naturæ quodāmodo propriæ, atque cognatæ. nanque quod cibum cuncta, potúmque, ac ueneris usum expetunt, cōmunis naturalísque libidinis, ac uoluptatis est proprium, quod autem singula pro naturæ diuersitate singulis, certísque rebus uarie delectantur, aliísque alia gratiora contingunt, id naturali quidē, attamen propriæ uoluptati competit. nam cum id uoluptarium cuique, quod eius naturæ congruit, uideatur. diuersæ'que sint diuersorum animantium affectiones, atque naturæ. necesse est, differentibus animalibus ea quoque, quæ congruant discrepare. Atque iccirco certam, & quasi propriam singulis animantibus cupiditatem (ut inquit Heraclitus) uoluptatémque competere. Delectat enim quenque, quod naturæ suæ sit aptum, trahit sua quenque uoluptas. Atque hæ sunt, quas naturales appellat. contra naturam uero eas esse uult, à quibus uniuersum penè hominū genus abhorret. eásque in tria diuidit genera Alias enim flagitiosa quadam corrupáque natura, alias consuetudine pessima. non nullas morbis, aduersísque casibus euenire. peruersitate uero naturæ contigisse scribit Aristotéles, ut mulier quædam prægnantium uiscera rescindere, puerósque uorare ardentissime niteretur, uel quod de efferatis quibusdam gentibus circa pontum ferunt. Alios enim crudis, alios humanis carnibus delectari. non nullos tradere natos inuicem, ut in conuiuiis comedantur. Trogoditas uero, serpentinis carnibus uesci. Diuturna quoque cō suetudine plerísque contingit, ut pilorum euulsione, aut unguium esu

delectentur. Sæpe etiam, aut animi, aut corporis morbis id euenit, ut ille, qui matrem immolauit, comedítque, & qui patris, ac filiæ carnibus, ut uesceretur utrunque decoxit, quíque conserui iecur ardenter concupiuit, eóque interfecto summa cum uoluptate uorauit. Nos quoque uidimus certo corporis morbo affectos, alios quidem lapillos, alios gypsum, non nullos terram, quosdam carbones, alios calcem, ut prægnantibus sæpe accidit, dentibus auidissime terere. Tria hæc contra naturam genera uoluptatum, non humani. sed ferini immanísque esse putat ingenii, unde eiusmodi uoluptates, in eo, qui de moribus inscribitur septimus, immanes appellat. ¶ Ex his, quæ hactenus numerauimus, tria esse uidentur apud Aristotelem genera uoluptatum. prima quidem in contemplatione, altera uero in consultatione, atque actione uersatur, & utræque sane in mente, sed diuerso quodam (ut diximus) modo consistunt, tertiam deinde in sensibus posuimus, eámque in duas distribuimus species, naturalem scilicet, & contra naturam. naturalium uero alteram communem, alteram propriam nuncupamus. immanium præterea unam corrupta, flagitiosáque natura, alteram uitiosa consuetudine, tertiam morbis contingere. primam igitur, quæ ex contemplatione nascitur uoluptatem, quod deo simillima sit, quódque non, ut homines, sed ut dii sumus, nobis contingat, diuinam uocitat. eam uero, quæ actiuæ mentis est propria, honestam sane, non tamen diuinam nominat. est enim honestas non ipsa quidem diuinitas. sed perfectum quoddam diuinitatis simulacrum, atque imago. unde secunda mens, atque uoluptas à prima degenerat, quod primæ diuinitas, alteri uero diuinitatis simulacrum tribuatur. Quæ autem corpus deliniunt uoluptates, nec diuinitatis amplius, nihilóque magis honestatis participes esse queunt. quippe cum honestas solius mentis decor, pulchritudo, atque ornatus existat. atqui is ornatus partiúmque omnium conuenientia in mentis habitu honestas, in affectibus moderatio, in actionibus modestia, in operibus ordo. in corpore forma à plerísque platonicis appellatur, habent tamen & ipsæ, quæ sensus mouent uoluptates exiguam quandam honestatis imaginem, Quæ enim ex iis mentis rationísque legibus obsequuntur, ob eámque causam moderatæ fiunt, ob hanc ipsam moderationem honesti, atque decori naturam imitari uidentur. cúmque honesti appellatione haud omnino dignæ sint, boni uocabulo ab Aristotelicis appellantur. atquæ effrenatiores,

minusque

minuſque rationis participes ſunt, eas nec diuinas, nec honeſtas, nec denique bonas, ſed uituperatione potius dignas, ac malas eſſe cenſet. cúmque non adeo modum exceſſerint, ut ab hominum moribus ingenióque abhorrere penitus uideantur, uitioſas quidem, humanas tamen uoluptates nominat, eáſque in duas diſtribuit partes, alias enim appetitionem duntaxat corrumpere, ut qui his afficitur, appetat pro fecto præter rationem, & agat, neque id tamen conſulto efficiat, nec agendum extra perturbationem conſtitutus exiſtimet, ſed quodam deinde ardore libidinis excreſcente contra id, quod recta ante mens elegerat, inclinetur, atque trahatur. eiuſmodi uero incontinentis animi uoluptates eſſe putat, alias uero non modo appetitionem, uerum etiam mentis iudicium deprauare. ut & contra quam deceat concupiſcat, & id ipſum agendum bonúmque mens iudicet, conſultóque eligat, pro uiribus uoluptati corporis indulgere, eáſque, quæ ſic mentem occæcant intemperantis hominis uoluptates eſſe probat. Omnes tamen, quas hactenus in ſenſibus poſuimus humanæ uidentur, At uero cum ab hominum conſuetudine ingenióque alienæ uoluptates homini cuipiam, uel peſſime nato, atque educato, uel morbis extra ſepoſito dominantur, quoniam beſtiarum potius, quam humani ingenii propriæ ſint, ſeruiles, atq; immanes appellat, Sed hæ omnes, quas ſenſus nobis porrigunt uoluptates, in quinque ueluti gradus, pro numero quoque ſenſuum ab ariſtotelicis digeruntur, atque eas eundem, quem & ipſi ſenſus ordinem tenere cenſent, ut uidendi uoluptas, illa, quam aures præſtant, purior, ac dignior ſit. aliæ'que ſimiliter aliis eodem ordine puritate dignitatéque præſtent.

Caput. viiii. Voluptates auditus, atque uiſus, excellentiores ſunt cæteris ſenſuũ uoluptatibus, Ité de omnibus ſenſibus, & inſtruméntis eorũ.

e St autem ratio quædam optima à Platonicorum principibus adinuenta, qua oculorum, atque aurium uoluptates, cæteris, quas corpus offert, omnibus præferũt, ſoni quippe, & hæ q̃ oculis cernunt̃ figuræ, optima quadã atq; aptiſſima partiũ cóiunctione conficiuntur. Id aũt abſq; proportione fieri nequit, nec abſque ordĩe eſt ulla proportio. Ordo autem maxĩe rationis eſt proprius, quo fit ut in pleriſque ſonis, figuríſq;, qb' ille cópoſitionis ordo inſit, ueſtigiũ quoddam rationis ineſſe uideatur, quæ quidem rationis imago in cantuum, uocúmque numeris, harmonia. in partium uero membrorúmque conuenientia, pulchritudo à platonicis nũcupatur, quo efficitur, ut hæc

non modo auribus, atque oculis blandiantur, sed mentem quoque rationémque his ipsis, quæ in se continent rationis uestigiis moueant. cúmque maximam cum mente naturæ cognationem habeant, occupant eam penitus, rapiúntque, ac ineffabili quadam complent animũ uoluptate, atque iis duabus imaginibus uoluptatibúsque duæ quoque furoris diuini species, ut in libello de diuino furore latius disputauimus oriuntur. ℭ At uero odores, sapores, calidum, ac frigus, cæteráque eiusmodi, quæ ad olfactum, gustum, tactúmque pertinent, nec harmoniam, nec proportionem, neque ordinem. multóque minus similitudinem aliquam rationis habere, aut præ se ferre uidentur. Itaque sensuum duntaxat corporísque naturam permulcent. menti uero haud nullo modo, aut uix congruunt. Propteréaque, quæ ex his proficiscuntur uoluptates, nec rationis, nec dignitatis quicquã possident, nec aliquod menti (ut ita dixerim) pabulum afferunt. ℭ Accedit ad ea de quibus pauloante peripatetici disputabant, quod sentiendi uis, quo crassior est, eo pluribus animantibus competit. Vnde non omnibus uiuendi, aut audiendi potestas à natura tributa est Pluribus, odorandi, gustandi forte omnibus. tangendi denique, quod omnibus animalibus insit, nemo utique dubitaret Eodem quoque modo horum sese uoluptates habebunt, ut aliæ quidem aliis cõmuniores, uilioréſque iudicentur. uerum ex omnibus eas, quæ in gustu, tactúque positæ sunt, cõmunissimas, atque uilissimas esse constat, quapropter eas Aristotéles ferinas, seruiles, absurdas esse dicit. Plato incontinentissimas atque furiosissimas. Hippocrates autem (ut superius diximus) ex illis alteram comitiali morbo similem iudicauit. Nec uero illud parum ualet, quod omnes petié, qui circa mores philosophentur, eos, qui in his duabus uoluptatibus modum excesserint, incontinentes, aut intemperantes dici uolunt. At circa reliquas uoluptates, quod magis admodum liberales sint, neque incontinentiam neque intemperantiam posuerunt. ℭ Hactenus tria, quibus uolupras tribuitur, mentem uidelicet contemplatiuam, atque actiuam, sensúsque retulimus, At uero post sentiendi uires, affectiones ipsæ, membráque corporis, quæ sensibus subiacent disponuntur, quæ cum nec delectationem, nec molestiam per se ipsa percipiant. Ipsis tamen motibus concitationibúsque corporeis, quibus aut iocunditas, aut dolor infertur sensibus, subiiciuntur Vnde fit, ut ipsa quoque membra uoluptatis intimæ uestigia quædam tenere uideantur. Atque hanc ipsam uiscerum, partiúmque corporis agitationem, quæ intra

gaudendum

gaudendum dolendúmque fit, plerique philosophorum ueterum uoluptatem, ac dolorem appellauerunt. Alii uero ipsam naturæ manifestam sensibus refectionem, uoluptatem eius autem, quod naturæ proprium est, resolutionem, immutionémque dolorem esse censuerunt. Cæterum præter has intimas motiones externi quidam gestus, qui occultarum affectionum signa præbeant, subsequuntur, nec defuerunt, qui ea ipsa signa uoluptatis, dolorísque nomine nuncuparent. Sed huius opusculi breuitas exigere uidetur, ut Aristotelicæ disputationi finem imponamus. ídque iam fiet, si hoc prius admonuerimus, ut quotiens in hac ipsa disputatione uoluptas à nobis in mente posita est, intelligatur in ea mentis parte, quæ appetit, & uult quippiam poni. mentis enim pars una cogitat, considerátque, altera meminit. tertia uult, & si aliter diuidi queat, hæc tamen ad præsens sufficient. Nec est aliud quicquam mentis uoluptas, nisi illa ipsa perfecta, gratique assensio, qua uoluntas in eo, quod mens considerat, utpote familiari, ac sibi proprio penitus conquiescit.

Caput decimum. Opiniones stoicorum, aliorúmque, de uoluptate, omnibusque affectibus.

H Aec igitur ad Aristotelis sententiam satis esse debent, Ad stoicos deueniamus, Stoici igitur quorum princeps Zeno extitit, gaudium non secus, ac Plato definiunt, uoluptatis uero, ac lætitiæ nomen confundunt inuicem sæpius, atque idem utroque nomine disputando designant. Cum enim ita mouemur, ut in bono simus aliquo, dupliciter id contingere putant. Nam cum ratione mouetur animus placide, atque constanter id gaudium dici uolunt. cum uero effuse inaniterque exultat, lætitiam gestiétem uoluptatémque nuncupant. quam ita definiunt irrationalem animi elationem existimantis magno quodam bono se frui. quanquam Cicero secundo de finibus iis nominibus ita nos latine uti uult, ut gaudium, lætitiáque sola in mente consistant, uoluptas uero cum sensibus præcipue tribuatur, ad mentem quoque transferri possit. Esse lætitiam mentis elationem existimantis se magno bono frui, gaudium uero rationalem mentis elationem, uoluptatem esse illam, quæ sensibus percipitur, suauitatem eámque ad mentem quoque transferri posse, atque eam semper i mente esse uituperandá.

Hæc ille cum de philoſophia diſputat, cúmque harum rerum differentiam exprimit. Reliquis uero in locis uoluptatis nomen, & pro gaudio, & pro lætitia ſæpius ponit. ℭ Ariſtotéles autem à Cicerone, ac ſtoicis plurimum diſſentire uidetur, cum nec gaudium neque uoluptatem aliquam læntiam dici uelit. Nam cum in eo, qui de moribus ſecundus inſcribitur, affectus dinumeraret, lætitiam interpoſuit. Adiecit deinde eos eſſe affectus, quos uoluptas, aut moleſtia ſequitur. quo fit, ut uoluptas apud Ariſtotelem affectus eſſe non poſſit, alioquin falſum eſſe, quod Paulo ante dixerat neceſſe eſt. Nam cum uoluptas ſe ipſam ſequi nequeat. qui eam affectum uocauerit, is uoluptatem omnes affectus ſequi, quod poſuerat Ariſtotéles, negare uidebitur, Præterea, cum in eodem ſecundo affectus animi motus appellauerit, In decimo uero uoluminis eiuſdem uoluptatem nullo pacto motum uocandam eſſe demonſtret, quis non intelligat Ariſtotelem eam eſſe affectum penitus negauiſſe? Cum ergo uoluptas huius ſententia, neque motus, neque affectus ſit, Læntiam uero affectum eſſe uoluerit, neceſſaria ratione concluditur, uoluptatem atque lætitiam inter ſe admodum diſcrepare. Nec uero lætitia apud peripateticos talis eſt, ut animo dum bono præſenti fruitur, adſit. eſſe nanque illam animi motum, nemo inter peripateticos dubitat. Et enim affectus, cum appetitus paſſiones quædam ab iis definiantur, paſſio uero eorundem opinione fluxus, motúſque exiſtat, motiones erunt. Itaque & lætitia affectus exiſtens, neceſſario motus eſſe uidebitur. Animus autem id iam quod cupierat conſecutus, non amplius mouetur quidem, ſed ceſſat concitatio omnis appetendi, atque in eo, quod adeptus eſt bono ſuauiſſime requieſcit, quo circa ab appetitu dum fruitur affectus, omnes qui circa id ipſum, quod adeptus eſt, uerſantur, amouere oportet. Ergo & ab illo cum bono aliquo fruetur, lætitiam amouebimus. ℭ Quid ſit ergo lætitia, quærat forte quiſpiam, ſi nec uoluptas, nec gaudium eſt, nec in appetitu dum fruitur præſenti bono conſiſtit, & ſi id non ſatis ab Ariſtotelicis explicatum fuerit, in hunc tamen modũ arbitror me haud quaquam abſurde Ariſtotelem interpretaturum. Cum nobis quippiam, quod bonum appareat, obiectum eſt, id primum iudicat animus capiendum, tum appetitus ad id ipſum, quod iudicatum fuerit inclinatur, quam cupiditatem, ſeu libidinem dicimus.

Deinde

Deinde inquirit animus ipse secum, possit ne facile quod cupiat adipisci, quam curam, solicitudinémque uocamus, quod si minus consequi se posse comperiat, tum hæc ipsa opinio diffidentia dicitur, quam sequitur desperatio. idest cum non amplius expectat se eo, quod cupiat, facile fruiturum Oritur hinc tristitia. idest desperantis, diffidentisque animi depressio, atque abiectio. quã quam hæc in uultu non minus, quam in animo ab iis, quibus latine loquendi cura est ponitur Sin autem crediderit quis se id, quod cupit, facile consecuturum, hæc ipsa fides confidentia nuncupatur. Spes deinde confidẽtiam sequitur, idest futuri boni firma, ac facilis expectatio. Nascitur hinc lætitia erectio quædam atque elatio animi sperantis se absque ulla dubitatione, quod petierit, possessurum. Et enim certa confidentia, spésque firmissima, & ipsius, quod speramus uehemens consideratio id ipsum, quod penitus ita animo representãt, ut non multum absit, quin id omnino præsens esse uideatur. Quo efficitur, ut quiddam uoluptati simillimum, ex hac ipsa spe, & cogitatione nascatur, eámque ipse lætitiam Aristotelem uocauisse arbitror imaginem quandam futuræ uoluptatis, ac speciem. quam Lucretius epicureus guttam ueneris appellauit, quod sit exigua quædam, ac leuis amatæ rei perceptio. uoluptas uero perfecta absolutáque rei desideratæ (ut Platonice loquar) fruitio. Quapropter, & idem ipse Lucretius in quarto de natura rerum libro cum de hac prima gutta ueneris loqueretur, ait

Nanque uoluptatem præsagit muta cupido.
Hinc uenus est nobis, hinc autem est nomen amoris
Hinc illa te primum ueneris dulcedinis in cor
Stillauit gutta, & successit feruida cura.

Id est cum ipsa cupido, quam amorem uenereum nominamus, muta idest, ad huc latens, atque intimo motu, se cum ipsa (ut ita dicam) cõsiderans ob ipsam spem, ac confidentiam præsentit, ac uelut prægustat futuram uoluptatem, In ea statim prima illa gutta ueneris oritur, quam lætitiam nominamus. Sit igitur apud peripateticos lætitia suauis quædam futuræ uoluptatis ex ipsa spe nata præsensio, & qualis est in appetitu uoluptas, dum fruitur, talis in eodem quoque dum sperat, lætitia. Atque hæc est de huiusmodi nominibus, lætitia, gaudio, uoluptate inter Platonẽ, Aristotelẽ. Zenonẽ, & Marcum Tulliũ controuersia. ¶ Sed utanẽ suis, ut placet, nominibꝰ, nos ad stoicos redeamus.

Est autem perturbatio (ut stoicis placet) auersa à recta ratione contra naturam animi cómotio, eámque ab opinione nasci putant. Nã simul ut obiecta cuiuspiam species est, Id aut malum pestiferúmque, aut bonum animus opinatur. Ex hac autem opinione quatuor animi perturbationes proficiscuntur. Nam quæ nobis obiiciuntur, seu mala illa quidem, seu bona sint, aut futura, aut præsentia esse uidétur. Quod si mala quædam futura animus cogitauerit, ab his statim declinare conatur. Quæ declinatio si cum ratione fiat, cautio appellatur, eáque nec perturbatio est, nec à sapientis animo aliena. Quæ autem sine ratione, & cum exanimatione humili atque fracta, nominatur metus. Est autem metus à ratione auersa declinatio, siue futuri mali sollicita expectatio. Cum uero iam illud, quod malum uidetur, impendet, præsentiáque animum afficit, ea perturbatio, quam siue ægritudinem, seu dolorem nominant, oritur. ægritudo uero est animi aduersante ratione contractio, præsentis autem mali sapientis affectio nulla est. At cum species cuiuspiam, quod futurum bonum appareat, offertur ad id adipiscendum, impellit (ut stoice loquar) ipsa opinio. Id cum constanter, prudentérque fit, eiusmodi appetitionem appellamus uoluntatem, eam illi putant in solo esse sapiente, nec ullo modo perturbationem dici debere. quam sic definiunt, uoluntas est, quæ quid cum ratione desiderat. quæ uero ratione aduersa incitata est, uehementius ea libido est, uel cupiditas effrenata, quæ in omnibus stultis inuenitur. At cum ita mouemur, ut bono fruamur aliquo duobus id modis contingit. nam aut grauiter & tranquille mouetur animus, ídque gaudium uocitant. Cum autem leuiter effuséque gestit. tum illud lætitiam gestientem, uoluptatémque nominant, quam cum definierint irrationalem, & gestientem animi elationem existimantis se magno bono frui, Cum illis peripateticis, quorum opinionem superius, cum de aristotele loqueremur, secundo loco retulimus consenserunt, utrique enim in hoc congruunt, ut uoluptas sit ipsa animi elatio existimantis se maximum quiddam bonum consecutum.

¶Diuidunt autem stoici uoluptatem in partes plures. nam quinque in sensibus, quatuor in mente, dum sensibus assentitur esse censuerunt. quæ sensus mouent nec distincta nomina, neque propria apud stoicos babent præter eam, quæ auditu percipitur, banc siquidem delectationem illi uocant, atque ita definiunt Delectatio est uoluptas suauitate auditus animum deliniens, reliquæ uero cæteris sensibus blandiuntur,

uerum

uerum præter eas, quibus corpus afficitur, quatuor adinuentæ sunt, quæ in mente quoque, postquã ab appetitione deprauata est comperiuntur. Hæ uero sunt oblectatio, effusio, iactatio, maliuolentia. Est autem oblectatio animi inclinatio ad uoluptatem emolliens. Neque hanc quicquã aliud esse arbitror, nisi ipsam mentis mollitiem, atque assensionem, qua illi, quam sensus porrigunt suauitati libentissime iungitur, consentit, paret, atque obsequitur. effusionem uero definiũt uirtutis animi remissionem, ac dissolutionem. Nec enim solum mens ipsa mollitie quadam, ut sensuum uoluptatibus pareat, inclinatur, & trahitur, quod per oblectationem fieri diximus Verum etiam quod maius est, omnis mentis nostræ uis, omnisque intentio præsentis boni dulcedine deliquescit, ac diffluit. seséque ad id fruendum effert, penitusque diffundit. Hanc igitur stoici nominãt (ut arbitror) effusionem. Sequitur deinde iactatio, uoluptas gestiens, & se efferens insolentius. Hic quoque mentis est morbus, cũ ci⁹, quod bonum apparet, possessione exultat, & inaniter gloriatur. Maliuolentia uero est uoluptas ex malo alteri⁹ sine emolumẽto suo. Nam cum ob utilitatem propriam alterius malo quis afficitur uoluptate, uidetur potius beniuolentia in se, quam ulla in alios maliuolentia hoc perpeti. Quapropter merito particula in, definiendo illa adiuncta est sine emolumento suo.

Caput xi. Cyrenaici de uoluptate, ꝙ sit finis.

h Aec igitur de stoicorum sententia dicta sufficiant. Cyrenaicos iam philosophos audiamus, qui ab Aristippo Socratis discipulo fluxerunt. Cyrenaici duas posuerunt perturbationes. dolorem, & uoluptatem hanc lenem motum, illam uero motum asperum appellantes nihil differre à uoluptate uoluptatem, neque plus altera mulcere alteram. atque hanc quidem omnes animantes adsciscere, illum autem aspernari. uoluptatem uero corporis intelligunt, quam & finem esse dicunt, non eam, quæ in statu sit, & in doloris priuatione consistit, & ueluti à perturbatione quietem agit, quam suscepit Epicurus, finemque constituit. testimonio putant esse nobis finem haberi uoluptatem quod à pueris hanc nobis natura conciliauerit, etiam absque iudicio rationis, cum animi iudicium, nec consuetudine aliqua deprauatum est, nec opinione informatum, quo fit ut solo naturæ instinctu uoluptatem summum bonum existimare uideamur. Cùm que illa fruimur, nihil aliud præter eam inquirimus, quasi expeten-

dotum omnium, ultimum extremum, summum, ac finis existat, neque est quicquam, quod æque ac dolorem naturaliter fugiamus. itaque uoluptatem maxime omnium expetimus. uoluptatem præterea bonam eẽ etiam si à turpissimis rebus proueniat. & si. n. fœda sit, uoluptatẽ tamen per se ipsam esse eligendam, bonúmq; existimandam, porro illa doloris abiectio, quam tuetur epicurus eis non uidetur uoluptas esse, neque priuatio uoluptatis dolor, utraq; enim esse in metu constituta, neque tamen corporis solum esse uoluptates, uerum animi etiam, quæ. s. ex prætentarum rerum recordatione, uel spe futurorum bonorum, uel disciplinarum studiis percipiuntur. Longe tamen esse præstantiores corporis, q̃ animi uoluptates. Deterioresque corporis dolores, q̃ animi uirtutes uero & omnino quicquid aliud præter uoluptatem sit eius gratia bonum, & expetendum esse. Et quæcũque mala uidentur doloris causa mala, fugiendáque uideri. Solam profecto uoluptatem propter se bonam, atque expetendam, dolorem uero propter se malum, ac reiiciendum. uoluptatem quoque & dolorem ex assensione, & compassione animi ad corpus contingere. Corpus nãq; uariis diuersisque motibus agitari. his uero si lenes, blandiq; sint, assentiri animum atq; id esse uoluptatem. Sin autem asperiori quadam corp⁹ passione pulsetur, contrahi animum, & compati, atque dolere, Quamobrem in hac doloris uoluptatisq; definitione, cum plerisq; platonicorum, peripateticorúmq; consentiunt Dissentiunt tamen cæteris non nullis in rebus, ut ex iis, quæ retulimus esse potest perspicuum, & eo insuper, quod nec suaue quicq̃, nam nec insuaue opinabantur. cæterum cuius uis rei, uel nouitate, uel uarietate, uel satietate letari alios, alios angi,

Caput. xii. Opinio eudoxi ꝙ uoluptas sit summum bonum.

Adem ferme est Eudoxi Architæ auditoris sententia. iis enim
e quas ponam rationib⁹ uoluptatem summũ bonum probat.
quod expetendum est inquit id bonum uidetur, Quod uero magis expetitur melius, Quod deniq; maxime id maximũ, ac summũ esse bonum, nemo utiq; dubitaret. Voluptatem uero præ cæteris expeti, é duobus patere arbitratur. Nam nihil est ex omnibus, quod uehementius, ardentiúsq;, q̃ uoluptatem uiuentia concupiscant, Nec bonum est aliquod præter eam, quod ab omnibus expetatur. Voluptatem quippe non solum homines, uerum cætera quoq; animalia omnia, infãtes præterea statim, ut nati sunt. Iuuenes deinde, ac senes affectant. Nihil autem

è cæteris

è cæteris bonis,quod ab iis omnibus appetatur reperiri pōt.Item ꝙ eſt ſecundum naturam maxime, ſummum id eſſe bonum nemo uel indoctus negaret. uoluptatem uero potiſſimum naturæ congruere,ex his patebit, quod bac gignantur animantes, ipſique adeo generationi neceſſaria ſit, ut plerique ueterum philoſophorum plantas quoq; inuicem utriuſque ſexus commiſtione coire ,ac per uoluptatem gignere , ſurculóſque emittere diſputauerint, quódque eam uiuentia uix in lucem edita eueſtigio concupiſcant ante,quam,ant aliud quicquam appetant, aut conſilio aliquo id, quod quærunt eligere ualeant, uoluptatis præterea illecebris ab ipſo nutricis lacte, per omnem uitam nutrimur, educamur, atque augemur, huius delitiis erudimur, huius in gremio uitam agimus, hæc cunctis ſenſibus innata eſt, ac uelut eſca omnia uitæ neceſſaria perficiuntur officia,neque enim,aut quæ peſtifera ſunt expellimus, aut quæ utilia ſine uoluptate conſequimur . quapropter maxime naturæ congruere,ac generi noſtro familiariſſima(ut Ariſtotéles inquit)eſſe uidetur. ¶Præterea bonum, quo latius eſt,eo diuinius eſt exiſtimandum, cúmque uoluptas omnibus animantibus competat, cunctíſque bonis immiſta ſit. quis eam dubitet latiſſime patere,& ubique diffundi, nec ulla ſane uirtus eſt, quæ cæteris omnibus uirtutibus inſit, aut cunctis animalibus natura conueniat.uoluptas autem omnibus uirtutibus immiſta eſt, nec ulla omnino uirtutum abſque uoluptate inueniri poteſt. Ipſa uero uoluptas abſque uirtute in pluribus reperitur , nec eſſe poteſt ulla boni ſine uoluptate poſſeſſio, ex quibus concluditur eam cunctis bonis infuſam, propter eáque ampliſſimam , optimámque exiſtere.

¶Inſuper nihil eſt præter uoluptatem, quod non ob aliud quiddam expectamus. Immo quod maius uidetur obeam ipſam reliqua omnia concupiſcimus, nec enim aliam ob cauſam ullam, quod bonum eſt affectamus, niſi ut eo tandem , ſi fieri ullo modo poteſt,acquiſito fruamur, fruitionis ergo (ut ita loquar)gratia bona omnia perquiruntur, uoluptas autem , cum nihil aliud ſit, niſi ſuauiſſima quædam acquiſiti iam boni fruitio,quis neget,eius gratia bona reliqua deſiderari, nec ullus eſt, qui boni quippiam appetat, niſi, ut id ipſum pro uiribus conſequatur, nec conſequi uult, niſi ut poſſideat, atque in eo ſuauiſſime requieſcat, ſuauis autem illa quies, ſiue quietis illa ſuauitas, qua bonum iam nacti perfruimur. uoluptas ab omnibus penè philoſophantibus nominata eſt, eiúſque gratia ut probauimus,

&

bona omnia desiderantur, nec ulli uoluptas utiquam potest contingere, nisi prius, quod cupierit, bonum consecutus sit, quo fit, ut uoluptas bonorum adeptionem sequatur. cúmque id, quod aliud necessario sequitur, eius quoque finis existat, necesse est uoluptatem cũ profecto finem, cuius gratia bona omnia petamus, existere. duo sunt igitur in Aristippi, eudoxíque disputatione præcipua, quod uidelicet uoluptas corporis potior sit, quam animi quódque in ipsa corporis suaui commotione omnis beatudo consistat.

Caput. xiii. Rationes Aristotelis contra Aristippum, & Eudoxum de uoluptate, ꝓbant uoluptatẽ mentis ponorẽ esse corporis uoluptate.

a T Aristoteles aduersus utramque sententiam rationes uerissimas probatissimásque contexit. In primísque pluribus rationibus potiorem esse animi, quam corporis uoluptatẽ demonstrat. ℂEx omnibus enim corporis uoluptatibus uehemẽtissimæ sunt, quæ tangendo, ac gustando percipiuntur. harum uero ea natura est, ut absque indigentia, aut nullo modo, aut certe uix corpus mouere possint unde Socrates cibi condimentum famem esse dicebat, potionis, sitim. omnis autẽ indigentia, cum naturæ inimica sit, dolorem affert, Cúmque eiusmodi uoluptates sine indigentia fieri nequeant, necesse est doloris semper participes esse. proptereáque nec íntegras, neque puras haberi, præsertim cum pœnitentiam, facietatem, morbósque pariant. animi uero uoluptas nullam penitus egestatem mistã habet, ob eámque causam nec doloris est particeps, nec ulla facietate, aut molestia mentem afficit. ℂQuid? quod sensuum delectationes, quo magis, atque audius hauriuntur, eo citius in contrarium recidunt mentis uero gaudium, quo magis quæritur, eo maius perfectiúsque habetur.

ℂPræterea uoluptatis causæ, ac uelut principia, duo sunt, ipsa uidelicet animæ uis, quæ motum eiusmodi recipit, ídque insuper, quod extrinsecus nobis obiicitur, illud quidem uoluptatis subiectum, hoc obiectum nominant suauitans corporeæ subiectum est sensus, obiectum uero, corporis qualitas, atque natura, quam sensibus haustæ species offerunt. eius autem, quo animus fruitur, gaudii subiectum quidem mens, obiectũ, res incoeporea, simplex, absoluta, æterna, ueritásque existit. quo igitur huius, quam superioris illius uoluptatis prĩcipia diuiniora sunt, eo hæc est, quam illa, perfectior. ℂEt (ut disputat auicenna) sensus rerum, seu superficies, siue proprietates quasdam extrinsecus attingunt,

nec rebus

nec rebus ipsis, sed earum potius imaginibus copulantur. mens autem intimam atque absolutam naturam eius, quod obiectum est, inspicit, atque ita cum eo, quod considerat copulatur, ut uel è duobus unum (ut uult Auerrois) fiat, uel (ut Aurelius augustinus iquit) indissolubili connexione cohæreant, qua comprehensione, coniunctionéque maior admodum menti, quam sensibus, qui id assequi nequeunt, uoluptas contingit. ¶His adde, q̄ mentis natura una semper, eadémque existit, & iccirco idem sibi semper simile, ac proprium est. ex quo sequitur, huic idem semper esse iocundum, eandémque uoluptatem adesse. Corporis autem natura, aut nunquam eodem in statu permanet (ut Eraclitus, & Plato uolunt) aut breui in multas affectiones transfertur (ut Aristoteles putat) aliasque alia eius qualitas est, quaptopter neque idem omni tempore corpori congruit. quódque nunc secum natura consentire uidetur, statim, aut certe paulopost dissentit, & dissidet, nec illi ob id idē semper est uoluptarium. quibus profecto intelligitur, mentis uoluptatem certam, & stabilem. corporis uero breuem, fluxam, ac fragilē esse. ¶Sēsus item præsentium duntaxat suauitate rerum mouentur, nec ex aliis rebus ullis, nisi corporeis, uoluptatem suscipiunt. mens autem præteritorum memoria, futurorum uero spe, præsentium contemplatione similiter delectatur, nec solum eorum, quæ carent corpore, uerum etiam ipsorum corporum cognitione gaudere potest. ¶ Cúmque animus, pars hominis omnium præstantissima sit, nemini dubium esse potest, quin id, quod menti consentaneum est, homini cognatius similiúsque, quam quod sensibus conuenit, iudicari debeat. quod autem cuique cognatissimum est, idem proculdubio iocundissimum, ex quo intelligitur, animi gaudiū corporis dulcedine, maius ac præstantius esse. ¶Accedit ad hæc, quod animus indiuiduus est, ac simplex. cognitio quoque ueritatis pariter indiuidua. uoluptas ergo mentis, cum ex iis duobus uelut quibusdam causis profluat, simplex esse uidebitur, nec se ipsa minor maior ue fieri posse, quippe cum nec eius principia uarietatem eiusmodi patiantur sensus autem per membra disseminati, distributíque sunt. proptereáque multiplici uarietate concreti, obiecta quoque sensuum nihil aliud esse uidentur præter formas quasdam, qualitatésque corporum, q̄ ex quadam partiū ipsarum conuenientia ꝓficiscūtur, ut figuræ, colores, soni, odores, cæteráq; eiusmōi. cúq; ea ipsa corporū proportio, qua sensus mouentur, proportioni quoq; sensuum consona, ac similis est. asciscūt eā sensus utpote sibi ꝓpriā, familiarḗq;, ac bonā, uoluptatéq;

afficiuntur.cũ uero eiuſmõi corporũ harmonia magis minuſq; ad ſenſuũ harmoniæ ſimilitudinẽ accedere poſſit,cõſequens eſt,ut ſenſus eiuſdẽ quoq; corporis ꝓportione maiorẽ alias,aliaſq; minorẽ ſuſcipiat uoluptatẽ.id aũt in cantibus,ac ſonis intueri licet,eodẽ nãq; tẽporis(ut ita dixerim)momento,eadẽ ipſa,q̃ ex eodẽ quoq; cantu pcipitur delectatio uocibus,mõ ſuauius,mõ abſurdius editis uehemẽtior,remiſſiórq; efficit̃.cũ igit̃ uoluptas animi ſimplex,ĩmutabiliſq; pmaneat,corporis aũt delectatio miſta ſit,ac maior,minórq; fiat,nemo ſanæ mentis illã hac præſtantiorẽ eſſe,pfectiorémq; negabit. ℭPoſtrema uero ad id ipſũ Ariſtotelis argumẽta no ſic patet,quæ pp ſe ipſa expetunt̃(inq̃t)iis,quæ alterius gratia,potiota uident̃.gaudiũ uero mentis,pp ſe ipſum amari,ex eo potiſſime declaratur,ꝙ mens,eiuſq; motio cæteris omnibus,q̃ nobis inſunt,dignitate magnope præſtãt.unde ſeq̃t̃,nihil nobis ĩ eſſe,ad quod illa,uelut ad finẽ aliquẽ referamus,eadémq; ratione,neq; eã,q̃ illis inhæret,uoluptatẽ pp aliud quippiã appetemus. ℭVoluptatẽ uero corporis triũ præcipue rerum cauſa concupiſcimus.hoꝝ ſane unũ eſt,mens.naturæ indigentia reliquũ.poſtremũ dolor intimus,atq; ppetuus.Et.n cũ deteriora ad illa,q̃ potiora ſunt,natura retulerit,ut eſſet inexplicabilis quidã ordo rerum,ac partium inter ſeſe pfecta connexio,neceſſe eſt,corporis quoq; ſẽſus,eorúmque motꝰ ad mentẽ uelut ad dominã,regináimq; referri.ℭDeĩde(ut ſupra etiã diximus)ob eã cauſã tam uehemẽtẽ ſenſibus natura uoluptatẽ ingenuit,ut huius illecebris ad ea,quæ uitæ neceſſaria ſunt cõparanda,ꝓpenſiores efficeremur.id autẽ ex eo maxiẽ patet,ꝙ q̃ diu id,quo natura indiget,in corpus admictimus,huiuſmodi ſuauitate mouemur.poſtq̃ uero omnis naturæ egeſtas expleta eſt,nõmõ nullã amplius uoluptatẽ guſtamus,ſed ꝙ maius eſt,aut pœnitẽtia,aut ſatietate afficimur.Id uero ea de cauſa natura inſtitutũ arbitror,ut quẽadmodũ uoluptate allicimur ad ĩdigentiã depellendã,ſic pœnitẽtia ac ſatietate abſterreamur,nec ultra quam opus ſit,admittentes naturam lædamus. ℭDoloris quoque occulti leniendi cauſa(ut ſeptimo de motibus diſputat Ariſtotéles)iocundum corporis motum,ueluti medicinam quandam appetimus.Neque enim manifeſti modo,uerum etiam occulti quidam,mediíque dolores contingunt.uiolenti quippe motus,qui extrinſecus inferuntur,manifeſtum dolorem efficiunt.Naturales autem,quæ intus fiunt agitationes,tacitum,atque medium.Ineſſe quidem nobis perpetuos arbitratur naturæ ſpiritus,ſenſuum metiſque motus.Nam & continet anima corpus,alitque,& gignit

a mẽbris

à membris præterea corporis ipsius ad membra humorem spiritúmque alterno, ac perpetuo motu transfundit. utitur deinde ad sentiendum corporis instrumentis, sensibus quoque ad contemplandum. Rationabile uero esse uidetur, hos tantos, tam uarios, támque perpetuos motus naturam defatigare, atque occulto quodam (ut ita dixerim) dolore afficere, quem idcirco minus aduertimus, quod hunc à primo ortu dolorem ad extremum usque diem perpetimur. Igitur diuturna consuetudo sensibus eum quodam modo familiarem efficit, ac mentis intentionem dissoluit. Cæterum ab ipsa rerum artifice, ac magistra natura institutum est, ut quod diuturna illa consuetudo delenit, ne ob eam negligentiam animal deperiret necessario quodam, cæcóque instinctu excitetur, quo quasi coguntur omnia, ut uoluptatem corporis intimo huic dolori oppositam ueluti medicinam concupiant. Quapropter, & illi quoque, quibus nulla penitus manifesta egestas accidit, ob hanc tamen insitam cæcámque indigentiam uoluptatem affectant. quo fit ut uerissimum sit illud Platonis, de quo superius disputauimus, omnem scilicet uoluptatem ab egestatis expletione proficisci. Nam quibus nulla aperta egestas apparet, his intima, & occulta, quandiu uiuunt deesse nunquam potest. Eáque ipsa de qua differimus insita indigentia iuuenibus potissimum melancholicísque contingit. illis profecto quoniam ob augendi, perficiendíque corporis necessitatem plurimis uehementibúsque motibus concitantur. quibus accidit, ut maiori egeant medicina, maximéque omnium hac de causa uoluptates sequantur. Quibus uero atra bilis, quam græci μελαγχολίαν dicunt dominatur. corpus (ut inquit ille) iugiter consumitur, atque ob eius humoris uehementem siccitatem arroditur. Proptereáque, & ii magnopere uoluptatibus obsequuntur. quapropter iuuenes, ac melancholici maxime omnium incontinentes, atque intemperantes esse solent. ¶ Medius uero dolor fames, atque sitis, & quæ uis alia corporis concupiscentia dici potest. neque enim latens hic penitus dolor est. neque aperto, aut uehementiori motu corpus excruciat. unde medius non immerito nominatur, cuius quoque pellendi gratia, ut nemo non uidet, uoluptates expetimus.

Caput xiiii. Rationes Aristotelicæ contra eosdem, quod uoluptas corporis non sit summum bonum.

I Ongo iam ordine declarauimus Aristotelis sententiam iudicantis uoluptatem animi, corporis suauitate præstare. Restat núc alia aduersus Eudoxum, Cirenaicósque Aristotelis disputatio, qua corporis uoluptatem summum nullo pacto esse bonum demonstrat. ℂ Summum profecto bonum philosophorum omnium auctoritate eiusmodi esse debet, ut nec præter ipsum melius quippiam sit, nec ipsum ullo modo ad aliud referatur, uoluptas autem corporis, mentis gaudio (ut pauloante monstrauimus) admodum deterior est, eiúsque gratia, cæterorúmque (de quibus diximus) desideratur. Insuper quod per se summúmque bonum est, semper atque omnibus bonum expetendúmque uideri debet. omnibúsque eius ex partibus approbandum. neque tamen omnis corporis delectatio, neque semper, neque à cunctis expetitur Nam quod uni uoluptatem, molestiam alteri sæpenumero præstare solet, quæ que pueris grata, uiris molesta uidentur, quódque sobrii dum sumus concupimus, postmodum saturi effecti eius etiam aspectu nauseamus. ℂ Ad id quoque facit, quod ea summi boni natura est, ut quicquid agimus, id eius gratia, quasi necessitate compulsi penitus eligamus. Hunc autem plurima laboriosissima negocia sunt, periculorúmque officia quædam plenissima. quæ & si certo sciamus nullam nobis uoluptatem corpotis allatura, honoris tamen, aut honestatis, aut mentis gaudii gratia, suscipere non dubitamus. quin & ad mortem fortissimi, ac sapientissimi plurimi uiri certam sese pro honesto, pro patria, pro parentibus contulerunt, quos si quis dixerit ea suauitate corpotis irretitos, aut libidine inflammatos effecisse, aut horum iudicio uulgi, ac bestiarum opinionem, impetúq; prætulerit, Is profecto stultissimus est omnium iudicandus.

ℂ Potest præterea quiuis frui corporis uoluptatibus uel abiectus quisque non minus quam optimus. At fœlicitatem nemo diceret abiecto competere. Nec rationabile est uilissimos, ac semiuiuos homunculos æque, ac magnos sapientésque uiros beatos asserere.

ℂ Item cuiusque naturæ summum illi proprium esse debet, uoluptas uero corpotis, cum uix quoque uiuentibus bestiolis cõmunis sit, nullo pacto summum hominis bonum iudicari debet.

ℂ An uero summum bonum tu dixeris id, quod ne bonum quidem esse uideatur. quã uero turpis, quã pessima, quã pestifera sit ianis hæc sen suũ elatio à Platõe nostro supius satis arbitror psuasum. ℂ Quo aũt Eudoxus, atque Aristippus potissimum nitebantur, quod uidelicet uo

luptas

luptas corporis ab omnibus expetatur. id Aristotelicis parum ad id, quod probare contendunt, ualere uidetur. esse nanque putat uarias diuersorum corporum affectiones. propterea quæ his natura cognata sint, atque ob eam ipsam cognationem, uoluptatem pariant, inter se plurimum discrepare. ex quo intelligitur uarias ad modum differentésque diuersis animantibus uoluptates contingere. quod si omnes corporis uoluptates percurreris, nullam tandem, quæ ab omnibus summopere cupiatur inuenies. mentem uero, aut in omnibus unam, aut prorsus simillimam esse constat. Ideóque quod mentis proprium est, id omnium mente utentium proprium cognatúmque uidetur. Mentis autem proprium est ueritatis indagatio, atque cognitio. Id igitur cunctis hominibus consentaneum, ob ídque desiderandum esse patet. Quapropter omnes (ut Aristotéles inquit) homines scientiam natura desiderant. quod autem appetitur, si absit, molestiam, si uero præsens fuerit, uoluptatem gignere solet. cunctis ergo hominibus unũ natura cognatum, unum omnibus expetendum, unum denique iocundissimum. atqui id totum in ueri contemplatione consistit. quod mentis (ut Plato inquit) est pabulum, atque ineffabili quadam complet animum uoluptate. uoluptates igitur corporis, aliæ quidem ab aliis appetuntur. mentis uero gaudium, unum, atque idem à cunctis amatur.

Caput. xv. Cur homines ad uoluptatem corporis sint procliues.

AT quærat forte quispiam, cur homines propemodum innumeri sint ad uoluptates corporis proniores. huius profecto causam Aristotéles arbitratur, quod sensuum illa suauitas eius, quo mens alitur gaudii umbra quædam, atque imago sit. Igitur a primis annis cum sensibus duntaxat utimur. qui nec ueritatis naturam, nec eius gaudium assequi possunt. eius uoluptatis, ad quam naturæ prima intentio fertur loco, illam, quæ sensibus blanditur, hac decepti similitudine sequimur, auidéque complectimur, Cum uero ætas iam adoleuerit, ac uelut expergefactis animi oculis, ueritatem suspicari, eiúsque gaudium degustare ceperimus, tum quoque plurimi anteactæ uitæ cursũ ad senectuté usque, psecuntur. diu náq; sẽsibus credere, eorúq; motibus obsequi consueuere, eáq; ipsa consuetudo radices altĩ iam, pfundiúsq; egit, ut impossibile, aut certe difficillimũ sit, eas iã solidas, atq; altissimas extirpare. quibus pspicuũ est, duo esse præcipua,

ignorantiam uidelicet,ac flagitiosam consuetudinem, quæ nos extra
beatitudinis callẽ ĩ miseriæ siluis uersari cogant,quod Cicero in tertioẽ
tusculanarum disputationum elegantissime describit his uerbis.Na-
tura inquit paruulos nobis dedit igniculos, quos celeriter malis mori-
bus,opinionibúsque deprauatis sic restinguimus, ut nusquam naturæ
lumen appareat.Sunt enim ingenits nostris semina innata uirtutum,
quæ si adolescere liceret,ipsa nos ad beatam uitam natura perduceret.
Nunc autem simul,atque in lucem editi,& suscepti sumus,ĩ omni con-
tinuo prauitate summáque opinionum peruersitate uersamur,ut cum
ipsius nutricis lacte errorem suxisse uideamur. Cum uero parentibus
redditi,idest magistris,traditi sumus,tum ita uariis imbuimur erroribus,
ut uanitati,& opinioni cõfirmatæ natura ipsa cedat,hæc Cicero ¶Vt
autẽ ad propositũ redeamus,uoluptas pro hominum diuersitate uaria,
& incerta est,mentis uero unicum ab omnibus gaudium natura ex-
petitur, Cúmque duo hæc contemplatio scilicet ueritatis, eiúsque
uoluptas in mente consistant, atque ex his summi boni natura con-
stare uideatur, utrum sit horum ad beatitudinem potius, præstanti-
úsque,philosophi ueteres dubitauerunt. Trismegistus enim,& Theo-
dorus Dionysii dialectici discipulus, Democritus,Piro,Eurilochus,
Philotimon,Phliasius,Nausiphanes,Theius,Epicurus,Origenes, Aui-
cenna, Algalzel in beatitudinis natura gaudium ,quod contempla-
tionis comes est, præcipuum iudicare uidentur. Thales autem ,Bias,
Anaxagoras,Socrates,Euclides Megarensis,Aristotéles,Herillus Calce
donius, Auerois contemplationem ipsam præponere,atque hæc qui-
dem disceptatio, & controuersia usque in nostram uiguit ætatem &
inter christianos quoque theologos agitatur.Sed de hoc alias Nunc ue
ro admonuisse sufficiet, quemadmodum Aristotéles in duobus po-
tissimum(ut supra declarauimus)ab Eudoxo,& Aristippo dissentiat.

Caput.xvi,Quid de uoluptate sceptici senserint,quid Dionysius,
quid Theodorus.

p Iro quoque eliensis,atque omnes, qui ab eo fluxerunt phi
losophi sceptici nominari, hoc,uno cum Aristippo cyre-
naicorum principe consenserunt, quod nihil ex omnibus
rebus natura iocundum,aut asperum esse queat,uoluptatémque,ac do
lorem,aut ab hominum,opinione,aut usu fieri,aut certa nostrorum cor
porum affectione.nam quod modo iocundũ appareat,cras contra mo-
lestum

lestum futurum, quódque alteri asperum, alteri aliter affecto suauissimum. quod uero eiusmodi uarietatem recipit, negat suapte natura quale uideatur existere. uerum pro diuersitate hominum, quæ sensibus admouentur, uaria quoque uideri putant. Dionysius autem Heracleotes, non modo id unum, sed cuncta cyrenaicorum instituta defendit, finémque bonorum dicit esse uoluptatem. cum enim i dolorem oculorum incurrisset, noluit dolorem indifferentem dicere, cum illo fuisset acriter cruciatus. cúmque Zenonem stoicum audiuisset. post se ad cyrenaicos cõtulit. Theodor⁹ uero Dionysii dialectici discipulus, & ab hoc, & à cyrenaicis plurimum discrepat. nam uoluptatis nomine solum utitur ad eam, qua tanguntur sensus suauitatem significandam, nec modo non summum bonum, sed ne bonum quidem eiusmodi uoluptatem esse putat. summum quippe bonum mẽtis gaudium, eiusdẽm que ægritudinem summum malum, alterum quidem prudentia constare, alterum imprudentia. atqui bona, quibus beatitudinem comparamus, esse prudentiam, ac iustitiam. mala uero contrarios habitus, uoluptatem autem, & dolorem, ut stoici quoque putant, indifferentia.

Caput. xvii. Quid Epicurei de rerum primordiis, De uoluptate, & affectibus, atque moribus.

T uero Epicurei uoluptatis nomen ueluti genus quoddam
a constituũt, cuius species duæ sunt alteram porro uoluptatem
in motu, alteram in statu consistere arbitrantur. quæ uero in motu posita est, bifariam diuidunt. unam quippe im mẽte esse, in sensibus alteram. illud gaudium ut plurimum nominant, hanc uero lætitiam. gaudium definiunt suauem mentis cõmotionem, eo, quod petierat, perfruentis. lætitiam uero iocundum motum, quo sensus hiant, ac diffluunt. Quemadmodum uero hæc ipsa, quæ ponitur ĩ motu iocunditas oriatur, sic docent. Rerum aiunt, quæ sunt omnium primordia corpuscula quædam minima, ac penitus indiuidua, quas ob eam causam, quod insecabiles sint ἀτόμους nuncupant, eásque magnitudine inter se, ac figura differre, ut hæc quidẽ semina maiora sint, alia minutiora, hæc rotunda, leuiáque, illa curua, & hamata, & aspera. hæc omnia immensum per inane perpetuis motibus uolitare, contingere sese, ac fortuitis concursionibus cohærẽtia, quæcũque in rerum natura sunt constituere, horũ concreatione tria præcipua rerum genera fieri putãt. Quædam his atomis, quæ rotundæ, minutæ, leuésque sint, effici, alia maiori

bus aſperioribuſque. Nonnulla uero inter hæc duo medium obtinere, nec leuia eſſe, nec penitus aſpera. corpus quoque noſtrum, & animam iiſdem ſeminibus concreta eſſe uolunt, hoc intereſſe tamen, quod corpus amplioribus craſſioribuſque, hæc autē è minutis leuibus, rotundiſq; conſletur. ineſſe præterea inane cunctis miſtum corporibus, atque naturis, quos meatus. poroſque nominant. quibus efficitur, ut corpora ſeſe mutuo capere, ac ueluti combibere poſſint. Cum igitur prima illa ſeminum genera nobis obiecta ſunt, quia (ut diximus) minima exiſtūt, ſine ulla offenſione corpus, atque animam undique penetrant. quia uero rotunda, & leuia, atque iccirco animæ naturæ cognata, mulcent continuo illam, ac ſēſibus blandiuntur, cuius generis mitia poma, mellíſque, atque lactis liquores, cantus, odoréſque ſuauiſſimos, cæteráque eiuſmodi eſſe putant, Quapropter ea, quibus anima cōtexta eſt ſemina, cū lenibus hiſce blandíſque corpuſculis attinguntur. aſſentiuntur illa quidem dulci huic commotioni, ſeſéque in ea, quæ ſenſibus, ac meatibus hauſta ſunt corpuſcula, maxima quadam auiditate diffundunt, iocunde adhærent, firmiter copulantur, ſuauiſſime complectuntur. eámque ipſam aſſenſionem, effuſionem, coniunctioné, complexionémq;, uoluptatem in motu poſitam arbitrantur. cōtra uero accidit, cum tertium illud corporum genus, quod aſperis ponderoſiſque ſeminibus conſtructum eſt, ſenſibus admouetur. quod enim grandia ſunt, quibus conſtant elementa, difficile corporis, atque animæ foraminibus intruduntur & ui quadam animæ corpuſcula pulſant, perrumpúntque, ac diſtrahunt. quod uero aſpera ſunt, & hamata mordent quodammodo animam acriter, corpúſque compungunt. talia quidem eſſe cenſent abſinthiū, ſel, colores, ſonos, odoréſque moleſtos. cætera denique omnia, quæ aſperitate aliqua, & amaritudine ſenſus contingunt, horum quippe ſeminibus animæ primordia concita diſtrahuntur, horrent, diffugiunt, ac ſeſe celeriter contrahunt eiuſmodi diſperſionem, contractionémque dolorem ſecūdum motum definiunt. Hæc Lucretius epicureus nobilis in ſecundo de rerum natura, his uerſibus exprimit.

Vt facile agnoſcas de leuibus atque rotundis
Eſſe ea, quæ ſenſus iocundæ tangere poſſunt.
At contra quæ hamata atque aſpera, cúmque uidentur.
Hæc magis hamatis inter ſe nexa teneri,
Proptereáque ſolere uias reſcindere noſtris
Senſibus introitúque ſuo perrumpere corpus.

Item

Item eodem in libro hæc.

Præterea quoniam dolor est ubi materiali
Corpora ui quadam per uiscera uiua, per artus.
Sollicitata suis trepidant in sedibus intus.
Inque locum quando remigrant fit blanda uoluptas.

At uero illa, quæ mediis quibusdam elemẽtis coagumenta sunt, in plura genera partiũtur. Nam alia quidem ad lenia blandáque corpora propinque accedunt. alia ad illa potius, quæ sensibus aspera. quædam uero ab utrisque æqua ferme differẽtia distãt. Prima quidem tacito quodam motu animam ad uoluptatem alliciunt, altera ad tristitiam, dolorémque sensim, ac latenter incitare uidentur. Illa uero, quæ dicuntur in differẽtia, motum ambiguum dubiúmque efficiunt. Quapropter horum impulsu pigrescit animus, ac torpet, nec ad agẽdum nisi nouo aliquo accedente motu excitatur. Neque uero silẽtio prætereundũ puto, quod inter ea, quæ penitus leuia, rotundáque sũt, & ea insuper, quæ adunca omnino, & aspera, medium quoddam genus corporum interponitur. Idque his constat atomis, quæ nec rotundæ penitus, nec inflexæ, aduncǽque sunt, sed angulis quibusdam exiguis, ac mollibus eminẽt. cuius gẽeris uina quædã, ac poma. quæ agresti, & acri, atque (ut aiũt) acuto sapore modice temperata sunt, esse uolunt. Hæc autem nec leniunt animum, neque dissipant, nihilóque magis languescere cogunt. uerum leuiter, ac modice pungunt, & quasi titillant, uoluptatémque efficiunt. Id totum ex his Lucretii uersibus intelligitur.

Sunt etiam quæ iam nec leuia iure putantur
Esse, neque omnino flexis mucronibus unca
Sed magis angululis paulum prostrantibus, & quæ
Titillare magis sensus, quam lædere possint.
Fecula iam quo de genere est, uinísque sapores.

Quo fit, ut tres sint carũ, quæ motum sequuntur in sensibus species uoluptatum, una quidem affectio quædam ad molliciem, quam illectionem nuncupãt. altera lenis, ac dulcis commotio. postrema uero exigua quædam compunctio, & (ut aiũt) uelut pruritus, atque titillatio. utitur & alia quadã diuisione uoluptatum Epicurus. alias enim naturales, & necessarias dicit, ueluti quæ dolorem, ac uehementem naturæ concupiscentiam sedant cibis, atque potionibus. cæterísque omnino, ad quæ uehemens naturæ motus impellit. alias naturales quidem, non tamen necessarias, cuiusmodi sunt, quæ delectationem uariant solum, nec do-

lores tollunt, nec uoluptatem exaugent naturæ siquidem expleta indigentia, eoque, qui hanc sequitur dolore detracto, putat Epicurus summam corporis terminari uoluptatem, ut postea uariari uoluptas, distinguique possit, augeri, amplificarique non possit. hoc ergo secundo ĩ genere eæ uoluptates ab Epicureis positæ sunt, quæ condimentis uariis, exquisitisque epularum delitiis percipiuntur. Tertium deinde genus adddit uoluptatum earum, quæ nec naturales sunt, nec necessariæ, ueluti quæ ex rerum externarum spectaculis nihil ad uictum, aut peritiam pertinentibus, & omnino omnes, quæ ex immenso diuitiarum, atq; opum cumulo capiuntur. Harum omnium uoluptatum ea ratio est, ut earum, quæ necessariæ sunt libido, nec opera multa, nec impẽsa expleatur. nec naturalium uoluptatum cupiditates multa desiderant, propterea quod ipsa natura diuitias, quibus contẽta sit, & parabiles, & terminatas habet. inanium autem cupiditatũ, quæ nec naturales, nec etiam necessarias uoluptates affectant, nec modus ullus (ut ille putat) nec finis reperiri potest. unde si ad naturam uixeris (inquit Epicurus) nũquam eris pauper. si ad opinionem, nunquam diues. sapientem quippe locupletat ipsa natura, cuius diuitiæ parabiles sunt. neque uero tenuissimo, & contemptissimo uictu minores, quam ex rebus exquisitissimis ad epulandum uoluptates percipiuntur. Paucis enim ac minimis natura cõtenta est. ¶ Nec eam solam Epicurus sequitur uoluptatẽ, quæ suauitate aliqua naturam mouet. de qua satis iam diximus, sed maximam illam uoluptatem existimat, quæ percipitur omni dolore detracto. quã in statu positam dicit. cumque eam esse uoluptatem cyrenaici negauissent. contra, Epicurus uoluptatem hanc dici debere, sic docet. quoniam cum priuamur dolore, ipsa liberatione, & uacuitate omnis molestiæ gaudeamus omne autem id, quo gaudemus uoluptas est, ut omne, quo offẽdimur, dolor. doloris omnis priuatio recta nominata est uoluptas. ut enim cum cibo & potu fames, sitisque depulsa est, ipsa detractio molestiæ, consecutionem affert uoluptatis. sic in omni re, doloris amotio successionem efficit uoluptatis. Itaque non placuit Epicuro medium esse quiddam inter dolorem, & uoluptatem. Illud enim ipsum, quod quibusdam medium uidetur, cum omni dolore caremus, non modo uoluptatem esse, uerum etiam summam uoluptatem. quisquis enim sentit, quemadmodum sit affectus, eum necesse est, aut in dolore esse, aut in uoluptate. hanc præterea uoluptatem in statu positam bifariam diuidunt. Alteram quidem in animo ponunt, in corpore alteram, hanc

indolentiã,

indolentiam. illam uero tranquillitaté uocant. Est autem (ut placet his) in corpore indolentia doloris omnis detractio. Tranquillitas autem placida quædam, & constans animi ab omni perturbatione uacatio. nonnunquam uero utranque uoluptatem uno uocabulo complectuntur, absolutam, atque integram tranquillitatem appellantes. quo fit, ut duplex trãquillitas sit, una solius animi totius hominis, altera ea, quæ perfecta omnino, atque absoluta,

Caput. xviii. Modus in uoluptatibus, & quod fœlicitas non sit in uoluptate concitata, sed ĩ tranquillitate apud Epicurũ, atque Democritũ.

Mnem insuper uoluptatem suapte natura bonam esse, atque
o expetendam, fugiendam tamen interdum alterius gratia. quæ enim ex immoderatis, & turpibus actionibus suscipiuntur, uitare ob eam causam oportere, quod breuissimæ sint, ac fragiles, secumque ferant pœnitentiam, curam, solicitudinem, atque dolorem. Dolores itidem per se fugiendos omnes esse, alterius tamen gratia, eos suscipiendos, qui cum leues, ac breuissimi sint, maximas quasdam sint nobis uoluptates, & commoda præstaturi. & si uoluptates omnes bonæ sint. non tamen in omnibus sitam esse beatam uitam. neque enim eam, quæ motu sit, ad beatam uitam se ipsa contentam esse, nec ad beate uiuendum sui gratia penitus necessariam. cæterum absolutam illam tranquillitatem, quæ placidam animi quietem corporísque indolentiam continet, summum omnino bonum putant. ℭHis enim duobus omnem prorsus naturam hominis corporis uidelicet, atque animi pariter esse perfectam, atque hunc esse statum, ad quem omnia referantur negocia. siquidem laborésque subire omnes, ut in ocio, deĩde & quiete esse possint, eásque, quas in motione posuimus uoluptates sequi, ut dolores pellant, naturæ'que indigentiæ satisfaciant. pellere uero doloré, & indigentiæ satisfacere, ut omni dolore, qui ab egestate naturæ fit, soluti ac liberi simus. Atque hæc ea indolentia est, quam in statu intelligi uolunt, quámque in fœlicitate censent partem alteram obtinere, alteram uero partem tranquillitatem animi regere, cuius gratia uirtutes omnes quæsitæ sint. Quippe cum nihil aliud uirtutes desiderent, nisi ut omni liberent animum perturbatione. id uero est ipsa tranquillitas, qua propter tranquillitatis ipsius gratia uirtutes omnes quæsitas esse uolunt. & multo magis reliquas omnes hominum actiones, ℭPræterea cum

cætera hominis bona, aut animi duntaxat propria sint, aut corporis. sola ex omnibus absoluta illa, ac perfecta tráquillitas uniuersam hominis naturam continet. Ideóque bonorum omnium præstantissimum merito iudicari debet. ¶ Ad hæc quoque non parum id ualet, quod omnium philosophorum auctoritate confirmatum est. Id scilicet summum uideri cui nihil ulterius addi possit. Tu uero quid tranquillitati adiicies? an uero id facies: nisi quid illi desit At siquid boni defecerit, necesse est eum, cui desit, illud appetere. qui uero cupit, tranquillus esse nullo modo potest. ubi igitur tráquillitas est, ibi appetitio nulla ubi uero nihil appetitur, nulla est indigentia. ubi nulla egestas, ibi denique status perfectus, copia rerum expetendarum, bonorúmque omnium absoluta complexio. ubi ergo tranquilitas est, ibi bona sunt omnia ubi omnia sunt, & tranquillitas. quo intelligitur, ei nihil deesse, nihil omnino addi posse, bonorúmque in se naturam omnium, rationémque comprehendere. Ideóque perfectum esse bonum, atque extremum, ad quod naturæ omnis appetitio referatur. ¶ Cúmque bona plurima sint, aut unum aliquod ex his beatitudo est, aut omnia inuicem congregata, aut quiddam potius, quod ex omnium cæterorum bonorum cumulata possessione conficitur. Aliquod uero bonorum secretum à cæteris, quoniam plurima sibi alia superaddi queant, summum nullo modo bonum uideri potest. Nec etiam simul collecta omnia. Beatitudo náq; humanæ uitæ finis quidam ultimus, atque extremus existit. ultimus autem finis unus, atque simplex esse debet. quapropter summum bonum erit, quod ex aliorum omnium accumulatione profectum sit. Id uero præter tranquillitatem esse nihil potest. Est enim bonorum natura duplex. nam & explent animum, & omni molestia liberant. eiusmodi uero expletio, atque liberatio proculdubio est ipsa tranquillitas.

¶ Quæ quoniam cæterorum bonorum possessionem sequitur, consequens est, ut eorum omnium finis, atque extremũ, ob eámque causam summum merito uideatur. nec enim quiescit animus unquam, nisi bona omnia consecutus fuerit. quies autem, & tranquillitas, unum, atq; idem est bonorum igitur aliorum possessioni succedit. eius itaque gratia bona quæsita uidentur omnia. quasi hic sit finis ultimus, atque optimus ab omnibus expetendus. Quapropter Epicurus beatam uitam censet in animi tranquillitate cõsistere, in ea uero tranquillitate, quæ animi simul & corporis indolentiam continet beatissimã. ¶ Sed ne uidear ea, quæ de Epicuro relata sunt, ex me ipso asseuerare, primum

quod

ꝙ uoluptas, quæ motionis comes est, summũ bonum non sit, ipse suis uerbis testatur in epistola ad Menecem inquiens. Cum itaque dicamus uoluptatem finem esse, nec luxuriosorum uoluptates, eásque, quæ in gustu sunt positæ, ut quidam ignorantes, & à nostra sententia dissentientes arbitrantur, sed non dolere corpore, animóque tranquillum esse, & perturbatione uacare dicimus. Non enim conuiuia, & commessationes, non puerorum, mulierúmque congressus, non piscium usus, cæterorúmque, quæ affert prætiosior mensa, suauem gignit uitam. uerum ratio sobria, causásque perscrutans, cur quæque uel eligenda, uel fugienda sint, opinionésque expellens, per quas animos ut plurimum tumultus occupat. Item in epistola eadem. Doloris inquit perturbationísque uacatio constantes sunt uoluptates. gaudium uero, ac lætitia actio secundum motum dicitur. summa uero uoluptas est doloris priuatio, & maiores quidem sunt animi, quam corporis uoluptates. caro enim præsenti duntaxat suauitate perfunditur, animus præteritarum, præsentium, futurarúmque rerum cogitatione congaudet. Item in eadem epistola, non potest iocunde uiui, nisi prudenter honeste, ac iuste, uiuatur, neque prudenter, honeste, iuste, nisi iocunde. ex his ostendit Epicurus, nec in uoluptatibus secundum motum, neque in his, quæ ex turpibus actionibus capiuntur, summum bonum consistere. uerum duo hæc indolentiam scilicet corporis, & animi tranquillitatem uitam efficere beatissimam. idem quoque testatur Lucretius Epicureus in secundo libro de rerum natura. ubi dum inanes hominũ cupiditates, luxuriosásque delitias uituperat, hæc inquit.

O miseras hominum mentes, o pectora cæca.
Qualibus in tenebris uitæ, quantísque periclis
Degitur hoc æui, quodcunque est nonne uidetis,
Nil aliud sibi naturam latrare nisi utque
Corpore seiunctus dolor absit, mente fruatur
Iocundo sensu, cura semota, metuique.

Hic ergo uituperans luxuriam hominum, eos cæcos uocat, & miseros quod omnibus sese molestiis onerent, neque uideant, quid natura tãquam supremum finem bonúmque desideret. Quid uero id sit ipse explicat dicens, hoc naturam appetere, ut dolor absit à corpore, quod illam, de qua diximus indolentiam significat, quódque cura metúsque semota sint, quibus profecto uerbis animi tranquillitatem uult intelligi, atque horum duorum numerum beneficio fruatur, ac sensu io-

cundo ,& mente, quasi dicat, in his summam consistere corporis, atque animi iocunditaté. ℭ Quod ergo duobus his, ídolentia scilicet, & animi tranquillitate uita consistat beatissima, hæc Epicuri, atque Lucretii testimonia satis esse debent. quod uero & ille, in quo mentis tranquillitas sit, quamuis membra corporis crucientur, beatus existat, testis est Epicurus in epistola ad Metodorum dicens eum, qui semel sit sapiens, in cõtrarium habitum transire non posse, neque perturbationibus cedendo errare, & siue crucietur, siue excarnificetur, sapiẽtem nihilominus fœlicem fore. In epistola quoque illa, quam moriens ad Hermacum scribit, hæc inquit, Cum ageremus uitæ bratum, & eundem summũ diem, scribebamus hæc tanti autem morbi aderant uessicæ, & uiscerum, ut nihil ad eorum ægritudinem posset accedere compensabatur tamen cũ his omnib⁹ animi lætitia, quam capiebam memoria rationum, inuentorúmque nostrorum. In his uerbis beatum se diem dicit agere, & tamé maximis doloribus cruciari, atque eadem fuisse dicitur Leucippi, Democriti, ac Theodori sentẽtia. ut in tranquillitate mentis beatitudo sit. quod si huic indolentia corporis adiungatur, in hac tum, affectione animi, corporísque absoluta, atque perfecta beatidudo consistat.

Hæc nos ad te á diuersis philosophis de uoluptate disputata conscripsimus. quam uero ex his sequaris sententiam, uolo tibi potius ab illorum, qui hic disputant, auctoritate, rationibúsque, quam meo iudicio suaderi. Mihi uero satis fuerit philosophorum pené omniũ opiniones exercendæ memoriæ geatia tetulisse. FINIS

Marsilii Ficini Florentini De Voluptate Liber absolutus est, Figini. iii. Kalendas Ianuarias. Mcccclvii. anno ætatis suæ. xxiiii.

Venetiis mense Septembri. M. IIID. In ædibus Aldi.

Nequis hunc librum queat imprimere, concessum est, ab Ill S. V.

REGISTRVM

A
Index
Iamblichus
magis inter
rium ſeperata

B
ferme ſicut
ubiq; menſuris
mundanos
telligentiam

C
Rationales
tur neque
do poſſe
de ſomniis

D
tiens inſuper
de ſacrificiis
tenſis potentiis
remus eos

E
bile purum
Omnium quæ
na ex hominũ
bus: componẽs

F
uinis poteſtatib⁹
uniformi
taſque ad illam
ordines oĩbusq;

G
num ſiue
dum ſortes
Suſceptura
Deus ꝓuidẽtia

H
deris illuc &
taminatam ſe
enim ſemper
inſtar mentis

I
Quæ ſecũdum
nõ harmonica
liore quẽadmo
Ex porphyrio

K
cta propter
neq; ſenſus

L
MARSILIVS
propterea fertur
propria itellect⁹

M
Quomõ dpre
rum opera
ceperis ampliſſi

N
Ex Michaele
Scaleni uero
ſpiritu uelut
me perſenſiſſe

O
eſt eſſentialis
agat, uidelicet
quoque licet
bactenus de

P
ſubito facta
atque ita per
ſunt corporis
nec factum

Q
animantes uero
nobis attingit
ſunt quatenus
aeream Immo

R
nes effingit
intellect⁹ noſter
conuertit̃ eaten⁹
exiſtimat ſi quã

S
imperfectæ ſunt
illuminatus eſt
nis hic habet
in ſeipſa &

T
ad ſecundam
ſuam habeant
diuinorũ cogita
quod eius eſt

V
Caput xx. de
Quod aũt huius
traria quædã
tur inuoluntarii

X
❡Pietas iuſtitia
❡Sanctum, dei
Qua tranſiui
occidente cepit

Y
porro ac ſitire
adhuc primis
eſſe dicunt
atq; imitentur

Z
ſit concitationẽ
tonis noſtri
ternos quia d id
❡Poſtrema ue

&
è cæteris bonis
nec rebus
à membris præ
luptas corporis
leſtum futurũ

Omnes ſunt quaterni ꝑter K. duernũ. L. & M. ternos. & uero ẽ quĩtern⁹.